

A KOLOZSVÁRI MAGYAR OPERA KRÓNIKÁJA (2003–2020)

Írta és összeállította:
Laskay Adrienne

KOLOZSVÁRI OPERABARÁTOK KÖRE
Kolozsvár • 2024

A KOLOZSVÁRI
MAGYAR OPERA
KRÓNIKÁJA
(2003–2020)

**A KOLOZSVÁRI
MAGYAR OPERA
KRÓNIKÁJA
(2003–2020)**

Írta és összeállította:
LASKAY ADRIENNE

A kötet megjelenését támogatta a Kolozsvári Operabarátok Köre.

Felelős kiadó: Szép Gyula

Fotók: Peltán András, Rohonyi D. Iván, Biró István, Szabadi Péter

Korrektúra: Szenkovics Enikő

Grafikai és műszaki szerkesztés: Idea Plus, Kolozsvár

Tartalomjegyzék

Elöljáróban	7
Egy különleges évad, melyet különleges előadások követnek	11
Egy kamaraopera reneszánsza	21
Vajda János: Leonce és Léna	40
Új műfaj térhódítása?	48
Liszt Ferenc: Don Sanche, avagy a szerelem kastélya	58
A mozgásszínház megszületése a Kolozsvári Magyar Opera színpadán	63
Erkel utolsó operája, a Dózsa György	65
Gondolatok a Rigolettóval kapcsolatban	73
A szó a baletté	86
A Kolozsvári Magyar Opera nagy projektje, az operakarmester-verseny	93
W. A. Mozart: Az álruhás kertészlány	107
Új korszak az opera történetében – együttműködési megállapodás a Magyar Állami Operaházzal	115
A Csárdáskirálynő	116
Énekes-utánpótlás	121
Falstaff	124
Bartók Béla színpadi művei és kortárs magyar művek bemutatói	129
Újabb kortárs operák a műsorrendben	140
A második operakarmester-verseny	143
A csodálatos mandarin új arca	150
A Kodály-napok rendezvényei	153
A gólyakalifa és Mattia Corvino	158
Kortárs erdélyi zeneszerzők	170
Vendégségben az OSZMI-nál	174
A barokk operáktól Mattia Corvinóig	179
Hangversenyek sora az operában	189
Nálunk ismeretlen műfaj, a zarzuela	194
Csínom Palkó	197
Hárman Erdélyben	199
Új igazgató a Kolozsvári Magyar Opera élén	203
Hangversenyek a magyar operában	209
Ali baba és vAgy negyven rabló	226
Verdi: Attila	229
Erkel-napok, újrendezett Erkel-operák	233
A 2011-es Liszt-év	240

Liszt Ferenc-fesztivál	251
Újra nagyoperett: a Cirkuszhercegnő.	262
Hosszú idő után ismét stúdió Operaműhely	268
A balettegyüttes kortárs előadásai	277
Donizetti: Szerelmi bájtal	280
Műfajteremtés Kolozsváron: színpadon a musical-opera.	287
Három CD és egy album	292
Carmen születik	299
Valahol Európában.	302
Orbán György: Bűvölet	305
Ory grófja	310
Zene és szó kapcsolata	320
A Verdi–Schiller-trilógia.	323
Évfordulók, melyekről tudnunk kell	337
Selmeczi György: Bizánc	341
Végre Mozart!.	349
Balettelőadásnak tapsolhattunk	357
Wagner-vígopera: A szerelmi tilalom.	369
A magyar opera Janovics Jenő-napokra készül	378
Végre ismét gyermekelőadás!.	381
Sámson és Delila.	387
Cigányszerelem	395
Újra Mozart: Don Giovanni	405
Ruzitska József: Béla futása	420
A kolozsvári zenés színpad jeles évfordulói	433
Búbocska.	440
A kritikusok elkerülik a magyar operát!.	449
Verdi: Otello	453
Ravel egyfelvonásosai	457
Bemutatók 2019 őszén	471
Előadások a Covid–19 árnyékában	483
Statisztikai adatok.	497
A bemutatók adatai évadonként időrendi sorrendben	507
Vendégek a kolozsvári magyar operában	521
Vendégjátékok a magyar operában	523
A magyar opera vendégfellépései	523
Díjak, kitüntetések a magyar opera 70 éves fennállása alatt.	527
Képmelléklet.	533

ELŐJÁRÓBAN

*Tempora mutantur
et nos mutamur in illis*

■ Nem véletlenül választottam mottónak ezt az Ovidiusnak tulajdonított hexametert. Igen, változtak-változnak az idők, és mi sem természetesebb, hogy mi is változtunk-változunk. Ennek fényében változik a Kolozsvári Magyar Opera eseménytörténetének feldolgozása is, ami azt jelenti, hogy nem mindenben követi a 2003-ban megjelent monográfiám szempontjait (*A Kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éve – eseménytörténet a sajtóvisszhang tükrében*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár 2003), amely elsősorban a bemutatókra koncentrált. Nem is teheti, hiszen a 2003 után született előadások nagyobb része ugyan bemutató, amelyet esetenként legfennebb két vagy három előadás követ, aztán lekerül a műsorrendről. Az intézmény története azonban bővelkedik jeles eseményekben, amelyek mellett nem lehetünk el szó nélkül.

Annak idején, a '90-es évek elején lezajlott egy generációváltás, aminek következtében a társulat szinte teljes mértékben megújult, kisebb mértékben talán a szólistagárda. Az azóta eltelt időben itt is megtörtént a változás, magánénekesünk és táncosaink kiemelkedően tehetséges fiatal csapata mellett azonban a már középmezőnybe ért ének- és zenekari tagok mellett is egyre több fiatal művésszel gazdagodnak a tárak. A művészeti vezetők is fiatalok (karmesterek, rendezők, karigazgató, koreográfus[ok] stb.), természetes tehát, hogy a megfiatalodott társulat új fuvallatot hozott az opera színpadára.

A 2003 óta eltelt tizenhat év változást hozott a kolozsvári zenés színpad működésének/működtetésének szinte minden területén, mely egyaránt hordoz pozitív és negatív konnotációkat. A pozitívumok elsősorban a műsorpolitikát érintik, amely értelemszerűen maga után vonja egy új szemlélet kialakulását, a magyar szerzők, és ezen belül a kortárs magyar szerzők felkarolását (a zömében magyar szerzők mellett megtaláljuk továbbra is az intézmény alaprepertoárját), új műfajok megjelenését, a fiatal művészek pártfogását, rengeteg vendégjátékot mindkét irányban (egyfelől a meghívottak, másfelől az opera vendégjátékai), a különböző együttműködések formáit a Gyulai Várjátékoktól a Budapesti Operaházzal való együttműködésig, a stúdió-előadások viszonylag nagyobb számát, a Bartók Béla nevével fémjelzett karmesterversenyek megrendezését, az Operabarátok Körének megszervezését, amely számos kiadvánnyal gazdagítja és népszerűsíti operánkat, és végül, de nem utolsósorban azoknak a zenés rendezvényeknek a felvállalását és pártolását, amelyek nem köthetők szorosan az intézmény profiljához, de más szereplő nem lévén a felvállalások terén, az opera ezt is feladatának tekinti. Szintén pozitívumként kell elkönyvelnünk azt a törekvést, ami az operalátogató közönség megszervezését jelenti, gondolunk itt elsősorban arra a meggyökerezett gyakorlatra, amelynek értelmében esetenként vidékről is behozunk nézőket autóbusszal.

Az ezzel járó költségek megtérítésében segítséget nyújt a Kolozsvári Operabarátok Köre. Közben a 2008/2009-es évadban megtörtént az igazgatóváltás is – az új igazgatónak, Szép Gyulának talán nagyobb mozgásteret van, mint a 20 év után leköszönő Simon Gábornak. Igazgatóhelyettessel is gazdagodott a művészeti vezetők tára, Kosztin Áron aligazgató is részt vállal a szervezési feladatokról. Nagy előny, hogy ő is zenei végzettségű, a zenekarnak volt aktív hegedűművész.

A negatívumok sem elhanyagolhatók, sőt! Elég, ha csak a megváltozott gazdasági körülményeket vesszük figyelembe, amelyek elsősorban az állami szubvenció lassú, de szisztematikus csökkentését vonják maguk után, és amelyek érezhetően meghatározták/meghatározzák az intézmény működését: a bemutatók látvány-színvonalának csökkenését, az előadások számát – sok esetben műfaját –, a vendégmehívásokat, vagy akár az opera alapításakor felvállalt feladatot: az előadásokat elvinni Erdély városaiba, vidékre. Olyan évadok is léteztek, amelyek nulla költségvetéssel működtek, az intézmény vezetőségére hárítva az anyagi források felkutatását. Negatívumként éli meg a társulat a kritikusok hiányát; az évek múltával egyre kevesebben ragadnak tollat, pedig a visszajelzés nagyon fontos lenne, hiszen egyik fokmérője lehetne az elvégzett munka minőségének. Érdemi kritikákkal azonban elsősorban a magyarországi vendéjátékok alkalmával találkozunk, melyekre érdemes odafigyelni, hiszen egy-két esetet kivéve (melyekre a maguk idejében felhívjuk a figyelmet) az írások objektívek, hiányzik

belőlük az a kényszerűség, amelynek értelmében „ne írjunk éles kritikát, hogy ne riasszuk el a közönséget”.

A kritikát pótolandó, meg kell elégednünk – főleg az utóbbi időben – a Művészeti Titkárság közleményeivel vagy esetlegesen az előadások több-kevesebb részletességgel felvázolt tudnivalóival a sajtóban (*Szabadság, Krónika, Erdélyi Napló* – tudósító Nánó Csaba, *Romániai Magyar Szó* – tudósító Csomafáy Ferenc), valamint számos online felületen, ezek az írások azonban többnyire név nélkül jelennek meg. Ezt a hiányt szerencsére részben kiegészítik az egyre nívósabb műsorfüzetek. (Erre szükség is van, ha figyelembe vesszük a többségben ismeretlen kortárs magyar operák színrevitelét.) Hol van már az első 50 év kritikus/krónikás dömpingje? A különböző magyar nyelvű periodikákban megjelenő értékelések, beszámolók, esetenként művészi arcképek? De tegyük mindjárt azt is hozzá – pozitívumként –, hogy napvilágot látnak olyan kiadványok, beszélgetőkönyvek, amelyek legalább utólag egyfajta elégtételt nyújtanak a sajnos rohamosan fogyatkozó nagy öregjeinknek, de betekintést nyújtanak az egykori intézmény munkájába is. A kritikushiányt igyekeztem áthidalni, amikor kénytelen voltam saját kritikai írásaimból, esetenként a TV2 *Pulzus* című kritikai adásaiból idézni.¹

Monográfiám igyekszik átfogni az opera jeles eseményeit, a soron következő előadásoknak, bemutatóknak bővebb leírását és ismertetését, melyeket az átlagnéző – és nem csak – nem ismer, nem ismerhet. Mivel a rendezők névsorát kezdő vagy fiatal alkotók is gazdagítják, az operák színre állítása is általában

¹ Az adás zenekritikai rovatát Csákány Csilla után alulírott vezette az adás megszűntéig, 2012 szeptemberéig.

újszerű, ezért szükségét éreztem a mindenkori rendezőnek az illető műről való elképzelését közvetíteni, a mű megközelítésének hangot adni, annak jobb megértése érdekében. Ezt a célt szolgálja az előadásokról készült bőséges fotóanyag is Rohonyi D. Iván, Szabadi Péter és Bíró István közreműködésével, akiknek ezúton is kifejezzük köszönetünket. A kötetet rövid, lényegre törő statisztikai adatok is kísérik, amelyek tükörképei az elvégzett munkának, valamint az elmúlt 70 év díjazottjainak névsora.

Természetesnek tartjuk, hogy ma már nem lehet úgy színre vinni egy operát, mint pár évtizeddel ezelőtt. Hangot szeretnék adni azonban annak a véleményemnek, miszerint azoknak a műveknek a színreállításakor, amelyek nem alkalmasak az aktualizálásra, modernizálásra, nem ártana, ha a rendezők közelebb kerülnének a klasszikus arculat létrehozásához a kezdő operalátogatót,

az ifjúságot célzó pedagógiai megfontolásból. Ez talán elősegítené a mű jobb megértését, és talán feleslegessé tenné a szövegkönyv kétnyelvű feliratát a színpad fölött, amelyet feleslegesnek tartok, hiszen – a közönség véleményét idézve – inkább zavar, mint segít.

A monográfia a már említett első résszel együtt a kerek évfordulók – jelen esetben a magyar opera megalakulásától számított 70 év – alkalmából végzett számvetést kívánja gazdagítani.

Bevezetőmet azzal a jóleső érzéssel zárom, hogy a nehézségek ellenére a Kolozsvári Magyar Opera felfelé ívelő pályára állt, és a „hogyan tovább” kérdése egyre kevésbé vonatkozik a művészi munka színvonalára.

A szerző-szerkesztő
Laskay Adrienne

Egy különleges évad, melyet különleges előadások követnek

2002/2003

■ Operamonográfiám első fele – 50 plusz 4 és fél év – a 2002-es szilveszteri előadással ér véget. A második rész tehát 2003 januárjában veszi kezdetét, valójában ez a 2002/2003-as évad második része. Ami az előadások értékelését illeti, kemény határvonalat azonban nem lehet és nem is kell húzni az évek, évadok között, hiszen létezik olyan előadás (különös tekintettel a külföldi fellépésekre), amelynek a kritikája a következő évben vagy évadban lát napvilágot. Ilyen eset Demény Attila két kamaraoperája (*Bevégezetlen ragozás* – *Haláltáncjáték* és *Parafarm*, ez utóbbi új betanulásban), melyeknek kolozsvári bemutatója 2001. december 13-án volt, erről annak idején szót is ejtettünk, és amelyet a társulat bemutatott Budapesten is a 2002-es Őszi Fesztiválon. A budapesti kritika a *Muzsika* című szaklap 2003-as januári számában jelent meg, amint azt az alábbiakban olvashatjuk.

„Értem Demény Attilát. Sokan értjük. Mindenki, aki úgy sejtí, az operaműfaj muzealizását mélyreható szerkezeti újragondolással lehet csak feledtetni; aki szerint nem elég a meghökkentő rendezés polgárpukasztó ruháját adni az alapvetően régi típusú dramaturgiára, s aki nem holmi énekelhetetlenül újszerű intonációban véli feltalálni a jövő operáját. Demény kísérletezik, de nem a hang vagy a játék rovására.

Immár két egyfelvonásosa van, az egyik 25, a másik kevesebb mint 20 perces. Természetesen kamaraoperák: viszonylag kevés szereplővel, gondosan megválasztott, választékosan kezelt hangszerapparátussal. Témájuk sokat markol. Az 1992-es *Parafarm* George Orwell híres *Állatfarmját* parafrázálja Visky András librettójában, amelybe Christian Morgenstern és Petri György sorait is injektálja. Ez a mű a kelet-közép-európaiság 20. századi alapélményének emblemikus kifejezője, éppúgy groteszk, mint a kilenc évvel később keletkezett *Bevégezetlen ragozás*, mely Örkény István azonos című egypercesét fakasztja zenés színpadi húszpercessé, ugyancsak Visky közreműködésével. (...)

A Demény-darabokat a Millenáris Teátrumban állították színpadra. A két helyszín sokban rokon: mindkettő műhelyjellegű hordozó, amiként a műfaj maga is (a cikk szerzője a Bárka Színházban bemutatott Serei Zsolt egy művére utal – szerk. megj.). Itt nincs formabontás, mert – még? – nincs forma. A zenészek a színpad hátterében és körül foglalnak helyet, a karmester ennek megfelelően arccal a közönségnek vezényel. Afféle zeneépítészeti Beaubourg ez: láthatók a »ház« szerkezeti elemei. Mindez nem rontja a színpadi élményt. Cselekménynek aligha nevezhetem, ami történik,

hiszen mindkét Demény-mű jelzészzerű gesztusokkal, díszletekkel és kellékekkel él. (...) Örvedetes, hogy jó előadásban mutatkozott be a két mű a budapesti közönségnek, s ezt az élményt ugyanattól a *Kolozsvári Magyar Operától* kaptuk, amely Lajtha László *A két kalap* című operáját és több minden mást is sikerrel játszott az utóbbi években Magyarországon. Jó énekesek jól élték bele magukat a nem szokványos színpadi helyzetekbe, a »cselekmény« jelzészzerűségében is kedvtelve játszottak. A hangszeresek igényes teljesítményt nyújtottak *Incze G. Katalin*, illetve *Lászlóffy Zsolt* biztos kezű vezénylete alatt.

»Keresem a kapcsolatot a két operám közt, keresem magam tíz év történetében, az új századfordulón, annak érték- és kódváltásában. A két művet ugyan tíz év választja el egymástól, és más-más zenei nyelven szólalnak meg, mégis úgy érzem, hogy a *Bevégezetlen ragozás* tartalmilag s talán dramaturgiaiilag a *Parafarm* folytatása« – adja útravalóul a zeneszerző. (...) A műfaj pedig csábít a kísérletezésre. Ahol olyan előadótársak szegődnek a komponista mellé, mint Kolozsvárt, a kísérletek nem maradhatnak sikertelenek. Ez a két opera sem szenvedett hiányt. Az érdeklődők mindkét művet megtalálják Demény első magyarországi CD-jén. (Hollós Máté: *Para-Örkény a bevégezetlen farmon*. In: *Muzsika*, 2003. január)

Tökéletesen egyetérthetünk Hollós Mátéval, és kiegészíthetjük a *Bevégezetlen ragozás* rövid jellemzésével, melynek bár műfaji megjelölése kamaraopera,

inkább sorolható az oratóriumok családjába, mivel tulajdonképpen cselekménye nincs – állapotokat, hangulatokból fakadó absztrakciókat fejez ki. Ha a haláltáncjátékot műfaji megjelölésként értelmezzük, talán közelebb kerülünk a lényeghez: a mű ugyanis szerintünk is egyfajta továbbgondolása a közel tíz évvel előtte készült *Parafarm*-nak: a szereplő személyek lebontása lényegükre olyanra, hogy már nevesítve sincsenek, a partitúrában csupán mint hangfajok szerepelnek: szoprán, mezzoszoprán stb. Mint azt dr. Angi István esztéta is megállapítja a lemez kísérő füzetében: „Demény haláltáncjátéka műfajilag is az opera replikája: míg a *Parafarm* a kamaraopera, a táncszínház és a musical találkozására, a *Bevégezetlen ragozás* az énekelt pantomim jegyében fogant.”

A műről még annyit mondhatunk el, hogy figyelemre méltóan érdekesek benne a hang- és szinkombinációk. Harmóniai felépítése Bartókra utal, a bartóki modelleket használja: a zeneszerző által használt technikák széles skáláját lelheti fel benne a figyelmes hallgató. A kompozíciós technikák, az egyre inkább elszemélytelenedő zenei replikák tökéletesen szolgálják a mondanivalót, a szöveg „elfogyása” pedig természetszerűleg csúszik az abszurd felé.

A „megkésétt” kritika után, amint azt a bevezetésben ígértük, a következőkben kicsit másképp, de mindenesetre részletesebben tudósítunk az opera életéről. Folytatjuk is mindjárt ott, ahol abbahagytuk, a 2003-as évet köszöntő Lehar-összeállítással, mely a közönség meleg fogadtatásával találkozott.

A Kolozsvári Magyar Opera két-részes szilveszteri ünnepi előadásában (VIVAT 2003, avagy Szereti Ön...

Lehárt) a *Víg özvegy*, *Luxemburg grófja*, *a Cigányszerelem* és *A mosoly országa* című operettek örök érvényű dallamaiból hallhatunk belépőt, duettet, valcert, szeptettet, kvintettet. Az ünnepi előadás rendezője Gy. Tatár Éva, karmestere Hary Béla.

Az év elejének egyik első híre, hogy a Kolozsvári Magyar Opera társulatának egy része olaszországi turnéra készül. A Kolozsváron is jól ismert olasz rendező, Giuseppe Visciglia Kálmán Imre *Csárdáskirálynő*-jét dolgozta át a turné kedvéért. Az operett lényegi változtatásokon ment át mind a szöveg, mind a zene tekintetében. Ennek következtében az olasz közönség ízlésének megfelelően a mű erősen megrövidült, az átdolgozás elsősorban a prózai részeket érintette. Ami a szereposztást illeti, a hazai szereplők mellett (Marton Melinda, Szabó Péter, Jordán Éva, Madarász Lóránt, Ádám János, Venczel Péter) ez alkalommal is találkozunk vendégekkel, akik a bukaresti, illetve a galaci operettszínház művészei (Doina Scripcaru, Lucian Tatu és Dumitru Belciugan szólisták, valamint a bukaresti George Balint karmester).

Az évad érdekesen, rendhagyó módon kezdődött, egyéni előadóestekkel, kamaraművekkel. A rendhagyó sorozat oka a fent említett olasz turné, mely a Kriza-gálát is arrébb tolta az időben. Ennek a szokatlan helyzetnek tulajdonképpen mind a művészek, mind a közönség hasznélvezői voltak; a művészeknek ilyen módon alkalmuk nyílt megcsillogtatni azokat a művészi eszközöket, melyek felvonultatása egy rendes évad keretében szinte lehetetlen.

Az első ilyen produkció Fodor Edina és Laczkó Vass Róbert előadóestje az opera keretében (február 6.), és bár

mind a két művész a Kolozsvári Állami Magyar Színház tagja, a pódiumműsor zenei betéteit Incze Gergely Katalin zeneszerző, az intézmény korrepetitora szignálta, a zongorakíséretet is ő látta el.

Az est első részében Fodor Edina produkcióját hallhattuk. A művésznő Édith Piaf életéből és művészetéből merített. Értelemszerűen a legendás francia énekesnő legszebb dalai hangzottak el, ihletett előadásban. A második részben Laczkó Vass Róbert (aki egyre többet vendégszerepel a magyar operában) Heltai Jenő munkáiból válogatott látszólag nem egymáshoz illő szövegeket, megalkotván ezáltal egy új figurát. A produkció címe: *Az utolsó bohém*.

„*Az utolsó bohém* szövege nem azonos a Heltai-regény szövegével. Az általam megálmodott utolsó bohém magában hordozza Heltai könnyed századeleji humorát, és az általa írt drámai szövegből, prózai szövegből és verssorokból építkezik, ihletődik.

A lírai betéteket Incze G. Katalin zenésíti meg, ő is kíséri zongorán. Kompozíciói rendkívüli módon szolgálgják a kibontakozást. A produkció felfogásom szerint egyszemélyes operetté, vagy ahogy nevezném, *monooperetté* válik” – idézi az előadás előzetese az előadóművészt. (Turánitz J. Lajos: Fodor Edina és Laczkó Vass Róbert előadóestje a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. február 6.)

A következő előadó Székely Zsejke, aki Poulenc *Az emberi hang* című „lírai tragédiáját” szólaltatta meg (február 11.).

Az előadás előzetesében olvassuk:

„Poulenc *Az emberi hang (La Voix Humaine)* című egyfelvonásos »lírai tragédiáját« Jean Cocteau szövegére komponálta. 45 perces darab, monodráma. (...) A magyar opera színpadán stúdió-előadás keretében francia nyelven Székely Zsejke szopránének alakításában ismerhetjük meg a modern francia operairodalom e ragyogó ékszerét.

A cselekmény központjában a végzetes lépésre készülő asszony áll, akit a személytelenségében is támaszként szolgáló emberi hang megment a tragédiától. Az emberi hang képviseli a reményt a reménytelenségben. Ezt a cocteau-i üzenetet tolmácsolja Poulenc a zene segítségével.

A stúdióelőadást Gombár Annamária rendezte. Zongorán kísért Adela Bihari, a zeneakadémia tanára.”

Itt jegyezzük meg azt is, hogy az előadóesteket – és általában a jelentősebb előadásokat – minden alkalommal megelőzi a *Szabadság* napilapban közölt előzetes, amely sok esetben fogódzót is jelent az eseményre kíváncsiak számára.

Az alábbiakban a fenti két előadás kritikáját olvashatjuk, amellyel teljes mértékben egyetértünk.

„Mindkét előadás olyan pezsgő, művészetorientált légkörben játszódott le, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni, és amely rég nem hatotta át a Kolozsvári Magyar Opera színpadát. (...)

Székely Zsejke a Poulenc-darab egyszemélyes hősnőjeként színrelépésétől az előadás végéig uralja

a színpadot, még akkor is, amikor a szerep szerint a kétségbeesett, megbántott nőt alakítja; egy széken kuporogva is azt sugározza, hogy még van ereje kitartani, még nem adta fel a harcot. A Poulenc-darab olyan színészi és vokális kvalitásokat igényel az előadóművésztől, amely kemény próba elé állít egy operanékest. Székely Zsejke magától értetődő természetességgel tesz eleget ennek a feladatnak, és nem pusztán arról van szó, hogy leéneklie a darabot, hanem arról, hogy színészi teljesítménye sem marad el az énekes mögött, sőt, létrejön az az áhított egyensúly, amely a színész és operanékes Székely Zsejket előadóművésszé emeli. Hirtelen, ám mégis észrevétlenül történik meg a váltás az ének, a beszéd és az ének-beszéd között úgy, hogy egy pillanatra sem zökkenünk ki az előadás menetéből.

Gombár Annamáriának ez az első rendezése a Kolozsvári Magyar Opera színpadán olyan mozgás- és játékkeret biztosított az énekesnek, amely összhangban állt a szereplő egyéniségével, temperamentumával és a darab által támasztott igényekkel.” (Hintós Diana: *Előadóestek a Magyar Operában*. In: *Szabadság*, 2003. február 13.)

Gombár Annamária az 1990-ben újjáalakult énekkar szoprán szólómájában, időnként szólista szerepekben lép színpadra. Ebben a periódusban a kolozsvári Gh. Dima Zeneakadémia rendező szakos hallgatója. Egy interjúban elmondta, mi vezette a darab végkifejldésének megváltoztatásához:

„Az eredeti változatban a darab végén a nő mégis öngyilkos lesz, én ezt másként gondoltam, mert mindig úgy éreztem, könnyebb meghalni, mint élve továbbvinni azokat a sebeket, amelyeket az élet során kapunk. Ha nem úgy fogjuk fel, mint egy férfi-nő kapcsolat végét, hanem úgy, hogy egy ideálról bebizonyosodott, hogy nem lehet a miénk, és hiábavaló volt minden erőfeszítésünk, akkor mindegyikünk megtalálhatja magát ebben a történetben. Óriási szerencsémre sikerült egy olyan előadóművészt találni, mint Székely Zsejke, aki eljutott egészen az önmegtagadásig azért, hogy mindannyian érezzük át azt az iszonyatos feszültséget, azt a borzasztó kínt, amelyet átél nélkül, hogy érzelmösségbe csapna át. Bihari Adela zongorista egyszemélyes zenekarként járult hozzá a hangulat megteremtéséhez.”

Incze G. Katalin a Heltai zenei anyagával kapcsolatban pontosít:

„Visszatérve a Heltai-est zenei anyagára, ezt is olyan zenének tartom, amely gondolatosságában és szellemességével hat a közönségre. Én inkább légkör-zenének nevezném, és úgy érzem, az általam komponált zeneszámok kiegészítik a Heltai-verseket. Műfajilag tangóváltozatok vannak benne, de helyenként van egy popzenei arculata is. Van egy vezérszál, egy zenei motívum, amely felcsendül a produkció elején és végén is.” (Hintós Diana: Előadóestek sorozata a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. február 15.)

Február 15-én *Schumann-dalok* csendülnek fel az Opera színpadán Bancsov Károly bariton előadásában: *Dichterliebe* (Költőszerelem), az op. 48-as ciklus tizenhat – Heine verseire komponált – dala, a *Myrten* (Mirtuszok) ciklusból op. 25 *Die Lotusblume* és *Widmung*, a *Liederkreis* (Dalkör) op. 39 ciklusból a *Mondnacht*.

Operaénekesek általában nem szívesen vagy csak ritkán kötelezik el magukat a dalirodalom megszólaltatása mellett. Ennek oka elsősorban az, hogy a Lied teljesen más énektechnikai eszközökkel él, mint az opera, ezért az átállást kevesen vállalják. Ezért volt jelentős Bancsov Károly ilyen irányú szerepvállalása, hiszen a magyar opera művészei közül az utóbbi évtizedekben csupán Kriza Ágnes és Boros-Konrád Erzsébet dalestjeinek tapsolhattunk.

„A tizenkilenc Schumann-dalt Lászlóffy Zsolt kiváló zongorajátéka kíséri. Bancsov Károly felkérésére Hatvázi András színművész az előadás során a dalokban német nyelven felidézett versekből olvas fel néhányat magyarul a hallgatóság örömére”

– írja az előzetes, amelyből azt is megtudjuk, hogy az előadás stúdiójellegű, mint a többi esemény is, tesszük hozzá mi. (Turánitz J. Lajos: Bancsov Károly Schumann-dalokat énekel – a magyar opera stúdió-színpadán. In: *Szabadság*, 2003. február 14.)

A fogadtatás pozitív, amint azt az alábbi kritikák is tükrözik.

„Az előadás csupa meglepetéssel szolgált. A dalok – kifogástalan németességgel – úgy peregetek Bancsov Károly előadásában, mintha Bécsben ülnénk valamelyik kastély kister-

mében. Meghitt, meleg, barátságos volt a környezet, Lied-hallgatáshoz illő. Lászlóffy Zsolt kísérőkénti előadásából kiderült az is, hogy Schumann elsősorban zongorista volt, és kedvenc hangszerén mondja el mindazt a kimondhatatlant, ami a szövegbe már nem fért bele. Hatházi András bebizonyította, hogy magyar nyelven új életre kelnek a német szövegben rejlő szépségek, és mesterien határt tudott vonni érzelem és érzelmesség között. (Dániel Károly: Hangok a nézőtérrel. Lied-est. In: *Szabadság*, 2003. febr. 18.) Dániel Károly – alias dr. Löwy Károly, operánk egyik lelkes látogatója, egy átfogó műveltséggel rendelkező egyén, aki újságcikkeivel, megszólalásaival szorosan összeolvadt városunk kulturális életével.

Egy másik kritika szerint:

„Túlzás nélkül lehet állítani, hogy Bancsov Károly szinte egész operanékesi karrierjét »egy lapra tette fel« – és győzött! Sikerült bebizonyítani, hogy dalénekesként is képes remekelni. Tökéletes technikával és a lélek legbelső rejtekéig hatoló átéléssel tolmácsolta ezeket a nem kis erőfeszítést igénylő dalokat. Dinamikája kiválóan illeszkedett a mű követelményeihez, és az is, aki nem tudott németül, könnyen követhetett a mondanivalót. Még azt is hozzátehetjük: a produkció színvonala az első perctől az utolsóig nem lankadt, nem voltak bökkenők, megtorpanások. Nem utolsósorban meg kell említenünk azt a szeretetet, azt a szinte alázattal határos tiszteletet,

amely áthatotta a művészt, amikor előadta a Schumann-dalokat.

Okos és hasznos gondolat volt, hogy a Schumann-dalok versszövegeit magyar fordításban is hallhasuk: mindehhez kiváló partnernek bizonyult Hatházi András színművész, aki természetes könnyedséggel, s ha kellett, romantikus pátosszal szavalta a csodálatos Heine-verseket.

Lászlóffy Zsolt oroszánrészt vállalt abban, hogy a gyönyörű Schumann-dalok méltó kíséretet kapjanak. Tökéletes stílusismeret, leheletfinom billentés, és ismét a muzsika iránti alázatot emelhetjük ki játékát illetően.

Az előadás rendezője, Vadas László, funkcionális színpadképpel segítette mind az énekest, mind a színészt, a jól irányult, apró mozdulatok is megkapták helyüket a produkció egészében.” (Hintós Diana: Előadóestek a Magyar Operában. Költőszerelem, oh! In: *Szabadság*, 2003. február 19.)

B. Konrád Erzsébet az az ének-művész, aki több alkalommal is fellépett dalénekesként is, és aki szívesen vállalja a dalok megszólaltatásával járó többletmunkát. Február 18-án ezúttal Bartók- és Eisikovits-dalokkal jelentkezett. Mint nyilatkozta: „Bartókot inkább szimfonikus és a színpadi zenéje révén ismerik, a dalai ritkábban hangzanak el: vagy azért, mert túl könnyen, vagy azért, mert túl nehezen énekelhetőnek tartják ezeket.” (Hintós Diana: Előadóestek sorozata a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. február 15.)

„Általában a dalirodalom, ezen belül Bartók Béla dalköltészete kevésbé ismert a kolozsvári zeneszerető közönség körében – értem ezt az élő előadásban elhangzó művekre. Ennek két oka van: egyrészt a kolozsvári énekművészek idejét és energiáját lefoglalja az opera, másrészt a magyar nyelven megszólaló dalok elsősorban magyar előadóművészek műsorán kellene hogy szerepeljenek, de ezzel a műfajjal a művészek adósak maradnak. Ebből az adósságból törleszt B. Konrád Erzsébet, akinek egyébként ez a második – az opera stúdiósínpadán elhangzó – Bartók-estje. (...)

A dalest másik megszólaltatott zeneszerzője Eisikovits Miksa. Örömmel vesszük tudomásul, hogy B. Konrád Erzsébetnek van bátorsága kolozsvári zeneszerző dalciklusát is műsorára tűzni. Eisikovits Miksa ritkán megszólaltatott zeneszerző – mint általában az erdélyi magyar komponisták. (...) A dalesten *Rongyszőnyeg* című dalciklusa hangzik el, amelyet Weöres Sándor verseire írt. Zongorán kísér Kulcsár Szabolcs, a magyar opera karigazgatója. (Turánitz J. Lajos: B. Konrád Erzsébet dal-estje a magyar opera stúdiósínpadán. In: *Szabadság*, 2003. február 17.)

A dalest után azonnal jelentkezik a kritikus is: „A művésznő zeneileg kifogástalanul oldotta meg a nem éppen hangszínének megfelelő Bartók-dalok tolmácsolását. Nem tudom, milyen szándékkal történt a műsoron szereplő művek kiválasztása, ám az biztos, hogy sikerült egy fokozódó érzelmi töltetet adni

a daloknak az est során. Mind zenei, mind énektechnikai szempontból kiváló előadást hallottunk. Kezdve a *Székegy népdal* szinte gyermekien tiszta világával, folytatva a magyar népdalok hasonlóan üde, friss hangulatával, eljutottunk a *Falun* ciklus bonyolultabb világába, amelyeket az Eisikovits-dalok meglepően merész és nehéz vokalitása követett. B. Konrád Erzsébet mindvégig megfelelő dinamikával és a szöveg hangulata által megkívánt lelkiállapotot tükrözve adta elő ezeket a ritkán hallható zenei alkotásokat, amelyek kis terjedelmük ellenére az operairodalom jó néhány áriájával is felveszik a versenyt. (...)

Mindvégig a dalok hangulatát követve alakult a zongorakíséret (Kulcsár Szabolcs – szerk. megj.), hol vidám, hol melankolikus volt, hol tele magyar temperamentummal, avagy játékosággal – ha a partitúra ezt kívánta. (Hintós Diana: Előadóestek a Magyar Operában. *B. Konrád Erzsébet stúdióműsora*. In: *Szabadság*, 2003. február 20.)

Február 18-án ária-estre került sor, melyen két fiatal, még a zeneakadémia lépcsőit koptató művészelőlt lépett fel: Kendi Lajos (V. év) és Sándor Árpád (IV. év) dr. Iulia Suciú tanársegéd zongorakíséretével.

„Sándor Árpád szép csengésű, erős hangját többször is megcsodálhattuk, és a nehezebben énekelhető, technikailag problémás részeket is bírta, ám még van tanulnivalója, főleg ami a barokk és klasszikus áriák megszólaltatását illeti. Hangja természetes drágakőhöz hasonlítható,

amely sejteti a benne rejtőző kincset, ám még nem teljes pompájában.

Színpadai mozgására, megjelenésére még mindig a félszegség jellemző, és ha mindez keveredik a rendező által sugallt gesztusokkal, elsikkad az énekes természetessége a maga szépségében. (Hintós Diana: Előadóestek a Magyar Operában. *Költőszerelem. oh!* In: *Szabadság*, 2003. február 19.)

Utolsónak a RITTM rézfúvós kvintett mutatkozott be az opera stúdiójának színpadán.

„Különlegesnek ígérkezik a magyar opera sorrendben az utolsó stúdió-előadása. Az opera zenekarában muzikáló rézfúvósokból alakult kvintett mutatkozik be, amelynek tagjai: Pora Tibor – trombita, Pleş Tudor – trombita, Deák Miklós – kürt, Benke Róbert – harsona és Gânscă Ionaş – tuba. A fúvósötöst kiegészíti Jean Marian Micu ütőhangszeres, a Tisztek Háza zenekarának tagja.

A ma esti fellépésük érdekes színfoltot jelent, mert a kolozsvári közönségnek ritkán van alkalma ilyen kamaraegyüttes hangversenyén

részt venni. Érdekesnek és változatosnak találjuk a műsor összeállítását is. A kétrészes előadásban helyet kapnak a klasszikus zene képviselőinek művei, e művek feldolgozásai mellett a dzsessz, ragtime, dél-amerikai táncdallamok vagy akár filmzene is. Így hallhatunk a preklaszikusok műveinek átirataiból, Jean Joseph Mouret (1682–1738) és Diles Farhaby (1560–1620) képviselőletében, majd J. S. Bach-korálátíratot és Händel-feldolgozásokat. A 19. és 20. század zenéjét Gustav Adolf Merkel (1827–1885) és Jan Koetsier (1911–2006) képviseli. Több darabbal van jelen a műsorban Scott Joplin színes bőrrű zongorista és zeneszerző (1868–1917), aki elsősorban mint a ragtime egyik jeles művelője vált ismertté a zenevilágban (Maple Leaf Rag). De hallhatunk dél-amerikai szambát, sőt filmzenét is (Henry Mancini *A rózsaszín párdúc*).” (Turánitz J. Lajos: Előadóestek a Magyar Operában. A RITTM rézfúvós kvintett bemutatkozása. In: *Szabadság*, 2003. február 20.)

Erről a hangversenyről beszámolt a román sajtó is.² Annak a véleményünknek is hangot adunk, hogy bi-

2 „Sextetul RITTM ne-a oferit joi, 20 februarie în sala Operei Maghiare de Stat Cluj-Napoca una dintre cele mai agreabile și plăcute seri muzicale. O seară care te face să regreti absența unui public mai numeros, așa cum ar fi meritat cei șase instrumentiști.

Programul ales, de la cei doi străluciți exponenți ai barocului muzical, i-am numit pe J. S. Bach (1685-1750) și G. F. Haendel (1685-1759), două spirite complexe ale muzicii, la negro spirituals/When the Saints, la cunoscuții Scott Joplin/Cleopha, The Entertainer, The Easy Winners, The Cascades și Henry Mancini/The Pink Panther, la J. Mouret/Rondeau, Koetsier/Kleiner Zirkusmarsch sau Bert Mayer/Mexican Folk Medley, a evidențiat valorile individuale ale celor șase instrumentiști, care au realizat universuri și imagini sonore perfecte, specific numai profesioniștilor.

RITTM sunt și reprezintă o alternativă muzicală, una fericită însă. Ne-au oferit un concert, dar calitatea ansamblului le reclamă și pe următoarele, așa zice eu, obligatorii în contextual cultural pe care-l trăim. În care RITTM trebuie să devină o prezență constantă. (Demostene Șofron: Universuri sonore perfecte cu RITTM. In: *Adevărul de Cluj*, 2003. febr. 23.)

zony elkelnek az ilyenfajta minőségi szórakoztatást nyújtó zenei estek is, melyeknek óriási sikere mellett akár marketingjellegű vonás is megbújhat, újabb közönségréteget vonzhatnak a magyar opera előadásaira.

„A RITTM szextett csütörtökön, február 20-án a Kolozsvári Magyar Opera termében az egyik legkedvesebb és legkellemesebb zenei estet nyújtotta. Egy olyan estet, amelyen sajnálhatjuk egy népesebb nézőtábor hiányát, amelyet megérdemelt volna a hat zenész.

A választott program, a zenei barokk két jeles képviselőjétől kezdve – megemlítenénk J. S. Bach (1685–1750) és G. F. Händel (1685–1759), a zene két komplex szellemisége nevét, a néger spirituálé: *When the Saints*, az ismert Scott Joplin: *Cleopha*, *The Entertainer*, *The Easy Winners*, *The Cascades* és Henry Mancini: *The Pink Panther*, valamint J. Mouret: *Rondeau*, Koetsier: *Kleiner Zirkusmarsch* vagy Bert Mayer: *Mexican Folk Medley*, kiemelték a hat zenész egyéni értékeit, akik olyan tökéletes hangú univerzumot és képet alkottak, ami csak a professzionisták sajátja.

A RITTM egy szerencsés zenei alternatívát jelenít meg. Csupán egy hangversennyel örvendeztetek meg, de az együttes minősége igényli a folytatást, megkockáztatnám: *kötelezőt* abban a kulturális kontextusban, amelyben élünk, és amelyben a RITTM állandó jelenlét kell hogy legyen. (Demostene Şofron: Tökéletes hangú univerzum. In: *Adevărul de Cluj*, 2003. február 23.)

Az olasz turnéről visszatérve a magyar opera tevékenysége ismét a megszokott mederben zajlik. Kicsit megkésve, március 6-án ismét Kriza-gálára készül az intézmény. Rendező Gombár Annamária és Vadas László³. A műsort Gombár Annamária állította össze. Újdonságként hat, hogy ez alkalommal hét karmester állhat dobogóra: Dániel Zsolt, Lászlóffy Zsolt, Jankó Zsolt, Horváth József, Kulcsár Szabolcs és természetesen az örökös tagságot elnyert Hary Béla, valamint Petre Sbârcea a kolozsvári Román Operából, aki a fiatal karmesterek tanára volt a Zeneakadémián. Sbârcea és Hary mesterek fellépése a fiatal karmesterek között jelképértékű.

Mind a szervezéssel, mind a hangverseny szellemiségével egyetért a kritikus és – tegyük hozzá – mi is.

„Jó ötlet volt, hogy Hary Béla és Petre Sbârcea nyitják, azaz zárják a kétrészes műsort. Ami a fiatal(abb) karmestereket illeti, munkájukon nemcsak a tudás és az igyekezet hagyott nyomot, hanem saját egyéniségük, temperamentumuk is. A gálán szereplő énekesek teljesítményéről a legkevesebb, amit el lehet mondani, az, hogy jó színvonalú előadással kápráztatták el a közönséget. Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy a Kolozsvári Magyar Operának ezzel a produkcióval sikerült, ha nem is elfeledtetni, de enyhíteni az utánpótlás gondját: ez vonatkozik mind a fiatal karmesterekre, mind az énekesekre – olyan erőforrás ez, amellyel gazdálkodni lehet és kell, és jó értelemben véve – kihasználni.

3 Vadas László fiatal színházi rendező, aki többször vendégszerepel a magyar operában.

Ami a Kriza-díj közönségnek való odaítélését illeti, ezt gesztusértékűnek könyvelhetjük el.” (Hintós Diana: Jelen – múlt – jövő. In: *Szabadság*, 2003. március 15.)

A Kriza-díj közönségnek való odaítélése a gesztusérték mellett arról is árulkodik, hogy sajnálatos módon a díjjal járó anyagi juttatást ez alkalommal nem sikerült biztosítani. Mindamellet nem helyeselhetjük az eljárást, hiszen szembemegy a díj alapításának célkitűzésével.

Március 23-án a magyar opera felújítja egyik sokat játszott daljátékát, a *János vitéz*t. Hintós Diana Dehel Gáborral készített interjút ebből az alkalomból, amelyet az előadás kimerítő kritikája követ. Arra a kérdésre, hogy miért került sor most a felújításra, Dehel annak a véleményének adott hangot, hogy a *János vitéz*nek gyakorlatilag állandóan szerepelnie kellene az operaház évi műsorán. A felújítás arra is odafigyel, hogy új szereplők is kipróbálhassák képességeiket a mesés szerepekben. Az előadást Kulcsár Szabolcs dirigálja, akinek ez lesz az első operettvezénylése. Dehel arra is kitér, hogy az előadáson a mesés jelleg uralkodik a magyaros, népi jelleggel keveredve, ezért ez a mese nemcsak gyerekeknek, felnőtteknek is szól. Ami a szöveggönyvet illeti, a szöveg hasonló, de némiképp el is tér a rendszerváltás előtti kolozsvári előadás szövegétől.

Az előadás kritikája kiemeli, hogy

„a *János vitéz* rendezésekor Dehel Gábor aprólékos munkát végzett: a függöny felgördülésétől az utolsó percig mindenre kiterjedt a figyelme, ez a finom csipkére jellemző kidolgozottság az, ami domináns szálként

jelen van: a gesztusok, a fő- és mellékszereplők mozdulatai mind funkcionálisak. A szerelmi szál mellett az egészséges humor is megkapja az őt megillető helyet: a komikus helyzeteket kiemeli és új színnel gazdagítja – lásd a gazda és a gonosz mostoha kettősét, Bagó első jelenetét, és nem feledkezhetünk meg a II. felvonás gagekben bővelkedő egységéről, amelyet már a szöveg is alátámaszt – Dehel hagyja érvényesülni a szöveget, és csak apró gesztusokkal toldja meg a nyelvi komikumot.

Witlinger Margit díszletei is megtették hatásukat: szép a falusi jelenet a maga egyszerűségében, az elmaradhatatlan napraforgóval, díszesen elegáns a francia királyi udvar trónterme, ám a harmadik felvonás díszlete a legkiválóbb, méltó csúcspontja az előadásnak. A kosztümök is harmonikusan illeszkednek az adott környezetbe, csupán Iluska paraszti ruhája, a maga színtelen egyszerűségében üt el Kukorica Jancsi és az énekkar öltözkésétől. (...)

Kulcsár Szabolcs vezénylésén erősödött az elfogódottság, voltak nagyon szépen megoldott lírai részek, melyek meleg, bensőséges hangulatot biztosítottak a színpad számára, ám a katonás, »harcias« részek feszés pattogása még váratott magára. Enyhe megilletődöttség jellemezte dirigálását, de ez egyben a zene szépségének, dallamosságának diadalát is jelentette. (...)

Szakács Levente János vitéze jól startol az első felvonásban: megfelelő temperamentummal indít, megvan benne a petőfies, népi íz; merészen visszavág a gonosz mostohának, komoly-kedvesen enyeleg

Iluskával, izléses és mértéktartó belépőt énekel, ám a második felvonásban elszíntelenedik a figura mind színészilag, mind vokálisan. Ezt sikerül ellensúlyozni a III. felvonásban, amikor újra teljes meggyőződéssel és átéléssel adja elő áriáját, és megtalálja ugyanazt a népies jelleget, amely az első felvonásban is meghozta számára a sikert. (...)

»A haja színarany, termete nád-szál« – így jellemzik Iluskát a falubeli legények, s igazuk is van: keresve sem találhattak volna megfelelőbbet erre a szerepre. Olyannyira félnék és esendő Iluska áll előttünk (Veress Ildikó – szerk. megj.), akinek láttán még a legkeményebb szív is meglágyul: gyermeki ártatlanság sugárzik belőle, ám a Jancsival való évődés már a kibontakozó nőt sejteti. Pontos, precíz alakítás, amelyben nincs kivetnivaló sem színészilag, sem vokálisan, és egyúttal a tapasztalat, a jó értelemben vett színházi rutin is érződött. (...)

Nemcsak Mányoki szerepfelfogása (a gonosz mostoha – szerk. megj.), hanem maga az alakítás is telitalálatnak bizonyult: színrelépésétől kezdve megköveteli magának a figyelmet, a gonosz legárnyaltabb fokozatait elevenítve meg; nemcsak a falu népe húzódik ijedten félre előle, hanem a közönség is féldermedten figyelni boszorkánykodásának megnyilvánulásait.

Kiemelkedőnek tartom Szeibert István Bagóját, aki azonban nem válik tenyeres-talpas bumfordi paraszttá, hanem kimagaslik a többiek közül: megható Iluska iránti önzetlen ragaszkodása, amelynek viszonzatlanságába beletörődik, s ugyanez az

érzés arra készíti, hogy elkísérje János vitézt viszontagságos útjára, szembeszálljon égi és földi hatalmakkal. Iluska halálhírét megrázó egyszerűséggel, fájdalommal telve tudatja, s láthatóan idegenkedve téblábol a francia királyi udvarban, amelynek pompája nem kápráztatja el.

Molnár János Strázsamestere csalafinta észjárású, ravaszul diplomatikus katonafigura, aki el tudja hitetni a falu népével a csata fontosságát, a bátorság, a harciasság erényeit hirdetve.

Pataki Enikő francia királykisasszonya csillogóan üde, friss, eleven: magabiztosan énekelte nehéz áriáját: ha kell, harciasan pattogó – nem a kétségbeesett nyafka, elkényeztetett királykisasszony figura –, ha kell, kedvesen csábító.

Ádám János francia királyként szívből megkacagtatta a nézőtér gyereket és felnőtt nézőit. Megvan benne mindaz, amit francia humornak, kellemnek tartunk – és a néhány éves szünet megérlelte a szerepet.” (Híntós Diana: Kacsóh Pongrác: János vitész. In: *Szabadság*, 2003. március 29.)

Egy kamaraopera reneszánsza

■ A magyar opera célkitűzései közé tartozik felkarolni a kortárs magyar zeneszerzők műveit, ezt a továbbiakban is hangsúlyozni fogjuk. Ennek a célkitűzésnek a szellemében az opera következő bemutatója Orbán György *Pikkó herceg* című kamaraoperája. A teljes eredeti dalművet 1803. december 26-án mutatták be Kolozsváron *Pikkó herceg és Jutka Perzsi* címen, zeneszerzője Chu-

dy József. A daljáték zenei anyaga elvesztett ugyan, de megmaradt a szöveggönyve, amely megjelent Trattner János nyomdai műhelyében. Orbán megőrizte az eredeti cselekmény vonulatát, de a paródiajellegét elvetve, tragikus hangvételű par excellence operát írt. Olyat, amelyben annak rendje és módja szerint a halálba menekülnek az egymástól eltiltott szerelmesek, a kalmük Pikkó herceg és a nagy hatalmú tatár kán lánya, Jutka Perzsi. Nála a finálé nem hoz boldog véget: a halálba jutottak számára nincs feltámadás..., de van gyönyörűséges zene, s bár a keserűség jegyében fogant, nem atonális és nem dodekafon. Lágyan ívelő, dallamos áriák, duettek, kontraszttól feszült tercettek nyűgözik le a néző-hallgatót.

Az Orbán-mű elkészültét tulajdonképpen Moldován Domokosnak köszönhetjük, aki hathatósan támogatta az opera megírását, melyet be is mutatott Budapesten a Kamaraoperában 2001. március 28-án. Kolozsvárra Selmeczi György hozta el a művet, aki a zenei vezetés mellett elvállalta az opera rendezését is.

A kolozsvári *Szabadság* terjedelmes operaoldalán megszólalnak a mű előadói és a karmester-rendező is, aki a zenei anyag stílusjegyeit vázolja fel.

„Orbán György az egyik legjelentősebb kortárs zeneszerző, aki elsősorban vokális alkotásaival mára világhírnévre tett szert: az Egyesült Államoktól Japánig kórusművészei mindenütt az alaprepertoárhoz tartozik, és azt kell mondani, hogy lassan felnő az a nemzedék, amely az ő alkotásain nevelkedik, és az együtténeklés örömeit Orbán művészetén keresztül éli meg.”

Ami a *Pikkó herceget* illeti, „stílusjegyei a barokktól a romantikáig és napjainkig is terjednek. Ez olyan típusú zene, amelynek meghatározója az eklektika. Kezdődik egy Vivaldi-hangján megszólaló anyaggal, és vituóz módon végighalad a különböző zenetörténeti korokon. A darab egy 18. századi librettóra készült, és a zene kissé meg akarja idézni a magyar zenés színház egész történetét.”

Érdekeseeknek találjuk a rendező ötleteit, aki igyekszik a kifejezőeszközök minél szélesebb skáláját felhasználni, így kerül sor például bábok szerepeltetésére is. Az interjút készítő újságíró-kritikus kérdéseire válaszolva Selmeczi készségesen felvázolja a kifejező eszközök egész arzenálját. Természetesnek találjuk az első kérdést, ami arra keres választ, hogy hogyan került sor a bábok szerepeltetésére? Selmeczi válaszában kifejti:

„Ha az ember historizál, azaz utal bizonyos történelmi korokra – alapvetően az 1783-as librettóra gondolok –, nyilvánvaló, hogy meg kell tudni találni azokat az absztrakciós jelenségeket, amelyek lényegében elvonatkoztatnak magától a konkrét történettől. Ezért született a keretjáték, amelyben mintha Csokonai vándortársulata adná elő ezt a darabot, és mint ilyen, a kor eszközeivel reklámot csinál a műnek. Ezt pedig akkor is bábokkal csinálták: Mozart és Haydn korában a báb jelenléte az operában bevett szokás volt.”

Ami az echós szekeret illeti, amely mindvégig jelen van a színen, a rende-

ző vissza a 18. századi és egyben az örök színészi vándorlásra. Az echó szekér a lelkünkben van, rajta díszlet, jelmez, bábú, kellékek. Kiemeli Lőrincz Gyula különleges világát: a merített papírból készült echó, a napkorong, a két kapu – az életbe és a halálba való ki- és belépést szimbolizálta. Kérdésre válaszolva azt is elmondja, hogy nem zárja ki a lehetőségét a nagytermi előadásnak sem, mindamellett fontosnak tartja, hogy a nézők lássák a szereplők arcát, azt a mikrovilágot, amely itt lélektanilag kirajzolódik előttünk.

A továbbiakban az előadók nyilatkoznak.

(Böröcz László m. v., a címszerep alakítója):

„Nem igényelt nagyon sok időt a megtanulás, mert könnyen tanulható szerep, jó értelemben véve melodikus, harmonikus, más kortárs művekkel összehasonlítva. Ember- és énekesközpontú szerep.”

(Laczkó Vass Róbert, Sibuk megszemélyesítője):

„Ez a figura az, aki a darab folyamán mindenről tud, és mindent úgy akar »eladni«, hogy a bonyodalmak háttéréről ne tudjon senki; úgy oldaná meg a történet problematikáját, hogy ebből többnyire a gondok és a felelősség terhe nélkül kerüljenek ki a szereplők.

– Az első felvonás folyamán úgy tűnik, Sibuk mindenkit irányít, még szinte a kánnak is parancsol. A darab végén már esendő emberré válik a figura. Mi töri meg?

– Az eleve elrendeltséget nem lehet kivédeni. Ha a történéseknek, az

érzelmeik korbácsolta eseményeknek van egy sajátos logikája, akkor egy hatodik érzékkel rendelkező táltos sem tehet ez ellen. Az események, a szerelem, az élet és a halál bekövetkezte ellen nem lehet és nem is kell tenni. Sibuk tragédiája ebben keresendő: megpróbál tenni ez ellen, ám az a többletképesség, amellyel ő rendelkezik, nem arra adatik meg, hogy befolyásolja a történetet, hanem arra, hogy azokat a saját medrükbe visszaterelje. Az orbáni elgondolás már-már Mefisztóhoz hasonló figurát szublimál az eredeti librettó kedvesen humoros hadvezér-figuráiból, ám itt a figura pozitívuma, a jó felé irányultsága domináns.”

Dimény Áron színészként került a kamaraoperába. Az egész előadás alatt jelen van a színpadon, mozdulatlanul kísérvé a történéseket.

(Dimény Áron, a Garabonciás):

„A szerep felépítésének fontos mozzanata volt számomra az, hogy úgy üljek végig két felvonást, hogy pusztán a jelenlétemmel tudjak közreműködni: igyekszem azt elérni, hogy olyan mértékben tudjak figyelni kollégáimra, akik a színpadon élnek a történéseket, hogy csak a lélegzétvételem legyen velük. Ha úgy tudok beülni az előadásra, hogy felfedezem, hogy itt közönség és tér van, akinek/ahol »színházat csinálunk«, és úgy tudom végignézni a történetet, mintha az a szemem láttára születne, akkor meg tudok szólalni a darab végén... ezért igyekszem együtt élni a mozdulataikkal, minden kiejtett szavukkal. A színész jelenléte attól függ, hogyan tud a lelkével jelen

lenni, ha már színészi eszközeit nem veheti igénybe.

– Jellemezd színészilag a Garabonciás figuráját.

– Mindig is lenyűgöztek a kortalan mindentudók, akik valamilyen csoda folytán olyan hatalommal rendelkeznek, hogy elindítanak és/vagy megállítanak egy játékot: nem akarnak részt venni, mégis ott vannak. Ők azok, akik fel tudják támasztani a halott szeretőket. Általában pozitív figurák, és a történetet a morális helyénvalóság felé terelik.” (Hintós Diana: Orbán György: Pikkó herceg című kamaraoperája. In: *Szabadság*, 2003. április 12.)

Nem lényegtelen arra is reflektálni, hogyan fogadta Kolozsvár közönsége a kamaraoperát.

„A kolozsvári fogadtatás sikere talán annak köszönhető, hogy a mű különleges időbeni játék, ami azt az örök vágyat fejezi ki, ami valamennyiünkben él egy harmonikus zenei világ iránt. Az operalátogató jól akarja érezni magát. Orbán György ezt el is éri. Az örök vágyat fejezi ki, ami valamennyiünkben él.”

Selmeczi György a darabválasztásról így vélekedett:

„Azt hiszem, az egész Kárpát-medencében nincs még egy ilyen jelentékeny műhelye, fóruma a kortárs magyar zenés színpadi művészetnek, mint a kolozsvári. Az utóbbi években kivételes magyar repertoár alakult ki ebben a házban.”

Selmeczi beszél arról, hogy Orbán Györgyben barátira, szakmai társra lelt, akivel párhuzamosan fut művészi pályája. Szakmai partnernek, vele együtt gondolkodó társnak tekinti Orbánt. A továbbiakban így folytatja:

„Rossz idők járnak a művészetekre, és ezeket egy kicsit könnyebb kreatívan átvészelni együtt. Van aztán egy majdnem személyes kötődésem a kolozsvári társulathoz, az opera zenekarához, mindenkihez a kórus utolsó szólamáig. Ez egy nagyon erős kötelék, kapocs, és boldog vagyok, hogy bizonyítani tudtam: a színházzal való együttműködésem természetes, termékeny folyamánya eddigi kolozsvári működésnek. Nem operaellenes magatartás. Egyszerűen azt érzem, nem kerül pénzbe, hogy egy egészséges művészeti koncepcióval próbáljunk élni. Ehhez csak tiszta gondolatok kellenek és némi szeretet, amely összeköt bennünket e nagyon rögzös szakmában. Én ebben a szeretetben bízom a továbbiakban. Abban, hogy ez az egyetlen olyan motívum, amely megszüntetheti a konfliktusokat, az áldatlan és teljesen felesleges szembefordulást egymással, s produktív, izgalmas európai művészeti életet hoz létre Kolozsváron.” (Csomafáy Ferenc: Pikkó herceg újfent Kolozsvárra érkezett. In: *Romániai Magyar Szó*, 2003. április 26–27.)

Ez a vallomás tulajdonképpen Selmeczi credója is, amely igazolja a Kolozsvári Magyar Operával máig tartó együttműködés jótékony hatását, ez jogosítja fel a művészt a társulatban be-

töltött megtisztelő „megbízott művészi vezető” címre.

A nyilatkozatok után következzen az előadás kimerítő kritikája is.

„Éreznünk kell Orbán György zenéjéből azt a megtisztító erőt, amely áthatja lelkünket, agyunkat, szívünket – anélkül, hogy behatárolnánk, beskatulyáznánk valamely zenetörténeti korba vagy stílusba. Ennek a zenének a meghatározó jellegzetessége az eklektika – amelyre jól rátapintott a karmester-rendező Selmeczi György, s remélhetőleg nemcsak ő, hanem a kolozsvári közönség is, amely nagy érdeklődéssel követte az április 3-i bemutatót. Orbán zenének legfőbb erőssége a dallamosság, amelyet ez alkalommal találóan nevezhetünk szárnyalónak, de a szerző a hangszerelésben is remekel: a kis létszámú kamarazenekar mindegyik hangszercsoportja megkapja a neki legmegfelelőbb zenei motívumot, és az általában elhanyagolt ütős hangszerek is különös szerephez jutnak ebben a zeneműben.

Selmeczi György rendezői elképzeléséből sugárzik az eredetiség és az az erő, amellyel maximálisan kitágítja – és el is éri a – hatásosság felső fokát. Magabiztos, tudásával tökéletesen bánni tudó rendező. Érdekes tatárjárás és a Kolozsvár melletti Szék község közti párhuzam megjelenítése a színpadon, hiszen még ha tatárokról és kalmükökről is szól a mese, az nem feltétlenül jelenthetné a helyi, több évszázados tragédia újonnan megjelenítését, illetve az abból való merítkezést. A meglepetés erejével hat az előadás már az első perctől: megjelenik

a Garabonciás, mintha találomra ülne le az elhagyottan árválkodó hangszer mellé, és mintha találomra ütne le a két hangot, aztán hármat, és csodák csodája, üzenetére válasz érkezik, amely fokozottan kiteljesedik: egyenként megjelenik a zenekar, szép komótosan elfoglalja a helyét, és közben csak szól a muzsika, és máris elbódulunk. Mintha visszafelé forogna az idő: echós szekér közeledik, amelyet az öt szereplő féltőn-óvatosan tol a nézők elé. És máris kezdődik a mese: romantikus szerelmi történet, amely stílusosan bonyolódik, de nem végződik happy enddel. S hogy ne feledkezzünk meg a romantikáról, az ettől elmaradhatatlan természetfölötti erő közbelép: a darab végén az addig mozdulatlanul, a nézőtérnek háttal ülő Garabonciás feláll, feltámasztja a halottakat, de a boldog befejezés most már végképp elmarad: s mégis, a szereplők szinte megkönnyebbülten tolják a szekérrudat, az élet, a szerelem s a küzdelem örök szépségeit hirdelve. Mindegyik szereplőnek megvan a bábfigura-mása, amely részt vesz a cselekményben: ötletes és hatásos a tatár–kalmük harcot is bábokkal játszani, ezzel mintegy szublimálva a küzdelmet magát. A közönséggel megosztott színpad elégséges teret hagy a szereplőknek a kibontakozására, Lőrincz Gyula ízléses és funkcionális színpadképet teremtett.

Selmeczi György olyan magától értetődő természetességgel vezényelte Orbán György zenéjét, amelyet nemcsak a kiváló partitúraismeret és a kortárs zeneművek dirigálásában való jártasság biztosított, hanem az a szinte érzelmi, sze-

retetteljes kötődés, amelyet lehetetlenség volt nem észrevenni. (...)

A címszerepet éneklő-alkító Böröcz László a kissé klisészerű romantikus hősből hús-vér embert formált: dominált a halált megvevő bátorság, a gátakat nem ismerő szenvedély, ám a figura egészséges életerőt is sugárzott. Vokálisan is megoldotta szólamát.

Székely Zsejke Jutka Perzsije, ha lehet, még »életszagúbb«, mint szerelme, Pikkó herceg. Igazi hercegnőt látunk a színpadon – még ha utólag ki is derül róla, hogy nem a tatár kán leánya –, aki a megpróbáltatásokat hercegi fölényel és mindent átható lelki nagysággal viseli el –, s mindezek mellé izzó szenvedélyesség társul: ha a szerelemről van szó, nem ismer alkut. Akár apjával, a kánnal, akár szerelmével, Pikkó herceggel van, érezni lehet rajta az eltökéltséget: mindvégig kitart szerelme mellett, a »holtodiglan-holtomiglan« ezúttal nem üres szólam.

Sándor Árpádnál nyoma sem volt az eddig tapasztalt bátortalanságnak, bátorságot, erőt, lelki nagyságot sugárzó tatár kánt alakított. Érdekes volt megfigyelni arcát, amikor arról volt szó, hogy Jutka Perzsi nem vér szerinti gyermeke: annyi fájdalom sugárzott, mintha ő is elhitte volna azt, amit Sibuk mond. Romantikus figura ez is: a hősiesség, a bátorság, az egyenesség mintapéldája, amelyre nagyon jól ráérezett Sándor Árpád. S mindehhez nyugodtan hozzátehetjük szép, erőteljes baritonját, amely ezúttal is hozzájárult a sikerhez.

Sibuk figurája (Laczkó V. Róbert) annyira összetett színészileg, hogy ez a szerep minden operaéne-

kes számára nagy kihívást jelenthet. Az előadás szinte mindegyik percében jelen van: már első gesztusaiból, szemvillanásaiból árad a táltos fölénye, felsőbbrendűségébe vetett hite. Úgy tűnik, magasabb rendűnek tartja magát a kánnal, irányít, parancsol, rákényszeríti a hazugságot az egyébként tiszta lelkű kánra, s még a kán halála után is megtartja magának vezető szerepét, ám Jutka Perzsi váratlan, tragikus halála, amikor önkezeléssel vet véget életének, őt is megtöri – és fordul a kocka: ha már elveszett a lány, legalább Pikkó herceg életét megmentjük meg, ezért szövetkezik az addig ellenséges kalmuk követtel, de amikor ez is kudarcra jár, öszszetörik: esendő ember, csetlő-botló figura lesz belőle, ám ez is csak egyik arca a sok közül, alig telik el néhány másodperc, és újra más Sibuk jelenik meg előttünk: rácsodálkozik ugyan a feltámasztott szerelmespárra, s kissé megdöbbenve, ám beletörődéssel áll az echós szekér mellé és folytatja örökös harcát. S még egy meglepetés: olyan vokális teljesítményt nyújt, amely bármelyik operaénekes dicséretére válna.

Dimény Áron Garabonciása keretbe foglalja magát a történetet: ő az, aki mindvégig jelen van, semmit sem csinál, csupán tekintetével követi az eseményeket, ám a végén igazi Garabonciásként, Mágusként működik közre: elég egy mozdulat, egy gesztus jobbra s egy balra, és a halottak újra életre kelnek – mintegy érezteti Sibuk hatalmának korlátait: ő a varázsló, a mindentudó, Sibuk pedig folytatja harcát az idők végezetéig, el-elbukva, de mindig újra-kezdve.

Molnár János Követként kedves mesefigurát alakít, maximálisan kihasználva a szereplő komikumát, de emellett hangsúlyos a Pikkó herceghez való hűsége. Itt érződik legjobban a széki világhoz való kötődés, nemcsak kosztümje miatt, hanem magában hordozza a naiv, minden mesterkéeltségtől mentes paraszti világot. Jóindulatú, segítőkész alattvaló, aki hűségesen követi urát mindenfelé.” (Hintós Diana: Pikkó herceg és Jutka Perzsi tragédiája a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. In: *Szabadság*, 2003. április 23.)

És akkor lássuk az operát a szerző szemével...

„A *Pikkó herceg és Jutka Perzsi* fennmaradt szövege kedves, felhőtlen komédia, erős paródiajelleggel. Nyilván jó kis kuruc multság volt valamelyik labanc daljáték, „Singspiel” rovására. Nos, ezt a librettót megcsinálták már, kitűnően a maga műfájában. Vonzó a paródia, de bizonyára nem tudtam volna ezen formában újabbat és jobbat produkálni, mint elődeim.

Viszont ott volt a korabeli plakáton az ingerlő (és téves...) megjelölés: opera. Valószínűleg kritikus és öngyilkos vállalkozás egy paródiából rekonstruálni az eredetit, fölöttébb hálátlan ugyanis egy szétröhögött sztorit komolyan venni. Mégis, egy életem, egy halálom: vállalkoztam rá, bízván abban, hogy ez a múzeumi librettócska nem közismert. És a cselekmény magva, bármilyen hihetetlen, komor tragédiaként is működik. Ez volt a kiindulópontom.

Ugyanis mi történik? A tatár kán leánya, Perzsi szereti a kalmük herceget. A kán hallani sem akar erről. Kalmük követ jön, utoljára kéri meg a lány kezét ura számára. Nyomatékkal felvonul a túlerőben lévő kalmük sereg. A kán kirúgja a követet, vállalván a harcot. Párviadalban Pikkó, a kalmük herceg legyőzi a kánt. Lánya erre – apja halott, kedvese a gyilkosa – öngyilkos lesz. A halálba követi Pikkó. Deus ex machina: varázsló jön, és intézkedik a halottak feltámasztásáról. (Ez a végkimenet az én szomorújátkomban egy kicsit máshogy alakul.)

Az opera, főleg a szomorú, követhetően alakuló, szerethető, gyűlölhető jellemeket kíván. Ezért az én változatom az árnyaltabb szereplőkkel, azok – a történetek sodrása miatt hol várható, hol váratlan – emberibb reagálásával színeződött mássá, mint az eredeti. A csetlő-botló ripacs mellékszereplők szűrét kiraktam, egy kivétellel. Sibuk az én művemben tekintélyes, intelligens főszereplővé lép elő, aki nagy bravúrral és jó szándékkal bonyolítja a cselekményt. És ebből származik az én változatom lényege: az alapsztori tragédiává válik, a sors manipulálásának és manipulálhatatlanságának kegyetlen játékává.”

Orbán zsenialitását bizonyítja a szövegkönyv illetően való értelmezése, jobban mondva átalakítása; ez közelebb hozza a cselekményt a ma emberéhez. Az más kérdés, hogy a rendező belevitt a cselekménybe egy szürreális megoldást, amit lehet ugyan kommentálni (a budapesti kritikus meg is teszi!), de ez már a rendező megengedett szabadságához tartozik.

A *Pikkó herceg* előadását a társulat bemutatta Budapesten is. Nem érdektelen idézni a budapesti kritikából is, amely szigorúbb, mint a kolozsvári.

„Kíváncsi volnék, a kolozsváriak előadásának hány nézője tudja vajon, hogy voltaképpen az első magyar opera megfiatalodott változatát látja. A Chudy József pozsonyi zeneszerző által jegyzett, 1793-ban bemutatott opusznak egyetlen apró szépséghibája, hogy a partitúrája elveszett, mindössze a librettó maradt fenn az utókor számára. Orbán György ennek alapján alkotva valóban kortársinak titulálható operáját. A műfaji meghatározással azért csínján kell bánnunk: Orbán zenéjének rétegeiben a zárt számos opera mellett felismerhető az operett szentimentalizmusa, a ritmusképletek pedig néhol a mai, még könnyebb műfajokat idézik. A zeneszerző műve színházi szempontból is naprakész: a librettó prozódiajában olyan szándékos nonszenszek fordulnak elő, mint a »politika« szó erőszakolt triola-tá megoldása, s jó, ahogy a főhős nő hosszas haldoklása kezdetén meglepve kiált fel: »Milyen fura!« Orbán fő zenei eszköze az ironia. Tudja, e bárgyú történetet tilos túl komolyan venni. (...)

A rendező-karmester Selmeczi György briliáns ötlettel indítja a művet: a Mágus jelére a muzsikusok a partitúrában megadott megszólalások rendje szerint – már muzsikálva, hangszercsoportonként – vonulnak fel a velünk szemben elhelyezett lépcsőzetes emelvényre. (A gesztust a végén ellenkező irányban megismétlik.) Az így exponált zenekar

látványként is uralja a teret. Az ironikus távolítás másik eszköze, hogy Selmeczi néma kerettörténetet illeszt a játékhoz: a darabot szekéren érkező színtársulat játssza-bábozza el nekünk. (Ez utóbbi funkciója nem elég világos: a bábos részletekből nem épül önálló narratíva. A szerelmi románcban a botra akasztott műcsillagocskák viszont jól működtetik az opera ironikus humorát.) A stilizáció sajnos nem jut el a színészi játékig. A játsszók megmaradnak a realista gesztusoknál, nem érzékeltetik kellően a helyzet műviségét. Ez alól egyedül a Sibukot játszó Laczkó V. Róbert kivétel, aki zenei időbe tett indulataival remekül stilizálja figuráját. A darab vége viszont menthetetlen. Nem Dimény Áron (Mágus) hibája, hogy a drámai szerkezetből kilógó befejezést nem tudja hitelessé tenni: a fel nem támasztható halottak ugyanis általa mégis feltámadnak, de csak mint színészek – az előadás nem bírja el e harmadik metaszíntet.

Szeretni lehet viszont a pontos és hiteles zenei megformálást. Böröcz László (Pikkó), Sándor Árpád (Kán) és Molnár János (Követ) természetes orgánumán szól hozzánk, csak Székely Zsejke (Jutka Perzsi) hangját éreztem forszírozottnak. Az opera-előadásoknál a nézőknek szinte kötelezően kiosztott szöveggönyv hiányában is végig érthető, követhető a szöveg. Jó érzés látni azt is, ahogy a játsszók önmaguk statisztériájaként segítik egymást – amint az egy igazi »vándortársulathoz« illik.” (Pap Gábor: Ekhós szekéren. In: *Zsöllye*, Budapest, 2003. december. IV. évf. 9. sz.)

Azt mondhatnánk, hogy a sok kamaramű után következhet egy nagytermi előadás bemutatója, de nem ez történt. Mindemellett zenetörténeti esemény színhelye volt a magyar opera: több évtizedes szünet után hangverseny keretében ismét bemutatásra került Beethoven egyetlen operája, a *Fidelio*. Idő kellett ahhoz, hogy egy jó szereplőgárda álljon össze, ez most sikerült. Az előadás tulajdonképpen egy olyan hangverseny, ahol a szereplők jelmezben ugyan, de díszlet nélkül, színpadon felállított zenekar előtt, kevés mozgással látták el feladatukat. Az előadás érdekessége, hogy a „rendező” szerepét az opera örökös tagja, Hary Béla karmester vállalta. Hogyan jött össze ez az előadás? Erre a kérdésre Hary Béla felel:

„Azt tartom, hogy ez különleges évadja az intézménynek: az egy hónapos olaszországi vendégszerelés, a februári előadóestek során fogalmazódott meg az a gondolat jómagam és az itthon maradt szólisták részéről, hogy foglalkozzunk ezzel a művel. (...) A beethoveni muzsika elsősorban szimfonikus jellegű, s ezért a színpadi megvalósítását roppant körülményesnek tartom. Ennek alátámasztására csak egy apró epizódot említek: amikor a színpadon tíz percig arról énekelnek, hogy »ássunk egy gödröt«, ezt elég nehéz megvalósítani. Sokféle próbálkozásnak voltam tanúja, a szó rossz értelmében, ezért gondoltam, hogy a koncert-előadás ideális lenne ennek az operának. Ugyanígy említhetném Bartók operáját, *A kékszakállú herceg várát*, amelyet színpadi látványként roppant nehéz megoldani. A most bemutatott *Fi-*

delio-előadás annyival több, hogy egy kis színpadi játékot is belevittem az előadásba, kosztyümoeket is, díszletet is, hogy éreztesük a közönséggel a cselekményt. (...)

Minden operaháznak, tehát a mi intézményünknek is kell hogy legyen a repertoárján olyan mű, amely úgy mond »megdolgoztatja« mind a zenekart, mind a szólistákat, s ezzel elősegíti a kar és az egyén fejlődését is; ez történt ez alkalommal: hangszereseinknek és énekeseinknek is alkalmuk nyílt arra, hogy a viszonylag nehéz műben kamatoztassák tehetségüket. Szerencsés ráérzésről tett tanúbizonyságot a teljes társulat, annyira szívvel-lélekkel tanulták szerepeiket.”

A hangverseny kritikája a következőket emeli ki:

„Érdekesnek tűnik a karmester-rendező Hary Béla elgondolása a *Fidelio*-ról: a színpad nagy részét természetesen a zenekar foglalja el, de marad elég hely a szólistáknak és hátul az énekkarnak is – személy szerint viszont nem tartom elképzelhetetlennek egy nagyszínpadi hagyományos opera-előadás megvalósítását sem. A szereplők színpadi mozgása elégséges ahhoz, hogy érzékeltesse, vázolja a cselekményt – ezért állítom, hogy ez a rendezői elgondolás mélyen zene- és nem színpadközpontú. Illesse dicséret az énekeseket azért, hogy ebben a lecsökkent színpadtérben is »megtalálták helyüket«, és hatásos gesztikát sugároztak. (...)

B. Konrád Erzsébet *Fidelio*-ja színleg is sokarcú figura. (...) És eh-

hez hozzátehetjük a jól átgondolt és kivitelezett vokális megoldást.

Rocco fogházgondnok szerepében Szilágyi Jánost láthattuk-hallhattuk, aki fiatalkora ellenére nagyon jó teljesítményt nyújtott: sikerült a romantikus művekből olyannyira ismert pozitív hőst formálni, akinél a becsület a legfontosabb. Hangja megfelelő erővel és kidolgozottsággal rendelkezett.

Florestan szerepében Kiss Domokost hallhattuk, aki nagyon szép, lírai indíttatású szerepfelfogással örvendeztette meg a közönséget, szépen impozitált magas hangjai betöltötték a nézőteret, de kitűnt zenei frázisépítkezésével is. A többéves, sokoldalú színházi, jobban mondva operaházi tapasztalat ez alkalommal is érződött.

Hary Judit Marcellinája kedves kis bakfis, aki az első szerelem ígézetében és annak tűzpróbáján átesve megtalálja igazi társát Jacquinó személyében. Magabiztos, de ugyanakkor a spontaneitás erejével ható alakítás.

Bancsov Károly Pizzarója erőteljes, hatalmával visszaélő, gátlástalan figura, a negatívum megtestesítője – és ezt megfelelő énektechnikával és dinamikával támasztotta alá.

Haraszi Zsombor Jacquinója kedves, szeretetre méltó figura: kis szerepét könnyedén énekelte. Szívesen hallgatnánk meg más, nagyobb formátumú szerepben is.

Fernando miniszter rövid szerepét Szeibert István alakította, méltóságteljesen, mondhatni – elegánsan.

A két fogoly szerepében énekari tagokat hallhattunk, akikre minden bizonnyal szép jövő vár, ha

komolyan veszik tanulmányaikat, karrierjük építését. (...)

Ez az előadás újra meggyőzőtt arról, hogy van még erő tartaléka ennek a társulatnak, csak éppen közönsége nincs. Ez az opera mindenképpen megérdemelt volna egy teltházás előadást.” (Hintós Diana: *Fidelio*, avagy a zene varázsa. In: *Szabadság*, 2003. május 10.)

Demény Attila és Dehel Gábor rendezők mellett egyre inkább szót kérnek a fiatalok, akik a majdani utánpótlást fogják biztosítani. Ebben az évadban került sor Gombár Annamária rendező szakos diák államvizsga-előadására is. Fontos tudnunk, hogy tájainkon nagyon kevés a magyar ajkú énekes, de még kevesebb az operarendezők száma. Ezért is figyel oda az intézmény a pályakezdőkre. Az államvizsga-előadása G. Donizetti *Lammermoori Lucia* című operája. A szereplők majdnem mind debütánsok ebben a műben, ezért kissé részletesebben közlünk a kritikából.

„Ez a Donizetti-opera olyan tökéletes énektechnikát feltételez, amelyet nem szabad agyonnyomni rendezői túlkapasokkal – és ez Gombár érdemeként tudható be, hogy nem játszatja túl a szereplőket, hagyja érvényesülni a zene fenséges vonalát.

Hary Judit Luciája mondhatni bejátszott szerep, ám az első felvonásban nem győz meg sem színészilag, sem vokálisan – a második felvonásban viszont kárpótol egy jól átgondolt és kiválóan megvalósított szerepfelfogással, melyben nem lehet kivetnivalót találni semmilyen szempontból. Csodálatosan kifejező a mimikája az örülési jelenetben, az

emberi lelkiállapotok különfélebb fajtáját közvetítve a közönség felé.

Fülöp Márton Enricója erőteljes és színvonalas: jóleső érzés arra gondolni, hogy ezt a kiváló énekest a Kolozsvári Magyar Opera adta Budapestnek (szinte) készen.⁴ Persze nincs szó arról, hogy volt művésznünknek be kellett volna érnie az itteni leszűkülte repertoárral és a nevelésesen kicsi fizetéssel. Nagy volumenű hang, amelyet tökéletesen uralt a magabiztosság és áradt belőle. (...)

Szabó Péter Edgardója volt az, amelynek megvalósítását legalább olyan várakozás előzte meg, mint a címszereplő teljesítményét. (...) »Gyilkos szólam« az Edgardóé, amely rengeteg magas hangot tartalmaz, állandó erőfeszítésre készítve az énekest. A mai tenorhiányos időkből viszont túl kell tennünk magunkat azon, hogy ez alkalommal művésznünk többször adós maradt, és reméljük, ez a nem éppen kiváló teljesítmény indiszponáltság és a szereptanulásra fordított nem elégséges idő következménye.

Normanno szerepét bejátszott énekesre bízta a rendező: Molnár János olyan tagja az intézménynek, akire bátran lehet számítani, alapozni: megvan benne az a vasakarat és fegyelem, amelyek nélkül semmit sem lehet elérni ezen a pályán, van benne hűség és odaadás az intézmény iránt.(...)

Szilágyi János Raimondóként bizonyított: szép csengésű, erős basz-

szusa jól érvényesült, de ügyelnie kell, hogy ne váljon harsánnyá. (...)

Borsos Edith Aliciája kedves, finom és méltóságjeljes figura. Kellemes hangszínnel, jó színpadi megjelenéssel rendelkezik, minden biztonnyal szép karrier elé néz.

Arturo rövid szerepében Tiberiu Simut hallottuk, aki újra elbűvölte a közönséget lírai tenorjával: őt hallva csak sajnálhatjuk, hogy Donizetti nem komponált e szereplő számára több énekelnivalót. (...)

Kulcsár Szabolcs karmester többrendbeli érdemet szerzett: már a nyitány első akkordjaival sikerült megteremteti azt a rejtelmes, titokzatos világot, amely a zeneszerző szándékában állt, és az első felvonástól kezdve bebizonyította, mennyire közel áll hozzá ez a zenei világ: szépen felépített zenei frázisokat hallottunk, és emellett még arra is futotta erejéből, hogy odaadó figyelemmel kövesse az énekkart is. Dicséretére válik, hogy a szólisták pontatlanságait, apró hibáit zökkenőmentesen hidalta át.” (Hintós Diana: Vizsgarendezés a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. május 28.)

Valkay Ferenc koreográfus távoztával a balettelőadások száma megcsappant. Ez érvényes elsősorban a klasszikus balettirodalom megjelenítésére. Az opera balettkara tehát régóta adós egy balettelőadással. A *Giselle* a klasszikus balettirodalom egyik legismertebb és legfontosabb alkotása. A balettkben készek vagyunk többet elhinni, mint

4 Fülöp Márton nem tölt hosszú időt Budapesten, rövidesen visszatér Kolozsvárra, de átszerződik a Román Operába. Nem lesz azonban hűtlen egykori intézményéhez, hosszú éveken keresztül vezető művésze a magyar operának is, elsősorban operettszerepekben.

más művészetben, itt mintha készakarva kerülnének előtérbe a varázslatos meseelemek. Több balett követi ezt az elvet, ilyen A. Adam kétrészes alkotása is, amely már több mint másfél évszázada nagy sikernek örvend a világ színpadain. A librettó Heinrich Heine műve nyomán készült, amely a romantika kora, a balett történetének első aranykora, mely létrehozta a dráma és a tánc egységét, harmonikus együttműködését. Ennek a korszaknak a gyöngyszeme a *Giselle*, a Kolozsvári Magyar Opera színpadára Mihail Míndruțiu balettmester koreografálta. Őt kérdezte Hintós Diana az előadás színrevitelével kapcsolatban.

„– Ez az előadás kiváló alkalmat nyújt arra, hogy a balettkar felmérje technikai és előadóművészi kvalitásait, egy szóval a kar művészi érettségét, másrészt pedig egy új állomás mindanyunk karrierjében. Az opera balettkara olyan produkciókat tudhat repertoárján, mint a *Diótörő*, *Hammupipőke*, *Don Quijote*. Ezek egyértelműen a pozitív tapasztalataink közé tartoznak. (...)

Még ha 19. századi romantikus alkotás is ez a balett, olyan művészi értéket hordoz, amelynek ma is van üzenete, a 21. század elején; és ezenkívül még nagyon sokáig lesz repertoárdarab – a leghíresebb balettkarok sem nélkülözhetik. A librettó kedves története, a zene csodálatos dallamvilága most is elbűvölheti a közönséget. (...)

Uțiu Amalia prímbaleringa: – Véleményem szerint a *Giselle* a legösszetettebb szerep, amelyet egy baleringa valamikor eltáncolhat, s ez vonatkozik a tánc technikai és előadóművészi vetületére is. A legnehezebb az örülé-

si jelenet, amely az előadás kulcspontja. A második felvonást pedig úgy kell táncolni, hogy a leghitelesebben adjuk vissza a villik táncának könnyedségét, légiességét. (...)

Starmüller Katalin díszlet- és jelmeztervező: – Jól elhatárolódik a két felvonás, nem csak a történet, hanem a díszlet terén is. Az első felvonásban vörös színárnyalatokat használtam, tekintve, hogy a történet a földi élet egyik mozzanatát jeleníti meg, a második felvonásban pedig a kék színárnyalatait a túlvilági lények, a villik világának bemutatására. Nyilvánvaló az élet-halál ellentét, amely a színekben is megvalósul. (...) Teljes mértékben követtük a hagyományos tendenciát, a variációk színben és anyagban történtek. (...) A díszletek térhatásúak, és ezenkívül a túllök a sejtelmességet, a mesés jelleget hivatottak sugallni.

Hangulatos, szemet vonzó díszletet láthattunk, amely minden szempontból igazodott a mese hangulatához, s ugyanez mondható el a kosztümökről is: szépek, mutatósak voltak” – teszi hozzá a kritikus, majd folytatja: „Jankó Zsolt könnyedén, mondhatni elegánsan és mindvégig kiegyensúlyozott gesztusokkal vezényelt, magabiztosan és jó stílusismeretről tanúskodva.

Ami a koreográfia sikerének könyvelhető el, az az egységes elképzelés megvalósulása volt – mintha nem két embernek, hanem csak egynek a keze munkája lett volna. Egy másik pozitívum a produkció gördülékenysége: nincsenek üresjáratok, fennakadások – gyűrzik a cselekmény a maga naív egyszerűségében. Ami viszont zavaró: a gesz-

tusok olyan mértékű közérthetősége, nyilvánvalósága, amely nem serkenti a nézőt különösebb erőfeszítésre a megértés érdekében. A színpadon »egy az egyben« játék folyik, nem kell azon törnünk a fejünket, hogy ez vagy az a szereplő mit csinál és főleg miért.

Ami a táncosokat illeti, csupán dicsérő szavakkal illelhetjük teljesítményeiket: elég régen nem voltak hallhatók olyan nyílt színi tapsok, mint ezen az előadáson. A sikerből mindannyian egyformán vették ki részüket: magas művészi színvonalú produkciónak tapsolhatott a nem éppen teltházyi közönség. Amalia Uțu Giselle-je ártatlanságában is hódító, vonzó: felhőtlen örömmel fogadja élete első viszonzott szerelmét, majd szinte gyermeki ártatlansággal, kedvességgel viszonyul a főúri Bathilde-hoz, hogy aztán egy szempillantás alatt felnőjön, megérlelődjön; rájön, hogy a szerelem csupán csalóka ábránd, de túl nagy árat fizet ezért. Elméje elborul, majd beteg szíve nem bírja elviselni ezt a számára túl nagy terhet, ezért a halál szinte az egyetlen kiút számára. Cîmpean Rareș Albert grófja méltó párja Amalia Uțiunak, inkább hús-vér férfi, semmint romantikus királyfi-figura, magabiztos, precíz, de megfelelő temperamentummal is rendelkezik. Hans, az erdész szerepében Nagy Tamást láthattuk, aki szintén jó teljesítménnyel örvendeztet meg. A villik királylányja, Florina Iancu megérdemelten több nyílt színi tapsot kapott, a közönség ilyen spontán tetszésnyilvánításai

sokatmondóak a szakma számára is. Az első felvonásbeli kettőst Daniela Timofte és Dorel Hirișcău táncolták meglepően jó színvonalon. A többi szereplő: Bertha mama (Bajnóczy Katalin), Bathilde (Sz. Jakab Melinda), a Herceg (Ștefan Ștefănescu Vasile), a két villi (Katrincez Erika, Simina Oprean) is kiváló együtttest alkottak.” (Hintós Diana: Balett-bemutató a Kolozsvári Magyar Operában. Adam: Giselle. In: *Szabadság*, 2003. június 11.)

Fentebb jeleztük, hogy az intézmény figyelemmel fordul a fiatal, pályakezdő művészek felé. Szóljunk akkor egy keveset a jövő előadóművészeiről is.

„A Kolozsvári Magyar Opera művészeti vezetősége mindig megértéssel és szeretettel támogatja a zeneakadémia végzős diákjait. Vizsgaelőadásaikra próbaszakokat biztosít, jelmezeket alakítat varrodájában a fellépő fiatal ének szakos végzős számára. Ezzel is segíti az eljövendő ének-művészt az operaművészet színpadi gyakorlatának elsajátításában, esetenként a társulat énekkarába vagy magánénekesként szerződteti őket. (...)

Borsos Edith Csilla 2002-től a magyar opera énekkarának tagja. A magyar opera színpadán eddig két szerepet alakított: Zita anyó Puccini *Gianni Schicchi*, és az Apátnő az *Angelika nővér* című operákból.⁵

Államvizsga-előadásán (*Carmen* – szerk. megj.) partnerei Don Jose tizedes jelmezében Nica Constantin m. v., Escamillo, a torreador szerepében Fülöp Márton, a budapesti

5 Sajnos rövid idő múltán ő is eltávozik a magyar operából.

operaház meghívott magánénekese, aki először éneklie a Kolozsvári Magyar Opera színpadán a szerepet, és Székely Zsejke, aki Micaela megszólaltatójaként debütál. Az államvizsga-előadást Horváth József vezényeli. (Turánitz J. Lajos: Georges Bizet – Carmen. Államvizsga-előadás a Magyar Operában In: *Szabadság*, 2003. június 17.)

Egy másik krónikás szerint:

„A Kolozsvári magyar opera vezetősége, követve az általa kialakított hagyományokat, lehetőséget teremtett arra, hogy az utóbbi évek egyik legnagyobb mezzoszoprán ígérétének államvizsga-előadását biztosítsa. (...) Borsos Edith mozgása visszafogott, kevés gesztussal, nagyon szuggesztíven fejezi ki azt, amire a szerepe kötelezi. Talán erre a legjellemzőbb a III. felvonás kártyajelenete, amikor is megtudja, hogy a jövő a halált jelenti számára.” (Csofary Ferenc: Hosszú út Carmen előtt. In: *Romániai Magyar Szó*, 2003. június 24.)

Nem Borsos Edith volt az egyetlen pályakezdő. Mellette Vigh Ibolya és Haraszti Zsombor is ebben az évben diplomázott. Megjegyezzük, hogy Haraszti nem tagja a magyar operának, de időnként fellép az opera előadásain.

„A fiatal végzősök bebizonyították: az utánpótlás kérdése nem megoldhatatlan a kolozsvári magyar zenei életben és ezen belül az énekesgárdát illetően. Évek óta terjed az a tévhit, hogy »nincs aki énekeljen« a magyar opera színpadán, »aki valamit is ért, az elment«, meg ehhez hasonlók.

A társulat szólistagárdája minimális létszámmal működik ugyan, az előadások száma is egyre csökken – gondolom, ennek következtében –, de azért van fiatal, magyar nemzetiségű énekes, sőt, reméljük, hogy ezután is lesz olyan, akinek még rangot jelent fellépni ezen a színpadon, akik hálásak a kapott lehetőségért, a megszavazott bizalomért, és szívesen, szeretettel énekelnek. Ezek a fiatalok, még ha el is végezték az akadémiát, még nagyon sok tanulnivaló áll előttük, hiszen a karrierjüket csak most kezdik megalapozni. Ezzel tisztában vannak ők is, az intézmény is, de mégis mindannyiunkat jóleső érzéssel tölthet el egy szépen kidolgozott fiatal hang, a törekvés, a szorgalom megnyilvánulása.

Tehetség – munka – szorgalom? Vajon milyen arányban van jelen ezeknél a fiatal énekeseknél? Egy biztos: olyan ambíciózus fiatalokat hallottunk, akikről színrelépésük első percétől sugárzott mindhárom. (...)

Borsos Edith június 17-én több volt, mint kellemes meglepetés: a nyitány és az első jelenet után »berobban« a színpadra, és csodálkozva hallhatjuk gyönyörű, erős, átható hangját, amelynek sikerült betöltenie az egész nézőteret. A mélyebb regiszterű hangokra – és ez érvényes nőkre, férfiakra egyaránt – az jellemző, hogy később érnek be; ám most egy szépségében pompázó mezzót hallottunk, aki egy huszoneves pályakezdő énekes esetében ritkaság. S hogy még fejlődhet? Minden bizonnyal – ám ezzel a hanganyaggal már lehet kezdeni valamit. (...) Játékára mindvégig a természetesség jellemző, nincs egy oda nem illő

gesztusa, egy lépése sem, amelyről mesterkéeltség, a megjátszottság sugározna. (...)

Székely Zsejke Micaelája kedves, ártatlan, de nem »buta, falusi liba« két szépen leénekelte áriával, jó színpadi játékkal és az együttesbe való tökéletes beilleszkedéssel tűnt ki. Lelki finomsága mozdulataiban is tükröződik. Visszafogott és félénk a Don Joséval való első felvonásbeli kettősben, a harmadik felvonásban egy szintén finomrajzú, de határozottabb Micaela áll előttünk.

Pataki Enikő (Frasquita) és Molnár Mária (Mercedes) számára nem volt erőfeszítés e két szerep: kiforrott szerepelképzelés, jó hangjteljesítmény jellemezte mindkét művésznő alakítását.

Szilágyi János (Zuniga) és Sándor Árpád (Morales), Kovács Ferenc (Dancairo) és Szakács Levente (Remendado) kisebb szerepekben ugyan, de kellemes összjátékkal járultak hozzá a produkció színvonalához.

Horváth József karmester ízig-vérig romantikus zenei világot varázsolt elénk, megtalálható volt benne mindaz a szenvedély, drámaiság, amely erre a verista alkotásra jellemző. Szinte mindvégig sikerült megvalósítania elképzeléseit.” (Hintós Diana: Debütáltak a pályakezdő énekesek a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. június 25.)

Az évadot W. A. Mozart *A varázsfuvola* című operája zárta. Az előadás előzetese kiemeli:

„Az évadzáró előadás ünnepi jellegét emeli a megújuló szereposztás

és Selmeczi György m. v. karmester jelenléte, aki operaházunk állandó vendége. Tamino szerepében debütált Haraszti Zsombor, a Filharmónia tagja és a zeneakadémia végzős növendéke; az Éj királynője a szintén végzős Vigh Ibolya, Sarastro főpap Szilágyi János, Pamina Jordán Éva, a királynő három udvarhölgye B. Konrád Erzsébet, Ádám Éva (debüt) és Georgescu Mária, Papageno jelmezében Bancsov Károlyt látjuk viszont; Papagéna szerepében új színfolt Sz. Veress Ildikó debütje; Monostatos Laczkó V. Róbert m. v.; a három ifjú Pataki Enikő, Székely Zsejke és Molnár Mária. A szereposztásban kisebb szerepekben ott találjuk Hercz Pétert és Szakács Leventét. A díszleteket Witlinger Margit, a jelmezeket H. Roşescu Lya tervezte. Karigazgató Kulcsár Szabolcs. Az előadást rendezte Ionel Pantea, segédrendező Gy. Tatár Éva. Az előadás csak az évadot zárja, a társulat tovább dolgozik: Erkel Ferenc *Brankovics György* című operájának CD-felvételére készül.” (Turánitz J. Lajos: W. A. Mozart: A varázsfuvola. Évadzáró előadás a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. június 21.)

Lássuk az előadás kritikáját is:

„Június 22-én évadzáró előadásként Mozart *A varázsfuvola* című operája került színre, amely két fiatal énekesnek hozta meg az elismerést: Vigh Ibolyának (Éj királynője) és Haraszti Zsombornak (Tamino), no meg a társulat tagjainak is.

Vigh Ibolya kiváló hangj adottságokkal rendelkezik, amelyek már az első felvonásbeli áriában is fel-

sejlenek, ám a második felvonásbeli, nagyon ismert és komoly erőfeszítést igénylő áriák éneklésekor méltán aratott babért. A magas hangjai könnyedén szárnyalnak, minden apró díszítés érvényesült, egy hangocska sem veszett el. Dicséretes, hogy egy pályakezdő, húszas éveinek elején járó fiatal énekes milyen jól oldotta meg ezt a buktatókkal teli szerepet, alig néhány éves karénekesi tapasztalattal a háta mögött. Színészi játékában sem lehet kivétlenül találni: méltóságteljes, fennkölt királynő áll előttünk. Sokszínű, árnyalatokban gazdag Éj királynőt láthattunk. Sikeréből nem von le az sem, hogy ez a szerep nem volt kimondottan debüt. Amint az egy korábbi interjúban elhangzott: a fiatal művésznőnek már volt alkalmja énekelni ezt a szerepet. S ha korábban a társintézményben és a bukaresti operaházban is sikert aratott, magától értetődik, hogy itt és most sem lesz másképp.

Haraszi Zsombor kellemes hangszínnel rendelkezik, amelynek minden kvalitását élénk tárta: közregisztere szépen, kiegyensúlyozottan szólt, csupán néhány magas hangja vár még kidolgozásra, ám egy-két éven belül ez a szerep véglegesen be fog érni, amennyiben kellő figyelmet fordít rá. Ahhoz képest, hogy nem rendelkezik színpadi tapasztalattal, természetesen mozgott a számára ismeretlen helyszínen. Még egy pozitívum: szép dikcióval, maximálisan érthető szövegmondással is kitűnt. Olyan kvalitású énekes-válhat, akire kell és lehet számítani, csak meg kell adni a kellő morális támogatást, bizalmat, bátorítást. (...)

Sajnos a karmester Selmeczi Györgynek és az általa vezetett zenekarnak nem sikerült visszaadni a mozarti zene báját, kellemét. A zeneszerző stílusától idegen, harsány, darabos hangzások rontották az egyébként jónak minősíthető hangszeres teljesítményt, valamint a színpad és a zenekar között is voltak ingadozások, apró hibák.”

Ugyanez a kritika foglalkozik Szabó Emese rendezőjelölt előadásával is, aki tagja ugyan a magyar operának, bemutatkozása a román opera színpadán zajlott.

„A június 9-én a Román Operában előadott Mozart-egyfelvonásos – *A szűnigazgató* – nagyon jó startnak bizonyult. Hangulatos, pergő, pozitívuma: benne volt a mozarti kecsesség, finomság és a humor – mindez kedvesen, bájosan, egyszóval stílusosan visszaadva. Nem túlozta el, nem változtatta meg a humor alapvető funkcióját, hanem méltó keretbe helyezte. Elképesztően aktuális ma is a cselekmény: az intrikák, a sokat emlegetett »művészi allűrök«, »primadonnáskodások«, s mindez nagyon finom »csomagolásban«. A produkción érződött a női lélek minden apró részletre kiterjedő figyelve és odaadása. (...) A produkció sikeréhez hozzájárult a fiatalok lendülete, az a szeretetteljes hozzáállás, amellyel énekeltek. Az előadás egységéhez tehát nemcsak a rendező pregnáns elképzelése, hanem a szereplők is maximálisan hozzájárultak. (Híntós Diana: Debütáltak a pályakezdő énekesek a Kolozsvári Ma-

gyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. június 25.)

Évadzárás után szokás szerint az évadot annak kiértékelése követi, amely nem maradt el ebben az évben sem. Ezt a munkát a jelenleg létező egyetlen kritikus, Hintós Diana, az opera igazgatójával közösen végezte.

„Ha végignézzük az évad havi terveit, elsősorban az előadások csekély száma ragadja meg a figyelmet: átlagban havi nyolc előadást tartottak, de volt, amikor kevesebbet. Ez a kevés viszont jó, ha nem kiváló színvonalat ért el. Volt szimfonikus koncert, opera-, operett- és balett-bemutató, ám a nézettségi mutatók elszomorítóak: a jellemző a félházas terem – vagy, sajnálatosan, a még annál is kevesebb. A közönséghiánynak több oka is van: elsősorban a kolozsvári magyarságnak az a természetes fogyása, amelyet nyilvánvaló tényként kell kezelnünk, másrészt az a közömbösség és fásultság, amely szinte mindanyunkat hatalmába kerített. Meg kell említenünk azt a szellemi igénytelenséget, amely a tévé csatornáin élé köt bennünket, és utolsósorban az sem kizárt, hogy az intézmény repertoárja nem fedezi a kolozsvári magyarság igényeit, nem pusztán azért, mert ezek olyan magasak lennének, de amolyan ördögi kör működik: ha bemutatják a *János vitézt*, biztosan a *Marica grófnőt* kívánják újralátni vagy valami mást, és a sort folytatni lehet. A kolozsvári magyarság szellemi életének vezérei sem tolakodtak a jegypénztár előtt az elmúlt évadban. A társulat azonban köszöni szépen, megvan – na

nem olyan fényesen, de még működik. Vannak tervek, álmok, amelyek megvalósultak, vannak, amelyek még váratnak magukra.”

Adjuk át a szót Simon Gábor igazgatónak, aki a továbbiakban összefoglalja az évad eseményeit, megvalósításait.

„– A múlt évad eseményei időrendi sorrendben a következők: az évadot Kodály Zoltán *Székegy fonó* című operájával kezdtük, amelyet a kolozsvári felsőoktatásban tanuló diákok, egyetemi és főiskolai hallgatók, főleg az elsőévesek fogadására tűztünk újra műsorra. Szintén októberben, a Mátyás király-szoborcsoport leleplezésének századik évfordulója alkalmával Fadrusz-emlékműsort mutattunk be, amelyre komoly, művészi erőpróbát jelentő műsort állítottunk össze. Megemlékeztünk Dohnányi Ernő zeneszerzőről is. Ez a két előadás ugyan nem kapcsolódik szorosan az opera műfajához, de kultúrtörténeti fontossága egyértelmű. Október végén társulatunk egy része a Budapesti Őszi Fesztiválon szerepelt a Demény-kamaraoperákkal, amelyekről ott felvétel is készült, ezt megelőzően pedig itthon is újra bemutattuk ezt a két egyfelvonásost. Ugyanennek a hónapnak a végén volt Erkel Ferenc *Sarolta* című vígoperájának kolozsvári bemutatója – a művet először ugyanis már 2002 júliusában Gyulán mutattuk be. Ezt az eseményt korszakalkotónak tartom. November végén a budapesti Honvéd Művészegyüttes férfikara szerepelt nálunk. Decemberben a Bolyai-évforduló kapcsán újabb komolyzenei műsort állítottunk ösz-

sze, szilveszterkor pedig egész estét betöltő óévbúcsúztató-újévköszöntő műsor került színre. Januárban az olaszországi vendégszereplésre való készülődés, februárban fúrasztó turné töltötte ki időnket. Március elején Kriza-émlékhangversenyt rendeztünk, áprilisban volt az Orbán-kamaraopera bemutatója. Májusban Beethoven *Fidelióját*, júniusban pedig Adam *Giselle* című balettjét mutattuk be.”

A kérdésre, hogy mi a helyzet az énekkarral, amely hiányosnak mutatkozik, az igazgató a következőket válaszolta:

„– A férfiénekesek hiánya nem szűkíthető le pusztán a mi társulatunkra, ez olyan gond, amely túllépi nemcsak a régió, hanem az ország határait is. Ami minket illet: innen a nehéz gazdasági körülmények miatt mennek el a társulattól. Azok a férfi énekkari tagok, akik itt maradtak, számbelileg nem elegendők. (...) Versenyvizsga szinte minden évad végén – évad elején van, ám nagyon kevés a megfelelő jelentkező, és a kezdő énekkari fizetés olyan minimális, hogy azt senki sem nevezné csalogatónak.(...)”

Élmény volt a társulat két külföldi útja. A téli olaszországi vendégszereplés, a kis létszám – kb. ötven tag – miatt kompromisszumos megoldás volt. Nagyon kellemes, sőt, kiváló körülmények között zajlott le a balettkar tavaszi görögországi vendégszereplése Prokofjev *Hammipőke* című balettjével – amely komoly sikert hozott a karnak: telt házas előadásokat és komoly szakmai méltatást. Sajnos nem volt lehetőség a zenekar utaztatására is, így a zene

felvételről szólt, ez a tény viszont nem csorbította a társulat sikerét, az elismerést. (...)

– *Hogyan látja az intézmény sorsát, jövőjét?*

– Roppant költséges műfaj az opera, egy új előadás színrevitelének költsége több száz millió lejre tehető. Erre, amint már említettem, a román állam nem ad pénzt. Évek óta a bemutatók sikeres magyarországi pályázatok révén valósulnak meg. Most egyfajta kirakat-intézmény vagyunk, évek óta vegetálunk, tengődünk. A minisztérium hozzáállása az, hogy akármilyen nyomorúságos körülmények között az intézmény működjön, ha lehet, magától. Az intézménynek néhány éve nincs gazdasági igazgatója, ami szintén meg-megakasztja az intézmény működését, és külön terhet ró az én vállamra.

– *Nyári tervek?*

– Július elején újabb Erkel-opera, a *Brankovics György* CD-felvételére készülünk. A budapesti Musica Hungarica zenei kiadótól jött a felkérés, amely nemzeti zeneszerzőnk operáit is meg akarja örökíteni. Eddig a *Bátori Mária* és az *István király* felvétele készült el. Megtisztelőnek tartom azt, hogy a mi társulatunkat kérték fel erre a nemes munkára. A felvételekre kerülő operák sorrendjét a kiadó határozta meg. Augusztus 20-án az énekkar Budapesten fog szerepelni egy nagyszabású koncerten, ahova több magyar nyelvű énekkar hivatalos: gyerekektől felnőttekig, profiktól amatőrökig. Az esemény színhelye a Hősök tere lesz. Ennek a produkciónak az előkészítésével Horváth József karmester foglal-

kozik. Ezen kívül a rendszerváltás óta először történt meg, hogy társulatunk nem kapott meghívást nyári magyarországi vendégszereplésre.

– Milyen vendégjátékok vannak kilátásban?

– Újdonságnak tartom azt a meghívást, amelyet Brassóból kaptunk az ottani Zenés Dalszínház vezetőségétől. Az intézmény néhány éve operaházi rangot kapott, s most ünnepli ötvenéves fennállását, amelyre rendezvénysorozattal készülnek. Cristian Mihăilescu, az intézmény jelenlegi igazgatója felkért bennünket, hogy tiszteljük meg a város magyarságát egy magyar nyelvű operettel, mi Kálmán Imre *A bajadér* című operettjét fogjuk bemutatni. Gesztusértékűnek tartom ezt a meghívást. (...)”

A hosszú interjú végén a kérdező Hintós Diana hozzászól:

„Talán már nincs is értelme azt javasolni, hogy gondolkozzunk el, milyen jövője lesz a társulatnak – múltja ugyanis van, jelene is valamicske. »Pusztába kiáltott szó« mindez: még felmegy a függöny egyre kevesebb emberrel – egyre kevesebb embernek. Nemcsak azért nincs közönség, mert kevesen vagyunk, hanem mert nem érdekel az opera mint műfaj, mint művészi alkotás, mint kulturális termék. S még ha az intézmény repertoárja, szólistagárdája nem is nyerte el annyira egyesek tetszését, ez mégsem lehet arra ok, hogy egyetlen előadást se nézzünk meg az évadban, és közben az értelmiségi szerepében tetszelegjünk.” (Hintós Diana: Évadzárás a Kolozsvári Ma-

gyar Operában. Keveset, de jól. In: *Szabadság*, 2003. június 28.)

2003/2004

■ Az új évad szeptember 1-jén kezdődik. A művészeti titkárság új taggal gazdagodott Katona József személyében, aki több minőségében is dolgozott már az intézményben (zenekarban, ügyelőként, rendezőként). Sajnos nem lesz hosszú életű ebben a funkcióban, melyben az évek folyamán talán túl sokan váltják egymást.

Érdeemes visszatérni pár szó erejéig az említett CD-felvételre (Erkel Ferenc: *Brankovics György*), melynek két főszereplőjét: B. Konrád Erzsébetet és Molnár Jánost az előadás magyarországi karmestere, Mossóczy Vilmos választotta ki, a többi szereplőt az igazgatóság jelölte. Az Erkel-sorozat felvételei Éliás Tibor, a Classica Hungarica Kft. igazgatójának anyagi támogatásával készültek. A partitúra elkészülte a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete igazgatójának, Tallián Tibornak és munkatársainak érdeme.

Szeptember első felében az opera néhány magánénekeसे svédországi vendégszereplésen vett részt. A turnét Madarász Lóránt szervezte a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének meghívásával. A turnén Pataki Enikő, Ferenczi Endre, Ádám János, Hary Judit, Székely Zsejke, Szabó Péter, Urszuj Kálmán (zongora) és értelemszerűen Madarász Lóránt vett részt. A csapat kiválasztásához egy tévés szereplés szolgált alapul. Ehhez a vendégszerepléshez társult egy finnországi meghívás is, így a csapat 11 svédországi és három finnországi helyszínen lépett fel. „A műsor

gerincét az operett alkotta, de voltak szonok, nótacsokrok és prózai jelenetek” – számolt be Madarász a *Szabadság* újságírójának, majd hozzátette: „Mint 2000-ben, most sem zárkozunk el a kolozsvári fellépéstől. Akkor a helybeli tévé felvette és többször közvetítette műsorunkat, az operában nem sikerült bemutatnunk.”

Mint már volt szó róla, Kolozsvár mindkét operája részt vállal különböző események, megemlékezések, évfordulók megünneplésében, akár úgy, hogy termet biztosít az eseménynek, akár úgy, hogy tevékenyen részt vesz benne. Így került sor arra, hogy a Kolozsvári Nemzeti Román Opera emlékünnepséget szervezett a holokauszt 60. évfordulóján. Az ünnepi est az *Universitaria 85* elnevezésű rendezvénysorozat részét képezte. Az emlékünnepségen részt vettek nemcsak a túlélők és családtagjaik, hanem nagyon sok hivatalos és polgári személy is. A meghívottak közt volt Simon Gábor is, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója, aki megiszteltetésnek vette, hogy meghívták az ünnepségre. A magyar opera egykori igazgató-főrendezője, Szinberger Sándor is szerepelt egy művével az emlékműsorban. A volt igazgató Izraelben zeneszerzőként is számontartott. Vele kapcsolatban Simon Gábor a következő megjegyzést tette: „Szinberger Sándorról, az opera volt igazgatójáról és főrendezőjéről nemcsak művészi jellegű, hanem ellentmondásos emlékeket is őrzök.” A megjegyzést nem kommentáljuk.

Az emlékműsor keretében tehát elhangzott Szinberger Sándor *Auschwitz '44* című kantátája is Ștefania Barz (Anya), Daniela Chișbora (Esther), Iulia Merca (Ruth) és Oleg Ionese (Katonna) előadásában. A zenemű újra emlé-

keztetett arra, hogy milliók haltak meg a lágerek szögesdróttjai mögött pusztán származásuk miatt. Amint azt az előadás zenekritikusa megjegyzi:

„A darab a 20. század első felének zenei hagyományából építkezik, a hatásosság végső határáig tágitja a kifejezési eszközök és a műértelmezés adta lehetőségeket.”

Folytassuk azonban a magyar opera eseménytörténetét, amely új évaddal köszöntötte közönségét. Erkel Ferenc *Saroltájával* nyitotta meg az évadot a Kolozsvári Magyar Opera október 7-én. Ebből az alkomból az opera ingyeneset bocsátott a diákság részére.

Hamarosan sor került az évad első bemutatójára is, Vajda János *Leonce és Léna* című operájának kolozsvári színreállítására.

Vajda János: *Leonce és Léna*

■ „A *Leonce és Lénát* 1999-ben mutatták be a budapesti operaházban. A kolozsvári előadás rendezői megközelítésében különbözik a budapesti ősbemutatótól, a darab utolsó felvonását a szerző átírta, Kolozsváron ez az új változat kerül bemutatásra. (...) Az Erkel-, Bartók- és Kossuth-díjas szerző egyike azoknak a kivételes alkotóknak, akik úgy töltik meg tartalommal a hagyományos operadramaturgiát, az opera műfajának jellegzetes magatartás-formáit, hogy visszahelyezik jogaikba a szépség esztétikáját, az »antropomorfik« muzikalitást. *Leonce és Léna* hagyományos mesei fordulatokra épülő szerelmi történetét Kolozsváron Sel-

meczi György állította színpadra, aki a karmester szerepét is vállalta, egységes koncepciót biztosítva ezáltal az opera színrevitelének. Az előadás címszerepeit Pataki Adorján és Székely Zsejke játssza.” (B. A. M.: A Leonce és Léna Kolozsváron. In: *Kronika*, 2003. szeptember 6.)

A következő írás bővebben foglalkozik a témával, amelyet mi is közlünk az olvasó jobb tájékozódása érdekében.

„A kortárs opera Georg Büchner színműve nyomán, Váradí Szabolcs forgatókönyve alapján készült, a produkciót országos bemutatóként tartjuk számon. Az előadásnak több színházi vonatkozása is van. Selmeczi György rendezőként az opera színpadra állításában nagyon érdekes színházi formanyelvet használt, Büchner darabja a drámairodalom érdekes fordulópontjához tartozik, végül pedig a színház két művésze is jelen van a szereposztásban, a Valériót alakító Laczkó V. Róbert, valamint Vindis Andrea. Az alábbi interjú a rendezővel a bemutató előtti napon készült. (...)

– *Hogyan lehet egy ilyenfata drámáiról operaszínpadra alkalmazni, elsősorban rendezői szempontból?*

– A három alapvető Büchner-darab, a *Danton halála*, a *Woyzeck* és a *Leonce és Léna* tulajdonképpen folyamatosan, megszületésük óta izgatja a zeneszerzők fantáziáját. Egyik alapja ennek az, hogy Büchner hihetetlenül tisztán fogalmaz, az ő színpadán egyszerre él a konfliktus, modern embernek a drámája, de ez mégis klasszikus, hagyományos szépségesszmények jegyében megírt,

nagyon magasrendű irodalom. Aliban Berg csodás operát írt a Woyzeckből, ám ma már úgy érezzük, hogy Berg *Woyzeckje* egyben az operaműfaj világának is az egyik határköve. Az ő útja járhatatlannak bizonyult az utódok számára. Újra meg kellett találni azt a formanyelvet, azt a zenei, operai köznyelvet, amelyen újra meg lehet szólalni, illetve újra meg lehet szólítani a közönséget. Vajda János egyike a legjobbaknak ebben a tekintetben. A kortárs magyar opera kolozsvári nagy sorozata már 1991-ben az ő művével, a *Márió és a varázslóval* kezdődött, tehát Vajda egy kicsit már-már emblémája annak, hogyan lehet úgy megújítani az operaműfajt, hogy mégiscsak a visszatérés legyen a fő motívuma. Visszatérés ehhez a hagyományos szépségesszményhez, a hagyományos operai magatartáshoz, de természetesen mégiscsak a 21. század elejéről van szó, és olyan teatralizált operai megnyilvánulásról, amely nagyon rég áhított egyensúly a zene, az éneklés és a színészet között. Az operajátszás ezen komponensei közelebb kerültek egymáshoz. A *Leonce és Léna*nak azért van olyan varázsa – fülüg értő szájjal próbáltunk ugyanis –, mert képes megvalósítani, teret engedni a fajsúlyosabb, nívósabb színészetnek, miközben mindenki számára megadatik a zenei, a vokális megnyilvánulás legszebb és hagyományos lehetősége.

– *A darab látszólag romantikus vígjáték, ugyanakkor mély filozófiai tartalmú. Az egyéni és társadalmi létezés kérdéseivel foglalkozik, az egyén szabadságával: föladhajta-e valaki a szabadságát azért, hogy beilleszkedjék a társadalomba,*

föladhatja-e a szerelmet, hogy megfeleljen a társadalmi igényeknek?

– Pontosan így van. Büchner darabja megalapozza a 20. századi dráma lélektanát és dramaturgiáját, egyértelműen az általunk ismert embertípusokról beszél. Ezt nagyon látványosan felmutatja az opera. A másik oldal, ami rendezőileg foglalkoztatott, éppen az, hogy mivel ennyire jelentékeny drámáról van szó, amelyre könyvtárnyi teoretikus irodalom rakódott rá, hogy lehet ettől a megközelítéstől megszabadulva újra megtalálni a mesét és a gyönyörű szerelmi történetet, de egyszerre a derűjét is. A kortárs színház ugyanis hajlamos volt egyfajta általános spleenbe, a tragikus előérzetnek olyan atmoszférájába helyezni, ami nem teljesen felel meg a valóságnak, de azt hiszem, Büchner szándékainak sem. Nagyon furcsa paradoxont élhet meg tehát a közönség ezen az operai estén, hiszen egyik oldalról rendkívül fajsúlyos zeneileg, dramaturgiailag hallatlanul értékes és bizonyos értelemben intellektuális élményben lehet része, de be lehet ülni operettszerető szívvvel is bátran, hiszen merem állítani, hogy a gyerekek és felnőttek, a komolyzene és a könnyűzene hívei egyaránt megtalálják ebben az előadásban azt, ami hozzájuk szól. Általános, bizonyos értelemben kozmikus kérdésekről beszél a darab, és ezt jókedvűen és játékosan teszi, a játék mozzanata a legfontosabb talán ebben az előadásban. Boldog vagyok, hogy úgy nyújthatjuk át a *Leonce és Léna*-t, mint az általános műveltség egyik alapidarabját, de nem kényszerítjük arra a közönséget, hogy Wittgensteintől

a Marx utáni filozófiai áramlatokig kelljen tanulmányoznia a társadalmi és karaktermodelleket.”

Eddig az interjú, következzen a kritika.

„A csütörtök esti *Leonce és Léna*-bemutatót véleményem szerint bátran lehetne nevezni jól sikerült műhelymunkának, több szempontból is. Nem tisztem a produkció zenei részét méltatni, ezért kizárólag csak színházi vonatkozásban »tekintem át« a számomra érdekesnek tűnő próbálkozást. Nem véletlenül nevezem próbálkozásnak, Selmeczi György ugyanis rendezőként több, az operajátszásban megkövesedett konvenciót is felrúg ebben az előadásban. Először is megköveteli énekeseitől, hogy játsszanak. Felszínre hozza színészi képességeiket. S teszi ezt nemcsak a főszereplőkkel, hanem – hál’ Istennek – a kórus tagjaival is. Mi több, a tömegjelenetek attól izgalmasak ebben az előadásban, hogy a kórus tagjai külön-külön egy-egy jól meghatározott figurát képviselnek a királyi udvarban. Szellemes és nagyon jól sikerült jelenetek ezek. (...)

Szót kell ejtenem a színpadképről, amely ugyancsak a műhelymunka jellegét emeli ki a produkciónak. A díszlet (Lőrincz Gyula munkája) egy része ugyanis szintén nem a hagyományosan elfogadott anyagból készült, üres üvegek százai vannak ötletesen összekombinálva hol a királyi udvart, hol pedig egy messzi, talán a mesebeli üveghegyen is túli világot ábrázolva. Mi sem természetesebb, hogy Popo birodalom (Sándor Árpád) uralmi jelképei, jogara

és országalmája egy unikumosüveg, hogy az üveghegyen túli mesebeli jelenetben, ahol Leonce (Pataki Adorján) először találkozik Lénával (Székely Zsejke), a nevetséges kis váracska körüli »hegyormok« különböző színű és nagyságú palackokból emelkednek.

A térhasználat is rendhagyó ebben az előadásban, a rendező »feláldozza« a zenekari árkot is, cseppet sem félve attól, hogy megzavarja a zenészek munkáját. (...) Külön kiemelném Laczkó V. Róbert teljesítményét, úgy tűnik, az opera műfajban inkább megtalálta a helyét, mint a színház berkeiben, ahol leginkább statisztaszerepekkel »árasztották el.«

»Játsszunk színházat« – hangzik el Leonce szájából az első felvonás elején. Úgy tűnik, ezt az »ajánlatot« tartották szem előtt az alkotók mindvégig, ez pedig örvendetes dolog, remélhetőleg a továbbiakban sem érezzük majd ennek hiányát az opera színpadán.» (Köllő Katalin: Játsszunk színházat! Rendhagyó esemény a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. november 8.)

Az alábbiakban – mivel az írás nem minden kitételével értünk egyet, szükségesnek tartjuk kommentálni a fenti megállapításokat.

„Első hallásra meg lehet állapítani, hogy ez a Vajda-opera elsősorban témájánál fogva nem egykönnyen emészthető, feltételez bizonyos fokú ismereteket mind az irodalom, mind a zeneirodalom terén. Amit az átlagember Georg Büchnerről, erről a túl korán eltávozott zseniális színpadi szerzőről és koráról, a 19. szá-

zad német romantikájáról tud, talán kevésnek tűnhet ahhoz, hogy ez a mű élvezhető legyen. Mindazonáltal, ha eltekintünk a túlintellektualizált szövegtől, amely valóban máig aktuális kérdéseket feszeget, és elfogadjuk Selmeczi Györgynek, az opera karmester-rendezőjének javaslatát, beülhetünk az előadásra csupán »operettszerető szívvel« is, valóban élvezhetjük a játék mozzanatát. A zene teljes egészében követi ezt a deklarált objektumot: dallamos, énekelhető, sőt, könnyen memorizálható melódiafüzérekkel építkezik. Annál is inkább, mivel Vajda nagyon sokat idéz az elődök műveiből (Mozart, Verdi, Puccini, Wagner operáiból, sőt, atmoszférájában akár népdalt vagy reneszánsz melódiát is felismerhetünk). Teszi ezt az analóg helyzetek kihangsúlyozásának céljából vagy a humor szolgálatában, de nem karikírozó szándékkal. Azon el lehet gondolkodni, hogy ezt miért érezte szükségesnek, de hát a szerzőnek mindig jogában áll olyan eszközökhöz nyúlni, amelyeket a leghatásosabbaknak vél mondani-
valója kifejezésének érdekében. Ez első hallásra lehet akár meghökkenető is, de az idézetek olyannyira szervesen illeszkednek az egészbe, hogy a hallgatót meggyőzi: ennek így kell lennie. Selmeczi Györgyöt idézve, akivel teljes mértékben egyetérthetünk, bátran ismétélhetjük: „Vajda János egyike azoknak a kivételes alkotóknak, akik úgy töltik meg tartalommal a hagyományos operadramaturgiát, az opera műfajának jellegzetes magatartásformáit, hogy visszahelyezik jogaiba a szépség esztétikáját, az »antropomorfe« muzi-

kalitást, a dallam, a harmónia, az asszociatív zenei motívika primátusát.” Ezenkívül Vajda János mestere a választékos zenei humornak is.

Selmeczi vallja azt is, hogy az egyéni és a közérdek összeütközéséből adódó számtalan kérdésfelvetés ellenére ez az opera „gyönyörű szerelmi történet”. Ez így igaz, ám dramaturgiailag itt érhető tetten az opera Achillesz-sarka is. Bár a hosszú zenekari bevezető megeremti az időtlenség hangulatát, sugallja a kitörés lehetőségét a mélység bugyraiból (ezt megerősíti a színpadi játék is), a négy szereplő – mindegyik a maga egyéniségének megfelelően – értelmezi is a való helyzetet, a felvonás mégis egy kevésbé meggyőző jelenetbe torkollik. Ezt a helyzetet csak megerősíti az egyébként rendkívül ötletes, jól megvilágítható díszlet, amely azonban leszűkíti a teret, és Puccini *Bohéméletének* III. felvonásbeli kvartettjére emlékeztet. Az utalás a különböző testhelyzetekre, térhasználatra sem eredeti ötlete a rendezőnek. Akinek lehetősége nyílt Kolozsváron kívül más operaház produkcióit is figyelemmel követni, megerősítheti állításunkat, miszerint ezek a rendezői fogások más színpadokon általánosan elfogadott „kellékei” a rendezésnek. A két szelős felvonás harsány humora azonban, a remekül mozgatott szereplők, az összevisszaságukban is funkcionális és mutatós jelmezek kétségtelen erősségei az előadásnak. Külön ki kell emelnünk a zenekar rég nem hallott, pontos, színes játékát, amely tökéletesen kiemelte és aláhúzta a zenei mondanivalót.

Visszatérve még a középső felvonásra azt is elmondhatjuk, hogy a büchneri szöveg sem nyújt nagy lehetőséget a központinak érzett szerelmi történet kibontakoztatására, de a szereplőinek a színpadi szituációba való elhelyezése sem szerencsés, túl azon, hogy a rossz dikció miatt a szöveg nehezen érthető (sajnos nem csak itt!). Az ellenpontonni hivatott nevelőnő–Valerio ket-tős hangerőben teljesen lefedi a két főszereplő melódiavonalát, annak ellenére, hogy ezt a zenekar is megerősíti. Valószínűnek tartom, hogy maga a szerző is érezhette, hogy ez a felvonás önmagában nem elég meggyőző. Ez lehet az oka, hogy összekapcsolta a harmadikkal.

Egyik fiatal zeneszerző-kolléga javaslatát közvetítjük, amikor egyetértünk azzal, hogy hasznos lenne ugyanis időnként amolyan szerző-előadó–hallgató kerekasztal szervezése akár az opera keretén belül, mert bizonyára közelebb hozná ezt a három alappillérét a mindenkori színháznak, amely egyforma súllyal vesz részt a színház–opera életében. Szükséges a közönség ilyenfajta tájékoztatása, de fordítva is igaz ez: mindnyájan, mi, művészberek elvárjuk az érdeklődés legkisebb jelét is. Enélkül nem lehet színházat csinálni. Fájdalmas megélni az érdektelenséget, a közönyt, esetenként a szellemi tunyaság jeleit jegyezni. Nem tudjuk elfogadni, hogy a valamikori Kolozsvár szellemi elitje ilyen vékonyra olvadt. És bár szeretném elkerülni a napi politikát, ez csak idekacsint: vajon nem mi magunk vagyunk-e azok, akik feladjuk Kolozsvár kultúrcentrum státuszát? Az

intellektuális kíváncsiság megszűnté sajnos erre utal.” (Laskay Adrienne)

A fenti sorokat látszik erősíteni az alábbi kritika is.

„Ismét kortárs operát mutatott be a Kolozsvári Magyar Opera: a két félházás előadás elbátortalaníthatott, elszomoríthatott, ám be kell vallanom: az előre beharangozott zenei közérthetőség ellenére ezt a művet nem tudom akárkinek ajánlani. Megfelelő zenei kultúra nélkül a darab nem teljesen érthető, nem »fogyasztható«. A zene első pozitívumaként mégis azt a sokszínűséget emelném ki, amely az átlagnézőt talán elriasztja: a színpadon hol mozarti báj, rokokó könnyedség hangzik, hol a 19. századi preromantika avagy Verdire utaló hangzatok csendülnek fel, de nem feledkezhetünk meg a 20. század elejének disszonanciájáról sem, amely a nyitánytól kezdődően szintén jelen van. A zene-történeti stílusok összehangolása az, ami a zeneszerző számára megtermi a babért, mert ez csak mélyreható stílusismeret birtokában lehetséges. Talán a zenés színpad korszakainak átfogó bemutatására való törekvésnek tudható be ez a sokszínűség: mintha az egész operamuzsika fejlődését egyetlen előadás keretében kívánták volna bemutatni. Fontos szerepet kap a humor, a komikum megjelenítése: inventív melodika, felgyorsult tempójú részek. Annál kevesebbet tudtam meg Vajda János saját zenei nyelvezetéről.

A rendező Selmeczi György ezúttal is kitűnt eredeti hangulatkeltő és festői elgondolásával, amelyet teljes

mértékben sikerült megvalósítania. Ez a rendezői elképzelés mindvégig közérthető: nem kell szakírónak lenni ahhoz, hogy észrevegyük: a szereplők ülve, állva, fekvé énekelnek, a kórus minden tagjára – körülbelül 15 személy – az állandó és motivált mozgékonyág jellemző. A szereplők is a színészi játék újszerűségét, merész inventivitását hozták előtérbe. Fikció és valóság, az örök emberi és mesevilág összefonódásának lehetünk tanúi.

A két karmester – Selmeczi György és Kulcsár Szabolcs – is dicséretet érdemel: nekik köszönhető, hogy a kisszámú nézősereg számára élvezhetővé vált a – több száz éves operamuzsikát idéző – zenemű berkeiben való barangolás. Sikerült minden zenetörténeti stílust ízlésesen vezényelni, és a szólisták kisebb hibáit is zökkenőmentesen hidalták át. (...)

Pataki Adorján helyállt, de figyelembe kell vennünk pályakezdő mivoltát, teljes színpadi tapasztalatlanságát. Nagyon szép és erős hangja van, első főszerepét a tőle telhető legmagasabb szinten oldotta meg. Egy huszonnégy éves hang még nagyon sokat fejlődhet – reméljük, jó irányba és a kolozsvári közönség örömeire. *Székegy Zsuzsanna* megfelelő hangszínnel és színészi képességekkel rendelkezett ahhoz, hogy kiválóan oldja meg ezt a szerepet is. *Laczkó Vas Róbert* operaénekesként is megállhatja a helyét, hangján egyáltalán nem érződött, hogy »csak« színész! Színészi játéka annyira kifejező, hogy az volt az érzésem: a többi szereplőt »csak úgy lejátszsa a színpadról«. *Molnár Mária* önfeledten, minden gátlástól mentesen játszott, táncolt

– ezt a fajta természetességet nála még nem volt alkalmam tapasztalni. *Sándor Árpád* királya hasonlít a *János vitéz* csetlő-botló, megfutamodó, habozó francia királyához: ebben rejlik a figura közvetlensége, kedvessége. *Jordán Éva* Rosetta kis szerepét odaadással, hangi kvalitásainak tudatában fölényesen oldotta meg. A kisebb szerepekben *Molnár Jánost*, *Szeibert Istvánt*, *Vindis Andreát* és az énekkar tagjait láhattuk.

A színpadi látványról, díszletről már egy előző írásban szó esett: csak annyit fűznék hozzá, hogy ötletes volt a királyi termet kettéválasztó falat húros hangszerek óriás pallóiból összeállítani, ezzel is zeneközpontúságot, a zenéhez való ragaszkodást akarta kiemelni?

A kosztümök a zenei nyelvezet-höz igazodva szintén kitágították az időhatárokat, kezdve a király udvartartásának mesebeli hangulatot árasztó ruháitól egészen Léna hercegnő legutolsó divatirányzatot követő köntöséig.” (Hintós Diana: Még egyszer a Vajda-operáról. Leonce és Léna happy end-je a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2003. november 15.)

A nehezebben emészthető opera után természetesnek találjuk, hogy könnyebb műfaj, operett a következő bemutató. December 4-én tehát operettbemutató színhelye a Kolozsvári Magyar Opera: Huszka Jenő *Bob herceg* című operettje kerül színpadra Gy. Tár Éva rendezésében.

„Hangulatos, atmoszférateremtő és -sugalló rendezés a darab elejétől fogva. (...) A rendezés pozitívuma

az, ahogyan a száz évvel ezelőtti történetbe beleilleszti a modern gesztusvilágot: értem itt a Victoria és Lancaster szerelmét bizonyító ölelkező mozdulatokat, és a darab végén a frappáns befejezést: a felhajtott szoknyájú udvarhölgyek hófehér selyem alsóruháját a testörtisztek körsétája »rejt« el a nézők elől – az »ilyet azért mégsem szabad, de mégis ez van« elv alapján. A szereplők minden igényt kielégítően »belakják« a színpadot: a kórus funkcionális mozgását a balettkar diszkrét, finom tánca egészíti ki. Hamisítatlan külvárosi atmoszféra sugárzik Tom (Molnár János), Gipsy fűszeres (Szilágyi János), Plumpudding borbély (Ádám János) és Pickwick kocsmáros (Veress László) gesztusaiból. A rendezői leleményesség mindegyik Bowie streetbeli figurára kiterjed, külön szint adva ezeknek. (...)

A kosztümök szemet gyönyörködtetnek: mértéktartóan díszesek a királynő és az udvarhölgyek ruhái, elegáns a testőrgárda piros-fekete egyenruhája. A Bowie streetben szereplők öltözéke igazi külvárosi hangulatot áraszt. A díszletek hatásosak, ízlésesek: az uralkodó szín a vörösesbarna, ezt kiegészíti a trónterem előkelőséget sugárzó fehérsége az arany és ezüst díszítéssel.

A karmester Horváth József dirigálásából magabiztosság sugárzott: sikerült a szólisták kisebb hibáit zökkenőmentesen áthidalni, és az operettnek finomságot, bájt sugárzó zenei keretet teremteni. Amit viszont hiányolok: egy kis pattogós lendület, dinamizmus, amikor a testőrgárda a színpadon tartózkodik.

Ami a szereplőket illeti: a siker alappillére a szereplők kiválasztása volt. Úgy tűnt, mindenki testreszabott szerepet kapott, mind hangilag, mind színészileg. Marton Melinda királynője a librettó szerint is a legárnyaltabb figura: ha kell, méltóságos, ha kell, anyai gyöngédsége, fia iránti szeretete kerül előtérbe, de az anya, a királynő mellett még a nőnek is »van szava«: fiatalkori szerelmi kapcsolatát kellő temperamentummal idézi fel.

Szakács Levente Bob hercegeként már színrelépéskor elnyeri a közönség rokonszenvét: a kerítésen egyensúlyozva éneklő népszerű belépőjét, ha kell, gyermekien kedves, ha kell, a szerelmes férfi szenvedélyességétől telített, attól függően, hogy kivel áll szemben. Megvan benne a gyermekkirály-figurák naiv jóhiszeműsége, amelyet az egyszerű néphez való kötődése is bizonyít. Hangilag is megfelelő számára a szerep: nincs sok magas hang, a regiszter szempontjából kiegyenlített a szólama. Az első felvonásban néha „spórolt” a hangjával, ám a második és harmadikban nagyon jó vokalitással rendelkezett.

Hary Judit Annie-ja bájosan egyszerű naiv fiatal lány, aki tényleg el tudja hitetni a közönséggel: olyan buzgón imádkozott szerelméért Szent György-szobra előtt, hogy az végül meghallgatta őt. Kedvessége és lelki finomsága az, ami kiemeli a külvárosi környezetből és méltóvá teszi a királyfi szerelmére. Vokálisan ez a szerep semmilyen gondot nem okozott: szépen énekelt áriákkal örvendeztette meg a közönséget.

Sz. Veress Ildikó temperamentumos Victoria: ízig-vérig nő, akít

mindvégig nagyravágyása vezérel, és ezt tudatosan vállalja is. Éreztetni: igazi szerelme a Lord, de a herceg szerelmére is igényt tart. Amikor azonban kiderül titkos szerelme, a megdöbbenés után felülkerekedik a vereségen, és Annie hátradobott menyasszonyi csokrával a kezében már arról győz meg minket: semmi sem vesz el, a következő esküvő az övé lesz!

Madarász Loránt Lord Lancastere pattogós katonafigura: érdekes volt megfigyelni, ahogy a királyfi iránt érzett elkötelezettsége, tisztí becsületessége keveredett azzal az ellentmondásos ténnyel, hogy álnokul mindent megtett azért, hogy szerelme, Victoria, királynő lehessen.

Pomponius az operett egyik legsikerültebb szerepe, amelyet Szeibert István kiválóan oldott meg: kutyahűséggel ragaszkodik neveltjéhez, a királyfihoz, és csak a végén jövünk rá: ennek az odaadásnak az lehet az alapja, hogy valamikor a királynő iránt érzett mindent elsöprő szerelmet. S mindezt csak azért tudjuk meg, hogy a királynő szívére és eszére hasson: egyezzen bele a királyfi és a polgárlány szerelmi házasságába.

Tom, Annie apjának szerepében Molnár János az egyszerű emberek becsületességének megtestesítője, s mindezt a lehető legtermészetesebben, legegyszerűbben, sallagmentesen alakította. Plumpudding borbély szerepében Ádám János újra remekelt: kiváló ének- és táncudással a humor megannyi apró részletét tárja elénk. A rendező, de a művész sem esett abba a hibába, hogy ellen-szenves, kotnyeles legyen a figura. Gipsy fűszerész rövid, de hatásos

szerepében Szilágyi János lépett fel, aki szemmel láthatóan jól érezte magát ebben a komikus szerepben: jól táncolt és énekelt. Veress László belevaló, rokonszenves kocsmáros alakított. Venczel Péter Hoppmesztere minden színrelépéskor megnevettetett: nemcsak „beszédhibája”, hanem gesztusai és mimikája is a komikum szolgálatában álltak, és mindent roppant gráciával. Szabó József táncmesterként a francia mesterként kifinomultság tökéletes megtestesítője volt. E két szereplő kiváló párost alkotott. Kisebb szerepekben (Mary és Elsie, Annie barátnői) két énekkari tagot hallhattunk: Réti Zsuzsát és Ciorba Krisztinát, akik szép hangszínnel rendelkeznek.

Az énekkar jó teljesítménye egyaránt dicséri a rendező és a karigazgató, Kulcsár Szabolcs munkáját. A kis létszámú énekkart jól felszabdalták az udvarhölgyek, a külvárosi lányok és férfiak, valamint a testőrgárda tagjai között. A második felvonás tömegjelenetében hatásos és mozgalmas szerepük volt.

A koreográfus Míndruțiu Mihail és munkatársa, Rusu P. Gabriela újra jó munkát végzett: a balettkar szinte végig színen van, de jelenlétük nem tolakodó, nem követeli ki magának az elsőbbséget (nincs is miért), hanem harmonikusan és elegánsan illeszkedik a kórus játékához. (Hintós Diana: Sikeres Huszka-bemutató a Kolozsvári Magyar Operában. Egy operett újjászületése. In: *Szabadság*, 2003. december 13.)

Álljon itt egy pozitív visszajelzés is egy hálás operalátogató tollából.

„A több mint 2 órás *Bob herceg* operett egy világszintű előadás volt, telítve kedves jelenetekkel, gyönyörű fülbemászó dalokkal, mesébe illő ruhakölteményekkel és korhű színpalakkal. Ez az operettdebüt dicséri a színészek játékát, az ének művészetét, a rendezők ötletességét, a ruha- és a színpaltervezők és megvalósítók hozzáértését, a karnagy, zenészek, énekesek jól előadott zeneszámait stb. Oly nagy sikerrel lett az operett bemutatva, hogy a hálás közönség számtalan nyílt színi tapsal fejezte ki megelégedését, háláját és köszönetét.” (Levey Ferenc: Operettbemutatót láttunk. In: *Szabadság*, 2003. december 18.)

Új műfaj térhódítása?

■ A *Leonce és Léna*, valamint a *Bob herceg* után két magyar darabot mutatnak be decemberben Kolozsváron: Görgey Gábor *Örömlom* című darabját és Illés Lajos *Betlehem csillaga* című rockoperáját; előbbit a színház, utóbbit az opera keretében. Mindkét előadás rendezője Vadas László. Az előadások mikéntjéről, és arról, hogy miként egyeztethető össze ugyanazon rendező által párhuzamosan készülő két előadás, a rendezőt kérdezte a krónikás.

„Egyik előadás sem a közönséget célozza meg, inkább az egyéneket próbálja elgondolkodtatni, választ adni bizonyos aktuális problémákra. A két darab azonban külön vonalon halad. Az első teljesen hitmentes, a merkantilista érzelm nélküli világot mutatja be, amelyben a hit és a szeretet nem jut szerephez

– sőt, üldözendő –, az utóbbi pedig a hitről próbál korszerű módon beszélni. A rockopera díszlete és jelmezei Venczel Attilát dicsérik, a koreográfia pedig a budapesti Falvy Károly és Jakab Melinda közös munkája. Zenei vezető Venczel Péter.

– *Véleménye szerint megbírja-e a Kolozsvári Magyar Opera intézménye, illetve közönsége a rockopera műfaját?*

– Úgy érzem, igen. A szereplőket is úgy válogattam, hogy azonosulni tudjanak szerepükkel. A műfaj valamennyiünk számára újdonságnak számít, mert – bár nem először dolgozom az operában – nem lévén operarendező, más a munkamódszerem, másképpen közelíték egy problémához. Mint műfaj, az intézmény és a közönség számára egyaránt kihívás, hiszen eddig csak egy hasonló kezdeményezés volt Kolozsváron, a *Mátyás a vérpadon*.

– *Hogyan lehet egyszerre két különböző feltételt idéző darabot megrendezni?*

– Természetesen nehéz, de a december amúgy is a legkülönlegesebb hónap az évből. Erre fókuszálunk mindkét oldalon, megpróbáltunk egy-egy ünnepi alkalmat teremteni a bemutatókkal. Mindkét előadás szerzője eljön a bemutatóra, remélem, egyikük sem csalódik. Görgy Gábor két legújabb drámakötetének bemutatójával – amelyet december 17-én délelőtt a Magyar Színház előcsarnokában tartanak – kötötte össze kolozsvári látogatását.

– *Beszélt arról, hogy a két előadás két majdnem ellentétes világszemléletet mutat be. Melyiket vallja Ön?*

– A harmadikat, a kihívást. Nem élek erős vallási életet, de maga a mai társadalom olyan, hogy nap mint

nap ellentétes dolgokkal foglalkozunk. Megpróbáltam úgy megjeleníteni a két témakört, hogy ötvöztük fejezze ki az én gondolkodásmódot. Mindkét szöveget átdramatizáltam, bár törekedtem, hogy megőrizzem a szerző szándékát, mégis elsősorban a színpadképességre figyeltem. (Soó Éva: Két magyar darabot mutatnak be decemberben Kolozsváron. Vadas a kihívást választja. In: *Kronika*, 2003. december 9.)

Illés Lajos operája témáját tekintve premier a magyar opera életében, hasonlóra ez idáig nem került sor. Ez nem azt jelenti, hogy a társulat elzárkózott volna a vallásos tárgyú művek előadásától, hiszen számos egyházzenei rendezvényen vett részt – elsősorban az énekkar képviselésében –, de operaszínpadon nem találkoztunk még bibliai téma feldolgozásával (majd később a *Sámsommal*). A darab számos technikai nehézség leküzdését igényeli mind zenei, mind mozgásművészeti szempontokat tekintve. Az előadás színreállítói és a kritikája is kitér ezekre a kérdésekre. Tulajdonképpen azt is mondhatjuk, hogy új műfaj született.

„A rockoperát Illés 2000 nyarán fejezte be, megkomponálásával kettős jubileumnak tisztelgett: a 2000. évet II. János Pál pápa szentévnek nyilvánította, amellyel Jézus születésére és a kétezzer éves kereszténységre emlékezett a világ, valamint az ezzel egybeeső keresztény magyar államiság ezeréves évfordulóját is köszöntötte a zeneszerző. A *Betlehem csillaga* szövegkönyvét Utassy József (József Attila-díjas) költő írta. Az ősbemuta-

tót június 5-én tartották a budapesti Thália Színházban.

A rockopera a kis Jézus születését mutatja be a betlehemes játékok kedvességével. A kolozsvári bemutatón a nagyszámú szereplőgárda mellett a magyar opera teljes ének- és balettkara is közreműködik. Az előadás rendezője Vadas László m. v., munkatársa Venczel Péter, aki egyúttal az előadás zenei vezetője is. Koreográfia: Jakab Melinda. A díszlet- és jelmezterveket Venczel Attila m. v. Velekei József Lajos és Balla Il-dikó ötletei alapján készítette. Elképzelésük szerint a rockoperát a műfaj teljes komplexitásában viszik a színpadra, amint azt a rendező meg is fogalmazza: »Szerettem volna kihasználni a színpadi mozgás adta lehetőségeket, és a klasszikus történetet új megközelítésben tárni a néző elé. A rockopera színpadi dinamikát követel, arra próbáltam összpontosítani, amit az opera műfajában nálunk kevésbé használnak, így elsősorban a színpadi mozgás kifejezőerejére és a történet szimbólumokban való kifejezésére alapoztam. A társulat maximálisan támogatta elképzeléseimet és a munkámat. Szerettem volna a nézőnek többet adni, mint a megszokott, csaknem korhű betlehemes játék. Elképzelésem lényege az, hogy karácsonykor Jézus mindegyikünkben megszületik, de kevesen nevelik fel.« (Turánitz J. Lajos: Illés Lajos: Betlehem csillaga. Országos bemutató a magyar operában. In: *Szabadság*, 2003. dec. 19.)

„Venczel Péter zenei vezető szerint – aki egyben a rendező munkatársa is – nagyon hajlékony a kolozsvári

társulat, megoldott már nehezebb dolgokat is, bár igaz, hosszabb idő leforgása alatt.»Csapat csak egy van, és ezért minden darabban ugyanazok szerepelnek. Azáltal, hogy ugyanaz a társulat énekel klasszikusokat és rockoperát is, sajátos hangzásvilág alakul ki« – értékelte az eseményt. A koreográfus Jakab Melinda szerint nagyon nehéz munka egy klasszikus beállítottságú társulatot megtanítani a szabad mozgásra. »Eddig soha nem láttam őket ilyen örömmel táncolni« – hangsúlyozta a koreográfus.» (Soó Éva: Illés Lajos is jelen volt a *Betlehem csillaga* bemutatóján. Rockopera a kolozsvári színpadon. In: *Krónika*, 2003. december 22.)

Lássuk a kritikus véleményét is.

„A zenei jellemzők közül megemlítendő a közérthető dallamosság, énekelhető szólamok, zártszamos egységek szabályos váltakozása. Nem vonom kétségbe Illés Lajos Kossuth-díjas zeneszerző érdemeit, de a köztem és e zenei műfaj közötti távolságot ez a produkció sem hidalta át. Elfogadom, hogy a hangszerpark igazodik ennek a zenei irányzatnak a követelményeihez, ám a hagyományos »élő« zenekar más élményt nyújt (nekem legalábbis). Kellemes meglepetés volt, amikor igazi furulyaszólót hallottam (Szalócs Kiss Anna közreműködésével) a mű végén. Ám fogadjuk el a máságot, és maradjunk a tárgyilagosság mezején: szívből örvendek a sikeres produkciónak – a nézőtér nagy része mozdulatlanul, mintegy hipnotikus álomba merülve hallgatta-nézte az előadást.

Pozitívumként említem meg a produkció egységességét. Vadas László rendezőként, Venczel Péter zenei vezetőként és a rendező munkatársaként, Venczel Attila díszlet- és kosztümtervezőként, Jakab Melinda koreográfusként tökéletes művészi szimbiózist alkotott, amelyet nem lehet nem észrevenni, figyelmen kívül hagyni. Mindannyian a polaritást, a jó-rossz szembenállását tárták a nézők elé a lehető legélesebben. Ez a darab nem arról szól, hogy vajon mi a jó vagy mi a rossz. Mindenki számára világos és közérthető a jó és a rossz, a fehér és a fekete szembenállása, a vérpiros bűn kíséretében.

Vadas László biztos kezű rendezőnek bizonyult. (...) Elsődlegesen az ő érdeme, hogy ez a rockopera méltó megfogalmazást kapott a Kolozsvári Magyar Opera több mint kétszáz éves színpadán. (Hiába, azért nem tudok felhőtlenül rajongani ezért a zenei irányzatért.) A két részre tagolt előadás szerkezete kiegyensúlyozottnak mondható: mindkét részben megvannak azok a dramaturgiai kulcspontok, amelyek a narratív szál továbbvezetését szolgálják: mégis a második rész az, amely dinamikusabb, és egy percre sem hagyja elkalandozni a figyelmünket. A jó és a rossz közti összecsapás lényegesen szublimálódik, de nem veszít élességéből, katartikus erejéből. (...)

Venczel Attila díszlet- és kosztümtervező fekete-fehér-pirosban látta. Örök érvényű szimbolikája van ezeknek a színeknek: fehér színű Gábiel és az angyalok ruhája, fekete és/vagy piros a negatív, ördögi szereplők öltözéke. Ezt mintegy ki-

hangsúlyozzák a földiek világosabb tónusú kosztümjei, az Öreg fekete színű leple pedig a figura időskorát jelzi. A fekete-fehér háttér a jó és a rossz örök együttesét jelenti. A második részben a kopjafák nemcsak díszletelemek, hanem funkcionális hatásúak. Mind a díszlet, mind a kosztümök szuggesztivitásukkal tűntek ki.

Jakab Melinda koreográfusként bámulatosan plasztikus és összehangolt gesztus- és mozgásrendszert teremtett, amely érvényes mind a balett- és énekkarra, mind a szereplőkre. Olyan hajlékonyságról tettek tanúbizonyságot, amely nem ismert lehetetlen, de mégis az egyszerűség jegyében fogant: mentes mind a túlzásoktól, mind a mesterkéeltségtől. A balettkar összes színrelépésénél érezhető volt: nem kiegészítő, töltelékjellegű, hanem jelentéshordozó minden mozdulatuk.

Ami az énekeseket illeti: elsősorban azzal érdemelték ki a dicséretet, hogy a hagyományos operaénekléstől eltérő stílusban (is) tudtak jól énekelni. Nem tudom, ez számukra mennyivel volt könnyebb vagy nehezebb. A modern hangtechnika is éreztette jótékony hatását Boros Miklós és Kovács László m. v. munkáját dicsérve. Ami a figurák színészi megfogalmazását illeti: ezek a szereplők annyira egysíkúak, egyetlen domináns tulajdonságot hordoznak, hogy ezt minden különösebb gond nélkül megoldották. Így állt előttünk egy békét sugárzó és arra vágó Mária (Sz. Veress Ildikó), aki az egyszerű emberek naiv örömét tökéletesen sugározta, amikor tudomására jutott, hogy ő lesz a Megváltó szülőanyja.

Ugyanez az egyszerűség megtalálható József (Fülöp Márton) figurájában is, akiben az öröm mellett a felelősség tudatosítása is mindvégig jelen van. Érdekes, ahogy ez a két, egyébként fontos szereplő mennyire távol áll az élet-halál, jó-rossz küzdelmétől. Heródes ördögi szerepét Laczkó Vass Róbert alakította, démoni erőt sugallva. Még ha meg is török a három napkeleti bölcstől hallva, haláltusája utolsó percéig kitart, a Bűn, az Elnyomás hatalmát hirdetve. E figurának ellentétpárja Gábrriel arkangyal, akit Ádám János alakított: természetességet és egyben magasztosságot sugározva. Az Öreg szerepét Szeibert István alakította: a jószág földi megtestesítőjeként, a sorsába való alázkodó beletörődés mellett a Megváltó eljövételébe vetett reménység hatotta át. Ráchelt Pataki Enikő alakította: rendkívül fájdalmas őszinteség csendült ki hangjából, amikor Heródes mézárása után halott gyermekét siratta. A darab egyik érdekessége az ún. kollektív szereplők jelenléte: az öt pásztor (Varga Attila, Sándor Árpád, Madarász Lóránt, Kovács Ferenc, Mányoki László), a három napkeleti bölcstől (Pataki Adorján, Nițu Tibor, Sziklavári Szilárd), a három kegyencnő (Székely Zsejke, Ciorba Krisztina, Réti Zsuzsa). Mindegyik alakítása azt sugallta, hogy szeretettel és ügybuzgalommal oldották meg ezeket a kisebb formátumú, de a cselekmény menetében mégis nélkülözhetetlen szerepeket.” (Hintós Diana: Új műfaj térhódítása? Nagy sikerrel mutatták be az Illés-rockoperát. In: *Szabadság*, 2003. december 24.)

A mozgalmasnak mondható hónapok után, mint majd minden évben, az opera társulata vidám szilveszteri műsorral búcsúzik az óévtől, mikor a közkedvelt opera- és operett-részletek mellett számos szórakoztató jelenetre is sor kerül.

„A magyar operában a majdnem három és fél órás darabnak óriási sikere volt, volt bő nevetés és hálás taps. A nagyszámú közönség nem fukarkodott a tetszését kifejezni. A művészek: Marton Melinda, Jordán Éva, Veress Ildikó, Szeibert István, Bancsov Károly, Molnár János és Ádám János, igazán a maximumát adták annak, amit adni tudtak.” (Csomafáy Ferenc: *Zenével búcsúztak...* In: *Romániai Magyar Szó*, 2004. január 5.)

Az új év új kihívások elé állítja a társulatot. A magyar művészeti intézmények 2004-ben is megünnepelték a Magyar Kultúra Napját. Ez alkalommal mutatták be a magyar opera monográfiájának az első részét, melynek esemény-sorozata 2003 januárjában zárul.

„A magyar kultúra napja alkalmából a magyar opera társulata Erkel Ferenc *István király* című operájával ünnepli az eseményt 2004. január 22-én, csütörtökön este fél 7 órától.

Az előadás szünetében az emeleti előcsarnokban a magyar opera igazgatóságának szervezésében az Erdélyi Híradó Kiadó bemutatja Laskay Adrienne: *A Kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éve* című 572-oldalas intézménytörténetét. Laskay Adrienne könyve eseménytörténet a bemutatott sajtóvisszhangjának tükrében, 142 fehér-fekete és 55 színes

fényképpel, valamint 33 jelmez- és díszlettervvel illusztrálva, mintegy tükröt tartva az olvasó elé a magyar opera 1948. december 11. és 2002. december 31. közötti működése során színpadra állított 313 bemutató, felújítás, új betanulás felidézésével.

Mivel a monográfia nyomdai kivitelezése támogatók hiányában évekig húzódott, a szerzőnek lehetősége nyílt még négy és fél évad feldolgozására.

A színháztörténeti alapossággal, de olvasmányosan megírt monográfia gondosan szerkesztett függelékében időrendi sorrendben megtaláljuk a bemutatók adatait évadonként, valamint az opera alkalmazottainak névsorát is 1948–2003 között.

»A Kolozsvári Magyar Opera 50 éve az erdélyi magyar színháznak is bámulatra méltó fejezete, de érdekes, tanulságos epizódja az egész magyar művelődéstörténetnek is« – írja Szöcs István, a kézirat lektora.” (Turánitz J. Lajos: Ünnepi előadás és könyvbemutató a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2004. január 21.)

A könyvbemutatót követő előadás-
son

„kétszázötven kolozsvári diák nézhetett meg ingyen a magyar konzulátus jóvoltából Erkel Ferenc *István király* című operáját, melyet a magyar kultúra napja alkalmából adott elő a Kolozsvári Magyar Opera társulata. A konzulátus diplomatái 250 jegyet vásároltak fel, amelyeket Kolozsvár magyar középiskoláinak diákjai között osztottak szét. Akciójukkal – amelyet minden évben négyezer kívánnak ezután megszer-

vezni – a Kolozsvári Magyar Operát szeretnék támogatni, de emellett céljuk az opera műfajának népszerűsítése a diákok körében – hangzott el Cseh Áron, a Magyar Köztársaság főkonzuljának ünnepi beszédében. (...)

Az operában azonban nemcsak a magyar kultúra napját ünnepelték, hanem az intézmény működésének ötvenedik évfordulójáról is megemlékeztek: ez alkalommal mutatta be Simon Gábor operaigazgató Laskay Adrienne *A Kolozsvári Magyar Opera 50 éve* című kötetét.

A mű elsősorban intézménytörténet, de tekinthető korrajznak és kultúrtörténeti munkának is, hiszen a szerző ugyanúgy kitér a politikai eseményekre, mint a közönség összetételének változásaira. »Művem kiáltó szónak is szánom az intézményért, amelynek leépüléséért az egész magyar közösség felelős« – mondta el Laskay.” (Fülöp Noémi: Kétszázötven diák nézhetett meg ingyen Erkel művét. Ötvenéves az opera. In: *Krónika*, 2004, január 24.)

Évente visszatérő esemény a Kriza-gála megtartása, amely kétségkívül jelentős eseménye a kolozsvári operajátzásnak. Kolozsvár vezető napilapja, a *Szabadság* minden alkalommal részletesen beszámol nemcsak az operagála műsoráról és színvonaláról, de egykori munkatársai, kollégái segítségével felidézi a művészno pályaképét is.

„Krizsa Ágnes hitt a zene varázseréjében, abban a misztikus erőben, amely emberformáló, amely a jót a rossz fölé helyezi. Hittel és meggyőződéssel áldozott a pedagógia

oltárán is, vállalva, hogy kitartó, szívós munkával, a hivatás szeretetével olyan értékek születhetnek, amelyek beteljesítik az énekművész fogalmát.

Személyiségére, művészetére méltán büszke a magyar opera tag-sága, amely a róla elnevezett díjjal tiszteleg emléke előtt. A díj Kriza szellemiségének jegyében fogant, és évente egy arra érdemes fiatal művész tevékenységét jutalmazza (a korhatár 35 év). Minden év februárjában, halála hónapjában a díjazást emlékhangverseny előzi meg, amelyen elsősorban az arra érdemes, kiemelkedni vágyó fiatal művészek lépnek fel, természetesen az opera »derékhadának« társaságában, olyan műveket tűzve műsorra, amelyek a művésznő repertoárján is szerepeltek, vagy ritkán fordulnak elő a magyar opera műsorrendjében.” (Turánitz J. Lajos: Hangverseny Kriza Ágnes emlékére. In: *Szabadság*, 2004. február 18.)

A következőkben egy személyesebb hangú írást olvashatunk László V. Ferenc muzikológus tollából, aki iskolatársa is volt Kriza Ágnesnek.

„Most abból az alkalomból írok Neked, hogy a magyar operában ismét megtartották a Kriza-gálát. Telt ház volt, sok román operabarát is eljött. Rég nem ért meg ekkora sikert Szamos-parti operaházunk, mint ezen a csütörtök estén. Néhány egykori pályatársad is fellépett, akik maguk is évtizedek óta élvezik a közönség bizalmát és rokonszenvét: Marton Melinda, B. Konrád Erzsébet és Georgescu Mária. Egy-egy pályakezdőt is sztároknak kijáró tapsviharral

jutalmazott a nagyérdemű. Hintós Diana jól dokumentált beszámolójából tudtam meg, hogy Sándor Árpád, Pataki Adorján, Réti Zsuzsa és Tiberiu Nițu még főiskolások, Bor-sos Edith és Vigh Ibolya pedig frissen végzettek (Jól sikerült Kriza-gála a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, XVI. évf. , 42. sz., 2004. 02. 10., 12. l.). A más intézményektől meghívott vendégművészek is mind ígéretes fiatalok voltak: Kirkósa Orsolya, Balogh Lilla, Laczkó V. Róbert, Tiberius Simu és Oleg Ionese. Így a nevedben megtartott operagála főleg az énekművészi reménységek seregszemléje volt. (...) Csak az összkép minősítésére vállalkozom: fényes seregszemle volt az idei Kriza-gála! Örvendtél volna, ha hallod, amit mi hallottunk, és ha Te is megérezed, amit mi éreztünk a nézőtérén: az egy emberként lelkesedő közönség boldog, remény- és szeretetteljes ragaszkodását ezekhez a tüneményesen szereplő fiatalokhoz. A gálát megszervező intézmény előtt Neked köszönjük ezt a boldogságélményt, Kriza. A Te neved mozgósította a művészeket, Te hoztad össze ezt a közönséget. Itt voltál közöttünk, velünk.

Arról is be kell számolnom Neked, ami ugyan szintúgy öröm volt ezen az estén, de szívszorító tényekre irányította figyelmemet. A műsor vége felé az operaház kórusa is fellépett, és döbbsen fedezték fel tagjai között a magánénekesi gárda nem egy erősségét. A névsort ismét a *Szabadság*ba író, tájékozott kollégina írásból veszem: Székely Zsejke, Pataki Enikő, Jordán Éva és Mányoki Mária alkotja a fellépettek e különös cso-

portját. A zenekar előtt elénekelték ki-ki a maga szépen megmunkált, magas színvonalú szólószámait – ez volt az öröm –, aztán szerényen és fegyelmezetten visszahúzódtak a színpad háttérébe, a kórusba. Lehet, hogy nélkülük összeomlana a kórus. Az is lehet, hogy az intézménynek olyan szűk a személyzeti kerete, hogy nincs magánénekesi státusza. Akár egyik, akár másik a magyarázat, akár mind a kettő (esetenként más-más arányban), nevezettek kettős beosztása a „kis pénz, kis foci”-t juttatja eszünkbe: „kevés pénz, kicsi operaház” volna a mondásnak erre az esetre szabott analógiája. Csakis a keret szűkösége lehet az oka, hogy például – most akaratom ellenére kiemelek egy nevet – Székely Zsejke még mindig csak „szólófeladatokkal is megbízott karénekes” a Kolozsvári (nemrég még Állami volt) Magyar Operában. Na és Jordán? Nem igazi magánénekes már ő is? Hát Pataki? Hát Mányoki? És ha egyszer ez a méltatlanság feltűnt, és az ember végig meri gondolni, mit jelenthet például a »frissen végzetek« kategóriája, kénytelen folytatni a visszakérdezést: értsük úgy ezt a besorolást, hogy Borsos Edith és Vigh Ibolya egyelőre »még csak nem is karénekesek«? Hogy mikor például Sándor Árpád vagy Pataki Adorján befejezi tanulmányait, egy ideig ők is »frissen végzetek«-ként várakoznak majd arra, hogy legalább karénekesi állás ürüljön számukra a magyar operában?

Kedves Kriza, gáládon fölemlegették, hogy évekig igazgatója is voltál ennek az intézménynek. Parancsuralom járta akkoriban. Alig-

ha örvendtél a gúzsban táncolással felérő megbízatásnak, de elláttad, ha csak az »ahogy lehet« jegyében is. Félő, hogy ma, az »ahogy már nem lehet« körülményei között belebuknál. Ideológiai plenárisok, törvényerejű pártutasítások nincsenek már ugyan, de az állandósult társadalmi-politikai átmenet állapotában a szellemi szabadság egymaga nem szavatolja az intézmény művészi túlélését. Az operaház ma azt játssza és úgy, amit és ahogyan akar. Ám az énekművészek is, miután a főiskola, majd a »szegény, de tisztességes« operaház fölnevelte őket, akkor és oda szerződhetnek, amikor és ahol többet ígérnek nekik. Aki nálunk már kiforrott művész (ha csupán karénekesi szinten is), csak akkor nem áll tovább Debrecenbe, Szegedre, Budapestre vagy a még távolabbi Európába, ha valami különös, személyes oka van az itthon maradásra. Azt hiszem, az intézmény a jó kolozsvári énekképzés mellett nagyrészt ezeknek a kivételes, személyes kötődéseknek köszönheti a létét. (Isten áldja kötődésüket!) Lefogadom Veled, hogy ha az ország művészetpolitikájában (és azt megelőzőleg: nagypolitikájában) nem áll be közelebbről egy nagymérvű pozitív fordulat, ezeknek a remeknél remekebb pályakezdőknek, akiket csütörtökön annyi lelkesedéssel ünnepelt Kolozsvár közönsége, a fele sem lesz nyugdíjasa a román államnak, amelynek költségén énekeseknek tanultak! Művészi tevékenységük javával más várost fognak boldogítani, mint ahol felnevelkedtek és pályára álltak! (...)

U. i. Elfelejtettem az est hat (!) karmesterét megnevezni: Incze G.

Katalin, Horváth József, Kulcsár Szabolcs, Jankó Zsolt, Flórián Ger­gely és Novák István váltogatta egymást a karmesteri emelvényen. A Kriza Ágnes-díjat ez alkalommal kivételesen nem egy fiatal énekmű­vész kapta, hanem a magyar opera zenekara. Megérdemelten. (László Ferenc: Kedves Kriza! In: *A Hét*, 2004. február 26.)

Kénytelenek vagyunk egy ellenvéle­ményt is közölni, mert nem mindenki értett egyet a díj odaítélésével. Ellenvé­leményének Hintós Diana ad hangot:

„Már a tavaly is felmerült bennem, hogy az akkori színvonalas pro­dukció ellenére miért kellett a díjat – igaz, jelképesen – a közönségnek adni? Ugyanez az értetlenség járt át, amikor az idén a zenekart tisztelték meg ezzel a kitüntetéssel. Nem vonom kétségbe a Kolozsvári Magyar Opera zenekarának színvonalát, az elért eredményeket, a magyarországi vendégszerepléseik sikerét, ám most is az a véleményem, hogy volt a fel­lépő énekesek közül nem egy, aki méltónak bizonyulhatott a Kriza-díj átvételére – gondolok itt elsősorban Székely Zsejkére, Jordán Évára, Bor­sos Edithre és Vig Ibolyára, de a sort folytatni lehetne Pataki Enikővel, Mányoki Máriával, Szilágyi Jánossal, Sándor Árpáddal. Ez utóbbiak közül van, aki 35. életévét betöltvén már nem pályázhat erre a kitüntető díj­ra. Ha Kriza Ágnes énekes emlékére díjat alapítanak, gálát rendeznek, és egy – gondolom, szakértőkből, de

legalábbis zenekedvelőkből álló – kuratórium dönt a díj odaítéléséről, akkor ki kellene tartani az eredeti elgondolás mellett, hogy ez a díj egy fiatal énekművészt vagy karmestert illessen.”⁶ (Hintós Diana: Jól sike­rült Kriza-gála a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2004. feb­ruár 21.)

Egy előbbi megjegyzésünkben utal­unk arra, hogy miért nem az eredeti elgondolás alapján került sor a díjazás­ra. Sajnos az intézmény anyagi helyzete nem változott, a keret szűkös, magán­személyek pedig már nem támogatják a díj kiosztását. Azzal mindenképpen egyetértünk, hogy az egyre hangsúlyo­sabb szerepet vállaló és fejlődő zeneka­runk megérdemli az elismerést.

Ha február, akkor farsang. Az ope­ra is álarcosbált rendez, természetesen gazdag programmal, amely a közön­séget hivatott szórakoztatni. A fellépő együttesek: SOTTO VOCE vokál­együttes, RITTM rézfúvós együttes, a KÁJONI-vonósnegyes, URSZULY KÁLMÁN és zenekara, a Kolozsvári Magyar Opera NEVESINCS haknicsa­pata és a balettkar. Az esten a társulat és közönsége a minőségi műsort követően kitűnően szórakozott.

A közeljövőben az opera felújít két verista remekművet, a *Parasztbe­csületet* és a *Bajazzók*at, amelyek nem hiányozhat­nak egy komoly operaház műsorából.

„Április elején a Kolozsvári Magyar Opera felújítja Mascagni *Parasztbe­csület* és Leoncavallo *Bajazzók* című operáját. Előbbit tematikája köti

6 A díjat minden valószínűség szerint azért kapta egy együttes, jelesen ebben az évben a zenekar, mert a díj pénzjutalommal is jár, erre pedig az operának már nem volt anyagi kerete.

a húsvéthoz, ezért bevett hagyomány, hogy az operaházak ilyen-tájt színpadra viszik e két alkotást. A kulcsembert Katona Zs. József, aki közel egy évtizeddel ezelőtt ugyanezekkel az operákkal államvizsgázott mint operarendező. A felújítás nemcsak rendezésben valósul meg, hanem debütökkkel is tarkított lesz mind az énekesek – Hary Judit, Sándor Árpád, Bancsov Károly, Pataki Adorján –, mind a karmester – Horváth József – részéről. (...) A beszélgetések során a debütáló művészek szívből jövő jókedvvel, őszintén lelkesedve osztották meg a szerepformálás során szerzett tapasztalataikat. Nyoma sem volt rajtuk a fáradtságnak vagy a fásultságnak. Bízunk a sikerben, a közönség ragaszkodásában-szeretetében. Elszíntelenedett, kedvetlen világunkban rég találkoztam olyan emberekkel, akik ennyi odaadással beszéltek volna munkájukról. De ahhoz, hogy sikerük-örömük teljes legyen, partner is szükségeltetik: a közönség, aki a mindennapok gondjait és a szokásos húsvéti készülődést félretéve szakít időt arra, hogy eljöjjön az előadásra.” (Hintós Diana: Felújítás előtt a két verista remekmű. In: *Szabadság*, 2004. április 3.)

Lássuk akkor a kritikát, ugyancsak Hintós aláírásával!

„Katona József rendezésének alapelvei közé tartozott a verizmus új megnyilvánulási formájának megteremtése. Sikertült is kitágítania a történelmi és földrajzi keretet, és egyetemes ízt adnia mindkét előadásnak úgy, hogy megmaradt a ha-

gyományörzés és konkrétum talaján. Úgy vált időtlenné-kortalanná a dráma, hogy közérthetősége nem szenvedett csorbát. Ha azt tartjuk szem előtt, hogy az operarendező saját szemszögéből közelít a műhöz, sőt, ha úgy látja jónak, átértelmezi azt saját ízlése-felfogása szerint – akkor a produkció megfelel ennek az elképzelésnek. A rendező javára írandó, hogy azok a változtatások és (át)értelmezések, amelyeket megvalósított, a hitelesség és hatásosság jegyében fogantak, és a színpadi látványt szolgálták. De arra viszont ügyelni kell, hogy mindez tényleg a zenemű újfajta megközelítését tegye lehetővé, és ne váljék öncélúvá, a rendezői elképzelés dominanciájává.

A színpadkép hatásos és funkcionális mindkét darabban. A rendezői elképzelés másik sarkalatos pontja ebben keresendő: Isten (templom) – emberi lét (kút) – pokol (kocsma) hármas egységét tárva elének. Szép és tartalmas elgondolás. Érdekes, hogy a tragédiák, a konfliktusok mennyire szorosan kapcsolódnak az életet, a reményt jelképező kúthoz. Itt hallgatja Turiddu szerenádját a kacér Lola, itt ölelkezik Nedda Silvióval, és a többi szereplő is a kút vizéből keres enyhülést: ki szomját oltja, ki felhevült indulatait csillapítja. A kút tehát nem fogható fel egyértelműen pozitív objektumnak, ha olyan szerelemnek nyújt teret mindkét darabban, amely emberélet(ek)et követel. S hogy a kútból állandóan csordogál a víz, az hagyján, de ennek nem kellene a nézőtér első soraiba is hallatszania. A színpadi játékra jellemző a telítettség. Nincs egy négyzetméternyi üres, kihasználatlan

hely a színpadon. Vannak azonban – számomra – zavaró apróságok is – főleg a *Parasztbecsület*-ben –, úgy- mint: miért kell húsvét első ünnepnapján, mise előtt két részeg figurát illúziórontó módon átbotladoztatni a színpadon? Miért rázza-porolja ágyneműjét Lucia asszony ezen a napon? Viszont a templomi kórus gyertyás felvonulása szintén hatásos és jól mutat, azt a benyomást keltve, mintha egy felnagyított templombelsőt látnánk. Turiddu halála nagyon jól kidolgozott és megvalósított jelenet – ám ezt nem indokolja semmi, hisz Alfio szerint »A kertek alatt majd találkozunk«, ám az ellenfelek hirtelen szembefordulnak, és minden különösebb indok nélkül esnek egymásnak. A *Bajazúzók*-ban szintén a zsúfolt színpadképet teszem szóvá, valamint feleslegesnek tartom a balerinekkal eljátszatott-táncoltatott részt. Mindezeket, persze, nem tekintem hibáknak, csupán értelmezésszempontú megjegyzések.

Horváth József karmesternek a tavalyi *Parasztbecsület*-dirigálásához képest sikerült finomítania a zenekari hangzáson, sokkal árnyaltabb dinamikával vezényelt, ugyanakkor megmaradt a határozottsága, a precízsege. A zene nem uralta a cselekményt, hanem társul szegődött a drámának. Átéltesség és a színpadra való szakadatlan – de nem görcsös – odafigyelés jellemezte dirigálását. A Kulcsár Szabolcs karnagy által betanított énekkar a *Parasztbecsület* híres húsvéti kórusát áhíttal adta elő, és a továbbiakban is partnerként viszonyult a szólistákhoz. (Hintós Diana: Két félházas előadás. In: *Szabadság*, 2004. április 14.)

Liszt Ferenc: *Don Sanche, avagy a szerelem kastélya*

■ Április végén új bemutatót tervez a Kolozsvári Magyar Opera. Az előadás rendezője Silló Sándor, aki ezelőtt öt évvel a *Kolozsvári operamesék* sorozatot rendezte, a karmester pedig Selmeczi György – olvashatjuk a tudósításban. Az előadás címe *Don Sanche, avagy a szerelem kastélya*. A kísérlet zenetörténeti értékű, Kolozsvár közönsége mint zenei csemegét élvezheti a bemutatásra kerülő Liszt-operát.

Silló Sándor, az opera rendezője a műsorfüzetben a következőket jelenti ki:

„Egy Liszt Ferenc nevű tizennégy éves kamaszfiú operáját mutatta be 1825-ben a párizsi operaház. A mű később elveszett, és csak Liszt halála után került elő. A színpadokat máig nem hódította meg, mert a finnyás utókor túl zsenigének titulálta. Pedig ez a kamaszfiú rutinos színpadi szerzőkhöz méltó művet alkotott.

A darab története a serdülőkor problémáját dolgozza fel. A boldogok párban élnek, várfalak védik őket a boldogtalan szerelmesektől és a magányos lovagoktól, akik a szerelem kastélyán kívül bódorognak. Don Sanche az életre-halálra szóló szerelmesek története. Naiv és »korszerűtlen«, de Liszt zenéje megérinti az érzéketlen 21. századi szíveket.”

Selmeczi György pedig a következőket nyilatkozta *Egy tündéroperről* cím alatt:

„*Zauberoper*. Így nevezték a 18. századi Közép-Európa zenés színpadainak divatműfaját, mely kielégíteni

hivatott volt a mindenkori közönség gyermeki és filozófiai elvárásait egyaránt. Csodás műfaj volt ez (gondoljunk csak a *Varázsfivólkára*), és a csodagyermek Liszt hitt a csodában. Farkasétvággal vetette bele magát az operaszerző szerepkörbe, bámulatos tehetségét a Beethoven-től, Czernytől tanult alázattal állította kamaszfantáziája és a »scrittura« szolgálatába.

Korunk operavilágában alig van nagyobb kihívás, mint új életet lehelni egy letűnt kor operai alkotásába, mely maga is letűnt korok zenei és színpadi nyelvén beszél, sajátos naivitással öltöztet zenei formába olykor mosolygató eseményeket, a távoli lovagkor papírízű, egysíkú eszményeit.

Szerelem és hűség próbája, no meg a hősi áldozat állanak e történet középpontjában. Mit kezdünk vele?

Két út járható. Az egyik a filológusé: kitartóan kutatni az opera genezisét, a kor divatjait, előadói tradícióit, muzeológusi elmélyültséggel autentikus és korhű előadást csinálni.

Mi a másik utat választottuk. Talán mert mi is hiszünk a csodában.”

Az előadás teljesen ismeretlen a kolozsvári operalátogató közönségének körében. Ezért bővebben foglalkozunk magával a művel is, nem csak az előadás-sal. Híntós Diana egy hosszú interjú keretében faggatta az előadás alkotóit. Íme:

(Selmeczi karmester) „Liszt Ferenc operájának magyar nyelvű ősbemutatója szerintem Kolozsvárhoz kell hogy fűződjék. A darab magyar nyelven teljes egészében most kerül

először színpadra, ezt fontos zene-történeti eseménynek könyvelhetjük el. A művet Liszt nagyon fiatalon komponálta, amikor bizonyos értelemben autodidakta módon képezte magát. Már túl van a Carl Czernynél folytatott tanulmányokon, már Beethovennel is találkozott, de még az első lépéseket teszi a zeneszerzés terén. Mozartnál is tapasztalható, hogy gyerekkori szerzeményeiben a kész komponista áll előttünk, ugyanez mondható el erről az operáról is. Ennek a műnek a stílárius jegyei egyaránt tükrözik a mozarti operák világát, de Beethoven hatása is észrevehető. A darab sajátos kora romantikus történet, amely középkori lovagregény alapján készült. A hűség, a szerelem erejének és hatalmának eme megnyilvánulása elbírja, sőt kéri a modern színházi interpretációt, új dimenziót adva ennek a problematikának.”

(Jakab Melinda koreográfus)

„Mindegyik táncjelenetnek megvan a maga dramaturgiája. A koreográfia a rendező elvárásai és a fantáziám szerint alakult. Érdekes jelrendszeren alapul, amely a szabad mozgást a klasszikába ágyazza. A modern színházban minden táncos egyformán fontos. Nyolc táncospárral dolgoztam, a balettkar legjobbjaival. A darab a szerelemről szól, és mivel véleményem szerint másként éljük meg a szerelmet, ha tizen-nyolc évesen, vagy ha érett korban találkozunk vele, ez a darabban is kifejeződik. Minden szerelmespárnak sajátos a története, tehát sajátos a koreográfiája is, amely egyesíti a párokat. Ebben a darabban nemcsak a balettkar táncol, hanem az énekkar is. Ez polifonikus világot

fog képezni, ami állandó mozgást eredményez a színpadon. Azt, amit én megvalósítottam, mozgásszínháznak nevezném, és nem a klasszikus értelemben vett táncgyüttesnek.” (Hintós Diana: Romantikus opera: Don Sanche, avagy a szerelem kastélya. In: *Szabadság*, 2004. április 14.)

Lássuk, hogyan fogadta a kritika és a közönség az előadást.

„Ami a zenét illeti, ez egyrészt a klasszikus, másrészt a preromantikus opera hagyományából indul ki, de méltán nevezhetjük vérbeli romantikus alkotásnak, amelyben a regényes, fantasztikus beállítottság dominál. Már a nyitány első hangjaitól kezdve sejtelmességet, drámaiságot és szenvedélyt sugall. Van benne pátosz és olyan hangulati töltet, amely túlmutat azon, hogy ezt az operát pusztán zenetörténeti kordokumentumnak nyilvánítsuk. Szintén a romantikus zeneművekre jellemző dallamosságot figyelhetjük meg mind a zene- és az énekkar, mind a szólisták részéről. A tenor főszerep itt is kitűnik vokális nehézségeivel: a magas regiszterű hangok megszólaltatása, a hosszú zenei frázisok hibátlan megvalósítása jelentős erőpróbát jelentett. Csak találgatni lehetne, hogy Liszt miért nem írt több operát, hiszen már ez az egyetlen alkotás is, melyet kamaszként komponált, reménykeltőnek mondható. Hogy még nem az a liszti zenei világ, amelyet a szimfonikus és zongoraművekből ismerünk? Nem, de tagadhatatlan operamuzsika, és semmiképpen nem nevezhető előtanulmánynak, a liszti szimfonikus zene előfutárának.

A budapesti vendégrendező, *Silló Sándor* kiválóan ismeri az operarendezés csínját-bínját, és a gügye történetből érdekes mesét teremt: más (zene) színházi alkotásokkal ellentétben ennek a darabnak nincsen konfliktusa – a pozitív szféra (az igaz szerelem) igaz, győzedelmeskedik, de nem a negatívum, hanem az emberi (női?) nagyravágyás felett. A darab cselekménye ugyanis bosszantóan bamba. (...) Rendező legyen a talpán, aki ezt a librettót a mai ember számára vonzóvá tudja tenni. Sillónak nemcsak ez sikerül, hanem olyan lélegzetelállító produkciót varázsol a színpadra, amelynek nem lehet ellenállni. Persze a statikus részeket nem lehet kiiktatni, de még ilyenkor sem unatkozhat a néző: a szereplők izléses mozgatása megteszi a hatását. Az ének- és balettkar kollektív szereplőként szervesen kapcsolódik a mű egészéhez: kiváló színpadi megvalósításnak tartom a viharjelenetet az első felvonásból és az opera fináléját, hogy csak néhányat említsek a rendező inventivitásának bizonyítékként. A szereplők romantikus egysíkúsága ugyan nem segíti sem a rendezőt, sem az énekeseket, mégsem mondhatjuk azt, hogy a figurák unalmasak lennének. (...)

Díszlettervezőként is remekelt Silló: a díszlet érdekes, szokatlan, de korszerű és hatásos: dominál a fehér szín, amely jól mutat ugyan a színpadon, ám a szereplők lábnyomai is látszottak az előadás végén. Jó megoldás a várfalként (várkapuként?) vagy lépcsőként is használható díszletelem. A színpadtér megfelelő helyet biztosított mindenkinek.

A kosztümtervező *Witlinger Margit* alkotásai méltán nevezhetők mű-

vészinek: hűen igazodtak a mese világához, de egyúttal modernek, ízlések és roppant kellemes színhatást eredményeztek. Ami a szereplők ruháit illeti, a hagyományos szimbolika jegyében fogantak. (...)

A karmester *Selmeczi György* ismét bebizonyította sokoldalúságát: magától értetődő természetességgel és jó stílusismerettel vezényelte ezt az operát. (...) Az énekkar jó teljesítménye ismét *Kulsár Szabolcs* karigazgatót dicséri: árnyalt dinamika és átéltség jellemezte az opera kórusrészeit.

A koreográfus *Jakab Melinda* mozgásszínháza is telitalálatnak bizonyult. (...) Finomság, légiesség és mindenekelőtt fantázia jellemezte a koreográfiát. Az énekkar tagjai is ezt a mozgásirányzatot követték.

*Pataki Adorján*nak Don Sanchéként nagymértékben sikerült legyőznie szólamának vokális nehézségeit: ismét hallhattuk szép csengésű, erős hangját, amely a fiatal énekes kiteljesedő karrierjének alappilléret képezi. (...)

Elzire szerepében *Molnár Mária* szintén remekelt: nemcsak gyönyörű hangját volt öröm hallani, hanem színészi képességei is kibontakozhattak: meggyőző volt mint hideg, méltóságot parancsoló, trónra vágyó nő, valamint a szerelem bűvöletében, egy addig nem tapasztalt érzelem hatása alatt új életre születő asszony. (...)

Bancsov Károly szuggesztív figurát varázsolt elénk, akinek legjellemzőbb vonása a másokon való segíteni akarás volt. (...) *Pataki Enikő* kedves, szimpatikus apródot alakított (én ki-nevezném varázslósegédnek), akiben volt élet és természetesség. Színpadi mozgását hajlékonyság és kecsesség jellemezte. Jó hangú diszpozícióban énekelt. *Székelly Zsuzsanna*, a Hölgy, szenvedélyességet és erotikát sugárzott. Simogató, lány mozdulatai, egész lény a szerelem minden gátát elsöprő erejét sugallta. A Liszt-lied eléklése az opera egyik legsikerültebb száma volt. *Mányoki Mária* Zelisként (Elzire kísérlőjeként) tenyeres-talpas, vaskos humorú és a mővésznő természetéből fakadó derű jóvóltából vált szimpatikus figurává. Mégis, számomra ez volt az egyetlen figura, aki inkább a közönségesség határát súrolta, a »piaci kofá«-ra jellemző stílusra emlékeztetett. Énekszólamában jól érvényesült szép hangszíne, érthető szövegmondása. (...)

Az esemény konkrét zenetörténeti fontosságáról már szó esett egy előbbi írásban. Talán eltelik még egy évszázad, amíg ezt az operát valahol ismét bemutatják, de úgy vélem, az előadómővészek munkája nem volt hiábavaló, és releváns mővészi élményben volt részünk.” (Hintós Diana: Egy elfelejtett opera szerencsés újrafelfedezése. In: Szabadság, 2004. április 30.)

A mozgásszínház megszületése a Kolozsvári Magyar Opera színpadán

■ A magyar operának Valkay Ferenc távozása után nem volt állandó koreográfusa. Legtöbbször a balettmesterek vették át ezt a feladatot. Szerencsére akadt egy olyan balett-táncos, aki úgy gondolta, hogy érdemes időt és energiát befektetni a koreográfusképzésbe azaz saját képzésébe. Az is szerencse, hogy Kolozsváron a Gh. Dima Zeneakadémia keretei között indult meg ez a hosszú idő óta esedékes képzés. Az említett balett-táncos Jakab Melinda, aki immár elérkezett tanulmányai befejezéséhez, az államvizsga-előadáshoz. Ő elsősorban a modern tánc vonalát követi, a mozgásszínház kolozsvári megvalósítását tűzte ki célul. Ennek a törekvésének ad hangot a vele készült interjúban.

„A művészi alkotás, az előadás elsődleges célja a szerző és az előadó üzenetének továbbítása és megértése a befogadó, esetünkben a közönség által. A művészi kifejezőeszközök roppant változatosak bármely művészeti ágra vagy stílusra vonatkoztatva. A táncművészet válfajához tartozik az, amit mozgásszínháznak neveznek, ez pedig nem más, mint a mondanivaló megjelenítése a mozdulatok újfajta összehangolása által.”

Államvizsga-előadásának címe: *Reszések* (Vibration). A továbbiakban részleteket közlünk az említett interjúból.

„Zeneakadémiai tanáraink irányítottak a mozgásművészet felé. Akkor még nem ismertem a táncművészet-

nek ezt a modern válfaját. Az elméleti kutatás, a dokumentálódás mellett külföldi tanfolyamokat elvégezve találtam meg az önkifejezés útjait. A lényege szerintem az, hogy a színházközelség mellett »gondolkodj a testeddel« egy mozdulatfrázis felépítésekor az eredmény nemcsak szép kell hogy legyen, hanem spontán is: egyúttal vállalni kell a megmutatás őszinteségét. Két modern tánctechnikát említenék, amelyeket fel is használok: a Limon- és Graham-technikát. Előbbit inkább az egyensúly elvesztése és visszanyerése, azaz az esés (ellazulás) és viszapattanás (feszesség) kettőssége jellemzi. A másik technika szerint az érzelmi állapotok bizonyos változásokat idéznek elő a testben, amelyek összefüggésben állnak a ki- és belégzéssel, az izom-összehúzóddással és az ellazulás mechanizmusával. (Az előadás) hét tablóból áll, a szereplők között van színész, táncos és énekes. A keveredés eredményét az egymástól való tanulás esélyében látom. Megpróbáltam megszüntetni a határt a táncos, az énekes és a színész között, hogy a produkció kompakt csoportot eredményezzen. (...) A zenei anyagot modern és melodikus zeneművekből állítottam össze. Számomra nagyon lényeges, hogy a darabnak története legyen, hogy a néző megértse azt, ami a színpadon történik. Egy szerelmi kapcsolat története hét képben, a megismerkedéstől az öregkorig. A szereplők

egyénisége a tánc és a mozdulatok révén bontakozik ki a nézők előtt, kezdve a hétköznapibb megnyilvánulástól, és folytatva a szerelem, az emberi kapcsolatok szövevényének ábrázolásáig. Nem véletlen az előadás hét képből való tagozódása. A tudósok szerint biológiailag hétevénté újul meg az emberi szervezet, és ez a megújulás, felfrissülés intellektuális és pszichikai téren is kikövetkeztethető. A hetes számhoz kapcsolódó váltakozás szerintem a szerelemben is tapasztalható. Jung szerint nem az öregeedés, hanem a bölcsesség megszerzése a cél az emberi élet folyamán. Az előadás képeinek van egy eszközökkel is kifejezhető szimbolikája, amely megteremt az idő és a tárgyi világ közti kapcsolódást. Ezzel azt szeretném kifejezésre juttatni, hogy a minket körülvevő tárgyak is »átélik« mindazt, ami velünk történik, és hidat képeznek a múlt és a jövő között. Kiemelném az archetipusokra vonatkozó jungi elgondolást, miszerint olyan pszichikai struktúrák léteznek, amelyek az emberiség örökségét képezik. Idetartozik az emberi műveltség alapját képező tudásanyag, de az ösztönök is. Érzése(in)k, lelkiállapotunk, sőt, bizonyos élethelyzetek ismétlődnek a konkrét tértől és időtől függetlenül.” (Hintós Diana: A kortárs táncművészet szárnypróbálgatásai a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. In: *Szabadság*, 2004. május 15.)

A kritikus szerint:

„A mozgásszínház keretében olyan mozdulatsorozatokkal találkozunk,

amelyek ok-okozati összefüggést teremtenek a legkisebb entitástól a legnagyobbig. Folyamatosság és gördülékenység jellemzi a produkciót. Annak ellenére, hogy a gesztusok többsége a való életben is megtalálható, nem süllyednek le a trivialitás szintjére, hanem magasztos formát öltenek és líraisággal telítődnek. Fantáziadús koreográfusi elképzelés, amelyet az érzékiség-érzékenység mellett erős gondolatiság jellemez. A szerelem, a párok közötti kapcsolat nem az érzelmek és ösztönök öntudatlan tömege, hanem egymás tudatos vállalása, ha kell, saját (önző) érdekeink ellenében. (...) És minduntalan felvetődik a kérdés: boldog ez a két ember egymás mellett? Miért fogadja vissza a Nő a Férfit? Nem pusztán azért, mert szereti, hanem mert szellemi és lelki társát találja meg benne. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a darab utolsó előtti képe, amikor a megöregedett emberpár éppen úgy kiegészíti egymást, mint a darab elején – azaz fiatalok között. Bár a testük megöregedett, léleklében, gondolkodásmódjukban, megnyilvánulásaikban ugyanazok maradtak. A színpadi látvány a gondolatiság szintjén teljesedik ki.

Úgy tűnik, a mozgásszínház nagy előnye, hogy egységesíti a produkciót: egy pillanatig sem gondolhatjuk azt, hogy egyik-másik szereplő nem szakképzett táncos. Látszólag nem tűntek nehezen megvalósíthatóknak a mellékszereplők mozdulatai sem, valószínűleg azért, mert roppant természetesnek hatottak. Olyannyira hajlékonyan mozogtak a színészek és az énekesek, mint bármelyik bale-

A koreográfus Jakab Melinda főszereplőként is remekel: megvan szerepelképzelésében az a dominancia, amely úgy hat, hogy partnere észre sem veszi. A gesztusok nyelvén mondja el nekünk, hogyan kell meghódítani, sőt, megtartani azt a férfit, akit szeretünk – de ez csak akkor válsul meg, ha két ember kapcsolatában erős érzelmi töltet van. (...)

A Férfi szerepét játszó Sinkó Ferenc (m. v.) teljesítménye vetekedik egy képzett balerin teljesítményével: olyan plaszticitással táncolja szerepét, amely azt bizonyítja, hogy tökéletesen érti-érzi ennek a művészi irányzatnak a lényegét. (...)

A többi szereplő: Albert Csilla m. v., Flavia Chetran, Andrea Cîmpean, Florina Haiduc, Máté Szerénke, Gabriela P. Rusu, Székely Zsejke, Benedek Botond m. v., Molnár Levente m. v., Radu-Valentin Pop, Vasile Ștefan-Ștefănescu és Morvay Viktória a hegedűs lány szerepében – azt sugallja, mintha a mesebeli jó tündérek és manók elevenedtek volna meg. Elképzelhető, hogy ők földönkívüliként a földiek segítségére sietnek. Hiszen akkor is, amikor el akarják választani egymástól a két szerelmezt, voltaképpen a meglévő földi köteléket erősítik.

A zenei aláfestés modern hangzásvilága nem sértő, ám szerintem mégis ez az, ami a való élettől, egyáltalán az életszerűségtől elvonatkoztatja az előadást.

A színpadkép Irsay Lászlót dicséri, aki a lehető legkevesebb eszközzel alkotott hatásosan megfelelőt. Ráértett arra, hogy ezt a modern történetet, ezt az invencióteli koreográfiát nem szabad túlszűfölni, megterhelni

felesleges díszletelemekkel. (Hintós Diana: Két test – egy lélek. In: *Szabadság*, 2004. május 22.)

A kritikus még egy államvizsga-előadásról számol be: Réti Zsuzsa és Sándor Árpád a *Carmen*ben mutatta be, mit tanult a múlt tanévek során.

Erkel utolsó operája, a Dózsa György

■ Az idén befejeződik az a sorozat, amelyet a Gyulai Várszínház és a Kolozsvári Magyar Állami Opera (sic!) közösen indított 1991-ben. A Gyulán bemutatott Erkel-operákat a kolozsvári dalszínházban ma is műsoron tartják. Gyula és Kolozsvár ezzel az egyébként páratlan sorozattal kívánt emléket állítani a mindkét városhoz kötődő zeneszerző-karmesternek. Az utolsó opera a *Dózsa György*, melynek bemutatóját július 20-án tartják a Gyulai Várszínház tőzsomszedságában lévő Tószínpadon. A bemutatót követően, július 21-én, tudományos ülésszak kezdődik neves Erkel-kutatók részvételével. A konferencia részletes programját az alábbiakban kiküldött munkatársunk ismerteti.

„A Gyulán született Erkel Ferenc életét D. Nagy András helytörténész ismerteti. A *Bátori Mária* és a *Hunyadi László* kiadásáról Szacsvey Kim Katalin zenetörténész értekezik, a Zenetudományi Intézet igazgatója a *Bánk bán* operaházi változatával ismerteti meg. A *Bánk bán* kiadásáról Dolinszky Miklós zenetörténész beszél. A *Dózsa György* keletkezéstörténetébe és stílusvilágába Sziklaváry Károly zenetörténész vezeti el a hall-

gatósgot. Erkel mint operakarmestert Gurmai Éva Erkel-kutató mutatja be. Aztán következnek a kolozsvári előadók. Laskay Adrienne karmester-karigazgató Erkel operáit veszi számba a kolozsvári operában. Simon Gábor operaigazgató Erkel Ferenc 8 operájáról értekezik Kolozsváron és Gyulán. A 8 opera zenei dramaturgiáját Hary Béla karmester elemzi, a művek színpadra állításáról valamennyi alkotás rendezője, Dehel Gábor számol be. Ugyanakkor a gyulai könyvtár földszinti előadótermében *Nyolc Erkel-opera Gyulán* címmel fotókiállítás nyílik.” (S. Muzsnay Magda: Erkel Ferenc ismét a Gyulai Tőszínpadon. In: *Szabadság*, 2004. július 20.)

Az Erkel-operák bemutatásának jelentőségét a magyarországi média is méltatja.

„Nincs még operatársulat, amely valamennyi Erkel-operát bemutatta volna, ráadásul az eredeti művet és nem átdolgozott változatát. Simon Gábor, a kolozsvári opera igazgatója elmondta, a nyolc opera előadásával tartoztak az erkeli életműnek, amellyel mostohán bánt 150 év kultúrpolitikája. Jó lenne, ha Erkel művei kutatásokban, könyvtárakban hozzáférhetőkké válnának, hogy azokat ne elsárgult papírokból kelljen rekonstruálni. Dehel Gábor rendező szerint is a kultúrpolitika tehet arról, hogy Erkel művészete nem vált egyetemes értéké. Mindenkori törekvésük volt, hogy előadásuk maradandó élményt nyújtson, mert ha nem, rossz szolgálatot tennének Erkelnek. Művei érdeklik az embe-

reket, ezt mutatja több mint húsz magyarországi meghívásuk. Dózsa tragikus hős volt, akit igyekeznek emberként bemutatni, lehántani róla a ráakódott túl heroikus képet. Marton Melinda, aki Csáky Lórát szólaltatja meg az operában, hangsúlyozta az életmű gazdagságát. Operáinak hősnői igényes szerepeket szolgáltattak meg, melyeket sok színárnyalat, hangi bravúr jellemez. Drámaiság, kétoktávnyi hangterjedelem, lelki töltet Lóra szerepe.” (Sz. M.: Az eredeti Dózsa. In: *Békésmegyei Hírlap*, 2004. július 20.)

„Július 20-án a Gyulai Várszínházban Erkel Ferenc *Dózsa György* című operájának bemutatója után a Tőszínpadon Magi István, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának művészeti főosztályvezetője kitüntetésekkel adott át a nyolc Erkel-opera bemutatója kapcsán a Kolozsvári Állami Magyar Opera (sic!) társulatának. Dr. Hiller István miniszter elismerésben részesítette a kolozsvári társulatot a magyar zene ápolásáért, elsősorban Erkel Ferenc operáit évről évre repertoáron tartó, magas művészi fokon előadott sorozatáért. A miniszter Pro Cultura Hungarica kitüntetést adományozott Hary Béla karmesternek több évtizedes, kimagasló művészmunkájáért, a nyolc Erkel-opera színpadra állításáért.

Dr. Perjési Klára, a város polgármestere díszoklevelet adott át a város képviselő-testülete nevében Valkay Ferenc koreográfusnak, az Erkel-operák magas művészi színvonalú koreográfiáiért.

Nem érdektelen idéznünk Simon Gábor igazgató interjújából, melyet a *Gyulai hírlap*nak adott, és amelyben elmondta, hogy a Kolozsvári Magyar Opera 1990 óta a magyar és román kultúrpolitika keresztútjében él, időnként vergődik. Erdélyben teljesen hiányzik a magyar nyelvű szaksajtó, s a magyar kritikusok sem tanúsítottak érdeklődést a kolozsvári opera munkája iránt. Az anyagiak is igen szűkösek – bár a várszínház anyagi támogatást nyújtott az Erkel-operák színpadra állításához –, a társulatot a szegénység leleményessége sarkallta, elsősorban a díszleteken tudtak spórolni, s ezzel azt érték el, hogy egységesebb a díszletfelhasználás.

Bár a kezdet kezdetén – talán a kusza politikai helyzetnek is köszönhetően – az opera társulatából nem mindenki támogatta az Erkel-ügy felvállalását, egyes vezetőénekesek el is határolódtak az Erkel-művektől, azonban *Hary Béla* karmester boldogan vállalta fel az érdekesnek ígérkező »kalandot«. Erkel életművét első hangjától az utolsóig végigdirigálta – amit a karmesteri pálca elmondhatott, azt elmondtam – kezdte előadását Hary Béla, aki az Erkel-operákkal való kapcsolatról beszélt. Mint mondta, először a *Hunyadi László* dirigálására kérték fel 1960-ban, akkor a zenei anyagot »kinyitotta«, azóta is így játsszák az operát, ami több mint száz előadást ért meg. Más Erkel-operákkal még több tennivaló akadt, hiszen a zenei anyagok sok esetben rendkívül hiányosan kerültek elő. Volt, amikor a zenekari kivonatból vagy az eredeti kéziratból zongorakivonatot kellett

készíteni ahhoz, hogy a művet játszani tudják, vagy egyes operákban felcserélt részeket, hogy a mű jobban érthető legyen. Az operákhoz egy hangot nem írtam, azokat csupán kinyitottam, hogy a ma embere számára a lehető legélvezetesebben játszassuk – fogalmazott a karmester.” (K. A.: Erkel-operák Gyulán és Kolozsváron. In: *Gyulai Hírlap*, 2004. július 30.)

A következőkben idézünk a *Dózsa György* című opera gyulai és kolozsvári kritikáiból.

„A díszletfalak sötétpirosak és feketék, az élet és a halál színei. A díszletfalakon kiegyenesített kaszák, hátul mintha egy középkori épület lenne, két, hegyével összecérő kasza képez csúcspontot. Ez a látvány fogadta a nézőt kedden este a Gyulai Várszínház Tőszínpadán, ahol a Kolozsvári Állami Magyar Opera (sic!) társulata bemutatta Erkel Ferenc *Dózsa György* című operáját. Ezzel teljessé vált az Erkel-operasorozat előadása a zeneszerző szülővárosában. Valamennyi darab színpadra állítása a két színház közös érdeme, a nyolc operából hat saját bemutató volt Gyulán. (...)

A fiatalodás jegyében láthattuk a *Dózsa György* díszletében és jelmezeiben Venczel Attila munkáját. A piros-fekete díszletfalak a kiegyenesített kaszákkal nagyon hatásosak voltak. Ugyanezt a színvilágot jelenítette meg az első rész végén a tánckar egységes ruhája is, lendületük érezttette Dózsa elszánt serege erejét. Pedig kockázatos volt egy operarész tánccal zárni – jegyezte meg lapunknak az előadás után Valkay Ferenc

koreográfus. Azt pedig Dehel Gábor mondta el korábban, hogy lesz a színpadon egy szobor, aminek különös szerepet szánnak. Ennek a szobornak az eredetije Venczel Attila apjának, Venczel Árpádnak az alkotása, és a székelykeresztúri múzeumban őrzik. Valóban díszlettervezői-rendezői bravúr volt, amikor a darab végén Dózsa György önként vállalja a mártírságot, maga helyezi fejére a tüzes vaskoronát, ül az izzó trónra és ujját igazának tudatában felemeli. A két óriás félszobor összearul körülötte, ugyanaz a mozdulat rögzült – további századokra. (Szőke Margit: Szülővárosában Erkel Ferencet ünnepelték. A Kolozsvári Állami Magyar Opera (sic!) páratlan színház- és zenetörténeti vállalkozása. In: *Gyulai Hírlap*, 2004. július 30.)

„A magyar opera utolsó Erkel-bemutatója a *Dózsa György* című opera, melynek ötfelvonásos eredetijéből alkotta meg Hary Béla és Dehel Gábor a két részben játszódó kolozsvári változatot. A *Dózsa György* ősbemutatója 1867. március 6-án volt a pesti Nemzeti Színházban. Szövegkönyvét Szigligeti Ede írta Jókai Mór történelmi szomorújátékából. A bonyolult cselekményű, igen hosszú sikerült operán Erkel előadásról előadásra változtatott, így a kevésbé sikerült szövegkönyv ellenére az opera zenei értéke vitathatatlan. Egyes zenetörténészek szerint Erkel legjobb alkotásának tekinthető.

Az opera nagy együttesre íródott, igényes hangszerezés jellemzi, a vokális részek megszólaltatóit komoly erőpróba elé állítva. A Wagnerig és Muszorgszkiig előremuta-

tó dallamvilág és szerkesztésmód, a Tinódit idéző hangulat, az operába beépített és átlényegített műdalok és verbunkos mind-mind előremutató elemek, melyek az opera zenei értékeit kiemelik.

A forradalmi hangulatú *Dózsa Györgyöt* mind ez ideig nem vitték színre Kolozsváron, és bár ősbemutatója a kiegyezés évében volt – vagy talán éppen ezért –, Budapesten is csupán tíz előadást ért meg. A kolozsvári országos bemutató vasárnap, 2004. szeptember 26-án du. 5 órakor lesz a magyar opera színpadán. Karmestere a teljes opust levevénylő Hary Béla, a magyar opera örökös tagja, aki ez esetben is zenei dramaturgja az operának. Díszlet- és jelmeztervezője az operaszínpadon ez alkalommal debütáló Venczel Attila. Az igényes énekkari szólamok betanítója Kulcsár Szabolcs, a koreográfia Valkay Ferenc munkája. A szereposztásban megtaláljuk az eddigi Erkel-operák hőseit megszólaltató magánénekesek mellett (Maraton Melinda – Csáky Lóra; Molnár János – Dózsa György; Hary Judit – Rózsa; Georgescu Mária – Jónő; Bancsov Károly – Zápolya; Szeibert István – Lőrincz barát és Ambrus, Dózsa alvezére) az ifjabb nemzedék képviselőit is (Szilágyi János – II. Ulászló király; Molnár Mária – Költő, énekmondó igris; Szakács Levente – Bornemissza; Sándor Árpád – Barna).

Az opera rendezője az a Dehel Gábor, aki felvállalta az erkeli életmű színpadra állítását. A rendező munkatársa Venczel Péter. (...)

Az opera emeleti előcsarnokában a Gyulai Várszínház a kolozs-

váriak által bemutatott Erkel-operák szabadtéri változatának fényképi-állítását láthatjuk, melyet Gyula városában a *Dózsa György* bemutatóját követő tudományos konferencia keretében avattak fel, és amely mostanig a gyulai kiállítás anyagát képezte.” (Turánitz J. Lajos: Erkel Ferenc: Dózsa György. In: *Szabadság*, 2004. szeptember 24.)

„A kevésbé ismert Erkel-operák kolozsvári fogadtatása, nézettsége nem ad okot túlzott optimizmusra. Ez, sajnos, olyan tény, amelyet az intézmény nem hagyhat figyelmen kívül. A jelenlegi helyzetben még nagyon sok a tennivaló a közönségnevelés és szervezés érdekében. A másik sarkalatos pont viszont az, hogy egy művelődési intézmény nem létezhet közönség nélkül: háromszáz-négyszáz embernek játszani nem cél. Lehet, jobban oda kéne figyelni a közönség óhajaira, egy komoly közvélemény-kutatás elvégzésére. (...) Feltevődik a kérdés: elérte célját a küldetés? Igaz, bemutatták a kevésbé játszott Erkel-operákat is, de ezek reneszánsza, úgy látszik, még nem érkezett el” – szögezi le Hintós Diana a *Szabadság* 2004. október 9-i számában, az opera részletes kritikája kapcsán. (*Dózsa György* Kolozsváron)

Úgy érzem, a méltányosság okán idekíváncozik még egy kritika.

„A Kolozsvári Magyar Opera sikeresen teljesítette önként vállalt feladatát: bemutatta Erkel Ferenc operaszínpadra írt teljes életművét. Már a szándék is több mint dicséretes, a megoldás pedig önmagában is komoly teljesítménynek számít, annál

inkább, ha tudatosítjuk magunkban azt, hogy erre a nemes feladatra még a budapesti Operaház sem vállalkozott – hadd ne taglaljuk, miért.

Ennek a nagy »menetnek« egyik állandó főszereplője volt Molnár János magánénekes, aki az igényesebbnél igényesebb tenor és bariton főszerepekben egyáltalán *lehetővé tette* a sorozat bemutatását. Természetesen nem ő az egyedüli főszereplő ebben a vállalkozásban, mégis miért emelem ki pont őt? Ennek egyszerű és kézzelfogható oka az, hogy az évek folyamán az Erkel-operák bemutatásáért elnyert díjzónben az ő személyéről bizony megfeledezett mind a Kolozsvári Magyar Opera, mind a Gyulai Várjátékok rendezőbizottsága. Molnár János pedig az ő szerény módján, a műalkotással szembeni alázattal alakította legjobb tudása szerint Bánk bánt, Brankovics Györgyöt, Könyves Kálmánt, Csipkés Tamást, István királyt és legutóbb Dózsa Györgyöt.

Természetesen örvendünk minden elismerésnek, ami az opera együttesének vagy tagjainak munkáját honorálja, de mégis! Ezen sorokkal tisztelettel felhívjuk a magyar opera vezetőségének figyelmét arra, hogy körültekintőbben járjon el a díjazandók névsorának javaslat-tételekor, mert a művész számára – aki ráadásul a mi tájainkon vegetál – a közönség tapsai mellett ez az egyetlen »fizetség«, amely erőt ad és további művészi munkára ösztönöz. Reméljük, az Igazgatóság nem fogja rossz néven venni bírálatunkat, és a méltányosság elve alapján megtalálja a módját Molnár János önzetlen művészi munkájának is az

elismertetésére.” (Laskay Adrienne: Egy elmaradt elismerés kapcsán. In: *Szabadság*, 2004. augusztus 23.)

Ez az esemény mai napig várát magára!

2004/2005

■ A kolozsvári közönség egyik kedvelt zeneszerzője Giacomo Puccini, akinek szinte minden színpadi művét bemutatta a két operaház. Egyesek többszöri felújításon mentek át, mások bemutatók, sőt volt köztük országos bemutató is az utóbbi évek során. A Kolozsvári Magyar Opera színpadán az újból megszólaló *Pillangókisasszonyt* Vincent Liotta professzor, városunk Zeneakadémiájának operaosztályán előadó vendégtanár rendezte. Mint operarendező, Amerika majd minden jelentős operaházában, stílustól és kortól függetlenül, színpadra állította az operairodalom legjelentősebb műveit Pergolesitől Donizettiig, Mozarttól Richard Straussig, Verditől a teljes Pucciniig, Brittentől Sullivanig vagy Bernsteinig. Tanárként oktatót a Nebraskai Egyetemen, a Washingtoni Egyetemen, jelenleg Indiana állam egyetemének zene szakán tanít. (...) A bemutató olasz nyelvű előadását Hary Béla vezényli. Díszlet- és jelmeztervezője Witlinger Margit, karigazgató Kulcsár Szabolcs, hangversenymester: Ferenczi Endre, Barabás Sándor. A rendező munkatársai Katona Zs. József és Szabó Emese. Cso-cso-szán: Lory Andrea m. v., Suzuki: Georgescu Mária, Pinkerton: Pataki Adorján, Kate: Jordán Éva, Sharpless konzul: Bancsov Károly, Goro: Laczkó V. Róbert m. v.

A kritika két előadást értékelt, mely részben eltérő szereposztású. Október 14-én Pataki Adorjánt hallhatta a közönség Pinkerton szerepében, Sharpless konzul szerepében Sándor Árpád lépett fel. Mindkét fiatal énekes debütált az említett szerepekben.

„A rendező Vincent Liotta kétségkívül remekművet alkotott. Stílusos, izléses, hangulatkeltő – ezek a rendezői elképzelés jellemzői –, kezdve a nagyjelenetektől egészen a szereplők legkisebb gesztusáig. A makro- és a mikrovilágok kidolgozása aprólékos és egységes benyomást keltett. (...) A második felvonásban apróságok is megragadják a figyelmet: Cso-cso-szán kissé erőltetett mozdulattal nyújtja kézcsókra a kezét, később pedig Yamadori herceget mellőzve, orra előtt nyújtja át a konzulnak a teát, vagy európai öltözéke és a nyakában lógó kereszt – mindez az amerikai hagyományokhoz való igazodást jelzi. A harmadik felvonásban érdekes ellenpontozásra kerül sor: Pinkerton híres nagyáriáját, az *Adio, fiorito asih!* éneklé, miközben a színpad másik oldalán Suzuki és Kate szemci villognak. Néma harc ez, ahol a pillantások kereszttüzeiben dől el a küzdelem. Cso-cso-szán halálát a japán eszmeiség győzelmének is tekinthetjük: Becsülettel halj meg, ha élni nem tudtál... Cso-cso-szán visszatál oda, ahonnan vétetett, jobban mondva, ahonnan kiszakította magát: a japán élet-becsület-halál triászhoz. A rendezés másik sarkalatos pontja a sikeres világitás megvalósítása: a színpad fényei a szereplők lelkivilágához igazodva változnak – inkább ez a döntő, és

nem a kronológia, habár ezt a szempontot is figyelembe veszi a rendező. A rendezés harmadik kiválósága az, ahogy minden szereplő megkapja a maga fontosságát. Még az sem mondható el, hogy az őt megillető helyet, hisz minden szereplő fontosságot, határozottságot sugároz. Az is megkockáztatható, hogy alig van különbség fő- és mellékszereplő között. Mindez az előadás egységét, kohéziós erejét növeli.

Witlinger Margit színpadképéről méltán mondható el, hogy szemet gyönyörködtet. A színpadkép egységes: az előadás kezdetétől a végéig ugyanazokat az elemeket használja. Ezek a végtelent szimbolizálják – úgy, mint a színpad hátterében az óceán, amely panorámajelleget kölcsönöz az előadásnak. A külső tér – értendő itt a házon kívüli rész –, a lépcsők mintha az óceánhoz, azaz a végtelenhez vezetnének. A színpad elejének jobb oldalán elhelyezett faház – a beltér – a figyelem központjává válik. A színpadtér asszimmetriája a keleti világ élő univerzumát szimbolizálja, ahol az idő múlását a fények váltakozása is elősegíti. A színek használata nem véletlenszerű: a Felkelő Nap Országából az árnyalatok meleg tónusát sugallja. Híres japán festők remekműveit mutatják eszünkbe: Hokuszai, Utamaro világát. A kosztümök az egyszerűség jegyében fogantak: mind a főszereplők, mind az énekkar ruhái egyszínűek, dísztelenek, összhatásukban kellemes benyomást keltenek.

Lory Andrea budapesti szoprán volt az előadás alapillére: gyönyörű hang, csodálatos énektechnika és átélés jellemezte előadásmódját. Ének-

lése olyannyira természetesnek tűnt, mintha beszélne. (...) Mind hangilag, mind színészi alakítás terén csak felfokozott méltathatjuk a művészről teljesítményét.

Pataki Adorján debütálása ugyanolyan érdekesítőnek ígérkezett. A fiatal tenor beváltotta a hozzá fűzött reményeket: csengő, erős hangjával nagyon jó teljesítményt nyújtott. Arról is sikerült meggyőznie bennünket, hogy rá lehet bízni ilyen nagy formátumú szerepeket is. Színpadi alakítása illúziókeltő volt.

Daróczi Tamás fellépését szívdobogva várta a kolozsvári közönség. Elsősorban a tudatosságát emelném ki – amely egy ilyen szépen ívelő pálya csúcspontján elengedhetetlen. Daróczi ura hangja, hangszíne kiegyenlített, énektechnikája, frázisépítkezése csodálatos. Gyönyörűek a pianói és mezzofortéi, de a forte-részeknél nem tudta átharsogni a zenekart. Színészi alakítása kifinomult. (...) Bancsov Károly Sharplessként a megfontolt férfit testesíti meg. Tele jóindulattal és jovialitással, ám némi kétkedéssel szemléli az események sorozatát. (...) Sándor Árpád Sharpless szerepében debütált. Szép hangja meghozta számára a sikert. Színészi alakítása is jónak mondható, ám kissé visszafogott volt.

Georgescu Mária Suzukijával eltér a szokásostól: előadásmódjából az világlik ki, hogy Cso-cso-szán iránt érzett szeretete, ragaszkodása elérte a legfelső határt. Olyannyira erős ez a vonzalom, mint az, amelyet leginkább az anya érezhet leánya iránt. (...) Suzuki mindvégig japán marad: nem tudja – vagy nem akarja? – útját állni a harakirit elkö-

vetni szándékozó úrnőjének, hanem tenyerét arcára tapasztva ő is összerogy, amikor Cso-cso-szán megöli magát, ezzel is a vele való azonosulást, együttérzést fejezve ki. Arca ekkor olyan, mintha letörölték volna róla a vonásokat, s mintha álarcot viselne. Hatásos, erőteljes elképzelés, csak annyi róható fel, hogy túlságosan mediterrán temperamentumúra sikeredett.

Laczkó Vass Róbert Goro házasságközvetítő szerepében bemutatta, hogyan kell egy addig mellőzött szerepet élettélivé varázsolni. Goro ugyanis varázsló – vagy legalábbis annak hiszi magát? Ő az, aki mindent hall-lát-elintéz-közbeszól-magyaráz. Kifejező mimikája, fürgé mozgása a szereplő ravaszságát támasztja alá, de mindezek ellenére rokonszenves marad. Emellett a pénzsóvárgás sem idegen tőle: érzeteti velünk, tetteinek másik mozgatórugója a pénzhasználat. Természetesnek veszi, sőt, el is várja, hogy szolgálatait busásan megfizessék. Akkor, amikor a színpadon van, lehetetlen nem rá figyelni: még akkor is, amikor a háttérben hallgatózik, jól észrevehető figura marad.

Jordán Éva (Kate), Szilágyi János (Bonzo) és Kiss Domokos (Yamadori), Veress László (Császári biztos), Ádám János (Jegyző) kisebb szerepükkel járultak hozzá az előadás színvonalához. A gyermek szerepét Katona Áron alakította.

A zenekart Hary Béla vezényelte a műnek kijáró elragadtatással és odaadással. A gyönyörű, közismert Puccini-muzsika nem találhatott avatottabb tolmácsolót. Az énekkar vezetője Kulcsár Szabolcs volt.

A II. felvonásvégi zümmögő kórus az előadás egyik fénypontját jelentette.” (Hintós Diana: Csoda? Nem. Normalitás. In: *Szabadság*, 2004. október 23.)

Egy operaház társulata az évadok folyamán állandóan változik, ez érvényes a kolozsvári magyar társulatra is. Az 1989-es rendszerváltás előtt ez nem jellemezte, nem is jellemezhetette Kolozsvár két operáját, hiszen a minimális mozgás (határon belül) rendkívül csekély volt, a társulatok hosszú évekig változatlan tagsággal működtek. Határon kívül csupán énekversenyekre utazhattak egyesek (nem mindenki!), akik aztán a legtöbb esetben el is felejtették a vizsaszautat. 1990 után megnyílt a lehetőség a helyváltoztatásra, amelyet nagyon sokan ki is használtak. Ezért is bír rendkívüli jelentőséggel Hary Béla karmester helytállása a kolozsvári magyar társulat élén, amelyet mind a szakma, mind a közönség elismerése kísért.

„Méltó módon ünnepelte meg október 28-i rendezvényén a Kolozsvári Magyar Opera Hary Béla karmester, örökös tag 70. születésnapját. A hivatalos szervek köszöntése után a közönségnek alkalma nyílt megtekinteni a Vig Emese szerkesztette portréfilmet, amely a maga nemében szintén a műalkotásokhoz sorolható, ugyanis sikerült megragadni az életmű legfontosabb eseményeit, akár a vezénylés, akár a zeneszerzés terén. A portréfilmben elhangzott egy állítás, amely az aznapi hangversenynek mottója is lehetett volna: a zene – és természetesen ennek művelése – olyan szellemi elégtételt hoz magával, amelyre semmilyen más tevé-

kenység nem képes. Mást és többet, mint az anyagi vagy az erkölcsi természetű elismerés. Hary Béla műveit hallgatva tényleg áthatott ez az igazság, mert még a kevésbé dallamos műveknek vagy részleteknek is van mindenki számára érthető üzenete, amely a szellem régióiba kalauzolja el a hallgatót” – írja Hintós Diana az eseményről. (Hintós Diana: Hary Béla szerzői estje a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2004. november 6.)

„Eddig csak háta volt. Szájtátva lestük mozdulatait. Ma szembefordult velünk” – hangzik el a *Haza a magasban* sorozat Hary Béláról szóló portréfilmjében. Valóban, csütörtök este a neves kolozsvári karmestert, zeneszerzőt szemből is láthatta a közönség, amely a hetvenedik születésnapját ünneplő Hary Béla szerzői estjére gyűlt össze a Kolozsvári Magyar Operában – írta Bálint B. Eszter az eseményről. (Bálint B. Eszter: A csodabogár karmester. A hetvenéves Hary Bélát köszöntötték a Kolozsvári Magyar Operában, In: *Kronika*, 2004. október 29–31.)

A hangversenyen (mely egyben szerzői est is volt) elhangzott: *Fantázia és Toccata zenekarra*, amelynek zenei anyaga a szerző *Sárga rózsza* című balettjének zenéjéből áll össze; *Petőfi-dalok* Sándor Árpád előadásában; *Gyermekjátékok* – zenekari szvit; *Arany-dalok*, melyeket Hary Judit adott elő, és a *Holocaust* című szimfonikus költemény.

Gondolatok a *Rigolettóval* kapcsolatban

■ Létezik az operairodalomban néhány mű, mely állandóan jelen van az operaszínpadokon, általában ezek képezik az alaprepertoárt. Ezek közé tartozik a *Rigoletto*, amelyet bemutatója óta (1956, Szinberger Sándor rendezése) csupán 1978-ban újított fel az opera Vargha Zoltán rendezésében, de ugyanabban a díszletben és jelmezekben – az előadást inkább az „új betanulás” jelzővel illehetnénk. 1994-ben napvilágot látott egy másik, kevésbé sikerült színpadra állítás, ezért vált időszerűvé egy teljesen új előadás létrehozása. November folyamán tehát a régóta tervbe vett *Rigoletto* kerül bemutatásra budapesti vendégművészekkel: Csereklyei Andreával (Gilda) és Daróczi Tamással (Mantuai herceg). A rendező-karmester Selmeczi György.

„Évek óta tervezték ennek az operának a bemutatását Kolozsváron, és most nagyszerű szereposztással tudtuk megvalósítani” – közölte Selmeczi György, majd folytatta: „Külön öröm Daróczi Tamás és Csereklyei Andrea fellépte. A művésznő *A kolozsvári operamesék* révén vált kolozsvárivá, amelyben sok szerepet énekelt. Kolozsváron Bancsov Károly személyében nagyszerű Rigolettója van a társulatnak, aki nagyon sokszor és sok helyen énekelte ezt a szerepet. Az igazgató úrral meg a vezető munkatársakkal együtt úgy határoztunk, hogy ebben az évadban szeretnénk rendkívül igényes formában talpra állítani a hagyományos operarepertoárt. Már a *Pillangókisasszony* is úgy sikerült, ahogy elképzeltük, és a *Rigoletto* is ilyen lesz. (...)

Ezt az operát más szereposztásban is elképzelem: Hary Judit tudja Gilda szerepét, Molnár Máriát Maddalena-ként, és lesz a házon belül is olyan Herceg, aki ezt hamarosan el fogja tudni énekelni. Nagyon jó helyzetben van a társulat, jó légkörben dolgozunk, revelációként hat a férfikar működése. Rendkívül elégedett vagyok a férfikar teljesítményével, hiszen kiegészítők nélkül egyszerű munkát végeztek. (...)

Ez az előadás klasszikus jelleget ölt. Még ha manapság szokás is túlbonyolítani a darabot, ez hagyományos előadás lesz, annál is inkább, mert az egész évadra vonatkozó tervem az volt, hogy olyan népszerű előadásokat vigyünk színpadra, amelyekkel ne borzoljuk túlságosan a nézők idegeit. Valamennyi modernsége kell legyen az előadásnak, hiszen azok az operabarátok, akik figyelemmel követik a televízióadókon az opera-előadásokat, azok pontosan látják, hogy »leszúrt lábú« formában már nem játszanak a világon operát. A legfontosabb feladat, hogy új nemzedékeket nyerjünk meg a műfaj számára. Az egész magyar operajátszás nagy problémája az, hogy a színpadi megvalósítást illetően kétféle operajátszást ismer: az egyik a borzasztóan avitt, régimódi, ma már élvezhetetlen játékmód, amelyben alig van színházi érzék – ez az egyik véglet –, a másik pedig a teljesen átértelmezett, a mű ellenében ható, attól eltávolodó előadás, amelyet nagyon rosszul fogad a közönség. A mi dolgunk a kettő közötti hatalmas területet bejárni, és megtalálni azt a modern formát, amely Verdi és Victor Hugo szelle-

mében él, színpadi játéka megfelelő, de a mű korát és a mű kora óta eltelt időszakot is érzékelteti. Meg kell találnunk azon vonásait ezeknek a klasszikus remekműveknek, amelyeket eddig nem fedeztek fel. Azt gondolhatnánk, hogy a *Rigolettó*val nem lehet újat mondani. Mégis azt mondhatom, hogy ez az előadás is sok olyan szemléletbeli újdonságot hoz, amely benne van a partitúrában, amely Verdi szándékai szerint történik, de eddig még nem fedezték fel, vagy nem irányult rá a figyelem.”

A kérdésre, hogy melyek a dráma azon pillérei, amelyekre a rendező épít, Selmeczi a következőket válaszolja:

„Annyiban érzem nagyon korszerűnek, mai napig érvényesnek ezt a drámát, hogy az eltelt másfél évszázad túlzottan leegyszerűsítette a művet: a mantuai herceg gonosz, cinikus gazember, Rigoletto szolgálkú bohóc, Gilda tisztalelkű lány. Az én rendezői elképzelésem szerint a herceg kiégettségét és az élet céltalanságát ellensúlyozza életmódjával, és amikor megjelenik életében Gilda, a valódi szerelem helyzetét hozza létre. Gilda sem egyszerű naiva, benne is megvan az eltökéltségnek, az áldozathozatalnak a kivételes elkötelezettsége. Rigoletto apai mivolta kisebb hangsúlyt kapott, pedig ő apaként érdekelt a történetben, és apaként veti fel a mindenkori apáknak azt a kérdést, hogy vajon helyesen cselekszünk-e, amikor így vagy úgy döntünk gyermekünk életéről. Ez az előadás sokkal bonyolultabb, gazdagabb jellemeket tár fel. A darabnak mindig van aktualitása,

ugyanis a darab másik fő motívuma a hatalmi szervezet léte, amely a herceg körül alakult ki szolgálalkúségből, szövetkezésből. A hatalmi szervezet mindig magában hordozza a konspirációt, a szövetkezést, szolgálalkúséget. Ennek a fajta hatalomgyakorlásnak rengeteg pozitív emberi érzelem esik áldozatul. (...)

Dobre-Kóthay Judit szenzációs, erős szimbolikájú játékteret tervezett. A hercegi palotát olyan erkélyrendszer veszi körül, amely kigyóhoz hasonlatos, amely mintha »fojtogatná« a palotát. Az erős szimbolikájú kigyómotívum sok helyen előfordul ebben a darabban. Az a célunk, hogy minél több fiatal is lássa ezt az operát. A kötelező olvasmányokhoz hasonlóan előadás lesz, amely az általános műveltség részét fogja képezni.» (Hintós Diana: Rigoletto bemutatóra készül a Kolozsvári Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2004. november 6.)

A Kolozsvári Magyar Opera gyakran vendégszerepel Magyarországon, az utóbbi időben elsősorban Budapesten. Ennek megfelelően a budapesti AURIS Társulat meghívására november 29-én és 30-án a Thália Színházban, koprodukcióban az AURIS Társulattal négy magyar alkotást, Vajda János, Vermesy Péter, Kómíves János és Orbán György egy-egy operáját szólaltatja meg. Ezután a társulat mindennapjait éli, műsorán a repertoár-előadásokkal. Eseményszámba megy viszont a *Pillangókisasszony* új szereposztásának bemutatkozása.

„Január első napjainak eseménye a *Pillangókisasszony* új szereposztása. Cso-cso-szán szerepében *Hary Judit*

lép fel, Suzuki jelmezét *Molnár Mária* ölti magára, Yamadori *Szakács Levente*, Kate Pinkerton *Réti Zsuzsya*. A többi szereplő már bizonyított: *Pataki Adorján* mint Pinkerton, *Sándor Árpád* mint Sharpless konzul, *Laczkó V. Róbert* mint Goro.

Hary Judit bebizonyította – az ismét kisszámú – közönségnek, hogy az erre a hangfajra íródott szerepekben is helyt tud állni. Nyugodtan állíthatjuk, hogy új, ígéretes drámai szoprán mutatkozott be ezen az előadáson. Szép és drámai erővel rendelkező hangja, kiművelt énektechnikája folytán fölényes magabiztossággal győzte le a szerep vokális buktatóit. A művésznő színészi teljesítményét eddig más szerepekben is megcsodálhattuk – most a bakfis gyengéd rácsodálkozásától az érett nő szenvedélyességéig széles skálát járt be a figura. Hary Judit alakításában nemcsak a nő, hanem az ember szenvedélye kapott súlypontos megvalósítást anélkül, hogy túlzásokba esett volna. (...)

Pataki Adorján teljesítménye újból meggyőzött arról, hogy az intézmény művészeti vezetősége jól döntött, amikor ezt a szerepet a fiatal énekesre bízta, de ezzel a szereppel ő maga is élettapasztalatra tett szert.

Sándor Árpád Sharplessje is a humánus és a felelősségvállalás jegyében fogant – talán még fokozottabban, mint az őszi előadáson.

A Suzukit éneklő Molnár Mária az európai ember által ismert (vagy elképzelt) japán viselkedéskultúra tökéletes megtestesítője volt. A figura lényege nemcsak az úrnőjével való sorsvállalás, hanem az idegekkel – ez esetben az amerikaiak-

kal – szembeni elfogadó magatartás is, amely sokszor az alázatosság határáig tágítja a viselkedési szabályokat. Molnár Suzukija úgy alázatos, hogy a nézőnek elszorul a szíve ennyi naivság, jóság láttán. (...)

Laczkó Vass Róbert Goro szerepében megint figyelemfelkeltő volt.

Réti Zsuzsa Kate szerepében debütált. Az előkelő, társaságbeli hölgy modora arról győzött meg, hogy a babaarc mögött megértés, a másik »feleség« – még ha vetélytársa is lehetne – iránti női szolidaritás a döntő.

Szilágyi János Bonzo, Szakács Levente Yamadori herceg, Veress László Császári biztos, Ádám János Jegyző és Sipos Anikó Gyerek szerepét alakította.

A zenekar (karmester Hary Béla) és az énekkar (karvezető: Kulcsár Szabolcs) színvonalas teljesítménye az előadás természetes velejárójának tekinthető.” (Hintós Diana: Új – ezúttal félházas – Pillangókisasszony-előadás. In: *Szabadság*, 2005. január 22.)

Mi ehhez annyit tehetünk hozzá, hogy Cso-cso-szán szerepe Hary Judit palettáján az egyik legkiforrottabb, legszínesebb alakítás.

Az opera változatos műsorpolitikáját dicséri a következő esemény: olasz opera után dalest következik, amelynek keretében magyar kortárs zene csendül fel. Az előadó újra Boross-Konrád Erzsébet, úgy tűnik, immár az egyetlen az opera magánénekesei közt, aki ezt a műfajt is műveli, még hozzá magas színvonalon.

„B. Konrád Erzsébetnek, a Kolozsvári Magyar Opera magánénekesének a *Gheorghe Dima Zeneakadémia* hangversenytermében tartott, szombati előadóján a kisszámú közönség az előadók színvonalas teljesítménye folytán ténylegesen megtapasztalhatta a kortárs zene erős vonzerejét.

Az ilyen természetű rendezvények fontossága vitathatatlan, bár az operanékesek zöme ódzkodik a kortárs szerzők műveinek előadásától. Annál jelentősebb B. Konrád Erzsébet teljesítménye. Szép hangszín, kiváló énektechnika, érthető szövegmondás és nem utolsósorban művészi alázat jellemezte előadómódját. Mindegyik dalnak sikerült megkapnia a legmegfelelőbb hangulati töltetet – legyen az melankolikus, elégikus vagy szatirikus. A Márkos-dalokat a Concordia vonósnégyes közreműködésével adta elő, a Hary-dalokat pedig maga a szerző kísérte minden igényt kielégítő virtuozitással. Az Orbán-daloknál Réman Zoltán működött közre, a Demény-daloknál pedig Könczei Ilma és Márkos Albert.

B. Konrád Erzsébet több okból is dicséretet érdemel: elsősorban talán azért, mert az előadott művek szerzői – egy kivételével – kolozsváriak, akikre a város magyarsága büszke lehet. (No nem azért, mintha olyan gyakran játszanák a műveiket, hanem a bennük levő művészi érték és hitelesség miatt.) Másodsorban illesse dicséret azért, mert kitartása következtében sikerült olyan partnereket találnia – szándékosan nem írtam kísértőt –, akiket nemcsak a magas képzettség, gazdag művészi és előadói

tapasztalat, hanem az elkötelezettség is vezérelt. Nem riadtak meg a többletmunkától, és az alapállásuk által megkövetelt feladatok teljesítése után még volt idejük, türelmük és energiájuk részt vállalni a hangverseny létrehozásában. Gondolom, ezt hívják Part pour Part-nak.” (Hintós Diana: A kortárs zene vonzásában. In: *Szabadság*, 2005. január 26.)

Hiába azonban a sok szép előadás, a közönség csak nagyon ritkán tölti be a termet. A kevés nézőszámú, legtöbbször legfeljebb félházas előadások elfogadottságát mindenképpen ellensúlyozni hivatott az intézmény, ennek érdekében akár „külső” segítséget is igénybe vett. Egy ilyen segítség volt a Duna TV, amely szintén szerepet vállalt a magyar opera előadásainak a népszerűsítésében. Az intézmény vezetőségének sajtótájékoztatóján elhangzott: Kelemen Magda, a Duna Televízió főszerkesztője tájékoztatta az intézményt, hogy *A Kolozsvári Magyar Opera a Duna Televízióban* szalagcímmel sorozatot indít, amelynek keretében az itt repertoáron tartott kortárs operákat kívánja bemutatni. Az első mű, amelyet a magyar kultúra napja alkalmával mutatnak be, Liszt Ferenc: *Don Sanche avagy a szerelem kastélya* című opera lesz Selmeczi György előszavával. A továbbiakban bemutatásra kerül még Vermesy Péter: *Ördögváltozás Csíkban*, Kőmíves János: *A néma kertész*, Vajda János: *Leonce és Léna*. Az utóbbi három előadás felvétele novemberben készült Budapesten.

A magyar kultúra napját minden évben, így 2005-ben is Erdély-szerte ünneplik. Ennek tiszteletére az opera a *Dózsa Györgyöt* tűzte műsorára. A Kolozsvári Magyar Konzulátus dolgozói

újából oroszánrészt vállaltak az ünnep méltóképpen történő megvalósításában, saját költségükön 300 kolozsvári diákot hívnak meg az előadásra. Ez a gesztus is a segítség – népszerűsítés kategóriájába kívánkozik.

Mint minden évben, 2005-ben is sor kerül a Kriza-gálára, ez a gála már tradícióvá érett az opera életében. Az idei gála kitüntetettjei *Pataki Adorján* és *Sándor Árpád*. „A Kriza-gála nemcsak kiemelkedő színvonalú hangverseny, hanem társadalmi, művészi esemény, amely nem csupán Kolozsvár magyarságára – jobban mondva törzsközönységére – gyakorol vonzerőt” – fejt ki Hintós Diana a gála kritikájában.

Február végén újabb kortárs alkotás, Csemiczky Miklós: *A brémai muzsikusok* című – ezúttal – meseopera bemutatója várható. Az előadás egyik érdekessége az, hogy ez a mű ősbemutató, másrészt az előadást létrehozó művészcsoport fiatal, de már jelentős – akár egy évtizedes – színpadi tapasztalattal rendelkezik.

A brémai muzsikusok meséjéből Varró Dániel írt szellemes szöveggönyvet, ezt dolgozta fel Csemiczky Miklós magyarországi zeneszerző.

Az előadás rendezője Szabó Emeke, aki jelenleg a Gh. Dima Zeneakadémia operarendezés szakos végzős hallgatója, és akinek ez az előadás az államvizsga-rendezése is. Eddig mint rendezőasszisztens működött közre a következő előadásokon: Vajda János: *Leonce és Léna*, Huszka Jenő: *Bob herceg*, Liszt Ferenc: *Don Sanche...*, Erkel Ferenc: *Dózsa György*, Puccini: *Pillangókisasszony*, Verdi: *Rigoletto* stb.

Az opera zenéjével kapcsolatban egy interjú kérdésére válaszolva Kulcsár Szabolcs, az előadás karmestere a kö-

vetkezőket nyilatkozta az opera zenéjével kapcsolatban:

„Nagyon nehéz lenne egyetlen zenei irányzathoz besorolni *A brémai muzsikásokat*: a fülnek nagyon kellemes neomodális alapra épített reneszánsz és barokk muzsikára emlékeztető elemek ötvözete, természetesen saját modern nyelvi elemekkel, effektusokkal fűszerezve. De nem hiányzik belőle a magyaros hangvétel sem. Dallamai fülbemászóak, énekelhetőek, mindenki számára élvezhetőek. (...) Elsősorban a gyermekeket, fiatalokat szólítja meg, de természetesen mindenki számára »fogyasztható«, teljes mértékben élvezhető az opera muzsikája. Már maga a cím is egyértelművé kell hogy tegye ezt. Idáig sem tettük, ezután sem fogunk senkit elijeszteni olyan zenével, amely nem mindenki számára élvezhető. Azt hiszem, intézményünk soha nem volt szelektivista ebből a szempontból. Szinte megígérhetjük, mindenkinek tetszeni fog. Ami a zenekart illeti, a klasszikus, kis öszszetételű vonószekerek mellett minden fúvóshangszerből játszani fog egy. A kamarazenei hatások elkerülhetetlen hangszere, a zongora is megtalálható. A modern effektusok képviselője ez alkalommal is a dob lesz. Az opera kulcspillantatai közé tartoznak a férfikar jelenetei (női kar, sajnos, nincsen benne): nagy humorérzékről tanúskodó zsványjelentek, mind zeneileg, mind a látvány szempontjából.”

A koreográfus az őt kérdező Hintós Dianának a következőket mondta:

„Nem nevezném magam a darab koreográfusának, mert itt nem koreográfiáról van szó, hanem színpadi mozgásról. Ez óriási különbség. Helyzetekből indulunk ki, sokat »játsszunk«, amíg egy jelenetben kiválasztjuk azokat az elemeket, amelyek a meséhez kapcsolódnak. A mesejáték terén én is új vagyok. Másik újdonság az, hogy a történet nem emberekről, hanem állatokról szól. Nem használjuk azokat a közheyles tulajdonságokat, megjelenítéseket, amelyek a rajzfilmekből viszszaaköszönének. A rendezővel való egyeztetés során ezt már kezdettől fogva elhatároztuk. Igyekeztünk inkább a pszichológiai vonásokat kiemelni. A mozgás pedig olyannyira természetes kell hogy legyen, hogy észre se lehessen venni, hogy az valakinek a munkája. Ez a darab nem csak a gyerekeknek szól. A mottó szerintem az, hogy keressük meg a gyermeket önmagunkban. A felnőttek is szinte ugyanolyan érdeklődéssel kell hogy kövessék a darabot, mint a gyerekek. A mesék egyaránt szólnak a gyerekeknek és a felnőtteknek is.”

Arra a kérdésre, hogy milyen az a díszlet, amelyik egyetemes vonzerőként hat, a tervező Lőrincz Gyula így válaszolt:

„Sem a felnőtteket, sem a gyerekeket nem vonzza a szájbarágós díszlet. Mindkét kategória csodára vágyik, ami szerintem nem más, mint az őszinte műalkotás. Azok az anyagok, amelyekkel dolgoztunk – a merített papírtól az üvegekig, a kartonig –, a szépségük folytán győztek meg

arról, hogy érdemes velük foglalkozni.” (Hintós Diana: Újabb kortárs opera bemutatójára készül a Kolozsvári Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2005. február 19. nyomán.)

Íme az előadás kritikája.

„Újra revelációként hatott az, ahogy a színpad és a közönség közötti kommunikáció megvalósult. Szerencsés produkcióként lehet elkönyvelni ezt az előadást (is): adva van egy kortárs magyar zeneszerző – akiről itt, Kolozsváron még nem sokat tudtak –, egy államvizsgázó rendező szakos hallgató, akit eddigi munkái alapján tehetséges és ambiciózus pályakezdőnek mondhatunk, és adva van egy társulat, egy művészeti intézmény, amelynek feje fölött már többször megkongatták a harangokat: »nincs ki énekeljen«, »nincs mit énekelni«, »nincs közönség« és más, hasonló húrokat pengetve. (Hozzátehetjük még az általános rossz közhangulatot, amelyet a napi gondok, a fátsultság, a kiábrándultság fűszerez.) S mégis, mint minden igazán értékes műalkotás esetében, most is »csoda történt«: kiváló produkciót láthatott-hallhatott a nagyérdemű (akinek átlagéletkora ez esetben alig haladta meg a tíz évet), amelyből mindenki egyformán kivette a részét – a már említetteken kívül Selmeczi György is, akinek javaslatára az előadás színre került. Meg kell említenünk azt is, hogy a szerző, Csemiczky Miklós önzetlenül átadta a játszási jogot a magyar operának. Ugyanígy tett a Budapesti Filharmonikus Társaság is, amelynek birtokában volt az opera partitúrája: ők is feltétel nélkül

adták át a játszási jogot a kolozsvári művészeti intézménynek. Szép példája ez a művészi összefogásnak, a segítőkészségnek. Reméljük, ezentúl is részünk lesz benne.

Csemiczky zenéjének legnyilvánvalóbb jellemvonása az eklektika, amely lehetővé teszi, hogy a különböző zenei világok szervesen ötvöződjenek, összehangolódnak: a barokktól a romantikáig és a 19. századi verbunkos hangvételtől a modern, ám megszelídült disszonanciáig. Megkockáztatható az a vélemény, hogy ez a mű inkább a 20. század első felének zenei hagyományaira építkezik. A szereplők szólamának meghatározásakor is egyfajta hagyomány érvényesült: a Macska szoprán, a Kutya mezzoszoprán (alt), a Kakas tenor, a Szamár bariton (basszus) hangra íródott. A zeneszerző javára írandó, hogy olyan magától értetődő közvetlenséggel »lép át« egyik zenetörténeti korból a másikba, ahogy azt a természetes, örök érvényű fejlődés (átalakulás?) diktálta. Mind a zenekar, mind a szólisták, mind a férfikar szólama könnyen énekelhető, azaz lejátszható, de bravúros teljesítményre is lehetőséget nyújt. Az már az előadókat dicséri, hogy mindannyian »vették a lapot«: előadásmóddal és nagyon jól érthető szövegmondással járultak hozzá az elődők sikeréhez.

Nem feledkezhetünk meg a szövegkönyvalkotó Varró Dánielről sem, akinek humoros replikái és modern szóhasználata még közelebb hozta a művet a gyermekközönséghez.

Szabó Emese rendező javára írandó, hogy ízléses, humoros előa-

dást varázsolt a színpadra – annak már csak a résztvevők a megmondhatóí, hogy mennyi munka van a siker mögött –, amelynek egyik erőssége a kiegyensúlyozottság. Azaz nem rendezett sem »bamba gyermekesét«, sem »okos felnőtteknek való móríklást«. Ez a darab tényleg minden korosztályhoz szól: az óvodáskorúaktól a nagymamáig. A másik erősség a mindenre kiterjedő aprólékosság úgy, hogy nem veszlik el az apró gagekben, hanem mindvégig képes kézben tartani a produkciót: a legapróbb gesztustól a leghosszabb jelenetig, azaz az előadás kezdetétől a függöny legördüléséig. Úgy ötvözi a hagyományos és modern rendezés elemeit a mindennapokból vett gesztusokkal, hogy még a Kakas modern sztáralúrjai sem hatnak zavaróan. Kitérít a játékeret mind a szereplők, mind a kórus részére. Mindvégig megmarad a mese hatókörén belül – a legszerencsésebb módon. A rendező kreativitása, ötletgazdagsága szinte nem ismer határokat. (...)

Jakab Melinda koreográfus egy etológust megszégyenítő pontossággal és hozzáértéssel tárta elénk a négy állatfigura viselkedésmódját. Még akkor is, amikor a darab cselekménye szerint a szereplők pihenőre térnek, a lehető legjellegzetesebb és legismertebb állatmozdulatokat látunk. Nemcsak a természetességnek, hanem a humornak is megvan a maga szerepe a szereplők mozdulat- és gesztusvilágában. Kisebb vagy nagyobb mértékben ez minden szereplőre érvényes volt. A rajzfilmek esetében a humor gyakran társul groteszk elemekkel. Szerzője-nézője

válogatja, hogy kinek tetszik vagy kinek nem. Ez esetben a groteszk nem kapott teret.

Kulcsár Szabolcs karmesterként és karvezetőként egyaránt kiváló teljesítménnyel örvendeztetett meg. A férfikar minden igénynek megfelelő módon szerepelt. Tényleg elmondható, hogy kollektív főszerepet alakítottak. Nemcsak énekléskor, hanem a színpadi mozgás terén is homogenitásról, egységességről tettek tanúbizonyságot.

Lőrincz Gyula színpadképe egyszerűen szuggesztív és funkcionális. Kevés díszletelemmel világos, meleg árnyalatú, szemet gyönyörködtető meseillusztrációt láthattunk. Nem zsúfolta tele a színpadot, hanem szellős, jól bejátszható teret biztosított a szereplőknek.

Bianca Ieremiaş kosztümjei is hangulatosak, összhangban állnak a rendező és a díszlettervező elképzelésével.

A legsikerültebb persze a Kakas színpompás »tollazata«. Még a kék Szamáron sem csodálkozunk, ennyi absztrakciót már elbír a ma embere – a gyerekekről nem is beszélve. (Utólagos értesülések szerint a kék Szamár a gyermekközönség osztatlan rokonszenvét bírta.)

A Kutya szerepét Molnár Mária (febr. 26-án) és Mányoki Mária (febr. 27-én) énekelte. Molnár Máriának jókora tapasztalata van a kortárs operák szerepeinek életre keltésében: ennek a rokonszenves szerepnek az elneklése és alakítása is minden bizonnyal problémamentesen történt. Újra rácsodálkozhattunk humorára, arra a kedves egyszerűsége, amely alakítását jellemezte. Mányoki Mária

alakításának erőssége az árnyaltság: belépő áriájának éneklésétől kezdve az előadás végéig arra törekedett, hogy alakítása minél több hangulati elemet tartalmazzon.

A tenorhiány miatt a Kakas tollborzongató szólamát mindkét előadáson Szakács Levente énekelte: a magas hangokat szépen, a szerep által megkövetelt hangerővel és magabiztossággal adta elő. Mondhatni, az ő szólama volt a legnehezebben énekelhető – és mindehhez pompás színészi játék társult.

A Macska-figura életre keltésére keresve sem találhattak jobbat Pataki Enikőnél (a febr. 26-i előadáson) és Székely Zsejkénél (febr. 27.). Nemcsak alkatuk miatt váltak alkalmasakká e szerepre – habár nehéz elképzelni egy túlsúlyos macskát –, alakításuk folytán is. Pataki elbűvölően kedves, hízelgő, védelemre vágyó cicát alakít. Székely »macskája« kissé öntörvényűbb, makrancosabb, szeszélyesebb.

A Szamár szerepét Szilágyi János (febr. 26-án) és Sándor Árpád (febr. 27-én) adta elő. Mindkettő számára újdonság a gyermekoperában való szereplés, ám ezt olyan magától értetődő természetességgel és játék kedvvel valósították meg, amely művészi kiforrottságukat bizonyítja.

A Gazdasszony rövid, de hatásos szerepét Molnár Mária és Mányoki Mária felváltva énekelte és játszotta. A szerep által megkívánt komikumot mindvégig ízlésesen és hatásosan adták elő.

A Gazda szerepében Pataki Adorjánt hallottuk.

A »álmom« konferansziéja Ádám János volt, aki a tőle megszokott és

természetéből fakadó dinamizmussal tette hatásossá az előadásnak e részét.

A két zsványt Mányoki László és Ádám János alakította-énekelte.

Ez a kortárs opera nemcsak művészi – azaz zenei – értékét tekintve figyelemre méltó, hanem azért is, mert az operaénekeseknek olyan játékbeli megnyilvánulást biztosít, olyan színészi alakítást, amely távol áll a megszokottól, a sablonoktól. Külön szerencse, hogy a szereplők mindegyike ráértett a figura lényegére, szemmel láthatóan szívesen adták elő szerepeiket. Mindezt a gyerekközönség a lehető leggyorsabban és legpontosabban reagálta le: a zsbongó gyerekcsoport hamar lecsendesült, és csak fel-feltörő őszinte kacagásuk törte meg az előadás csendjét. (...)

Mind az intézmény, mind a közönség számára nyilvánvaló kell hogy legyen: szükség van gyerekelőadásokra. Ennek a feladatnak a Kolozsvári Magyar Opera nemcsak most, hanem fél évszázadot meghaladó működésével már többször is eleget tett. (...) Telitalálatnak bizonyult a gyermek-rajzverseny megrendezése. A több mint ezer rajz azt bizonyítja, hogy a gyerek számára magától értetődő a rajz általi megnyilatkozás. S ha ilyen ügyesen rajzolnak, akkor a legközelebbi rajzversenyre, ill. opera-előadásra is szívesen el fognak jönni.” (Hintós Diana: A közönség ízlésének és a jól sikerült műalkotásnak szerencsés újratalálkozása Csemiczky Miklós: A brémai muzsikások című operájában. In: *Szabadság*, 2005. március 5.)

A brémai muzsikások a magyar operára egyik legtöbbet játszott sikerdarabja. Előadás-sorozatában akkor állt be szünet, amikor a Kakast alakító Szakács Levente eltávozott az intézményből.

A társulat következő bemutatója Puccini *Tosca* című operája, restaurált díszletekkel. A mű utolsó nagy sikerű bemutatója 1954. június 22-én volt a kolozsvári Állami Magyar Opera (sic!) színpadán Szakács György művészi, ma már muzeális értékű díszleteivel. Ezeket a díszleteket sikerült tetemes anyagi beruházással Starmüller Katalin és Nagy Endre képzőművészek irányításával felújítani. Jelmezei szintén muzeális értékűek. H. Roşescu Lya tervei alapján készültek. Az előadás szereposztása a következő volt: Floria Tosca énekesnő B. Konrád Erzsébet, Mario Cavaradossi festő Daróczi Tamás m. v., Scarpia báró Hercz Péter, Cesare Angelotti, Róma kormányzója Sziklavári Szilárd, a sekrestyés Szeibert István, Spolella, titkosrendőr Patoki Adorján, Sciarrone, csendőr Naphegyi Béla, Pásztorfiú Réti Zsuzsa, Börtönőr Mányoki László. Karigazgató Kulcsár Szabolcs, karmester Horváth József. Rendező Katona Zs. József m. v.

A *Tosca* bemutatójáról Katona Zs. József a következőket nyilatkozta:

„Ez az előadás sok kompromisszum árán jött létre: egyrészt a már meglévő díszlethez való alkalmazkodás, a rendelkezésemre álló rövid idő és a szereplők miatt. (...) Rengeteg fantáziát látok a darabban, amelynek dramaturgiai vonalát lenyűgözőnek tartom. Annaira jól van megírva, hogy egy hangot sem lehet kihagyni. A gond az volt, hogy el kellett fogadnom azt a díszletet, amelyet Szakács György tervezett az 50-es években.

Ugyanez volt a helyzet a kosztümökkel is. Hamar kiderült, hogy elgondolásaim harmada sem egyezik azzal, ami majd díszletként és kosztümként rendelkezésemre fog állni. Hangsúlyozni szeretném, hogy a díszletet gyönyörűnek tartom, de más rendező elképzelései szerint készültek, és most alkalmazkodnom kellett hozzá. Ebből következik az, hogy nagyméretű, merész újításokat nem végeztem egyrészt a díszlet miatt, másrészt a rendelkezésemre álló kevés idő – alig két hét – miatt. Arra fektettem a hangsúlyt, hogy a dramaturgiai vonal alapján megróbáljam elmélyíteni és kiélezni a konfliktusokat. Ahol lehet, mozgalmassá tettem, felpesztítettem az előadást. Az én elképzelésem szerint a színpad szabadabb, levegősebb kellett volna legyen. (...) A két tervezőnek, Starmüller Katalinnak és Nagy Endrének hozzáállása példamutató volt. A kosztümök újraéledésében Starmüller Katalin vállalt oroszlánrészt. Nagy Endre rendkívül hozzáértő módon irányította csapatát, amely a fél évszázados díszletet újra színpadképessé tette. A régi díszlet olyan szépen volt megtervezve, olyan hatásosan, hogy kár lett volna szétbontani. Ezért jött a felújítás ötlete. Ha létezne olyan, hogy a díszleteket műemlékké lehetne nyilvánítani, akkor ez méltán kerülne ezek sorába.”

„Katona Zs. József rendezésének fő erőssége az a természetesség, ahogy szereplői a színpadon megnyilvánulnak: kezdve a legkisebb gesztustól – a Sekrestyés ecsettszotogatójától – a hosszabb, bonyolultabb mozdulatsorokig, amelyek önálló egységbe

szerveződnek. Ezenkívül megvalósításaira a mozgalmasság jellemző. (...)

Tosca szerepét B. Konrád Erzsébet énekelte, a karrierje csúcán lévő művésznőhöz méltó hangji teljesítményt produkálva. Színészi alakítására a már említett természetesség mellett a női, azaz művésznői mivoltát kihangsúlyozó tudatosságot említjük.

Cavaradossit Daróczi Tamás énekelte jó hangji diszpozícióban, amely a harmadik felvonásbeli Levél-áriában kulminált. Mozdulataiból jól körvonalazódott a fiatal, bohém művész prototípusa: ahogy megtámaszkodott a festőállvány mellett, vagy ahogy leült a második felvonás elején Scarpia dolgozószobájában. A bohémság, a vidámság azonban az érett férfira jellemző felelősséggel, következetességgel és elkötelezettséggel társult. A Toscával való együttléte az izzó szenvedélyességet kelti életre.

Scarpiát Hercz Péter alakította: a hatalommal járó magabiztosság tudatában már megjelenésekor félelmetes benyomást kelt. Ezért hatott meglepetésként a Toscával szembeni magatartása, ahol előtérbe kerül a figura humánus jellege: a férfi – akit elbűvölt a gyönyörű énekesnő, a férfi – aki nagyúri eleganciával nyújtja kezét imádottjának, a férfi – akinek mozdulataiból udvariasság, tisztelet árad Tosca személye felé.

Spoletta szerepében Pataki Adorján lépett fel. Az intrikus figura jó alkalom volt a fiatal énekes számára, hogy színészi képességei kiteljesedjenek. Angelottit Sziklavári Szilárd énekelte. Szép hangszíne és erős sugárzó megjelenése figyelemfelkel-

tő volt. A Sekrestyés rövid, humoros és ugyanakkor emberséges szerepét Szeibert István alakította. (...)

Ami a díszletek sokat emlegetett felújítási munkálatait illeti, erről Nagy Endre így nyilatkozott: – Ez a díszlet keletkezésének, az ötvenes éveknek naturalista beállítottságát tükrözi. Szép díszlet volt, nyílt színi tapsot kapott. Érződik rajta az elődök hatása is: Szakács Györgynek még alkalma volt együtt dolgozni Varga Mátyással, aki a negyvenes évek kitűnő díszlettervezője volt. Tekintettel arra, hogy az 1954-es bemutatót követő harmadik előadásán már alkalmam nyílt megtekinteni a díszletet, kijelentem, hogy a díszlet sugallta hangulat még mindig él. A díszlet perspektívában, rajzban, színben gyönyörűen van megszerkesztve. (...)

A díszletet megpillantva tényleg úgy érezhetjük, hogy jó pár évtizedet visszaforgott »az idő szekere«. A díszlet még most is hatott szépségével és a sokat emlegetett patinájával.

Teljes mértékben igazat kell adnunk Nagy Endrének, aki a felújítási munkálatokat nem tartja lezártak. Valószínű, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel nem lehetett jobb eredményt elérni. (...)

– A kosztümök újraéledésében hathatós segítséget kaptam Gy. Tattár Évától – nyilatkozta Starmüller Katalin. Általában azok a kosztümök láthatók, amelyeket az 1982-es bemutatóra terveztek. A kosztümök egyszerűségükkel és hagyományörző mivoltukkal tűntek ki.” (Híntós Diana: A múlt és a hagyomány ígézetében. Tosca-bemutató a Kolozs-

vári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2005. március 19.)

A fenti írás egy-egy kijelentéséhez (melyet rövidítve közöltünk) kénytelenek vagyunk hozzászólni, pontosítani. Ezt jómagam megtettem a maga idején, pontokba foglalva kifogásaimat. Ebből az írásból idézek, mely ugyanakkor utal a kifogásolt kijelentésekre is.

„1. Tudnunk kell azt, hogy Puccini minden partitúrájához részletes utasításokat mellékel, ami bizonyos mértékig irányt szab a rendező munkájának is. Zenedrámáinak felépítése olyannyira átgondolt, zeneileg, zenedramaturgiailag kiforrott, szöveg és zene kapcsolata olyannyira tökéletes, hogy nem hagy teret semmiféle átértelmezésnek. Így van ez a *Tosca* esetében is. Adott a történelmileg determinált alaphelyzet, bármilyen kísérlet a belemagyarázásra éppen a darab lényegét változtatná meg.

Idézek a fent említett írásból: »Szerelem, hatalom és némi politika – és kész a darab konfliktusa. Ilyen egyszerű?« Ha ez konkrétan a *Toscára* vonatkozik... hát, egyáltalán nem ilyen egyszerű. Ez a megállapítás bennem azt az érzést kelti, hogy nem át-, hanem félreértelmezésről van szó. Ismerve az opera – vagy akár a Sardou-dráma – cselekményének történelmi hátterét, a kijelentés legalábbis meghökkentő. A cselekmény behatárolja azt a teret is, amelyben mozog, ezért a rendező végső soron bármilyen, a fenti követelményeket figyelembe vevő és ennek megfelelő díszletben dolgozhat, hozzáadva természetesen azt a többletet, amivel színesíteni akarja a színpadi játékot,

amivel szolgálni véli a darab eszmei mondanivalóját. Ezért lehetett felhasználni a több évtizede tervezett díszleteket. Az is a rendező szabadsága, hogy a szerelmi szálát vagy a politikait akarja előtérbe helyezni, bár a kettő itt nem választható el egymástól.

2. Ami a »szerelmi háromszög« gondolatát illeti, ez itt igen bonyolult viszonyulás. Scarpia báró Tosca iránti lángolása nem szerelem, hanem a kéjsóvár kényúr birtoklási vágya, minden áron és minden eszközzel. Ez az érzelem jellemzi Scarpiát, és semmiképpen nem a humánus. A látszatok megtartása érdekében természetesen lovagias, humánus külsőt mutat, de ez csupán a látszat. Azt sem állíthatjuk, hogy tiszteletet érezne Tosca iránt, hiszen fizikálisan is térdre kényszeríti. A díva megnyerése aljas játék, az eredmény elérésének akarása motiválja magatartását. Ezt egyértelművé is teszi az a parancs, amit Cavaradossi kivégzésével kapcsolatban ad: »come facemmo del conte Palmieri...« – azaz: ahogy Palmieri gróffal tettük. Ez a csel tehát nem új, egy már bevett motívum Scarpia magatartásformáinak arzenáljából. Puccini kéri a zenekartól a durva, harsogó hangzásokat, mindjárt az opera első három bevezető akkordjával, a »Scarpia-akkordokkal«, melyekkel szavak nélkül jellemzi a rendőrfőnököt. Ezek az akkordok aztán mintegy leitmotívumként megjelennek a szereplővel együtt, annak bizonyos cselekedeteit aláhúзва, vagy csak egyszerűen utalva személyére, cselekedeteire. Ezeket a hangzásokat nem tanácsos

Puccini ellenében számonkérni sem a zenekartól, sem a karmestertől.

3. A Sekrestyés korántsem humoros figura. Való igaz, hogy Puccini finom iróniával rajzolja meg alakját, de ez nem hordoz humort. Ha ezt mégis így látjuk a kolozsvári színpadon, annak okát az '50-es évek rendezői felfogásában kell keresnünk, amely a klérus kifigurázására irányult, és melyet a felújítások, az új betanulások (1982) rendezője-rendezői ki tudja, miért, híven megtartottak. Ugyanez vonatkozik a ministránsok jelenetére is, amelynek harsány, parodisztikusan megrendezett jellege távol áll Puccini világától.

Cavaradossi sem bohém fiatalember, az Angelottival való találkozás után pedig végképp nem az.

4. Nem lehet analógiát felállítani a *Pillangókisasszony* és a *Tosca* II. felvonásában található Cantata között. Egyetlen közös vonásuk az, hogy mindkettő a kulisszákban adandó elő. Az előző lezár egy felvonást. Lírai töltetű állókép, ami a reményteljes várakozást húzza alá sajátjágos zenei eszközökkel, de ha úgy tetszik, cselekvést is kifejez, míg a Cantata hódolat az első marenói csata győzelmének tiszteletére, melyet az osztrák hadsereg aratott Napóleon felett (a második marenói csatát alig egy napra rá már Napóleon nyeri meg).

5. Ami a kosztümök egyszerű vonalát és sallagmentes díszítését illeti, ez a kor divatstílusából következik. Ebben a történelmi korszakban az empire uralkodik, amely I. Napóleon császársága alatt (1804-1814) alakult ki, és Franciaországból terjedt el egész Európában. Az em-

pire stílus egyiptomi és antik elemeket kompilál, és körülbelül 1830-ig uralkodik az építészet, iparművészet, bútorművészet és divat (öltözködés) tekintetében. Ne kérjük tehát számon a kosztümök milyenségét szubjektív ízlésvilágunktól vezérelve. Ami viszont számonkérhető a tervezőtől, az a következő: évtizedekkel ezelőtt ezeket a jelmezeket eredetileg más magánénekesekre tervezték. Később átalakítani őket úgy, hogy az nem előnyös egy következő szereplő esetében, elítélendő még akkor is, ha tekintetbe vesszük az intézmény igencsak szegényes anyagi helyzetét. De talán lehetne egy kis fantáziával és több lelkiismerettel áthidaló megoldásokat találni, melyek hangsúlyozottabban javíthatnák a színpadi látványt.

Mindezt összevetve, idekiváncosít az a megjegyzésem is, hogy – bár ma már bevett szokás az operákat eredetiben előadni – a magyar szöveg talán kevesebb félreértelmezésre adna okot. Ez elsősorban azoknak mutatna helyes irányt, akik most ismerkednek az opera műfajával. Másként: mitől »magyar« a magyar opera?” (Laskay Adrienne: Megjegyzések a Szabadság operaaláhalához. In: *Szabadság*, 2005. március 30.)

Végre egy örömteli esemény! Új kiadvánnyal gazdagodott Kolozsvár! A magyar opera belső életéről, a műsorra tűzött darabok európai vagy itthoni történetéről szól az új havilap, a *Belépő*. Kovács Emese Selmeczi György kérésére készítette 2005-ben a *Belépőt*. Selmeczi olyan könnyed, házi lapot akart, ami a hivatalos műsorfüzeteken túl kapcsolatot teremt az opera művészei

és a közönség közt. Rövid írások, kis interjúk voltak benne, egy hónap eseményeihez, műsorrendjéhez kapcsolódtak. Simon Gábor igazgató a következő szöveggel fordul a néző felé: „Kedves Olvasó! Amit most kézbe vett, az nem csak címében *Belépő*. A szerkesztők szándéka szerint ezzel a lappal belépünk abba a varázslatos világba, ami egy operában a színpadon és a színpadon kívül zajlik. Bízom benne, hogy a műfaj szerelmei sokasodni fognak, és titkon arra is gondolok, hogy e lap köré a közeljövőben egy Operabarát Társaság fog kialakulni. Új esztendő, új lap, új szerkesztőség – Isten hozott, fogadjuk szeretettel!” A lap állandó rovatai: havi műsor, hírek-események, közelkép. Az operabarátok lapja szerepét kívánja betölteni, a patinás intézménynek és közönségének közeledését szolgálja a közvetlen hangvétellő, rövid írásokat közlő havi újság. A szerkesztőbizottság tagjai: Kovács Emese és Szabó Emese, felelős kiadó Simon Gábor. Lapterv: Molnár István. Kiadja a Kolozsvári Operabarátok.⁷

A lap első száma (2005. január) a balettegüttes *Giselle*-előadásával foglalkozik, Puccini *Pillangókisasszony* című operájával és Huszka Jenő *Bob hercegével*, de a későbbi lapszámokban például a *Toscáról*, a karvezető munkájáról, az énekkarról is olvashatnak az érdeklődők. A kolozsvári ősbemutató, *A brémai muzsikusok* fogadtatásáról is érdekes tudnivalókat közöl.

A szó a baletté

■ Ezek után a szó a baletté, mégpedig a kortárs táncelőadásé, amely egyre inkább teret hódít az opera repertoárjában.

„A magyar opera balettművészei *LÉGSZOMJ* címmel Richard Strauss (1864–1949) *Halál és megdicsőülés* (Tod und Verklärung) című szimfonikus költeménye ihlette kortárs táncelőadás ősbemutatójára hívják az absztrakt és szürrealista táncjátékot kedvelő közönséget. A Trisztán-éjszaka költészete éled újjá Strauss szimfonikus költeményének programjában és hangulataiban, mielőtt e romantikus éj-költészet egyre inkább beteges halál-költészetté válna.

A Kolozsvári Magyar Opera színpadán úttörőnek számító stúdió-bemutató rendező-koreográfusa *Jakab Melinda* magántáncos, aki főszereplőként is közreműködik partnere, *Sinkó Ferenc m. v.* oldalán. A sikerhez két színművész is hozzájárul: *Laura Cristea m. v.* és *Laczkó V. Róbert m. v.* személyében. A jelmezeket *Pataki Enikő* tervezte. A rendező munkatársa *Sinkó Ferenc m. v.* Közreműködik az opera zenekara (hangversenymester: *Márkos Albert m. v.*), valamint a balett-líceum néhány növendéke is. Az ősbemutató zenei vezetője *Jankó Zsolt*, a magyar opera fiatal vendégkarmestere.

A rendező valóságfeletti képsorokat állít össze. Furcsák ezek a képsorok, de mindenképpen vezetik a néző fantáziáját. Megpróbálja

⁷ Egyetlen megjegyzést tudunk hozzáfűzni: sajnos a kiadvány rövid életű volt! Mindössze öt lapszám és egy próbaszám jelent meg. Terjesztését a teremszemélyzet nem vállalta, a rossz szervezés, a közöny és az intézmény vezetőségének érdektelensége tette rövid életűvé az amúgy tetszetős és a reklám mellett nevelő céllal is jelentkező kiadványt.

embrionális állapotától ábrázolni az emberi létet, mely elindul a bizonyos pontról... majd visszaérkezik ugyanoda... »mert ami a születés, lényege és értelme szerint, ugyanaz a halál is. Ugyanazon a vonalon, csak ellenkező irányban halad« – vallja a rendező. A produkció lényegét Schopenhauer inspirálta, aki szerint egyszer csak elalszunk, és nem ébredünk fel többé. Igen ám, de e hosszú alvásban miféle álmaink vannak? Mert a halál a szó szorosabb értelmében csak álom, az emberi nem álma, melyből új élet ered, amely előlről kezdi a régi játékot.» (Turánitz J. Lajos: Légszomj tánclépésekben. In: *Szabadság*, 2005. április 13.)

Ez a típusú előadás újnak számít a magyar opera színpadán. Ezért a szokottnál kissé részletesebben foglalkozunk vele.

Az előadás előzetese a mottót idézi, melyet megismétlünk:

„Mottó: A halál az időbeli jelenség időbeli vége. Mihelyt az időt elvonjuk, semmiféle vége nincs többé, és e szónak megszűnik minden értelme. Ami a születés, ugyanaz lényege és értelme szerint a halál is. Ugyanaz a vonal, csakhogy ellenkező irányba halad. Egyszer csak elalszunk, és nem ébredünk többé. Igen ám, de ezen hosszú alvásban milyen álmaink lesznek? Most álmodjuk őket. Mert a halál a szó szorosabb értelmében csak álom, a nem álma, melyből újra életre ered és előlről kezdi a régi játékot. Hamlet kérdi: Mi lesz?»

A nagy érdeklődéssel várt balettprodukció kiötlője, Jakab Melinda

koreográfus Jankó Zsolt karmestert kérte fel arra, hogy javasoljon egy zeneművet, amely alkalmas lenne egy modern koreográfiához. Így esett a választás Richard Strauss *Halál és megdicsőülés* című szimfonikus költeményére. Az eredmény minden várakozást felülmúlt: a jó száz évvel ezelőtt írt zenemű és a modern koreográfia annyira szervesen kapcsolódtak össze, mint az Élet és a Halál...

A születés és a halál tematikája mindig is sokakat érdekelt, hisz ez vesz körül bennünket – vallja Jakab Melinda balerina-koreográfus. Egyes témák ezek, nagymérvű szabadságot biztosítanak a koreográfusnak. Saját előadásában még nem dolgozott szimfonikus zenével. Az így létrehozott műnek pontos dramaturgiai vonala van, amelyet a koreográfus és a karmester talált ki. A történetnek megvan a kiindulópontja, amelyhez az előadás során vissza is tér, megvalósítva a ciklikus építkezést. Ebben a kortárs táncelőadásban Jakab ugyanazokat a modern tánctechnikákat használja fel, mint tavalyi produkciójában. Ami a szereplők kiválasztását illeti: természetesen adott volt, hogy Sinkó Ferenc, akivel hat éve együtt dolgoznak, ebben a produkcióban is szerepeljen, sőt a darab egyik kulcsfiguráját alakítja. A másik két szereplő, azaz a halál megtestesítői Laczkó V. Róbert és Jakab Melinda. A két férfi szereplő már színész mivoltuk miatt is rendkívüli módon alkalmasnak bizonyultak feladatukra. A másik női szereplő, Cristea Laura jelenleg a kolozsvári balettiskola növendéke, aki fiatalsága és tehetsége folytán került a szereposztásba. Ezen kívül

hat balettiskolai növendék is közreműködött az előadásban. A mű címe – *Légszomj* –, a történet azt sugallja, hogy a mű az Élet és Halál kettőségre épül. A koreográfus azért ragaszkodott a stúdióelőadáshoz, mert a szűkebb tér a történetbe való minél pontosabb beleélést teszi lehetővé. Az előadás szürrealis jellege csak eszköz a koreográfus önkifejezéséhez.

A kosztümök Pataki Enikő munkái, aki operaházi tagsága mellett (magánénekes) elvégzett egy hároméves ruhatervezői tanfolyamot a Kolozsvári Népművészeti Iskolában, Angela Popescu növendékeként.

Erre az előadásra többféle jelző aggatható rá: a szürrealizmustól kezdve a sokkolón át a modern önkifejezésig, de az a művészi érték, amelyet a produkció magában hordoz és a színpadon kinyilvánít – vitathatatlan. Még ha a táncművészet mindig is mentes volt a szövegbeli, nyelvi megnyilatkozástól, a gesztusok, a mozgás révén olyan kifejezőmódokat alakított ki magának, amelyek feledtették e »hiányosságát«. A művészetek időszakos megújulása ma már közhelyszámba megy, ám jó érzés látni, hogy egy művészeti ág – jelen esetben a tánc – ennyire meg tud újulni, fel tud frissülni a Jakab Melinda által művelt mozgásszínház, azaz kortárs táncproduktum által. Fantázia, eredetiség, kreativitás – mindez kevés ahhoz, hogy jellemezzük a produkciót, nemhogy értékeljük. Mindhárom, előbb említett »alkotóelem« a művészi megfogalmazásban gyökerezik, mert ha ez utóbbi nem lenne, lélektelen társtítás eredményét láthatnánk. A mű-

vészi aspektus mellett egy új típusú humánium tükröződik relevánsan – magába foglalva a magasztost, a fenségeset, de a szenvedés által megnevesedett örök emberi gyarlóságot is. Egy másodperc töredékére se válik a produkció mindennapivá, közönségessé – ugyanakkor roppant életszerű. Lélegzetállítóan érdekes – és értékhordozó. A két páros a koreográfus elképzelése szerint az Élet és a Halál megtestesítői. Érdekes, hogy a Halál-páros mennyivel dinamikusabbnak, céltudatosabbnak tűnt az Élet-pároshoz képest, akiket beletörődöttség és talán némi passzivitás is jellemzett. S hogy mégis az Élet-páros győzött a Halál-páros felett? Ez is a ciklikusság, az örök megújulás folytán lehetséges. Ám az előbb említett humánium miatt egy másik értelmezést is megkockáztathatunk: a Nő-Férfi közti kapcsolatot, amely nem mentes az ellentétektől, de az együttműködés – azaz egymás segítése – nélkül nem valósítható meg.

Ami a modern táncirányzatot illeti, szinte korlátlan lehetőségeket biztosít az előadóknak, és minden bizonnyal a befogadó közönségnek is, hisz örvendhet az, aki csak néhányat tud felfogni a művészi attitűdök sokaságából, nemhogy ezek mélységének rejtelseibe hatoljon.

Jankó Zsolt vezénylese minden igényt kielégített: tehetsége legjavát nyújtotta, a zenekar úgyszintén. A straussi zenei világ pompája teljében jelent meg az opera színpadán. Zeneileg tökéletes előadásmóddal örvendeztették meg a közönséget: nem voltak megingások, kisebb – vagy nagyobb – hibák. Az a ter-

mészetesség, amely a táncosokat jellemezte, mintha a zenekarra is hatott volna: olyannyira hűen és hitelesen tolmácsolták ezt a Kolozsváron ritkán hallható zeneművet, mintha az egész straussi életművet kívülről tudnák.

Pataki Enikő kosztümjei kiválóan igazodtak a modern táncirányzathoz: mind a felhasznált anyagok, mind a ruhák szabásmintája ezt bizonyította, de a hagyományos szín-szimbolikához is közel álltak. A Halál-páros meggyzű kosztümjei mintegy szublimálták a fájdalmas halált. Az Élet-páros világos színű ruhái derűt, melegséget – hogy ne mondjam: szeretetet – sugalltak.

Ami a négy szereplő teljesítményét illeti, mindegyikük lehető legnagyobb elismerést érdemel. A női főszerepet táncoló Jakab Melinda kiemelkedő pozitívuma, hogy az egész színpadot uralja. Mintha minden az ő hatalmának lenne alávetve. Ami a másik három szereplőt illeti: tehetségük, rátermettségük és nem utolsósorban akaratuk vezetett a kiváló eredményhez. S hogy ebben mennyi része van a modern táncirányzatnak és mennyi a tehetséges koreográfusnak? A két férfi szereplő – akik civilben színészek – Sinkó Ferenc és Laczkó V. Róbert mozgáskészsége, plaszticitása bámulatra méltó. Laura Cristea már megjelenésekor sugallja, hogy képes kiválóan megoldani ezt a szerepet. Táncstudása, színpadi mozgása arra enged következtetni, hogy a fiatal balerinára szép karrier vár. A hat balettiskolás hölgy ropant fogékonyak bizonyultak a modern táncirányzat iránt.

Befejezőképpen: ahogy Richard Strauss zenéje az elmúlt évszázadban ennyire nem vesztett értékéből, ugyanúgy a kortárs táncirányzatnak és művelőinek is legalább egy évszázados sikert kívánunk!” (Hintós Diana: A mozgásszínház diadala Richard Strauss zenéjével. In: *Szabadság*, 2005. április 16.)

A fentebb említett *Belépő* 4-es, áprilisi száma a *Légszomj* című táncjáték keletkezésének körülményeivel is foglalkozik. Jakab Melinda koreográfus Kolozsváron úttörőnek számít a kortárs táncművészet terén. A következőket nyilatkozta:

„Az előadásaimban sokat használom a természetes táncot, az érintkezést, kontaktust, hiszen a mozdulat az őt kiváltó érintések kibontakozásának az eredménye. Az én előadásom nem csupán absztrakt táncjáték, ebben semmi sincs hiába, minden mozdulatnak megvan a maga töltete, lélektani vonzata. Akárcsak a klasszikus balettnek, úgy a modern táncnak is megvannak a maga mozgástechnikái, csak merőben másképpen használja a testet, mint a klasszikus tánc.”

A koreográfus elárulja, hogy még nem dolgozott ilyenfajta klasszikus zenével, mint amilyen a Richard Straussé, de amely szolgálja a dramaturgiáját.

„Erre építettem az előadást. Ez az a mű, ahol a zene a legfontosabb – annyira szimultán minden benne, hogy nem lehet egy kis mesét elmesélni egy ennyire gazdag muzsikával. A zenében egyidejűleg több motí-

vum van jelen, természetesen ezáltal a színpadi játék is polifonikusan építkezik, nem csak egy, hanem akár három síkon. A közönség kell összerakja ezeket a kis szekvenciákat, kiválaszthatja, hogy mire figyel. Szürreális képsorokat állítottam össze. Furcsa képsorok, de mindenképpen valahova vezetnek... Az előadás egy életciklusról szól, az embrionális állapotoktól vezet fel az emberi nem történetét – elindul egy bizonyos pontról és visszaérkezik ugyanoda.”

A magyar opera tevékenységéhez tartozik az a kezdeményezés is, amely mind ez idáig egyedülálló az intézmény történetében. Akik gyakrabban járnak ki a Házsongárdi temetőbe, döbbenten fedezték fel, hogy a köztisztelőben álló néhai Kriza Ágnes művésznő sírja már szinte eltűnt, szinte egyenlő lett a földdel. Az opera társulata felvállalta a sír rendbetételét, sőt felépítését, ami a sírkeretet és a sírkövet is magába foglalja. Ez nem kevés kiadást jelentett, így gyűjtést rendeztünk, amelybe bekapcsolódott a zeneakadémia is, hiszen Kriza Ágnes oktatója volt ennek az intézménynek. Egy rövid újságcikk keretében köszöntük meg a hozzájárulást.

*

Az operának van egy minitársulata, amely mobilis, vállalkozó szellemű. Ez azt jelenti, hogy eleget tesznek minden olyan meghívásnak – bárhol a világon –, ami profiljukba belefér. Ennek értelmében a svédországi magyarok meghívására április hónapban felkerekedtek és több operettjelenet-összeállítással egy pár előadás erejéig Svédországba utaztak. A svéd meghívás nem

egyedi, az odautazásnak szinte már hagyománya van. Monográfiánk elején tudósítottunk a 2003-as meghívásról. A sikert bizonyítja az alábbi köszönőlevél:

„Most, a harmadik évezred elején, a valóság-show, akciófilmek, Big Brotherék világában még fontosabbá válik e műfaj felkarolása, az univerzális és klasszikus kultúra egyik elengedhetetlen kelléke kell hogy legyen a jövő nemzedékeknek is a szívet melengető, lelket feltöltő magyar operettmuzsika. Ezt a lelki feltöltődést éreztük mindannyian a vasárnap délutáni nagyszerű előadás után. Egymás után szólaltatták meg a szebbnél szebb operettslágeret a lelkes kolozsvári előadóművészek, mesterien keverték vidám jelenetekkel, profi módon kísérte hegedűn Ferenczi Endre koncertmester és Nagy Ibolya zongorista.

E lelkes közönség többször, heves vastappsal jutalmazta az előadókat. A műsor után, kilépve az iskolából, sokan magunk elé képzeltek a kolozsvári Sétateret, a magyar színházzal és operával szemben fekvő sétányait, az öreg gesztnyefákat. Köszönjük, Erdély, köszönjük Kolozsvár, köszönjük, Judit, Krisztina, Lóránd és a többiek. Köszönjük a lelkes szervezőknek is, akik elérhetővé tették a vajjői és környékbeli magyaroknak ezt a nagyszerű előadást és felejthetetlen vasárnap délutánt! (Spáda János, Vajjói Magyar Klub: Az operett bűvölete. In: *Szabadság*, 2005. április 30.)

A lehetőségért hálás az opera is. Térjünk azonban vissza Kolozsvárra.

Röviden arról is említést kell tennünk, hogy hosszú idő után új Bánk bánunk – Cseterki Ferenc – és Melindánk – Vigh Ibolya – született.

„Nagy várakozás előzte meg ezt az előadást, hisz Szilágyi Ferenc és Daróczi Tamás után (és akkor nem említettük Ottrok Ferencet vagy Kiss B. Attilát – szerk megj.) Bánkot énekelni óriási kihívást jelent, de a nő főszerep eléneklése is hasonló erőpróba lehetett a pályakezdő énekesnő részére. (...) Mindkét debütálóknak életre szóló élmény ez az előadás, és saját pályájuk kiépítése érdekében további munkára, tanulásra ösztönözzé őket azért, hogy az erkeli muzsika minél hitelesebb és magas, művészi színvonalú tolmácsolását valósítsák meg.” (H. D.: Még egyszer a Bánk bánról. In: *Szabadság*, 2005. április 30.)

Örömteli gondolat volt a magyar opera részéről megünnepelni Daróczi Tamás operaénekes pályafutásának huszonötödik évfordulóját. Megtisztelő az intézmény részéről, de megtiszteltetés az opera és közönsége számára is, hogy a sikeres karrier csúcán sem tagadja meg egykori intézményét, sőt, szívesen visszatér, és ha kell, segít is enyhíteni a „tenor-gondokat”. Ebből az alkalomból készült vele két hosszabb interjú, amelyből idézünk, mert úgy gondoljuk, hogy a művész alapigazságokat fogalmaz meg.

„ – *Változott-e a közönség – mondjuk a kolozsvári – negyed évszázad alatt?*

– Nekem csak jó tapasztalataim vannak a kolozsvári közönséget illetően – bár mára az operába járók

közt a 25 év alattiak száma még jobban megcsappant. Nincs igény erre a fajta kultúrára, lelkileg nem elég kifinomultak az emberek: durvább az életmód, a nehézségek nemigen teszik lehetővé, hogy fölös idő és energia szabaduljon fel, és az emberek elkezdjenek a művészetek iránt érdeklődni.

– *Tud-e valamit tenni egy művész, illetve intézmény azért, hogy ezt a folyamat megállítsa, visszafordítsa?*

– Azzal, hogy vendégeket hív az intézmény, néhány alkalomra esetleg fölrázza a közönséget, de egy idő után ez is érdektelenné válhat. Ki kellene nevelni egy új operalátogató generációt: minden a családban kezdődik, majd az iskolában folytatódik. Valamikor a két világháború között elindult egy átfogó kulturális mozgalom: a második világháború után évtizedeken át – faluban és városban egyaránt – megmaradt a színház- és operalátogatás hagyománya, aztán szép lassan megszűnt. Ezt kellene újratekinteni.” (Fülöp Noémi: Törtélen volt a pályám és az életem. Interjú Daróczi Tamás operaénekeskel, a Magyar Állami Operaház állandó tagjával. In: *Krónika*, 2005. május 4.)

Az ünneplés hangversennyel zárult, Daróczi volt pályatársai – és a fiatalabb művészgeneráció képviselői – szívesen vettek részt a produkcióban.

A volt vagy jelenlegi tagok valamilyen alkalomból való megünnepelése nem idegen a magyar operától, ezzel is tanúsítja megbecsülését a mindenkori művészi munka iránt. Ezekről az eseményekről természetesen majd mi is szót ejtünk.

A Kolozsvári Magyar Opera nagy projektje, az operakarmester-verseny

■ „A világ első Nemzetközi Operakarmester-versenyének ad otthont a Kolozsvári Magyar Opera május 29. és június 14. között. Különlegessé az teszi az eseményt, hogy egy átlagos karmesterversenytől eltérően a dirigens nem csupán zenekart, operacénekeseket fog vezényelni. A szervezők a jelentkezéshez a karmesterversenyek megszokott gyakorlatával ellentétben nem szabtak korhatárt, ezáltal is részvételre buzdítva a versenyzőket – tájékoztatott Anthony Armore, a fesztivál igazgatója. A Bartók Béláról elnevezett rendezvényre közel hatvan személy jelentkezett, Anglia, AEÁ, Franciaország mellett Thaiföld, Tajvan és Kína képviselteti magát. A bécsi előválogatás után negyven karnagy marad versenyben. Simon Gábor, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója elmondta: a karmesterversenyek megszokott tíz percénél sokkal többet szánnak a dirigensek képességeinek felmérésére, a résztvevők három versenyszakaszban bizonyíthatják rátermettségüket, így az elbírálás módja is sokkal igazságosabb. A versenyzőknek az első fordulóban Pietro Mascagni *Parasztabecületét* és Georges Bizet *Carmen*-jét kell majd vezényelniük, a második szakaszban Giuseppe Verdi *Rigolettó*-ja vagy Giacomo Puccini *Bohéméleté* fog dönteni a továbbjutásról. Az első díjért folytatott pálcaküzdelmet a résztvevők Bartók Béla *A kékszakállú herceg várának* hangjaira fogják megvívni.

A világszenzáció lebonyolításához szükséges zenekart a kolozsvári opera szolgáltatja, szólistákat lehetőség szerint Romániából keresnek – mondta Simon Gábor. A zsűrit három karmester alkotja majd: Hary Béla Kolozsvárról, Klaus Cornell Svájcban és Emmanuel Siffert Olaszországból.” (K. B.: Világpremier operakarmester-verseny Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2005. május 5.)

A verseny díszelnöke Zubin Mehta világhírű karmester. A háromfordulós verseny győzteseit pénzjutalommal, illetve különböző operaházakhoz szóló szerződéssel díjazzzák.

A verseny egyes fázisaira visszatérünk.

De addig is zajlik az élet az operán belül, a verseny kezdetéig több előadás is született. *A sevillai borbély* kétfelvornásos Rossini-vígopera a Nagyvárad Egyetem Zeneművészeti tanszékén tanulmányait befejező két művész-reményesség államvizsgájának ad fellépési lehetőséget. Rosina szerepében Puja Andrea, Berta szerepében Várvári Gabriella vizsgázik. E két fiatal tehetséget a kolozsvári közönségnek alkalma volt tapsával ünnepelni a Kriza Ágnes emlékhangversenyen.

Míndeközben az intézmény operett-részlege sem hanyólt, új szereposztásban bemutatta Huszka Jenő *Gül babáját*. Leila szerepében Kele Brigitta debütált.

Hosszabb szünet után klasszikus balettel jelentkezik az opera táncegyüttese: Leo Delibes *Coppélia* című balett-

jét vitte színre Míndruþiu Mihail balettmester. A balettegyüttes egyre inkább önálló életet kezd élni. A valamikori betétek helyett egyre több, egyre igényesebb egész előadással jelentkezik. Ez azért is üdvözlendő, mert Valkay Ferenc balettmester-koreográfus eltávozta után a balett-tár mintha elveszítette volna önállóságát, kreativitását, már ami a klasszikus balettet illeti. A klasszikus táncot nem helyettesítheti a táncszínházi repertoár, a klasszikus tánc technikai megoldásait, kihívásait szükséges állandóan gyakorolni, életben tartani. Ezt a feladatot most Míndruþiu Mihail balettmester vállalta fel.

A *Coppélia* romantikus mű, a klasszikus balett elemeire épül, technikai virtuozitás, humor, komikum jellemzi, de cselekményébe és zenéjébe beépülnek a nemzeti jellegű táncok is. A koreográfia szólók és együttesek változatos, sokszínű megvalósulásának ad teret, ebben a balettben jelenik meg először színpadon a magyar csárdás.

A balett zenéjére az expresszivitás jellemző, amely a maga korában új gondolatnak számított. Egyes elemzők szerint korai impresszionista jelleget hordoz, ugyanakkor megtalálható benne a vezérmotívum gondolata, amennyiben a *Giselle* mintájára karaktereket vázol fel, atmoszférát teremt: Swanildát kecses, szélesen hömpölygő melódia jellemzi, amelynek sötét ellenpontja az öreg, excentrikus dr. Coppelius. Franzot két téma jellemzi, mely kétarcúságára utal, míg a baba a fantasztikumot testesíti meg. A szövegkönyvíró Nutter a komikumnak igyekszik teret adni; a végkifejlet sem hajlik tragikumba: happy enddel végződik, ami megoldásként szokatlannak számított ebben a korban.

A *Coppélia* koreográfiáját sokan átdolgozták, ezek közül talán legjelentősebb Marius Petipa változata, melyben az 1884-es oroszországi bemutatójához a koreográfus újralkotta a pas de deux-t (szóló-párok kettőse).

A bemutató előtt kritikusunk a színreállítás milyenségéről kérdezte többek közt a díszlet- és jelmeztervezőt:

„– Ez az előadás a klasszikus balett-repertoár darabja. A hagyományos jelleg a kosztümök és díszletek terén is meg kellett hogy nyilvánuljon?

– Igen. Ebből kiindulva terveztük meg, abban a térben és korban, amikor a librettó szerint a darab lejátszódik: a 18. század végén, a romantika korában, Galícia egyik kisvárosában. A ruhákra a stilizáltság jellemző, csak utalunk a népies jellegre a mazurka és a csárdás esetében. A baba ruhája biedermeier stílusú. A ruha stílusa a szereplők karakteréhez igazodik.” (Hintós Diana: Balettbemutató a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2005. május 21.)

Az előadást bevezető tudósítás után következtek a kritika is!

„Az előadás ünnepi hangulatához nemcsak a bemutató ténye járult hozzá, hanem az, hogy jelen volt az intézmény volt prímbalerinája, dr. Tráiláné Imre Mária, aki méltán érezhette: előadóművészi és tanári munkája nem volt hiábavaló, van aki folytassa az általa teremtett hagyományt.

A koreográfus Míndruþiu Mihail igyekezetét siker koronázta: a naív, egyszerű történetet oly mó-

don bontakoztatta ki és valósította meg, hogy sikerült elfeledtetni annak bambaságát. Munkáját aprólékos kidolgozottság, átgondoltság jellemezte. A fiatalság természetessége és egyszerűsége sugárzott e műből. (...) Amit a színpadon látunk, koherens egységet alkotott. Az előadás dinamizmusa, gördülékenysége is a koreográfus hozzáértését dicsérte. Nemcsak a két főszereplőnek – Swanildának és Franznak –, hanem a balettkarnak is mívés feladatok megvalósítása jutott osztályrészül. Az első és a harmadik felvonás azonos helyszíne és jellege egyféle keretet biztosít az előadásnak. Sikerült a babakészítő műhelyben zajló második felvonást különlegessé varázsolni. Mindazok, akik részt vállaltak az előadás színrevitelében, jól választottak: ennek a nagyon népszerű műnek helye van a balettkar repertóriumában. (...)

Amalia Uțiu – Swanilda szerepében – újra meggyőzött prímballerinai képességeiről. Tánctechnikája magabiztosságról tett tanúbizonyságot, kifinomult mozdulatai jól illettek a szerep jellegéhez. Látszott, hogy a szerep a »kisujjában van«, önfelédlt művészi játéka magával ragadta a közönséget: el tudta hitetni, hogy a fiatal, harmincas évei elején járó balerina tizenhat-tizenhét éves fruska. (Abból a kedves, csupa szív, mosolygós, kíváncsi »fajtaból«, amely manapság oly ritkaságszámba megy.)

Cîmpean Rareș – Franz szerepében – remekelt. Kiváló táncos, akinek ez a szerep látszólag semmilyen gondot nem okozott. Tökéletes technikája teljes mértékben alkalmassá tette a figura életre keltésére.

Színészi alakítása is figyelemre méltó: a kíváncsi, kissé meggondolatlan, hebehurgya, csélcsap figura elnyerte a közönség rokonszenvét.

Dávid István m. v. Coppélius mester szerepét alakította. Hiteles karakterfigurát varázsolt a babakészítő mester nem túl érdekes szerepéből.

A Swanilda barátnőinek szerepét táncoló négy balerina: Katrinecz Erika, Oprean Simina, Istvan Camelia, Ielcean Ștefania kellemes összjátékkal – jobban mondva tánccal – örvendeztette meg a közönséget.

Franz barátainak szerepében Nagy Tamást, Hirișcău Dorelt, Ianc Florint, Pop Radut, Pop Sergiut láthattuk.

Mazurkaszólo: Barabás Julianna, Hirișcău Dorel.

A harmadik felvonásban Aurora szerepét Katrinecz Erika táncolta.

A lengyel és a magyar tánc hatásosságát jól kidomborította a koreográfus elképzelése, amely esetenként főszereplői státussal ruházta fel az együtteseket. Mindkét tánc legpregnansabb jellemzője a temperamentum volt, amely kellő ízléssel társult.

Kulcsár Szabolcs kiváló teljesítménnyel járult hozzá a színvonalas balettprodukcióhoz. A romantikus zene világát illetően már kellő tapasztalattal rendelkezik, a színpaddal való »együttműködés« pedig zavartalan volt. Dirigálását a mindenre kiterjedő figyelem és a táncosokra való ráhangolódás jellemezte.

Starmüller Katalin díszletei nagymértékben hozzájárultak az előadás sikeréhez. Olyan hamisítatlan, romantikus színpadteret alkotott, hogy

a néző szinte késztetést érzett, hogy sétáljon egyet a 18. századvég szűk kis utcácskáin, vegyüljön el a gondtalan, táncoló, jókedvű fiatalok között. A keskenynek tűnő játéktéren jól elért a balettkar. Az első és a harmadik felvonás díszletelemeinek világos színei optimizmust sugároztak. A babakészítő műhely rengeteg kelékével roppant hatásos atmoszférát teremtett: a számtalan baba, a játékok halmaza, a függönyök és a sötét háttér titokzatossággal bírt. A kosztümök a darabhoz illően egyszerűek, a tánc szempontjából megfelelőek voltak.” (Hintós Diana: A hagyományos balettművészet diadala. In: *Szabadság*, 2005. május 28.)

És még mindig balett!

Május végén új balettelőadással várja a gyerekeket a magyar opera, amely egyúttal Timofte Daniela, az opera balettnájának rendezői államvizsga-előadása. Címe: *Micimackó*, Alexander Milne meséje alapján készült Luis los Coboz Almarez zenéjére. Timofte Daniela a kolozsvári Gh. Dima Zeneakadémia balettszakos végzettje, Livia Gună tanítványa. A fiatal balettmesternő a következőket osztotta meg a *Szabadság* olvasóival:

„Az első év végén közreműködtem egy film koreográfiájának készítésében, amely szintén Micimackó történetét dolgozta fel az UNICEF felkérésére, és most, ötödévesen szintén ezt a történet sorozatot fogom színpadra állítani balettelőadás-ként. A két alkotás eltér egymástól, ami a szerkezetet és ami a mesék összeállítását illeti. Ez a mostani változat valamivel rövidebb, kiiktattam

a lassúbb részeket, hogy az előadás minél dinamikusabb legyen. A másik lényeges különbség az, hogy a televíziós alkotásoknak másak a kifejezőeszközei, mint egy színpadi előadásnak. Ennek a darabnak teljesen más a koreográfiája, mint a négy évvel ezelőttné. A díszletek és kosztümök adottak voltak, most én állítottam össze a képzőművészeti egyetem adjunktusának, Liliana Morarunak és tanítványainak segítségével. (...) Mind a televíziós, mind a balettelőadás zeneszerzője Luis los Coboz Almarez spanyol zeneszerző, aki ezt a művet unokájának ajánlotta. A zenét roppant szuggesztívnek tartom. Minden szereplőt egy-egy zenei motívum jellemez, amelyek a darab folyamán többször hallhatóak lesznek. Mepróbáltam minden szereplőnek egyéniséget teremteni. (...) Ezt az előadást neoklasszikus jellegűnek tartom. Ami saját kifejezőeszközömet illeti, ezek a klasszikus és neoklasszikus között helyezkednek el.” (H. D.: *Micimackó – újabb balettelőadás a Kolozsvári Magyar Operában*. In: *Szabadság*, 2005. május 28.)

A szereposztás a következő: *Micimackó Silvia Pop m. v.*, *Malacka Cilda Mibaela*, *Bagoly Ielcean Ștefania*, *Kenguru István Camelia*, *Kengurukölyök Fat Catalina*, *Tigris Popa Nicoleta*, *Nyuszika Câmpean Andreea*, *Szamár Nagy Tamás*, *Christopher Robin Ianc Florin*, *Kislány Dolgan Alisia*. Közreműködnek még a kolozsvári UAD textil–design szakos hallgatói.”

Az előadás elnyerte mind a gyermek-, mind a nagyközönség tetszését, erre reagált az előadás kritikusa is:

„Ötletesség, látványosság és eredetiség jellemezte az előadás koreográfiáját. A mű szerkezete, a történetek egymásutánisága is jól érthető módon valósult meg.

Ami a spanyol zeneszerző, Luis de los Cobos Almarez művét illeti, a dallamosságot és az árnyalt szuggesztivitást emelnék ki, amely mentes volt a negédes, »fülbemászó« jellegtől. A hangszeres zene szopránszólóval egészült ki.

A balettprodukció és a zene mellé képsorok is társultak. A rajzfilmekből jól ismert figurák megjelentetésének a szerepe, hogy még vonzóbbá és érthetőbbé tegye az előadást.

A Liliana Moraru adjunktus és tanítványai által létrehozott színpadkép szemet gyönyörködtető, funkcionális, térben jól elhelyezett díszletelemeket tartalmaznak. A világos színek domináltak mind a díszlet, mind a kosztümök esetében. Ez utóbbiak is a mese lényegét kívánták hangsúlyozni.” (Hintós Diana: Mici-mackó a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2005. június 1.)

A bemutató előadások után a társulat immár az új projektekre, az operakarmester-versenyre összpontosította erőit. A verseny megmozgatta a tárakat, elsősorban a zene- és énekkart, és persze a szólistákat is. A következőkben erről a nem mindennapi vállalkozásról adunk hírt.

„A nemzetközi operavilág számára is figyelemre méltó rendezvénynek adott otthont Kolozsvár a következő fél hónap alatt. A világon először

a kincses városban szervezik meg azt a nemzetközi operakarmester-versenyt, amely Bartók Béla nevét viseli, Zubin Mehta világhírű karmester a díszelnöke. A versenyt a széles közönség is figyelemmel követheti. A Kolozsvári Magyar Opera által szervezett verseny június közepéig tart, 23 ország 38, többnyire fiatal karmestere vesz részt a megméretetésen. (...)

Hary szerint a verseny egyik nagy tanulsága az, hogy a világ különböző pontjain hogyan látják a karmesteri munkát, hiszen a résztvevők a világ minden sarkáról érkeztek. A karmester örömet fejezte ki, hogy a résztvevők többsége fiatal. Úgy vélte, hogy az elvárás elég magas szintű, hiszen öt népszerű, ugyanakkor nehéz opera ismerete szükséges. Az Ausztriából, Brazíliából, Ciprusból, Dániából, Észtországból, Franciaországból, Görögországból, Hollandiából, Izraelből, Japánból, Kanadából, Kínából, Lengyelországból, Magyarországról, Nagy-Britanniából, Németországból, Olaszországból, Romániából, Spanyolországból, Svájcban, Thaiföldről, Taivánból és az Egyesült Államokból érkező versenyzők irányításával Bizet *Carmen*-jéből, Mascagni *Parasztbecsületéből*, Puccini *Bobéméletéből*, Verdi *Rigolettójából* és Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című operájából csendülnek fel majd részletek. A verseny két szakaszban zajlik, ezeket követi majd a döntő és a díjazottak ünnepi gálája. Az első három helyezett díszoklevelet, pénzjutalmat, valamint különböző európai operaházaknál való fellépési lehetőséget kap. Hary Béla mellett az olasz Emmanuel Siffert

és a svájci Klaus Cornell ítélkezik majd a produkciók minősége felett. (Borbély Tamás: Világpremier operakarmester-verseny Kolozsváron. Huszonhárom ország képviselői mérik össze erejüket. In: *Szabadság*, 2005. május 31.)

Június 3-án délután került sor a Napoca szálló tanácstermében a *Bartók Béla Operakarmester-verseny* első fordulójának eredményhirdetésére. Anthony Armore fesztiváligazgató közölte a tizennyolc szerencsés továbbjutó névsorát: John K. Andrews (Nagy-Britannia), Tomasz Biernaczki (Lengyelország), Marco Bons (Hollandia), Georges-Étienne d'Entremont (Kanada), Carlos Fecher (Brazília), Stéphane Fromageot (Franciaország), Didier Lucchesi (Franciaország), Daniele Malinverno (Olaszország), Silvia Massarelli (Olaszország), Kyosuke Matsushita (Japán), Paul Mauffray (AEÁ), Adrian Morar (Románia), Noboru Kamio (Japán), Paul Philips (AEÁ), Alfonso Scarano (Olaszország), Szakács Ajtony-Csaba (Magyarország), Paul Wegman Taylor (AEA), Hirofumi Yoshida (Japán).

A második fordulóba 6 karmester jutott be: Hirofumi Yoshida (Japán), Paul Mauffray (USA), Kyosuke Matsushita (Japán), Didier Lucchesi (Franciaország), Tomasz Biernaczki (Lengyelország) és John K. Andrews (Anglia). A karmesterek ezután a Bartók-operával foglalkoznak, melyet a zsűri hangverseny formában kér a versenyzőktől.

„A Bartók Béla operakarmester-verseny megvalósulásában oroszlánrésze volt – természetesen a Kolozsvári Magyar Opera társulatán kívül az amerikai származású *Anthony*

*Armoré*nak és munkatársának, *Elena Platomak*. Közvetlen, jó beszédkészségű, roppant kellemes interjúalanyaim meggyőztek: van értelme és jövője az ilyen jellegű versenyeknek.

– Ami Románia kulturális életét illeti, jól ismerem – árulta el Anthony Armore. – Már 1999-ben jártam Romániában, és mivel majdnem egy éve itt élek, alkalmam volt meggyőződni arról, hogy ez az ország és ez a régió igen gazdag kulturális hagyományokkal rendelkezik. A forradalom után a romániai kultúra sokat veszített: sokan elhagyták az országot, a karrierépítés, a jobb anyagi körülmények miatt, de úgy látom, az utánpótlás nem kérdéses. Most inkább arról van szó, hogy ezt a tehetségpotenciált itthon tartásák, azaz megőrizték. Közhelyszámba megy, hogy a kultúra és a sport az, amely által egy ország kitűnhet. (...)

Minden résztvevőtől elvárjuk, hogy észrevételeiket juttassák el hozzánk, s majd a Kolozsvári Magyar Opera vezetőségével együtt, saját ötleteinket is figyelembe véve, megpróbáljuk kiküszöbölni a hiányosságokat. Eddig viszont a karmesterek elragadtatásuknak adtak hangot. Elsősorban a részvételi díjat kell csökkentenünk, hogy minél több tehetséges karmester tudjon majd részt venni a második operakarmester-versenyen. Feltételezésem szerint még nagyon sok tehetséges fiatal karmester van Romániában és Kelet-Európában, akik anyagi okok miatt nem tudtak részt venni a versenyen. Több szponzort kell szereznünk, az állami támogatás is nagyobb mértékű kell legyen. Hogy csak egy konkrét példát említ-

sek: a háromévente megrendezendő Enescu-fesztivál költségvetése tízszer annyi, mint ennek a versenynek. Elgondolásaink szerint az Európai Uniót is érdekeltté kell tennünk a kolozsvári operakarmester-verseny iránt. Azt szeretnénk, ha Kolozsvárt minél jobban bekapcsolhatnánk az európai zenei élet vérkeringésébe. Véleményem szerint ez a régió ropant alkalmas a kulturális értékek továbbvitelére. (...)

– Hány résztvevőre számítottak, és hányan jelentkeztek eredetileg?

– A jelentkezők száma 86 volt, ezek közül választottunk ki negyvenötöt. Utolsó pillanatban néhányan visszamondták a részvételt, így lett 38 a versenyzők száma.

– Hogyan történt a kiválogatás?

– Igénybe vettük a modern technikát: a karmesterek által elküldött videokazetták alapján döntöttünk.

– Milyen műveket kellett vezényelni ebben az előkészítő szakaszban?

– Nem kötöttük ki, hogy csak operát lehessen vezényelni. Viszont be kellett mutatni felvételen egy előadást és egy próbát, hogy képet alkothassunk az illető karmester vezénylési stílusáról. (...) Az operák különbözőségük folytán más és más erőpróba elé állítják a karmestereket. A tudás mellett a lélekjelenlét, a lámpaláz legyőzése is befolyásolja a teljesítményt.

– Ez volt tehát az első operakarmester-verseny. Hogyan tovább?

– Nagyon reméljük, hogy sikerül rendszeresíteni, és ez az első ilyen jellegű verseny hagyományteremtő lesz. Ezentúl két évente szeretnénk megrendezni.” (Híntós Diana: Er-

dély kulturális értékek átörökítésére alkalmas terület – nyilatkozta Anthony Armore. In: *Szabadság*, 2005. június 11.)

A versenyen elsöprő győzelmet arattak a japán karmesterek. A zsűri különdíját Kamio Noboru (Japán) nyerte el. A verseny harmadik helyezettje Hirofumi Yoshida (Japán). Második díj nem került kiosztásra, de az első díjat megosztva kapta két versenyző: Didier Lucchesi (Franciaország) és Kyosuke Matsushita (Japán). A díjazott karmesterek a versenyt követő gálán egy-egy felvonást fognak vezényelni Bizet *Carmen* című operájából. A zenekar is díjazott, a különdíjat John Andrews (Anglia) kapta.

A verseny első díjasaival készült interjúban a japán karmester, Matsushita Kyosuke a következőket mondta: „Rendkívül szigorú iskolában tanultam én is, mint mindannyian, akik zenét tanulunk. A japán tanárok hihetetlenül szigorúak, és óriási fegyelmet, állandó gyakorlást követelnek meg. Nem hiszem, hogy annyira eltérne a vezénylési stílusunk az európai karmesterekétől, de alapvetően meghatározó lehet az, hogy az alapképzés egészen más.”

Didier Lucchesi azt emelte ki, hogy ez volt az első alkalom, hogy Bartókot vezényelt. Bár megkapta a librettó francia nyelvű változatát, ő szótár segítségével lefordította magának a szöveget, hogy jobban bele tudja élni magát a mű hangulatába.

Természetesnek tartjuk, hogy egy ilyen horderejű eseményt kiértékeljünk, felhívjuk a figyelmet a szervezés pozitívumjaira és negatívumjaira egyaránt. Az alábbi írás ezt az értékelést igyekezett minél objektívebben körvonalazni.

„A 2004–2005-ös színiévad kétségtelenül rendkívüli jelentőséggel bír a Kolozsvári Magyar Opera történetében, és tegyük hozzá kellő optimizmussal, hogy talán fordulatot hozhat az intézmény mindennapjaiban. A *Bartók Béla* nevével fémjelzett operakarmester-verseny megszervezéséről és lebonyolításáról van szó. Az esemény kellő visszhangot kapott mind a hazai, mind a külföldi sajtóban, ahogy ez az egyedülálló kezdeményezés ezt megérdemli. A sajtó kiemelte a verseny premier jellegét, méltatta a szervezők profizmusát, tudósított az egyes versenyfázisok eredményéről, a győztesekről, a díjkiosztó gáláról. Amiről azonban kevés szó esett, az a mérleg másik serpenyőjében keresendő. Úgy vélem, érdemes néhány kritikai megjegyzést is fűzni az egyébként igen sikeres, jól megszervezett és lebonyolított versenyhez, különös tekintettel arra, hogy az opera ezzel hagyományt szándékszik teremteni, és bizonyos időközönként megismételni a versenyt.

A verseny számtalan pozitívumát nem tartom szükségesnek újratárgyalni, csupán egyetlen dolgot hangsúlyoznék ki jómagam is, éspe-dig azt, hogy a verseny legnagyobb hasznélvezője az opera társulata: a magánénekesek, az ének- és zenekar. Ezt azért tartom fontosnak, mert az utolsó évtizedtől eltekintve az operát nem kényeztették el a vendégkarmesterek (hogy miért nem, az most nem tartozik ide), ezért aztán az együttest nem is lehetett – vagy csak igen nehezen – kimozdítani a megszokott kerékvágásból. Félreértés ne essék: nem az opera ál-

landó karmestereit akarom bírálni, de az egyetlen szemszögből történő műolvasattal nem tudtam soha egyetérteni, sem azzal a nézőponttal, miszerint ha valami jó volt harminc évig, legyen jó ezután is. Ezt a megfogalmazást gyakran hallottam, sőt saját kellemetlen tapasztalatom volt hosszú éveken keresztül.

Persze a társulat azóta kicserélődött, megújult. Annak a ténye, hogy rövid két hét alatt közel 40 karmesternek kellett »engedelmeskednie«, óriásit lendített az együttes színvonalán, amelynek így alkalma nyílt bizonyítani az eddig jószerével megelőlegezett művészi szuperlatívuszt, alkalma volt szunnyadó erőinek érvényre juttatására. Hogy ezt az izgalmas kibontakozást miért kísérte a közönség és főleg a szakma teljes közönye, tüntető távolmaradása, arra nincs magyarázat, sőt, elképesztő következtetésekre készíti az elemzőt. Talán nem volt elég erőteljes a hírverés? Ez igazolhatná bizonyos mértékig a közönség érdektelenségét, de a szakmáét?! Hol volt a testvérintézmény, a zeneakadémia diáksága és tanári kara? Ez a két hét kiértékelése a diákság számára többet jelentett volna, mint hosszú évek steril »laboratórium« tanulmánya. Az a nagyon kevés érdeklődő, aki be-betévedt a nézőtérre, igazolhatja állításomat. Vajon milyen véleményekkel távoztak Kolozsvárról, az egyetemi és művelődési központból a világ minden tájáról összesereglett fiatal és kevésbé fiatal karmesterek?

De térjünk vissza a verseny értékelésére, és ezúttal járjuk körül kissé a negatívumokat is. Ami a szervezést illeti, két-három dolgot lehet

kifogásolni. Nem tartottam szerencsésnek, hogy a jelentkezésnél nem alakult ki egyfajta kritériumrendszer, azaz sem korhatár nem volt kitűzve (a legidősebb jelentkező állítólag 60-on túl volt!), sem a felkészültségre nem vonatkozott semmiféle kitétel. Hogy világosabban fogalmazzak: ez azt jelentette, hogy kezdő és gyakorló karmestereknek ugyanazon feltételeknek kellett megfelelniük. Ezen talán lehetett volna finomítani, és mint a sportban, két kategóriát felállítani. Ehhez kapcsolhatjuk másik megjegyzésünket, tudniillik a repertoár felállításánál – azon túl, hogy figyelembe kellett venni az opera műsorrendjét és társulatának lehetőségeit – a harmadik fázist, Bartók Béla *Kékszakállú herceg várával* igen nagy falatnak éreztem. Egy következő versenyen – ismét figyelembe véve a társulat lehetőségeit – vajon milyen művel gondolják a szervezők túlszárnyalni ezt a nehézségi szintet? Marad esetleg a *Kékszakállú* a további versenyeken is állandó próbakő? Azt is kifogásolni lehet, hogy a zsűri ab ovo meghatározta az egyes fázisokon túljutó művészek számát (18 a második, 6 a harmadik fázisban), így aztán legalábbis az első és második versenyfázis között erősen megoszlott a házigazda-társulaton belül is az egyes versenyzők teljesítményének az értékelése. Magyarán: nem mindig lehetett követni a zsűri szempontjait, amelyeknek alapján a továbbjutó 18 személyt kijelölte. Szerencsésebb lett volna egy átmenőjegy megállapítása, ami eredményezhetett volna több, de akár kevesebb versenyzőt is a második versenyfázisban.

Személyes tapasztalatom szerint, a továbbképző kurzusok gyakorlatából kiindulva, mindenképpen szükséges, hogy a házigazda opera állandó karmesterei a kijelölt versenyanyagot előzőleg alaposan átpróbálják. Ez a hallottakból következően nem történt meg, így azok a versenyzők, akik elsőként szerepeltek, az adódó zökkenők következtében hátrányos helyzetbe kerültek. Itt elsősorban a *Parasztbecsületre* gondolok.

Hosszadalmasabban időznék a versenykatalógussal kapcsolatos észrevételeim felsorolásánál. Ez a 72 oldalas, mértéktartóan illusztrált luxuskiadvány vizitkártyája a városnak, amely két héten keresztül otthont adott a 41 versenyzőnek, és egyben a nemzetközi karmesterverseny egyetlen zenetörténeti dokumentuma marad az utókor számára. Sajnos a tetszetős grafikai kivitelezésű kiadvány tele van hibákkal, pongyola stílusú fordításokkal, fogalmazásokkal. A füzetben fellelhető angol nyelvű életrajzi adatok kivonatolása, majd románra, illetve magyarra fordításának minősége elárulja, hogy a szerkesztő szakfordítók nem rendelkeztek a legminimálisabb zenei szakkifejezések ismeretével sem. Köztudomású, hogy egy törpekiadvány sikerét csak a többszörsen megejtett korrektúra biztosítja. E kiadvány esetében sajnos a korrektúra teljesen elmaradt. Az is köztudomású, hogy ha nem nevesítjük az írárok szerzőit egy kiadványban, akkor a tartalmi és nyelvhelyességi felelősség kizárólag a szerkesztőt és korrektoraikat terheli. Felmerül a kérdés, hogyan történhetett meg, hogy

például még Bartók Béla magyar nyelvű lexikális adatai is tele vannak megbocsáthatatlan hibákkal és elírásokkal? A lexikális adatok felület és félrevezető megfogalmazására nincs mentség.

A rövid reflexiót itt le is zárhatjuk. A tanulság az, hogy nem lehet mindent kezdőkre bízni, a kiadványszerkesztés nagy rutint igénylő, nagy általános műveltséggel rendelkező szakemberek hivatása. Sajnálatos helyzet, mert a kiadványban megjelent, igénytelenül odavetett írások átlépik az országhatárt is, és a jó szándék ellenére foltot vetnek a magyar opera arcára.

Mindent összevetve, a pozitívumok mégiscsak túlsúlyban vannak a társulat komoly munkájának köszönhetően. Ha sikerül tradíciót teremteni, ezzel mind az opera, mind a város nyerhet. Ez azonban sokoldalú odafigyelést, minden területen maximális körütekintést és komolyságot igényel. Reméljük, ez a jövőben így fog történni.” (Laskay Adrienne: Mérlegen az operakarmester-verseny. In: *Szabadság*, 2005. július 2.)

A karmesterversennyel le is zárult a 2004–2005-ös évad, amelynek végén a szokásnak megfelelően Simon Gábor igazgató, Szép Gyula művészeti igazgató és Szabadi Péter művészeti titkár értékelték az elmúlt időszakot. Simon Gábor elmondta, hogy ebben az évadban két szempont érvényesült: egyrészt a klasszikus repertoár felújítása, illetve bemutatása, másrészt az operakarmester-verseny megvalósítása. Az igazgató azt is elárulta, hogy az évadot június 25-én zárják egy Telemann-kamaraope-

rával, amely Széplaki Réka operarendező szakos hallgató államvizsga-előadása. Az igazgató kiemelte a kolozsvári sajtóorgánumok támogatását az évad folyamán, de hiányolta a szakma jelenlétét, a szakírógárdát, aki odafigyel az opera munkásságára. Sajnálatos, hogy bár a zeneakadémia és a színművészeti kar ontja a diplomásokat, a kritikus hivatást senki nem választja-vállalja. Jelen pillanatban is egyetlen krónikás-kritikus, Nagy-Hintós Diana foglalkozik az operával.

Szóba került többek közt az intézmény erkölcsi és anyagi támogatottsága is. Erkölcsi támogatást elsősorban a közönség nyújt. Anyagi támogatást mind a román, mind a magyar állami szervek nyújtanak, ezenkívül a különböző alapítványok (Illyés alapítvány, Communitas alapítvány) is hozzájárulnak az opera költségvetésének a kiegészítéséhez.

Ezen kívül szóba került még a közeljövőben esedékes igazgatóváltás is, minden valószínűség szerint Szép Gyula művészeti igazgató fogja átvenni az intézmény vezetését.

Ami a nyári terveket illeti, az igazgató elmondta, hogy a táraoknak külön-külön vannak meghívásai. A zenekar a hónap végén Olaszországban fog vendégszerepelni. Az énekkart a napokban kérték fel, hogy a krajovai operatársulattal közösen németországi turnén vegyenek részt. Őszől már több mint tíz felkérésük van Európa-szerte: spanyolországi, svájci, olaszországi és németországi meghívásoknak kell eleget tenni.

Szép Gyula azt is hozzátette, igaz, hogy a nyárra több felkérést kaptak, ezek egy részét azonban visszautasították, mert az illető irodák nem bizonyultak komolyaknak.

Arra a kérdésre, hogy miként látják a társulat jelenlegi helyzetét, illetve melyek a társulat erősségei és gyenge pontjai, az igazgatók azt válaszolták, hogy meglátásuk szerint a társulati tagok élvezettel vettek részt a produkciókban. A karmesterverseny volt a legjobb bizonyítéka annak, hogy ezt a pszichikailag, szellemileg megterhelő munkát zokszó nélkül, örömmel végezték. Ez alkalommal újra evindenciává vált az intézmény szilárd erkölcsi alapja.

Simon Gábor befejezésül azt mondta: „Az infrastruktúránkból kifolyólag nem tudunk kellőképpen lépést tartani a kor lehetőségeivel, főleg ami a tájékoztatást illeti. Az intézménynek még nincs honlapja, ez a szakemberhiánynak és a pénzügyi vetületnek tudható be” – pontosított Simon Gábor az értékelő részt vevő Hintós Dianának.

Az évad végén sorra került a Telemann-opera bemutatója. Ami a rendezés koncepcióját illeti, a rendező igyekezett megfelelni a műfaj elvárásainak. A mű voltaképpen az opera felvonásai közé beékelte a közjáték, amolyan életkép, elnevezése is intermezzo. Az alkotók az előadást lerövidítették, a recitatívókból kihagytak, az áriák egy részét is kiiktatták, de véleményük szerint ezúttal a produkció sokkal gördülékenyebbé vált.

A két szereplőt a commedia del arte-ből kölcsönözte Telemann. A nevük is szuggesztív: a Vespetta (a román viéspe olasz megfelelője – szerk. megj.) fullánkos darazsat jelent, Pimpinone pedig kis bugyuta, pipogya embert, akivel könnyen el lehet bánni. A szövegeknyvben nem szerepel, de az átdolgozás szerint Pimpinonét kidobják saját házából. Az opera úgy fejeződik be, hogy a nő átveszi az uralmat a házban. A produk-

ció megvalósítói a változtatást azért eszközölték, hogy még jobban érzékeltessék az öregúr tragédiáját.

Incze G. Katalin, a darab zenei vezetője kifejtette:

„Ebben az operában megtalálhatók a barokk zene legfontosabb jellemvonásai, amelyek a dallamvezetésre, az imitációra, a polifóniára és a dinamikára vonatkoznak. Az intermezzo nem egy dús hangszerezésű mű. A zenekar alapját a vonósnégyes képezi – de az első és a második hegedű szólamát »feldúsítottuk« blockflötével, a gordonka szólamát egy basszussal, és nem utolsósorban megemlíteném a csembaló is.”

Természetesnek tartjuk, hogy a Romániai Mozart Társaság elnöke, dr. László Ferenc muzikológus, a zeneakadémia tanára hozzászóljon és értékelje a produkciót. Kritikája magáért beszél.

„Amit most láttunk a magyar operában, voltaképpen nem is barokk opera, sőt annak bizonyos fokig épp korabeli, jellegzetes fordítottja: közjátéknak nevezett vígoperácska, amelyet egy fölöttébb »seria« (értsd: komoly) barokk opera felvonásai között adtak elő, mondhatni ellendarabként, a tömény »komolyságba« netán belefáradt közönség szóraztatására. A közjátékot eredetileg körítő komoly operának *Tamerlano* volt a neve, Händel komponálta, magát a közjátékot Georg Philipp Telemann. Telemann? Ő kora legnagyobbjai között is nagyon nagy volt, a sok államot és államocskát alkotó

németség leghíresebb zeneszerzője. (...)

A bemutatót a Gheorghe Dima Zeneakadémia kezdeményezte. Az operarendezést végző Széplaki Anna-Réka záróvizsga-előadása volt, nem diákegyüttessel, hanem a magyar opera két fiatal kiválóságával: Jordán Évával és Laczkó Vass Róberttel. Előbbi hangi képzettségével, énekművészetének kimunkáltságával haladta meg művésztiársát, utóbbi (akinek a neve mellett a plakáton mindig ott van a „m[ínt] v.[endég]” minősítés, de akit méltán az operaház alapemberének tartanak) színpadi megjelenítő készségben volt jobb, mint partnernője. Nagyszerűen kiegészítették egymást.

A vizsgáló rendezőjelöltet ihlette ez a művészkettős. Színrevitele ötletgazdag volt és fordulatos, sőt szórakoztató – és ennél többet mit is várna el az ember egy Pimpinone-rendezéstől! Hiszen »az öregúr esete a fiatal szolgálólánnyal« olyan mese, amelynek minden egyes fordulatát ismerjük, előrelátjuk. (...) A történetet a legsikeresebben Pergolesi zenésítette meg a *La serva padrona* című komédiájában, 1733-ban. Telemann műve nyolc évvel korábbi! Albinoni már 1708-ban komponált egy *Pimpinonét*. (...)

Incze G. Katalin a keyboard mellől vezette az együttest, háttal a nyolc hangszeresnek. Ez a keyboard olyan a hangszerek között, mint az az ismerősöm a távolabbi baráti körben, aki arról híres, hogy az égvilágon mindent tud – fizikát, teológiát, jogot, csillagászatot is –, csak mindent rosszul. Ezen az elektronikus billentyűzeten lehet

hárfázni, zongorázni, orgonálni, csembalózni és még sok egyebet, csak éppen hogy mindez idegenszerűen szólal meg rajta. Ma már van Kolozsvárt több mint öt üzemképes csembaló, nem lehet a hangszer használatát azzal a kifogással megkerülni, hogy nem volt kitől kölcsönkérni. Ezen a bemutaton a műcsembaló nemcsak illúziórontóan csúful szól, hanem ráadásul tolatkodóan hangos is volt. Ami pedig a hangszer mellől vezénylő karmester színpadi elhelyezkedését illeti, ha van erre vonatkozó »első alapszabály«, az ez: a közönségnek nyugodtan hátat fordíthat, de a zenészeinek nem. Mi láttuk irányító szemvillanásait, holott nem tartoztak ránk, de azok, akiknek jelzései szóltak, csak a tarkóját és a parókáját láthatták. (Kivéve a két énekest, akik viszont olyan szerezbiztosak voltak, hogy nem nagyon kellett Incze G. Katalinra pillantaniuk.) Egy ilyen suta felállás Kolozsvárt is elfogadhatatlan. Magdeburgban azt is kifogásolnák, hogy a három képet összevonták, és a zenei anyagot kíméletlenül megkurtították. Ez ma már nem illik. Ma a zenészek maguk igazodnak a megszólaltatott zeneművek terjedelméhez, nem azt igazítják a maguk időérzékéhez. Ma dilettánsnak tartják azt, aki »meghúzza« a klasszikusok partitúráit. És az utolsó kifogás: a mennyből jövő narrátor-szó, amellyel a cselekmény fordulatait olykor kommentálták, teljességgel idegen a barokk előadói gyakorlattól és teljességgel fölöslegesnek bizonyult. Ha szóba jönne, hogy a Kolozsvári Magyar Opera esetleg Magdeburgban vendégszere-

peljen a *Pimpionéval*, ez is kizáró ok lenne.” (László V. Ferenc: Miképpen Magdeburgban, úgy Kolozsvárt is. In: *Szabadság*, 2005. július 2.)

A zenetudós kritikája mindenképpen megszívlelendő.

Az évad ugyan lezárult, de ez nem jelenti azt, hogy minden aktivitásnak vége is van. Így a társulat évadzárás után Demény Attila kamaraoperáival vendégszerepelt Nagyváradon. Az előadásról két értékelést kaptunk, amint következik:

„A két kamaraopera jellemzően a groteszk és az abszurd igényével született kortárs zene, szöveg és koreográfia egysége, mely jelenkorunk átmeneti jellegének és értékválságának megjelenítése, legbelső nyugtalanságot, ugyanakkor fásultságot is kifejező erővel. Demény egy olyan töredezett tükröt tart a néző és hallgató elé, melyben nyomon követhetőek annak a másfél évtizednek a változásai, amelyben Orwell és Örkény a lét elviselésére irányuló félelmei újra, hihetetlenül aktuálissá váltak.” (T. G.: Két kortárs kamaraopera bemutatója Nagyváradon. In: Nagyvárad, *Reggeli Újság*, 2005. július 8.)

A T. G. szignóval ellátott szakkritika (végrel!) tehát felhívja arra is a figyelmet, hogy „Jelenkori zenére és színházra, mely egyúttal változó világunk és értékrendszerünk görbe tükre, mindenkori igény van”. Csak örvendeni tudunk annak, hogy Nagyváradon van befogadókészség a kortárs művészet iránt, ez igazolni látszik, egyúttal emeli is a város egyetemi rangját. A reflexió folytatódik

a két kamaraopera eszmei mondanivalójának kiemelésével:

„A *Parafarmon* érezhető elsősorban az a zenei látásmód, mely még egységes gondolkodást jelent. Itt még van összefüggő történet, cselekmény és összefüggő dallam, bár már ez is az abszurditás határán mozog. Még a motivikus zenei anyag is egységes, ugyanaz a dallamfoszlány kerül folytonos feldolgozásra. A *Parafarm* alakjai névvel és szereppel vannak felruházva, a történet emberi kapcsolatokkal és konfliktusokkal telített, a forradalom kisajátításáról, a remények fokozatos elvesztéséről szól. A *Bevégezetlen ragozás* ott kezdődik, ahol a *Parafarm* véget ér. A díszlet ugyanaz. Az értékeikhez görcsösen ragaszkodó, nevüket elfelejtett szereplők nyitott bőrdnjeikhez visszatérnek ugyan, de már csak kapkodva keresik önmagukat. Névmásokat, szövegtöredékeket és dallamfoszlányokat hallatnak, és görcsösen kutatják emlékeiket, egy vélt történet összefüggéseit. Egymással szinte semmilyen kapcsolatuk nincs, ha csak nem annyi, hogy ugyanannak a szétesett világnak a túlélői. Ez az, ami a szerző szerint jellemzi azt a kilencvenes évek elejétől mostanig eltelt tíz esztendő, ami alatt az úgynevezett forradalmat követő reménytől eljutottunk a mai létbizonytalanságba, az elvesztett vagy kisajátított értékek korába.”

2005/2006

■ Az új évad külföldi turnéval kezdődik. Létezik egy együttműködés egy olyan impresszárióval, aki leginkább Svájc városaiban lépteti fel a magyar opera együttesét. Ez alkalommal verdi *Nabucco* című operája volt soron, amelyet a turné vezetője, Dan Lupea át is rendezett a vendégszereplés körülményeinek figyelembevételével.

„A *Nabucco* október 20–27. között kerül bemutatásra Svájcban, a genfi Grand Casinóban (két előadás), majd a lausanne-i Theatre de Beaulieu-ban és a zürichi Congresses Hause színpadán. A szereposztás a következő: Fülöp Márton (Nabucco), Pataki Adorján (Ismael), Konrád Erzsébet (Abigail), Hary Judit (Fenena), Szilágyi János (Baal), Szakács Levente (Abdallo), Gombár Annamária (Anna). Zakariás szerepében Pompei Hărășteanu lép fel mint meghívott vendég. Karmester Hary Béla, karigazgató Kulcsár Szabolcs, jelmez Bodor Mária, rendező és scenográfus Dan Lupea.”⁸

Mint már többször is aláhúztuk, a magyar opera szívesen ünnepli volt és – esetenként – jelenlegi tagjait. Az ünnepest ez alkalommal Szilágyi Ferenc tenorista, aki miután Ottrok Ferenc

nyugalomba vonult, szinte egyedül képviselte azt a tenorfajtát, amely mind a líraibb, de főleg a drámai szerepek megszólaltatója. Hosszú művészi pályája – jóval nyugdíjazása után is szerepet vállalt Kolozsvár mindkét operájának életében –, hűsége a magyar intézményhez példaértékű. Azon kevesek közé tartozott, akik – mint mondani szokás – hangjának birtokában hagyta el a színpadot.

A Kolozsvári Magyar Opera hangversenygálával és művészpályájáról készült portréfilm bemutatásával ünnepli a 80 éves *Szilágyi Ferenc* tenoristát, az operaház örökös tagját – adta hírül a *Szabadság* napilap 2005. november 5-i száma.

Az estet a kolozsvári TV-szerkesztő Víg Emese által rendezett-szerkesztett portréfilm nyitotta, amely Szilágyi Ferenc életművének átfogó, tartalmas áttekintését tette lehetővé. Roppant hangulatos, részletes megközelítésben mutatta be a művész életét, kezdve a magyarnagykapusi falusi környezettel, a háború utáni kolozsvári emberpróbáló évekkel, s végezve a Kolozsvári Magyar Operában eltöltött közel három évtizednyi munkásság, a rengeteg szerep, a sok szép előadás felidézésével.⁹

8 „*Nabucco* va fi prezentat în Elveția în perioada 20-27 octombrie, la Grand Casino din Geneva/două spectacole, apoi la Theatre de Beaulieu din Lausanne și pe scena Congresses Hause din Zürich. Distribuția: Fülöp Martin (Nabucco), Pataki Adorján (Ismael), Konrád Erzsébet (Abigail), Hary Judit (Fenena), Szilágyi János (Baal), Szakács Levente (Abdallo), Gombár Annamária (Anna). Invitat special este Pompei Hărășteanu în rolul Zaccaria. Dirigează maestrul Hary Béla, mastru de cor Kulcsár Szabolcs, costumele sunt semnate de Bodor Mária, regia și scenografia aparținându-i lui Dan Lupea. (Demostene Șofron: Spectacol eveniment cu Nabucco de Verdi. In: *Adevărul de Cluj*, 2005. okt. 17.)

9 Szilágyi Ferenc életéről és munkásságáról könyv készült, melynek szerzője György Róbert, a művész tanítványa, maga is énekes és nagybögöművész. Címe: *Szilágyi Ferenc, az operanékes*. Készült a Gloria nyomdában. Magánkiadás, 2010.

W. A. Mozart: Az álruhás kertészlány

■ A rendszerváltás után közvetlenül, 1991-ben, dr. László Ferenc zenetudós, zeneakadémiai oktató vezetésével megalakult a Romániai Mozart Társaság, mely évente gazdag eseményekkel: hangversenyekkel, előadói versenyekkel, opera-előadásokkal tiszteleg a nagy osztrák zeneszerző munkássága előtt. Ebből a sorból természetesen nem maradhat ki a Kolozsvári Magyar Opera sem. Az évad első bemutatóját a Kolozsvári Magyar Opera a Román Mozart Társaság felkérésére vitte színre. Mozart *Az álruhás kertészlány* (*La finta giardiniera*) című operáját a hagyományos kolozsvári Mozart-fesztivál keretében mutatta be a társulat. Mozartnak ezt az operáját keveset játszották, az utóbbi időben éli reneszánszát szerzte a világon. Műfaját tekintve *dramma giocoso*, azaz buffo opera, opera seria elemekkel keverve. Az opera rendezője Katona Zs. József, karmestere Gábor Ferenc m. v. (Berlín). Díszlet- és jelmeztervező Szakács Ágnes m. v., koreográfus Jakab Melinda. A dupla szereposztás a következő: *Sandrina*: Hary Judit, Vigh Ibolya, *Serpetta*: Pataki Enikő, Székely Zsejke, *Arminda*: Puja Andrea m. v., Kele Brigitta, *Ramiro*: Várvári Gabriella m. v., Molnár Mária, *Il Podestà*: Pop Florin m. v., *Belfiore*: Pataki Adorján, *Nardo*: Kendi Lajos m. v., Sándor Árpád, *Cupido*: Katona Áron.

A kritika nem kényeztette el az előadást, megkockáztatnánk, hogy árad belőle a rosszindulat. Íme:

„A második nagyszabású előadás a XV. Mozart Fesztivál keretében *Az álruhás kertészlány* (A hamis ker-

tészlány), országos bemutató, melyet kedd este tartott a magyar opera a balszerencse jegyében.

Először is, ahogy a Román Mozart Társaság egy képviselője bejelentette, Pataki Adorján, aki a főszerepet kellett hogy énekelje, az előadás előtt lebetegedett. Így a közönségnek nagyon elnézőnek kellett lennie, mivel a szereplő minden rizikót vállalva úgy határozott, hogy felmegy a színpadra és énekelni fog.

Az előadás díszlete nagyon egyszerű (szegényes), tulajdonképpen egy hatalmas fémváz szalvétákkal díszítve, egy ajtó és két csikos pad, szembeszökő ellentétben az énekesek korabeli jelmezeivel és parókáival. A művészek színpadi játéka sok kívánnivalót hagyott maga után, előadásmódjuk pár kétségbeesetten odavetett mozdulatban csúcsosodott ki.

A Katona József által kigondolt rendezés egyike volt azon kevés dolgoknak, melyek a magyar opera zenekara által jól előadott muzsikára megvalósultak. Sajnos azonban mind az előadók, mind a bemutató megvalósítói elfelejtették, hogy az opera elsősorban vagy nagymértékben *színház*. Az opera egy más közeg, amelyben a nézőnek fel kell fedeznie az intrikát, a személyeket, a varázslatot, Mozart világának levegőjét. Optimizmust sugallt Kendi Lajos bariton alakítása, aki az opera komikus jellegét emelte ki, és a Florin Pop tenoré, mindketten mellékszerepekben.” (Bianca Felseghi: Egy sikertelen premier. Az álruhás kertészlány országos bemutatója még egyszer bebizonyította, hogy nem

lehet operát játszani díszletezés, díszletek vagy színpadi játék nélkül.)¹⁰

Amint azt már tapasztaltuk, ha létezik még egy kritikus, általában egymásnak homlokegyenest ellentmondó értékelést adnak. Az is igaz, hogy a román kritika eléggé tendenciózus, azt sem tudjuk, ki az – vagy kit takar – a Felseghi Bianca név.

De lássuk a magyar nyelvű kritikát is.

„Fél évszázadot meghaladó működése alatt a Kolozsvári Magyar Opera sajnos elég ritkán játszott Mozart-operát. Ennek okait nevezhetjük akár objektíveknek is. Annál dicséretesebb, hogy több évi szünet után – bár roppant nehéz körülmények közepette – mégis sikerült újra Mozart-operát bemutatni. (...) Ez a Mozart-opera a ritkán játszott alkotások közé tartozik – vajmi kevés adat áll rendelkezésünkre arról, hogy a 20. században hányszor mutatták be. (...)

S hogy minek tulajdonítható ez a növekvő érdeklődés *Az álrubás kertészlány* iránt? Egyrészt azzal ma-

gyarázható, hogy tényleg hiba lenne, ha a zenei köztudatban és a nagyközönség előtt csak Mozart öt legnépszerűbb operájáról beszélénk, másrészt az előadás meggyőzőtt arról, hogy ezt a mívesen kidolgozott zenét tényleg kár lett volna nem megismertetni. (...)

A librettó hiányosságait, a történet logikai képtelenségeit – idetartozik az, hogy a két főszereplő beleőrül a környezetük és körülményeik által támasztott akadályokba – már rég észrevették a zenetudósok, karmesterek, rendezők és előadóművészek Európa-szerte. Ezt az operát tényleg csak Mozart zenei zsenialitása mentette meg a teljes feledéstől.

A kolozsvári előadás egyik kifogásolható pontja az volt, hogy a szereplők olaszul énekeltek, és bizonyára kevés olaszul beszélő (értő) volt a közönség soraiban. Ugyanakkor a műsorfüzetben ismertetett tartalom sem szolgált kellő magyarázattal a történet bonyolítását illetően.

A cselekmény összekuszáltságát sikerült áthidalnia dr. Katona Zs. József rendezőnek, és épkezláb, hi-

10 „Al doilea spectacol de anvergură din cadrul celei de-a XV-a ediții a Festivalului Mozart, opera *La finta giardiniera* (Falsa grădinăreasă), prezentată în premieră națională la Opera Maghiară, a debutat marți seara sub semnul fatalismului.

Întâi, așa cum a anunțat îndatoritor un reprezentant al Societății Române Mozart, muzicianul care deținea rolul principal, Pataki Adorján, s-a îmbolnăvit cu o zi înainte de reprezentație. Astfel, publicul a trebuit, deci, să fie foarte indulgent, întrucât interpretul a decis, cu toate riscurile, să urce pe scenă și să cânte. Decorul spectacolului, foarte auster, de fapt un cadru imens de metal decorat cu șervețele, o ușă și două bănci dungate, contrasta izbitor cu îmbrăcămintea și perucile de epocă ale cântăreților. Jocul de scenă al artiștilor a lăsat mult de dorit, interpretarea lor culminând cu câteva aruncări disperate pe scenă. Regia gândită de Jozsef Katona a fost unul dintre puținele lucruri care au curs pe muzica bine interpretată de orchestra Operei Maghiare. Din nefericire, atât interpreții, cât și realizatorii premierei au uitat că opera este în primul rând, sau în mare măsură, teatru. Opera este o altă lume, în care spectatorul ar trebui să descopere intrigă, personajele, magia, suflul epocii lui Mozart. O notă de optimism a fost dată de evoluția interpretativă a baritonului Kendi Lajos, care a punctat caracterul comic al operii, și a tenorului Florin Pop, ambii în roluri secundare.” (Bianca Felseghi: Premieră ratată. Premiera pe țară a creației *La finta giardiniera* de Mozart, a demonstrat încă odată că nu se poate face operă fără scenografie, decoruri sau joc de scenă. In: *Ziarul Clujului*, 2005. dec. 8.)

hető történetet varázsolt a szinte átláthatatlan szövevényű meséből. Felhasználta már bejáratott rendezői fogásait is, ilyen az első felvonásbeli állandó kútvíz – sajnos a nézőtérre ezúttal is kihallatszó – csobogása, egyáltalán a víz frissítő jellege, az árnyképek a produkció kezdetén. Hangsúlyozom: mindez nem válik a produkció kárára. Nem lehetett figyelmen kívül hagyni az énekesekre váró erőpróbát, ami elejét vette a színpadi mozgás túlhalmozásának. Finom rajzolatú, kecses színpadi szituációkat láthattunk. Külön elemzést igényel a humoros helyzetek, elemek színpadi megjelenítése.

A Mozart-operák színrevitelek az első akadály, amelybe a rendező belebotlik, az énekesek kiválasztása. Kolozsváron ritka az olyan énekes, aki hangszínét tekintve alkalmas lenne Mozart-opera előadására. Ez nyomot hagyott a kolozsvári produkción is, anélkül, hogy csorbítaná annak értékét. A legnehezebb dolga a főszerepet éneklő Hary Juditnak lehetett, akit csak tehetsége és tapasztalata segített át azon a tagadhatatlan tényen, hogy nem hangszínére, hangfajára íródott Sandrina szerepe. A második felvonásbeli ária eléneklésekor viszont könnyűszerrel teremtette meg a szükséges drámai hangulatot.

Pataki Adorjánt (Belfiore) hallgatva eltűnődtem: ha nem jelentik be az előadás kezdete előtt, hogy betegen vállalta a fellépést, észre se vettük volna. Sikerült megfelelő hangerősséggel – nem harsogva – énekelnie cseppet sem problémamentes szólamát, még ha az ő esetében is felvetődött a gondolat,

hogy nem nevezhető Mozart-tenornak. Pataki szerencsés pályakezdő: kellő odaadással, munkával jó Mozart-tenor (is) válhat belőle.

Puja Andrea m. v. (Arminda) újra meggyőződött, hogy nem hiába nyerte el idén a Mozart-énekversenyt második díját. Ugyanaz a zenei tökéletesség jellemezte előadasmódját, mint a verseny gáláján, valamint természetes, életközeli alakítással örvendtetett meg.

Pataki Enikő (Serpetta) is folytatta a meglepetések sorozatát, hangszíne és énektechnikája őt is feljogosítja ahhoz, hogy Mozart-áriák tanulmányozásával, előadásával foglalkozzon.

Várvári Gabriella m. v. (Ramiro lovag) fiatalok ellenére meglepő, kiváló előadasmóddal örvendtetett meg. Minden adottsága megvan ahhoz, hogy kiváló Mozart-előadó váljon belőle. Ezt a közönség is többször leeregálta az előadás folyamán.

Pop Florinról (Il Podesta) már a *Zaide* előadásakor is megállapíthattuk, hogy hangszíne alkalmassá teszi a Mozart-operák tenor szerepeinek eléneklésére, ez most sem volt másképp. Szerencsére most színészi kvalitásairól is képet alkothattunk. Jól alakította a kedves, joviális, jóhiszemű polgármester szerepét.

Kendi Lajos m. v. (Nardo) ugyanolyan jól énekel Verdit és Mozartot egyaránt. Színészi játéka salagmentes volt.

Cupido szerepében Katona Áront láthattuk, akit a rendező leleményessége iktatott a produkcióba.

Szakács Ágnes díszlet- és jelmeztervező a piros színt és annak különböző árnyalatait használta fel. Telita-

látatnak nevezhető ez az elgondolás – és a megvalósítás is –, hisz mi sem alkalmasabb a szerelem, az élet bonyodalmainak és az életigénylésnek a bemutatására. Piros a ház ajtaja, égőpiros Sandrina ruhája: gyönyörű, szemet vonzó, kissé viszont túl díszes egy egyszerű kertészlányhoz. Szintén a piros dominál Nardo kosztümjén, pirosasrózsaszín Serpetta ruhája is. És persze a sok virágimitáció, ami a virágot bontó tavaszt vagy az érlelő nyarat egyaránt eszünkbe juttatja.

A koreográfus Jakab Melinda elképzelése valószínűleg az volt, hogy minél természetesebb, valósághoz közeli színpadi mozgást valósítson meg. Ennek sikerrel tett eleget, de nem hiányzott a klasszikus történet által megkívánt kecsesség és humoros helyzetek jellegének kidomborítása sem. (...)

Az opera eredetileg három felvonásból áll. Ezt a rendező és a karmester közös egyeztetése eredményeképpen lerövidítették, így a közel négyórás időtartamú operát három órára csökkentették.” (...)

A továbbiakban a rendező is kifejti álláspontját ugyanitt, amiből röviden idézünk.

„Úgy gondoltam, hogy az előadás kezdetén árnyjátékkal mesélem el az opera cselekménysorozatát megelőző mozzanatokot – tette hozzá a rendező. – Hogy miért folyamodtam ehhez a megoldáshoz? Az árnyképeket már a kínai bábszínészet is használta, de Mozart korából maradtak fenn a fekete-fehér grafikák is, amelyek most ihletsugallóak vol-

tak számomra. Mozart zenéjéből kiindulva a színpadon megjelenő szimbólumokkal Mozart korának ízlésvilágára, felfogására, hangulatára akartam utalni.” (...)

„A zenekar a hagyományos klasszikus zenekar. Mozart nemcsak a zenekar összetételét ismerete, hanem annak is tudatában volt, hogy a hangszín milyen hangszerrel társítható. A zenekari szólamok virtuózítása hasonlatos a szereplők szólamának bravúrosságához” – mondta Gábor Ferenc karmester. (Nagy-Hintós Diana: Végre Mozart-opera! Az álruhás kertészlány a sétatéri színpadon. In: *Szabadság*, 2005. dec. 10.)

Dr. László V. Ferenc muzikológus, a Román Mozart Társaság tiszteletbeli elnöke levélben köszönte meg a Kolozsvári Magyar Opera társulatának az előadást, kiemelve „az előadás főszereplőjét: az eszményi szintet megközelítő zenekart”.

A továbbiakban hírt adunk egy, a testvérintézmény alapította kitüntetésről, amelyet az évek során számos művész kapott meg a magyar operában is. A Román Opera 2004-ben alapította meg a Lya Hubic trófeát, egykori jeles énekművésznője emlékére. A díjat eredetileg azok a művészek kapták, akik sokat tettek a Román Opera művészi színvonalának emelése érdekében.

2005. dec. 19-én a Kolozsvári Nemzeti Román Opera az operaművészet terén kifejtett munkásságáért *Lya Hubic Trófiát* adományozott egykori munkatársának, Laskay Adrienne-nek, elsőként a magyar opera tagjai sorából.

„A Duna Televízió szervezésében a Kolozsvári Magyar Opera művészei és meghívottai operagálával kedveskednek – ezúttal nemcsak a kolozsváriaknak, hanem a Duna Televízió nézőinek is” – adja hírül Nagy-Hintós Diana, majd felsorolja a résztvevőket, ahogy következik: „Az előadás karmesterei Kesselyák Gergely m. v. (Budapest), Hary Béla, Selmeczi György m. v. (Budapest). Az est magyarországi meghívottai: Herczenik Anna és Daróczy Tamás magánénekesek, a Budapesti Állami Operaház művészei.

A Kolozsvári Magyar Opera művészei közül fellépnek: B. Konrád Erzsébet, Georgescu Mária, Hary Judit, Jordán Éva, Kirkósa Júlia, Mányoki Mária, Molnár Mária, Pataki Enikő, Popovici Zsófia, Székely Zsejke, Vigh Ibolya, Ádám János, Bancsov Károly, Fülöp Márton m. v., Hercz Péter, Laczkó V. Róbert m. v., Pataki Adorján, Sándor Árpád, Szakács Levente, Szilágyi János.

A gála hangversenymestere Márkos Albert m. v. Jelmez- és díszlettervező Witlinger Margit, Star Müller Katalin, Bodor Mária m. v., Bianca Jeremias m. v., scenikus Tóth Márton. A rendező szerepét ezúttal is Selmeczi György m. v. tölti be. A gála műsorvezetője a Kolozsvárról elszármazott Lukács Bea.” (Nagy-Hintós Diana: Újévi operagála a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2005. december 29.)

A gála után következik mindjárt a kritika.

„A Duna Televízió és a Kolozsvári Magyar Opera december 29-i kö-

zös operagálája túlnőtt a zene által szabott határokon: társadalmi eseményé vált. Az előadás alapelve az lehetett, hogy még szilveszter előtt összehozza a város operakedvelő magyarságát, és a legnépszerűbb operarészletekkel »csábítsa el« a nagyjérdeműt.

A szándék viszont mit sem ért volna, ha nincs egy olyan lelkes támogatója a társulatnak, mint Selmeczi György, aki egy személyben rendező, karmester, ötletgazda... és még sorolhatnám. Elsősorban a műsor ötletdús összeállításáért gratulálhatunk neki: az első részben az európai operamuzsika legismertebb alkotásaiból hallottunk részleteket – főleg finálékat, ahol a több szereplő és mozgalmasabb színpadkép biztos sikert hozó – a produkció második részében pedig magyar szerzők operáiból hallhattunk részletet. És ha hozzátesszük, hogy a közönség nem könnyzáporral, hanem vastapsal jutalmazta az *Egy rózsaszál szőbben beszél*-t, a *Tiszán innen, Dunán túl*-t (és még sorolhatnám az est nagy sikerű műsorszámait), akkor elmondhatjuk, hogy a második rész még nagyobb tapsot aratott a kolozsváriak körében.

Jó ötletnek bizonyult az is, hogy Lukács Beára esett a választás a konferanسی szerepének betöltésekor: közvetlen beszédmodora, kedvesség emelte az est hangulatát.

A több mint egy évszázaddal ezelőtti Kolozsvárt idéző képek is harmonikusan illeszkedtek az est hangulatához.

Mivel az énekesek között egy – eddig kevésbé ismert – külföldi vendégművész szerepelt, szólnunk kell a Budapesti Állami Operaház

szopránjáról, Herczenik Annáról: szép hang, jó énektechnika és feltűnő színpadi jelenség – ez a legkevesebb, ami elmondható.

Kesselyák Gergely karmester, a Budapesti Állami Operaház főzeneigazgatója is megisztelte jelenlétével az előadást, és levezényelt pár műsorszámot.

Nem áll módunkban minden szereplő teljesítményére kitérni és értékelni, de mindennél fontosabb, hogy színvonalas, telt házasként lehettünk szem- és fültanúi. (Nagy-Hintós Diana: Gála, gála, gála... In: *Szabadság*, 2005. december 31.)

A román *Adevărul de Cluj* december 29-i száma is beszámolt az eseményről, és részvételre buzdította az operakedvelőket. Nemsokára jött az értékelés is.

„Kettős minőségben, rendezőként és karmesterként, Selmeczi György díszes, elegáns és bizonyos értelemben mértéktartó gálát hozott létre a Kolozsvári Magyar Opera repertoárjának figyelembevételével. A sikert biztosították Mozart: *Szöketetés a szerényből*, Verdi: *Nabucco*, Rossini: *A szeptuaginta borbély*, Brahms: *Szerelmi dalkeringők* (op. 52.). A gála második része ismert részleteket tartalmazott Erkel *Sarolta*ájából, Kodály *Háry János*

sából, Csemiczky: *A brémai muzsikásokból*, Vajda *Leonce és Lénájából*. (Eltekintünk a szereplők és a jelenetek közlésétől – szerk. megj.)

Rendkívül sikerült est volt, amelyhez hozzájárultak Kesselyák Gergely, Hary Béla és Selmeczi György karmesterek, Tóth Márton scenográfiaja (finom és hatásos díszletcserek egyik jelenetről a másikra), Witlinger Margit, Starmüller Katalin, Bodor Mária és Bianca Ieremiaş tervezők.”¹¹

Ez az esemény tulajdonképpen pontot is tett a 2005-ös év végére. Az év utolsó napján szokás szerint vagy a magyar opera, vagy a magyar színház társulata szórakoztatja a nagydeműt. Ebben az évben a magyar operán volt a sor, ami azt jelenti, hogy a társulat december 31-én szilveszteri operakabareával kedveskedett közönségének, melynek címe: *Cigányprimás és a többiek...*

Gy. Tatár Eva egyrészt népszerű vagy kevésbé ismert operettrészletekből állította össze a kétrészes produkció műsorszámait, másrészt frappáns, humoros jeleneteket iktatott közbe. A ballett sajnálatosan keveset szerepelt, amit a kritika szóvá is tett. Az előadást megismételték január 3-án, a kritikus ezt az előadást értékelte.

11 În dubla sa calitate de regizor și dirijor, Selmeczi György a pus la punct o gală de ținută, elegantă și de o anume sobrietate, ilustrativă pentru repertoriul de succes al Operei Maghiare Cluj-Napoca. Și atunci succes înseamnă *Flautul fermecat* de Mozart, *Nabucco* de Verdi, *Bărbierul din Sevilla* de Rossini, *Valsuri de dragoste* de Brahms. Partea a doua a galei a cuprins pagini cunoscute din *Sarolta* de Erkel, *Háry János* de Kodály, *Muzicanții din Bremen* de Csemiczky și *Leonce și Lena* de Vajda. Omitem nominalizarea interpretilor din fiecare lucrare, Edit.)

A fost să fie o seară extrem de reușită, la care și-au adus contribuția dirijorii Kesselyák Gergely, Hary Béla și Selmeczi György, scenograful Tóth Márton (subtile și de mare efect trecerile de la un decor la altul), creatoarele Witlinger Margareta, Starmüller Katalin, Bodor Mária și Bianca Ieremiaş. (Demostene Șofron: Gala de operă, o gală de ținută. In: *Adevărul de Cluj*, 2006. jan. 3.)

„Gy. Tatár Éva rendezőként biztosra ment: egyrészt népszerű vagy kevésbé ismert operettrészletekből állította össze a produkció műsorszámait, másrészt frappáns, humoros jeleneteket iktatott közbe. De azért felmerülnek a következő kérdések: miért »adták el« a produkciót operakabaré címen, és miért nem szerepelt többet a balett?

Ami az énekesek január 3-i teljesítményét illeti, mindannyian megérdemelték – többé vagy kevésbé – a dicséretet. Marton Melinda tökéletes zenei dinamikájú előadómódjával nyugtázta le a közönséget. Hary Judit és Jordán Éva temperamentumos alakításokkal megérdemelten arattak sikert. Vigh Ibolya gyönyörű hangjával emelte az est színvonalát. Székely Zsejke jó ének-és táncészsége most is elbűvölően hatott. Kele Brigitta kivételes szépségű hangja nem érvényesült kellőképpen, és a színpadi mozgás – jobban mondva a tánc – terén akad még elsajátítanivalója. Réti Zsuzsa fellépése üde színfoltként hatott.

Szeibert István és Molnár János újfent bizonyosságot tett arról, hogy akár bonviván, akár másféle szerepkörben emlékezetes alakítást nyújtanak. Mellesleg a Szeibert István–Venczel Péter–Kovács Ferenc

– a Tschöll-lányokat parodizáló – hármass az est legsikerültebb műsorszámjai közé tartozott. Daróczi Tamás újból bensőséges és ugyanakkor magabiztos teljesítményével tűnt ki. Fülöp Márton kiváló teljesítményét is méltán jutalmazták vastappsal. Az Ádám János, Madarász Lóránt és Sándor Árpád által előadott humoros jelenetek is nagy sikernek örvendtek.

Fellépett még Molnár Mária, Bancsov Károly és Szakács Levente.

Sajnos a Hary Béla és Kulcsár Szabolcs által vezetett zenekar nem mindig állt a helyzet magaslatán: többször előfordult, hogy a színpad és zenekar közti »párbeszéd« nem volt zökkenőmentes, a néha harsogó zene pedig szinte elfedte a kisebb hangvolumennel rendelkező énekeseket. Annál is furcsább a helyzet, hiszen a december 29-i operagálán nagyon jó összjátékkal segítették az előadóművészeket. Vajon most miért nem lehetett azon a szinten játszani?

Az énekkart (karvezető Kulcsár Szabolcs) is többször szerettük volna színpadon látni. Úgy látszik, érvényesült a jót, de keveset elv.” (Nagy-Hintós Diana: Vox populi. In: *Szabadság*, 2006. január 5.)

Új korszak az opera történetében – együttműködési megállapodás a Magyar Állami Operaházzal

■ 1989 után a Kolozsvári Magyar Opera rendszeresen turnézik Budapesten és Magyarország több városában. Rendszeres az egyes művészek vendégszereplése is, akár csere formájában is. Természetes volt hát, hogy a két intézmény hosszabb távú, szorosabb megállapodást kössön egymással.

„Hosszú távú együttműködési megállapodást kötött egymással a magyar operajátszást képviselő két intézmény, a Magyar Állami Operaház és a Kolozsvári Magyar Operaház, Budapesten. A dokumentumot a kolozsvári dalszínház részéről Simon Gábor igazgató, a budapesti operaház nevében Hegyi Árpád Jutocsa főigazgató látta el kézjeggyel; az operaház Andrassy úti épületében rendezett ceremónián részt vett Schneider Márta, a kulturális tárca helyettes államtitkára is. (...)

Hegy Árpád Jutocsa kultúrtörténeti pillanatnak nevezte a két operaház számára kölcsönös előnyöket biztosító megállapodás aláírását. Az együttműködés elvi és általános alapjait keretbe foglaló megállapodás a közvetlen együttműködési formák között sorolja fel a rendszeres, kölcsönös vendégszerepléseket a repertoár szélesítésének szándékával. Koprodukciókat is terveznek, továbbá művészek cseréjét és kölcsönös koncertlehetőségek biztosítását a zenekaroknak.

Megnyitják egymás számára az intézmények archívumait, történeti gyűjteményeit és a kottatárakat, lehetővé téve ezzel az egységes szemléltető magyar operatörténeti kutatást, valamint a forrásanyagok gondozását és sajtó alá rendezését. A fiatal határon túli tehetségek gondozására operastúdiót terveznek nyitni, debütálási lehetőséget és mesterkursusokat szerveznek. (...)

Kesselyák Gergely, az operaház január 1-jével kinevezett új főzeneigazgatója megjegyezte, a megállapodásban nem esik szó pénzről, de ez nem jelenti azt, hogy a felek felelőtlen anyagi köteletségvállalást tettek. Mint mondta, a megállapodás alapvetően azt a szándékot rögzíti, hogy a két intézmény szeretetteljes gondolkodással »összetolja« azt, amije van, azért, hogy abból mindenki jól járjon.” (Név nélkül, a *Szabadság* napilap közlése alapján 2006. január 25.)

A fenti megállapodás számos magas színvonalú előadást tett lehetővé az elkövetkező időszakban.

Még egy eseményről adhatunk hírt: a hagyományossá vált Kriza-díjat 2006-ban Szilágyi János nyerte el.

Március 25-én Selmeczi György vezényletével sikeres Bartók-hangversenyre került sor, a zeneszerző születésnapja alkalmából. A koncert első felében elhangzott Enescu: *I. szvitjének* nyitótétele, Bartók: *Magyar képek, I. rap-*

szóda hegedűre és zenekarra és a Táncszvit. A hegedűszólót Barabás Sándor koncertmester játszotta, személyében kiváló kvalitásokkal rendelkező művésznek tapsolhattunk. Ez annál is inkább jelentős, mivel folytatja azt a hagyományt, amikor az opera egykori koncertmesterei szólistaként működtek közre.

A hangverseny második felében *A Kékszakállú herceg vára* című opera hangzott el hangverseny formájában, szólították B. Konrád Erzsébet (Judit) és Szilágyi János (Kékszakállú), aki mint fiatal művész még küszködik a szólam nehézségeivel, előadásán érződött, hogy a szerep „még nem ért meg”.

A Csárdáskirálynő

■ A magyar opera társulatának jelentős, sokak által várt bemutatójára került sor 2006 tavaszán. A mindig aktuális, nagy közönségsikert elért, közönséget vonzó *Csárdáskirálynő* előadást az opera új rendezésben, új díszletekkel és jelmezekkel mutatta be. Az előadás rendezője Selmeczi György m. v., díszlettervező Venczel Attila m. v., jelmeztervező Szakács Ágnes m. v.. Az előadás zenei vezetője Incze G. Katalin.

„Kolozsvár magyarsága türelmetlenül várta az operettbemutatót, és nem csalódott: jó hangú énekesek, ötletes rendezői elképzelés, gyönyörű díszletek és jelmezek kápráztatták el a nagyérdeműt. Újra bebizonyosodott: a *Csárdáskirálynő* biztos sikert arat közel száz évvel az ősbemutató után is. (...)

Selmeczi ízléses, hangulatos rendezési elgondolásai elnyerték a közönség tetszését. Ízléses azért, mert

a komikum nem csapott át ripacszkodásba, az érzelmek bemutatása érzélgőssébe. Hangulatos azért, mert életre tudta kelteni azt a száz évvel ezelőtti »boldog békevilági« hangulatot, amelyről a köznapi élet elanyagiasodott világában hajlamosak vagyunk megfeledkezni, esetleg legyintünk, ha ilyesmivel szembesülünk. (...) Általános derűtséget keltett a második felvonás aktuálpolitikai üzenete: az eljegyzési bálon »részt vett« báró Eckstein-Kovács Péter és neje, valamint több jeles hazai és anyaországi politikus. Ötletáradatából még az előadás végére is tartogatott valami csattanót: megjelenik a színen Hajmásy Péter és Hajmásy Pál.

Venczel Attila díszlettervezőként bámulatosan szép és hagyományos díszletet alkotott. Az orfeum vörös színe után üdítően hatott a II. felvonás vajszínű díszlete – és persze a háttérben látható kolozsvári utcacészletek is, amolyan »couleur locale«-ként, megtették hatásukat. A tükrös felületű díszlet kitágította a színpadteret. A III. felvonás domináló díszletszíne természetesen a zöld volt.

Szakács Ágnes ruhái egytől egyig, a színeket és szabásvonalat illetően gyönyörűek, anélkül, hogy túldíszítettek lennének. Szilviát inkább piros ruhába, míg Ceciliát a mamakorú hölgyek kedvenc színébe, lilába öltözteti. Néhány apróságot azonban feltétlenül meg kell említenünk: Cecília második felvonásbeli fekete csipkeruhája a fehér selyemövel roppant előkelő, de gyászos jelleget kölcsönzött a szereplőnek. Fokozottabban érvényes ez Panek Kati esetében: magas, vékony termete és

fekete hajszíne még jobban hangsúlyozta az eljegyzési ceremóniához nem illő színt. Kevésbé valószínű, hogy egy jövődöbéli örömanya fekete ruhában jelenne meg fia eljegyzésén. Alkalmasabb lett volna a sötétkék vagy a sötétzöld, mivel Cecília első és harmadik felvonásbeli ruhája is lila. Gyönyörű Stázi eljegyzési ruhája, de azt is kétlem, hogy ezelőtt száz évvel egy grófnő piros cipőben pompázott volna eljegyzésekor – egy világos színű cipő stílusosabb lett volna. A női kar ruháinak egyedi jellege is szemet gyönyörködtet. A férfikar ruhái kellemes színkombinációként hatnak a harmadik felvonásban: az első kettőben dominál az egyszerű fekete frakk. (Megjegyzésként hozzátehetjük a jelmezek színének bírálatához, hogy ha az előadás megbírta az aktuálpolitikai beleszólásokat, nem kifogásolhatjuk a kosztümök színeit sem, legalábbis nem a fenti indoklás szerint – szerk. megj.)

Kele Brigitta (Szilvia – április 13-i előadás) hangilag és színpadi jelenéséggént egyaránt megfelelő. Hangi kvalitásaival játszva leénekelte szólamát, szépsége, fiatalága kellemes összehatást biztosított. Színpadi mozgása még mindig félszeg, bátor-talan. Szerepelképzelését, színészi alakítását ritkán hatja át a szenvedély, a szerelem »perzselő ereje«. Az első felvonásbeli eljegyzési jelenetben akakítása viszont hiteles. Minden bizonnal újfajta megmérettetés, erőpróba elé állt a fiatal művész: az operett olyan műfaj, ahol nemcsak énekelni kell, hanem táncolni és alakítani is.

Jordán Éva (Szilvia – április 16-i előadás) teljesítménye mind vokáli-

san, mind színészilag jónak mondható. Tánctudása megfelelő. A fiatal művész: mindent megtett, hogy második operett-címszerepét a leg-tökéletesebben játssza el.

Fülöp Márton (Edwin) természetes előadásmódja, nagy volumenű hangja most is meghozta a sikert. Alakítását a hercegi figurának kijáró magabiztosság és méltóság jellemezte.

Marton Melinda (Cecília – április 13-i előadás) alakításában hangsúlyosabb a volt orfeumi divához való közelítés: már az orfeumba való belépésekor áthatja valami naiv, fiatalos öröm. Az első felvonásbeli hármast (Cecília–Kerekes Ferkó–Miska) alatt azt az érzést kelti, mintha kizárólagos jogot formált volna ahhoz, hogy a Hajmáty Péter csak az ő kedvenc nótája legyen. A második felvonásban is úgy tűnik: az egykori orfeumi művész: csak játssza a főhercegnő szerepét – ezért hat nagyon őszintének az a mondata, miszerint »csak egy kis turpisság« eredményeként került a főhercegi kastélyba. Mindvégig érezteti: Miska és Ferkó világa, a pesti orfeum az a közeg, ahol feltétlenül boldog volt.

Panek Kati (Cecília – április 16-i előadás) által életre keltett figura parancsolóbb. Érdekes az első felvonásbeli hármast, ahogy felemeli a kezét, int a színpadon levő kisegyüttesnek, majd úgy énekel, hogy újraéli a múltat, miközben ránéz régi barátaira. Második felvonásbeli alakításakor érezzük, mennyire átlényegült az egykori Cecília: a hajdani dívából igazi, »kékvérű« dáma lett.

Pataki Enikő (Stázi – április 13-i előadás) alakításában érződik a műfajbeli jártasság. Temperamentumos

Stázi, hódító nőiessége teljes tudatában egy pillanatra meglepődik a Bóni iránt érzett, hirtelen fellobbant érzelmein, hogy aztán annál felszabadultabban élje át az igaz szerelmet. Nagyon jó tánc tudása elengedhetetlen kelléke volt sikerének.

Puja Andrea (Stázi – április 16-i előadás) fiatalkorát és színpadi tapasztalatlanságát meghaladó teljesítménnyel mutatkozott be. Nemcsak Mozartot, hanem Kálmánt is jól tud énekelni. Színészi alakítása megfelelt a szubrett szerepkör kívánalmainak, de pár évi színpadi tapasztalatszerzés hasznára válik. Őszinte, kedves, szeretetre méltó, eszes fruskát alakított.

Salat Lehel (Bóni gróf – április 13-i előadás) újra kamatoztathatta táncoskomikusi adottságait. Az általa alakított figura többéves színházi tapasztalatának és spontaneitásának eredménye. Példa erre a harmadik felvonásbeli rögtönzése: jól megrázza a padot, mielőtt leülne, mivelhogy a második felvonásban kiesett a fotel lába, amelyen azelőtt ültek Stázi-val. Alkatta miatt nem engedheti meg magának az anyámasszony katonája-féle attitűdöt, ami viszont jól áll a másik Bóninak, azaz Galló Ernőnek.

Galló Ernő m. v. (Bóni gróf – április 16-i előadás) tudta, hogy alacsony, vékony alkata miatt több mindent engedhet meg magának anélkül, hogy ripacskodásnak hatna. Örökmozgó lény színpadra lépésétől kezdve egy csapásra hódította meg a közönséget. Kiváló mozgáskészsége és tánc tudása mellett dicséretesen jól tud bánni kis volumenű hangjával. (Hogy néha elfedte a zenekar, az nem a színész hibája!)

Ádám János (Miska) minden szempontból kiváló teljesítménnyel örvendeztette meg a közönséget. Az általa életre keltett szereplő nem véletlenül válik a darab kulcsfigurájává.

Szeibert István (Kerekes Ferkó) mindvégig megőrzi a magyar dzsentri méltóságát: magatartása mögött vérbeli arisztokrata sejlik fel. A sok énekes színészi megvalósítás közül két emlékezetes pillanatot említenék: amikor meglátja volt szerelmét, Cecíliát, és amikor rájön, hogy kicsoda is a régi Cilike.

Szabó József (Lippert-Weilersheim főhercege) kiváló komikusi adottságait tárta a közönség elé. Jó mozgáskészsége azt is lehetővé tette, hogy ne csak a helyzet- és a beszédkomikum miatti »poénokat« játssza ki.

Molnár János (Tábornok) kackiás katonafigurát alakított, aki – úgy látszott – nem volt közömbös Cecília szépsége iránt.

Kisebbszerepekben fellépett: *Réti Zsuzsa*, *Popovici Zsófia*, *Bercin Samu*, *Kovács Ferenc*, *Mányoki László*, *Sípos László*, *Veress László*.

Az énekkar (karvezető Kulcsár Szabolcs) számára úgy tűnt, nem okozott nehézséget se a vokális, se a színészi megfogalmazás. Muzikális előadásmódjuk, jól összehangolt játékok is hozzájárult a sikerhez.

A balettkar (koreográfus Míndruþju Mihail) teljesítménye a hagyományos és ötletes koreográfiának köszönhetően aratott sikert.

A zenekar (karmester Incze G. Katalin) főleg a bemutató, április 13-i előadásán produkált szép zeneti megvalósításokat: megemlítendő az első felvonásbeli szép pianók és a Finálé. Sajnos mindkét előadás

többször fordult elő, hogy a zenekar és a színpad között ingadozások voltak vagy elfedték az énekeseket.

Szólnunk kell az ízléses kivitelű műsorfüzetről, amelynek segítségével betekintést nyerhettünk a kálmáni életműbe, a pesti mulatók és a múlt század eleji kolozsvári mulatóvilágba egyaránt.” (Nagy-Hintós Diana: Csárdáskirálynő – a biztos siker. Boldogságkeresőben az Óperencián túl. In: *Szabadság*, 2006. április 22.)

Az operettbemutató után egy kevésbé ismert és játszott opera következett Szabó Emese rendezésében, akitől megszoktuk, hogy sokszor „meghökkenítő” módon választ darabot repertoárjába, amely egyúttal felkerül az opera rendkívül keveset játszott műveinek listájára.

Franz Schubert *Asszonyháború* című operája országos bemutatóként tartható számon. Az egyfelvonásos opera Arisztophanész vidám, ellenállhatatlan vígjátékára, a Lüsizisztraté cselekményére épül. A Castelli alkotta szövegkönyvet a magyar opera számára Orbán János Dénes dolgozta át.

„Voltaképpen egyszerű, bohókás kis történetről van szó, amelyhez Schubert még szépnek is mondható zénét komponált, ennek énekszólamai inkább a dalokkal mutatnak rokonságot, de természetesen nincsenek meg – nem is lehetnek! – a szimfóniára jellemző zenei sajátosságok. Hallottunk viszont pár szép dallamvonalú áriát, amelyet kár lenne elfelejteni, parlagon hagyni.

Szabó Emese érdeme, hogy ebből az operából jó előadás »született«, mondhatni »a semmiből«. Elsősorban az eddigi rendezéseire

is jellemző ötletgazdagságot és naturalizmust emelném ki kezdve attól, ahogyan Flórián az előadás kezdetén a kapcáit teregeti, ahogy »asztallák« varázsolják, folytatva a feleségek hatásos esküjelenetével és a párnaharcral. Még a legapróbb részletekre is kiterjed figyelmé: az esküjelenetben a négy feleség négyféleképpen lép a párnára – mintegy ezzel is kifejezve a temperamentumukból adódó különbségeket –, így esküsznek: együtt torolják meg azt, hogy férjeik elhanyagolják őket, és a háborúskodást részesítik előnyben. Sikerült mind a négy katonafeleséget egyedisíteni: az őrnagyné Barbara (Székely Zsejke), a legharciasabb, Helén (Pataki Enikő) a legfélénkebb, Kati (Mányoki Mária) félénk, de »vész helyzetben« nem várt határozottságról tesz tanúbizonyságot, Mari (Molnár Mária) pedig kiegyensúlyozottsággal vegyített temperamentumot sugároz. Lizi (Réti Zsuzsa) kiválóan alakította a vígjátékokból már ismert talpraesett, furfangos szolgálot – aki a darab végén férjet is szerez magának Flórián (Laczkó V. Róbert) személyében. A katonák közül Leopold őrnagy (Sándor Árpád) a legkidolgozottabb figura, de persze ez a szerep jellegének is tulajdonítható: egy őrnagy a rangjához illő határozottsággal és »katonás« jellemmel kell hogy rendelkezzen. A másik három katonaférj, Rudolf (Pataki Adorján), Ferenc (Szilágyi János) és Ferdinánd (Naphegyi Béla) kissé egyformára sikeredett, ez azonban nem csorbitotta az előadás színvonalát. Sándor Árpádnak minden biznnyal nem volt nehéz életre keltetnie a kackiás őrnagyot, míg Pataki

Adorján áriájának míves előadásával hódított. Szilágyi János és Naphegyi Béla szerepfelfogását természetesség és a vígopera (nevezzük most így) által megkívánt bájos naivitás jellemezte. Laczkó Vass Róbertnél nem találhattak jobbat Flórián szerepére, ugyanis Lizi mellett ő a darab másik kulcsfigurája – mindenben méltó párja az eszes szobalánynak. Szép énekhangját, jó mozgáskészségét kiválóan tudta kamatoztatni ebben a műben is. (...)

Kulcsár Szabolcs vezénylése a schuberti dallamvilág tökéletes megértéséről és tolmácsolásáról tanúskodott. Minden igényt kielégítő muzikális előadásmóddal, a dinamikai árnyalatok sokszínűségével járult hozzá a zene hiteles előadásához. Kiemelendő az is, hogy a színpadon helyet foglaló kamarazenekar soha nem fedte el az énekeseket, ami máskor gyakran előfordul nagytermi előadások esetében.

A darab mondanivalójához, jellegéhez találó díszletek és jelmezek Dobre-Kóthay Judit hozzáértéséről győztek meg. Mi sem lehetne alkalmasabb az elhagyott, mondhatni szüzi önmegtartóztatásban élő hölgyek öltözéke színének, mint a patyolatfehér? És persze itt is egyediesít: az őrnagyné ruhájának szabása hasonlít egy katonai (őrnagy?) egyenruhához, míg a többi katonafeleség a kor – azaz a 19. század eleji – egyszerűbb/díszesebb női divatja szerint öltözködik. A férfiek öltözete a legegyszerűbb: igaz, nem újak, de a célnak megfelelőek. Az szintén a rendező érdeme, hogy a színpadon helyet foglaló zenekar tagjaira is fehér katonasapkát rakat,

mintegy kitágítva a kis színpadteret. Maga a díszlet is utal a produkció játékos, amolyan »asszonyháború« jellegére, amikor a négy hatalmas párnarengeteggel is kihangsúlyozza az opera komikus jellegét. Ugyan kinek jutna eszébe komolyan venni a párnahegyek között zajló »perpatvart«?

Dicséretes próbálkozásnak lehetünk tanúi: mind a zenei megvalósítás, mind a színpadi játék szempontjából jó színvonalú előadást láttunk a magyar opera színpadán, mintegy azt igazolandó, hogy élvezhető előadást lehet produkálni a legismeretlenebb műből is.” (Nagy-Hintós Diana: Asszonyháború – Opera a semmiből. Schubert-opera országos bemutatója a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. In: *Szabadság*, 2006. május 6.)

A rendező egy interjúban a következőképpen jellemzi a bemutatott művet:

„Az opera zenei tartalmáról elmondható, hogy a szerző Mozart, Haydn, Beethoven iránti hódolatát tükrözi. A liedszerű, lágyszólamok között ott van a mozarti zenei struktúra a Fináléban, a Haydn-szerű könnyed hangszerelés és Beethoven harmóniai. Az operának erre a lehetőségére építettük a játékot, a szereplők jellemét. Innen adódik az előadás stúdióformája, a mű terjedelméhez, zenei gazdagságához és főleg a mondanivalójához illik az apró, finom játék, a mimika érvényesülése, a nézőhöz pedig a történet közelsége.”

Mint érdekességnek, a műnek kétségkívül helye lenne a repertoárban, ha

repertoárdarab maradt volna. Sajnos csak néhány előadást ért meg, hasonlóan számos más bemutatott operához.

Énekes-utánpótlás

■ Időközben folytatódnak az énekes-utánpótlás, azaz a zeneakadémiai ének szakos hallgatók záróvizsgái.

„Júniusban négy fiatal énekes debütál a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. Június 8-án Puccini *Bobéméletében* Puja Andrea (Musette), Kele Brigitta (Mimi) és Sziklavári Szilárd (Collin) mutatkozik be a kolozsvári közönségnek, június 15-én pedig Kerekes Mária-Magdolna éneklé Bizet: *Carmen* című operájából Micaela szerepét.

A pályakezdőket a mostanra nélkülözhetetlenné vált Nagy-Hintós Diana mutatja be.

Kerekes Mária-Magdolna: nélkülözhetetlen a család segítsége. (...) Meggyőződésem: ezen a pályán lehetetlen egyedül végigmenni és megmaradni. (...) Most az államvizsgámon G. Bizet: *Carmen* című operájából Micaela szerepét alakítom, ami egyúttal operaházi debütömet is jelenti. Örömmel vállaltam, mivel teljesen azonosulni tudok a szereppel, és így önmagamot adhatom: hittel és őszintén.

Puja Andrea: Vonz az opera sokrétű készítése (...) Musette szerepe hangilag és színészileg is közel áll számomra. Sikeresen felvételiztem a Ionel Pantea által szervezett-vezetett Budapesti Operastúdióhoz,

tehát ősztől sokat tartózkodom majd Budapesten. Az operastúdió előnye, hogy tízhónapos szerződést köt a fiatal énekesekkel: ösztöndíjat biztosítanak, ami elég a mindennapi költségek fedezésére. Órákra járunk, fellépünk, és persze vizsgázunk is. Idén öt fiatal énekesre esett a bizottság választása. Ami engem illet, Mozart-repertoáromat szeretném bővíteni. (...)

Sziklavári Szilárd – tanár bácsi a rocktól az operáig. (...) 2002-ben felvételiztem a magyar operába, ahol a *Varázsfuvolában* az Öreg pap, a *Tosca*-ban pedig Angelotti szólámát énekelve debütáltam. Közel öt év karénekesi munka során olyan színpadi tapasztalatot szerezhethet az ember, főleg ami a színpadi mozgást illeti, amit az egyetemen nem lehet elsajátítani. A tapasztaltabb szólistákat hallgatva sok mindent beépíthetsz későbbi szerepeidbe. Az előadásokon való állandó, folyamatos jelenléte semmi sem pótolja. Sok pozitív tapasztalatot szereztem. A továbbiakban szeretnék ennek az öt évnek a tapasztalataira építkezni. (...)

Egylőre a vizsgaelőadásra összpontosítok, most ez a legfontosabb. Collin szerepe hangilag, úgy érzem, nagyon megfelelő számomra. Emberileg is közel áll hozzám a nyílt, őszinte figura.” (Nagy-Hintós Diana: Pályakezdő énekesek debütje a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2006. június 3.)

Még mindig a vizsgaelőadásokról! A továbbiakban csupán a magyar énekesek teljesítményére térünk ki.

„Nagy várakozás előzhette meg a Kolozsvári Magyar Opera június 8-i *Bobémélet* előadását, amikor három magyar és két román nemzetiségű végzős hallgató mutatkozott be a kolozsvári operakedvelő közönségnek. Igaz, nem volt telt ház, de vajon miért nem tudom ezt megszokni?

A fiatalok teljesítménye a jó és a nagyon jó között helyezkedett el, de ebben vélhetőleg oroszlán-része volt az operaosztályt vezető, többéves tapasztalattal rendelkező rendezőnek, Emil Strugarunak, aki minden szempontból élvezetes, izlées és nem utolsósorban korszerű előadást varázsolt a színpadra. (...)

Kele Brigitta (Mimi) nem várt teljesítménnyel tűnt ki a végzős hallgatók közül. Úgy látszott, mintha ez a szerep neki íródott volna: a naiv, finom lelkületű fiatal lányt alakítva mindvégig hiteles volt. Szép hangja, énektechnikája, muzikalitása ugyan már nem volt újdonság, színészi alakításából sugárzott a magabiztosság. Nyoma sem volt az eddig tapasztalt sutaságnak, alakításbeli bizonytalanságnak. Kiforrott, tapasztalt művésznek is dicséretére vált volna színpadi megvalósítása. Az első és második felvonásbeli bizakodó, a szerelemre rácsodálkozó fiatal lány a harmadik és a negyedik felvonásban a halálos kór áldozatává vált, ezt tükrözte minden gesztusa. Csodaszép pianókat énekelt. Kár, hogy néhány intonációs megingása csorbította az összképet.

Puja Andrea (Musette) mind voká-lisan, mind alakítás szempontjából remekelt: a tökéletes szereptudás mellett gazdag színészi játéka elbűvölő

volt. Már megjelenésétől fogva magára vonzza a tekinteteket a színpadon és a nézőtéren egyaránt. Megtestesíti a szép és mindenáron feltűnést kereső nő típusát, aki ha úgy gondolja, még hisztérikus kitörésekkel is képes magára vonni a figyelmet: a legyezőjével csapkod, cigarettafüsttel szembefújja exszerelmét, szenvedélyesen hozzásimul – mindezt anélkül, hogy triviálissá válna. A negyedik felvonásban elmarad a »színeváltozás«: egy másodpercig sem akarja elhíttetni a közönséggel, hogy a könnyelmű, feltűnősködő Musette »irgalmas szamaritánussá« vált volna, de az ösztönuralta lények képességével szorította háttérbe magát az élettől búcsúzó Mimi láttán. (...)

Székelyvári Szilárdnak (Collin) ez a szerep kevés alkalmat adott hanggi képességeinek bizonyítására: voltaképpen az utolsó felvonásbeli Kabát-áriára építhetett, amelyet kellő dinamikával, érthető szövegmondással adott elő. A négy bohém között mintha háttérbe szorult volna. Ha viszont a filozófusra »ráaggatott« sztoikus nyugalom, beletörődés állt szerepfelfogása központjában, akkor ez tényleg jellemző volt alakítására.

Sándor Árpád (Schaunard) produkcióján érződött a tapasztalat: magabiztosság és kitűnő vokalitás jellemezte teljesítményét. (...)

Ami a debütáló *Horváth József* karmestert illeti, a tökéletesség igénye, a mindenre való odafigyelés említendő meg. Pontos, könnyen érthető gesztusaival megkönnyítette a zenekar dolgát is, akik nem hagyták cserben dirigensüket, és a tőlük elvárt szinten teljesítettek. (...)

Ami Horváth József karmesteri debütjéhez még hozzátehető: eddigi vezénylései alkalmával többször érződött egyfajta diktatórikusság, uralkodni vágyás. Az igaz, hogy most is uralta a zenekari árkot és a színpadot, de Puccini zenéjét sikerült (...) szolgálnia. Javára írható, hogy sikerült a szólisták kisebb megingásait áthidalnia. (Nagy-Hintós Diana: Pályakezdők a Bohéméletben. In: *Szabadság*, 2006. június 17.)

Szívből örvendünk a pályakezdők sikereinek, de nem hallgathatjuk el kifogásainkat a választott vagy kijelölt (?) repertoárt illetően. Puccinit énekelni kihívást jelent a tapasztalattal rendelkezők számára is, a *Bobémélet* pedig igencsak nagy falat minden szempontból: hanggi, zenei, színészi összjátékot igényel. Ráadásul egy olyan karmesterrel kellett fellépniük, aki maga is debütált ebben az operában. Én ezt enyhén szólva felelőtlenségnek tartom elsősorban a Zeneakadémia tanárai részéről, akik ráadásul nem is nagyon kíváncsiak az eredményre. Ritkán tisztelik meg jelenlétükkel operánkat. Ugyanez a véleményem, ami a *Carment* illeti, bár Micaela szerepe másfajta kihívások elé állítja az őt alakító énekesnőt. Ami a *Carment* illeti:

„*Kerekes Mária-Magdolna* az első felvonásban elég nehezen győzte le lámpalázát – ez főleg a vokális megvalósítást illetően érződött. A szerep jellege által megkívánt egyszerű lánykát hitelesen alakította. A harmadik felvonásbeli áriájában viszont jobban érvényesült kellemes hangszíne, iskolázott hangja. Kissé szokatlan Micaela: nem veszi fel a versenyt a szépséges Carmennel, nem teljese-

dik ki a szerelmét féltő nővé, hanem megmarad félénk, ártatlan leánynak, aki beletörődik a vereségbe: Don José már sohasem lehet az övé. Még ha tudatosult is benne a férfi iránt érzett szerelem, feladata csupán arra korlátozódik, hogy hazavigye haldokló anyjához. Micaela megmarad olyan lánynak, aki szerelméről csak ábrándozni tud. Könyörgése és akaratnélkülisége ellenére válik rokonszenvesse. Ebben az értelmezésben Micaela sohasem volt Carmen vetélytársa. Micaela szerelme megmarad az álmok, a vágyakozások szintjén. A sugallt éteri tisztaságú érzelmek, az őszinteség miatt válik légiessé a figura, felülemelkedve a Carmen által képviselt testiségtől, fizikai vonzódástól. Micaela plátói szerelme a legdrámaibb pillanatban sem lépte át a határt a hús-vér szerelem és a testiség nélküli vágyakozás között. (...)

Horváth Józsefnek bizonyára jókora erőfeszítést okozott a színpad és a zenekar összehangolása, ugyanis önhibáján kívül sokszor – legalább tízszer – került abba a helyzetbe, hogy a szereplők vagy az énekkar megingása miatt helyreállítsa az egyensúlyt. (Mit tehetett volna: olyan karmestert még »nem találtak fel«, aki megtanulja az énekesek vagy az énekkar helyett a partitúrát.) Mindössze a negyedik felvonásbeli gyorsabb tempót vethetnénk a szemére. (N.-H. D.: Carmen végzősökkel. In: *Szabadság*, 2006. június 17.)

Emlékezhetünk arra, hogy a karmesterverseny győztesei egy-egy előadást vezényelhettek az opera repertoárjából, ez benne volt a verseny programjában.

Elsőnek a japán Kyosuke Mastsushita megosztott első díjasának előadására került sor május 18-án. A karmester a két verista operát, a *Parasztbecsület* és a *Bajazzókat* dirigálta. Az előadásokban ugyanakkor két debütöt is jegyeztünk: a *Parasztbecsület* Santuzzájának szerepében Mányoki Mária lépett színpadra, a *Bajazzók* címszerepét Cseterki Ferenc énekelte. Május 25-én az első díj másik birtokosa, a francia Didier Lucchesi Erkel *Bánk bánját* dirigálta. A kivételes kvalitásokkal rendelkező fiatal karmester maga javasolta ezt a címet, amelyet Franciaországban nem ismernek. Lefordította a szövegkönyvet, emellett tájékozódott Erkel munkássága felől is. A sikeres előadáson kitűnt Vigh Ibolya Melinda szerepében. Lucchesi a *Bánk bánt* később kiszálláson is vezényelte.

2006. május utolsó hetében a társulat hosszabb vendégszereplésre indult a Székelyföldre a *Bánk bán* és *A brémai muzsikások* előadásával a következő sorrend szerint: Gyergyószentmiklós, Székelyudvarhely, Csíkszereda és Sepsiszentgyörgy.

Az opera a 2005–2006-os évadot a *Csárdáskirálynő*vel zárta.

Az évadzáró után, amint azt már megszokhattuk, turnék következtek, leggyakrabban Magyarországra. Így június folyamán az opera társulata a *Bartók+Verismo* című Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon szerepelt Kodály *Székelyfőnök*jével, majd a 40. Nyírbátori Zenei Napok vendége augusztus 11-én *A brémai muzsikásokkal*, 12-én a *Rigolettó*val.

A nyári vakáció különben ez alkalommal nem túl hosszú, igényes bemutató következik, amelyre alaposan fel kell készülni.

2006/2007

Falstaff

■ Az új évad első bemutatója Verdi kései operája, a *Falstaff*. Ezt a rendkívül kényes operát először 1961-ben mutatta be az opera Szinberger Sándor rendezésében, Rónai Antal zenei vezetésével. A mostani előadást színész-rendező, a Marosvásárhelyen működő Kincses Elemér vitte színpadra. Kincsesnek ez az első operarendezése. Saját bevallása szerint a *Falstaff* megrendezése művészemert próbáló feladat. Azt is elmondta egy interjú kapcsán, hogy nagyon nagy segítséget kapott Hary Béla karmestertől, így sikerült egy európai mércével is rangos előadást létrehoznia. Az alábbi kritika kiemeli az előadás pozitívumait, de nem hallgatja el a kevésbé sikerült megoldásokat sem, amelyek elsősorban a rendezéshez, illetve a díszletezéshez köthetők.

Kincses kiváló partnerre lelt Labancz Klára díszlet- és jelmeztervezőben is, bár kritika éri az ő munkásságát is. Mindent összevetve a negatív megnyilvánulások elhanyagolhatók az előadás egészét tekintve.

„Kincses Elemér rendezése az ízléses komikum jegyében fogant, amely úgy válik korszerűvé, hogy nem sérti sem Verdi, sem Shakespeare művét. Lehet derülni, mosolyogni, sőt még kacagni is az ötletdús gagek láttán.

Az első felvonás második képében a színen található mérleghinta remekül mutat: a komikumot is fokozza, de talán megnehezítette az éneklést. A színpad közepén levő emelvény – amelyen egy látszó is található – még több mozgáslehetőséget és a színpad megfelelő belakását

biztosítja, így dinamikusabbá válik a cselekmény. Apró gesztus: ahogy a négy nő rálép a Falstaff által küldött levelekre, egyúttal mintha a levél íróját aláznák meg. (...) És még egy rendezői erény: színészi megvalósítás szempontjából sikerült a négy nőt egyediesítenie.

Töprengtem az emberméretű babák funkcióján. Ha már négy nő szereplő van, miért három a babák száma? Olyannak tűnt, mintha dupláznák a négy igen jó színészi teljesítményt. A Falstaff-baba – amely leginkább egy ronda, giccses kerti törpéhez hasonlatos – az ironia és a gúny eszközének tekinthető, de a produkció »megállta volna a helyét« talán a szereplőket jelképező babák nélkül is. (...)

Az utolsó kép – az erdőjelenet – az előadás csúcspontja, amely dinamikusságával is figyelemfelkeltő. Viszont vitatható: elérte-e a célját a rendező ama törekvése, amikor az énekkar homlokán leginkább bányászlámpához hasonlítható világító micsodával jelent meg? Elvégre már máskor is jöttek be égő gyertyával... (Kis romániai nüansz: menthetetlenül a bányászok jutottak eszembe.)

A Labancz Klára által kiöltött ruhák szépek és díszesek, színben harmonizálnak viselőjükkkel, mintegy kiemelve a gazdag polgárosztályhoz való tartozást. A színek kiválasztásában a hagyományos színszimbolika uralkodik: a fiatal lány ruhája világos, míg az érett asszonyok ruhájának színe bordó, sötétkék, illetve zöld. A férfiak ruhája inkább sötét színű. Falstaff meggyesínű öltözéke kelles színhatással bír.

Ami a színpadképet illeti, a fehér, ezüst-arany és piros szín jól mutat ugyan egymás mellett, de a földre leterített égőpiros műanyag fólia rontja az összképet. Nem értem: nem volt pénz a padlószőnyeg beszerzésére? Kár. Vitatható az alumíniumra emlékeztető sörös-, illetve boroshordó. Talán jobb lett volna egy fautánzat. (Az alumíniumjellegű csakis a díszlettel való harmonizálás jegyében »bocsátjuk« meg.) A kocsmajelenetek leszűkített színpadtere elégséges mozgásteret biztosít. A Ford-ház és a windsori erdőkép esetében a színpadtér teljes kihasználása pedig az események fontosságát kívánja aláhúzni. Szép és előkelő benyomást kelt a Ford-ház belseje (2. felvonás 2. kép), a pirosas árnyalatok élnékesget, életigenlést, egészséges szerelemfelfogást sugallnak. A windsori erdő megvalósítása színpaditellalát: a középén ékeskedő, csodálatos szépségű fa valósággal fogva tartja az ember tekintetét.

A darab kulcsembere természetesen a főszereplőt éneklő-alakító, kitűnő komikus vénával megáldott *Herez Péter*, aki már több buffoszerpellel ért el kiemelkedő sikert nem csak nálunk, hanem Európa-szerte. A szemvillanásától és keze legapróbb gesztusától egészen a figura teljes felépítéséig minden ízléses, ugyanakkor komikus, de nem abból a harsány, durva fajtából, hanem megőrzi az angol főúri osztályra jellemző elegáns, méltóságos jelleget anélkül, hogy elvonatkoztatnánk a hús-vér figurától. (...) A hódító Falstaff, aki rózsaszállal a szájában jelenik meg szíve hölgyénél – finom, árnyalt megvalósítás, amelynek érzé-

keléséhez kell némi színházkultúra, ráérzés. A gagek sorozata folytatódik: taburett, cipődobálás stb. A kiváló színészi alakítás mellé jó hangijeljesítmény társult.

Bancsov Károly (Mr. Ford) újból kedvére való szerepben mutatkozhatott be, amelynek lényege a komikum kiaknázása, színrevitele. Remek színészi játéka feledtetni velünk, hogy hangjával többször »spórolt«.

Kiváló színészi alakítás jellemezte Szeibert István (Bardolf) játékát is, kezdve attól, ahogy elcseni Falstaff borosflaskóját, vagy megjártssa a sértődöttet, amikor az első felvonásban Falstaff »letolja«. Szeibert tündékirálynővé »avanzsálva« is nagyszerű figura.

Szilágyi János (Pistola) a megfélemlített korhely szerepében hiteles, jópofa.

Egy apró, de érdekes mozzanat: miközben Falstaff két korhely cimboráját »okítja« (I. felvonás, 1. kép), Bardolf és Pistola egymást fürkészik, hadd lám, mit szól a szidászuhataghoz a másik? Méltánylandó teljesítmény az is, ahogy Bardolf és Pistola szánják-bánják bűneiket (2. felvonás, 1. kép).

Molnár János (Dr. Caius) gazdag operaénekesi tapasztalatára épített a szereplő életre keltések.

Pataki Adorján (Fenton) teljesítményén jó értelemben véve látszott az elmúlt két év »mély vízbe dobásának« pozitív eredménye. Bensőséges volt a 2. felvonásbeli áriája és kettőse Nanettával. Ez a szerep kivételes alkalom volt a bizonyításra: Verdi-interpretációja (is) felfele ívelő tendenciát mutat. (...)

Jordán Éva (Alice Ford) mind színészilag, mind énekesként remekelt. Kiválóan alakította a nőiessége és szépsége tudatában lévő, de még fiatalnak tűnő polgárasszonyt, aki a »nagy összeesküvés« közepette sem feledkezik meg lánya boldogságáról.

Pataki Enikő (Nanetta) teljesítményéről csak felsőfokon lehet szólni. A szerep testre szabott: mindvégig hitelesen ábrázolta az első szerelem bűvöletében élő lányt. Hangilag is megfelelt ez a szerep. Nanetta és Fenton kettőse magában hordozta a frissesség, az üdeség illúzióját.

Molnár Mária (Mrs. Page) előadómódját természetesség jellemezte, szólamát a lehető legpontosabban énekelte. Hangja szép, színpadi tapasztalata egyre gazdagodó.

Georgescu Mária (Mrs. Quickly) alakítását női temperamentum és rafinéria karakterizálja. Igaz, most inkább közvetítő, de egész lényé tapasztalt, a férfi-nő ügyekben járatos fehérnépet sugall. Az énekkar betanítása Kulcsár Szabolcs karnagy munkáját dicséri.

A Hary Béla által vezetett zenekar teljesítménye jónak mondható, ám az előadás zenei megvalósítására némi bizonytalanság volt jellemző. A színpad és a zenekar közti összhang megteremtése biztos nem okozott különösebb fejtörést a töretlen ívű, sikerekben gazdag, fél évszázados időszakot átölelő karmesternek, de további próbákra – esetleg az ének és a zenekari szólamok elmélyültebb tanulmányozására – lenne szükség ahhoz, hogy az előadás áttörő sikert arasson a közeljövőben sorra kerülő budapesti vendégjátékon. (Azért nem mondtam kolozsvári si-

kert, mivel a bemutató háromnegyed háza újfent lehangoló volt. Ilyen »foghíjas« nézőtér láttán művész legyen a talpán, aki a l'art por l'art elv alapján tökéletesen teljesít! (...)

A produkció úgy szerepelt a havi színlapon, mint olyan előadás, amellyel Hary mester fél évszázados operaházi karrierje előtt kíván tisztelegni. Vajon miért nem lehetett pár szóban méltatni Hary Béla pályáját, esetleg szót adni az ünneplőnek? Legalább a műsorfüzetben megemlíthették volna az életút főbb állomásait.

Utolsónak hagytam azt a már sokszor megélt tény említését, hogy (most már) egy Verdi-bemutató sem hoz teltházat a Kolozsvári Magyar Operába. Az üres széksorok a város kulturális szegénységi bizonyítványáról tanúskodnak. Ha így haladunk, nem telik bele egy évtized, és kirakatintézménnyé válik az intézmény, valamint szélmalomharccá bármilyen nemes szándék... (Nagy-Hintós Diana: Verdi: Falstaff – egy színvonalas előadás. A kolozsváriak nem voltak különösképpen kíváncsiak a bemutatóra. In: *Szabadság*, 2006. október 21.)

Hintós utolsó megjegyzésével is egyetérthetünk. Szomorú látni az üres széksorokat. Újra felmerül bennünk a kérdés: Vajon hatékony-e valójában az intézmény szervezőképessége? Nem lehetséges, hogy mi is hibásak vagyunk a kialakult helyzetért?

Fontosnak tartjuk közölni a kedves olvasóval, hogy a *Falstaff* előadás alkalmával Hary Béla karmester a Magyar

Játékszíni Társaság életműdjában részesült. Megtisztelő mind a karmester, mind az opera számára.

A Falstaff ebben az évadban (november 3-án) vendégszerepel Budapesten is, az Erkel színházban. A kritika kiemeli:

„Összeszokott társaság, igazi ensemble, kiugróan senki nem rossz és nem jó. Minden »működik«, a zenekari játék végig kissé vaskos, időnként bakancsot húzott balettesek jelennek meg az ember asszociációiban. Semmi modernkedés, semmi extravagancia, szerény, de működő díszletek, szép kosztümök. Konzekvens a rendezés, sajtóságos szimmetriával: mindhárom felvonás első képe valamiféle díszes paraván előtt játszódik, hogy a másodikra »nyíljon ki« az egész színpad.

Hercz Péter igazából a második felvonásra találja meg hangját (a számos apró ötlet egyike: ez a címszereplő öregén és kövéren is kívánatosabb, mint Mr. Ford...), a szerelmesek valóban egy ifjú pár, nem kiöregedett bonviván és szubrett. Bancsové számomra az egyetlen ismert név, de felesleges lenne bárkit kiemelni – mintha egy nagy család produkcióját látnánk.

Olyasmit, ami még ma is, legalábbis időnként és romjaiban, de dívik hazánk vidéki operajátzásában, szegény ember vízzel főz, de időnként sikerülhet ízletesre.” (Heiner Lajos: Falstaff – ólomlábakon (A Kolozsvári Magyar Opera vendégjátéka), 2006. november 7. Online)

Bartók Béla színpadi művei és kortárs magyar művek bemutatói

■ November 17–19. között a Kolozsvári Magyar Opera háromnapos emlékünnepeket szervez, amelynek során tudományos ülésszakra, hangversenyre és nem utolsósorban a három színpadi Bartók-mű bemutatására kerül sor: *A fából faragott királyfi*, amely több mint harminc éve nem szerepel a műsorrendben, *A kékszakállú herceg vára* Selmeczi György rendezésében és *A csodálatos mandarin*, amelyet számítógépes animáció kísér.

Arra a kérdésre, hogy mi készítette Selmeczi Györgyöt a *Kékszakállú* megrendezésére, a művész elmondta:

„– Csodálatos kihívás a mű színpadra vitele, amelyet általában koncertformában szoktak előadni, de a zeneszerző amúgy színpadra szánta – pontosított Selmeczi. A középkori eredetű francia történetben bemutatott férfi-nő viszony megközelítése ma időszerű. Egyetemes, kozmikus térbe kell helyezni ezt a viszonyt. A darab paradoxonja a két szereplő kamaradramája és a monumentális forma közti ellentét feloldásában keresendő. A kisrealizmus szintjén nem lehet megközelíteni ezt a művet, amely stilizálás után kiált” – tájékoztatót.

Ami *A csodálatos mandarin* táncjáték számítógépes animációs előadásmódját illeti, ez egy művészi megnyilvánulás, amely ötvözi a számítógépes grafikus, a zenész és a filmrendező M. Tóth Géza tehetségét. Tóth jelenleg a londoni

Royal College of Art tanára, aki több ilyen jellegű filmet valósított meg, amelyek nagydíjasok lettek. Selmeczi reményei szerint ez a produkció elnyeri az ifjabb generáció tetszését is.

Az *Emléknapok* társszervezői, illetve támogatói a Román Nemzeti Kulturális Alap, a Magyar Oktatási és Kulturális Minisztérium, az Illyés közalapítvány és a bukaresti Magyar Kulturális Intézet.

A tudományos konferencia keretében a bartóki életmű egy-egy szeletéről László V. Ferenc muzikológus, Almási István népdalkutató, Pávai István népdalkutató és Laskay Adrienne operatörténész értekezett. Ezt követően Kostyák Alpár művészeti titkár szerkesztésében magyar és román hagyományos népzeneből nyújtottak ízelítőt, közreműködtek: Herczku Ágnes, Pöllnitz Boróka, Mírcea Cîmpean, Kincses Margit és a Tarisznyás Együttes.

A zenetudományi értekezlet második részében Fodor Attila, Németh G. István, M. Tóth Géza és Selmeczi György zenetudományi előadásai hangzottak el. Ezután került sor *A fából faragott királyfi* táncjáték és *A kékszakállú herceg vára* című opera bemutatására. Az ünnepségsorozat harmadik napján a kétrészes műsor első felében elhangzott *Húsx magyar népdal* Kocsis Zoltán zongoraművész-karmester hangszerelésében, Vigh Ibolya, Georgescu Mária, Daróczi Tamás és Sándor Árpád előadásában. Az est második felében került sor *A csodálatos mandarin* számítógépes animációjának bemutatására.

Egy ilyen esemény alkalmával természetesen, hogy megszólaljon László V. Ferenc muzikológus–zenetudós.

„Rég nem örvendtem annyira szívem legmélyéből a magyar opera sikereinek, mint a múlt hét végén, a Bartók Napokon. Ami szombaton este történt, két zenetörténeti, eseménynapotárakba kívánczoló győzelemmel is felért. Egyrészt azért, mert mind *A fából faragott királyfi*, mind *A kékszakállú herceg vára* eredeti és magas művészi színvonalon kivitelezett előadásban került a közönség elé. Másodszor azért, mert az előadásra a szó szoros értelmében »minden jegy elkelt«. Ráadásul amikor – meghívóval a zsebemben – a bejárathoz közeledtem, először románul hallottam meg, hogy »nu mai sunt bilete«, annak örvendetes jeleként, hogy az est iránti érdeklődés nem korlátozódott a magyar törzsközönségre.”

A második előadás karmestere az időközben Budapestre távozott Selmeczi helyett Jankó Zsolt volt, akiről azt írja László Ferenc, hogy „egyáltalán nem »beugrik« szerepébe, hanem épp ellenkezőleg: ő az a fiatal, tehetséges és rokonszenves karmester, aki az elmúlt hetekben a két Bartók-remeket az együttesnek a vendégkarmester »keze alá« betanította. Csak éppen hogy nem írták rá a plakátra, ahogyan illett volna, hogy »a karmester asszisztense: Jankó Zsolt.«” (László V. Ferenc: Bartók: ma, kedden este. In: *Szabadság*, 2006. november 21.)

Következzen az előadások kritikája.

„*A koreográfus kiállta a próbát.*

Nem tudni, a Bartók-művek mostani bemutatása sorrendjének eldöntésekor az illetékesek mennyire ismerték a zeneszerző ez irányú elgondolását – ám dicséretes az is, hogy hűek maradtak a bartóki szándékhoz, amelynek alapján *A fából faragott királyfi* táncjátékot és *A kékszakállú herceg várát* egy estén adták elő. (...)

A Királyfi... esetében az első és nagyon fontos kérdés az lehetett, hogy Jakab Melinda koreográfus mozgásszínház-stílusú elképzelése mennyire »passzol« majd a történet klasszikus narratívájához. Ahogy a mesében a királyfi, úgy állta ki a »tűzkereszt« próbáját Jakab Melinda és az általa olyan nagy kedvvel és tehetséggel művelt irányzat. Sikertült ugyanis bebizonyítania, hogy az előadás – az első pillanattól egészen az utolsóig – a színpadra tudja szegezni a tekinteteket. Amikor a kóromsötét színpadon végiglejt a lebegő tündér, akár valami turpisságra (bűvészmutatványra?) is gondolhatnánk. A mozgásszínház sajátosságaként ismert természetes, kígyózó mozdulatok szimbiotikus egységet alkottak Bartók zenei világával.

Ötletes a fák gyökereinek kacsaringózó – inkább liánhoz hasonlatos – megjelenítése, azaz a sellők harca a királyfival. A kreatív megoldások sora azonban ezzel nem ér véget: a királyfi fából faragott »mására« a koreográfusnő nem jelöl ki külön táncost, hanem »eredeti« fabábut mozgat két szereplő (György László és Urmánczi Jenő bábszínészek). De talán hosszú is lenne mind felsorolni a jobbnál jobb, szellemesnél szellemesebb koreográfusi megoldá-

sokat. Jakab Melinda táncosként is remekel: alakításának csúcspontja, amikor – a szövegkönyv előírásaihoz híven – megvigasztalja az elkeseredett, reményét vesztett királyfit. Rareș Cîmpean (Királyfi) szintén kiváló teljesítményt nyújt: technikailag magabiztos előadásmódja mellett okvetlenül említést érdemel az emberi érzelmek széles skálájának hiteles tolmácsolása. Táncra látványos, amikor kilátástalanul a földre rogy, senkinek sem jut eszébe kételkedni a szereplő autentikusságában. A Királykisasszony (Laura Ursu) is kitűnően alakította a hiú, önmagát szinte narcisztikusan imádó, beképzelt teremtetést, ám kevésbé volt alkalma megcsillogtatni tánc tudását. A balletkar teljesítménye harmonikusan illeszkedett a főszereplők táncához.

Csodás díszletet és jelmezeket tervezett Venczel Attila és Szakács Ágnes: hűek maradtak a mese jellegéhez, a színpompás, ötletes kreációk is hozzájárultak a közönség figyelmének szinten tartásához.

Judit és Kékszakáll a színpadon

Nem kis bátorságra és rátermettségre van szüksége annak a rendezőnek, aki színpadra viszi ezt a Bartók-kamaraoperát. Selmeczi Györgynek szerencsére mindkettőből jutott épp elég. Elképzelhető, rendezői alapfelgondolása az volt, hogy a középkori monda hangulatát varázsolja színpadra. Ha ez így van, maradéktalanul sikerült. Ízléses és egységes koncepcióját sikerült végigvezetnie a mű egészén, anélkül, hogy az egy kicsit is csorbult volna. Amikor felmegy a függöny, és a szemünk láttára terítik meg a csupaszon is impozáns asztalt, úgy érezhetjük:

mintha pont minket vártak volna. Persze vitatható: miért szükséges megmutatni az álló színpadi lámpákat, miért kell úgy kezdeni a darabot, hogy három, jellegtelen kinézetű, szürke ruhába öltöztetett nő sepreget (mintha az ötvenes évek szocreál stílusú takarítónőit látnánk – csinosabb kiadásban). Miért maradnak szinte láthatatlanul a színpadon ezek a szereplők? Na de térjünk vissza: megérkezik a két szereplő. Kékszakáll, mindvégig egy feudális főúr elegáns, ám követelőző, markáns, a szó legnemesebb és legcélravezetőbb értelmében férfias »filingjével«, és Judit, az ezerarcú nő. Kiemelném a fények hirtelen változását is a sóhajtások során. Bensőséges gyöngédség, ugyanakkor egészséges szexualitás jellemzi Judit és Kékszakállú viszonyát: az asztalra boruló pár képe a kiteljesülő-félbenlévő fizikai vonzódás érzékletes megmutatása. Mindkét szereplő életerőtől duzzad, például amikor Kékszakáll tesz néhány tánc lépést, vagy Judit lerántja az abroszt és összetör mindent, amit ott talál. A hét ajtó most egy. Nem is lenne ezzel baj, ha nem a földön lenne ez az ajtó – bizony a nézőtér nem minden pontjáról lehet tisztán kivenni, tulajdonképpen mit is ábrázol a kinyitott »ajtó«. Talán jobb lett volna egy függőlegesen elhelyezett alkalmatosság. Az is megkérdőjelezhető, hogy a végén a szocreál takarítónőkből a Kékszakállú feleségeivé avasztott szereplők mennyire alkalmasak a feszültség fokozására. Abban a momentumban, gesztusban, amikor a három »szürke angyal« leveti gönceit, és felveszi a Kékszakáll által nyújtott

díszes ruhákat, nem volt meg a kellő hatásosság. Az, amitől az embernek egy másodperc töredékéig eláll a lélegzete. Még így, színes köntösben is alig hisszük el, amit Judit akkor mond: »Jaj, szebb nálam, dúsabb nálam«. Hiteltelen maradt volna e kiáltás a művésznő szuggesztív színpadi játéka nélkül. A darab vége azonban, amikor mind az öt személy helyet foglal az asztalnál, visszaállítja a katarzishoz szükséges hangulatot. Molnár Mária (Judit) csodálatosan érett, tökéletes vokális teljesítménye és alakítása bámulatos. Mindenféle szempontból alkalmas erre a szerepre, bizonyára Bartók is ámulattal hallgatná a művésznő szép hangját, kiművelt énektechnikáját, magával ragadó színpadi játékát.

Szilágyi János (Kékszakáll) ugyancsak sokat fejlődött a tavaszhoz képest. Alakítása elsöprően természetes, »életszagú«. Hol hercegi grandezzaival közeledik Judithoz, hol a fizikai vágytól égő férfiként, hol engedelmességet parancsoló nagyúrként. Hangilag is sokat ért a szerep.

A fekete-fehér hagyományos színszimbolikájú díszlet Lőrincz Gyula, míg a szép és ízléses kosztümök Szakács Ágnes keze munkáját dicsérik. Gyönyörű és rendkívül nőies Judit sötétlila öltözéke, a három feleség világos színű, gazdagon díszített ruhája is nagyon jól mutat a színpadon.

Kodály-dalok Kocsis módra

Teljesen új arculatot kölcsönzött a daloknak Kocsis Zoltán hangszerelése, amelyet csak dicsérni tudunk. Minden dal külön kis remekmű – hát még így, egy csokorba kötve! Az

előadók neve már önmagában biztosítja a sikert. Vigh Ibolya csodálatos szépségű hangszíne jól érvényesült a lassú tempójú dalok esetében. Ám túl mereven állt a színpadon, és néhány intonációs megingása is zavarólag hatott. Georgescu Mária szuggesztív mimikájával és érthető szövegmondásával emelkedett ki a négy szólista közül. Daróczi Tamás sokéves tapasztalata, magabiztos énektechnikája most is »bejött«. Sándor Árpádot nyugodtan nevezhetjük napjaink sztárbaritonjának, és nem csupán a vasárnap esti fellépése miatt. Az is megemlítené, hogy sikerült tolmácsolnia a játékos jelleget ott, ahol a partitúra megkívánta. Sajnos az énekkar bizonyos helyeken figyelmetlen volt, de Selmeczi György karmester mindvégig ura maradt a helyzetnek.

Számítógépes animáció – először a sétatéri színpadon

(...) *A csodálatos mandarimról* értekezünk M. Tóth Géza számítógépes értelmezésében. Csak most vált tapinthatóvá, mennyire szubjektív a mű értelmezése. A számítógépes animáció nem tud rávilágítani a cselekmény minden apró részletére, csupán nagyvonalakban vázolja azt, amit a szöveggönyv előír. És kimarad néhány tényező, amely feltétlenül szükséges ahhoz, hogy ne csak művészi, hanem emberközeli legyen a mű. (...)

Befejezésül hadd szóljunk a zenekar kiváló teljesítményéről. Téved az, aki azt gondolja, erőpróba volt a tár számára a három Bartók-mű. Ahogy Selmeczi György egy előbbi beszélgetés során találóan megjegyezte: ez a zenekar ragyogóan tud

Bartókot játszani. (Anélkül, hogy a fáradtságos munka izzadságszagát éreznék rajta, teszem hozzá.) Önfeledt és értő tolmácsolást hallottunk. A Bartók-interpretáció szédületes tempójú haladást produkált az elmúlt két-három évtizedben – nem csak itt, más zenekarok, együttesek esetében is. S azt se felejtjük el: miként most, úgy a hatvanas években is az ország első zenekarai között tartották számon a magyar operáét, jóllehet akkoriban nem volt annyi zeneakadémiai végzettséggel rendelkező tagja, mint manapság. Viszont volt heti négyöt előadás, évente több bemutató.” (Nagy-Hintós Diana: Hármás bemutató a Kolozsvári Magyar Operában. Bartók Béla Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2006. november 25.)

A nagyon részletes, kimerítő kritika az est minden eseményére érdemben reagált, a kritikus megjegyzéseivel maradék nélkül egyetérthetünk. Furcsa és szokatlan volt azonban a számítógépes animáció, amely újszerűségével (vidékünkön) sokkolóan hatott, nem szégyen bevallani, hogy nem tudjuk érdemben értékelni.

A számítógépes animációt nagyon sokan nehezményezték, az elképzelést elutasították, de ez nem meglepő a kolozsváriak részéről, hiszen tudvalevő, hogy a város közönsége meglehetősen konzervatív. Persze lehet elemezni a munka minőségét, lelkesedéssel fogadni az újszerűt, vagy teljes mértékben elutasítani. A következő írás erre világít rá. Érdekessége, hogy egy ismert és elismert, modern szemléletű költő tollából született.

„Mottó: *A véleménynyilvánítás miért ne lehetne ma is tisztesség kérdése?*

November 19-én hasonló érzés fogott el, mint amikor valaki repülőgép-eltérítés áldozata. Persze ez pontatlan: tekintve, hogy a Kolozsvári Magyar Opera aznap esti pár száz főnyi közönsége közül kétlem, hogy bárki szembesült volna valós terrortámadással. Ami elsődlegesen, ijesztő erőszakkal hatott ránk, azt számítógépes animációnak nevezik. Minden bizonnyal magas szakmai szinten történt, mivel a mellettem és körülöttem ülőkhöz hasonlóan időnként lesütöttem a fejem vagy behunytam a szemem, a közérzetem csapnivaló lett, s pillanatokra rosszullett fogott el. Ha mindez máshol, más körülmények között történik (esetleg számítógép előtt, lakásban, mondjuk, csendben), valószínű, nem kerül sor ilyen sokkhatásra. De *A csodálatos mandarint* kellett volna hallgatni, nézni – átélni. (Elég ez koncentrálnak, minden különleges másra-másfele figyelés nélkül.)

Nem olyan egyszerű a kérdés – nem »vizontprovokációról« van szó, hogy: Bartók mit szolt volna hozzá? –, jóllehet feldúltan, fizikailag és lelkileg károsulva, a legkíméletlenebb percekben bizonyára többen gondolhattak arra, hogy vajon ezután a jövőben hány hasonló »élményt« bír ki az ember őszintén (még ha sznob is) zokszó nélkül, és a *Bánk bánt*, a *Nabuccót* és (miért ne) a *Csárdáskirálynőt* is így fogják feltárlani majd a mélyen tisztelt közönségnek?!

Ha minden újítás, technikai csoda kérdése – a modern szót megszámlálhatatlan lejárata után most

hagyjuk –, nagyon sematikus, sivár helyzet(ek) adódhat(nak). Mint amilyen az a közvéceajtók ábráira emlékeztető volt, a vetítővászon végtelenül megsokszorozva, variálva, ám mégis oly fantáziátlanul, hogy a mellettem ülő műszaki főiskolás ifjú is – zavartan, riadtan, kimerülten, unottan (tessék: tovább kitölthető!) hunyta be szemét, s utólag bevallotta, hogy primitív volt a csatolt áru, s ő, mint mindannyian (ha nem is ismerjük be hangosan) képtelen volt követni a zenekar játékát, valamenynyire is átélni Bartók zenéjét. Nem az a kérdés, a dilemma, hogy az ismert, megszokott – ha művészi, már eleve nem szokványos – pantomimet lehet-e és kell helyettesíteni, miután az eredmény (nemcsak illúzió-) romboló hatással járt.

Minden korban voltak sznobok, zajos, lelkes társaságban, de a társadalom művészeti közvéleményének sikerült a sekélyestől, a kívülről bevitt-beerőszakolt támadástól megóvni a kétségbevonhatatlanul nagy alkotásokat. Hosszú távon ennek mégiscsak van hagyománya, mégha a hagyományos ellen történik is minden: kísérlet, és zavaros, értelmetlen rombolás.

Vajon a zenekar tagjai, ha csak belepillantottak volna az »olajozottan« modoros (emiatt képzeletszegény) sémákba, a még csak nem is gusztusos, vonzó női vagy mandarinfigurával gépfegyverező, bombázó képsorokba – a hatás pusztán a technikai bravúrnak s adottságnak volt köszönhető, és elviselhetőbb, amikor üres kockákat látunk –, aligha tudták volna becéléssel folytatni, s ki tudja, hányszor hibáztak volna.

Politikai, háborús vagy terror-»élmény« is előidézhet ilyen sokak egészségére nézve is káros sokkhatást. Az elidegenítő, idegesítő reklámvilágot felidéző számítógépes megvalósítás nyilvánvaló műfaji korlátjairól, behatároltságáról árulkodott, nem érezted semmilyen lelki, szellemi kapcsolatát az opera színpadán felhangzó zenével. Letaglóztta a hallgatókat – a fogyasztó szintjére degradálta –, nemrég művészi többletet nyújtott volna, hiszen mint néző képtelen voltál bármilyen széppel, katartikussal asszociálni.

Az, ahogy senki sem tiltakozott hangosan (még kis sem szaladt), és udvariasan meg is tapsolta az Angliában hírnevet szerzett számítógépes szakembert, az a mai világszerte eluralkodott bizonytalanságérzetnek és elpuhított, manipulált, idomított polgármorálnak is betudható. Mindegy, repülőgépen vagy utcán: vajon hányan reszkíroznák meg az ellenszegülést a nem kívánt, idegen preszszióval szemben (mint amilyenben az átélt »művészi megnyilvánulás« részesített a legkiválóbb tehetség zenéjének hallgatása közben)? Akad-e kivétel egyáltalán?

Aznap este ez elhangzott még az opera épülete előtt. Egy dialógus, vagy csak vicc.

»Zavart a fogvicsorítása, uram. Tudniillik előttem ült.« »Széknyikorgás volt.«

»A hallásom nem tökéletes, azt viszont láttam és tudom, hogy bársónyszékben ült.« »Az a szék nyikorgott, amelyekre gondoltam.«

Még jó, hogy van saját képzelőerőm. Különbben azok, akik a művészetben is technikai haladást lát-

nak, könnyen elfeledtethetik velünk, hogy a zene felszabadít.

Ott van például az az »öreg« Bartók.

Hát még a Mandarin csodája.” (Lászlóffy Csaba: Az elmaradt csodálat. In: *Szabadság*, 2006. november 22.)

Következzen az ellenvélemény is, amelyet a napilap párhuzamosan közölt a fenti eszme-futtatással!

„Ma, amikor mindenki büszke a bartóki műre, arra, hogy a világ szinte minden táján ismerik nevét (bár akadnak olyanok, akik nem is tudják, hogy magyar származású – ezt tapasztalatból mondom), amikor mindenki »érti« a zenéjét, és szégyen, ha nem hallott valamelyik szerzeményéről, jó lenne, ha felelevenítenénk magunkban kudarcait is. Főként így, ünnep tájkán. S talán ha őt magát megkérdézhethetnénk, miként viszonyulna harmadik színpadi műve (amelynek budapesti bemutatóját már nem érte meg), *A csodálatos mandarin* vasárnap esti, kolozsvári előadásához, könnyen meglehet, hogy csalódnának mindazok, akik annak elítélésére számítanának. Már csak azért is, mert ha valaki, akkor Bartók – saját tapasztalatából is okulva – minden bizonnyal nyitottan viseltetett volna bármilyen kezdeményezés iránt. Ezért érzem én kissé eltúlzottnak azt a vehemens elutasítást, amellyel némelyek fogadták ezt az újszerű kísérletezést. Nevezetesen *A csodálatos mandarin* zenéjére készült, M. Tóth Géza »szimfonikus animációjáról«, vagyis a koncertszerű formában felhangzó zenével egy időben animációs technikával előállított kép-

sorozatokról van szó. Lényeges megjegyezni, hogy a vetített kép igazodik a zenéhez, és nem fordítva. No meg azt is, hogy a kísérletezést egyébként ebben a formában először a Nemzeti Filharmonikusok április 21-ei hangversenyén láthatta a budapesti közönség a Művészetek Palotájában. Akkor Kocsis Zoltán vezényletével. Amúgy pedig az animáció az ő felkérésére készült.” (Köllő Katalin: A Bartók-napok margójára. In: *Szabadság*, 2006. november 22.)

A szabad vélemény nyilvánítása mindenkinek kijár, mi ezt nem kommentáljuk.

A Bartók-művek bemutatása után budapesti turnéra indul a társulat a következő művekkel: *A varázsjuvola* (Mozart), *Falstaff* (Verdi) és *A brémai muzsikuskok* (Csemiczky Miklós). Selmeczi Györgytől megtudtuk, hogy a társulat – többéves tevékenysége folytán, ami a kortárs művek előadását illeti – Artisjus-díjban részesült. A továbbiakban tallózunk a budapesti *Operaéletben* megjelent kritikából, amelyet átvett a kolozsvári napilap is.

„Különleges zenei csemegét ígért a Kolozsvári Magyar Opera vendégjátéka. A vendégzereplés értékét növeli, hogy a magyar művelődéstörténetben kitüntetett szerep jut az intézménynek, hiszen ők honosították meg magyar nyelvterületen az operát mint műfajt, s a nemzeti opera csírái is hozzájuk kötődnek. (...)

Az első este Verdi operáját, a *Falstaff*-ot tűzték műsorra. A fogadtatás a szó valódi értelmében fagyos volt, mert a hirtelen jött hideg miatt nem tudták kifűteni a hodályt, és az

érdeklődők egy része kabátban ült a nézőtéren.

Az előadásra betérő szép számú közönség (elismerésemet fejezem ki a szervezésért) korrekt előadást élvezhetett. A szállítási nehézségek miatt a díszletek csupán jelzések-rűek, mégis ötletesek, a darab cselekményéhez illőek a jelmezekkel együtt. Az első jelenetben a víg kompánia hordókon ülve szórakozik, lopja a napot, a mögöttük levő tapétából néha ablak, ajtó nyílik, szellemesen egy kinyúló kéz biztosítja az italutánpótlást a lump társaságnak.

A második kép díszlete is kifejező, középen arany koszorúkkal díszített mérleghinta szimbolizálja, hogy az életben egyszer fenn, egyszer lenn vagyunk, és ezt a megöregedett Falstaff különösen elmondhatja magáról. Fantáziadús a windsori park jelenete, a szobrok megelevenednek s megindulnak, mint a *Macbeth*-ben az erdő. A címszereplő, Hercz Péter vérbeli komikus, él a színpadon, önfeledten mókázik, táncot rop, hordónyi hasán közben megáll az üveg. Forddal (Bancsov Károly) énekelt duettje különösen megnevette a nézőket. Az énekesek közül Pataki Enikőt (Nanetta) és Szilágyi Jánost (Pistola) emelném ki. Az énekkar a zárókórusban mutathatta meg kivételes hang adottságát. Verdi öregkori operája a vidám műfaj ellenére is rendkívül igényes, ezért ritka az igazán jó színpadra állítása. Talán az első előadás elfogódottságának is következménye, hogy helyenként leül a hangulata, s ez a harmadik felvonásban különösen érzékelhető.

Másnap Csemiczky Miklós *A brémai muzsikások* című meseoperáját

élvezhettük. A nagyszámú gyermeknézőnek és a kísérőiknek igazi csemegeben volt részük. Az unos-un-talan ismert történetbe a szerző rengeteg humort, zenei ötletet írt bele (a librettó Varró Dániel munkája). (...)

És az előadók? Tehetséges énekesi gárdát sikerült összeválogatni, a szereposztás telitalálat. A Macska (Székely Zsejke) behízsgáló, üde hangja és szerepjátása mellett a Kakas karakterisztikus tenorja (Szakács Levente) a kiváló magyar énekes Palcsó Sándor hangszínére emlékeztet. Molnár Mária (Kutya) és Sándor Árpád (Szamár) ugyancsak szép pillanatokkal örvendeztetett meg bennünket. Az énekkar hol antikórusként kommentálja az eseményeket, hol dévajul kántál a zsványtanyán. (...)

Végezetül a *Varázsfuvola* következett. Kiforrott produkció, szimbólumokkal, amelyek a negyedszázaddal korábbi bemutatókor különösen aktuálisak lehettek. A Taminót üldöző vörösleples kígyó egyfajta rossz álmot jelöl, s a népet egzercírozató fegyveresek is éreztetik, hogy Schikaneder eredeti koncepciójával ellentétben a sarastrói világ sem a demokráciára épül.

A szép jövő előtt álló énekesi gárdából mindenekelőtt Sándor Árpád Papagenóját emelem ki, Terence Hill-i mosolyával, a világra rácsodálkozó naivitásával, szerepformálásával, s nem utolsósorban kiváló meleg baritonjával beopta magát a közönség szívébe. Mint minden hasonlat, sántít, de alakítását a 60-as évek akkor debütáló Papagenójához, a fiatal Bene Józseféhez lehet mérni,

de partnerei is figyelemre méltóak, Kele Brigitta (Pamina) üde lényével és hangjával, Szilágyi János (Sarastro) kormos basszusával, az ifjak pedig pajkosságukkal lopták be magukat a nézők szívébe. (...)

A három maestro kezében a zenekar egyenletesen produkált, az énekkar kiválóan teljesített, és boldog az a színház, amelynek ilyen az énekesi utánpótlása. Még egy megjegyzés: példamutató volt a szereplők magyar szövegmondása, bármelyik honi színház dicsőségére válna.” (Csermák Zoltán: Kolozsvár kincsei. In: *Szabadság*, 2006. december 9.)

December hónapnak még egy eseménye a karmesterverseny győztesének, Didier Lucchesinek a vendégszereplése a *Székegy fonó* előadásával. A fiatal francia karmester különös érzékenységgel és alapossággal nyúl a magyar zenés színpad alkotásaihoz. Mindig szívesen látott vendég Kolozsváron.

Ha közeleg a karácsony, az opera a kicsiket legtöbbször a *Diótörő*-vel várja. Természetes tehát, ha az előadást időnként felújítják, átrendezik.

A Kolozsvári Magyar Opera Csajkovszkij halhatatlan balettjét, a *Diótörőt* negyedszerre mutatta be, ezúttal Mihail Míndruțiu koreográfijában, aki látványos, meseszerű darabbal örvendeztette meg a kolozsvári közönséget. Mi külön örvendünk a klasszikus balett jelenlétének a magyar opera színpadán, a koreográfus megoldásainak, aki tekintettel volt a kisebb szereplőkre, technikai felkészültségüknek megfelelően komponálta meg egyedi táncukat. Az előadásban részt vett a teljes balettegyüttes.

A koreográfus asszisztense Amalia Míndruțiu (Amalia Uțiu férje után vi-

seli ezt a nevet), kellő tapasztalattal és tudással rendelkező táncos, »keze nyomára« főleg a hópelyhek táncában bukkanhattunk rá. Ő táncolta a főszerepet is, személyében a magyar opera klasszikusbalett-előadásainak elhivatott művésztét köszönhetjük, akinek teljesítményét pozitívan értékelte mind a szakma, mind a közönség. Partnere Cîmpean Rareș (Herceg), aki mind a klasszikus balett, mind a modern mozgásszínház terén otthonosan mozog, kiváló teljesítményére már többször felfigyelhetünk. Drosselmeyer szerepében Nagy Tamást láttuk, modern, fiatalos lendületű figurát alakított. A többi szereplő: Barabás Júlia, Rusu P. Gabriella, Drăgoi Andreea, Ștefan Șefănescu Vasile, Pușcaș Lucian, Hirișcău Dorel – kiemeljük harmonikus összjátékukat.

Az előadás karmestere, Jankó Zsolt m. v. pergő, játékos tempót követelt a zenekartól, amely nem mindig reagálta le a karmester szándékait, a színpad és a zenekar közti összhang kívánnivalót hagyott maga után.

Witlinger Margit csodálatos szépségű, a mesét és a zenét szolgáló díszleteket és jelmezeket vitt színpadra, szem előtt tartva a korszerű színpadkép által támasztott igényeket, amelyeket mindazonáltal a hagyományörzés nevében alkotott.

2005 után a szilveszteri műsorok tematikusak. A hagyomány szerint 2006 szilveszterén is érdekes műsorral kedveskedett az opera társulata a közönségnek. Gy. Tatár Éva összeállításában a 20. század első felének divatos slágerei csendültek fel. Az ízléses díszletek és jelmezek is a múlt század húszas-harmincas éveinek hangulatát hozták. A produkció címe: *Hallod-e, Rozsika, te?* A szilveszteri előadások erőssége a látvány mellett

a humor, Ádám János és Madarász Lóránt ez alkalommal is bebizonyították rátermettségüket és azt, hogy mennyire értik és érzik a műfaj követelményeit. Az előadás másik jelentősége, hogy felcsillantotta egyes művészek eddig nem tapasztalt humorát, komikus vénáját, itt említjük Vigh Ibolját, de szót kaptak az énekkar egyes tagjai is, mint Barabás¹² Zsuzsa, Naphegyi Béla, Popovici Zsófia. A színpadon elhelyezkedő kiségyüttest Kulcsár Szabolcs vezette.

A 2007-es év a vendégszereplés jegyében indul. Két Bartók-darabbal, *A fából faragott királyfi*val és *A kékszakállú herceg várával* lép fel a magyar társulat a román opera vezetőségének meghívására. A két darabot nagy sikerrel mutatták be a Kolozsvári Magyar Operában november 18-án, a Bartók születésének 125. évét ünneplő Bartók-év keretében.

„A vendégszereplésnek több különlegessége is van: közel negyven éve nem játszották színpadon az említett két darabot, illetve a két opera között hosszú ideje »csak« szólistacserék voltak – utóbbiak rendszeresen, sőt időnként »közös alkalmazottak« is vannak.

Az operalátogatók nagy része egyaránt otthonos a román és magyar operában, megtekinti mindkét társulat előadását – ilyen szempontból a két intézmény kiegészíti egymást, hiszen más-más darabokat tűznek műsorra, a művészi megvalósítás stílusa is egyéni”

– hangzott el a román operában tartott sajtótájékoztatón, amelyen jelen volt Jankó Zsolt karmester, Jakab Me-

linda rendező-koreográfus és Venczel Attila díszlettervező is.

2007-ben a jubiláló *Kriza Ágnes-émlékhangversenyen* (tíz éve távozott közülünk a felejthetetlen szopránénekesnő) hazai és meghívott vendégek tolmácsolták az operairodalom jelentős darabjait. A hangverseny minden tekintetben rendhagyó volt. Az idei gála díjazottja Kele Brigitta fiatal szoprán, az opera nagy reménysége.

„Kriza Ágnes halálának tizedik évfordulóját valódi ünnep fémjelezte az idén is a magyar operában. Mint zenei esemény, az emlékhangverseny és gálakoncert közös műfaji közöségbe sorolható, hiszen mindkettőt megelevenítette: emlékeztetett Kriza Ágnes páratlan egyéniségére, az emberre, a pedagógusra, a művésznőre, ugyanakkor előretekintő gála is volt, mert szemléltette a fiatal generáció kibontakozó egyéniségeit. A tizedik Kriza-gála három díszmeghívottal is dicsekedhetett: Constantin Nica, Ionel Pantea hazai énekesekkel és Giovanni Bria olasz származású karmesterrel, mindhárman aktív vendégművészek immáron jó ideje művészköreinkben.

Örvendetes, hogy találunk ma olyan fiatalokat, akik »szemben az árral«, az operairodalom nem feltétlenül könnyű áriáival lépnek színpadra. Jelentős részük a kolozsvári zeneakadémia utolsó éves diákjai – Nagy Zoltán, Covacinschi Yolanda, Veress Orsolya, Balázs Borbála, Pap Răzvan Zsolt, Blaj Florin – vagy végzettjei – György Katalin, Moldovan Pompei. Olyan fiatal művészek

¹² Réti Zsuzsa férje után viseli a Barabás nevet. A továbbiakban ezen a néven szerepel.

is felléptek, akik már jelentős színpadi gyakorlattal rendelkeznek, elsősorban Cetali Roxana, a konstancai operaház énekes, valamint a magyar opera tagjai közül Mányoki Mária, Vigh Ibolya, Pataki Enikő, Pataki Adorján és Székely Zsejke képviselte ezt a kategóriát. A közönség rokonszenvét a Cetali Roxana nagy volumenű hangja, Vigh Ibolya csodálatra méltó hangterjedelme és a Blaj Florin által előadott Puccini-ária (*E lucevan le stelle*) vívta ki leginkább. A fiatal karmesterek – Varga Attila, Frederico Crisanaz, Pop Matei, Kulcsár Szabolcs, Vladimir Lungu, Cristian Sandu – is jelesre állták ki próbatételüket. Kezük alatt a zenekar számos igazán jó, nagy operaházakéhoz méltó hangzásélményekkel szolgált. (...)

A figyelmes hallgató azt is észrevette, hogy a fiatalok nemcsak a színpad »első vonalában« állták meg a helyüket. Az opera zenekarában és énekarában is egyre több a tehetséges fiatal zenész, akiket talán nem emlegetnek újságok hasábjain, mégis tisztességesen és lendülettel végzik a rájuk bízott feladatot. A zenekar kivételes módon a színpadon játszott, és mindvégig szép sikerrel” (Fekete Adél: Tizedik, jubiláló Kriza-émlékhangverseny a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2007. február 16.)

Az idei gála díjazottja Kele Brigitta fiatal szoprán, az opera nagy reménysége.

2007 elejének jelentős eseményeként értékeljük, hogy két muzikológus-doktorandusz ragadott tollat, megkísérelvén pótolni az égető kritikushíányt. Úgy tűnik, Nagy-Hintós Diana belefáradt egyedül végezni ezt az egyáltalán nem hálás feladatot. A két új kritikus Fekete Adél és Csákány Csilla, mindketten a Kolozsvári Zeneakadémia muzikológus hallgatói.

Mint az utóbbi időben egyre gyakrabban, a magyar operában újra rendezői vizsgára került sor. Az egyéni megfogalmazású *Parasztbecsület* előadás rendezője Panainte Mihaela IV. éves rendező szakos hallgató. Az előadás szereplői is javarészt végzős diákok (a Kriza-gálán nagy feltűnést keltett Roxana Cetali – Santuzza (Marton Melinda növendéke) és Blaj Florin – Turiddu, őket segítik a kisebb szerepekben a magyar opera ezen előadásának szereplői a megszokott díszletekben és jelmezekkel.

Nem hagyhatjuk szó nélkül azt sem, hogy a Győri Balett vendégjátékkal tisztelte meg városunkat. Műsorukon olyan jelentős művek szerepeltek, mint *Játék a szerelemről* (koreográfus a cseh Libor Vaculik, zenei anyaga G. F. Händel, G. P. Telemann, G. Rossini és P. Mascagni műveiből összeállítás), *Párkák* (a Kovács Margit kerámiája ihlette koreográfia Bombicz Barbara Harangozó-díjas művész munkája, zenéjét A. Dvořak, F. Schubert és C. Debussy munkáiból állították össze) és *Carmina Burana* (Günther Pick koreográfiájával Carl Orff kantatájának zenéjére).

Újabb kortárs operák a műsorrendben

■ A 2006–2007-es évad második felében újabb magyar kortárs operák bemutatójára készül a társulat. A színpadra kerülő két kamaraopera: Fekete Gyula: *Római láz* és Selmeczi György: *Szirén*.

„Fekete Gyula¹³ alkotásai vokális és hangszeres művek, valamint három egyfelvonásos opera: *Római láz* (1992), *A megmentett város* (1999) és *Benedek-játék* (2000). A most bemutatásra kerülő *Római láz* zenei anyagában a tradíciókra támaszkodik, neoromantikus hangvételű, tonális hangrendszerű, a bel canto hagyományait követi, szövegkönyve Edith Wharton novellája nyomán készült. Az opera cselekménye a 20-as években játszódik, két középkorú hölgy – »barátnők« – párbeszédére épül. A pszichodráma műfaját súroló alkotás az irigységre, az emberi álnokságra épülő kapcsolatok természetére hívja fel a néző figyelmét. Selmeczi György (...) *Szirén* című egyfelvonásos operáját Szócs Géza szövegére komponálta. A cselekmény egy hajón játszódik: a Szirén és a Karmester tragikus szerelméről szól. Szócs Géza története Odüsszeusz-történet, a mi Odüsszeuszunk (a Karmester) azonban nem tud ellenállni a szirén énekének, hiszen

éppen ezzel hitelesíti művész mivoltát, ezért aztán elpusztul. Az utasok – vele ellentétben – érzéketlenek az új, a szokatlan iránt, ezért vehemensen elutasítják a Szirén és a vele együtt daloló Karmester énekét, és hogy megszabaduljanak tőlük és a belőlük áradó kísértéstől, csónakba ültetik őket, és azt a tenger hullámaira bízják. A válaszútra érkező Karmester természetszerűleg inkább álmait követi, és nem tér vissza az emberek sivár világába, vállalja azt, hogy elpusztul.

A fordított Odüsszeusz-történethez adekvát zenét komponált Selmeczi György énekelhető, dalamos szólammal, érdekes hangfestő, szuggesztív hangulatteremtő eszközökkel.

A két mű tökéletesen kiegészíti egymást mind témájában, mind hangulatában. A készülő országos bemutatók sikeresen illeszkednek a fentebb említett előadások sorába, méltán gazdagítva a kortárs magyar szerzők operáinak repertoárját a Kolozsvári Magyar Opera színpadán.” (Laskay Adrienne: Újabb kortárs magyar operák. In: *Szabadság*, 2007. március 31.)

„Valósággal lenyűgözött a magyar kortárs zene hősei iránti rajongással telített légkör a Kolozsvári Magyar Opera április 5-ei előadásán. Bemu-

13 Fekete Gyula 1962-ben született Kalocsán zenész családban. Zenei tanulmányait szülővárosában, Győrött és Budapesten végezte. A Zeneakadémián karvezetést és zeneszerzést tanult, de foglalkozott hangképzéssel is, mivel egy ideig tagja volt a TOMKINS Énekegyüttesnek. Tanulmányait – mesterfokozat zeneszerzésből – a Northwestern University (Evanston, Illinois) tökéletesítette. Munkássága felöleli a zeneművészet minden területét, a Zeneakadémián az alkalmazott zeneszerzés katedrán tanít. Operái: *Exelsior*, egy opera Liszt Ferencről, *A megmentett város*, *Római láz*. Ez utóbbit bemutatták 2002-ben Olaszországban, 2003-ban angol nyelven Chicagóban. Művészetét többek közt Erkel-díjjal (2001), Artisjus-díjjal (2003) és Bartók–Pásztory-díjjal (2011) jutalmazták.

tatásra került két, stilisztikailag eltérő, de mondanivalójában hasonló magyar kortárs opera. A 20. század utolsó évtizedeiben született *Római lár* és *Szjirén* a századvég korszellemének azt az állapotát idézik, amikor az alkotónak döntenie kellett, hogy az intellektualizált avantgárd fonalat követi-e, vagy zenetörténeti hagyományokhoz visszanyúlva újul meg. (...)

Mindkét opera szerzője a »viszszalépés bátorságával« él. Zenéjük elemzésekor olyan fogalmakhoz térünk vissza, mint: tonális zene, bel canto technika, művészi szép. Operáikban a zene érzések, lelki vívódások tükré, az ember kifejezőerejének szolgálatába áll.

A *Római lár* zenéje annyira plasztikus, hogy a hangok képekké, sőt, vizuális élményekké válnak, így a cselekményt megjelenítő színpad gyakorlatilag »tolmácsná« válik a két nyelvezet között. Fekete Gyula egy újfajta romantika megálmodója. Zenéjében a harmóniák mély, gazdag örvénye által a tonális hangrendszer egy újszerű kitágítása valósul meg – nem ritkán parodisztikus kezelésben. A disszonanciák differenciált használata rabul ejti a hallgatót, amelynek segítségével előre jelzi, bemutatja és magyarázza a zenei történet folyamatát, hiszen megjeleníti az emberi lélek minden árnyalatát – az apró lelki rezdülésektől a felfokozott indulatokig. (...)

A rövid történetet a drámai ironia finom használata jellemzi. Két időződő hölgy emlékeit idézi elő Róma, a város, ahol fiatalok jartak, és ahol az azóta is mélyen őrzött titkaikat szerezték. Molnár Mária (Mrs. Slade) alakítása, amely-

nek patetikus méltósága a drámai konfliktus ellenére sem torzul el, igen nagy értékű. Mrs. Slade barátnőjét (egyben vetélytársát, amint kiderül), Mrs. Ansley csendes és kedves jellemét Székely Zsejke természetes könnyedséggel ábrázolta.

A társulat karmestere, Kulcsár Szabolcs kihozta a zenekarból a lehető legtöbbet, amit anyaga és adottságai megengedtek, kiemelésképpen említeném, hogy a fúvósok hangszerelésének romantikus bája igazán finoman szólal meg.

A nagyon fiatal és tehetséges Szabó Emese rendezése a dualitás jegyében fogant. A jelen-múlt, időtér, fény-árnyék, igazság-hazugság, kint-bent, lendületes-kimért párhuzamokba állítása a rendező munkájának tudható be. Lőrincz Gyula díszlettervező segítségével szemléletes megoldásokat sorakoztat fel, a világkép kettősségével rámutat a reális és virtuális valóság arcélére, amelynek tükrében még a kissé furcsán mutató csillár is helyet talál Róma egyik kávézójának teraszán.

A zeneszerző-karmester (egyébként zongoraművész és operarendező is) Selmeczi György *Szjirénje* (Szócs Géza librettójára) fiatalosan erőteljes mű – gyakran megtörő és széthulló, de összképében egységes dallamívekkel. Bármilyen komplex értelmezésrendszert állítanánk fel az operamegfejtésre, zárt kapukba ütközik a hallgató. A szimbólumok felfedezése utáni vágy több meghallgatásra készítet... zenei idézetek, groteszkig fokozott táncszorozat, humoros szófordulatok, mindmind apró jelek, amelyek megfejtésre várnak.

A *Szirén* zenéje szintézis, a zeneszerző gondolatainak, érzelmi világának, tapasztalatainak tudatos szintézise. Önéletrajzi fogantatású, hiszen a Karmester sorsának egy mozzanatát mutatja be, aki utazik haza, Transzilvániába (...de mindhiába«).

»– A *Szirén*ben különböző stílusokat vonultatok fel, ami emlékeztet különböző zenei stílusokra, de ugyanakkor nem írhatta volna meg más... meg kellett újra találni a diatóniát, meg kellett találni a zenetörténetnek azt a leejtett szálát, amin tovább lehet menni. Vissza kellett kaparni legalább Bartókig, ha nem Debussyig, hogy megtaláljam azt, amiért érdemes élni« – vallja a darabról a zeneszerző.

Az opera filmes eszközökkel él. Montázs-opera, kabin- és fedélzetjelenetek váltakozásával, az ettől való eltérés mindig nagy dramaturgiai eseményt jelöl. Selmeczi szintézis-zenéjében felidéz előző korok zenéjét, Mozart *Figaró*jából, Puccini *Bobéméletéből*, E. T. A. Hoffmann *Udinéjéből* hallunk rövid részleteket. Ezeket az idézeteket kis kalandokba kergeti és nagymértékben átszellemtíti. (...) »van olyan, hogy most muszáj értésére adnom a közönségemnek, hogy mire gondolok. És akkor példázatul idézek valamit, de csakis abban az esetben, ha erősen indokolt dramaturgiailag.«

A mű előadóinak köszönhetően a rejtett jelentések felfedezése nélkül is roppant színes. Szilágyi János és a színpadi énekítés összes fortélyait ismerő Sándor Árpád drámai előadómódjuk által nagyszerűen ecsetelik a mű főszereplőinek a karakterét.

A kisszámú kórus a legszínesebb eleme az előadásnak. Elbűvölőek és nagyon meggyőzőek énekükkel, táncukkal egyaránt. A kórus finom hömpölygését egy mágikus pillanat szakította félbe: Réman Zoltán klarinétművész éteri pianóval emeli ki a tündérien csillogó Kele Brigitta hangját. A pincér figurája kapcsolja össze a két alkotást. Ő az, akinek átjárása van a két ellentétes világ között. És ezt meg is teszi, méghozzá olyan természetességgel, mint ahogy Hermész tehetette, mikor üzenetet továbbított az istenek és emberek világa között.” (Csákány Csilla: Lelki vívódások tükre. Kortárs operák bemutatása. In: *Szabadság*, 2007. április 13.)

A két kitűnő kamaraopera sajnálatos módon csupán két előadást ért meg. Ennek oka lehet szervezési hiba, de az is lehetséges, sőt valószínűsíthető, hogy a kolozsvári operalátogató közönség tetemes része idegenkedve, majdhogynem elutasítólag viszonyul a kortárs operákhoz. Ezeket meg kell ismerni, megérteni és hozzá kell nőni az illető alkotásokhoz.

Szokássá vált, hogy a társulat nemcsak az évad végén, hanem évközben is ellátogat Magyarországra egy-két előadás erejéig. Ez a gyakorlat is része az Operaházzal kötött megállapodásnak. Április 27-én az opera zenekara és énekkara Magyarországon vendégszerepelt Verdi *A trubadúr* című operájának részben szcenírozott változatában, nemzetközi szereposztással, Káel Csaba rendezésében. Az előadás karmestere Medveczky Ádám volt.

Itthon a társulat következő bemutatója a felújított *Traviata* (május 17-én).

Verdi operáját ezúttal olasz nyelven adja elő a társulat. (Sajnálatos, hogy a magyar opera is követi a trendet, és már csak a magyar szerzők operáit éneklük magyar nyelven. Persze az énekművészek szempontjából ez előnyös, de hát akkor mitől magyar a magyar opera?) Hiszen a tagság egy része, például a zenekar bizonyos számú művésze és majdnem a teljes a balett-tár román vagy más nemzetiségű. Az előadás rendezője Gy. Tatár Éva, díszleteit Nagy Endre, jelmezeit Witlinger Margit tervezte. A főszerepekben ott találjuk Hary Juditot (Violetta Valery), Molnár Máriát (Flora Bervoix), Pataki Adorjánt (Alfred Germont), Fülöp Mártont (Georges Germont). Az előadás karmestere Horváth József.

A második operakarmester-verseny

■ Május 29. és június 10. között megrendezésre került a második, Bartók Béla névvel fémjelzett nemzetközi operakarmester-verseny. Ebből az alkalomból tizenhét ország karmesterei versenyeztek három fordulóban. A verseny a már bevált forgatókönyv szerint zajlott. A döntőbe hatan kerültek be, végül a záró gálán három díjat osztottak ki. A gálán Verdi *Traviatáj*át fogják vezényelni a díjazottak. A zsűri tagjai: Hary Béla, Bojudar Bonev (Bulgária) és Igor Dohovic (Szlovákia), a verseny igazgatója a már ismert Anthony Armore. Az első szakaszban 34 versenyző Verdi *Traviata* és Saint-Saëns *Sámson és Delila* vezényletével mérte össze tudását. A 20 továbbjutó: Paul Mauffray,

Naotaka Tachibana, Myron Romanul, Hebe de Champeaux, Georges Etienne d'Entremont, David Glover, Patrick Baton, Stephen Ellery, Marco Boido, Silvia Massarelli, Hideaki Hirai, Vincenzo Colagiuri, Lucia Matos, Koichiro Kanno, Niels Borksand, Michel Brousseau, Sadaharu Moramatsu, Nicholas McRoberts, William Carslake, Ruben Flores Hernandez. A második fordulóban a karmesterek Puccini *Tosca* és Leoncavallo *Bajazzók* vezényletével állták a próbát. A döntőben, mint már említettük, hat karmesternek Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című operáját kell megszólaltatnia.

A második forduló győztesei: Patrick Baton, Stephen Ellery, Koichiro Kanno, Paul Mauffray, Naotaka Tachibana és Myron Romanul. Az utolsó forduló sorrendjét sorshúzással döntötték el.

És végül a győztesek: I. díj: Naotaka Tachibana; II. díj: Paul Mauffray; III. díj: Koichiro Kanno. A zsűri különdíját Hebe de Champeaux nyerte el. A zenekar különdíját Stephen Ellery kapta. Mint az első versenyen, itt is kiemelkedő teljesítményt nyújtottak a japán zenészek.

A versenyről szóló tudósításhoz¹⁴ sajnálattal és szomorúan kell hozzátennünk, hogy a kolozsvári közönség most sem érdeklődött az esemény iránt, a gálán a terem félig üresen tátongott. A kritikus Fekete Adél így vélekedik:

„Akik viszont jelen voltak, megcsodálhatták Naotaka Tachibana keleti mozgáskultúrából inspirálódott vezénylési stílusát és eredeti koncepcióját a *Traviata* első felvonásáról, majd Paul Mauffray mindenre kiter-

14 Fekete Adél: Karmesterverseny-gála és... egy kis kíváncsiszkodás. In: *Szabadság*, 2007. június 15.

jedő figyelmét, illetve Koichiro Kan-no rendkívül temperamentumos dirigálását.”

A három díjazott mellett „szóhoz jutott” Stephen Ellery különdíjas versenyző is. A szereposztás a bemutató szereposztása volt – Violetta szerepét kivéve, melyet ezúttal Vigh Ibolya alakított –, azaz Molnár Mária, Mányoki Mária, Pataki Adorján, Fülöp Márton, Szakács Levente, Naphegyi Béla, Sziklavári Szilárd, Szilágyi János, Rigmányi István, Mányoki László és Veress László.

Ami a rendezést illeti:

„Gy. Tatár Éva klasszikusnak mondható, de új elemeket hozó elgondolására utalunk”

– írja Fekete Adél. A kritikus-krónikás továbbá a versenyzőket faggatta elképzeléseikről, pályájuk alakulásáról.

A két operakarmester-verseny történetéhez annyit fűzünk hozzá, hogy ENNYI VOLT, mind ez ideig újabb versenyre nem került sor. Kár, mert ezekből a versenyekből mindenki bőven szerezhetett tapasztalatot, nemcsak a versenyzők, de az opera teljes társulata is.

Úgy gondoljuk, az olvasót érdekelheti a döntőbe jutott hat karmester koncepciója a *Kékszakállról*. Egy-két találó megjegyzést olvashatunk Csákány Csilla tollából, ezért írását teljes egészében közöljük.

„Vannak festők, akik a Napot sárga foltá alakítják át. És vannak mások, akik Nappá alakítanak át egy sárga foltot – írja Picasso.

A komor színárnyalatokban úszó bartóki alkotás középpontjában lévő »fényakkord« beragyogja Kéksza-

kálló várát. A II. Bartók Béla Nemzetközi Operakarmester-versenyen a magyar opera hangzásvilágát június 7-én és 8-án hat különböző árnyalatú nap fényfoltja világította meg. Hat eltérő előadásbeli koncepcióban hallhattuk a művet a döntőbe jutott karmesterek interpretációjában.

Myron Romanul jó felkészült, magas technikai készséggel és nyugodt temperamentummal rendelkező karmester. Egységesen árnyalt zene szólalt meg vezényletében, a pianók a csendbe olvadtak, vagy talán a csend vált zenévé?

Egy valódi show-man elképzelése kapott hangot Stephan Ellery személye által. Érzékletessé tett egy-egy rövidebb részletet, ellenben széles mozdulatai nem sugároztak biztonságérzetet sem a zenekarnak, sem a mű két szereplőjének.

A koordinációs problémákkal küszködő Patrick Batonnak, vehemens mozdulataival leginkább csupán egy »verbunkos« lamentatione hangulatát sikerült felvázolnia. Latens érzelmekkel telített momentumokban a feszültség szétfoszlott pontos, de mechanikus vezénylete alatt.

Naotaka Tachibana vezénylete pontos és kifejező volt, pillanatok töredéke alatt reagált mindenre, minden újabb zenei gondolatot felkészített, keze alatt a zene organikusává vált. Hadd folytassam a méltatást jelzőpárosok felsorolásával: végletekig fokozott puha hangszínek – erőteljes, markáns forték; szikrázó energijáték – minimálisra szűkített tér-idő; feszült pianók – laza hangörvények. Ezek összes létező árnyalatát képesléjük el, mert mindez érzékelhető valósággá vált keze alatt.

A »viharos« elképzelését bemutató Koichiro Kanno széles mozdulataival eltussolta a mű mondanivalójának érzékenységét. Pontos, de nehézkes mozdulatai meggátolták abban, hogy a zenekarral megfelelőképpen kommunikáljon, valamint abban, hogy a zenei kifejezés árnyalatainak avatott értelmezője legyen.

Paul Mauffray apró részletekbe menő próbáján hangot kapott a zenei hermeneutika. A pályakezdő karmester úgy tisztelte a bartóki koncepciót, hogy a partitúra értelmezésekor maximális odafigyelést tanúsított a komponista bejegyzéseinek. A kulcsfontosságú momentumokat előre elpróbálta, észrevételei alapján a zene roppant kifejezően szólalt meg. Kifinomult mozdulatai nagyszerű technikáról tanúskodtak, zenei elképzeléseit elméleti kutatásai helyezik biztos alapokra.

Bartók operája ugyanabból a belső ösztönzésből született, amiből – vele egy időben – Thomas Mann *Halál Velencében* című kisregénye, Ady *Élet-halál titkai* vagy Freud *munkája*, amelyben az életösztönök mellé ellenpólusként odaállítja a halálösztönt. A mű pesszimizmusa (ha egyáltalán pesszimista ez a mű) nem az éjszaka mindent elnyelő hatalmában rejlik, hanem abban a gondolatban, hogy a fény és sötétség dialektikus egysége szükségszerű. A művet a fény-sötétség, a nap és éjszaka, a férfi-nő, az élet és halál szimbolikája foglalja keretbe, mindez poláris egyensúlyt hozva létre. Ha tovább játszunk a polaritás gondolatával, nem mulaszthatjuk el az észrevételt: ez a verseny mennyire kiváló alkalom volt arra a megfigyelésre, hogy mind

a keleti, mind a nyugati kultúrákon felnőtt karmesterek mennyiben tudták saját értékrendszerükön átszűrve visszaadni az alkotás mondanivalóját. Nagy segítségükre volt az intézmény zenekari csapata, akik emberfölötti kitartással és a zene iránti alázattal próbálták követni a karmesterek elképzeléseit, fittyet hányva fáradtságra, nem egy esetben fizikai fájdalomra is. Énekes társaik szintén segítségére siettek a fiatal karmestereknek. Bátran állíthatjuk, hogy Molnár Mária Judit prototípusának tökéletes megjelenítője, szereplőpárja, Hercz Péter, színes érzelmskála megvalósítója volt. Boros-Konrád Erzsébetet halk pianóiért dicsérjük, Szilágyi Jánosnak pedig drámái, vasos Kékszakállújáért gratulálunk.

A díjak tulajdonosairól már több forrásból értesülhetek, de hadd egészítsem ki egy apró észrevétellel. A hallottak és a látottak alapján elmondhatom, hogy érdem szerint a 3. díj más karmester birtokába kellett volna jusson, azonban elismerem, igazságosnak lenni azokban a pillanatokban nem lehetett könnyű. De emlékezzünk csak Thomas Mann szavaira: »Freud szerint a nagy igazság az, aminek az ellenkezője is nagy igazság.« (Csákány Csilla: A Kékszakállú arcai. In: *Szabadság*, 2007. június 15.)

Csákány Csilla írását érdeklődve olvastuk, de nem mulasztjuk el újból megrovásban részesíteni a kolozsvári értelmiséget, amely – úgy tűnik – híján van minden intellektuális érdeklődésnek.

Június lévén elérkezett az évad zárásának ideje is. A társulat operettgálával

búcsúzott az évadtól, melyen a közönség által kedvelt művészek léptek fel: Ádám János, Fülöp Márton, Hary Judit, Jordán Éva, Kele Brigitta, Laczkó V. Róbert, Molnár Mária, Nagy Zoltán, Pataki Adorján, Réti Zsuzsa, Sándor Árpád, Székely Zsejke, Szilágyi János, Vigh Ibolya. Közreműködött az opera zenekara a két karmester vezényletével: Horváth József, Kulcsár Szabolcs. A gála rendezője Szabó Emese.

Az évadzárást követően, mint már láttuk az előbbieken, általában nem szűnik meg az aktivitás az operában, az itthoni előadásokat felváltják a turnék, meghívások fesztiválokra és más rendezvényekre, amelyekre nem feltétlenül hivatalos az egész társulat. Így került sor a *Lammermoori Lucia* előadásra Budapesten.

„Budapest XI. kerületében 1993 óta évente otthonra talál a Ferencvárosi Fesztivál, avagy a FEFE. Mára hagyományossá vált a fesztivál estjeire egy-egy templomi koncert, balett, musical vagy rockprodukció, és végül egy opera-előadás bemutatása. Az idén a Kolozsvári Magyar Opera társulatának egy része is jelen volt a fesztiválon a *Lammermoori Lucia* című operával. A koprodukció jelentős hányada hárult az erdélyi társulatra, az énekkarra és a szólistákra – Molnár Mária, Pataki Adorján, Szilágyi János. A szcenika, jelmezek és az énekkar felkészítésének feladatait ugyancsak a »mieink« vállalták: Tóth Márton, Witlinger Margit, illetve Kulcsár Szabolcs. A társulat magyarországi szerepléséről Szabó Emese osztotta meg gondolatait Fekete Adél kritikussal. Elmondta, hogy a társulat számára a Ferencvárosi Fesztiválra ez volt az első

meghívás. Arról is beszélt, hogy Selmeczi Györgynek is ez az első rendezése a fesztivál keretén belül, míg Anatolij Fokanov, Kolonits Klára, valamint Kiss B. Atila énekesek már korábban is részt vettek a rendezvényeken. Nosztalgikus eseményként értékelte találkozásukat Kiss B. Atilával, aki Kolozsváron kezdte pályafutását, majd kikerült Budapestre és a nagyvilágba. Új volt a társulat számára Fokanov bariton, egy nagyon kedves, szimpatikus orosz énekes, aki teljesen más munkamorált mutatott be a társulatnak, ugyanis ott volt három-négy órával a próba előtt, ami nálunk nem szokás, de mindenképpen megfontolandó – mondta el Szabó Emese.

A rendező úgy találta, hogy szólistáink ilyen nagy nevek mellett vehettek részt ebben a produkcióban, és egyáltalán azzal, hogy meghívást kaptak, felértékelődtek. Magáról az előadásról a következőket nyilatkozta: »A ferencvárosi Assisi Szent Ferenc-templom, amely a Bakáts téren található, maga volt a díszlet egyik fő eleme: a templom bejárata előtt játszódott az opera cselekménye. Ezenkívül a rendező, aki egyben a díszletek tervezője is volt, élő növényzetet szerzett a térre. A macskaköves teret leterítették élő fűvel, és mindenféle bukszusok és fák elhelyezésével angolkertszerű környezetet teremtettek. A jelmezek korabeliek voltak, flamand és angol Erzsébet-kori nagy bársony ruhák, amelyek nagyszerűen találtak a térrel. Annyira élveztük, hogy a templom végig »játszott« az előadásban és az énekkar egyfolytában sétált át a templomon, jöttek ki, mentek be.

Néha pedig megjelent egy-egy elkal-
lódott lány az énekkarból a temp-
lom sarkában, s siettünk, hogy fény-
képezzük, mert korhű ruhájában
nagyszerűen talált a helyszínhez. (...)
A térnek és a műnek az egyeztetése,
amelyről már beszéltem, valamint
az a tény, hogy Budapesten nem ját-
szották már tíz éve a Luciát, érde-
kessé tették az előadást. A szabad-
téri előadás is növelte a produkció
egyediségét. Számunkra rendkívül
fontos és érdekes volt az, hogy a
magyarországi operaélet nagy kép-
viselőivel énekelhettünk és a MÁV
zenekara kísért. Ez már amolyan
uniós összefogás, ahol kisebb régi-
ók értékes művészei összefognak és
létrehoznak valami egészen különle-
geset.»

A közönség reakciójáról Szabó
Emese megjegyezte, hogy az előadás
óriási siker volt, és kár, hogy csak két
előadást játszhattak.

A kérdésre, hogy van-e kilátás az
anyaország és a Kolozsvári Magyar
Opera további együttműködésére,
a művésznő ezt megerősítette, és
hozzátette, hogy augusztus 11-én
a *Carmen*mel mutatkozik be a társu-
lat Budapesten, a XVI. Nyári Ope-
ra- és Balettfesztivál keretén belül,
ahova a teljes társulat hivatalos, és
három szólista kivételével ugyancsak
a kolozsvári szólisták lépnek majd
föl; Selmeczi György miskolci ren-
dezését viszik színpadra a magyar
opera díszleteivel és jelmezeivel.”
(A beszélgetés megjelent Vendég-
szereplés a Ferencvárosi Fesztiválon.
Lammermoori Lucia a Bakáts téren
címen a *Szabadság*, 2007. július 20-i
számában.)

2007/2008

■ Az évad budapesti vendégszereplés-
sel indul, amelyről az alábbiakban tudó-
sítunk.

Szeptember 21-én Demény Attila
szerzői estjére került sor Budapesten,
amelynek keretében a magyar opera
társulata bemutatta az immár trilógiá-
vá bővült kamaraoperáit: a *Parafarmot*,
a *Bevézetlen ragozást* és az ősbemuta-
tónak számító *Az utolsó meggymagot*.
Ez utóbbi Örkény István egypercesére
épül, amelynek librettistája Lászlóffy
Aladár Kossuth-díjas költőnk. A három
kamaraopera mind tematikájában, mind
hangulatában egységet alkot, kiegészíti
egymást: az ember sorskérdéseit fesze-
geti az abszurd és a groteszk segítségével.
Mindhárom mű rendezője a szerző
Demény Attila, az előadás zenei veze-
tői Incze G. Katalin és Serei Zsolt m. v.
(Budapest).

A budapesti fellépés előtt, szeptem-
ber 18-án, fél 7 órai kezdettel a három
kamaraopera nyilvános előadási főpró-
báját tartották Kolozsváron. Az alábbi-
akban ennek a főpróbának a kritikáját
olvashatjuk.

Az első két kamaraoperáról annak
idején bővebben írtunk, ez alkalommal
a harmadikkal, *Az utolsó meggymaggal* és
a három mű egymáshoz való viszonyá-
val foglalkozunk.

„Ma is léteznek zeneszerzők, akik-
nek művei a mai emberhez és ember-
ről szólnak. Ilyenek Demény Attila
Nádasdy-díjas zeneszerző, rendező,
zongoraművész kamaraoperái is,
mélyen belegyökerezve Közép-Ke-
let-Európa közelmúltjába-jelenébe,
és tükröképet állítanak a posztmo-
dern ember elé. A *Parafarm*, a *Bevége-*

zetlen ragozás-haláltáncjáték és *Az utolsó meggy-mag* különálló művek, de ars poetikájuk azonos. »Mindhárom történet a sikertelenségé, egyfajta végállapot, amelyben már alig lehetséges az értelmes, összefüggő beszéd; helyette emlékek, indulatok bukkannak fel a mélyből. Ez a történet a veszteseké, a folyamatos kudarcé, a csalódásoké, a magányé, a rögeszméké: nagy utazás a szertefoszlott illúziók nyomában« – állítja a zeneszerző. S ezekhez mi más szolgálhatna alapul, mint George Orwell *Allatfarmja* vagy Örkény István *Egyperces* novellái, Visky András és Lászlóffy Aladár feldolgozásában?

Míg a *Parafarm* és a *Bevégezetlen* korábbi keltezésű, *Az utolsó meggy-mag* egészen friss alkotás, a folyó év gyümölcse. A Kolozsvári Magyar Operában szeptember 18-án lezajlott nyilvános főpróba volt egyben az ősbemutatója is. Eredeti feltevésemet szerencsére valamelyest megcáfolta a közönség érdeklődése, a »telt ház« – igaz, a stúdióelőadás által megengedett körülményekhez mérten. Így hát a »kamara« szó nemcsak az operákat illette meg, hanem az előadás minden aspektusát: közönség, együttes és szereplők számát, de teret, időt, zenét, díszleteket és kellékeket egyaránt jellemzett, minden pejoratív utóhang nélkül. Sőt. Minimális létszámmal maximális hatást ért el a Kolozsvári Magyar Opera zenekara, Incze G. Katalin és Serei Zsolt vezetése alatt. Látvány és jelmeztervezés szempontjából Starmüller Katalin és Venczel Attila az egyszerűség elvére támaszkodva hűen követték az operák tematikáját. Viszont a szokásostól eltérő díszle-

tek és kellékek immár természetes »hiányossága«, mely jellemző a kortárs rendezésre – és ez alól Bogdán Zsolt és Demény Attila rendezése sem képezett kivételt –, nagyobb felelősséggel terhelte a szereplőket. Bancsov Károly, Bogdán Zsolt, Hary Judit, Laczkó V. Róbert, Mátyóki Mária, Molnár Mária, Pataki Adorján, Páll Ildikó, Popovici Zsófia, Sándor Árpád, Székely Zsejke, Sziklavári Szilárd, Szilágyi János és Veress László feladata nem csupán az éneklés volt, hanem fokozott szerepet kapott a mimika, a mozgás és a tánc, a beszéd. Sikeres szereplésükkel megteremtették az első két operához megfelelő nyomasztó hangulatot, és többszörösen mosolyra derítettek a közönséget a tragikomikus *Utolsó meggy-magban*. Természetesen ehhez szervesen hozzájárult Demény Attila zenéje, mely korunk zenei hagyományából nő ki, és amelyből erőteljesen kivilágnak expresszionista hangzások. Legszínesebb élményt talán mégis *Az utolsó meggy-mag* szolgáltatott, hiszen sikeresen ötvözte a modern »komoly« és »nem komoly« zenét, de hallhatunk gregorián parafrázist és magyar népdalt idéző részleteket is.» (Fekete Adél: Három Demény-kamaraopera. In: *Szabadság*, 2007. szeptember 21.)

A cikk végén a szerző még hozzáté-
szi:

„Érdekes volt látni többek között azt, hogy mi mindent lehet öt emberrel, négy létrával és egy könyvvel létrehozni.”

Örvendetes eseménnyel folytatjuk krónikánkat. A *Szabadság* napilap október 3-i száma interkulturális operakapcsolatokról ad hírt. Íme:

„Több nyugati országban is bevett szokás a művészvilágban: kezdők lehetőséget kapnak arra, hogy külföldi tanulmányutak során valamely nagynevű intézménynél »élesben« tanulják a szakmát. Idén Kolozsvárról Szabó Emese fiatal operarendező a Francia Kulturális Központ támogatásával juthatott el Marseille-be, ahol a helyi operaházban három héten át aktív résztvevője lehetett Vladimir Cosma *Marius et Fanny* című operája színpadra állításának. Élményeit és tapasztalatait pedig szívesen megosztja olvasóinkkal is.”

Mi természetesen eltekintünk a beszámoló részletes ismertetésétől, annyit azonban elárulunk, hogy az ösztöndíj elnyerésében jelentős szerepe volt Didier Lucchesinek, az I. Bartók Béla Operakarmester-verseny győztesének, aki maga is Marseille szülőtte. Szabó Emese beszámolt arról, hogy az ottani munkamódszer teljesen más, mint a nyugati világban általában, staggione rendszerben működnek. A bemutatott opera szerzője román származású, aki a francia filmipar egyik legnagyobb filmzene-szerzője. A rendezőnő beszélt a látott technikai eszközökről, megoldásokról, melyekből itthon is hasznosítani lehet.

Ismét van okunk ünnepelni. 2007 októberében a zenei világ Kálmán Imre születésének 125. évfordulójára emlékezett. A magyar opera a kiváló operettszerző tiszteletére rendezvénysorozattal készült. Természetes tehát, hogy az új évad is a jubileum jegyében induljon,

a *Csárdáskirálynő*-vel. Ugyanez az előadás zárta a Kálmán-napokat is, amelyek keretében megszólalt a *Marica grófnő* (rendezője Bor József, karmester Kulcsár Szabolcs) és *A bajadér* (rendező Gy. Tattár Éva, karmester Incze G. Katalin). Az ünnep tiszteletére Kálmán-émlékfüzetet adott ki az opera Laskay Adrienne szerkesztésében.

„Az ünnepséget Simon Gábor igazgató szavai nyitották meg. Beszédét a *Szereti ön Kálmánt?* kérdéssel indította, amelyre hamarosan választ is adott: »Kálmánt az egész világ szereti... sámánsága alól csupán a *különbek* húzzák ki magukat.» Majd sor került egy örvendetes hír bejelentésére és gratulációra. Megtudhattuk, hogy az első est karmestere, Kulcsár Szabolcs, harmadik díjat kapott nemrég, a Kálmánnak dedikált budapesti Operettszínház karmesterversenyén. Ilyen kedvező reklámot követve szólaltak meg a *Marica grófnő* első akkordjai. (...)

Másodiknak *A bajadér* került színre, mondhatni, elég hosszas kimaradás után. Szembetűnő volt a közönség csökkent számbeli jelenléte, de ezen belül szép számban képviseltette magát a román anyanyelvű közönség. Az eredeti partitúrához képest *A bajadért* is számos változtatással játssza a Kolozsvári Magyar Opera, a balettkar fokozott szerepe nyilvánvaló, és itt érdemes megemlíteni a II. felvonás egyik táncát, amely rendkívül érdekes tud lenni, anélkül, hogy bonyolult zenei aláfestést igényelne: csupán egy ütősszóoló kíséri. *A bajadér* meglepetéseket tartogatott, ezúttal nemcsak a közönség, hanem a szereplők számára is. Itt

mutatkozott meg a színpadon levő szereplők színészi-zenei tehetsége és felkészültsége, olyan momentumokban, amelyek felboríthatták volna az előadást. Kimaradt egy versszak? Eltört az énekesnő cipőjének a sarka? Rosszul mondtak egy replikát? Sebj, valaki mindig ott volt, hogy jó időben (és adott esetben) fantáziával megoldja a helyzetet.

Legsikeresebbnek és legnézettebbnek a Kálmán-napok alatt a *Csárdáskirálynő* bizonyult. Az előző esti előadással szemben megteltek a helyek, a nézettsége lepipálta még a Tokody-féle *Bobéméletet* is. Igaz, hogy a *Csárdáskirálynő* sok szempontból vonzó: jól kiválasztott szereplők, változatos díszletek, jelmezek, színpadon muzsikáló népi együttes és megannyi látványosság jellemzi. Mégis, az előadások között óriási különbség lehet. A szóban forgó előadást »forró« hangulat jellemezte, s nehéz eldönteni, hogy a színpadi játék hatott inkább a közönségre, vagy a közönség pozitív reakciója alakította a szereplést.

Az előadások zenei irányítását a már említett Kulcsár Szabolcson kívül Incze G. Katalin tartotta kézben. A rendezők pedig Bor József m. v., Gy. Tatár Éva és Selmeczi György voltak, a díszleteket és jelmezeket Witlinger Margit, illetve Venczel Attila és Szakács Ágnes tervezték. A koreográfiákat Valkay Ferenc és Mihail Míndruțiu alkották. Szereposztás szempontjából a három operett rendkívül változatos volt, minden »napnak« megvolt a maga énekes »csapata«, és esetenként a színház is besegített egy-egy »vándorszínésszel«. (Fekete Adél:

Operett-maraton: Kálmán-napok a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2007. október 26.)

Operett után balett.

A csodálatos mandarin új arca

■ Október hónap elején Bartók Béla pantomimjének, *A csodálatos mandarin* újabb feldolgozásának tapsolhatott a közönség. Az új bemutató szereposztása a következő volt: a három csavargó – Nagy Tamás, Kálmán Róbert, Vlad Moldovan; a Lány – Jakab Melinda; Öreg gavallér – Ștefan Ștefănescu Vasile, Preda Sever; Diák – Pușcaș Lucian, Hirișcău Dorel; Mandarin – Sinkó Ferenc m. v. Az előadás díszleteit Szántó Szilárd m. v., jelmezeit Bianca Imelda Ieremiaș m. v. tervezte, vezényelt Jankó Zsolt. A koreográfus munkatársa Rusu Pop Gabriela. Rendező-koreográfus Jakab Melinda.

Bartók Béla balettjének ez a harmadik feldolgozása a magyar opera színpadán. Érdekes összehasonlítani a három bemutató koncepcióját és megvalósításának milyenségét, akár a fokozatos előrelépést az egyre inkább modernné váló rendezéshez. Az első bemutatót 1966-ban láthatta a közönség. Szegő Júlia akkor ezt írta kritikájában: „*A csodálatos mandarin* is az embertelen világban egyedül vergődő művész jelképes alakja. A kifejező arcjáték, gesztus, mozgás tartozik legfontosabb eszközei közé. Stere Popescu, a rendező-koreográfus viszont virtuóz baletté formálta. Nem feltétlenül nyereség a főalak külsejének úgynevezett modernizálása. Az ázsiai mandarin ugyanis a nyugati világ romlottságával szembeállított egzotikus öse-

rő. Megjelenése meghökkentő, s ehhez hozzátartozik a súlyos selyembrokát öltözék, a merev mozgás is.”

A második bemutató (1995-ben) Valkay Ferenc rendező-koreográfus nevéhez köthető. Az előadás kritikáját Morvay István jegyezte: „Valkay mester meggyőzött arról, hogy képes a darab előírásos tartalmát tiszteletben tartva, teljesen új formát adni a táncjátéknak. A főszereplők: az öreg és a fiatal gavallér, a lány, a csavargók és persze a címszereplő mandarin figuráját mellékszereplőkkel egészíti ki, ezáltal még színesebbé teszi a balettet. Rendezői remeklés a Mandarin bevonulása a leereszkedő hídlépcsőn. Kár, hogy a Mandarin maszkja ezúttal kevésbé félelmetes.”

Következzék akkor a harmadik bemutató november 19-én, amely a sokkoló újításoktól sem retten vissza.

„A 20. század modern zeneirodalmát nehezen lehetne elképzelni Bartók *A csodálatos mandarinja* nélkül. A bartóki életmű egészében is fontos szerepet tölt be az alkotás, hiszen itt szublimálódik egyéni kifejezéssé mindaz, amit a népzeneből tanult a zeneszerző, itt már letisztult stílári eszközök birtokában emelt tükröt a társadalom elé. (...)

A szövegkönyv írója által »groteszk«-nek nevezett pantomimben emberség és embertelenség áll egymással szemben: a társadalomban megtestesült erkölcstelenség, gonoszság egyrésről, a társadalom által meggyalázott érzélem, a társadalommal szembeszálló életerő másrésről. Itt a Férfi és a Nő ellentéte eltörpül, az érzélem megromtójára, félelmes zsarnokára, a modern pol-

gári társadalomra irányul a figyelem. »Nem a fülnek szóló lárma ez, hanem a lelket riasztó kegyetlenség zenéje«, írja Kroó György a zenéről.

Egy ilyen komplex üzenet tolmácsolásának vállalása a Kolozsvári Magyar Opera társulata részéről nagy bátorságot jelentett. Ezt a rendező-koreográfus Jakab Melinda nagyon is jól tudván, egy bevezetővel »spékelte meg« a bemutatót. Megjegyzem, hogy hasonló eljárással élt Pierre Boulez a chicagói filharmonikus zenekar élén, egy 2006-os produkció alkalmával. Dimény Áron színművész a mű keletkezéstörténetéről, fogadtatásáról mesélt a közönségnek. Nos, ha már említettem a Boulez-féle bevezetőt, akkor hadd mondjam el, hogy a francia maestro *Beyond The Score* (A partitúrán túl) című bevezetőjében csupán arra próbál fényt deríteni, hogy milyen mértékben fontos az alkotás befogadásánál, értelmezésénél keletkezésének történeti, szociális háttere, a zeneszerző nemzetisége, értékrendszere. A szombati előadás bevezetője ennél sokkal többet próbált »megmagyarázni«. Talán még túl sokat is.

A Lány – Jakab Melinda – és a Mandarin – Sinkó Ferenc m. v. – szerelmi játékában a Nő és a Férfi gyökeres változáson megy át. Bartók hősnőjétől a Mandarin megváltását követeli. Az irreálisan felnagyított figurában, a Mandarinban, az élet ül diadalt a halálon, a főhős megboszszolja magát azokon, akik meggyalázzák az érzélemet és beszennyeznek a szerelmet. Amint láthatjuk, nem kis feladat hárult bizony egyik szereplőre sem.

A Lány csábítási jelenetei a Georg Simmel-féle elképzelést elevenítették meg, amint azt a szerző *A kavárság lélektana* című esszéjében írta: az odaadás és visszavonás határvonálán való játékos ingadozás. A Mandarin mozdulatlansága, korlátolt mozgásteret nem a fenséges hatalom, a nagy eszménykép erejét tükrözte, inkább az esetlen, erőtlenség, kiutat nem találó embert láthattuk, aki hamarabb a nyugati kultúra tükrébe, mintsem a Bartók által eszményített keletébe. A három nagyvárosi csavargó – Nagy Tamás, Kálmán Róbert, Vlad Moldovan – ösztönszerű, de erőteljes alakításukkal nyerték el a közönség rokonszenvét. Az Öreg gavallért alakító Ștefan Ștefănescu Vasile meggyőzően karikírozta »a pénz mellékes, fő a szerelem« szlogenű mézesmázos öregúr magatartását. A Diák – Hirișcău Dorel – megjelenítője a végletekig bizonytalan, ugyanakkor ártatlan szerelmes ifjú prototípusa volt. Az előadás ötletes díszleteit Szántó Szilárd m. v., míg jelmezeit Bianca Imelda Ieremiaș m. v. tervezte.

A produkció muzsikusi egy komplex folyamat részesei voltak. A zenei dramaturgia alapkövei – tematikusan összefüggő dallamok, motívumok – mind a fafúvósok (főként klarinét), mind a rézfúvósok (leginkább harsona) játéka esetében kifejező jellemrajzokká elevenedtek. Jankó Zsolt karmesternek dicséret jár egy helytálló zenei koncepció megvalósításáért.

Ami az előadás során megragadta a nézőt, az a rendezői bátorságnak tudható be. Bevallom, párszor belepirultam a kihívó koreográfia

láttán, de a sokkolónak szánt hatás mégsem érte el a bartóki zene kifejezőerejét – a szexuálisan explicit rendezés egy vizuálisan »jó« szerkesztett összképbe volt elhelyezve, azonban a fenséges erejével ható üzenet egy kevésbé erőteljes produkcióba szelídült.» (Csákány Csilla: Csodálatos mandarin – jól szerkesztett összkép. In: *Szabadság*, 2007. október 13.)

Az október 11-én sorra kerülő rendkívüli *Bobémélet* előadásra a két magyar opera, az Állami Magyar Operaház és a Kolozsvári Magyar Opera között létrejött cserekapcsolatok jegyében került sor. Az elmúlt év folyamán a kolozsvári opera társulata látogatott el öt előadással Budapestre, most a budapestiek ezt viszonzozzák a *Bobémélet* parádés szereposztásával, kiváló karmester zenei vezetésével. A főszerepeket Rodolfo – Daróczi Tamás m. v.; Schaunard – Ambrus Ákos m. v.; Marcello – Bancsov Károly; Collin – Szvétek László m. v.; Mimi – Tokody Ilona m. v.; Musette – Cléo Mitilineou m. v. alakítják; mellettük a hazaiak: Benoit/Alcindor – Veress László; Parpignol – Szakács Levente; Fináncórmester – Mányoki László lépnek színpadra. Karigazgató – Kulcsár Szabolcs, vezényel – Török Géza m. v.

„Ami elbűvölő volt a budapesti-kolozsvári előadóművészek közös produkciójában, az a szereplők ama képessége, hogy miként tudnak találkozni és elválni, elvegyülni és kiválni, ünnepelni és gyászolni, s ezeken túl a lét nagy terheit: szerelmet és halált eleganciával viselni.

A Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas Tokody Ilona (Mimi) hangjával alakításából sugárzott a szólam alapos is-

merete, de ami ennél több: szeretete. A világhírű operanékes zsigereiben van a muzsika, a végtelen muzikalitás, a gyönyörű frazeálás, amit az egyén kisugárzása sokszoroz. Daróczi Tamás a maga problematikuságában ábrázolta Rodolphe-ot, szép hangján túl a muzikális formálás és az expresszivitás egysége nyeri el a hallgatók tetszését. Mitilineou Cléo (Musette) bravúros hisztérika. Szikrázó ékköve volt az előadásnak, epizódikus megjelenéseinek tüzes vidámsága sorsértő bölcsességet takar. Ambrus Ákos avatott Schau-nard. Szvétek László hiteles Colline, Bancsov Károly a kolozsvári közönség által már jól ismert Marcel. (...)

Török Géza vezénylete alatt a zenekari hangzás kompakt és transzparens volt, a hangszínek teljes pompájukban bontakoztak ki, és ami talán a legfontosabb, hogy sikerült a muzsikusoknak a maestro előadásbeli elvárásait szinte maradéktalanul megvalósítani.

Meglepetten észleltem, hogy felidézve pár nap távlatából a kivételes produkcióról gyűjtött emlékeimet, mennyire uralja azokat az előadás meghitt hangvétele, a sorsukat élő és azt bölcsen megítélő szereplők nyugalma. Az ifjúságot oly gyakran jellemző lázas buzgalommal kutató világ atmoszférája, a szüntelen né váló bohéméletérzés helyett egy lelkiükben érett életképet, bensőséges hangulatot sugárzó alkotás kelt életre.” (Csákány Csilla: Bensőséges hangulatot sugárzó Bohémélet. In: *Szabadság*, 2007. október 17.)

Még mindig Puccini.

Érdekes kísérletnek lehetett tanúja a kolozsvári közönség: a Kolozsvári Magyar Színház társulata Silviu Purcărete neves rendező és Incze G. Katalin zenei vezetésével színpadra állította G. Puccini *Gianni Schicchi* című operáját. Ez így leírva természetesen nem fedti a valóságot, hiszen egy átdolgozásnak lehattunk tanúi: az egyes szerepeket egyszerre többen szólaltatták meg, mint egy kis kórus – kivételt képezett a főszereplő, az operanékes Sándor Árpád – címszereplő, Pataki Adorján – Rinuccio (mindketten az opera tagjai) és Lauretta – Kató Emőke színésznő. Más volt az opera hangszerelése is, a Puccini-operát Stollár Xénia áthangszerelte kisebb együttesre. Mindemellett elismeréssel kell adóznunk a színészek munkájának, élvezhető, érdekes előadást hoztak létre a különben zenei és hangszempontból is meglehetősen nehéz alakításokkal. Az más kérdés, hogy ezt az átdolgozást nem lehet Puccini-operának nevezni, csupán egy Puccini alapján létrejött lehetséges változatnak. Állítjuk ezt szemben a Magyar Színház megerősített állításával. A továbbiakban ezzel az előadással nem foglalkozunk, de felhívjuk a figyelmet arra, hogy az előadásnak gazdag sajtóanyagja létezik.

A Kodály-napok rendezvényei

■ A Kolozsvári Magyar Opera az 1989-es változás után a zenés színpadi műfajok bemutatása mellett misszióként vállalta fel a zeneművészet magyar vonatkozású eseményeinek népszerűsítését, helyt adva az intézmény keretén belül – és aktív részvételével – a különböző megnyilvánulásoknak. Ennek értelmében a Romániai Magyar Zenetársaság és a Kolozsvári Magyar Opera

közös rendezvény keretében emlékezett meg Kodály Zoltán születésének 125. évfordulójáról. A háromnaposra tervezett ünnepség változatos programokat ölelt fel, melyekről tudósítóinkon keresztül mi is hírt adunk.

„*A konferenciáról...*”

A Romániai Magyar Zenetársaság Zenetudományos konferenciát szervezett Kodály születésének 125. évfordulója alkalmából az Unitárius Püspökség Dávid Ferenc dísztermében. A konferencia meghívott előadói közül Almási István a nyelvészetben meghonosodott összehasonlító módszer fontosságát emelte ki Kodály Zoltánnak a magyar és a rokon népek zenéjével foglalkozó tanulmányaiban. Itt és Mihály Kodály harmadik daljátékának, a *Cinka Pannának* műfaji, szerkezeti és történeti-történelmi aspektusait vázolta, és kimutatta, hogy zenei anyagát magyar népdalok, énekes-hangszeres részek és tisztán kodályi invenciók fűzére alkotja. Kodály színpadi műveinek keletkezéstörténetét Laskay Adrienne mutatta be, kiemelve az adott alkotások fontosabb stílus-, műfaj- és előadásbeli jellegzetességeit. Pávai István Kodály és a magyar néptánc kapcsolatáról, valamint Kodálynak a tánckutatás ösztönzéséről szóló munkásságáról tartott előadást. Szalai Olga „*Ferenc Jóska táborába két szál majoránna*” cím alatt Kodály és Bartók katonadal-gyűjteményéről, valamint az elveszett kottagyűjtemény rekonstruálásának nehézségeiről mesélt. Berlász Melinda tanulmánya Kodály és egykori tanítványa, Veress Sándor levelezését kutatta, és körvonalazta Veress misz-

zionáriusi magatartását a kodályi szolfézsreformtervhez. Az erdélyi zeneszerzők alkotásaiban felbukkanó kodályi stíluselemekről Német G. István beszélt, melyeket Szabó Csaba, Csiky Boldizsár, Vermesy Péter és Orbán György művei révén példázott. A konferenciát Demény Attila a *Székegyfonó* értelmezésének különböző vetületeit, fogadtatását őrző rendezői naplójával zárta.

Elgondolkozva a kolozsvári zenetudományi élet hitelességén, értékmérő képességein, hiányérzetem támadt. Maradjon talán megválaszolatlan kérdés, hogy miért nem vettek részt városunk aktív zenetudósai, a »nagy öregek«, akik emlékeik, Kodály zenéjéhez fűződő gondolataik által még teljesebb képet tudtak volna nyújtani a zeneszerzőről.

A Székegy fonója...

Kodály *Székegy fonója* a Kolozsvári Magyar Opera repertoárjának egyik ékköve, amellyel méltán büszkélkedhet az intézmény együttese. Az énekes szólisták, a zenekar és a kórus is magáénak vallja a mű minden hangját, dallamát, harmóniáját, fokozott hitelességgel közvetítették a mű eszmei-érzelmi üzenetét. Az őszinte énekhangon és hangszeren történő »éneklést« francia karmester szervezte egységbe és emelte a lehető legmagasabb szintre. Didier Lucchesi, az I. Bartók Béla Nemzetközi Operakarmester-verseny nyertese már többször is vendégszerepelt Kolozsvár színpadain mind az opera műfajában, mind szimfonikus műsorokban. Az énekesek közül – Georgescu Mária (Háziasszony), Sándor Árpád (Kérő), Kele Brigitta (Fiatallány), Mányoki Mária (Szom-

szédasszony), Bancsov Károly (Nagyorrú bolha) – hadd emeljem ki a két debütáló énekest, Kele Brigittát és Sándor Árpádot. Dalaikban fenségessé magasodott a Szép, már-már elviselhetetlenné vált a Szomorú. Éneklésük spontaneitása, nemes könnyedsége azt az érzetet keltette a hallgatóban, mintha minden történet, érzés mélyén egy dal szunyadna, amely énekük pillanattörédekében kel életre. A zenekar muzikusai híven, intonációs precizitással és érzelmi telítettséggel szólaltatták meg a daljátékba beleszótt harmóniákat, amelyek népi és világi jelleg kettőségét idézik. Kodálynak ebben a művében a legtisztább, legősibb paraszti népdal éthosza találkozik a 20. századi zenei struktúrák, zenekari kultúrák eszközeivel, és ezt a találkozást a zenekar, szakmai kompetenciájának köszönhetően, bravúrosan életre is keltette.

Hasonló találkozási felület népesedett be Demény Attila koncepciója alapján is, a dráma színhelyének megrendezésében. Elgondolásában egy különös dualitást hordozó toposz jön létre. Egyfelől folyamatosan expanzív térben zajlik a *Székelyfő* eseménye, másfelől olyan átlényegített szituáció körvonalazódik, ami a mai művészet eszköztárával az ősi kultúrák formamodelljeit idézi. Ez a találkozás (a rendező szavaival élve: az univerzális és lokális találkozása) azonban nem problémamentes. Egy etnikai közösség saját múltjáról kialakított toposzrendszerre mindig önértelmezés: sajátjának a mástól való megkülönböztetése. Végző soron identitásteremtés. A rendezői koncepció helyes meg-

közelítése a befogadó oldaláról talán csak abban az esetben valósulhat meg, ha nem a fonó-toposz »megváltoztatásán« akad meg a tekintete, hanem a »változás« igényének fényében képes átszűrni a rendezés szándékát. Mert nem az alapvető elmentét leküzdése volt a tét lokális és univerzális »székely« és »egyetemes« kultúrák között, hanem a különböző történeti és művelődési síkok viszonyrendjeinek a felfedezése és megértése. A rendező egy új egyetemes sorsértelmező drámai kontextus kialakítását vállalta, amely Kodály művét nemcsak a magyar nemzet zenei eposzává, hanem az európai, sőt világkultúra egyik paradigmájává magasítja. A bohócruhában megjelentő néma szereplők (Jakab Melinda és Babos Kinga) a színháztörténet kulcsfontosságú periódusára, a *commedia dell'arte* figuráira emlékeztetik a nézőt. Bohócaival a rendező ezen nem tér- és időbeli kapcsolatot hoz létre, hanem az egyén és a sors összefüggéseit megjelenítő tragédia és a komédia közötti átjárhatóságot valósítja meg.

Íme, »arché az univerzumban« írjuk ma. »Csak le kell hajolni a néphez, ott él és virul még az ősi zene... Csak bele kell merülni s hamarosan megtaláljuk benne magunkat s a mai életet«, írta Kodály.» (Csákány Csilla: Pillanatképek a Kodály Zoltán Emléknapok eseményeiről. In: *Szabadság*, 2007. november 21.)

„A Kodály-napok záró estéjén a Kolozsvári Magyar Opera koncert formájában vitt színpadra két népszerű Kodály-alkotást: a *Háry Jánost* és a *Fölszállott a pávát*. A *Háry*

János esetében pontosítani kell: ez alkalommal nem a teljes daljáték, de nem is a zenekari szvit hangzott el, hanem valami a kettő között. Vagyis a Kodály zenéjének és Garay János *Obsitos*ának találkozásából született *Péterke és a farkashoz* hasonló zene és elbeszélés egymásutánja, váltakozása, amelyet *Az obsitos* megnevezés hirdetett a plakáton. A kiválasztott zenei részletek mondhatni a *Háry János* »slágerdarabjai« voltak, amelyekből elég, ha csupán hármat említek, az *Intermezszót*, a *Dunán innen*, *Tiszán túlt* s a *Felszántom a császár udvarát* (ez utóbbi arról is híres, hogy az ősbemutatón a Habsburg-ház jelen lévő tagjait kivonulásra készítették).

Nem is volt rossz újra gyerekké válni, hallgatni a zenés »esti mesét«, melynek mesélője Hatházi András színművész volt. Háry János kalandjai egy már-már hiperbolikus méreteket öltő karosszékbeli hangzottak el, a hangulatteremtést pedig a »trónhoz« illő, tekintélyes méretű gyertyatartó vigyázta. A szellemelesen elmesélt-felolvasott részleteket Egyed Emese állította össze, kirajzolódott belőlük a főhős jelleme, azé a Háry Jánosé, aki a látszat ellenére nem egy magyar Münchhausen, hanem ahogyan a bevezetőben is idézték: »sokkal több, mint egy jóízű genre-alak, mint egy magyar miles gloriosus: ő maga az életre kelt magyar mesetermő fantázia. Nem hazudik: mesét teremt; költő. Amit elmond, sohasem történt meg, de ő átélte, tehát igazabb a valóságnál...« A bevezetőben a *Háry János* és a magyar opera kapcsolatának rövid krónikája is helyet kapott, amelyből megtudhattuk: 1938-cal kezdve, az

évtizedek során az előadás többször került felújításra, s külön kiemelték az 1943-as produkciót, amikor maga a szerző (!) állt a pulpitusnál.

Háry Jánost valahogy mindig úgy képzeltem el, ahogy a vasárnap esti alakítója, Sándor Árpád jelenítette meg: magabiztos, büszke magyar vitéznek, akinek mennydörgő hangjára egyszerűen »kötelező« odafigyelni. Sőt, néha annyira »mennydörgő« volt, hogy még a zenekar hangerejét is lepipálta. Kedvesét, Örszét Molnár Mária alakította, s együtt énekeltek a kimaradhatatlan *Tiszán innen*, *Dunán túl* *Háry*-részletet. Az opera énekesei közül Szilágyi János, Mátyóki Mária, Vigh Ibolya énekeltek a további szólisztikus részeket. Figyelemre méltó volt Vigh Ibolya magas H-ja, amely nemcsak »kijött«, hanem szólt is. Az opera énekkara is szerves részt kapott ezen az estén. Teljesítménye figyelemre méltó volt, a női részleg most sem engedett szintjéből, míg a férfiak sokkal jobban megállta helyét, mint máskor. Hogy mi erre a magyarázat? Egyrészt egészen biztosan az előzetes felkészülés. Másrészt a zenei nyelvezet, vagy ahogy Kodály mondaná, a zenei anyanyelv döntő fontossága: »magyaruk« könnyebb megszólalni (értsük itt: énekelni) a magyaroknak.

Ugyanez vonatkozik a zenekarra is. Azon ritka alkalmak egyike volt ez, amikor nemcsak hallhattuk, hanem láthattuk is azokat, akik az opera zenekarában muzsikálnak. Selmeczi György karmester precíz keze alatt szép hangzás uralkodott az est folyamán. Helyenként elfért volna egy kissé »paprikásabb tálalás« is, a karakteres, magyaros zenélés,

amely annyi gondot okoz más világ-tájak zenekarainak, bármilyen felkészültek legyenek is azok technikailag. Amit még hiányoltam a zenekarból – és amit népzeneből ihletett darabok előadásának szempontjából rendkívül fontosnak tartok –, egy valódi jellegzetes népi hangszer, a cimbalom volt. Kárpótlásul viszont hallhattunk szép szólórészeket, majdnem kivétel nélkül jó kivitelezésben. Hallhattunk, már amennyien voltunk, mert nagy meglepetésemre nem telt ház, hanem esőverte közönség várta az emlékhangverseny kezdését. (Fekete Adél: *Meseteremtő hangulat*. In: *Szabadság*, 2007. november 21.)

Hosszabb idő után új operettbemutatóval kedveskedett közönségének az opera társulata.

„A 21. század elején már csak emlékezni tudunk a ladyk és gentlemanek elegáns világára. Ha jól belegondolunk, nem is olyan rég, körülbelül száz évvel ezelőtt még a »régii rend« törvényei szerint folyt az élet: az emberek rang szerint házasodtak, az arisztokrácia bállokra járt, a telefon és az autó luxuscikknek számított...

Ezt a világot elevenítette fel a Kolozsvári Magyar Opera társulata legújabb bemutatójával, a *Bál a Savoyban* című előadásával. Szerzője az operett műfajában jártas Ábrahám Pál, aki hagyományos love storyt tárt a közönség elé 1932-ben, s aki a megszokott happy endet sem hagyta el. Mégis vannak olyan vonásai a darabnak, amelyek egyedivé teszik. Szabó Emese, az előadás rendezője, akinek munkája merőben meghatározta az előadás milyenségét – ezeket rangsorolta, amikor az

esemény jelentőségéről »faggattam«. Elsősorban kiemelte Ábrahám zenéjének dzsesszes vonásait, amelyek a szóban forgó operettet a revü felé terelik, s ezzel az intézmény repertoárját gazdagítják. Majd arról is beszélt, milyen meghatározó fontosságú a sztepp-táncok bevonása, hiszen »a szteppkultúra mondhatni halott Kolozsváron és Erdélyben.« Külső szemmel nézve elmondhatom, hogy ez jó ötlet volt, a szteppelt részek nagy sikert arattak, viharos tapsot kaptak. Nem is csoda, hiszen a budapesti vendégkoreográfus, Bóbis László és munkatársa, Rusu P. Gabriella tanították be őket, s mintegy két hónapi fáradságos munka gyümölcszeit ízlelhetette a közönség.

Fiatal rendezőnk feltárt más szakmabeli titkokat is. Például azt, hogy az előadás minden részletében igyekezett korhű lenni. A viselkedés, a mozdulatok, a frizurák mind az 1930-as évek légkörét idézték. S ezek mellett külön figyelmet érdemelnek a stílusos díszletek és jelmezek, Venczel Attila és Labancz Klára alkotásai. Ezen kívül szerencsés szereposztással dicsekedhetett a rendező, olyan énekesekkel, akiknek jellembeli adottságai tökéletesen hozzáillettek szerepeikhez. Kele Brigitta igazi nagyvilági dámát alakított, Verness Orsolya a femme fatale típusát képviselte a Tangolita »álarca« alatt, míg Pataki Enikő és Székely Zsejke energikussága élethű Daisyt varázsolt elénk. Főszereplő-párjaik sem maradtak adósaink: Fülöp Márton sikeresen lavírozott Don Juan-i és szerető férji státusza között. Ádám János vele született humora és talá-

lékonyága ezúttal Musztafa bej szerepében bontakozott ki, és Szakács Levente őszintesége operettbeli alteregójánál, Celestinnél talált visszhangra. A többi szerepben a társulat énekeseit láthattuk-hallhattuk, az énekkar, a balettkar is jelentős részt kapott a *Savoy*ban, a zenekarral együtt.

A szombat esti Bált Bál követte, hiszen a tulajdonképpeni premiért vasárnap megismételték. Majdnem minden maradt a »régiben«, a karmesterek viszont változtak: először Incze G. Katalin, majd Jankó Zsolt vezényelt. De változott még »valami« a közönség. Ha a bemutató estéjén nagy volt a kíváncsiság, népesebb a közönség, másnapra kissé megfogyatkozott a létszám, de annál lelkesebb publikum nézte (vagy inkább azt kellene írnom: nevette) végig az előadást. (Fekete Adél: Bál után... Bál. In: *Szabadság*, 2007. december 22.)

Természetesen örvendünk a kitűnő bemutatónak, operánk egykori sikerdarabjának. Felmerül azonban bennünk a kérdés – és ez inkább az operetre vonatkozik –: miért nem lépünk egyet, és merítünk a hatalmas repertoárból valami egészen újat? Miért kell „leragadni” az eddig – ha már régebben is – bemutatott címeknél?

Az operett bemutatóját rövidesen a karácsony követte. A hagyományos karácsony délutánt megelőzően, december 20-án az opera balettegyüttese a közkedvelt Csajkovszkij-ballettet, a *Diótörő*t tűzte műsorára a megszokott szereposztásban. Az előrehozott előadás a balettkar december 22.–január 8. között zajló görögországi (athéni) tur-

néjának tudható be, a társulat ugyanis a *Hamupipőke* 14 előadásával szerződött le. A *Diótörő* helyett kivételesen Csemiczky Mikós *A brémai muzikusok* című műve került előadásra, a gyermekek nagy örömére.

A gólyakalifa és Mattia Corvino

■ A 2008-as naptári év a magyar operában egy *Pillangókisasszony* előadással kezdődik, amelynek karmestere Didier Lucchesi, az első Bartók Béla-karmester-verseny győztese. Az opera szereposztása a megszokott.

Tallózva az intézmény műsorajánlatában, azt látjuk, hogy ebben az évben két jelentős bemutatót vett tervbe az opera, éspedig Gyöngyösi Levente: *A gólyakalifa* és Ciro Pinsuti: *Mattia Corvino* című operákat. Addig is, amíg a két bemutató létrejön, az opera rendes mindennapjait éli, igyekeztén vonzóvá tenni előadásait a közönség számára. Így kerülhet sor egy kamarazeneestre, amely a farsang jegyében kíván szólni a közönséghez.

„Farsangi kamarazeneest” – jól hangzik, de vajon mit takar?

– teszi fel a kérdést az egyik kritikusunk, Fekete Adél, majd felvezeti az est résztvevőit az általuk megszólaltatott műsorszámokkal.

„Az intézmény zenekarának és énekkarának tagjai vállalkoztak arra, hogy a megszokottól eltérő szerepben mutatkozzanak be. Elsőként a Török Márton, Gábos-Szövérdi Enikő, Réman Zoltán, Ciorobăcă

Edina és Kis Kalló András alkotta fűvösötös lépett színpadra. Egy Mozart *Divertimentót* (K 270) és Ibert *Három rövid darabját* hallhattuk előadásukban. Az utóbbi szerzemény sokkal inkább talált az együttes személyiségéhez, s ha folytatni kívánják együttműködésüket, érdemes stílusban hasonló darabokat választaniuk. Kár, hogy a közönség túlbuzgó része minden tétel után meg kívánta tapsolni a produkciót, noha elég lett volna egy rövid pillantást vetni a műsorfüzetre egy kis tájékozódás végett...

A fűvösötöst vonósnégyes váltotta fel, nem is akármilyen összetétellel: az első és második hegedű szólamát a két hangversenymester, Barabás Sándor és Ferenczi Endre játszották, a brácsánál és gondolkánál pedig Bucovesan Florint és Dula Imrét hallhattuk. A kvartett előadásmódját a romantikus szóval lehet legjobban illetni, mely a közismert dzsesszszóval, a *Somewhere, Over the Rainbow* esetében helyénvaló volt, de a Mozart *C-dúr vonósnégyese*éhez (no. 19, K 465) más, egyszerűbb előadásmód igényeltetik.

Szünet után az opera vokálegyüttese, a *Sotto Voce* tárt elénk többnyire reneszánsz és modern darabokat, amelyekhez hangulatkeltő spirituálék társultak. A kis csoportot Kulcsár Szabolcs karvezető irányította, a többi énekes – Pataki Enikő, Mátyosi Mária, Barabás Zsuzsa, Szacsvai Zsigmond, Dániel Zsolt – pedig a zenekar és az énekkar tagja a mindennapokban. Mi tagadás, szép élményt nyújtottak, látszott, hogy élvezettel énekelnek, és ráadásul

szellemesen búcsúztak a közönségtől egy zenés »Bye-bye«-jal.

Utoljára maradtak a »nehézfegyverek«: rézfűvösötös lépett színpadra, melynek tagjai Pora Tibor, Telpiz Ilie, Cupşa Gabriel, Benke Róbert és Gâncsă Ionaş voltak. És velük együtt kezdett igazából kibontakozni az a hangulat, amelyet a műsor eredetileg ígért. Nemcsak a közismert könnyűzene slágerével, hanem a Bach- és Händel-részletekkel is óriási sikert arattak. S ha még farsangról szól a fáma, az utolsó zenedarab alatt végre megjelentek a várva várt, farsangot jellemző kellékek is: színes sálak és óriási sombrero kalapok.” (Fekete Adél: Itt a farsang, hol a farsang? In: *Szabadság*, 2008. február 15.)

A farsangi multságok mellett azonban megindul a tervezés, amely a bemutatókat előzi meg. Ezeknek a bemutatóknak először az előzeteseit tesszük közzé, amelyek úgymond témába teszik az operalátogató közönséget. Az első előzetes Gyöngyösi Levente: *A gólyakalifa* című operáját vezeti be.

„A Kolozsvári Magyar Opera társulata a kortárs magyar operák bemutatóinak sorozatát folytatva február végén műsorra tűzi Gyöngyösi Levente *A gólyakalifa* című kétfelvonásos operáját. A Balla Zsófia által írt szövegkönyv Babits Mihály azonos című kisregénye alapján készült. A szokatlan témaválasztás – operaszínpadról lévén szó – eleve feltételezi Babits regényének körbejárását, a néző felkészítését a mű jobb befogadása érdekében. (...)

Babits Mihály (1883–1941) a 20. századi magyar irodalom egyik legsokoldalúbb egyénisége. Az 1913-ban írt *A gólyakalifa* első és egyben utolsó regénye a magyar szimbolizmusnak (megjelent a *Nyugat* című folyóiratban, melynek Babits 1918-tól szerkesztője, majd főszerkesztője volt haláláig). »Az első magyar regény, melynek központi témája a tudathasadás« – írja Pók Lajos Babits-könyvében (*Babits Mihály alkotásai és vallomásai tükrében. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1967*). (...)

A regényből készült librettó bizonyos mértékben leszűkített, koncentráltabb. Mint azt Balla Zsófia megfogalmazza: a regény a lélek belsejében, gondolatban, eszméletben zajlik. Ezzel szemben a librettó értelemszerűen a cselekvésre helyezi a hangsúlyt: színpadra alkalmazva a súlypontok eltolódnak. Az első felvonás 3. képe után a szerzőpáros beilleszt egy báb-jelenetet, ami a Hauff-mese leképezése. A történet megszakad ott, ahol a kalifa és a nagyvezír gólyákká változnak, a varázslat beteljesedik rajtuk. Elemér inas ebben a momentumban otthagyja a bábjátékot. A szerzők ezzel azt sugallják, hogy a főhős(ök) számára a gólyaéletből nincs visszaút. (A Hauff-mesében ugyanis a két gólya megtalálja a varázsszót és visszaváltozik emberré.) A librettóban megjelenik egy új alak, Szilvia, az örömlány, aki itt több, mint Babitsnál. Mint dizőzt látjuk viszont, aki végigkíséri az inast egészen a végkifejlésig. Ez a szereplő már Balla Zsófia és Gyöngyösi Levente kitalációja. A kritika szerint az ellentétekre épülő, torzuló figurák között az egyetlen egészséges, teljes

személyiség, aki mindvégig következetesen hordozza a testi-lelki egység harmóniáját.

Figyelembe véve a színpadtechnikai lehetőségeket, amelyek meg kell hogy feleljenek a jelenetek gyors, filmszerű pergésének, a főhős Tábori Elemér alteregóját egy másik énekes jeleníti meg, aki szintén főhőssé emelkedik. Ezt a kettősséget a két különböző hangfajjal (tenor – bariton) is aláhúzzák a szerzők. Elemér környezetének is megvannak a megfelelő ellentétpárjai az inas életében: Apa – Mester, Anya – Mesterné, Szilvia – Etelka stb. Hangkarakterüket tekintve a valós élet és az álom szereplői szintén markánsan különböznek egymástól.

Az opera eszmei tartalma a babitsi eszmei mondanivaló újrafogalmazása. Balla Zsófia és Gyöngyösi Levente egyaránt lelki utazásra invitál, önvizsgálatra és önmagunk megismerésére ösztönöz: a tudatos és ösztönös lét ellentmondásai mindnyájunk problémája. Teljes életet csak két ellentétes világ megismerésével és elfogadásával lehet élni. Fény és árnyék, valóság és álom, tudat és ösztön csak együtt, egymásból táplálkozva, egymást erősítve működnek és eredményeznek teljességet – olvashatjuk a 2005. május 28-i budapesti ősbemutató műsorfüzetében.” (Turánitz J. Lajos: Bemutató előtt a Kolozsvári Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2008. február 13.)

A másik bemutató Mátyás királyról szól, egy fiktív történetet dolgoz fel. Ugyanakkor betekintést enged a kulisszák világába is, aminek következtében megtudjuk, hogy a bemutatót komoly

viták, sértődések és – szerencsére – békülések sorozata kíséri.

„Méltó eseménnyel egészíti ki a magyar reneszánsz év rendezvényeinek sorát a Kolozsvári Magyar Opera: a tervek szerint előadják a Verdi-kortárs Ciro Pinsuti *Mattia Corvino* című operáját. Az ötletet Csermák Zoltán magyarországi újságíró vetette fel a kolozsvári opera vezetőségének 2006-ban, a Kolozsvári Magyar Opera Erkel-színházbeli vendégjátéka után, a tárgyalások lebonyolítására pedig Rózsa Ferenc szombathelyi karnagyot kérte fel.

Az 1877-es milánói ősbemutató óta valószínűleg nem játszott műre Horváth Zoltán rendező bukkantra egy olaszországi levéltárban, az 1980-as években. Csermák Zoltán újságíró – aki akkor a Hungaroton, a magyar Hanglemezgyártó Vállalat egyik vezetője volt – felvételre ajánlotta a művet, ez azonban anyagi nehézségek miatt megghiúsult. Csermák azóta se mondott le a bemutatásáról – amely koncertjellegű, oratorikus formában 2001-ben meg is történt Budapesten.

Rokonság Erkelrel

A kolozsvári opera vezetősége mindenesetre reméli, hogy sikerül még idén, a Mátyás király trónra lépésének 550. évfordulója előtt tisztelgő reneszánsz évben színpadra állítani a művet. A hét évvel ezelőtti budapesti, koncertjellegű premier után az őszi, kolozsvári előadás lenne a *Mattia Corvino* első, nagyszínpadi bemutatója magyar nyelvterületen. Hogy minden bizonnyal zenei és művelődéstörténeti csemegéről van szó, azt a 2001-es előadást követő kritika

néhány sora is mutatja. »S bár a mű librettója a valóságos eseményekkel még távoli rokonságot sem igen mutat, az egyik kórústételben megszólaló szépséges melódia abszolút hiteles: hangról hangra azonos az Erkel által megzenésített nemzeti imádságunkkal. Még harmonizálásában is, amiből arra kell következtetnünk, hogy Pinsuti nem hallomásból, hanem kottából ismerte az 1844-es pályázaton díjazott szerzeményt, sőt talán személyes kapcsolatai is voltak magyar muzsikusokkal – ezt kideríteni majd a kutatók feladata lesz« – írja Kerényi Márta *Zenei jegyzetek* című írásában.” (Rostás-Péter Emese: Egy Mátyás-opera kalandos utóélete. In: *Krónika*, 2008. február 15.)

Megszólal Csermák Zoltán is, a bemutató ötletgazdája:

„A romantika hagyományai szerint a három felvonás története elég összetett, ármány és szerelem, félreértés és megbocsátás követi egymást. A szerző a történelmet és a földrajzot elég nagyvonalúan kezelte, de Mátyás alakjának megformálása méltó Hunyadi János fiához.

»A *Mattia Corvino* a korai Verdi-operákkal rokon – ismerteti a művet Rózsa Ferenc karnagy, akinek nevéhez több zenemű és opera magyarországi ősbemutatója fűződik. – A nagyszerű kórusok alapján talán a *Lombardokhoz* hasonlítanám. A két férfi főszereplő, Mátyás és Wladimiro szólama embert próbáló, Mátyás szólamát félszáz ’á’ és 26 ’b’ színesíti«.

A címszerepet Daróczi Tamás és Haramza László éneklék, a női

főszerepet Kele Brigitta és Jordán Éva alakítják, Wladimiro megszemélyesítője Fülöp Márton.

Az opera Demény Attila rendezésében kerül színpadra.” (Csermák Zoltán: Mátyás király, Mátyás szülővárosában. Ősbemutató Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2008. október 10.)

Addig is, amíg a két bemutató létrejön, az opera rendes mindennapjait éli, igyekezőn vonzóvá tenni előadásait a közönség felé. Így kerülhet sor egy kamarazeneestre, amely a farsang jegyében kíván szólni a közönséghez.

És akkor következzen *A gólyakalifa*. Az anyaországi *Fidelio* zenei portál előzetest közöl Németh G. István tollából.

„Az Andrássy úton található székesfővárosi *Magyar Állami Operaház* szívfájdalma, hogy belátható időn belül nem lesz képes követni saját, száz évvel ezelőti dicsőséges hagyományait, mikor is Budapesten először és mindmáig utoljára szinte hónapokon belül sikerült műsorra tűzni az akkoriban Európa-szeretve bemutatott vadonatúj operákat. A *Kolozsvári Állami Magyar Operaház* műsorpolitikája ezzel szemben a 89-es fordulatot követően látványos változáson ment át. A korábbi operettcentrikusságot felváltó jelenlegi repertoárt az a tény avatja egyedivé, hogy manapság csakis Kolozsvárott hallható az összes Erkel-opera, illetve hogy a Szamos-parton több kortárs magyar operát játszanak, mint az Ybl-palotában és az összes anyaországi vidéki operaházban együttvéve. És akkor még nem említettem Bartók és Kodály összes színpadi

művét, mint az itteni repertoár harmadik aranyfedezetét.

A legújabb kortárs magyar operai produkciót, Gyöngyösi Levente Budapesten ősbemutatott *Gólyakalifájának* második színre állítását csütörtökre, február 28-ra hirdették meg Kolozsvárott. A bemutatóra végül még nem került sor: a díszlettel kapcsolatban felmerült technikai problémák miatt egy héttel későbbre halasztották. A kolozsvári bemutatót rendező és vezénylő Selmeczi György ezen döntését értelmezhetjük úgy is, hogy a *Négyek* nevű zenei csoportosulás egyik tagja baráti gesztust tesz az Ötödik, a legfiatalabb irányába. Egyáltalán nem sürgős, viszont nagyon is fontos ez az előadás. Könnyen előfordulhat ugyanis, hogy *A gólyakalifa* esetében Budapest után Kolozsváron keresztül vezet az út a nemzetközi zenei életbe, illetve az egyetemes zenetörténeti kézikönyvekbe, operakalauzokba. Amúgy Kolozsvárott mindenki lélegzet-visszafojtva várja, hogy fölgördüljön a függöny. A *Szabadság* című kolozsvári napilap már a múlt héten figyelmeztette olvasóit, hogy senki se üljön be a nézőtérre a szövegkönyv alapjául szolgáló Babits-kisregény újraolvasása nélkül. Mindez azonban nem jelenti szükségszerűen azt, hogy Gyöngyösi Leventéért mindenki feltétel nélkül rajongana szigorú szülővárosában. Múlt este a társulat egyik tagjától megsemmisítő megjegyzést hallottam Gyöngyösi posztmodern ihletésű, a letűnt korok örök érvényű operapartitúráiból ollózó zeneszerzés-technikájára.

A nagy műgonddal és körültekintéssel előkészített erdélyi bemutató

mozaikszerűen összeállított plakátja a főszereplők, illetve az előadást létrehozók portréja, továbbá egy gólya és egy kalifa képe mellett a szent óriult Friedrich Nietzsche, valamint Sigmund Freud is szerepel. Jómagam az első osztályú zenei csemegének ható tegnapi főpróbán a partitúra Bartók-idézetekben tobzódó részleteit élveztem a leginkább. Már csak ezért is tiszta szívvel tudom a *Fidelio* olvasóinak ajánlani: aki teheti, hallgassa meg a március 6-ra elnapolt bemutatót. Szép város Kolozsvár, a fel nem adható kincsekkel megáldott Szamos-parti metropolisz mindenképpen megér egy misét, de legalábbis egy *Gólyakalifa*-előadást.” (Németh G. István: A gólyakalifa erdélyi bemutatója elé. Március 6-án a Kolozsvári Állami Magyar Operában is műsorra tűzik Gyöngyösi Levente művét. In: *Fidelio*, 2008. március 3.)

Felhívom a figyelmet Tallián Tibor Gyöngyösi operájáról írt nagyszerű, kimerítő tanulmányára, amely a *Műzsika* című zenei szaklap 2005. júliusi számában jelent meg, részletes elemzése a dramaturgiai felépítésnek és a zenei megoldásoknak is. A tanulmány kimerítő, ezért itt nem közöljük, erre nincs terünk. Az előadás előzeteséből megtudjuk, hogy

„Az operacselekmény eszmei tartalma a babitsi eszmei mondanivaló újrafogalmazása. Balla Zsófia (a librettó kidolgozója – szerk. megj.) és Gyöngyösi Levente egyaránt lelki utazásra invitál, önvizsgálatra és önmagunk megismerésére ösztönöz. A két síkon futó cselekmény (valóság és álom) érdekes zenei és színpa-

di megoldásokat kínál, a közönséget együttgondolkodásra készíti a szereplőkkel és a rendezővel. A jelenetek gyors, filmszerű pergésének ritmusa fokozottabb figyelmet igényel, mintegy bekapcsolva a nézőt a cselekménybe. (...)

A szereposztás a következő: Pataki Adorján (Táborny Elemér), Szilágyi János (Apa), Marton Melinda (Anyu), Sípos Anikó m. v. (kishűg, gyermekszerep), Pataki Enikő (Szobalány és Nagynéni), Kele Brigitta (Etelka), Tony Bardon (Gondolás), Molnár János (Tanár), Mányoki László (Tiszt), Hary Judit (Szilvia), Sándor Árpád (Inas), Bancsov Károly (Mester), Mányoki Mária (Mesterné), Naphegyi Béla (Első segéd), Székely Zsejke (Fő segéd), Mányoki Berta m. v. (Mesterné gyereke, gyermekszerep), Venczel Péter (Pincér), Sípos László és Szacsvai Zsigmond (Két rendőr), Berciu Samu és Kovács Ferenc (Vásári árusok). A bábjátékos Bíró József m. v., a bábjáték szereplői: György László m. v. és Urmánczi Jenő m. v., valamint Kátrinecz Erika és Nagy Tamás balettművészek.

Díszlettervező: Lőrincz Gyula m. v. Jelmeztervező: Szakács Ágnes m. v. Báb, maszk: Venczel Attila. Mozgásművész: Kozma Attila m. v. Karigazgató: Kulcsár Szabolcs. Hangversenymester: Barabás Sándor. Közreműködik a Flauto Dolce együttes – művészeti vezető: Majó Zoltán. A rendező munkatársa: Szabó Emese. Rendezte és vezényel: Selmeczi György.” (Turánitz J. Lajos: Országos bemutató a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2008. március 8.)

A *Szabadság* hasábjain nem kevésbé kimerítő írás – kritika – jelent meg. Íme:

„Babits Mihály 1913-ban megjelent regénye, *A gólyakalifa*, a freudi lélektan hangadója az epikus irodalomban. Freud merőben új elképzelése, amelynek értelmében az álmok a vágy teljesülésének rejtett kísérletei, nagyszámú művészt – költőt, író, zenészt, képzőművészt – ihletett arra, hogy az álmokhoz kapcsolódó misztikus élményeiket alkotásaikban felelevenítsék. Az álom, mint az ember legszemélyesebb – a megszokottól távolra eső valóság megélésének élménye, ősidőktől kezdve foglalkoztatta az emberiséget. Az ember törekény létezése az álom és valóság kettősségében többek közt Hector Berlioz *Fantasztikus szimfóniájában* is kifejezésre jut, amely alkotás nem más, mint a valóságból álomba menekülés romantikus kísérlete. Álmaik üzenetét később szurrealista festőművészek is megpróbálták értelmezni, a katalán festőművész Salvador Dalí, vagy a belga szurrealista René Magritte festményei egyazon lélek különféle álomtörténetei, álomvalóság élményei.

Gyöngyösi Levente és Balla Zsófia *Gólyakalifája* ugyancsak egy lehetséges megfejtés az álom és valóság közti átjárhatóságról, a személyek alakváltozásairól a remény és félelem érzésvilágában. Talán kevesebb remény, de annál több félelem kifejeződése van a műben. »Csodálatosan félünk« – idézi a szerző szavait Egyed Emese a műsorfüzet bevezető oldalain.

Gyöngyösi operája visszavisz az európai zenetörténet húszas éveibe.

Zenéje álomszerű, Táborny Elemer szavaival: »Olyan volt minden, mintha már tudtam volna egyszer, és most nem jutna eszembe (...)« Mint ha Bartókot hallanánk, vagy talán Sztravinszkijt? De honnan is? *A csodálatos mandarimból?* Vagy a *Tavaszi áldozatból?* Talán... És nem véletlen, hogy a babitsi regény megjelenésének éveiben olyan zenék születtek, mint Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* (1911), Arnold Schönberg *Pierrot lunaire* (1912), Igor Sztravinszkij *Tavaszi áldozat* (1913). Az sem kevésbé jelentőségteljes, hogy Alban Berg 1914-ben kezd hozzá a *Wozzeck* megírásának.

Gyöngyösi, az úgynevezett posztmodern korban (mellőzzük most a posztmodern terminus amúgy is lehetetlennek tűnő meghatározását) elvszerűen vállalja a *retro* zenét (vagy a régi stílusok *neo*s körbejárását – kinek hogy tetszik). Operájával egyszerűen megkérdőjelezi a történeti fejlődést, a jövő kiszámíthatóságát és tervezhetőségét. Ahogy Walter Benjamin mondaná: »A Történelem Angyala hátat fordít a jövőnek.« Gyöngyösi szabadon él a történelem stílári elemeivel, játszik velük, hajlandó mindenféle kifejezőmódot elfogadni. Egyik kedvelt képalkotási formája a valamely más, ismerős zenére való utalás. Ám a más zenére való utalás nem Gyöngyösi saját invenciója, hiszen több példát is találhatunk a zene történetében hasonló eljárásra. Közülük hadd említsük Mozart *Don Giovanni*jának vacsorajelenetét, Messiaen gregorián dallamidézetét és nem utolsósorban Luciano Berio *Sinfoniáját*, ahol Mahler *II. szimfóniájának* teljes tétele szerepel, a szerző

folyamatos kommentárjaiba ágyazva. Gyöngyösi sajátos zenei utalásai azonban lényegében új lépcsőfokot jelentenek, olyan szuperrealizmust, amelyben újra feltűnik a szerializmusból és az aleatória legtöbb formájából szigorúan száműzött képzettársítás és ráismerés élménye. Az ismerős és az ismeretlen egybeolvás élménye, a felismerés sokkja és az átalakítás felismerhetősége új zenei élményt hoz létre.

A *golyakalifa* álomszerű zenejátékát egy képpár bemutatásával próbáljuk érzékeltetni. Az első felvonás 3. és 4. képe különböző stíluselem kreatív mozaikjaként is felfogható. A majális keretmuzsikája érces trombitáival, szerkesztésmódjával a barokk zenevilág felidézője. A beékelte golyakalifa-bábjátékot kísérő sokszólamú blockflöte-*divertimento* (Majó Zoltán *Flauto dolce* együttesének előadásában) reneszánsz hangszínekben komponált avantgárd muzsika közjátéka. Ezt egy energikus-groteszk hangisméltésekkel szerkesztett, bartókos »ízű« muzsika követi. A felvonás végén pedig a bárénekesnő fináléja divertissement-jellegű, elektronikusan megjelenített, kongakíséretes (Csergő Domokos) revümuzsika.

Az opera egyik izgalmas pillanata (III. felvonás, 9. kép) Gyöngyösi zenei szövegmagyarázata: »mintha két zenekar kétféle zenét játszana« – éneklé az Inas. Itt a tangómuzsikás revübetét értelmére/lényegére is rávilágít.

Még mielőtt elméleti traktátusba fulladna írásom, hadd térjek rá a mű országos bemutatójának méltatására, amelyet a Kolozsvári Magyar Ope-

ra tett lehetővé. A *golyakalifa*, mint a kortárs magyar zeneirodalom zeneszínvonalát műveit tudatosan szorgalmazó programpolitikához tökéletesen illő alkotás, a társulat 2008-as büszkeségei közé tartozik. Az intézmény a mű előadói apparátusához »leghetesebbjeit« mozgósította. Pataki Adorján alakításában Tábori Elemér neurózisos világa mind gyötrőbb álmok helyszínévé válik. A szorongással, kételyekkel tele, teljes elkeseredettségében ábrázolt hős apró lelki rezdüléseit (II. felvonás 6. kép) Pataki Adorján puha, szép hangszíneivel tette érzékletessé. Sándor Árpád (Inas) a szem tűzének és a hang sötéttségének kontrasztjában mindvégig sejteti a tragédiát. Hangszínjátéka a mély rezések és fagott kíséretében (II. felvonás 7. kép) félelmetesen egyedi és kifejező. Talán mind a librettónak, mind a zenének köszönhetően az Inas figurája a markánsabb. Sándor Árpád erejének tudatában vállalja feladatát. Kezében a pisztoly, akár egy mosoly: a megváltás esélyének objektuma. A görög istennő mintázatú Kele Brigitta (Etelka) a kolozsvári operaszínpad Afroditéje. Sorshorodó apollónikus kvalitásait ártatlan angyali szelídségbe rejtve az opera egyik legerősebb személyiségének megjelenítője, a tulajdonképpeni tragikum kiobbantója. »A Nyugalom Angyalát«, »a Csend Tündéréte« megformázva, végül is, szerepéhez híven, majdnem fúriává, s közvetve Elemér gyilkosává változik. Hary Judit Sylvia-alakítása bizonyos pillanatokban a legélvezetesebbé válik a darabban. Az I. felvonás végén elegáns Dizóként filozofikus életérzésekkel

teli tangót ad elő, majd a II. felvonás második kávéházjelenetében az Inassal együtt végképp szecessziós életfilozófusnak bizonyul. Hary Judit magabiztos szerepében, amely talán az egyik legkiegyensúlyozottabb figura a műben. Sorsát bátran elszenvedí, mindvégig tudván, hogy a megváltás esélye keveseknek adott meg. Mind szerelmét, mind halálát a bárzene, a tánc, a tangó apoteózisában éli meg bravúros könnyedséggel. A Fősegéd, Székely Zsejke alakításában a füstfelhőbe burkolózott irónia megtestesítője. Szilágyi János méltóságteljes Apát, Marton Melinda aggódó, szerepében otthonosan mozgó, néhol kacér Anyát formázott meg. Bancsov Károly erőszakos Mester, Mányoki Mária a tökéletes gonoszság megszemélyesítője, ugyanakkor a gyereket foggal-körömmel oltalmazó Mesterné. Tony Bardón (Gondolás) meghódította a közönséget erőteljes, fényes tenorjával.

A zenekar (hangversenymester Barabás Sándor) mindkét előadásban (március 6. és március 9.) hatalmasat produkált. Egy momentumot emelnék ki az operából. A II. felvonás zenekari bevezetőjében a vonósok orgonapont-funkciót betöltő hangpillére fölött a fúvósok az egyre tárguló hangterjedelmű dallaminvenciót bemutatva valóságos dallamfűzért alkottak, majd ezt követően a főhős duális megjelenítésének mintájára, a zeneszerző hangszín-kombinációit érzékenyen interpretálták. A még kibontakozóban talált dallamcsírákat a fuvalától (Török Márton) a klarinét továbbításával (Réman Zoltán) az angolkürt (Szabó Adorján) ve-

szi át, majd az identitás kettőssége előbb a fuvola–fagott (Török Márton – Traian Țirc), majd oboa–angolkürt (Szövérdi Enikő – Szabó Adorján) és végül a két klarinét Réman Zoltán – Tatár Enikő) játékában jut érvényre. A rézfúvósok hangszínfényében a kettősség okozta feszültség valamelyest feloldódik. A zenekar és a második előadás karmesterének, Horváth Józsefnek technikai felkészültségét dicséri az utolsó kép fugato szerkezetű muzsikájának magabiztos megszólaltatása. Katrinecz Erika és Nagy Tamás balettművészek Kozma Attila mozgáskoordinációit követték, illesse őket dicsérő szó. A bábjátékosok az emberi vonásokat mutató gólyákat könnyedén bírták mozgásra (báb, maszok: Venczel Attila).

A rendező (Selmeczi György), munkatársa (Szabó Emese), a díszlettervező (Lőrincz Gyula) és a jelmeztervező (Szakács Ágnes) közös munkájának eredménye a színpadkép. Az összes lehetséges elem közül csak a színvilág használatát emeljük ki, akkor is nyilvánvalóvá válik ez az együttműködés. Szakács Ágnes jelmezeinek fantáziája a ruhák apró, finom részletelemben mutatkozik meg. Elegáns szegélyvonalak, pici ruhadíszek megannyi vizuális esztétikai élményforrás. Szakács Ágnes koncepciójában a Nagynéni (Pataki Enikő, Barabás Zsuzsa) a babitsi regény szereplőjének fontosságával ér fel. A regényből tudjuk, hogy a Nenne »úgy tűnt fel mindig, mint ha ezüsből volna. Kis fején a haja csalódásig ezüst; az arca oly finom, gyengéden fehér arcszínével, diszkreánsan fénylő mosolyával, mint ezüst

filigránmunka; és mosolya fénye az ezüst fénye volt, és hangjánál tisztább ezüstcsengést sohasem hallottam. De a legezüstösebb a lelke volt, és a hangja a lelke csengése, mosolya lelke fénye. (...) Ezüstösen született talán, mint valami tündér; nem is képzeltem máshogy a tündéreket, mint amilyen ő volt.» Az opera szövegkönyvében elhalványuló szeretetteljes Nenne az ezüstösen csillogó ruha vizuális élményén keresztül jutott érvényre. Lőrincz Gyula díszlettervező színpalai mindvégig egy többé-kevésbé korlátolt szabadságélményt nyújtottak. A színpalakra festett ablak-ajtó, amit csigavonal-szerű rajz-spirál választ el (harmadik opció a kijáratra?), a »folytatódó« szoba stb. az álom–valóság szabad (olykor talán öntörvényű) átjárhatóságát sugallták. Selmeczi György rendezésében a nézőtér és a színpad közti láthatatlan válaszfal megszűnik. A sétatér élményét nyújtó lámpák fényükkel mindkét teret kitöltik. Ennek az aprócska elemnek a hatása annyira erős, hogy jóformán megváltozik nemcsak a néző, hanem a szereplő státusza is. A néző a történet részese, míg a szereplő, helyet foglalva a nézőtéren, publikummá változik. Ez a szerepcsere ötletes megoldás, amit a rendező még tovább fokoz. Milyen előadás az, ahol a néző nem is néző, és a szereplő sem a színpadon játszik? Selmeczi György erre is válaszol. A *Gólyakalifa*nak van egy nézője, pontosabban: A néző, aki nem más, mint a Bábjátékos (Bíró József). Ő a Bagdadi Bábszínház történetének a mesélője, aki végignézi az operát, ki-besétálva a színpadon. A mű vé-

geztével újból színésszé változik, hiszen a végső taps közepette folytatja szerepét, nagyvonalúan mutatva be bábjait, akik immár a valóságos élet énekes-színészei. (Purcárete *Gian-ni Schicch*éjében találkozhattunk egy hasonló megoldással, az Egy árny szerepében.) A több síkon mozgó rendezés gyakran a háttérre bízta a döntő fontosságú mozzanatokot (utolsó kép: a színpal ablakán keresztül a balettespár mozdulatai előre vetítik a tragikus végkifejletet). Sylvia revüjeleneténél (I. felvonás 4. kép) a zenekar táncos muzsikájára vontatott lépésű, halásápadra festett arcú fazonok sétálnak be. Hogy pontosan mit próbált érzékeltetni a rendező? Lehetséges válaszok helyett inkább kérdezek. Kik azok a lisztes arcú szereplők? A történet szereplőiből lett bohócok? Az élet vagy a színház szerepét játszó szomorú emberek? A revümuzsikát elítélő elit (álentellettül) társadalom képe bohóccá alakítva?

A bartókos hajsza-jelenet és a végső kép kórusbetét-átvezetőjét magányosan szétszórt csilingelő hangok képezik, amelyek hangulatilag előre vetítik a kórus (karigazgató Kulcsár Szabolcs) szövegének tanulságjellegét. Az önpusztító indusztrializált társadalmat szimbolizáló kék műanyag tasakokkal felfegyverezett polgárság szólítja meg tükörképét, a nézőközönségben ülő embereket: »Ne mondj le semmiről...«

Visszatérve a *Gólyakalifa* jelentőségére: Gyöngyösi operája szípkázó stílusbravúr. Mindig ott izgalmas, ahol valójában új elemeket mutat fel, mindig ott játszik hamisan, ahol az új elem irreleváns. Tökéletesen eltér

az európai modernség egészének a már közhellyé degradálódott »minden egész eltörött«-jelenségben összefoglalható történetétől. Egy saját értékítélet alapján választott hagyományt folytat. Súrolja az intertextualitás határát, de a meglévő stíluskészletek (Bartók, Sztravinszkij stb.) jelentésképzése szabadságot biztosít Gyöngyösinek. A részben azonosítható stílus-kódrendszer, akár a hold, udvart teremt maga körül, és rásugároz önmagára, a mű zenei újdonságaira. Nem annyira szakma vagy ízlés, mint inkább esztétikai világnézet kérdése, hogy ezt valaki elfogadja-e vagy elutasítja, történetileg legitimnek vagy anakronisztikusnak tartja, vagy egyszerűen egy lehetséges zenei/művészi megoldásnak tekinti.

Az opera a történet végével kezdődik, pontosabban: a vége »elmarad«. Körívet alkot a történet, ugyanakkor nyitott marad a mű. Akaratlanul Umberto Eco *A nyitott műben* felvetett többsikű értelmezésrendszer lehetősége villant eszembe. Talán erre biztatja hallgatóit a zeneszerző és a szövegkönyvíró (bár ez a típusú nyitottság eltér az ecói elképzeléstől), ezért kár volna, ha kimaradna ez a mű a magyar opera repertoárjából.” (Csákány Csilla: A gólyakalifa: sziporkázó stílusbravúr. In: *Szabadság*, 2008. március 14.)

Az előadás kapcsán Németh G. István újra elismeréssel adózik a Kolozsvári Magyar Operának, megismételve a *Fidelio*-ban megfogalmazott gondolatait.

„A magyarországi szerzői jogvédelmi hivatal égisze alatt működő *Artisjus Zenei Alapítvány* 2006. november

5-én oklevelet látott szükségesnek átnyújtani a Kolozsvári Magyar Operának »a kortárs magyar zene külföldi terjesztése terén szerzett érdemeiért«. A magyar nyelvterület egyik legrégebbi operajátszási tradícióját érdemben folytatni tudó kolozsvári műsorpolitikát ui. a 19.-től a 21. századig terjedő, tehát a teljes magyar operairodalom mennyiségileg és minőségileg egyaránt imponáló színrevitelei avatják továbbra is a magyar operajátszás egyik, talán éppen a legjelentősebb fellegvárává. A budapesti Állami Magyar Operaház szívfájdalma, hogy belátható időn belül nem lesz képes követni saját, 100 évvel ezelőtti hagyományait, mikor is Budapesten először – és mindmáig utoljára – szinte hónapokon belül sikerült műsorra tűzni az akkoriban Európa-szerte bemutatott operaújdonságokat. Ezzel szemben napjainkban kizárólag a Kolozsvári Magyar Operában lehet hallani az összes Erkel-operát; a kolozsvári repertoár a Bartók- és Kodály-színpadai műveket szervesen és természetesen kiegészítő harmadik aranyfedezetét pedig az 1990–91-es első »szabad« évaddal kezdődőleg műsorra tűzött kortárs magyar operák képezik. A Szamos-parton 16 erdélyi és nem erdélyi magyar komponista összesen 20 művét mutatták be, – abc-sorrendben – Csemiczky Miklós, Demény Attila, Fekete Gyula, Hary Béla, Illés Lajos, Kórmives Lajos, Lajtha László, Magyar Zita, Orbán György, Selmeczi György, Vajda János, Venczel Péter, Vermes Péter és Vidovszky László operáit. Az *Artisjus-díjat* átvevő Simon Gábor, a Szamos-parti operaház igaz-

gatója tehát joggal állíthatja: »Ilyen szempontból nem érezzük magunkat külföldinek«.

A lassan kétszáz éves régi, valamint a szűk két évtizedre visszamenő legújabb kori hagyomány egy erdélyi származású budapesti zeneszerző művének bemutatójával folytatódik. (...)

Ez a kegyelmi pillanatban lezajló második bemutató jelentős állomás mind a KMO, mind az erdélyi magyar zeneszerzés, mind Gyöngyösi Levente zeneszerzői pályájának történetében. A bemutatónak beharangozott február 28-i főpróba alapján *A gólyakalifa* erdélyi bemutatója elé írt előzetesemben azt írtam, könnyen előfordulhat, hogy *A gólyakalifa* esetében Budapest után Kolozsváron keresztül vezet az út a nemzetközi zenei életbe, illetve az egyetemes zenetörténeti kézikönyvekbe, operakalauzokba. A bemutató estéjén megfigyelt apró jelenetek igazolni látszanak korábbi feltételezésemet.

Gyöngyösi Levente operája szecessziós műremek. Szecessziós, amennyiben szakít a szülők nemzedékének meggyőződésével, és visszatér a zeneszerző-nagyszülők szellemi örökségéhez. Szecessziós továbbá cselekménye révén is: Balla Zsófia az idén 100 éves *Nyugaton* megjelent Babits-regény nyomán készült szövegeknyve úgy dramatiszálja ezt az ízig-vérig *Doppelgänger/hasonmás*-történetet, hogy az operaszínpadra alkalmazáson túl megőrzi a Babits-szöveg tudat alatti Calderon-, ill. Grillparzer-vonatkozásait is. Szecessziós végül az opera kiindulópontjául szolgáló alapigazság is, mely szerint *Das Leben ist Traum / Az élet*

álom. Ez a sokértelmű kijelentés volt ugyanis a 19. és 20. század fordulóján az Osztrák–Magyar Monarchia világmegváltó terveket dédelgető ifjúságának egyik – utólag meglepő helyeken felbukkanó – bonmot-ja. Aligha véletlen, hogy Kodály Zoltánné Sándor Emma asszony egy Bartókot és Kodályt négykezesezés közben megörökítő, saját készítésű rajzára is odaírta 1913 februárjában a Grillparzer-dráma címét: *Das Leben – Ein Traum*.

A gólyakalifa zenéje eklektikus – ez nem csak az én véleményem, mérvadó kolozsvári zeneszerző szaktekintély megállapítását idéztem. A dicséretként is helytálló kifogás egyébként Gyöngyösi Levente erdélyi illetőségű budapesti zeneszerzés-professzorának zenéjével kapcsolatban is elhangzott már Kolozsvárt. Orbán György szintén Budapesten bemutatott első operája, a *Pikkó herceg 2.*, kolozsvári előadásáról van szó. (...)

Balla Zsófia a bemutató előtti napon tartott sajtótájékoztatón megjelent újságíróknak elmondta, hogy Gyöngyösi ragaszkodott egy *Doppelgänger/hasonmás*-motívumra épülő történethez, azaz valamilyen okból rendkívül fontos volt számára, hogy első operájának főszereplője skizofrén legyen. A kolozsvári előadás hallgatása közben (melynek technikai színvonala egy napon említhetőnek tűnt a székesfővárosban tartott ősbemutatóéval) az a gondolatom támadt, hogy valaki mégiscsak skizofrén ebben a történetben, és ez a valaki nem más, mint Gyöngyösi Levente, a zeneszerző. Hogy is ne lenne az egy fiatal komponista, aki

– ha felelősségteljes – nyilván kénytelen azzal szembesülni, hogy már mindent elmondtak, mindent megírtak előtte, minden hang foglalt. Ezen az árnyékon nem lehet túllépni. Azt azonban – Richard Strauss nyomán – lehet, s erre *A gólyakalifa* ragyogó példa, hogy az egyetemes zenetörténet konkrét jelentéssel felruházott, választékos ízléssel szelektált helyeit az arra alkalmas szövegkörnyezetben felhasználva akár poszt-posztmodern korunkban is maradandó opera szülessen.” (Németh G. István: Kritika-kísérlet *A gólyakalifa* országos bemutatójáról. In: *Szabadság*, 2008. március 19.)

Úgy gondoljuk, nem éréktelen idézni egy néző által megfogalmazott gondolatokból is.

„Volt számomra egy mű, ami az olvasás első pillanatától kezdve megfogott, már az első mondata a betűkhöz bilincsel. Ez nem más, mint Babitsnak *A gólyakalifája*.”

Az álom és ébrenlét fogalmát mindig is közel éreztem magamhoz, át tudtam érezni Táborny Elemér vívódásait és kettős énjét, bár még nem diagnosztizálták nálam a modern kor betegségét, a skizofréniát. (...)

Táborny Elemér története »fejben játszódik«, így nehéz azt színpadra varázsolni és a nézők számára érthetővé tenni, ám Balla Zsófiának, a szöveg írójának mégis sikerült.

A mű számomra nemigen tükrözte a könyv hangulatát, annak ellenére, hogy a színészek nagyot alakítottak. A zenekar játéka és a szereplők hangszíne változatosnak és tisztának mondható, ám a dallam-

világot ridegnek éreztem a mű sajátos történetéhez. (...)

És az Inas cselekszik, ám a néző nem láthat a színpalak mögé, hiszen a darabban csak az utcalány sikoltása tudatja velünk, hogy valami szörnyű dolog történhetett...

És vége, a nézőnek kell továbbgondolnia, kitjesítenie a történetet, a főszereplő Táborny Elemér képében előlépő Pataki Adorján homlokán lótt seb látszik...

A záróének lényege megrendítő és mélyen igaz: »Minden lemondás egy kis halál, minden halál gyilkosság. A lélek gyilkossága...« (Magyari Beáta: A kettősség ölhet... In: *Szabadság*, 2008. március 12.)

Az ihletett, minden szempontból jól kivitelezett előadást érdeklődéssel fogadta a nagyközönség is, de mint minden modern magyar mű, ez is csak kevés előadást ért meg. Ez a gyakorlat rendkívüli módon megterheli a társulatot, hiszen állandóan új kihívásokkal, új művek bemutatásának nehézségeivel szembesül. A művek nincsenek „ki-játszva”, a bemutatók izgalmain túl az előadóknak nincs meg az a nyugalomuk, amellyel ők maguk is élvezettel fordulhatnának egy-egy jól sikerült előadás felé.

Kortárs erdélyi zeneszerzők

■ Ha már a modern magyar zenéről értekezünk, azt is ki kell emelnünk, hogy a média is derekasan kiveszi a részét az alkotók bemutatásából, ismertté tételéből. Ez egyaránt vonatkozik mind az erdélyi, mind a határokon túli zeneszerzőkre és műveikre.

A Duna TV a Kolozsvári Magyar Operával és a Román Televízióval koprodukcióban reprezentatív sorozatban mutatja be napjaink legjelentősebb zeneszerzőit. Az egyes portréfilmek középpontjában egy-egy szerző jelentős alkotása teljes egészében elhangzik, ezeket a magyar opera a szerző jelenlétében nyilvános hangversenyen is bemutatja. Az első hangversenyre március 20-án kerül sor; ezen Csiki Boldizsár marosvásárhelyi zeneszerző *Gulág* című kompozícióját, Csemiczky Miklós *Vonószonátáját* és Orbán György *Második szízenádját* hallhatja a közönség. A hangverseny karmestere és műsorvezetője Selmeczi György. A magyar opera szimfonikus zenekara mellett közreműködik a Kulcsár Szabolcs vezette férfikar – adta hírül a *Szabadság* napilap hírvivője. (2008. március 15.)

Egy következő lapszámában (március 18.) olvashatjuk, hogy Csiky Boldizsár, az ismert marosvásárhelyi komponista külön erre az alkalomra új művet komponált, amelyet napjaink történései inspiráltak. A *Gulág* című kompozíció drámai hangzatokban idézi fel a mindenkor diktatúrák komor atmoszféráját. Munkája határák ebből a szempontból, mert a közönség először szembesül a közelmúlt tragikus hagyatékának zenei mementójával.

„Csiky Boldizsár művészete mélyen gyökerezik az erdélyi magyar zenei hagyományban. Alkotásai forrásvidékén ott találjuk a népzenei kincset, annak bartóki átlényegülését, de az európai klasszika kifinomult formaművészetét is. Gondolkodását, zenéjének filozófiáját a természet, az erdélyi táj nagyszerűsége,

a közép-európai történelem, önazonosságunk témaköre és zenei múltunk egyenlő mértékben alakította. Nemcsak zeneszerzőként, de művészszervező, véleményformáló személyiségként is az erdélyi magyar zenei élet meghatározó személyisége, s egyben az egyik első erdélyi magyar muzikus, aki túllépve a helyi értéken, a pusztai közszolgálaton, a zeneművészet egyetemes világában is képviseli az erdélyi magyarságot” – olvashatjuk a hangverseny szórólapján.

Ugyanez a törpenyomtatvány tartalmazza a tudnivalókat Csemiczky Miklós és Orbán György művészetéről.

„Csemiczky Miklós különleges helyet foglal el a kolozsvári zenebarátok rangsorában. *A brémai muzikusok* című, gyermekeknek szánt opera sok kolozsvári család számára maradandó élmény. (...) A nyolcvanas évek második felében elvarátaihoz (Vajda, Selmeczi, Orbán) hasonlóan radikálisan megújította zenei nyelvét, s egy, a korábnál létszerűbb, drámaibb, a zenetörténeti hagyományhoz szorosabban kötődő stílust alakított ki. Szakrális művei és kamarazeneje egy virtuóz komponistát és egyben vívódó személyiséget állítanak elé.

Sonata per archi (Szonáta vonósokra) című műve a klasszikából kölcsönzött formaarányokat állítja szembe egy kifinomult ritmikai és melodikus gesztusrendszer világával, rendkívüli feladat elé állítva ezzel a vonóegyüttes minden egyes tagját.

Orbán György napjaink világ-szerte ismert magyar zeneszerzője, akinek egész művészetét meghatározzák erdélyi gyökerei. Páratlan volumenű életmű birtokosa, melyen belül csaknem minden műfajban jelentős műveket alkotott. Fő inspirációs forrása a magyar és az európai szellemtörténet, a magyarság európai identitása, a szakralitás zenei képe, a nagyság, a »grandeur« átélése, a szembeszegülés napjaink elidegenítő és relativizáló szellemi magatartásával szemben, a hit az örök szellemi és erkölcsi értékek továbbélésében, az ember erkölcsi lényként való megmaradásában. (...) *Második szerepénél* című kompozíciója mintha ifjúságának kolozsvári képeit, az »elvesztett paradicsom« atmoszféráját idézné.”

A koncert érdekessége, hogy a szerzők személyesen is megismerik jelenlétükkel az előadókat és a közönséget.

Az intézmény elsődleges feladata mégiscsak operák bemutatása és műsoron tartása. Ennek értelmében április 3-án az opera felújította Rossini vígoperáját, *A sevillai borbélyt*. A felújítás ebben az esetben új szereposztást és itt-ott rendezői változtatásokat jelentett.

„Mihelyt fellibbent a függöny, a színpadé lett a vezető szerep. Nem túlzok, ha azt mondom: végig nevette a közönség. Az ötletes rendezés és fiatal énekesekből összeállított csapat érdeme ez. Kezdem a rendezéssel, Demény Attila munkája, ihletett asszisztense pedig Gombár Annamária volt. Humoros gesztuskavalkád pergett szemeink előtt, és nem volt olyan szó, amelyet ne köve-

tett volna megfelelő mozdulat vagy grimasz. Ráadásul a néző sokszor azt sem tudta, melyik szereplőre figyeljen, hiszen a poénok egy időben, több síkon születtek meg. Külön megemlítek két hatásos rendezési megoldást: egy állóképet (melyet két szereplő fokozatosan átalakított, és minden »lefagyott« szereplőt új, vicces pózba állított) és egy lassított mozgással megoldott momentumot. A díszletek és a jelmezek – Witlinger Margit tervezése – korhűek voltak, egy kivétellel: a II. felvonásban beözönlő őrség (férfikar) egy 20. századi katonaosztag pompásan zöldellő öltözkéiben díszelgett. Hirtelen gondolkodni kellett, hogy hol is vagyunk, mi is történik...? Az ötlet persze humorosan hatott és meghozta a kívánt reakciót, de egy klasszikus felfogást követő előadásban eléggé szemet szúr egy ilyen kakukktójás.

A szereposztás fiatal művészei között voltak, akiket már a társulat kórusából ismertünk: Tony Bardon (Almaviva), Mányoki Mária (Berta), Mányoki László (Ambrozio és Fiorello, ez utóbbi szerep debüt), Sziklavári Szilárd (Katonatiszt) és Kovács Ferenc (Jegyző). De voltak meghívottak is, akiket szintén ismerhattünk, ha jártunk valaha a zeneakadémia ének szakosainak előadásain: Covacinschi Yolanda (Rosina), Nagy Zoltán (Don Basilio), Kendi Lajos (Figaro), Cristian Hodrea (Bartolo). De ez már nem operaosztály-szintű szereplés volt (azóta Kolozsvár és Salzburg zenei intézményeinél énekelnek), itt érettség párosult fiatalos lendülettel. Összjátékuk pedig létrehozta azt az előadást, amelyet nem fogunk egyhamar elfelejteni.”

(Fekete Adél: A Sevillai borbély leg-újabb kalandjai. In: *Szabadság*, 2008. április 8.)

Vígopera után... újabb vígopera, igaz, ezúttal rendhagyó, amennyiben egy nagyon ritkán játszott Schubert-műről van szó.

„Az *Asszonyháború*ban (...) humorosan igazolódik a schuberti igazság: »Boldog, ki igazi férfi barátja lel. De még boldogabb, ki a feleségében lel igazi barátja.« A daljáték lezögezi: nem jó a férfinak egyedül. De az asszonynak sem... Itt éppen a férjes asszonyok elégedetlensége robbantja ki a »hidegháborút« hadba vonult férjeikkel szemben. De azok sem restek: idejében megmutatják, hogy ki az úr a háznál, s természetesen édes megbékéléssel végződik a konfliktus.

Ha megkérdezte volna valaki, hogy ki a rendezője az előadásnak a Kolozsvári Magyar Operában, nem kellett volna sokat gondolkoznom a válaszon. A Szabó Emese kezéből kikerült előadásoknak van néhány – többé-kevésbé általános – jellemzője. Az első és a legfontosabb: csakis új előadásokkal mutatkozik. A második: rövidebb, műfajban a kamaraoperához igazodó műveket kedvel, s a harmadik, nem minden esetben hálás feladat: elkötelezettje a kortárs operának. Ezek mellett az idén bemutatott *Bál a Savoyban* című operettet és az *Asszonyháború* daljátékát is rendezi. Az utóbbi előadás bemutatója 2006-ban volt, de azóta évente csupán egyszer-kétszer kerül színpadra. Szomorú valóság, mert az előadás még most is »friss«, a közön-

ség bármelyik rétege és korosztálya által élvezhető, színrevitele sem igényel túl sok erőforrást. S ne felejtjük a zenészeket sem, akiknek valóságos csemege ennek a ritkán játszott műnek a meghallgatása. A május eleji stúdióelőadás igazolni látszik az igény-teóriát: nem csekély érdeklődés övezte az *Asszonyháborút*. A székek tervezett számát meg kellett toldani, a közönség, gyerekek és felnőttek élvezettel követték az eseményeket. (Még a legkisebb nézőt is, aki nem lehetett több egyévesnél, lekötötte az előadás, szép csendben üldögélt, s ki tudja, talán elismerését fejezte ki azzal, hogy a mellette ülő igazgatóval gyorsan összebarátkozott).

Meg kell adni, az *Asszonyháború* hangulatos kis előadás volt, ahol lebomlott a színpad keltette »komoly előadás« imázsa. Karnyújtásnyira álltak a Dobre-Kóthay Judit és Nagy Endre által tervezett párna-barikádok, kedvünkre és részleteiben megfigyelhettük a jelmezeket is. Még most is látom azt a remek ruhát, amelyet a tiszt felesége hordott, de szépség és elegancia mellett a funkcionalitás elve is vezérelte a tervezőket: a két részben megtervezett ruhák egykettőre stilizált hadviseleté alakulhattak. Ezekon kívül külön említést érdemel a zenekar beöltöztetése.

A stúdióelőadás másik előnye volt, hogy közelről láthattuk a szereplők játékát, kifinomult arcminimikáját, a színpad domináns figuráit.” (Fekete Adél: Zenés házaspár. In: *Szabadság*, 2008. május 8.)

Másnap, május 9-én az előadást bemutatták Sepsiszentgyörgyön is.

Vendégségben az OSZMI-nál

■ Rendkívüli eseményre került sor a Kolozsvári Magyar Opera történetében: a budapesti Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet (OSZMI) május 26-án látta vendégül a Kolozsvári Magyar Operát, bemutatkozási lehetőséget nyújtva az intézménynek a *Határon túli Színházak sorozat* program keretén belül. Az esemény szükségességét az indokolta, hogy bár az erdélyi társulat évente több ízben vendégszerepel az anyaországban, az ottani átlagközönség vajmi keveset tudhat Erdély fővárosának magyar színházáról-operájáról, az intézmény megalakulásáról, olykor viharos történelméről, jelenlegi helyzetéről.

„Simon Gábor, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója nyitotta meg az ünnepséget, üdvözölte a jelenlévőket és köszönetet mondott a házigazdáknak. Szép Gyula aligazgató az opera missziójáról beszélt, kiemelve az intézmény különleges helyzetét: Erdélyben működik az egyetlen határon túli operaház, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy tudomása szerint nem létezik más kisebbségi operaház a világon. A megnyitó helyszínén, az OSZMI körtermében, Starmüller Katalin által válogatott jelmezeket tekinthettek meg az érdeklődők, majd rövid »divatbemutató« láthattunk: a Kolozsváron játszott operák és operettek jelmezeiben mutatkoztak az intézet hölgy alkalmazottai. Peltán András fotóművész kiállítására az OSZMI alagsori termében került sor. A fotókiállítás reprezentatív pillanatokat sorjáz a Kolozsvári Magyar Opera

utolsó két évadjában előadott alkotásokból, amelyek segítségével a nézők olyan produkciókba nyerhettek betekintést, mint a *Szürén* (Selmeczi György), a *Római lár* (Fekete Gyula), a *Bál a Savoyban* (Ábrahám Pál), valamint a legutóbb bemutatott opera, *A gólyakalifa* (Gyöngyösi Levente). A kiállítást Selmeczi György zeneszerző méltatta, beszédében az operaház feladatairól, dilemmáiról, lehetőségeiről is beszámolt. Ezt Laskay Adrienne operatörténész előadása követte, *A kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éve* című, 2003-ban kiadott könyvében megtalálható adatokról, azok történelmi fontosságáról beszélt.” (Csákány Csilla – Fekete Adél: Vendégségben az OSZMI-ban. In: *Szabadság*, 2008. június 4.)

A kiállítás lehetőséget biztosított archív jelmezek bemutatására is, melyek közül például Bánk bán és Gertrudis kosztümje a mű kolozsvári első bemutatója óta szerepel a mindenkori szereplő kelléktárban. Mindamellet az anyaországi közönség látogatásával nem kényeztette el túlságosan a kolozsvári operát, inkább az áttelepült egykori nézőink nosztalgiáztak a kiállított tárgyak és fotók előtt.

Hazatérve, június folyamán az opera újra bemutatta Venczel Péter rockoperáját: *Mátyás a vérpadon*. A bemutató (június 5-én) újat, mást hoz mind dramaturgiailag, mind felfogásban az előző bemutatóhoz viszonyítva. A népes szereplőgárdában megmaradt Mátyás alakítója Fülöp Márton. A nagyobb szerepek új megszólaltatói Kele Brigitta (Orsolya), Sándor Árpád (Méhffy),

Maneszes Márton (Boncziday), Pataki Enikő (Beatrix), Pataki Adorján (Szamosi), Sebesi Karen Attila (Cerko), illetve Madarász Lóránt. A díszleteket és jelmezeket Venczel Attila tervei alapján készítették, munkatársa, Vancea Elena Veronica. Karigazgató Kulcsár Szabolcs, koreográfus Jakab Melinda, munkatársa P. Rusu Gabriela. A rendező munkatársa Venczel Péter. Rendező Vadas László. A bemutatóhoz annyit tudunk hozzáfűzni, hogy mozgalmasan látványosabb volt az előzőnél, közönsegsikere pedig töretlen.

„Venczel Péter zeneszerző a zenei anyagot úgy építette fel, hogy elsősorban operai hangvételű legyen, de nagyszerűen kihasználta a szintetizátor és az elektromos gitár lehetőségeit is, hogy modern hangzásban fejezze ki és egészítse ki mindazt, amiről a darab szól. A rockzene eszközeivel olyan hangzásokat, hangulatokat, dinamikát és feszültséget tudott megalkotni, amelyek hiányoznak a klasszikus operákból.

A *Mátyás a vérpadon* az első romániai magyar rockopera, amelyet eddig bemutattak. Olyan módszerekkel állít újabb emléket az uralkodónak, olyan nyelvezettel és olyan zenei hatások segítségével, amelyek minden korosztály számára érthető és élvezhető módon idézik fel és jelenítik meg a halhatatlan Mátyás király alakját és tetteit.” (K. Kovács István. In: *Helikon*, 2008. augusztus 25.)

Ebből az alkalomból megszólalt a román sajtó is.

„Romániában egy rockopera színpadra állítása kalandnak számít. Elsősorban a romániai előadásokra szakosodott intézmények viszonylag szerény technikai felszereltsége okán. Másodsorban azért, mert a művészeti iskolák nem képeznek a műfaj igényeinek megfelelő színészeket vagy táncosokat. A magyar opera pontosan egy ilyen előadás megrendezésére vállalkozott: *Mátyás a vérpadon*.

Az előadás rendezője, Vadas László, magára vállalta a nehéz feladatot, hogy egy egységes együttesben egyesítse a táncosok és énekesek erőfeszítéseit. Nagyjából ez sikerült is, mégpedig meglepő formában, ha figyelembe vesszük a romániai táncművészet általánosan gyengébb színvonalát. Ehhez társult a levegős díszlet, mely nem túl nagy ugyan, de amely erőteljesen körvonalazza a cselekmény középkori jellegét, akárcsak az erőteljes világítási effektusok. Bár a negatív (hangszeres együttes, amelyre ráénekelnek – szerk. megj.) szalagról hangzik, mivel technikailag lehetetlen egy hangszeres formációt biztosítani a színpadon, a vokális rész »élőben« szól.

Az előadás igazi revelációja maga a zene, Venczel Péter szerzeménye. A dallamvonal energikus, erőteljes, ugyanakkor képes esztétikai érzelmeket kiváltani. Azt mondhatjuk, hogy ebből a szempontból jobb, mint a magyarok viszonyítási alapnak számító rockoperája, az *István király*.

Kifogásolni lehet azonban az együttes túlságosan erőteljes karakterét, túl kevés ellenponttal, amely

kontrasztot képviselne, és képes lenne jobban kiemelni teljesítményét. Viszont nagyszerűen kihasználja az előadók hanggi képességeit, mint a nagyszerű Mátyás–Orsolya (Fülöp Márton és Kele Brigitta) I. felvonásbeli duettjében. Ki kell emelni a nagyváradi püspök (Szilágyi János) és Méhffy fogadás (Sándor Árpád) hanggi teljesítményét.” (Horáțiu Damian: Mátyás király jobb, mint István király.¹⁵

–„Mátyás – erről a névről mindenkinek a Király jut eszébe. Kinek Hunyadi Mátyás, kinek Corvin Mátyás, kinek Hollós Mátyás, kinek igazságos Mátyás, kinek Mathias Rex« – véli Vadas László rendező. Nekem a magyar opera színpadán újra bemutatott rockopera és ennek szöveggönyve – Csép Sándor és Moravetz Levente alkotása –, a *Mátyás a vérpadon*, egy sokkal emberközelibb, hús-vér Mátyást szuggerált. Egy olyan alakot, akiben magára ismerhet a huszonegyedik század ön-

magát kereső embere is, de a hősnek amaz élő példáját is körvonalazta, amelyre ma már egyáltalán vagy aligha akad példa.

2008 a reneszánsz éve, és nem véletlen, hogy hosszú, évtizedesnél is hosszabb kimaradás után pont most került felújításra ez a mű, a Claudiopolis Egyesület támogatásával. Mert ha reneszánszról van szó, akkor Mátyás király, Bakfark Bálint, Janus Pannonius, Balassi Bálint jutnak eszünkbe, azok, akiknek révén a magyar kultúrában is megszülethetett és magas szintre emelkedhetett a reneszánsz művészet. Ezt a kort és jeles alakjait ünnepeljük sok száz év elteltével, de nem feltétlenül reneszánsz módra. Venczel Péter eme rockoperájának zenéje sem idézi ezt a korszakot, inkább a rock, pop, folk és klasszikus zenei elemek arzenáljából alakítja ki zenei nyelvezetét. Érdekes és egyedi élmény lett volna hallani és látni azt a tizenöt zenészt, akiknek a stúdiófelvételét hallottuk vissza az előadáson, »kissé« túlzott

15 „Punerea în scenă a unei opere rock în România reprezintă o aventură. În primul rând datorită dotării tehnice relativ precare a instituțiilor de spectacol din România. În al doilea rând, pentru că școlile de arte nu pregătesc actori sau dansatori pentru rigorile unui asemenea gen de spectacol. Opera Maghiară s-a încumetat să producă tocmai un astfel de spectacol, »Matei pe eșafod« (Mátyás a vérpadon).

Regizorul spectacolului, Vadas László, și-a asumat greaua misiune de a reuni eforturile dansatorilor și cântăreților într-un ansamblu coerent. A și reușit în mare măsură, și încă de o manieră surprinzătoare, ținând seama de nivelul general mai scăzut al artei coregrafice în România. La aceasta se adaugă decorul, aerisit, dar care sugerează pregnant cadrul medieval al acțiunii, ca și eclerajul. Deși linia melodică, negativul, este cântat de pe bandă, datorită imposibilității tehnice de a asigura o formație pe scenă, partea vocală se interpretează »pe viu«.

Adevărata revelație a spectacolului o constituie însăși muzica, compusă de către Peter Venczel. Linia melodică are energie, forță, fiind în același timp capabilă să producă emoții estetice. Putem spune că spectacolul de față este, din acest punct de vedere, mai bun, decât opera rock de referință a maghiarilor, »Regele Ștefan« (István király).

O scădere ar fi, poate, caracterul »prea în forță« al ansamblului, cu prea puține contrapuncte care să contrasteze cu ansamblul și să-l pună mai bine în valoare. În schimb, este exploatat talentul vocal al interpreților, ca în splendorul duet Matei – Orsolya (Fülöp Márton și Kele Brigitta) din actul întâi. Aici trebuie remarcată calitatea interpretării în cazul interpretului episcopului de Oradea (Szilágyi János) ca și a hanggiului Méhffy (Sándor Árpád). (Foaia transilvană, 2008. június 9.)

(hang)erőbedobással. Nem minden-napi dolog klasszikus és mai, elekt-ronikus hangszereket operaházban hallani, mint ahogy rockoperát sem. S fordítva, operaénekesek sem énekelnek túl gyakran rockzenét. Kevesen próbálták, s még kevesebben élték túl sikeresen ezt a kísérletet, mint ahogyan Montserrat Caballé és Freddy Mercury esetében történt. A *Mátyás a vérpadon* szereplői nagy-részt ehhez a kivételhez tartoztak, kiművelt hangjaikon szólaltatták meg a rockoperát, és helyenként sikerült felidézniük a rockzene sajátos éneklési stílusát is.

Az 1996-os bemutatóból Fülöp Márton maradt meg Mátyás szerepében, hozzá társult egy új és nagy-részt fiatal művészegyüttes. (...)

Az előadásnak több mint szer-ves részét képezték a jellegzetesen Jakab Melindára valló táncrészek (munkatársa Rusu P. Gabriela volt), modern koreográfiájukkal. Ezek látványosan bevonták a »játékba« a kellékeket is (palástokat, botokat, tükröket). Új rendezői koncepcióval mutatkozott Vadas László és munkatársa, Venczel Péter, és vízióiknak megvalósítói, a díszlet-és jelmeztervező Venczel Attila, valamint Vancea Elena Veronica. Rendezés, díszletek és jelmezek terén kettősséget véltem felfedezni: egyrészt a történelmi vonal hű követését, ugyanakkor a 21. századi művészet kínálta lehetőségek kiak-názását.” (Fekete Adél: *Az önmagát kereső Király*. In: *Szabadság*, 2008. június 11.)

Az előadást most nem élő zenével játsszák, ami annyiban zavaró, hogy a

hangtechnikusok nem tudják pontosan bemérni a felvétel hangerősségét, ami sokszor túl sok decibel. Megjegyzésünk vonatkozik minden olyan megnyilvánulásra, amelyet nem élő zenével visznek színpadra. Ezt többen is szóvá teszik a közönség soraiban.

„A tizenkét évvel ezelőtti bemutatón az élő zenén volt a hangsúly, most azonban a látványé a főszerep. A koreográfiai rendezésnek köszönhetően több mint száz szereplő mozog a színpadon, megteremtve ezzel a mágikus hangulatot, mely körül-lengi az egész előadást. A kendők, botok, tükrök, árnyékok látványva-riációival, a balettkar táncával érteti meg jobban a nézővel a szereplők közötti kapcsolatot. A látvány oldja, illetve fokozza a feszültséget, telje-sen bevonva ezzel magát a nagyré-deműt is a cselekménybe. A dísz-letek és jelmezek, bár historizáló elemekre épülnek, inkább a kortól függetlenné teszik a közeget, amely-ben az események játszódnak.

A cselekményben, melynek hely-színe Kolozsvár és Buda, tanúi le-hetünk a történelmi eseményeknek, ugyanakkor nagy szerep jut a fikció-nak is. Megelevenedik előttünk Má-tyás és nevelője, Vitéz János váradi püspök összetűzése, mely titokzatos hangulatot kölcsönöz, ugyanakkor a romantika sem marad el. Betekint-hetünk a király kincses városunkhoz kötődő beteljesületlen fiatalkori sze-relmi történetébe is.

A produkció anyagi kerete nem tette lehetővé, hogy élő zenével játsszák, ezért a zene felvételtől hall-ható, a szólisták mikroporttal éne-kelnek, de az alkotók bíznak abban,

hogy idővel lehetőségük lesz élő zenekarral is játszani.” (Butyka Anna: Mátyás király újra Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2008. június 18.)

Vadas László az előadás műsorfüzetében a következőképpen fogalmaz: „Nem véletlen, hogy az első erdélyi rockopera a (*Mátyás* – szerk. megj.) szülővárosában, a Kolozsvári Magyar Operában született, abban a városban, amelyet a mai napig személyiségének varázsa tesz lüktetővé. Szülőháza, szobra szimbólum. Az ember és a király. Csép Sándor, Moravetz Levente és Venczel Péter szerzőtrío *Mátyás a vérpadonja* pontosan e kettősség köré épült. (...) A cselekmény két helyszínen játszódik: Budán és Kolozsváron. A történelmi tényeket a fikcióval elegyíti: egyfelől feleleveníti Mátyás összetűzését egykori nevelőjével, Vitéz János váradi püspökkel, elindítva ezzel egy

királyellenes lázadást, másfelől pedig egy szép, szülővárosában bonyolódó, de beteljesületlen szerelmi történetről szól. Kegyetlen harca a királynak önmagával. Mit érezhetett Mátyás, a király, amikor az általa támogatott ellene fordultak, és mit érezhetett Mátyás, az ember, amikor tiszta érzelmein is át kellett lépnie az egység és az ország megőrzéséért. Gyönyörű szöveg, gyönyörű zene, gyönyörű hangok, kiváló szereplők döbentenek rá, hogy képletesen szólva a »vérpadon« állunk mindannyian. Nyerünk vagy veszünk: csak tőlünk függ. A közös szellem – nevezhetjük nemzetnek, Európának – legyőzhetlenné tesz minket. Ez az üzenete Hunyadi Mátyásnak évszázadokon keresztül, az ő álma volt a reneszánsz ember álma, a Kárpát-medence királyának az álma, hogy tudással, tehetséggel, szeretettel minden vérpadot lerombolhatunk.”

A barokk operáktól *Mattia Corvinóig*

2008/2009

■ Az évad nehezen indult. Amint a sajtó képviselője is jelezte: „felemásra” sikeredett.

„A felemás jelző sajnos nem csupán az opera évadkezdésére jellemző, ugyanez mondható el a tegnapi megtartott sajtótájékoztatóról is, amelyre az intézmény emeleti előcsarnokában került sor, és amelynek célja a 2008/2009-es évad tevékenységi tervének az ismertetése lett volna. (...)

Simon Gábor igazgató elmondta: a november 2–december 22. között sorra kerülő Európai Színházi Unió XVII. Fesztiválja miatt az intézmény egyelőre nem tudott igazán terveket szőni az évad első felére, ezt az időszakot ugyanis teljes egészében átengedték a fesztivált szervező Állami Magyar Színháznak. – A gond csak az, hogy ennek fejében mi nem kaptunk semmiféle segítséget sem a színház vezetőségétől, sem a Művelődési Minisztériumtól annak megoldására, hogyan is pótoljuk a kieső periódust, ez alatt az idő alatt ugyanis nem tarthatunk előadásokat, ennek megfelelően tehát nem tudjuk teljesíteni az elvárt előadásszámot, és a bevételi forrás is megszűnik.

Ezt követően az igazgató értékelte az elmúlt évad tevékenységét, majd kifejtette: ami az új évadot illeti, egyelőre csupán október végéig szolgálhat információkkal. A no-

vember–decemberi periódus alatt feltehetően kiszállásokra-turnéra kerül sor, egyelőre tárgyalások zajlanak a különböző magyarlakta városok színházaival. – Reméljük, az ottani városvezetőségek részéről segítséget kapunk a szervezési munkát illetően, és elkerülhetjük a kényszerű munkabeszüntetést – mondta Simon.” (Köllő Katalin: Felemás évadkezdés a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2008. szeptember 2.)

A továbbiakban az igazgató az évad terveiről, a tervbe vett bemutatókról beszélt, elsőként említve, hogy a Keringő Szerelmeseinek »Johann Strauss« Román Társasága szeptember 7–13. között rendezi meg Kolozsváron a VII. Johann Strauss Nemzetközi Fesztivált, amelynek nyitó hangversenyére a magyar opera épületében kerül sor, az opera zenekarát Christian Schulz vezényli. A műsort Johann Strauss II., Josef Strauss, Josif Ivanovics, Carl Michael Ziehrer, Julius Fučík és Kurt Schmid művei alkotják. A fesztivál nagy sikernek örvendett, melynek keretében az opera társulata bemutatta Verdi *Traviata* című háromfelvonásos operáját, Patricia Seymour felléptével a címszerepben. A Fesztivál záróhangversenyén Hary Béla vezényelt, közreműködött Patricia Seymour. A hangversenyre a Babeş–Bolyai Tudományegyetem *Auditorium Maximum* terme helyett az előcsarnokban került sor, és mint azt Csákány Csilla kritikájában megfogalmazta, a keringő-

ket, polkákat „lespórolt” zenekar adta elő, a szólista pedig mikrofonba énekelt.

„Dehát ez a néhány tényező nem sok embert zavart, ugyanis a közönség szemmel láthatóan élvezte a produkció naftalinos páragózzal telített hangulatát”

– írja a kritikus. Az est folyamán fellépett a magyar opera balettkara is. Írása végén Csákány Csilla megjegyzi:

„Nem marad más választásom, mint hogy egyszerűen beismerjem: létezik Kolozsváron olyan társadalmi réteg, amely szívesen átéli a 19. századi Bécs hangulatát, annak idejétmúlt »értékeivel«, társadalmi konvencióival együtt.” (*Szabadság*, 2008. szeptember 16.)

Kénytelenek vagyunk megszakítani a bemutató előadások krónikáját, és közbevetni, hogy valami nincs rendben a színház, opera és a filharmónia háza táján, a kulturális tárca megpróbálja orvosolni a bajokat egy új színháztörvényvel, amely azonban nem talál helyeslésre az említett intézmények részéről. Ezért szeptember 3-án tiltakozó felvonulásra került sor a prefektúra előtt. Kolozsvár két operája és a filharmónia alkalmazottai az elfogadásra előterjesztett színháztörvény ellen tiltakoztak, és megfogalmazták azon kívánságukat, hogy az illető intézményeket ne igazgató, hanem menedzser vezesse, aki nem a különböző fesztiválok díjaira pályázik, hanem a helyi igényekhez alkalmazkodva alakítsa ki az intézmény repertoárját. Ez az óhaj ebben a formában nem valósult meg.

Térjünk azonban vissza a színpadi események számbavételéhez.

Az évad érdekessége barokk operák bemutatása, melyek igencsak ritkán kerülnek színre az intézmény másféle irányultságú repertoárjában. Elsőként a két előadás előzetesét közöljük, amelyről úgy gondoljuk, hogy tartalmazza a két operára vonatkozó lényeges információkat.

„A Kolozsvári Magyar Opera a 2008/2009-es évad első bemutatójaként két barokk operát visz színpadra Szabó Emese rendezésében. A két mű: Purcell *Dido és Aeneas*, valamint Rameau *Pygmalion* című operája e műfaj csúcását jelentik. (...)

Az első mű, az eredetileg prólógussal ellátott háromfelvonásos opera librettója Vergilius *Aeneas*ának alapján készült, Nahum Tate feldolgozásában. (...)

Az opera kisebb zenekari vonóegyüttesre épül, melynek szerepe a bevezető, átvezető és táncrészekben van elsősorban. A vokális részeket áriák recitativóval és kórusrészek képezik. Purcell a kórusnak kettős szerepet szánt, a vokális megszólalás mellett táncolniuk is kellett. Gyakori a szóló és kórus párhuzamos szerepeltetése, itt az énekkar megismétli a szólórészeket, esetleg a zenekarral együtt kommentálja azokat. Érdekesek az opera hangutánzó effektusai is.

Az opera szereposztása a következő: Dido – Molnár Mária, Aeneas – Naphegyi Béla, Belinda – Barabás Zsuzsa, Varázslónő – Veress Orsolya, Udvarhölgy – Covacinschi Yolanda, I. Varázslónő – Pataki Enikő,

II. Varázslónő – Székely Zsejke, Hajsós és a Szellem – Bardon Tony.

A bemutatásra kerülő másik opera Jean-Philippe Rameau *Pygmalion* című egyfelvonásosa.

A *Pygmalion* balett-opera vagy énekes balett, melyet Párizsban mutattak be először 1748-ban. Librettója Savout munkája, aki Antoine Houdar de la Motte szövegét dolgozta fel. A mű témája mitológiai, mely Ovidius *Metamorfózisok* című művében tűnik fel. A *Pygmalion* a kolozsvári verzióban balett nélkül valósul meg.

Az előadás szereplői Bardon Tony – Pygmalion, Székely Zsejke – a Szobor, Pataki Enikő – Céphise és Covacinschi Yolanda – Ámor.

A két előadás díszleteit Szántó Szilárd, jelmezeit Szántó Szilárd és Szabó Emese tervezte. Karigazgató Kulcsár Szabolcs, hangversenymesterek Barabás Sándor és Ferenczi Endre. Vezényel és csembalón játszik Kulcsár Szabolcs. Rendező Szabó Emese.” (Turánitz J. Lajos: Barokk operák bemutatója a kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabad-ság*, 2008. október 8.)

Az alábbiakban közöljük a kimerítő kritikát, arra is gondolva, hogy az operalátogatók közül valószínűleg kevesen ismerik ezt a két barokk operát.

„Hosszas várakozás után végre elérkezett a pillanat, amikor a Kolozsvári Magyar Operában bemutatták a már tavaly beharangozott barokk operákat: Henry Purcell *Dido és Aeneasát*, valamint Jean Philippe Rameau *Pygmalionját*. A Nyugaton olyannyira megszokott reneszánsz

és barokk művek felelevenítése lassan nálunk is »divatossá« kezd válni, és íme, első ízben a neves kolozsvári intézmény műsorában is felbukkanhattak. Az ötlet ragyogó, és csak gratulálni lehet kivitelezőinek, akik várakozásaimon felül mutattak be két olyan művet, amelyeknek előadása nem egyezik a repertoár megszokott, többnyire romantikus darabok állította igényekkel. S bár a zenészek nem rendelkeztek régi hangszerekkel, évekre visszanyúló régizenélés tapasztalatával, a hallgatónak nem tűnt fel, hogy új vagy szokatlan lenne a barokk muzsika számukra.

A *Pygmaliont* és a *Didót* nemcsak mitológiai szálak fűzik össze, hanem maga a színrevitel is, mely folytonosságot kívánt teremteni e két mű között. Újra idézek: »A rendezés nem kifejezetten a cselekmény mozzanataira alapult, mint inkább a művészettörténet során nagyon sokrétűen értelmezett és ábrázolt két mitikus alak allegorikus ábrázolására«. Összekötő kapocsként hatott mindkét mű eljátszása előtt egy-egy rövid bemutatása-bemutatkozása a szereplőknek és zenészeknek. Ezt a mozzanatot a barokk udvaroncnak öltözött, Purcell szellemét idéző kórustag (Ványolós András) hangolta össze. Más szerepe is volt a prózai indításnak. Szabó Emese ily módon kívánta sugallni, hogy »ez egy játék, amellyel megmutatjuk a közönségnek az angol és a francia barokk operák különlegességeit, mitológiai források szerint két testvér (Dido sorsát nagyrészt befolyásolja öccse, Pygmalion tette) egyéni sorsát, de a művészek mindvégig megtartják előadói identitásukat, szerepeket

vesznek föl, azokat *levedlik*, lecserélik más helyzetekben, és más helyzeteket játszanak el».

Első ízben a purcellai mű alakjait keltették életre a szereplők. A *Dido és Aeneas* mára kedvelt darabja – mint László Ferenc zenetudós mondaná – az *earlymusicistáknak*, avagy azoknak, akik reneszánsz és barokk művek előadására szakosodnak. Érthető, hiszen a barokk zene egyik kimagasló színpadi műve és minden idők operáinak egyik legszebbike. Egy tragikus szerelem történetét dolgozza fel, Vergilius *Aeneis*-ének negyedik könyve nyomán, némi *korszerűsítésekkel*, melyeket a szövegíró Nahum Tate illesztett a szövegekönyvbe. Ezek keresztényibbé tették a tartalmat, így például boszorkányok jelennek meg a vergiliusi istenek helyett, de az opera allegorikus-politikai tartalommal is telített egyes elemzők szerint. Purcell egy szál operáját – más, hasonló, színpadnak szánt műveit szemiope-rák vagy színdarabok kísérőzenéinek formáját öltik – nem övezte rajongás keletkezése idején. A zeneszerző életében egyetlen színrevitelt ért meg, a chelsea-i balettiskola ifjú hölgyei-nek előadásában, 1689-ben.

A magyar opera *Dido és Aeneas* több tekintetben eredeti volt azokhoz az előadásokhoz képest, amelyeket eddig ismertem. Ezek között talán a legérdekesebb a Thomas d'Urfey prologusának beiktatása volt, mely a 17. századi ősbemutatóra készült. Ha akkor a prologust hagyományos módon adhatták elő, most a kórusra hárult a szerep, hogy különböző olvasatokban – a gyerekestől el egészen a művészi-ig – ismertesse ezt. Majd a zenekar

mutatkozott be, a nyitánnyal, amelynek drámai hangvételt hűségesen tolmácsolta a barokk mintát hűen követő, kis összetételű zenekar. Még tízen se voltak, és a létszám láttán elgondolkodtam, vajon nem fogja-e őket elnyomni a népesebb kórus? De hamarosan meggyőződtem: a hangzásarányok igen kiegyensúlyozottak. Erre az előadásra az opera vonósainak legjobbait választották ki, élükön Barabás Sándor hangversenymesterrel. Kulcsár Szabolcs zenei irányításával – aki hol csembalózott, hol vezényelt, de többnyire mindkettőt cselekedte – oly odaadóan muzsikáltak, hogy déja vu élményem volt: mintha a *Mezzo* tévécsatornán láttam volna valami hasonlót...

A vonósok nyitánya után Belinda lépett színre. Alakítója, Barabás Zsuzsa elsősorban szép hangjával gyönyörködtetett, de játéka is hiteles volt Didót biztató, majd együttérző, aggódó testvérhűgának szerepében. A megjelenés sorrendjét tekintve, másodiknak maga a hősnő jelent meg. Molnár Mária sötét hangszíne Dido tragikus sorsához remekül illett, a szólista előadásmódját pedig a tőle megszokott zenei érzékenység jellemezte. E tekintetben főleg a végső áriát, a búcsúzó *Lamentót* emelném ki – amelyet ráadásul fekvé énekelt! –, mivel igazán bensőséges hangulatot sikerült varázsolnia a színpadra.

Bár az opera címe egyensúlyt sugall a főszereplők között, Purcell kissé elhomályosította Aeneas alakját, így az azt alakító Naphegyi Bélának jóval kevesebb zenei szerep jutott, mint operabeli szerelmesének. De amit nem engedett meg a kotta,

azt kipótolta vezéri magatartásával, különböző szituációkhoz mért mozdulatokkal és mimikával. A negatív szereplők női triászát – a három varázslónőt – Veress Orsolya, Pataki Enikő és Székely Zsejke alkotta. Még most is tisztán fel tudok idézni két hatásos jelenetet, amely rendkívül sikeres volt. Egyrészt a fővarázslónő sejtelmes megjelenését – egy kis füst bámulatos hatást tud kelteni! Másrészt a későbbi, zenekari részek alatt visszatérő *cicázást* (első és második varázslónő), amely legjobban tükrözte gonosz mivoltukat. Meg kell jegyezzem, hogy a gonoszság kifejezésében a varázslónők zenei effektusokkal is éltek, hangjuk torzítása és sötétítése, glissandók és más eszközök segítségével. Más szerepekben Covacinschi Jolandát (Udvarhölgy) és Tony Bardont (Hajós, Szellem) hallhattuk.

Ha eddig a *Didó és Aeneas* zenei oldalával foglalkoztam, akkor most következnek a »vizuális része« is. A Szántó Szilárd tervezte díszletek Karthágó antik életét vázolták szemünk elé, a korhű jelmezek esetében pedig a rendezővel dolgoztak együtt (mindkét mű esetében). Szimbólumok használatát véltem felfedezni nemcsak a díszletekkel kapcsolatban, hanem más szinteken is. Például a függő díszletek »jelentése« csak előadás közben derült ki: a pogány görög isteneket idézték, de a smink célzatos használatával is – gondolok itt a szemhéjakra festett szemekre – üzenni kívánt a rendező: »a nézni, de nem látni lehetőségét, a befelé nézést«.

Ami a *Pygmalion* illeti, már a cselekmény alakulását meghatározta

a rendezői meglátás. Nem úgy folytak az események, mint ahogy azokat a hagyományos operakalauzok előírják. Igaz ugyan, hogy Pygmalion rajongott szobra életre kelt, és emiatt régi barátnőjét, Céphise-t elhagyta. Mégse került sor a várt egymásra találásra, az immár élő szobor viselkedése inkább féltékenykedést váltott ki, és Céphise-nek se kerített új udvarlót Ámor. Mikor erről kérdeztem, az ecói nyitott mű szellemében válaszolt a rendező: »A *Metamorfózisoktól* G. B. Shaw *Pygmalionj*áig és a *My Fair Lady*től vissza Rameau-ig maguk az írók, zeneszerzők is értelmezik, új környezetbe helyezik ugyanazt a mitológiai történetet, amiről biztosan csak annyit állíthatunk, hogy nem hazugság, de nem is igazság!« Abba mégis nehéz beletörődni, hogy egy újabb előadás esett áldozatul a *technikai akadályoknak*: énekes balett helyett vígoperát láttunk. (A balett hiányát Ványolos András hozzáértéssel megszerkesztett koreográfiai pótolták, bár a plakáton hiába kerestem alkotójuk nevét...)

Párhuzamba állítva a *Didót* és a *Pygmaliont*, a következők változtak: a zenekar kissé kibővült (fúvósokkal), főszerepekben Székely Zsejke és Pataki Enikő mellé Tony Bardont, illetve Covacinschi Yolanda társultak. Az utóbbi két fiatal énekesről tudtuk, hogy a bel canto stílusában jártasak, de most bebizonyították: számukra a barokk sem jelent megpróbáltatást. Pedig megannyi csapda várta őket, melyekből csupán kettőt említek: a stílushűség buktatóját és a melizmák korrekt kivitelezését.

A barokk kor hangulatát nemcsak a zene és előadói, hanem a jel-

mezek is biztosították. Hiperbolikus nüanszaikkal (például Céphise amúgy is magas parókáját egy jókora hajó koronázta meg) csípős társadalomkritikát sugalmaztak, ugyanakkor humorosak is voltak.

Még mielőtt felháborodást váltanék ki egy látszólag kifejezett *sze-replő* miatt, beismerem, hogy szándékosan nem írtam eddig a kórusról. De nem azért, mert tagjai nem érdemelték volna meg. Épp ellenkezőleg: őket tartom az est *bőseinek*. Türelmesen végigjárták a rendező által kijelölt utat – megemlítem, hogy például az arcminikán egy kerek hónapot dolgoztak –, majd az előadás estéjén nemcsak kiválóan énekeltek, hanem játszottak, táncoltak is, név szerint Barabás Zsuzsa, Páll Ildikó, Petres István, Popovici Zsófia, Rigmányi István, Sipos László, Szacsvai Zsigmond, Szakács Ágnes, Sziklavári Szilárd, Ványolós András, Varga Attila, Veress Orsolya, Vigh Ibolya.

Summa summarum, élveztem az előadást, és úgy gondolom, hogy a stúdióelőadás sikere után jöhetne egy nagyszabású, a *Pygmalion* esetében kevésbé »megspórolt« kivitelezés is.” (Fekete Adél: Tragikum és komikum találkozása: barokk testvérművek bemutatója a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2008. október 17.)

A két barokk opera után sor került a kuriózumnak számító Mátyás-operára.

„Ciro Pinsuti Verdi kortársa. Talán ezzel magyarázható, hogy noha a maga korában ismert és elismert, nagy sikerű zeneszerző volt, a ma embere előtt viszonylag ismeretlen.

Hazájában azonban ma is ismert komponista, szülővárosának színháza az ő nevét viseli. A *Mattia Corvino* – a zeneszerző második operája – bár történelmi személyt és részben történelmi cselekményt dolgoz fel, nem ragaszkodik a történelmi hűséghez. Tipikusan romantikus opera, amelynek cselekményét az ármány és szerelem egymással összefonódó szálai alkotják. Igényes énekszólamai, nagyszerű kórusai Verdi dallamosságát idézik.”

A Kolozsvári Magyar Opera társulata a magyar reneszánsz év alkalmából vállalja a bemutatását, amely méltó tisztelgés a nagy magyar király személye előtt. Az opera színreállításának milyenségéről és a szereplők méltatásáról az alábbiakban olvashatunk.

„Mátyás király trónra lépésének 550. évfordulóját újabb előadással ünnepelte Kolozsvár. A Mátyás-tematikájú rockopera után egy sokunk számára idegen szerző ismeretlen művét mutatta be a Kolozsvári Magyar Opera társulata október 28-án.

A Verdi kortársaként számontartott zeneszerző, Ciro Pinsuti *Mattia Corvino* operájának bemutatása Rózsa Ferencnek, egy magyarországi karmesternek köszönhető. Kalandokkal teli folyamat eredményeként került az opera partitúrája Kolozsvárra, a történet főszereplőjének szülővárosába. Az opera színrevitelének folyamata sem szűkölködött a kihívásokban. (Erre egy előbbi részben felhívtuk a figyelmet – szerk. megj.) A hiteles interpretáció érdekében Rózsa Ferenc a partitúra kéziratát vette alapul, és nem a zon-

gorakivonathoz folyamodott, mint azt a 2001-ben Budapesten bemutatott koncertjellegű verzió szerzői tették.

Csakhogya ez sem oldotta meg a hitelesség problematikáját, ugyanis – amint arra a mester is felhívta a figyelmemet – a kézirat tele van hibákkal. (...) Elsődleges forrásnak tekinthetjük a partitúrát, ha egy vitathatatlan szaktekintély által kritikaílag alátámasztott verzió is elkészül. Rózsa Ferenc felvállalta ezt a feladatot, átelemezve a partitúrát, javított változatát hozta a műnek, ezért tekinthetjük a bemutatót egy kiadott, remélhetőleg akkorra már hibátlan partitúráverzió előfutárának. (...)

Pinsuti, ha biztos akart lenni az opera sikerében, akkor bizony a romantikus operákra jellemző »előfeltételeknek« kellett eleget tgyen. És ezt meg is tette, hiszen alkotásában kusza történetbe ágyazott romantikus eseménykort tudunk végigkövetni.

Az operát könnyen emlékeztetve véshető melódiák, nagylélegzetű áriák színezik, tömegeket felvonultató indulók, hatásos finálék foglalják keretbe.

Fölfigyelhettünk a mű során több operaszerzeményből ismert részletre, ezek néha kollázsszerűen »beillesztve« jelentkeztek (pl. Erkel, Magyar Himnusz), olykor csak harmóniailag vagy ritmikailag felcsillanó elemekként jelennek meg a zenei szövetben. (...) Pinsuti az idézeteket úgy használja, hogy nem akar velük rámutatni semmire. Sőt, talán azt szeretné, hogy ezeket ne is halljuk. Ezt kommentálhatjuk, rámutathatunk kapcsolatokra, stílusforrásokra, ellentmondásokra.

Mindenesetre jó volna, ha el tudnánk fogadni azt, hogy ez az innen-onnan »idézgetés« nem feltétlenül von le a mű értékéből. Ezt mindenki döntse el maga. (...)

Énekeseink rendszerint egyetlen kritikust fogadnak el, a közönség kritikáját. Ha a taps intenzitásából ítélünk, akkor bizony be kell látnunk, hogy ezennel Daróczy Tamás alakítása szerény kvótát tett ki az opera előadásbeli minőségskáláján.

A címszerepet alakító tenor széles vibrátója, énekének mérsékelt dinamikája magyarázhatja a hallgatóság visszafogott tapsát, tény, mellyel ez esetben egyetértek.

Wladimiro figuráját Fülöp Márton személyiséggé gyúrta, szerepének íve van, gonoszság, szenvedély és tisztesség között vívódó Wladimirója valósággá válik, igaz, mintha Pinsuti is segítene ebben.

Kele Brigitta alakítása Osviena szerepében most is elbűvölt. Hangi kvalitásai, interpretációs készsége kincs a kolozsvári operaház számára, remélhetőleg ennek megfelelően bánnak vele a jövőben is.

Giorgio, a lengyel követ szerepében Szilágyi János jól alakított. Szerepet formált, nagy átéléssel, prófétai hevülettel. Ezt annál inkább tehetta, mivel hangszínében eleve van valami felkavaróan drámai. Sándor Árpád (Larsivescovo) szólamat magabiztosan, de mintha nem túl sok élvezettel formálta volna meg.

A rendezés – Demény Attila – a mű drámai koncentrációjára összpontosít. A szereplőket látványos tablókba, néhol komor alapszínébe, olykor pezsgő szín- és látványkavalkádba helyezi. A tömeg emlékkép-

szerű kiragadása jó ötletnek bizonyult (II. felvonás – finálé): mintha viaszbábuk serege állna egy történelmi panoptikum kiállítóterében.

A gondosan megformált színpadi képeket Szakács Ágnes jelmezei nemesítették. A szép színekombinációkon, letisztult formaelemekeken túlmenően a jelmezek textíliáinak minitázata tette egyedivé a kosztümöket.

A zenekari összjáték, melyről a legutóbbi Purcell–Rameau kettős bemutató után szép emlékeim maradtak, ezúttal is rendet teremtett a kissé kusza történetben, folytonos drámai vonallá fejlesztve a zenei mondanivalót. A partitúra csiszolatlanosságai, valamint a karmesteri indikációk olykori bizonytalanságai nem okoztak gondot a muzsikusoknak. Zárógondolat helyett: egyelőre csak reményünket fejezzük ki, hogy a Kolozsvári Magyar Opera évadjának végére helyrebillen a mérleg, amit az előadott zenei kuriózumok, valamint a mesterművek egyensúlya teremtene.” (Csákány Csilla: Kalandokkal teli országos bemutató a Kolozsvári Magyar Operában. *Ciro Pinsuti: Mattia Corvino*. In: *Szabadság*, 2008. november 7.)

Egy másik írás így kommentál:

„Egy előadóművésznek semmi sem nyújthat nagyobb elismerést, mint a vastaps, az énekhangot a brávó, a közönség soraiból áradó ünnepujjongás emelheti csak magasba. A Kolozsvári Magyar Operának sikerült *Ciro Pinsuti* *Mattia Corvino* című művével mindezt megvalósítani. Az intézmény rég nem aratott ekkora sikert, voltak ugyan telházás

bemutatók, kisebb-nagyobb közönségsikerek, azonban a *Mattia Corvino* más volt. Az operát először 1877-ben, a Scalában játszották, a zeneszerző halála után a Mátyás király tematikájú művet nem adták elő. (...)

Mind a művészek, mind a kolozsvári zenekedvelő közönség izgalommal várta, hogyan sikerül színre vinni Verdi egyik kortársának művét. Mint azt Simon Gábor, az intézmény igazgatója elmondta, a zeneszerző műve az 1877-es bemutató után meghalt, az operát többet nem vitték a közönség elé. Cs. Gyimesi Éva irodalomkritikus szerint a *Mattia Corvino* produkció a Mezzóba, az európai komolyzenei csatornára kíváncsozik.” (Varga Melinda: *Pinsuti-opera bemutatója Kolozsváron*. *Ami a Mezzóba kíváncsozik*. In: *Erdélyi riport*, 2008. november 20.)

Az operát bemutatta a társulat Marosvásárhelyen és Nagyváradon is.

A két kritikus véleményével egyetérthetünk, a kolozsvári közönség – már az érdeklődőbb része – örömmel fogadta az ismeretlen operát, amelynek megvalósítói nagyon szép munkát végeztek. Ez vonatkozik a rendezésre, a díszletek és jelmezek kivitelezésére, és nem utolsósorban a magánénekesekre és a zenekarra. Az opera öt előadást ért meg és két kiszállást, ami viszonylag szép teljesítménynek mondható. Kár, hogy a magyar opera nem tartja legalább pár évadon keresztül műsoron.

Közöljük az opera részletes, helyenként kettős szereposztását is: *Mattia Corvino* – Daróczi Tamás m. v., Haramza László m. v.; *Wladimiro*, morvaországi vajda – Fülöp Márton; *Oswiena*, a felesége – Kele Brigitta, Jordán Éva;

Giorgio, lengyel követ – Szilágyi János, Sziklavári Szilárd; Érsek – Sándor Árpád; Witiez, Matteo embere – Bancsov Károly; Kocsmáros – Mányoki László. Az előadás díszleteit Demény Attila és Szántó Szilárd m. v. tervezte, jelmeztervező Szakács Ágnes m. v. Dramaturg – Demény Attila, mozgásművész – Bíró Gyöngyi m. v. Karigazgató – Kulcsár Szabolcs. Hangversenymester – Barabás Sándor, Ferenczi Endre. A karmester munkatársa Varga Attila, a rendező munkatársa Gombár Annamária. Vezényel Rózsa Ferenc m. v., valamint Varga Attila. Rendező Demény Attila.

Érdekes írást olvashatunk Szőcs István színikritikus, író tollából, kritikát, amely elsősorban a közönséget marasztalja el.

„Amikor most a kolozsvári magyar opera a *reneszánsz év, Mátyás király-évforduló* stb. alkalmából bemutatott egy 19. századi, Mátyás királyról szóló, mára elfeledett olasz operát, amely teljes egészében most kerül itt, a király szülővárosában, Kolozsváron először magyar színpadra, korántsem valami izzadságos házi feladatot oldott meg, nem valami kiagyalt kuriózumot hajhászott elő. Nem is szorultságból folyamodott hozzá – hogy azért mégis legyen valami az évfordulóra, ha már a helyi színházak s testvérintézmények nem vették magukra az ünneplés gondját, talán még a bábszínházak se, noha sok jó kis bábjáték szól hősről –, hiszen már évekkel ezelőtt ősbemutatóként vitt színre és tart játékrendjén egy Mátyás királyos rockoperát (Venczel–Csép: *Mátyás a vérpadon*, Vadas László az eddiginél több figyelemre méltó rendezésében). (...)

Nem láttam az eddigi két előadáson a zenekritikusok, zenetanárok és más szakmabeliek tömegeit tolongani, ezért, mint jámbor néző, csak annyit mondhatok, hogy a 19. századbeli operazene tetszetős, fülbemászó, hangulatfestő ereje nagy, s még Erkel *Himnusz*ának zenéje is teljes egészében felcsendül benne koronázási zene gyanánt, sok szép ária és kórusrészlet – tehát semmiképpen sem mondható, hogy csak a címe miatt érdemes meghallgatni. A szöveg természetesen olaszul hangzik el, de ez senkit sem zavar: a cselekmény ugyanis teljesen fiktív, akár a Csép Sándor-féle. Viszont határozott vonalvezetéssel kanyarog az olasz operák jellegzetes hagyományos fordulatai között: börtön sötétje, szökés, halotti menet, teljesülhetetlen, balvégtet sújtotta szerelem, árulás, cselszövés, párbaj, az ártatlanul szenvedő, tiszta lelkű lény halála, megbocsátás... Ami különben nemcsak az operalibrettókra jellemző, hanem a reneszánsz korszak udvari életére is. Mátyás udvarának vonatkozásában is *si non e vero, e ben trovato*. Egy jelenet a második felvonásban – a két előadás közül az elsőben éppenséggel lenyűgözően festői és szuggesztív: a cselszövők tanácskozása... az ember szinte Vitéz Jánost – és Janus Pannoniust – véli felismerni s mindazokat, akik hálátlanul valóban áskálódtak volt a király ellen.

Ha végre egyszer megjavul a Kolozsvári Magyar Opera közönségszervezése, akkor, ha él még történelemtanár és magyartanár, sok száz középiskolás diák életre szóló képet alakíthat ki magának a kor »színeze-

térő!», stílusáról: mintha megelevenedett kódexminiatűröket látnánk, emberméreten felülire kinagyítva. Demény Attila drámai komorságú színpadképei, Szakács Ágnes szinte tékozlóan gazdag színézésű-szabású, de mindig hibátlan ízlésű jelmezeivel együtt nemcsak látványos, de látomászerű is, színpadi epizódok, amiket röviden és ügyetlenül így szoktunk jellemezni: »gazán történelmi... izé... légkörűek«. (...)

A második szereposztás Mátyás királyra, *Haramza László* magyarországi énekművész *grandiózus* volt; dinamikus, fenséges eleganciával, kemény és emberséges: nemcsak hogy ezentúl mindig így fogom elképzelni Mátyás királyt, de – eddig is így képzeltem el. A hangja nemcsak hatalmas, de szép is, a másik szereposztásban a hajdan oly remek Daróczi Tamás indiszponált, fáradt volt. S nemcsak kötelességszerűen, de hangjuktól elbűvölve kellene most részletezni, hogy milyen nagy-szerű együtttest képeztek Fülöp Márton, Szilágyi János, Sándor Árpád intrikus sejtjei. Szerelmes szopránként Kele Brigitta hangja tündöklően csillogott, s ráadásul nagyon regényes jelenség volt: még Vörösmarty *Szép Ilonkáját* is eszünkbe juttatta: »hervadása liliomhullás volt, ártatlanság képe s bánaté... A másik szereposztásban persze Jordán Éva is hatott kulturált, szárnyaló modulációival...(...)

Visszatérve a történelmi hitelre: a Mátyás királyról terjesztett anekdoták vagy legendák sem éppen hitelesek, mégis valahol igazak, költői és erkölcsi mélységük valóságos.” (Szócs István: Hazajáró Mátyás

király. In: *Helikon*, 2008. november 25.)

A bemutatók után az opera életében viszonylagos nyugalom áll be, ami azonban nem jelenti a jeles események hiányát. Időrendi sorrendben először Puccini-émlékhangversenyről számolunk be, amelynek színhelye az Egyetemiek Háza Auditorium Maximuma. Az eseményre Giacomo Puccini születésének 150. évfordulója adott alkalmat a kolozsvári Olasz Kulturális Intézet rendezésében, a magyar opera szólistáinak, meghívott vendégeinek, ének- és zenekarának közreműködésével.

Másik esemény egy könyvbemutató, amely Marton Melinda magánénekesnő életpályáját eleveníti meg, kötet, amely a *Prospero Könyvek* sorozatban jelent meg. A *Prospero Könyvek* sorozatban életinterjúk készülnek az erdélyi magyar színjátszás és zenei élet meghatározó személyiségeiről, beszélgetőkönyvek formájában. Eddig Csíky András színművészről és Hary Béla karmesterről írt kötet jelent meg, Marton Melindáról szól a harmadik, amely a Korunk – Komp-Press Kiadó gondozásában jelenik meg. A könyvbemutatón Balázs Imre József, a kiadó igazgatója, Demény Péter, a kötet szerkesztője méltatta a Dehel Gábor által írt könyvet. Kürthy András budapesti operarendező írta a kötet előszavát, a bemutató alkalmából meleg hangú levelet írt a kolozsváriaknak, melyet Szeibert István operanékes olvasott fel.

„A Korunk – Komp-Press Kiadó által megjelentetett három beszélgetőkönyv közül itt hat a legerősebben az élő beszéd jellege. A nagyon fontos művészi pályák mellett ezek az életutak intézményekhez kapcsolódnak, s általuk

az intézmény története is kibontakozik” – hangsúlyozta Balázs Imre József, a Korunk – Komp-Press Kiadó igazgatója.

A harmadik esemény egy hangverseny kortárs magyar szerzők műveiből, melynek helyszíne a Farkas utcai református templom.

Hangversenyek sora az operában

■ A magyar opera zenekara Selmeczi György karmester vezetésével hangverseny-sorozatot indított kortárs magyar zeneszerzők műveiből, koncertsorozatot, melyet a Duna Televízió is közvetít *Kortársaim* címen. Selmeczi ezúttal pár kortársát mutatja be a nagyközönségnek, olyan alkotó- és előadóművészeket, akikkel szakmai-baráti kapcsolatokat ápol, és akik művészetükben, emberségükben kortársaink a szó valódi értelmében.

A figyelem, amely egykor a művészeket kísérte, mára szinte semmivé lett. A szédítő információk és impulzusok dömpingjében Selmeczi szavaival élve, kötelességünk olykor megállni és tudatosítani magunkban azt, hogy milyen hatalmas tehetségű alkotók kortársai vagyunk.

Ezeknek a művészeknek a munkája nem köthető szorosan az aktualitáshoz, és túl azon az egyszerű televíziós bemutatkozáson, részévé válnak a kollektív nemzeti emlékezetnek. A Duna Televízió vállalkozása mérvadó portrékat közöl, ezen túl termékeny polémiára ösztönöz és segít eligazodni korunk emberi és esztétikai dilemmáinak útvesztőjében – áll a hangverseny kiadványának reklámanyagában.

Mi most a második hangverseny-ről tudósítunk. Műsoron: Kocsis Zoltán – *Bemutató* (1976); Kákonyi Árpád – *Goppisberger concerto* (2008); Gyöngyösi Levente – *Két Csokonai dal* (2007); XXI. *Ének, Jót kívánás...*; Vajda János – *Sinfonietta* (1991–2002). Közreműködik Herczenik Anna (szoprán), Kákonyi Árpád zeneszerző, zongoraművész Budapestről. Hangversenymesterek: Barabás Sándor, Ferenczi Endre. Vezényel Selmeczi György, Budapest.

Selmeczi Kákonyiról elmondta, hogy jelentős zenei gondolatokat fogalmaz meg, stílusára finom líra, humor és frissesség jellemző. Vajda Jánosról – akit operáin keresztül jól ismer a kolozsvári közönség – úgy tartja, hogy vónószenei műveiben a klasszikus forma szigora az ötletek kidolgozásának szabadságával párosul, de nem hiányzik műveiből a játékosság sem.

A hangverseny krónikáját Fekete Adél muzikológus jegyzi.

„Kocsis az utóbbi években sikeres Liszt-, Bartók-, Kodály-átiratokkal jelentkezett, de a *Bemutató* korábbi érdeklődésköréről árulkodik. A sokat vitatott John Cage-féle esztétika – röviden: a csend és a véletlen zenefilozófiája – ihlette ezt a darabot, amelyben a partitúra hangszere inkább »egyéniesség«, mint »egység része«. Mindnek saját tempója van, és a zenészek nagymértékű szabadságot élveznek az előadásban. Csupán a cselló emelkedik ki itt-ott szólisztikus foszlányokkal, hozzá társul az »elbeszélő«, aki Cage írásából idéz. (...)

Gyöngyösi Levente *Két Csokonai dala* (XXI. *Ének, Jót kívánás*) viszszaakanyarított a »fűlygyönyörködtető zene« talajára. A *Gólyakalifa* szerző-

je újabb evidenciáját adta az emberi hang iránti érdeklődésének dalaival, amelyek a lírai és egyben drámai tartalom erőteljes kifejeződésai. A dalok megszólaltatója Herczenik Anna, a Magyar Állami Operaház nagy hangerővel rendelkező szopránja volt, zongorán Selmeczi György kísérte.

Harmadikként az est legfiatalabb zeneszerzője, Kákonyi Árpád *Goppsberger-concertója* került műsorra. Egy friss szerzeménnyel álltunk szemben: a zongoraverseny 2008-ban íródott, egy német kisváros megrendelésére, melynek nevét is viseli. Kákonyi Árpád zenéjében valóban fellelhető az az »üditő frissesség«, »finom líra« és »humor«, amelyet a műsorfüzet megelőlegezett. Ehhez még azt is hozzátennem, hogy a zongorajáték sem idegen számára, sőt. Szólistaként is remekül megállta helyét – de persze ki is merne és játszana jobban bármely művet, mint maga a zeneszerző?

Műsorzáró darab gyanánt Vajda János *Sinfonietta* csendült fel. A név hallatára a kolozsvári operalátogatónak bizonyára azonnal beugrik egy-két cím: *Leonce és Léna*, *Mario és a varázsló*. Vajda János érdeklődése viszont más műfajokra is kiterjed (operákon kívül baletteket, vokálszimfonikus, kamara- és kórusműveket is írt), és napjaink egyik legjelentősebb magyar zeneszerzőjeként tartják számon. A *Sinfonietta* is »idéző« darab, a népzene – és ha népzene, akkor elkerülhetetlenül Bartók – szelleme lengi körül. Nemcsak hallgatni, hanem – úgy láttam –

játszani is élvezet volt ezt a művet. A Kolozsvári Magyar Opera zenekara pedig otthonosan mozog a »hangversenyzenekari« szerepben is, a huszadik századi zene előadasmódjával is tisztában van, és alkalomadtán szólisták tekintetében sem szűkölködik.” (Fekete Adél: Kortársainkról... In: *Szabadság*, 2008. december 3.)

Ha már hangversenyekről beszélünk, nem mehetünk el szó nélkül a Brian Johnston szervezte eseményekről. Brian Johnston neve ismert a kolozsvári zenekedvelők körében. A kanadai zenetanár a Protestáns Teológia tanáraként gyakran szervez kamarahangversenyeket a teológia énekkarával és volt kollégáival az operától. Ezek a hangversenyek nagyon népszerűek, az énekművészeknek pedig egy olyan fellépési lehetőség, ahol esetenként kipróbálhatják magukat más énekes műfajban is.

„Évek óta megismétlődő öröm és élmény számomra a kanadai származású, de régóta Kolozsváron élő teológiai tanár, Brian Johnston¹⁶ énekestjei.

Elsősorban dicséretes Johnston azon kitartása és következetessége, amellyel évente kétszer megszervezi zenei rendezvényeit. Másodszorra pedig bámulatos Brian azon képessége, amellyel »kiszimatolja« a fiatal tehetségeket, mi több, meggyőzi őket arról, hogy jó dolog fellépni a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dísztermében egy olyan rendezvényen, amely nem hoz ugyan számottevő anyagi elismerést, ám a fiatal énekesek, illetve művészelöl-

16 Brian Johnston a '90-es években állandó besegítője volt az opera énekkarának.

tek előadhatnak legalább egy olyan áriát, amelyre máshol, másképp talán nem került volna sor. Kiemelendő az is, hogy soha nem hiányzik az énekestelekről a teológushallgatók énekkara: az eljövendő lelkipásztorok mindig kimagasló művészi szinten teljesítenek.” (...)

Ez alkalommal a rendezvényen fellépett Tony Bardon (tenor), Oláh Mátyás (gordonka), Oláh Boglárka (zongora), Cristian Hodrea (bariton). A továbbiakban bővebben az opera tagjairól tudósítunk.

„Kíváncsian vártam a két szoprán, Egyed Apollónia és Veress Orsolya fellépését. Tudtam ugyanis, hogy mindkét pályakezdő művész szép sikereket ért el különböző versenyeken. Nem is csalódtunk: Egyed Apollónia csillogó, fényes hangja gyorsan meghódította a közönséget. Nem volt lámpalázás, s érthető szövegmondása is dicséretes. Első perctől érződött, hogy Veress Orsolya színpadra termett: csodálatos szépségű, nagy volumenű hangja most kiemeli a kezdők közül. Most még »csak« Donizettit, Rossinit énekel elbűvölően, ám ha komolyan veszi a karrierépítést, tíz év múlva a legnehezebb drámai szoprán szerepek előadása sem okoz majd számára gondot. (...)

Régóta figyelem Mányoki Mária pályájának alakulását is. Akár operettben, akár kortárs kamaraoperában lép fel, rá mindig lehet számítani: pontossága, önmaga iránt támasztott igényessége tehetséggel társul. A most előadott Gershwin-dalokat is mintha »rá szabták« volna, érzi és

tudja ennek a zenei irányzatnak minden csínját-bínját. Az előadókat zongorán kísérte Horváth Edit és Nagy Gergő.” (Nagy-Hintós Diana: Fiala tehetségek a Teológián. In: *Szabadság*, 2008. december 6.)

És még mindig hangverseny! Az önálló Kolozsvári Magyar Opera megalakulásának 60. évfordulójára a társulat Operagálával emlékezett, melyet a Kolozsvári Rádió stúdiótermében tartottak. A születésnapi Operagálán közkedvelt áriák és betétszámok hangzottak el az opera szólistáinak, ének- és zenekarának előadásában. Vezényelt Hary Béla, Horváth József és Kulcsár Szabolcs. Ebből az alkalomból Szócs István színikritikus megszívlelendő írással reagált az eseményre, amit mi is átvettünk.

„Az évforduló alkalmából bizonyára sokaknak eszébe jut, hogy hát Kolozsváron már azelőtt is játszottak magyarul operát, sőt, hogy az énekes-zenés-táncos előadások egyáltalán az emberré válás kezdete óta létezhetnek, és így tovább, és mindez helyénvaló is. Azonban éppen Kolozsváron az utóbbi évtizedekben olyan változások mentek végbe a színjátszás terén, amelyek a korábbi viszonyt a prózai és a zenés műfajok között visszajára fordították.

Amikor elkezdte működését a Kolozsvári Magyar Opera, általában csak a teljesítmények zenei oldalát méltányoltuk. Az előadások szorosabban vett színészeti vonatkozásait, a tulajdonképpeni színművészeti teljesítményt megbocsátóan kezeltük. Bár ez a viszonyulás némileg már akkor is eltűzött volt, mára a helyzet nagyot változott. Amióta

a prózai színjátszás kiküszöbölte az előadásából a fennköltség, az emelkedettség, sőt egyáltalán a szépség esztétikai kategóriáit, s az elegancia és a báj legfennebb parodizált módon van jelen, azóta teljesen az operára hárult a feladat, hogy az európai klasszicizmus és romantika nagy motívumait továbbmentse a színpadon. Végzetes szerelmi vonzódás és örök búcsú, halál és megdicsőülés, az élet nagy határhelyzetei már csak operánk színpadán láthatók! *Delila* és *Carmen*, a *Kaméliás bölgy* és *Pillangókisasszony*, akár az Erkel-operák kulcsjelenetei, mintegy emlékművei a jó értelemben vett teatralitás hagyományainak. (Emlékszem, néhány évvel ezelőtt az akkori prorektor, Kása Zoltán vásárolt ezer operajegyet, és kiosztotta magyar diákoknak. Megrendülve figyeltem előadások után az elámult, mondhatnám megdöbben arcokat: sokuknak fogalmuk sem volt arról addig, hogy ilyesmi egyáltalán létezik: nagyszabású színpadi látványosság, túlradó zene és játék összhangja!)

És még egy szót a sokat mentegett operetről: e műfaj hivatása, hogy szemléltesse: lehet egyenes derékkal, emelt fejvel és nyílt mosollyal járni-kelni, színpadon és életben egyaránt!” (Szócs István: Az opera – a színjátszásért. Hatvanéves a Kolozsvári Állami Magyar Opera. In: *Új Magyar Szó*, 2008. december 13–14.)¹⁷

A születésnapi operagálán (a Kolozsvári Rádió stúdiótermében) bebizonyosodott, hogy még mindig van igény

erre a műfajra. Az érdeklődők nagy része a folyosón állva hallgatta a Mozart, Verdi, Puccini, Erkel és Kodály műveiből összeállított műsort, de elhangzottak részek közkedvelt operettekéből is. Az együtttest Hary Béla, Horváth József és Kulcsár Szabolcs vezényelte.

Érdekes vállalkozásnak tapsolhatott a székelyudvarhelyi közönség. Miután októberben egy operagálával lépett a közönség elé a magyar opera néhány énekese Selmeczi György vezényletével, a Székelyföldi Filharmónia igazgatója, Bodurian Aram javaslatára operát mutattak be, Mascagni *Parasztbecsületét*, mégpedig koncert formában. A filharmónia zenekarát és a magyar opera énekkarát a Kolozsvári Állami Román Opera karmestere, Gheorghe Victor Dumănescu vezényelte. A két főszereplő Borsos Edith (Santuzza), aki immár a Csokonai Színház magánéneke, és Sorin Lupu (Turiddu), a román opera magánéneke. A kisebb szerepeket a magyar opera művészei alakították: Alfót Sándor Árpád, Lolát Molnár Mária, Luciát Mányoki Mária játszotta.

Nem maradtak távol a hangversenydobogótól a zenekar egyes tagjai sem. December 20-án az Erdélyi Néprajzi Múzeum termében került sor egy rangos kamaraestre, melyen közreműködött Szallós Kiss Anna – fuvola, Gábor-Szövérdi Enikő – oboa, Réman Zoltán – klarinét, Szövérdi Csilla – hegedű, Balogh András – hegedű, Bucovesan Florin – brácsa, Kostyák Előd – cselló. Műsoron: W. A. Mozart: *D-dúr fuvolanégyes, F-dúr oboanégyes, A-dúr klarinétös.*

¹⁷ A cikk másnap, december 15-én megjelent a kolozsvári *Szabadság*ban is.

December végén még egyszer vizs-
szatérünk a *Mattia Corvino* bemutatójára,
melynek méltatására Cs. Gyimesi Éva
irodalmár vállalkozott. Ebből idézünk:

„A négy és fél óra hosszúságúra
saccolható operát nyilván meg kel-
lett húznia, és ebben a műveletben
Demény Attila zeneszerző-ren-
dező-karnaggyal együttműködve
tudták a darabot ma is előadható
műalkotássá formálni (Rózsa Ferenc
karnagyról van szó – szerk. megj.).
Kolozsvári bemutatóján, október
28-án, nagy sikert aratott, jómagam
meghallgattam a második szerep-
osztásban is. Demény Attila Bellini,
Rossini, Verdi operái mellé állítva
ismerteti a műsorfüzetben: »Pinsuti
darabja méltán állítható ezen dara-
bok mellé. A színpadon az emberi
érzelmelek hallatlan skálája vonul fel,
szerelem, féltékenység, gyűlölet, ár-
mány, intrika, hatalomvágy, magas-
rendű női érzelmek és ezek többszö-
rös síkú megjelenése. Ezeket nagyon
szép, könnyen befogadható zenével
állítja elénk a mester. A korabeli kri-
tikák szerint nagyon nagy sikert ara-
tott a darab...«

Rózsa Ferenc mester, a darab
felfedezője és karnagya többet tud-
na mesélni erről. De az én szempon-
tomból most lényegesebbnek látszik
az élmény.

A színpadon az a Mátyás je-
lenik meg, aki városunk szülötte,
s ez már önmagában is hálássá tett,
hogy itt történt meg az opera be-
mutatója, a lappangás hosszú ideje
után. De a pompás librettó (Carlo
D’Orbeville) a Kárpát-medence
meghatározó uralkodóját úgy mutat-
ja be, mint az itt élő népek kultúrá-

jának, legendáinak azt az alakját, akit
pozitív, az ellentéteken felülemelő,
integratív személyiségként őrzött
meg a magyar, a román, a lengyel,
a horvát, a szerb, a cigány stb. kol-
lektív emlékezete. Az összes énekes
tehetsége maximumát nyújtotta,
s nézőként már a dallamokat dúdol-
va hagyom el az előadást.

Az a bizonyos harmadik szem-
pár az olasz zene- és librettóíróé, aki
bizonyos távolságot tudott tartani
az itt élő népek mindennapi feszült-
ségeihez képest, a Mátyás képvisel-
te reneszánsz kultúrában roppant
szuggesztíven mutatja be sokféle-
ségünk szépségeit és egyensúlyának
vízióját. Valami olyan nézőpontból,
amit ha magunkévá tehetnénk mi,
kolozsváriak, harmonikusabbak,
boldogabbak lehetnénk városunk
»bennszülött« és betelepített polgá-
rai.” (Cs. Gyimesi Éva: *Mattia Corvi-
no* – utóregzés. In: *Szabadság*, 2008.
december 22.)

A fejezet elején írtunk a Színházi
Fesztiválról és arról, hogy ennek követ-
keztében kényszerszünetre szorult az
opera. Nos, véget ért a meglehetősen
hosszú időt (másfél hónapot!) igénylő
Európai Színházi Unió Fesztiválja. Így
a magyar opera munkája is rendes ke-
rékvágásba lendült. Az új év első előa-
dása a *Felhívás a keringőre* című gálamű-
sor, melynek műsorrendjén olyan ritkán
játszott művekből szerepeltek részletek,
mint Kálmán Imre: *Chicagói hercegnő*, *A ci-
gányprimás*, Johann Strauss: *A cigánybáró*,
Kék Duna keringő, Lehár Ferenc: *Arany
és ezüst* és C. M. von Weber *Felhívás a ke-
ringőre*. A gálán népes szereplőgárda van
jelen, rendező Gy. Tatár Éva, karmester
Hary Béla. Fellép az opera ének-, zene-

és balettkara is, koreográfus a balett-tár új vezetője, Solomon Vasile.

Az opera 2009-ben is – mint minden évben 1990 után – valamilyen rendezvénnel részt vesz a magyar kultúra ünnepén. Ebben az évben a Váradon tartandó rendezvénysorozat keretében díszelőadással ünnepel: Venczel Péter – Csép Sándor – Moravetz Levente *Mátyás a vérpadon* című rockoperát mutatja be. Ez a fellépés is igazolja, hogy amikor erre lehetőség nyílik, a magyar opera igyekszik vidéken is jelen lenni.

Az is öröndetes, hogy a másik Mátyás-opera, Pinsuti *Mattia Corvinó*jának részleteiből állt össze az MTV *Atjáró* adása, a határon túli témákkal foglalkozó műsor.

Nálunk ismeretlen műfaj, a zarzuela

■ Január 27-én rendkívüli operetthangversenyre került sor, melyen nálunk kevésbé ismert operettrészleteket hallhattunk a spanyol nemzeti operettpertoárból, zarzuelákból. A hangverseny előzetesében olvastuk:

„A műsor gerincét nyitányok, közjátékok, románcok, duók alkotják. A válogatás az alábbi zeneszerzők műveiből idéz: Federico Chueca (1846–1908), Tomas Bretón (1850–1932), Ruperto Chapi (1851–1909), Francisco Asenjo Barbieri (1823–1894), (M. Nieto) – Gerónimo Giménez (1854–1923), Jacinto Guerrero (1895–1951), Federico M. Torroba (1891–1982), R. Soutullo (1884–1932) és J. Vert (1890–1931).

A zarzuela mint zenés színpadi műfaj óspanyol eredetű, énekes és

zenés drámai mű, leginkább egy- vagy kétfelvonásnyi terjedelemmel. Műfaji szempontból legközelebb áll a francia operetthez. Spanyolországban ma is óriási népszerűségnek örvend.

A zarzuela spanyolul bozótos, bokros területet jelent. Érdekes megjegyezni, hogy a királyi család Madridban nem a királyi palotában lakik, hanem a városon kívül, a Zarzuela kastélyban, amely lényegében egy kibővített, többször átépített rezidencia.

Az igazi zarzuela műfaja már a 17. században kialakul, de végleges formáit a 18-19. század fordulójára nyeri el. Két formáját ismerjük, az egy- vagy kétfelvonásos *zarzuela genero chico*t, és a *zarzuela genero grandet*, melyet három vagy négy felvonásban játszanak. Az előbbi műfajilag az operetthez hasonlít, a nagy forma már lehet akár opera is, ritkán prózai szöveggel. Az utolsó 150 évben Spanyolország területén megközelítőleg 3000 különböző zarzuelacímét mutattak be. Az első előadások színhelye a Zarzuela-kastélyban épített színház volt, amelynek közönsége az arisztokrácia köréből került ki.

A gálaest megvalósítója és zenei vezetője a Kolozsvárról elszármazott Gál József (Gal Josep) cselóművész és karmester, támogatója a Fundacion Jacinto e Inocencio Guerrero alapítvány. Az est két meghívott magánénekesre Sagrario Salamanca szoprán, a madridi Escuela Superior de Canto hallgatója és Szeмерédi Károly bariton, a fentnevezett madridi alapítvány díjasa. A magyar opera részéről fellépnek Bardón Tony, Fülöp Márton, Georgescu

Mária, Jordán Éva, Kele Brigitta és Nica Constantin m. v. magánénekesek, valamint az opera zenekara.” (Turánitz J. Lajos: Zarzuela-gálaest a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2009. január 26.)

„Ma többnyire úgy tekintünk a zarzuelára – olvashatjuk a műfajjal kapcsolatban –, mint az operett spanyol változatára. De egy kis utánaolvasás lerombolja ezt a felszínes »képalkotást«, és kiderül, hogy a műfaj meghatározása nem ilyen egyszerű. Időbeni fejlődése roppant érdekes, állandó ingadozást mutat nemzeti és nemzetközi, valamint komoly és szórakoztató jellegű zene között, érdemes egy keveset elidőzni fejlődésének megismerése mellett.”

Mi ezt nem tesszük, a lexikonok bőven írnak a műfajról, kielégíthetik az érdeklődők kíváncsiságát. Folytatjuk inkább a fenti krónikás megjegyzéseivel, melyek szerint: „Első találkozásra a zarzuela érdekes zenei jelenségnek mutatkozik. Valóban nem lehet eldönteni, pontosan hol áll: váltakozva ölti magára a komolyság és a bohózat álarcait. Mindenesetre nem megvetendő műfaj, ha még olyan hírességeket is »rajtakapunk« zarzuelát énekelni, mint Alfredo Kraus, Teresa Berganza vagy Plácido Domingo.” (Fekete Adél: Zarzuela-est Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2009. január 31.)

Régebbi hagyományt elevenít fel a magyar opera, amikor leckeelőadások sorozatát szervezi meg. A célkitűzéshez sikerült megnyerni a kolozsvári származású, de Budapesten élő Krasznai Gáspár zenetanárt, karvezetőt. Február

17-én leckeelőadásra került sor, Erkel Ferenc *Bánk bánját* elemezte és hozta közelebb elsősorban az ifjúsághoz állandó meghívottunk. Csak örvendeni tudunk annak, hogy az intézmény nem mondott le erről a gyakorlatáról, hiszen az ifjúság zenei nevelése is egyik nagyon fontos célkitűzése az operának. Az előadó arra keresett választ, „hogyan, milyen eszközökkel alkotott szinte a semmiből Erkel európai szintű magyar operát a 19. század közepén; hogyan ábrázolja jellemeit a zene nyelvén; mitől érezzük egyszerre magyarnak, romantikusnak, egyéninek és persze művészinek Erkel csodálatos zenéjét?” Az elméleti elemzést természetesen követte az egész társulatot megmozgató zenei megjelenítés.

A futó repertoár mellett a következőkben két országos bemutatóról, két balettelőadásról számolunk be. A balettest első felében *Credo* címmel egy neoklasszikus balettelőadásban gyönyörködhetett a néző, melynek zenéje válogatás Goran Bregović zeneszerző Emir Kusturica *Arizona Dream* filmjéhez komponált kísérőzenéjéből. Az est második darabja a *La dolce vita* nevet viseli. A modern tangót idéző zenei aláfestést szintén Goran Bregović, valamint a hollandiai Godan Project együttes szerzeményeiből válogatták. A két balett koreográfusa és megálmodója a Kolozsvárról elszármazott Németi Sándor balettművész, aki a balett iránt érdeklődők számára megfogalmazta mindkét balett koreográfiájának üzenetét. A *Credo* üzenete a következő: „Hinni önmagunkban mindenáron. Nem félni elrugaszkodni a megszokottól, bátran szembenézni az ismeretlennel, kilépni a tömegeből és vállalni önmagunkat. Néha állni egyedül, mint egy fa az éj leple alatt, nézni, ahogy a felhők

rohannak fejünk fölött, és tudni, hogy előbb-utóbb megtaláljuk a magunk helyét. Önmagunk varázslatává válni.”

A második balett, a *La dolce vita* üzenete pedig: „Élet. Néha érdekes, néha keserű ízét érezzük, de fontos, hogy mindig éljünk. Hisz akár jó vagy rossz, egyet ne felejtsünk: semmi sem tart örökké. Pillanatok és érzések a mindennapi életünkéből a zene segítségével.”

A bemutatón felléptek: Babos Kinga, Barabás Júlia, Bogoi Viorica, Câmpean Andrea, Cîmpean Rareș, Coroian Laura, Coșa Camelia, Jakab Melinda, Katrinetz Erika, Kálmán Róbert, Moldovan Vlad, Nagy-Jelcan Ștefania, Nagy Tamás, Oprean Simina, Popescu Constantin, Preda Decebal Severus, Pușcaș Lucian, Roman Andreea, Székely Dániel és Todoruț Liliana. A rendező asszisztense Jakab Melinda volt.

„Klasszikusbalett-elemeket és kortárs mozgásszínházi formákat ötvöz Németi Sándor koreográfiája a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. Teszi mindezt Goran Bregović és a Godan Project zenéjére.

A kolozsvári születésű, a budapesti Táncművészeti Főiskolán diplomázott és jelenleg a Klagenfurti Színház vendégtáncosaként működő Németi Sándor rendezése, koreográfiája minden bizonnyal új szintet hozott a Kolozsvári Magyar Opera (balett) életébe, a nemzetközi vagy akár a magyarországi mozgásművészeti palettán viszont kevésbé számíthatna újszerű próbálkozásnak. A *Credo/La dolce vita* című kétrészes balettelőadás mindenekelőtt nagyon erős, önmagában hatásos zenével dolgozik, amelyet nem minden esetben tud »felülírni« a tánc, így sokszor

csak illusztrálja a tánc a zenét, olyan kvázi hatásvadász elemek társaságában, mint a színpadi füst és a túl hosszú ideig használt sztroboszkópos fénytörések. Míg az előadás első részében (*Credo*) túlsúlyban a klasszikus balett ismert kompozíciós formái, elemei érvényesülnek, finoman kiegészítve kortárs tánctechnikával, addig a *La dolce vita* címet viselő második rész már nagyobb teret enged a táncműfajok közti szabadabb asszociációknak, ebben az esetben egyfajta keretként működik a hagyományos balett. Talán ez is lehet az oka annak, hogy az előadás második része a *Credo*hoz képest ritmusában következetesebben »rajzolja« meg a produkció ívét. Úgy tűnik, hogy Németi Sándor és koreográfus munkatársa, Jakab Melinda előadása aligha mutat túl kísérleti jellegén, igyekszem rögtön hozzátenni, hogy e kísérlet megteremtheti az alapját egy hosszú távú mozgásművészeti (megújuló) folyamatnak.” (Musca Szabolcs: Kísérletek kortárs balettre. In: *Szabadság*, 2009. február 28.)

Még mindig balett!

2009. március 29-én, vasárnap délelőtt 11 órától a Kolozsvári Magyar Opera balettkara bemutatja a *Hamupipőke* című balett felújított változatát – Áment István koreográfiája alapján – *Solomon Vasile*, a társulat balettmestere rendezésében. Balettmesterünk nyilatkozata szerint eddigi együttműködése a szólótáncosokkal és a balettkarral nagyon jónak bizonyult, és az együttes eddigi művészi teljesítménye motiválja a balett új bemutatását, visszahelyezését a repertoárba az eltelt négy év szünetének távlatából, melyet reményeink szerint

az előadás minősége és új szereposztása igazolni fog.

Hamupipőke főszerepét *Roman Andreea* (debüt) táncolja, aki nemrég Mária szerepében a *Diótörőben* hódította meg operánk színpadán a balettművészet kedvelőit. Testvérek: *Barabás Júlia* és *Câmpean Andreea* (debüt); Mostohaanya: *Rusu P. Gabriela*. A Herceg szerepében *Câmpean Rareș Arcadie* táncol. Apa: *Preda Sever*; Tánctanár: *Nagy Tamás*; Bohóc: *Pușcaș Lucian*. Közreműködik az opera balett- és zenekara *Horváth József* karmester zenei vezetésével. Hangversenymesterek: *Barabás Sándor* és *Ferenczi Endre*. Díszlet- és jelmeztervező: *Starmüller Katalin*.

A következő évadban, október 11-én a *Hamupipőke* leckeelőadásának tapsolhatott a közönség.

Csínom Palkó

■ Április hó utolsó napjaiban magyar szerző művét mutatta be a magyar opera társulata, Farkas Ferenc *Csínom Palkóját*.

„A kolozsvári opera a *Csínom Palkót* először 1957. június 8-án tűzte műsorára Horváth Béla rendezésében, Selmeczi János zenei vezetésével. Díszleteit Szakács György tervezte, akinek ez volt az utolsó kolozsvári munkája, jelmezei H. Roșescu Lya tervei alapján készültek. Az énekkar betanító karigazgatója Nagy István volt. A kolozsvári közönség szeretettel és nosztalgiával fogadta a művet, hiszen Farkas Ferenc szerző a 40-es évek elején Kolozsvár zenekonzervatóriumának igazgatója, a Nemzeti Színház opera részlegének karigazgatója volt.

A zeneszerető társadalom 2005-ben emlékezett meg Farkas Ferenc születésének 100. évfordulójáról. A magyar opera társulata, ha megkésve is, e bemutató előadással tiszteleg a zeneszerző emléke és zenetörténeti jelentősége előtt”

– írja Nánó Csaba az *Erdélyi Napló* 2009. április 29-i számában.

A műsorfüzetben olvassuk: „Farkas Ferenc zeneszerző stílusát remekül tükrözi a *Csínom Palkó* daljáték, melyben a magyar népzenei elemeket klasszikus hangzással ötvözi, követve korának zenei hagyományát a Bartók és Kodály által elindított népzenei kutatások által, a kortárs magyar zene dallamosságát gazdagítva. A történelmi témájú daljátékot a Kolozsvári Magyar Opera a kortárs magyar zenei alkotások bemutatásának sorozatán belül tűzi műsorra. A kuruc romantikát felidéző szellemes történetet a szereplők ábrázolása, a látvány »rajzoltasága«, az előadás enyhe ironiája inkább játékos felidézéssel tárja a nagyérdemű elé, mintsem a történelmi tények rideg valóságában.”

„Rossz kártyát húztam, vesztettem... mondja a labancok karikírozott alakja a *Csínom Palkóban*. Koháry gróf lehet, hogy rossz időben rossz kártyát húzott, ám Farkas Ferenc soha nem gondolta volna, hogy daljátékának szereplőit sorshúzás alapján választják majd ki a Kolozsvári Magyar Opera bemutatóján.

Az opera április 23-án tűzte műsorra a *Csínom Palkó* bemutatóját. A cselekmény egyszerű: pár szerel-

mi szál fonja körül a kuruc–labanc ellentétet a Rákóczi-szabadságharc idején. Jó humorú, játékos, helyenként szellemes zenét írt a szerző, amely azonnal megtapad az emlékezetben. A dallamok természetessége, a zene ritmikai leleménye és a változatos hangszerelés teszik »mutatóssá« a darabot. A történet a buffohang görgeti. A dramaturgia különböző műfaji hagyományokból merít, a szituációk légkörét a népi mondókáktól az ariózus stílusig, a zenekari zsánerképektől a parodizáló elemekig terjedő eszköztár teremti meg. (...)

Sok szereplőt vonultat fel a történet. A címszerepet alakító Pataki Adorján (Csínom Palkó) kissé tétován, olykor szinte szórakozottan kapcsolódott a játékba. Jó énekhangja mellett jobb prózájáért kellene megdolgoznia. Laczkó Vass Róbert Csínom Jankója (második szereposztásban Rigmányi István) éles eszű, vagány gyerek. Úgy gondolom, a szerző is ilyennek képzelte. Sándor Árpád Balog Ádámja háttározott fellépésű vezér, ám a lírai pillanatokban is megmarad a patetikus hangvételnél, ami talán nem a legjobb megoldás. Szilágyi János (Förgeteg) keménykezű betyár módjára markáns énekléssel tolmácsolja szerepét, a magasabb regiszterben azonban adódnak nehézségei. Balog Ádám párja, Zsuzsi, Kele Brigitta alakításában tetszett (másik szereposztásban Barabás Zsuzsa), beryogja a színpadot, szépen énekel, ahogy azt tőle megszoktuk. Székely Zsejke (Éduska) alakítása pergő, kedves (másik szereposztásban Pataki Enikő). Tyukodi figuráját szereti

a közönség. Ádám Jánosnak is köszönhető ez, jó a szerepformálása. Örzse szerepét Molnár Mária (másik szereposztásban Veress Orsolya) jól formálta meg, Katit Vigh Ibolya és Covacinschi Yolanda alakította. Koháry grófné mindkét szereposztásban humoros, Hary Judit is, Jordán Éva is jó hisztérikák. Koháry grófnak (Szakács Levente) néhány emlékezetes grimaszáért, vicces mozdulataiért lehetünk hálásak. Nem tudom, hogy a »hősi antihős« szerepformálása tudatos volt-e, vagy sem, de természetellenes portrébeállításával kikezdhethetetlen hitelt kölcsönöz szerepének.

A történet legjobb komikus mozzanatait Rosta Márton, avagy Piperec Hanzi jelenléte biztosítja; ha másért nem, Galló Ernő alakítása miatt érdemes megnézni az előadást (másik szereposztás Szabó József).

A zenekart mind harmóniai, mind ritmikai biztonság jellemezte, szép hangszerdialógusokat hallhattunk, a szólórészekben (oboa, klarinét, hegedű) fény derült arra is, hogy a magyar folklór közvetlen élményként él muzsikusaink játékában (karmesterek: Incze G. Katalin és Kulcsár Szabolcs).

Szabó Emese rendezésében a daljáték mesejáték gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt. És ha már mese, akkor arról szól, hogy bizony jó volna kuruc módra hinni magyar kiválóságunkban. Meg abban, hogy a szerelmesek mindig egymásra találhatnak, az árulók megbűnhődnek, és a jók elnyerik jutalmukat. Az előadás kelléktára a szokottnál tartózkodóbb, egyneműbb eszközöket használ. Maga a rendezés is szerényebb

kreativitást mutat, sajnos nem volt egyértelmű, hogy milyen is a daljáték egyénített stílári világa Szabó Emesénél. A könnyed, pergő darab helyenként megoldotta ezt a hiányt, de nem minden esetben. A II. felvonás színpadképe jobbnak bizonyult (díszlet- és jelmeztervező Witlinger Margit, asszisztens Szántó Szilárd), ám ennél sokkal jobban is ki lehetne használni a világítás adta lehetőségeket. Értékelem a táncok és a mozgások jelképiségét. Ha nem is hivatásos táncosokat (még csak nem is balettkart), egy táncolni akaró férfikart láthatott a publikum. Könczei Árpád koreográfiája stíluszista néptáncelmek mellett a barokk bál táncvilágát is precízen hozza.

Elkövetek még egy udvariatlan-ságot: megemlíteném a *Csínom Palkó* mint kortárs mű kérdését, mely kifejezés több ízben is olvasható a műsorfüzet lapjain. Az intézmény kissé anakronisztikus voltát már megszoktuk, »kicsit sárga, kicsit savanyú, de a miénk« – mondhatnók. Viszont ha egy intézmény műsorfüzete ezt a daljátékot kortárs műnek titulálja, akkor amellett, hogy téved, jellemzi önmagát vagy inkább helyzetét. El vagyunk késve többé-kevésbé fél évszázaddal a világ többi operaházához képest?

Mind a rendező, mind az előadásnak otthont adó intézmény számára gondolom, világos volt, hogy Farkas Ferenc *Csínom Palkója* közönségdarab, és nem »húz rossz kártyát« vele. Játsható és szívesen játszott darab. Erről az egyszerű, könnyen befogadható színpadi műről azt állítják, hogy már egy közepesen jó előadás esetében is hosszan tartó sikerre van

ítélve. Legyen így. (Csákány Csilla: Rossz kártyát húztam, vesztettem... In: *Szabadság*, 2009. május 8.)

Furcsának találjuk, hogy ez a daljáték mindössze 4 előadást ért meg. Ebből az alkalomból is feltesszük a kérdést: érdektelenség-e vagy szervezés kérdése például a diákság elmaradása? Mi ez utóbbi mellett voksolunk, hiszen a város (és nem csak) iskolás diákjait, akár a fiatalabb korosztályt is – úgy gondoljuk – be lehetett volna vonzani egy ilyen témájú előadásra. Arról nem is beszélve, milyen jelentőséggel bír Farkas Ferenc a kolozsvári operaéletben. A továbbiakban is egyike azoknak a zeneszerzőknek, akikkel foglalkozunk.

Hárman Erdélyben

■ Amint azt a *Szabadság* napilap hírül adta:

„A Bartókot és Kodályt követő nemzedék kétségkívül legjelentősebb zeneszerzőinek munkássága előtt kíván tisztelegni május 22–24. között a Kolozsvári Magyar Opera. A Farkas Ferenc, Lajtha László és Veress Sándor tiszteletére szervezett *Hárman Erdélyben* című zenei fesztivál programjában hangverseny, zene tudományi konferencia és balettest is szerepel. (...)

Selmeczi György zeneszerző, karmester, a fesztivál ötletgazdája kifejtette: a művészvilág csak most, húsz évvel a rendszerváltás után kezdi feltárni azokat a fehér foltokat, amelyek a II. világháborút követő évtizedekben keletkeztek. – Az erdélyi kötődésű Lajtha László, Veress

Sándor és Farkas Ferenc művészete is annak a folyamatnak esett áldozatul, amely során bizonyos dolgokat kiirtottak a köztudatból – mondta, majd hozzátette: a Kolozsvári Magyar Opera évek óta missziós szerepet vállal a magyar zenei és művészeti értékrend ápolásában, erkölcsi kötelességének tartja azt is, hogy ez a három szerző bekerüljön a köztudatba”. (Ferencz Zsolt: Hárman Erdélyben. In: *Szabadság*, 2009. május 14.)

A fesztiválról, a szerzőkről és előadott műveikről, és nem utolsósorban ezek megszólaltatásáról, illetve színpadi megfogalmazásukról az alábbiakban Németh G. István muzikológus összefoglalását olvashatjuk.

„Jegyezd meg, nem kisvárosba mész! – E szavakat a rádió irodalmi osztályát vezető Cs. Szabó László mondta az éppen Kolozsvárra készülõ Farkas Ferencnek. Farkas 1941-ben lett a kolozsvári konzervatórium zeneszerzestanára és a Nemzeti Színház karigazgatója, 1944-ben mindkét intézményből igazgatóként távozott. Ugyanezekben az években Lajtha László is megfordult Erdélyben, a Mezőségen gyűjtött. Hangszeres lejegyzései a három évtizeddel később induló táncmuzika számára váltak létfontosságúvá: a szilárd szakmai alapozást jelentették. Veress Sándor pedig Kolozsvárt született 1907-ben, ott töltötte gyermekkorát.

A május 22–24. között a *Kolozsvári Magyar Opera* által megrendezett fesztivál spiritus rectora *Selmeczi György* volt, tanulsága pedig az, hogy

e három szerző erdélyi kötődése nem merül ki az életrajzi adalékokban. A nyitó esemény, a kolozsvári zeneakadémia koncerttermében megtartott ünnepi hangverseny a reveláció erejével mutatott rá az erdélyi népzene és a 20. századi magyar műzene vérségi kapcsolatára. Az első félidőben a *Tarisznyás* együttes egy észak-mezőszéki, szépkényerűszentmártoni táncdallamfűzért adott elő (közreműködött *Bárdos Réka*), majd *Sánta Emőke* énekelt moldvai népdalokat keresetlen egyszerűséggel. Ismét hangszeres muzsika következett: egy bogártelki legényes Lajtha kalotaszegi gyűjtéséből; itt egy népi hegedűsdinasztia fiatal tagja volt a prímás, *Varga István* „Kiscsipás”. Leírhatatlan virtuozitása, páratlan díszítőkézsége olyan produkciót eredményezett, melynek hatása alól nehéz lett volna kivonnunk magunkat. A *Tarisznyás* együttes tagjai, *Bardóczi Sándor*, *Kostyák Alpár*, *Szép Gyula*, *Orbán István* és a brácsával közéljük álló *Pávai István* nem népi muzsikusok: ők azok a zeneileg képzett, de többnyire más szakmában tevékenykedő értelmiségiek, akik az 1970-es években elindították az erdélyi táncmuzikát.

A második félidőben a Kolozsvári Magyar Opera zenekara lépett fel, Selmeczi György vezényletével. Veress Sándor *Négy erdélyi táncával* kezdtek, melynek három tétele 1943-ban készült Kresz Géza felkérésére, aki zenekarával 1944 elején erdélyi hangversenykörútra vitte a kompozíciót (a negyedik tétellel kiegészített változatot Veress Sándor 1949-ben Paul Sachernek ajánlotta). A barokk concertók nagyformáját és polifóni-

kus írásmódját az erdélyi hangszeres tánczene elementáris erejével ötvöző kompozíció a kevéssel azelőtt elhangzott népzene után zenetörténeti fegyvertényként hatott. Lajtha László *Erdélyi szvit* című 10. vonósnégyesének Selmeczi György által készített vonószekari átíratra következett, egy mű, amelyben a francia irányultságú zeneszerző teret engedett saját mezőiségi gyűjtéseire fűződő emlékeinek. A hangversenyt Farkas Ferenc *Rhapsodia carpatiana* című 1941-es nagyzenekari kompozíciója zárta, melyben Farkas Bartók rutén gyűjtéséből származó dallamokat dolgozott fel sodró lendületű muzsikává. A filmzenék monumentalitását idéző darab előadásának sikerült felidéznie a kottafejekkel rögzített eufóriát.

A három zeneszerző munkásságával foglalkozó tudományos ülészak hangulatát meghatározta a befogadó intézmény, az idén 150 éves *Erdélyi Múzeum-Egyesület*, illetve a helyszín, a színháztörténeti aurával bíró Rhédey-ház. Az EME elnöke, *Egyed Ákos* történész rövid köszöntőjében utalt a tudós társaság zenei érdeklődésére (sajnálatos módon az EME keretében 2004-ben felmerült Erdélyi Zenetudományi Munkaközösség gondolata hamvába holt).

A színpadi művek sorát Lajtha László *Lysistrata* című balettjének országos bemutatója nyitotta meg. Az 1933-ban készült egyfelvonásos táncjáték szvitváltozata hangzott el, mely nehéz, de hálás feladat elé állította a kolozsvári opera zenekarát és a dirigens, Selmeczi Györgyöt. Minuciózusan kidolgozott előadá-

sukban felcsillantak Lajtha bonyolult hangszerelésének erényei, maradéktalanul érvényesült a választékos stílusú kompozíció sokrétűsége. Az Arisztophanész-darab cselekményét *Kozma Attila* szecessziósan pompás koreográfiája keltette életre látványos tömegjelenetekkel és a kicsapongás jelképeként két táncos által életre keltett kentaurreal.

A második balettprodukció, Veress Sándor *Térszéli Katika* című táncjátéka is országos bemutató volt. A fesztivál rehabilitáló-missziós funkciója talán épp itt érvényesült a legmeggyőzőbben. Az 1941–42 folyamán Rómában, a világhírű magyar táncos-koreográfus Milloss Aurél közreműködésével készült balett-előadás története ugyanis rendkívül lehangoló. A firenzei és római bemutatók a háború miatt maradtak el, az 1943-ban tervezett budapesti bemutató azért hiúsult meg, mert Milloss fellépését nem tették lehetővé, így Veress lemondott a darab előadásáról. Az ősbemutatóra végül Stockholmban került sor 1949-ben; Budapesten mindmáig csak a táncjáték első hat számából álló szvit hangzott el Ferencsik János vezényletével 1944-ben (a *Lysistrata* és a *Térszéli Katika* főszerepét *Bogoi Viorica* táncolta).

A kolozsvári előadás rendező-koreográfusa, Kozma Attila a népmesei szüzsét – nagyfokú alkotói szabadsággal élve – napjaink minden egyéni vonást kiölő, arctalanná váló globalizált miliójébe helyezte. A színpadot teljes mélységében kihasználó koreográfia központi díszletelemei a táncosok nyomasztóan egyforma, futószalagon gyártott álarcái voltak (díszlet- és

jelmeztervező: *Lőrincz Gyula*). Igaz, a népmesei előzményhez képest már Milloss tánclibrettójában is megnő az örökösen deprimált, alattvalóit rettegésben tartó király figurájának súlya: ez a mozzanat Kozma Attila balett-*Regietheater*ének kiindulópontja. Ám a végeredmény minden művészi igazsága ellenére önkényesnek hat, amennyiben gyakran inkongruencia érezhető a színpadi látvány és a hangsúlyosan népzenei ihletésű partitúra között. Selmeczi György nagy igényű interpretációja azonban kitűnően érzékeltette Veress zenéjének kvalitásait, Bartha Dénes szavaival élve: a Stravinsky és Bartók mintáját követő technikai faktúra meggyőző nagyszerűségét.

Mindennemű aktualizálás és posztmodern elidegenítés hiányzott a fesztivál záróeseményeként bemutatott Farkas Ferenc-daljáték, a *Csínom Palkó* színreviteléből. A produkció, melyet a Kolozsvári Magyar Opera pár héttel korábban, április 23-án mutatott be újra, nem az 1960-as, a szerző által véglegesnek tekintett, rövidített-javított verzió alapul, hanem az 1950-es háromfelvonásos változaton. Utóbbi tudvaleg az eredetileg rádiójátéknak készült darab első operaszínpadi adaptációja volt, ezt játszották a *Csínom Palkó* első kolozsvári bemutatóján is, 1957-ben. A magyar opera ezzel a régi-új változattal tehát saját házi hagyományát folytatja. Azaz mégsem: Dékány András és Bálint Lajos szövegkönyvét, melyet óhatatlanul megviselt az ötvenes évek politikai közhangulata, *Orbán János Dénes* költő dolgozta át az új bemutatóra. Ennek eredményeképpen

megszelídült az agitprop hangvétel, a prózai dialógusokba népdalszöveg-sor és Ady-részlet került, ami mindenképpen szellemesnek hat a darab szöveggörnyezetében. Azonban az előadás összességében mégiscsak a kolozsvári opera konzervativizmusát példázza. Csakhogy ami a ház 20. századi átdolgozásoktól mentes *Hunyadi László* és *Bánk bán* előadásainak esetében az autenticitás biztosító, a *Csínom Palkó*nál elgondolkodtató eredményhez vezet. A darab *Szabó Emese* rendezésében felnőtteknek való meseoperaként funkcionál, melyben *Witlinger Margit* díszletei és jelmezei a nemzeti romantika korára utalnak, *Könczei Árpád* koreográfiája a magyar néptánc és a rokokó világát idézi. Hogy az előadás élvezetesnek és maga szabta keretei között hitelesnek tűnik, az énekesek érdeme. A címszerepet alakító *Pataki Adorján* és *Sándor Árpád* (Balog Ádám) hangai adottságaival, *Jordán Éva* (Koháryné), *Kele Brigitta* (Zsuzsi) és *Pataki Enikő* (Éduska) alakításának életszerűségével tűnik ki. A színészközreműködők, *Lackó V. Róbert* (Csínom Jankó) és az improvizációtól sem visszariadó *Galló Ernő* (Rosta Márton, alias Piperec Hanzí) jóvoltából az előadás helyenként sodró lendületű vígjátékká nemesül.” (Németh G. István: Hárman Erdélyben. Zenei fesztivál Lajtha László, Veress Sándor és Farkas Ferenc tiszteletére. In: *Muzsika*, 2009. augusztus)

Lassan vége az évadnak, amely egyben igazgatóváltást is jelent, amint az alábbiakban is olvashatjuk:

„A Kolozsvári Magyar Opera gálakonzerttel zárja 2008–2009-es évadját, egyúttal Simon Gábor leköszönő igazgatót is búcsúztatja. A visszavonulásának tiszteletére rendezett eseményen részt vesz a magyar opera zenekara, énekkara és balettkara, valamint az opera magánénekesei.

Simon Gábor igazgató távozása az intézmény éléről lezár egy korszakot, amelynek értékelése immár az operatörténészek feladata lesz. Társulat és közönség együtt fejezik ki reményüket egy legalább olyan sikeresnek mondható folytatásban, bízva egy olyan utódban, aki a Simon Gábor igazgatása alatt elkezdődött és megvalósult terveket tovább tudja vinni, a magyar opera létét szívügyének tekinti.

A hangverseny programját a rendező Gy. Tatár Éva a magyar opera reprezentatív előadásaiból válogatta. A karmesterek is az opera állandó közreműködői: Hary Béla, Petre Sbârcea, Selmeczi György, Incze G. Katalin, Kulcsár Szabolcs. Koreográfus Vasile Solomon.” (Turánitz J. Lajos: Évadzáró operagála. In: *Szabadság*, 2009. június 20.)

Az évadnak ugyan vége, de a társulat néhány tagja a Bimot jeruzsálemi ügynökség meghívására június 25. és július 3. között izraeli turnéra indult. A csapatot elkísérte a leköszönő igazgató is, aki elmondta, hogy óriási sikerük volt, a publikum jól fogadta a produkciót. Nagy befogadóképességű, 800–900 férőhelyes termekben léptek fel, románul, magyarul és németül énekeltek, operett-részleteket adtak elő. Kitüntetések is kaptak, egy diplomát a társulat, egyet pedig az igazgató a húszéves tevékeny-

ségéért. A meghívók kilátásba helyeztek egy újabb turnét is, egy nagyobb társulattal. Ez sajnos a továbbiakban nem valósult meg.

Új igazgató a Kolozsvári Magyar Opera élén

2009/2010

■ Ettől az évadtól új igazgatója van az operának Szép Gyula személyében, akitől nagyon sokat vár mind a társulat, mind az operalátogató közönség. Az intézmény menedzselése újításra szorul, de szükség van a terek frissítésére, új lehetőségek, új erőforrások keresésére és felhasználására is.

Az új évad jeles rendező közreműködésével indul, a meghívott vendég Ascher Tamás, akinek munkásságát az itthoni közönség is jól ismeri, elsősorban színházi rendezőként. Az intézmény sajtótájékoztatójáról Köllő Katalin tudósított.

„Több éve dédelgetett terv válik valóra a Kolozsvári Magyar Opera 2009–2010-es évadában: Ascher Tamás Kossuth-díjas rendező, érdeemes művész, a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem rektorával dolgozhatott együtt az opera társulata. A neves rendező Verdi *Álarvosból* című operáját viszi színre a sétatéri intézményben, a bemutatóra október elsején, csütörtökön este fél 7 órakor kerül sor. (...)

Az évadnyitó előadásról Ascher Tamás elmondta, hogy bár rendezett már különböző operaházakban (Budapesten, Bécsben, Lyonban), ez

az első Verdi-mű, amelyet színpadra állít.

– Az itteni operatársulattal való találkozás rendkívül boldogító élmény volt számomra. Olyan énekesekkel találkoztam, akiknek nem volt idegen a színházi megközelítés, ezenkívül ambiciózus, tehetséges és ragyogó énekesi képességekkel megáldott, nagyszerű emberek. Hasonlóan nagy élmény volt a zenekarral való találkozásom, érzékletes finomságokkal teli, csodálatos muzsikálást hallottam – vallotta be Ascher.

A rendező szerint izgalmas feladat volt megtalálni az ideális arányokat, véleménye szerint ugyanis egy opera színpadra állítása azzal a veszéllyel jár, hogy a rendező vagy túlrendezzi, vagy pedig alulrendezi a művet.” (Köllő Katalin: Ascher Tamás-rendezéssel indul az operaévad. In: *Szabadság*, 2009. szeptember 29.)

Az előadást rövidesen bemutatják Budapesten is.

„– Nagy öröm számunkra ez az együttműködés, olyan közös munkát tudunk magunk mögött, amely minőségi szempontból minden bizonnyal meghatározó lesz a társulat számára – magyarázta Szép Gyula. Ugyanakkor sajnálattal jegyezte meg: a művelődésügyi minisztérium – tekintettel a gazdasági válságra – felhívta az intézmény vezetőségének figyelmét, hogy ne ütemezzenek be az új évad repertoárjába premiereket, erre írásban is figyelmeztették őket. – Számunkra elképzelhetetlen egy évad bemutatók és felújítások nélkül, megpróbálunk tehát a szokásos módon tervezni. Ennek megfe-

lelően több bemutatót is beiktattunk az évadtervbe, annál is inkább, hogy 2010-ben Erkel Ferenc-évforduló lesz. A magyar opera megteremtőjének 200. születésnapját ünnepeljük jövőre, erre az alkalomra két premiert is tervezünk, illetve felújítjuk több művét – fejtette ki az aligazgató.”

Ezután felsorolta a műsorra kerülő címeket: Erkel *Brankovics György* című operáját Selmeczi György állítja színpadra, ezt követi a *Sarolta* Demény Attila rendezésében. A *Brankovics* a Budapesti Tavasz Fesztivál, a *Sarolta* a Miskolci Fesztivál meghívottja. Az évad végén Venczel Péter – Moravetz Levente *Ali Baba és Vagy negyven rabló* című művét fogják bemutatni.

Az *Álarcosbál* előadásának milyensége megosztotta a közönség véleményét, nem hozott osztatlan sikert. Lehetne elemezni az okokat, de ez nem tisztunk. Annyi azért belefér a pártatlan tudósításba, hogy mind a szövegeknyv, mind a zenedramaturgiai szöveg értelmezése talán nem mindig volt megfelelő. Nem volt telitalálat a szereposztás sem. Az azonban kétségtelen, hogy a társulat a munkafolyamat során sok tapasztalatot nyert, a jelentős művész személyiség, Ascher Tamás jótékony hatással volt a társulatra. Azt is megjegyezzük, hogy az olasz nyelven énekelt szöveg nem mindig emeli ki a szöveg és történet közti ellentmondást, valószínűleg a helytelen fordítás, szövegértelmezés okán. Ez sajnos érvényes más előadások esetében is. Érdekesnek találjuk a kritikus érvelését. Íme:

„A Kolozsvári Magyar Opera évadnyitó előadásán zenében megfogal-

mazott örömet, szenvedést, gúnyt, bosszút hallhattunk. Verdi *Alarcos-báhát* szélsőséges érzelmek tárházának is nevezik, melyek izgalmas események és lírai elmélyültség váltakozó pillanataiban jutnak kifejezésre. (...)

Ha egy szóban kellene jellemezni ezt az előadást, akkor a polifónia fogalmát használnám. Persze, zenésztől zenei terminus. De megmagyarázom. A polifónia többszólamúságot jelent, ám itt a rendezésben, a látványelemekben és a zenei képekben megtalált közös elem jelzőjeként fogom használni. Verdi gyakran úgymond érzelmi vagy dramaturgiai profiljával szembesíti a hallgatót, amint egymás mellé helyezi az örömet, a lemondás vagy akár a bosszúvágy zenéjét. Például az utolsó jelenetben a bálon muzsikáló »színpadi« zenekar (a zenekari árokban maradt vonóskvartett) Riccardo leszúrása után is folytatja egy darabig az elegáns mazurkát, mintha nem is sejtették, hogy valami szörnyűség történt. Több ízben is találkozunk hasonló egyidejűséggel, polifóniával. A dramaturgiai többszólamúságot a színpadkép *polifóniája* is kiegészíti. Noha a zeneszerző a közelgő vesztély érzését hirtelen kitörő gúnyos nevetésben oldja fel (II. felvonás), vagy a megjósolt halált a főhős kaccaja követi (I. felvonás), a rendezés képi polifóniája még érzékletesebbé teszi ezt a különös többszólamúságot. A rendező egymás mellé állította az ellentétes érzelmi töltetű hordozó »csoportokat«. Mit is jelent ez? A képi vagy a dramaturgiai

polifónia jelenthetné például a *rossz* és *jó* egyidejű megjelenítését. (No de ki a gonosz, illetve ki a jó? *Gonosz* a bosszúvágyó nép, élén a két cselszövővel, aki Riccardótól akar megszabadulni? Vagy *gonosz* a király, aki legjobb barátja feleségét szeretné magáénak tudni? *Jó* a nép, amely igazabb királyt kíván, vagy *jó* a király, aki rátalál igazi szerelmére és képes lemondani róla?) Vagy a *reális* és a *virtuális oldal* egyidejűségét is láthatjuk benne? (Realitásnak a nép harca egy jobb jövőért, míg virtualitásnak a Riccardo és Amelia közti szerelem mondható.) Mindenképp polifónia a javából.

A főszereplőhármas egészében véve jól teljesített az október elsejei bemutató előadáson. Kele Brigitta Amelia szerepében teljességgel a dráma sötét oldalán áll. Kezdetből fogva büntudat gyötri, szenved, amit a színpadi játék igen, ám a vokális jelenlét nem mindig hoz. Hangkarakterének egyedisége, színpadi megjelenése mindig is csodákra képes, elbűvöli a nézőteret, még akkor is, ha nem az operai nagy hangok természetességével szólaltatja meg a magas hangokat. Azt, hogy Amelia szerepéhez a fiatal művésznő kitől kapja a lelki, szellemi és hangbeli önazonosság eme fájdalmasan sugárzó erejét, nem tudni. Első áriája drámai hatását az angolkürt (Szabó Adorján) sajátosan telt, ugyanakkor sötét és lágy hangszíne is fokozta. A feladat tehát elvégzetetett, ám marad a kérdés: milyen áron? Vajon nem tévedés egy fiatal, gyönyörű hangot

kitenni a mostanihoz hasonló hatalmas megterhelésnek?¹⁸

Amelia férjét, Renatót, Fülöp Márton alakította. Noha hangszínbeli feladatait teljesíti, ritmikai pontosságán, precizitásán még van mit dolgoznia. A dráma fordulópontján elhangzó ária a bariton-repertoár egyik leghíresebb darabja (III. felvonás), amelyben Fülöp Márton haragja (és hangja) teljes erejével a távol lévő Riccardo ellen fordul. Az énekes lelki, hangbéli és drámai intenzitása kiváltotta a közönség tetszését.

Szándékosan hagytam Pataki Adorjánt a méltatás végére. Riccardo szerepében rokonszenves, melegszívű embert alakít, aki a barátság kedvéért még a nagy szerelemről is képes lemondani. Tisztán énekel, csengő hangon, szép hangszínnel és könnyedén. Bizton nyugtáztam az előadás végén, hogy van egy nagyszerű fiatal tenorunk Kolozsváron.

Az opera láttán úgy tűnik, hogy nemcsak a Tolkien-féle *Gyűrűk urá*nak, de minden szövevényes történetnek megvan a maga Gollumja, a bizonyos varázstárgyak/adottságok/információk erejétől eltorzult lény. Az *Alarcosbál*ban ezt a szerepet Ulrika, a jósnő (Molnár Mária) tölti be, az énekesnő pedig hitelesen közvetíti az alig elviselhető igazság »borzalmasságát«. ¹⁹ Az Ulrika által képviselt sötét oldalt a zeneszerző Oszkár (Vigh Ibolya) figurájával

ellenpontozza, aki utánoz, kifiguráz, árulkodik, egyfajta »színfoltja« a történetnek. Amolyan udvari bohóc Riccardo mellett, aki szoprán regiszterben viszi tovább gazdája karakterét. ²⁰ Az összeesküvőket képviselő Samuel és Tom (Sándor Árpád és Szilágyi János) a tökéletes gúny megtestesítői. Énekük indulatossága jelen esetben hatásos volt.

Nézzék el a kisebb szerepek tisztetes megalkotói, hogy említés nélkül hagyja őket a bíráló és a rendezésre álló tér. Ascher Tamás kidolgozott, egységes, fegyelmezett mozgáskultúrára nevelte az énekeseket. Csoportokat hoz létre a színen álldogáló énekesekből, feladatot ad nekik, viszonyokat jelez. Képi polifóniával tükrözi a tartalmi, dramaturgiai többszólalmúságot. A dráma értelmezésével oly módon szembesít, hogy nem kíván hivatkozni semmilyen bravúros megoldással. Gondolom, többek közt neki köszönhető az is, hogy az énekesek *játszottak* a színpadon: az I. felvonásbeli Amelia–Riccardo–Ulrika hármast emelném ki, ahol végre (!) *nem* olyan esetnek voltunk tanúi, hogy három énekes »tiszta szándékkal« ugyan, de »leénekel« a közönségbe, hanem láttuk is, amit hallhattunk – tekintetük fókuszában énekük mondanivalója állt.

Megfelelőnek tartom a Khell Zsolt strukturálisan erőteljes díszletében megtestesülni látszó koncepci-

18 Tökéletesen egyetérthetünk a kritikussal: Amelia drámai szoprán szerepe kissé korai Kele Brigitta palettáján.

19 Nem hagyhatjuk szó nélkül elsősorban a karmester melléfogását: Ulrika szólama ugyanis alt, míg Molnár Mária magas mezzo hangszínnel rendelkezik. Színészileg tökéletesen megfelelt szerepének, ám hanggi megvalósítása hiányérzetet generált.

20 Oscar szerepe alighanem félreértelmezett: semmiképpen nem udvari bohóc, viselkedése az apród fiatalságának, gondatlanságának, talán „éretlenségének” megnyilvánulása.

ót: a háromszög alapú (oldalú) üreges hasáb akár utalás is lehet a történet szerelmi háromszögére, ugyanakkor létrejön a színpad úgymond rétegződése is (íme, újabb polifónia). A fehérre festett arcok jelzését felfogtuk és »belemagyarázhatunk« a maszkok sokféleségébe is (analógiát vélhetünk fölfedezni Tom hosszú orrú maszkja és a *commedia dell'arte* Pantalónéja között). Jópofa megoldásnak tartom a Szív, a Treff és a Pikk táncát, amint kihirdetik a bál kezdését (jelmez: Bozóki Mara).

A zenekarról szólva (hangversenymester Barabás Sándor, Ferenczi Endre) egy III. felvonásbeli mozzanatot emelnék ki. Renato bosszus passzusaihoz illőn harcias tónusra vált a muzsika, Renato buzdítását (»rajta, bosszúra fel«) a mélyvonósok talán kissé túljátszották. Örültem volna, ha a későbbiekben megszólaló trombita nem lett volna annyira hamis (történetbeli mozzanat: sorshúzásra készülve), de annak talán még jobban, ha a pár ütemmel előbbi, Renatót kísérő hárfá–fuvola motívumsor muzikálisabbra sikeredik. Ezeket leszámítva, a zenei tartalom szinte maradéktalanul átjött a zenekar játékból. Stílusban passzol a zenekarhoz ez a zene, muzsikusaink szeretik Verdit, és ezt érzi a hallgató. A zeneszerző gyakran lehetőséget ad a kórusnak is előtérbe kerülni (karigazgató: Kulcsár Szabolcs), amit az énekes kar kiegyensúlyozott előadásmóddal köszön meg.

Selmecki György karmester belső zenei »hangja« olykor intuitív módon, máskor teljes profizmussal szigorú vetülete Verdi utasításainak, csupán »énekhangját« kellett volna

az érzékelhetőség küszöbe alá rejteni (minden tisztelettel, zeneiül: tacet!)

Ascher Tamás az előadás végén, miután megköszönte mindazok munkáját, akik részt vettek a munkafolyamatban, kedvesen, ugyanakkor rigorózan elmondta, hogy vasszigorral gondoskodik majd az előadás jelenlegi színvonalának megőrzéséről. Ehhez hozzáfűzném, hogy bizony érdemes volna ezt tenni, hiszen ez az előadás komoly szakmai ütőkártya az intézmény repertoárján.” (Csákány Csilla: Az Álarcosbál polifóniája. In: *Szabadság*, 2009. október 10.)

Nem hallgathatjuk el véleményünket, úgy ítéljük meg, hogy a díszlet nem mindig szolgálta a történet jó megértését. Hivatkozunk a II. felvonásra, amelyben csupán a színházi konvenció értelmében fogadhatjuk el a szereplők mozgatóját a kevésbé funkcionális díszletben. Itt is utalunk a nem helyesen értelmezett olasz szövegre is.

A társulat bemutatta az előadást Budapesten is a Thália Színházban.

A budapesti kritikus, miután meglehetősen „savas” hangnemben elmarasztalta az opera szövegkönyvét, rátér az előadás, előadók méltatására.

„Mindazonáltal a keddi előadás megugrotta a jelenlegi magyar operajátszás átlagszínvonalát, és ez az esti penzum körüli korábbi dohogásomat előbb kíváncsisággá, később érdeklődéssé érlelte, mely a második felvonásra időnként elismeréssé élénkült. A kolozsvári társulatról eddig nem sok jót hallottam, mégsem kell ezer színnel megáldott fantáziámra

hagyatkoznom, ha a pozitívumokat szándékozom felhangosítani.

Az Ameliát megformáló Kele Brigitta és a Riccardót megszemélyesítő Pataki Adorján énekművészek nevét mindjárt kétszer is aláhúznám, ahogy az állítmányt szokás iskolai mondatelemzéskor. Mert állítom: a szopránénekesnő reményt keltő művésznőként mutatta meg tudását, hangja telt, érett, egészséges matéria, azonban technikáján bőven van még mit csiszolni. Sok apró hibával énekel, de pár év színpadi rutinnal és egy jó énektanárral bizonyosan eltüntethetőek e foltok; s bármennyire is illetlenül hangzik, néhány plusz kiló jót tenne a hangjának.

Pataki jól képzett tenorista, orgánuma, ha nem is éppen »mutató« portéka, de a középső és felső regiszterben kap egy szép hősi hangszínt, amiért figyelmet érdemel; lírai részekben valamelyest kevesebbet nyújt, szívesebben hallgatnám Wagner-szerepekben – hitem szerint ideális Parsifal lehetne. Kár, hogy színészi játéka tart a nullához. (Mentségére szóljon, ebben az egész társulat kiábrándítóan teljesít, az áriák többsége jószerivel vigyázássalban, vagy ha nem imígyen, akkor félénken kivitelezett gesztusok, szégyenlős manírok kíséretében hangzik el.) A Renatót éneklő Fülöp Márton nem üti meg az előbbieket szintjét, baritonja jellegtelen, technikája közepes képzettségűről árulkodik, éneklése gyakran zavaróan töredezett, drámai kifejezőkészsége a közhelyeken túl alig terjed – a tördőfészen kívül is akad mit megbocsátanunk neki. Nem így a mellékszereplők, kiknek produkcióik közt kiválóak is

akadtak: Vigh Ibolya Oscarja minden tekintetben perfekt előadást nyert, melyet ugyancsak említést érdemlő basszusteljesítmények kereteztek Sándor Árpád és Szilágyi János címzetes összeesküvők jóvoltából; Molnár Mária (Ulrica) sápadt altja már kicsit nehezebben találta a szólamához vezető ösvényeket.

A zenekar részéről azt kaptuk, amit vártunk: Selmeczi György dirigálása célszerű és taktikus volt, az énekesek alá dolgozott, egyébre nemigen célzott. A mezítlábas hangok jöttek-mentek, a kotta és az esti műszak diktálta fáradtság szerint. Kiemelném azonban a hibátlanul dolgozó énekkart: ennél komolyabb megpróbáltatásokban is megállnák a helyüket. Ascher Tamás rendezése felülmúlta előzetes várakozásaimat: célratörő, átgondolt, korrekt színrevitelről kell beszámolnom, érthető jelzésekkel, híján minden feleslegességnek, zavaró körülményeskedésnek. A színpadképek egyszerűek és könnyen »működnek«, a »tereptárgyak« funkciójukban az optimális szolgálatot vállalják. Semmi túlzó gesztus, semmi meddő kockázat. És semmi, amire valóban emlékeznünk kellene.» (Balázs Miklós: Verdi: *Álarcosbál*. A Kolozsvári Magyar Opera és az Égtájak Iroda közös produkciója. In: *Café Momus*, 2009. október 29.)

November 8-án ének-zene óra zajlott az operában: Krasznai Gáspár leckeelőadása hangzott el, téma Verdi *Álarcosbálja*.

Hangversenyek a magyar operában

■ A következőkben kisebb hangversenyekre került sor különböző évfordulók tiszteletére, amelyeket mindig felvállal a magyar opera. Jelentős helyet foglalt el ezek között a Händel- és Haydn-emlékhangverseny, amely a magánénekesek fellépése mellett lehetőséget biztosít a zenekarnak is, hogy megcsillogtassa képességeit.

„A Kolozsvári Magyar Opera egy Händel–Haydn-koncerttel állt színpadra november 24-én, vállalva a stílári problémákat felvető műsorszámokat. A karmesteri kottáértelmezés, a zenekar és a szólisták teljesítménye összességében sok örömet szerzett a hallgatónak, ám több, további átgondolásra alkalmas adó zenei megoldást is hallhattunk.

Händel és Haydn halálának évfordulójára a Kolozsvári Magyar Opera olyan műsort állított össze, amelyben a bemutatott áriák, zenei művek minden darabja London városához kötődnek. Händel *Rinaldo*, *Tamerlano*, *Giulio Cesare* és *Alcina* operái, valamint a *Tízjűtékezenéje* Londonban íródott, míg Haydn *Sinfonia concertante* a zeneszerző londoni útja alkalmával keletkezett. Az első ária előadása hirtelen vegyes érzelmekkel töltött el: a szólista, az egyértelműen tehetséges Covacinschi Yolanda Händel *Rinaldo*-jából a *Venti turbini* áriát adta elő.

A fiatal énekesnő szép hangon, kontrolláltan énekel ugyan, koloratúrája virtuóz, s azt sejtjük, kifejező-készsége és egyénisége is megvolna a nehéz pályához, ám előadásában

az olykori intonációs gondok mellett fölmerült egy stilisztikailag nem feltétlenül korrekt megoldás, amin mindenképp jó volna elgondolkozni. Tudjuk, hogy az úgynevezett *da capo* (előlről) áriák másodszori előadása improvizációra ad lehetőséget. Az énekesnő ismétléskor a fődallamot koloratúrákkal ékesítve adta elő. Covacinschi Yolanda két helyen is próbálkozott »feldízíteni« a dallamot, másodszor bárcsak ne tette volna. Ilyen jellegű befejezést, amivel az énekesnő élt, csakis akkor engedhet meg magának az előadó, ha azt egy jól felépített improvizált »kadencia« előzi meg. Ennek hiányában – amit írunk, mondjuk, a tapasztalatlanság számlájára – nem bizonyult túl szerencsésnek ez a befejezés. Csupán zárójelben jegyzem meg, hogy az áriában kiemelt szereppel bíró fagott (Traian Țârc) a legkényesebb hangokat egyszerűen kihagyta.

Händel *Tamerlano* című operájának *Bajazet* áriája sokat igényel a tenoristától. Az érzések, indulatok, belső impulzusok, akaratnyilvánítások, szándékok, a líraiság és a drámaiság hol folyamatos, hol pillanatról pillanatra változó kifejezését Bardon Tony tartalmas hangon, viszonylag rugalmas dinamikával énekelte. Ha nem is valósította meg minden szándékát maradéktalanul, előnyére vált, hogy nagymértékben hű maradt a kottaképhez. Sokat nem díszített, és ha igen, ott jól... legalábbis egy darabig, míg a fináléba beszaladva elbotlott. Engedelmeikkel egy fiktív nyelvjárásban próbálom kifejezni a stilisztikailag nem optimális zárás élményét: *verismo puro, non in stilo*. A baki ellenére elmondhatom, hogy

a fiatal tenor technikája énekében szuggesztív tartalommal lényegül át.

A *Rinaldo* egyik duettjéből kiderült, hogy Fodre Attila hangja nem birkózott meg a Händel-muzsikával, sem hangerőben, sem hangsínben. Sok mindent el lehet fogadni egy pályakezdőtől.

Azt is megértem, ha olykor dinamikai »cselekkel« kíván kiemelni/elfedni bizonyos zenei elemeket vagy érzést, no de például azt, hogy *dolce premio ti vuol dart* (édes jutalmat akarok adni neked) miért kell kiabálni, nem tudom.

Argante áriájában a két trombita érvényesült leginkább. Valahogy rájuk kellett figyelni, ami azt hiszem, nem is annyira véletlen. Csak azt nem tudom eldönteni, hogy miért: azért, mert túl hangosak, vagy túl hamisak voltak.

A következő duett Covacinschi Yolanda és Veress Orsolya előadásában picit nehézkes tempóban volt elképzelve, könnyedebb változatban jobban tetszett volna.

Az utolsó ária újból a Bardon Tonyé volt. Tisztán intonált, ám nála sem törvényerejű a dinamikai jelek betartása. Néha rosszul hangsúlyoz, de ezáltal kiderül, hogy fontosságot tulajdonít éneke beszédyszerűségének, a helyes artikulációnak. Ebben az áriában is túl hangosnak ítéltam a rézfúvosokat (akusztikai vagy teremprobléma? Rossz helyen ült a méltató?) – ezúttal a kürtök botorkáltak.²¹

Következő műsorszámként Haydn B-dúr *Sinfonia concertante*-jét

hallhattuk. Ez az alkotás műfajilag a barokk concerto grosso le származottja, átmenetet képvisel a szimfónia és a versenymű között. Az 1770–1830 között működő zenekarok és zeneszerzők kedvelték ezt a műformát. Haydn *Sinfonia concertante*-jében a zenekarral négy szólóhangszer – hegedű, gordonka, oboa és fagott – beszélget. A mű során a szólisták játékán érződött, hogy amolyan »rutinos« muzsikusról van szó, akik szinte bármit lejátszanak első, legfeljebb második olvasásra. Az alkotásban talán a hegedű szerepe fokozottabb. (...) Barabás Sándor hegedűművész mindig lebilincsel technikai fölényével és muzikalitásával, ugyanakkor nem először fordul elő, hogy zavarónak éreztem »túl vibrázott« előadásmódját. Tisztában vagyok azzal, hogy ez az előadásmód »belülről« (és az általa megfogalmazódott zenéből) fakad, mégis attól tartok, hogy a zenei megformálás – minden erénye ellenére – valamiképpen szétszedi elemeire a dallamíveket. Kostyák Előd cselőművész játékának tisztasága olykor viszonylagos, ám ami a muzikalitását illeti, jó, differenciált elképzelései vannak. (Apró lábjegyzet gyanánt megjegyzem: amikor kísér, néha túl hangos – II. tétel.) (...) Ebben a tételben a legjobb frazeálása az oboaművész Gábos-Szövérdi Enikőnek volt, a zene értelemszerű tagolásának voltunk tanúi. A fagottművész Ciorobâtca Edina összességében jól teljesített, biztonságot nyújtva a többi szólistának.

21 Valószínűsíthető, hogy a kritikus »rossz helyen« ült. Sajnos minden igyekezet ellenére a terem akusztikai problémáit a mai napig nem sikerült megoldani.

Anélkül, hogy ismernénk rendeltetését, a *Tűzjátékzenéről* ösztönösen érezzük, hogy csakis királyi ünnepségek zenéje lehetett. (...) A zenekar megszólalásának sem többé-kevésbé egzakttsága, sem intonációjának föltétlen tisztasága, hanem megformálásának szuggesztivitása, hajlékonysága miatt volt egyedi. Külön dicséretet érdemel Erich Türk csembalójátéka.

Ha nem is revelációerejű hangversenyélménnyel távoztunk, a megbízhatóságot és zenei alázatot nem vitathatjuk el sem a szólistáktól, sem a zenekartól, sem Horváth József karmestertől. A legnagyobb hiányérzetet a tempók csiszolatlansága okozta. A bourré karaktere talán gyorsabb tempót kívánt volna (kiemelném Szabó Adorján és Török Réka oboaművészek teljesítményét). A *La réjouissance* tétel számomra érthetetlen okok miatt pár ütem alatt felgyorsult. A Menüetről egyenesen Saint-Saëns *Állatok farsangja* jutott eszembe, ugyanis itt a teknősbékek táncolják Offenbach *Orfeusz az alvilágban* című operettjének híres kánkját, parodizáló, lassú tempóban. Sarkítottam, igaz, de semmiképpen sem az ideális tempóban hallhattuk ezeket a tételeket. Egyébiránt azonban – a tempóingadozás mellett – a zenekartól megszokott magas színvonal ellenére, az előadás hangulatát alapvetően meghatározta a rézfúvók produkciója okozta átlagosság, teljesítmény, mely sajnos minden pillanatban a zene által nyújtott esztétikai élmény, a hallgató személyes érintettsége ellen dolgozott.” (Csákány Csilla: Händel 250 – Haydn 200. In: *Szabadság*, 2009. december 2.)

Nem állhatjuk meg, hogy ne jegyezzük meg a következőket: mindenképpen dicséretes, hogy a magyar opera vezetősége odafigyel a soron következő zenei eseményekre, sőt, bevonja tagságát egy-egy évforduló megünneplésébe. Azonban figyelembe kell vennünk azt, hogy mind Händel, mind Haydn zenéje eléggé messze esik az intézmény repertoárjában előforduló művektől. Mindamellett szükséges a tagság zenei nevelése szempontjából szélesíteni a skálát, annál is inkább, mivel mindkét zeneszerző alkotásainak sorában jelentős helyet foglal el az opera műfaja, ezek közül, sajnos, az opera repertoárjában nem szerepelnek. Igaz, ezeknek stílusa teljesen más, de a stílust valamilyen szinten ismerni kellene, hiszen többek közt tanítják a zeneakadémia ének szakán is. Hogy milyen szinten? Ez más lapra tartozik. A hangversenyt vezényelő karmesternek azonban nincs mentése: neki irányítani, nevelni KELL az énekeseket, hangszereseket. A színvonalért elsősorban ő felel. Az előadások, hangversenyek közönségét nem érdekli, hogy egy-egy produkció hány próbával kerül bemutatásra: érdeklődésre csupán a produkció *minősége* tarthat igényt.

Az 1989-es „forradalom” évfordulójához közeledve a magyar opera több rendezvényt is tervbe vett. Az évforduló egybeesett Vermesy Péter zeneszerző halálának 20. évfordulójával. A Romániai Magyar Zenetársaság és a Kolozsvári Magyar Opera emlékhangverseny keretében emlékezett a zeneszerzőre. Vermesy munkásságával halála után kezdtek érdemben foglalkozni, műveinek kiadásához hozzájárult Buzás Pál zongoraművész, tanár (*Zongoraművek, Művek zongorára és zenekarra*), Németh

G. István pedig egy monográfiával járult hozzá a zeneszerző népszerűsítéséhez.

A hangverseny két részből állt: az első részben diákok – középiskolások és főiskolai hallgatók – léptek fel Vermesy-műveket adván elő, majd „megemlékező muzsikák” hangzottak el. A második részben Vermesy zongorára és zenekarra írott művei szólaltak meg, melyeket három fiatal, ígéretes tehetség szólaltatott meg: Szócs Kristóf, Szép András és Demény Balázs.

Egy másik hangverseny, amely szintén a forradalmi eseményekhez köthető, egy Beethoven-hangverseny: *In memoriam 1989* címmel. A hangverseny a Kolozsvári Magyar Opera, a Miskolci Szimfonikus Zenekar (zeneigazgató Kovács László) és a Kassai Állami Színház énekkarának (karigazgató Simon Marinék) közös produkciója. Elhangzott a *III. Leonóra-nyitány*, részletek a *Fidelió*ból a következő szereposztásban: Don Fernando – Szilágyi János, Don Pizarro – Sándor Árpád, Florestan – Peter Berger (Szlovákia), Leonora – Carmen Gurban (Kolozsvári Nemzeti Román Opera), Rocco – Bátor Tamás (Magyarország), Marcelina – Pataki Enikő, Jaquino – Pataki Adorján, Első fogoly – Naphegyi Béla, Második fogoly – Kovács Ferenc. A hangversenyt a *IX. szimfónia* zárta, melynek szólistái Carmen Gurban, Wiedemann Bernadett (Budapest), Peter Berger és Sándor Árpád voltak. Közreműködött a Kolozsvári Magyar Opera ének- és zenekara, karigazgató Kulcsár Szabolcs, hangversenymesterek Barabás Sándor és Ferenczi Endre. Az est karmestere Igor Dohovič (Szlovákia). Az opera emeleti előcsarnokában Essig József fotókiállítása idézte az 1989-es eseményeket.

Amit még a hangverseny megvalósulásához hozzá kell fűznünk: Kolozsvár volt az utolsó helyszíne annak a rendezvénysorozatnak, amelynek keretében rendkívüli hangversennyel emlékeztek az 1989-es kelet-európai változásokra. Az Európai Unió Kultúra programjának támogatásával létrejött rendezvény helyszínei Miskolc, Kassa és Kolozsvár. A rendezvény megszervezésére 2007-ben pályázott az Európai Uniónál a három intézmény, sikerrel.

Musicalműsorral búcsúzik az óévtől és köszönti kedves közönségét az újesztendő alkalmából a Kolozsvári Magyar Opera, melynek címe *Szilveszter... vagy amit akartok!* Az opera szilveszteri műsorában a legismertebbek közül talá-lunk ízelítőt: Frederick Loewe – *My Fair Lady*, Leonard Bernstein – *West Side Story*, Jerry Bock – *Hegedűs a háztetőn*, Andrew Lloyd Webber – *Evita*, Cole Porter – *Kiss Me Kate*, Lionel Bart – *Twist Oliver*, Alan Menken – *Szörnyeteg*, Hary Béla – *Farsang*. Az előadásban közreműködött az opera ének- és zenekara. Az est karmesterei Hary Béla és Kulcsár Szabolcs. Rendezte Gy. Tatár Éva. A műsort három prózai betét egészítette ki: *50 éves házassági évforduló*, *Katonadolog* és *Trunkó Barnabás: A gyógyszertárban*.

Aki nem lépett fel Kolozsváron, fel lépett Sepsiszentgyörgyön. A hatalmas apparátust mozgató, az erdélyi komolyzenei élet sztárjait felvonultató nagyszabású produkció rendezője és zenei vezetője Selmeczi György. A produkció címe *A nagy utazás*. A zenét a Georgius zenekar szolgáltatta. Közreműködtek: Kele Brigitta, Covacinschi Yolanda, Pataki Adorján, Sándor Árpád, Szilágyi János, Szilágyi Zsolt, Galló Ernő, Váta Loránd, Gajzágó Zsuzsa és Pál-Ferenczi Gyöngyvér. Műsoron: Rossini, Puccini,

Offenbach, Strauss, Kálmán Imre, Kodály Zoltán és más híres zeneszerzők művei, valamint szonok, kuplék, kabarédalok az elmúlt 100 évből.

Még egy eseményről adunk hírt: Szatmáron Keresztes Attila rendezésében bemutatták a *Csárdáskirálynőt*, amelynek zenei vezetője Incze G. Katalin, a magyar opera korrepetitora.

Az új év első sajtóhíre²² a színház épületének és környékének átépítéséről szól. Guttman Szabolcs és Orbán György építészek még a múlt év decemberében egy öt pontból álló modernizációs tervet mutattak be az illetékes hatóságoknak:

1. a színház számára egy új, 400 férőhelyes stúdióterem felépítése a régi terem és az adminisztrációs épület között, tulajdonképpen az udvaron,

2, 3. a magyar opera régi irodaépületei helyén, melyeknek statikai problémái vannak, egy V alakban elhelyezkedő, két épületből álló komplexum felépítése, melynek több funkciója is lenne: irodák, próbatermek, kereskedelmi célokat szolgáló részleg és egy modern foajer,

4. az épület előtt egy 300-350 főt befogadó föld alatti parkoló kialakítása, ami magával vonná a forgalom kiigazítását,

5. egy sétány kialakítása az operától az Astoria hídig a Szamos partján, a folyó partjainak megerősítésével.

A terv szerint a magyar színház területe cca. 5000 m²-rel nőne, a terv ugyanakkor tartalmazza az opera és a színház épületeinek egyesítését és a régi épületek lebontását is.

Mi megjegyezzük, hogy a tervből csupán az új stúdió felépítése valósult

meg, és tova 2016–2017-ben készült el az épület előtt egy felszíni parkoló, amely magával vonta a terület rendezését, fásítását, új útburkolat elhelyezését. Azt sem hallgathatjuk el, hogy bár a magyar opera stúdiója ritkán, de jelen van az intézmény életében, az új stúdióba azonban mindeddig nem talált bebocsátásra.

Térjünk rá azonban az előadások és az opera mindennapjainak ismertetésére. Első előadásként a *Bobéméletet* játssza az opera, amely államvizsga Daniela Păcurar számára, Mimi szerepében. Az előadás illeszkedik a zeneakadémiával kötött egyezség kereteibe. Az előadás karmestere Horváth József, aki karmesterségének 10 éves jubileumát ünnepli a magyar operában.

Horváth József munkájáról a következőket válaszolta az őt kérdező Csákvány Csillának:

„Hogy miről is szolt az utóbbi 10 év? 27 levezenyelt operacímről, 141 opera- operett-, balettelőadásról és 32 szimfonikus hangversenyéről. (...) Az elmúlt tíz év alatt sok előadás született, amit teljes mértékben kollégáim bizalmának és megbecsülésének köszönhetek. Ahhoz, hogy a zene és a zenélés élménnyé változzon, nem elég a karmester, jól képzett zenészekre is feltétlenül szükség van, úgy érzem, ez csapatmunka. (...) Eddig talán a legjobb zenekar, amelyet valaha is vezényeltem, a madridi Spanyol Rádió Szimfonikus zenekara volt, velük fiatal zenészeket bemutató sorozat első koncertjén lép-

22 O nouă „piesă” a Teatrului Maghiar: schimbarea la faţă. In: *Adevărul de Seară*, 2010. jan. 5. (Egy új „darab” a magyar színházban: színváltozás)

tem fel, 2008-ban. (...) Továbbra is szeretnék minél magasabb művészi színvonalon teljesíteni, ami nyilvánvalóan rengeteg munkát igényel. De egy dolog biztos: megéri a fáradságot.”

Az utóbbi négy évadban Horváth Józsefet foglalkoztatja a román opera is, ahol kilenc operában debütált: *Don Carlos*, *A trubadúr*, *Lucia di Lammermoor*, *Aida*, *Álarcsbál*, *Otello*, *A végzet hatalma*, *Turandot*, *Candide*, ezek közül az utolsó négy az opera új produkciója is.

A továbbiakban debütők sorozata következik, a magyar opera színpadán; elsőnek a *Carmen* című opera egyes szerepeit átveszi a fiatal generáció: Sándor Árpád – Escamillo, Egyed Apollónia – Micaela, Veress Orsolya – Mercedes. A *Rigoletto* debütánsai: Covacinschi Yolanda – Gilda, Plesa Róbert – Borsa, Balázs Borbála – Ceprano grófné.

A szokásnak megfelelően folytatódnak a leckeeladások is. Következő ilyen produkció a *Rigoletto* leckeeladás, amelyet Krasznai Gáspár kolozsvári születésű, de Budapesten élő és alkotó zenetanár-karvezető szokott tartani. Előadásai nagy sikernek örvendenek, nem csak az ifjúság körében.

A jubileumi előadások és debütők folytatásaként Daróczi Tamás, operánk egykori tenoristája itthon, Kolozsvárott ünnepli színpadra lépésének 30. évfordulóját. Ebből az alkalomból a magyar opera ismét műsorára tűzi a *Bánk bánt*, melynek címszereplője értelem szerint Daróczi Tamás. Az előadás ugyanakkor „fiatalos”, hiszen sok ifjú művészt vontat fel.

„Nem kevesebb mint öt debütöt láthat Erkel Ferenc *Bánk bán* című háromfelvonásos operájában csüörtörtök este a kolozsvári közönség. A darabot abból az alkalomból viszi újra színpadra a Kolozsvári Állami Magyar Opera, hogy Daróczi Tamás tenorista 30 éve lépett a világot jelentő deszkákra. »Nagy kaland volt, nagyon izgultam a bemutatkozásom előtt, de ez az érzés azóta sem sokat változott. A repertoárom kétségkívül gazdagabb, mint harminc évvel ezelőtt, de éppen úgy izgulok« – mondta a *Krónika* kérdésére a főpróba után az 1988-ban Magyarországra telepedett és azóta világszerte számtalan szerepet eljátszó művész. Elmondása szerint sok szerepben játszott már, rengeteg élményben része volt, de a legnagyobb élmény számára itthon, Kolozsváron játszani a *Bánk bánt*. Daróczi Tamás csüörtörtök este ezt a szerepét játszhatja el újra.

A csüörtörtökön fél hétkor kezdődő előadáson először játszik II. Endre magyar király szerepében Fülöp Márton, Gertrudis szerepében Veress Orsolya, Tiborc szerepében Sándor Árpád és Sólom mester szerepében Rigmányi István. Ugyanakkor a darabot először vezényli Kulcsár Szabolcs, az opera karigazgatója. A további szerepekben Melindát Vigh Ibolya, Ottót Pataki Adorján, Petur bánt Naphegyi Béla, Biberachot Szilágyi János, Bánk és Melinda gyermekét Benkő Boróka alakítja.” (Daróczi Tamás 30 éves pályafutása előtt tiszteleg a Kolozsvári Állami Magyar Opera.

²³ Bánk bán öt debüttel. In: *Krónika*, 2010. február 17.)

Az opera vezetősége úgy ítélte meg, hogy érdemes még egyszer bemutatni a *Brankovics Györgyöt*, más díszletben, más rendezővel, karmesterrel és előadókkal. A bemutatóra az Erkel-napok keretében került sor (2010. november 18–30.). Erre az alkalomra az opera külön műsorfüzetet szerkesztett a zeneszerző méltatásával és a bemutatásra kerülő operák ismertetésével: *Brankovics György*, *Sarolta*, *Bánk bán* és *Két pisztoly*. Ez utóbbi Szigligeti Ede színművéhez írt Erkel-kísérőzene.

„Erkel Ferenc *Brankovics György* című operája nem ismeretlen a kolozsvári közönség előtt. A magyar opera ugyanis bemutatta 1993. október 24-én a Gyulai Várszínházzal közösen létrehozott Erkel-sorozat keretében, Dehel Gábor rendezésében.

Az elmúlt két évtized bebizonyította, hogy a Kolozsvári Magyar Opera az Erkel-kultusz nyomába szegődött, ez az egyetlen olyan magyar nyelven játszó operatársulat, amely a teljes erkeli életművet bemutatta és műsorán tartja. Felmerül tehát a kérdés, mi indokolja a *Brankovics* újbóli színre állítását. Ennek két oka is van. Az opera első bemutatója egybeesett a délszláv háború eseményeivel. Az azóta eltelt idő módot ad az események újraértékelésére, aktualizálására, történelmi analógiák keresésére. »Az üzenet lényege nem sokat kopott: a hatalom, a politika csak a népakarattal összhangban vál-

hat a történelem igazi formálójává. A *Brankovics György* mostani kolozsvári műsorra tűzése tehát az opera közéleti és művészeti hitvallása is» – írja Kereskényi Hajnal az opera műsorfüzetében. Lássuk, hogyan vélekedik erről Selmeczi György, az opera karmestere és rendezője, egyben átdolgozója, dramaturgja is: »...a shakespeare-i modellt híven követő dráma, melyről ha lehántjuk a kor kötelező pátoaszát, ott áll előttünk az egyetemes európai történet meghatározó drámai konfliktusainak sora. S most, a 21. század elején a dráma sugallata felidéli bennünk az elmúlt évtized szomszédunkban zajló délszláv háborújának rettenetes képeit, és arra készíti, hogy átéljük azokat a kínzó dilemmákat, amelyek korunkban éppoly érvényesek, mint Erkel vagy Hunyadi korában. Sejtene véljük, hogy minden háború végeredményben vallásháború, hogy a történelmi meggyőződés eszményei és torzulásai minden korban újratermődnek és mutálódnak, magyarként pedig újraismerkedhetünk a vesztes fél lélektanával. Az árulás természetrajza – akár alcíme is lehetne ez a Brankovics-operának: arra figyelmeztet, hogy a tények, a súlyosbító és enyhítő körülmények burjánzó szövedékében a történelmi ítélet felelőssége egyként nyomaszt valamennyiünket.«

A másik ok, ami indokolja az opera újrendezését, szakmai.

Erkel gondosan megválogatta operáinak témáit, és elmondhatjuk, hogy mindig is vonzó gondolatnak

23 Úgy tűnik, a köztudatban még mindig szerepel az *Allami* jelző, pedig az intézmény státusa már régebben változott.

tartotta a kiváló magyar drámák megzenésítését. Nem volt azonban szerencséje hozzá méltó szövegkönyvíróval találkozni. Az is tudott, hogy munkásságában lelkes társakra lelt fiaiban, akik másolták, letisztázták a kottaanyagot, helyenként belevitották kézírataiba. A *Brankovics* esetében ez a kisegítő munka meglehetősen konfúz helyzetet teremtett. Az eredeti kézirat hitelesnek tekinthető mása az Országos Széchényi Könyvtárban található, ennek alapján meg lehet állapítani, hogy az opera nem mindenik része tekinthető egyértelműen Erkel Ferenc munkájának. A különböző másolatok, a hagyomány uralta tétovázások ártottak az operának, amelyet ennek ellenére kritikusok egész sora Erkel művészetének csúcspontjaként értékel. Kézzelfogható igény tehát a zenei anyag átdolgozása, rövidítése (a Selmeczi-féle átdolgozásban az opera kétfelvonásos), hozzáigazítása a korszerű törekvésekhez. Ez természetesen csak a színpadi dimenzió átértékelésével lehetséges. A szándékot Selmeczi nagyon pontosan meg is fogalmazza: »A színpad, a korszerű színházi gondolat primátusa új életet adhat Erkel operáinak«.

A csütörtökön, március 11-én este fél 7 órától kezdődő bemutató előadás szereposztása a következő: Brankovics György, szerb despota – Sándor Árpád; Mara, a leánya – Covacinschi Yolanda; István és Gergő, fiai – Bardón Tony, ill. Maneszes Márton; Murát nagyvezír – Daróczi Tamás m. v.; Cselebi aga – Szilágyi János; Hunyadi László – Naphegyi Béla; Székely László – Bancsov Károly; Lázár, Brankovics bizalmasa

– Mányoki László. Közreműködik a Kolozsvári Magyar Opera ének-, zene- és balettkara. Koreográfus Némethi Sándor m. v. Karigazgató Kulcsár Szabolcs, koncertmester Barabás Sándor, Ferenczi Endre. A színpadi zenét hangszerelte a Vujicsics együttes. Díslettervező: Venczel Attila. Jelmeztervező: Star Müller Katalin. A rendező munkatársa: Gombár Annamária. Rendezte és vezényel: Selmeczi György.” (Laskay Adrienne: Erkel Ferenc – Brankovics György. Bemutató előadás. In: *Szabadság*, 2010. március 10.)

Az eseményt érdemben értékelte a román sajtó is.

„A Kolozsvári Magyar Operának az idők folyamán sikerült bemutatni a teljes Erkel-életművet (1810–1893) Dehel Gábor rendezőnek köszönhetően. Teljes életművet mondtam, mivel bemutatásra került a *Hunyadi László*, *Bánk bán*, *Bátori Mária*, *Dózsa György*, *Brankovics György*, *István király*, *Sarolta* operák, melyekből DVD-t lehetne készíteni, annál is inkább, mivel különleges művészi produkciók, az operazene szempontjából egyediek.

A zene minősége és a tematika szempontjából Erkel a magyar Verdiként minősíthetjük – a megjelölés sajátom –, sajnálatos, hogy operái nem kaptak megfelelő utat az európai (és nem csak) operaszínpadok felé. A magyar nemzeti operazene megteremtője. (...) Néhány évig Kolozsváron fejtette ki művészi tevékenységét mint zeneszerző, karmester, karvezető és zongoramű-

vész – az 1827–1832-es periódusra gondolunk.”²⁴

Alább olvashatjuk az előadás kritikáját is.

„Erkel Ferenc-évfordulót ünnepelt március 11-én a Kolozsvári Magyar Opera. Az előadáson az operaház válogatott énekeseit, kórusát, zenekarát, balettkarát hallhattuk-láthattuk. Erkel *Brankovics György* (1874) című művét Selmeczi György átdolgozásában mutatta be a társulat. (...) Erkel *Brankovics György* című operáját az intézmény legutóbb Dehel Gábor rendezésében, Hary Béla karmester vezényletével mutatta be. A felújított előadás rendező-karmestere Selmeczi György. (...)

A *Brankovics György* című opera a 15. század első felében zajló magyar és török katonai hatalom között ingadozó szerb hatalom képviselőjéről, a címszereplőről szól. Selmeczi György rendező elképzelése folytán a színpadi dimenzió átértékelődik: a 15. század helyett a hozzánk kronológiai szempontból »közlebbi« délszláv háború egyik színterén találja magát a néző. Egy szlovén, esetleg horvátországi vagy talán boszniai területen fekvő katonai kiképzőtáborban indulnak az események.

A főhősnek, Brankovics Györgynek egyéni tragédiáját Sándor Árpád jelenítette meg. Hangja nagy vivőerővel, gazdagon, kiteljesedve zengte: »enyém a harc, melyet önammal meg kell vívnom«. Sándor Árpád nagy alakítást nyújt Brankovics szerepében. Az ő elképzelésében Brankovics pozitív hős, amikor a nép harcát vállalja, de negatívvá válik, végül tragikusan összeomlik, amikor és amiért ezt a harcot feladja, elárulja.

A cselekmény további két kiemeltje Mara és Murat nagyvezér. Covacinschi Yolanda (Mara) bársonyos, szép hangszínének köszönhetően belépőt nyer a hallgatóság szívébe. Dinamikai megformálása átgondolt, minden dallami és ritmikai utasításnak eleget tesz. Daróczi Tamás (Murat nagyvezér) jól alakítja a számító, csábító típus figurát. Énekhangját a kolozsvári közönség szereti, noha a felső regiszterben olykor nem meggyőző. Cselebi agaként Szilágyi Jánost láthatjuk, ő a gonoszság megtestesítője. Hangja erőteljes, átható, de talán akkor lenne még inkább művészi, ha dinamikailag rugalmasabb, árnyaltabb lenne. Hunyadi László szerepében Bancsov Károlyt, Lázár szerepében pedig Mányoki Lászlót hallhattuk.

24 „Opera Maghiară din Cluj-Napoca a reușit în timp realizarea integralei Ferenc Erkel (1810-1893), realizare a regizorului Dehel Gábor. Am spus integrală și trebuie amintit faptul că au fost montate și prezentate operele *Hunyadi László*, *Bánk bán*, *Mária Báthori*, *Dózsa György*, *Brankovics György*, *István király*, *Sarolla*, opere care ar fi putut face obiectul unor dvd-uri, mai ales că vorbim despre realizări artistice de excepție, unicat în lumea muzicii de operă.

Erkel poate fi considerat prin calitatea muzicii și a temelor, Verdi al Ungariei – sintagma îmi aparține – păcat doar că operele sale nu au ieșirea corespunzătoare pe scenele lirice europene și nu numai. Este întemeietor al operei maghiare naționale. (...) Pentru câțiva ani, activitatea profesională s-a desfășurat la Cluj, preocupările artistice îndreptându-se spre compoziție, dirijat orchestră și cor, pian, este vorba despre perioada 1827-1832.” (Demostene Șofron: Premieră cu „Brankovics György” de Erkel. In: *Făclia*, ziar independent de Cluj, 2010. márc. 10.)

Selmeczi György rendezői elképzelése (a rendező munkatársa: Gombár Annamária) kifejező megoldásokat talált a szereplők lelki vívódásainak megjelenítésére. Több esetben is egyetlen szereplővel a színpadon éri el a kívánt hatást: amikor az ingatag szerb despota először marad magára, mardosó kétségeinek tépelődő rabjaként, erőteljes a kontraszt az egyetlen élő, esendő ember, illetve a színpadi építmény élettelenége, sivársága és embertelensége között (díszlet: Venczel Attila). Akár filmes eljárásnak is beillik Mara arcának »befókuszálása«, sorsának »boldog-gyönyörű szomorúságát« már az első felvonásban sejteti a rendező egy fényszóró segítségével.

Érdekes kollázsként ékelődik be a »kolo« nevet viselő népi táncjelenet, amelyben Erkel a népi erő ábrázolását keresi mind dallami, harmóniai, mind polifonikus eszközeiben. Kollázsnak nevezem ezt a részt, hiszen a rendező-karmester kérésére egy teljesen új hangszerelésben hallhatta a közönség: a magyarországi Vujicsics Együttes munkáját dicséri a részlet. Ezt a jelenetet egy siratókórus felvonulása előzi meg, amely során egy »szereplő« kiszakad a tömegből, a színtér közepén fájdalmas visitással a norvég festő, Edward Munch *Sikolyát* »rajzolja« élénk – legálabbis ezt idézte fel a méltatóban. Ugyan buliba torkollik a sirató, mégis egyfajta megnyilvánulás, hiszen ahogyan a festmény tulajdonképpen tiltakozás a 20. századi ember magányossága, kiszolgáltatottsága ellen, úgy itt is egyfajta kifejezője a háború okozta borzadályoknak.

A zenei szövetben kifejeződő érzékletes találkozást a szerb és a török szövetségre lépés mozzanatában – Brankovics és Murat eskü-jelenete – a zenekar nagyszerűen adta elő. Az erkeli muzsikában színes hangszerelésben halljuk, miként találkozik a török és szerb motívika. A műsorfüzetben Selmeczi György azt írja: »minden háború végeredményben vallásháború«, az erkeli muzsikában itt találkoznak, úgymond »szövetségre« lépnek az iszlám és keresztény zenei idiómák.

A főhős két fiát, Istvánt és Gergőt Bardon Tony és Maneszes Márton alakította. Kiemelném azt a második felvonásbeli mozzanatot, amikor a megvakított fiúkat Brankovics elé vezetik. Az opera talán legmeghatóbb jelenete az, amikor Gergő kétszeri »Atyám« megszólítása elhangzik (hegedűszólo: Barabás Sándor). A jelenet nagyon kifejező mind zeneileg, mind vizuálisan. Míg a főszereplők a belső felbomlásból, belső gyengeségből eredő tragédia hordozói, addig a kórus mindvégig a pozitív erő megtestesítője (karigazgató: Kulcsár Szabolcs). Megemlíteném még Starmüller Katalin jelmezeit, illetve Német Sándor ko-reográfiját is.

Ha summázni szeretném benyomásaimat a Kolozsvári Magyar Opera *Brankovics*-bemutató estjéről, számomra a legfontosabb felismerés az, hogy az Erkel-hagyaték missziószerű ápolása egyedivé teszi az intézmény profilját, bizonyítja hitvallását, és rámutat a Kolozsvári Magyar Opera tudatos felelősségvállalására.” (Csákány Csilla: Brankovics György

a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2010. március 17.)

Mint a legtöbb produkciót, az opera a *Brankovics*-ot is bemutatta Budapesten is. A kritika alaposan körüljárja a mű problematikáját, de ezzel együtt lesújtó.

„ (...) A színház a Romhányi-féle átdolgozás színrevitele mellett döntött. Kényelmi és pénzügyi motívumok érvényesülhettek: e változatnak van partitúrája, van szölamanyaga, és elfogadhatónak látszó megoldásokat kínál a mai közönség tűrőképességének figyelembevételére. (Egyszer majd tessék nekem őt bemutatni: a türelmetlen mai közönséget. Ő lenne az, aki nyaranta kétszer is kibérel a Művészetek Palotáját a Ring integer előadására?) Ám nem menthetem fel a felelősség alól a kolozsvári igazgatóságot és dramaturgiát, hogy szabad kezét adott a jelen produkcióban tetten érhető újabb – ezúttal rendezői – átdolgozásnak, melynek láttán-hallatán mély nosztalgia érzünk az európai modorú, kiegyensúlyozott Romhányi-féle eredeti átdolgozás iránt, akár csak Rejtő Jenő Galambja, midőn a légiós táborban ellopják.

Elsőben is a tömörítésnek nevezett csonkítás. A négy felvonás nyolc képét ez a változat nagyjából másfél órára zanzásította. A későn jövők 7 óta 10 perckor még tárt kapukra leltek, 9 órakor pedig már a leghűségesebb tapsoncok is elhagyhatták a színházat. A tömörítés nemcsak a történetet tette követhetlenné, de azonosíthatatlanná tette a szereplőket is, kivéve – kizárásos alapon – Brankovics Marát. Őt nem

téveszthettük össze senki mással, lévén az egyetlen éneklő női hölgy a színen. (Bizalmasan, Fruzsina dajka már a darab kezdete előtt áldozatul esett a történelemnek. Bezzeg megjött a hangja pandanjának, Cselebi agának – hol itt az esélyegyenlőség?). Nemi szerepén túl a megjelenés és viselkedés Mara esetében sem adott kulcsot kilétének megfejtéséhez; bőrnadrágjából és neurotikus rángásából aligha következtethetett bárki is holmi posztromantikus-nagyooperai belső konfliktusra szerelem és gyermeki kötelesség között. Inkább a koncentrációs tábor fény- és hanghatásai viselheték meg idegeit, melyek közé az előadás beleaktualizálta azt, amit meghagyott az operából.

Előzetes nyilatkozatok elvből nem olvasok; lehet, a nálam tájékozottabbaknak tény az, amire magam csak gyanakszom: a jelenkori transzpozícióra a legutóbbi balkáni háborúk okán ragadtatta magát a rendező, abban a hiszemben, így fölemelkedik a helyzet és kor magaslatára. Korszerű magasztalok helyett művészszerűtlen mélységekbe rántotta magát a jóra való művet, és jobbra – ha nem is a legjobbra – való együttesét. Mert a baj nemcsak az, hogy az efféle *milosevic*-i modernizálás megengedhetetlenül primitivizálja a mitikus távlatú nagy történelmi tragédiát, miközben bábjátékká banalizálja szomszédos százazrek még véget nem ért szenvedéseit – a szakmai érzéketlenség ostora legközvetlenebbül az előadókon csattan. A kolozsvári társulat ma egy-két hivatásos énekest tud felvonultatni sok betanított színpadi munkás között, körülbelül azon a szinten és

módon, mint Kótsi Patkó János idején tehetette, kétszáz évvel ezelőtt. Többségük számára emberfeletti megpróbáltatást jelent, hogy biztonsággal megálljanak a deszkán, s körülbelüli énekhangot adjanak ki. Hagyományosan avított modorban, pszeudotörténelmi jelmezekben még elhinnék magukról, és pillanatokra elhítenék a közönséggel is, hogy operát játszanak – ám a rájuk adott terepszínű gerillaöltözékben, vörös baszksapkában, revolverrel és kalasnyikovval hadonászva, vagy sörösdobozokból habot spriccelve teljes leplezetlenséggel mutatkozik meg ijedt amatőr voltak. Agipropp koncepció serdületlen diákszínházi megvalósításban.

Név szerint csak azokat említem a közreműködők közül, akik a rájuk húzott idegen mezben, a zeneietlen környezetben is megcsillantották személyiségük aranyfedezetét: Covicinschi Yolanda (Mara) karcsú, fényes, mozgékony hangja jó iskolát árul el, megjelenése rutinról, színpadi otthonosságról tanúskodik, alakítása az előadás kimondhatatlanul ellenséges körülményeit pillanatokra képes volt a tragikus sors ellenségességeként feltüntetni. Brava. Sándor Árpád (Brankovics) igyekezettel munkálkodott annak a despotának a megformálásán, kit az előadásból lényegében kihúztak. Daróczi Tamásnak (Murát) egykori szép tenorjából csak csillámok villannak fel a középregiszterben, e sajnálatos tény vokálisan hitelét veszti ifjú-szerelmes érzelmeinek. Mégis, a technikai jelenlét és a fellépés művészi méltósága, mint ellenpélda, megsemmisítően bírálja a körötte

tomboló hányaveti dilettantizmust. Szilágyi János egy létező szerephez méltó erővel formálta meg az átdolgozói bűvészfrazs ujjából a darab harmadik harmadában váratlanul elővarázsolt intrikust, Cselebi agát.” (Tallian Tibor: Erkel-torta Rossini-habbal. Brankovics György, Dózsa György, Ory grófja. In: *Muzsika*, 2010. május)

Sajnálatos! Miért is kellett hozzányúlni a Dehel-féle változathoz? – tehetjük fel a költői kérdést.

Jelentős esemény színhelye volt az opera emeleti előtere: könyvbemutatóra került sor Szilágyi Ferenc tenorista életéről. A bemutatóról Nagy-Hintós Diana tudósított a *Szabadság* 2010. április 7-i számában.

„Szépszámú érdeklődő vett részt Szilágyi Ferenc operaénekesnek, a Kolozsvári Magyar Opera örökös tagjának életútját taglaló könyv bemutatóján. Az eseményre vasárnap, húsvét első napja délutánján került sor az opera emeleti előcsarnokában. A könyv szerzője György Róbert, a kolozsvári Transilvania Filharmónia nagybőgő-szólamvezetője, aki többször lépett fel vokálszimfonikus hangversenyeken is. Sajnos Szilágyi Ferenc operaénekes betegség miatt nem lehetett jelen az eseményen. A könyvet Szép Gyula, az opera igazgatója méltatta, Marton Melinda operaénekes részleteket olvasott fel a könyvből. A szerző a több mint négyéves munkafolyamatról értekezett. A könyv előszavát Angi István zeneesztéta, zeneakadémiai profesz-

szor jegyezte” – olvashatjuk a felvezetésben.

„Szilágyi Ferenc pályáját az élet tette meseszzerűvé. Három évtizeden át ő volt a magyar opera királya, ám ehhez le kellett győznie fiatalkori betegségét (gyakorlatilag fél tüdővel élt és énekelt – szerk. megj.), és a városi gyári munkáséletet. Ez a könyv arról is szól: milyen volt a Kolozsvári Magyar Opera Szilágyi Ferenc idejében”²⁵ – mondta Szép Gyula.

A társulat megünnepelte Selmeczi Györgyöt is, aki immár húsz éve áll az Opera szolgálatában.

„Két évtized alatt Selmeczi több mint húsz művet rendezett, vezényelt helyi, majd állandó vendégkar-mesteri minőségében a Kolozsvári Magyar Opera társulatánál. Új színt és a repertoár jelentős gazdagodását jelentette, kortárs magyar zeneszerzők műveinek és operáinak bemutatását a mester vezetése alatt (...), közöttük több ősbemutatóval. Számos kolozsvári produkció magyarországi bemutatása is Selmeczi György önzetlen közbenjárásának gyümölcse”

– értékelte a Művészeti titkárság Selmeczi György húszéves munkásságát az opera szolgálatában.

Az ünnepi rendezvények közé befért egy *Traviata* előadás is két debütánssal: A címszerepben Balázs Borbálát, Gaston szerepében Bardon Tonyt láthattuk-hallhattuk. Az ünnepségsorozatnak

ezzel nincs még vége; mint minden év április 29-én, a magyar opera is megünnepli a tánc világnapját. Ez alkalomból Laskay Adrienne közölte gondolatait a helyi magyar napilapban, a *Szabadságban* (*Gondolatok a tánc világnapjáról*).

Mielőtt véget érne az évad, két előadásról kell még beszámolnunk. *A sevillai borbély* című Rossini-operában május 27-én egész sereg vendég lép fel: Figaro – Pop Marian, Don Basilio – Petre Burcă, Bartolo – Hodrea Cristian. A háziak közül Covacinschi Yolanda Rosinát, Bardon Tony Almavivát alakítja.

A másik előadás operett (május 30.): *Bob herceg*, melyben két debütöt jegyzünk: Maneszes Márton Bob herceg, Egyed Apollónia Elsie szerepében lép fel.

Június 13-án Kolozsvár bonvivánját ünnepli a magyar opera.

„Szeibert Istvánt, a kolozsvári operettszínpad legendás bonvivánját nyugdíjba vonulása alkalmából nyugdíjkielégítéssel köszöntik. Rengeteg zenés-színházi emléket idéz fel lelkes hallgatóiban, alakításait nagy rajongással emlegetik. Életpályája során olyannyira a nézők kedvencevé vált, hogy a magyar színháztörténet egyetlen »nézősztrájkját« is az ő számlájára írják. 1982-ben az akkori vezetőség Szeibert Istvánt egy vitás ügy miatt elbocsátotta, aminek következményeképp a nézők aláírásgyűjtésbe kezdtek, hogy a város bonvivánját visszakapják, illetve elkezdték visszaadni béreleteiket. Nyolc hónap után Szeibert István újra a kolozsvári színpadra léphetett: belépőjét virágosó és örömujjongás

25 A 2003-ban megjelent operamonográfiámban bő részletességgel található adatokat Szilágyi Ferenc művészi munkájáról.

kísérte.” (Csákány Csilla: Kolozsvár bonvivánját ünnepli a Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2010. június 12.)

Az opera művészeti titkársága köszöntőjében olvashatjuk, hogy „Szeibert István saját szerepkörében egyelőre pótolhatatlannak tűnik, ezért is várjuk továbbra is vissza.”

Alig pár hete ünnepeltük Szilágyi Ferenc tenoristánkat a róla szóló könyvbe mutató alkalmával, június 18-án eltávozott közülünk. Vele egy napon kaptuk egykori, nem kevésbé jelentős szoprán-énekesnőnk, Trenka Éva halálhírét is. Szép gesztus lenne az intézmény részéről, ha valamilyen formában értékes elődeinknek emléket állítana, személyiségüket nem engedné kihullani a köztudatból.²⁶

Szilágyi Ferenc nekrológját tanítványa, György Róbert jegyzi:

„Az opera végső akkordjai elhalkulnak, de a közönség már hiába várja a főhőst, hogy kijöjjön a függöny elé meghajolni. A szünni nem akaró tapsra Szilágyi Ferenc énekművész (1925. október 31., Magyarnagykapus – 2010. június 18., Kolozsvár) már csak emlékeinkben jelenik meg. (...)”

A kolozsvári nyugdíjas opera-énekes idén októberben töltötte volna be 85. életévét, több mint 25 éven át volt a Kolozsvári Magyar Opera vezető tenoristája, 1992-től pedig az intézmény örökös tagja. A nagy veszteséget már korábban megtapasztaltuk, mikor kedvenc énekesünk 80 évesen végleg elhagyta a színpadot, és már csak a rádióban

hallhattuk a hangját, viszont még így is köztünk volt. (...)”

Közismert énekesünk nagyon sok elismerést kapott élete folyamán. A sok tapson kívül, amit percekben, intenzitásban, lelkesedésben, örömben, meghatódottságban nehéz lett volna lemérni, különböző díjakban, kitüntetésekben is részesült. 1980-ban megkapja a román állam kulturális érdemrendjének I. fokozatát, 1998-ban a Kolozsvári Állami Magyar Opera fennállásának 50 éves évfordulóján díszoklevélben részesül, 2002-ben az EMKE neki adományozza a Bánffy Miklós-díjat, 2005-ben az RMDSZ emléklappal tünteti ki, 2006. március 15-én pedig a kolozsvári magyar főkonzulátuson átveszi a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.” (György Róbert: In memoriam Szilágyi Ferenc. Elment a Kolozsvári Magyar Opera királya. In: *Krónika*, 2010. június 25–27.)

Az évad végén munkatársainktól: Gy. Tatár Évától, Molnár Jánostól, Bancsov Károlytól és Hercz Pétertől búcsúunk nyugdíjba vonulásuk alkalmából. A tiszteletükre nyomtatott mutatós kis szórólap hátlapján olvassuk: „Bármilyen aktív is egy művész élete során, egyszer eljön az idő, mikor le kell lépnie a világot jelentő deszkákról. Amilyen fájdalmas ez a lépés, annyira örömteli és megnyugtató lehet, ha visszatekintve a munkában eltelt évtizedekre elmondhatja, hogy a reábizott talentumokat megsokszorozva adja vissza teremtőjének.

A pályája végén leköszönő négy művész: Gy. Tatár Éva rendező, Molnár

26 Időközben létrejött egy sorozat, amely emléket állít egykori nagyjainknak *Tisztelet elődeinknek* címmel.

János, Bancsov Károly és Hercz Péter magánénekesek nyugodt lelkiismerettel mondhatják, hogy egész tehetségüket, tudásukat és művészetüket az erdélyi magyar zenés színpadnak szentelték, alázattal teljesítve vállalt kötelességüket, a nemzetközi és a magyar operairodalom gyöngyszemeit ismertették meg Kolozsvár és Erdély városainak hálás közönségével, szórakoztatva, tanítva, lelki felüdülést vittek a mindennapok szürkéségébe. Köszönet érte! És bár hivatalosan búcsút veszünk tőlük, reményeink szerint ez nem egy végleges elválást jelent, hiszen még alkotóerejükől bőven futja visszatérésre, ha az intézmény ezt igényelni fogja. Biztosak vagyunk abban, hogy ezt ők is így érzik.

Külön meg kell köszönnünk, hogy művészetüket a sétatéri színpad szolgáltatába állították, nem engedvén a csábításnak, amely oly sokakat messze földre sodort, tették a dolgukat, a legnehezebb időkben is vállalva a szolgáltatást, amelyek papjaivá váltak.

E pár soros méltatás legyen elismerésünk és hálánk kifejezője helyben maradásukért, hűségükért, mellyel lehetővé tették az erdélyi magyar zenés színpad több mint kétszáz éves töretlen továbbélését.”

2010/2011

■ A szomorú évadzárás után hagyományokat tisztelő évad következik. A társulati ülést követő sajtótájékoztatón Szép Gyula igazgató közölte a sajtóval: „Újdonságnak számít a különböző társadalmi rétegek számára kidolgozott bérletrendszer, valamint egy hatékony marketingiroda létrehozása. A társulat több produkción is dolgozik párhu-

zamosan, annak ellenére, hogy csupán hat szólistára és alig negyven kórustagra számíthatnak.” (Nánó Csaba: Hagyományokat tisztelő évad a kolozsvári operában. In: *Erdélyi Napló*, 2010. szeptember)

A marketingiroda első tevékenységének köszönhetően a Kolozsvári Magyar Opera tetszetős reklámfüzetben sorolta fel 2010. szeptember–decemberi műsorát (*Programajánló a 2010–2011-es évadra*), melyben szerepelnek mind a futó reper-toár előadásai, mind a bemutatók. Ezen kívül rövid ismertetőt is közöl minden zeneszerzőről, illetve műről, de közli az előadások pontos dátumát is. A kiadványt a marketingosztály, név szerint Kereskényi Hajnal állította össze.

Az évadot megnyitó sajtótájékoztatón Szép Gyula megbízott igazgató azt is elmondta, hogy sikerült a Művelődésügyi Minisztérium segítségével egy mikroportrendszert beszerezni, amely elengedhetetlen technikai eszköz a továbbiakban – lehetővé teszi musicalek bemutatását is az elkövetkező évadokban. Az igazgató ismertette az új bérletrendszert is, amely szerint mindegyik bérlet hat előadásra érvényes:

A. Ruha István-bérlet (I–VIII. osztályos tanulóknak, szombat és vasárnap délelőtt);

B. Erkel Ferenc-bérlet (IX–XII. osztályos tanulóknak, csütörtök este és vasárnap délután);

C. Ruzitska Ignác-bérlet (opera-előadások csütörtök este);

D. Farkas Ferenc-bérlet (operett szombat este, illetve vígopera csütörtökön, vendégművésszel);

E. Rónai Antal-bérlet (operett vasárnap este, illetve vígopera csütörtökön, vendégművésszel).

Mindezekhez egyetlen megjegyzést fűzünk: a három Ruzitska közül éppen Ignác az, akinek semmi köze nincs Kolozsvárhoz. Javasoljuk a művészeti titkárságnak és a marketingirodának újabb, korszerűbb lexikonok, egyéb dokumentumok tanulmányozását.

Az új évadban a *Saroltán* kívül öt bemutatót tervez a társulat: Venczel Péter – Moravetz Levente *Ali Baba és a Agy negyven rabló* című családi musicalt, G. Verdi *Attiláját*, Lehár Ferenc *A víg özvegy*, G. Donizetti *Lammermoori Lucia* és W. A. Mozart *Szöketetés a szerájából* című előadásokat.

Az opera a hagyományokhoz híven Erkel-operával nyitja meg az új, 2010–2011-es évadot. Ez az évad különösen jelentős, hiszen ebben az évben születésének 200. évfordulóját ünnepli a zenei világ. A bemutatandó opera Erkel egyetlen vígoperája, a *Sarolta*, amelyet a társulat a Miskolci Nemzetközi Operafesztivál meghívására állított színpadra új rendezésben. Demény Attila, a darab rendezője elmondta: „Dramaturgiai szempontból a mostani változat jobban megfelel a kortárs elvárásoknak. Jó szereposztással játszunk a művet, a címszerepet négyen is éneklük majd, így mindenkinek esélye lesz bemutatni a maga verzióját. Remek közreműködőkkel hoztuk létre az előadást” – hangsúlyozta a rendező.

Az Erkel-műről és az előadásról Csákány Csilla muzikológus írt hosszú, a maga nemében kimerítő értekezést.

„A kuriózumokra kíváncsi zenekedvelő az elmúlt héten megjelent bemutatóelőzetesből megtudhatott néhány információt Erkel operájáról, amelyek meglehetősen ellentmondásban állnak azzal, amit erről

a műről valójában tudunk. Veszélyes eljárás a történelmi távlat pozitívvá »fókuszáló« szemüvegével visszaélni, hiszen ezáltal könnyen úgy érezheti magát a kolozsvári néző, hogy át van verve. Az előzetes a *Saroltát* »vérbeli opéra comique«-nak nevezi, amely »üdítő kikapcsolódást biztosít a nagyérdemű számára«. Nem tudom, ha ezzel valaha is egyet tudnék érteni. Voltak humoros jelenetek, de semmiképpen nem beszélhetünk komikus, azaz vígoperáról. (...)

Maróthy János Erkel operadramaturgiáját elemezve arra hívja fel a figyelmet, hogy a *Sarolta* pontosan a műfaj »lényegi« mivolta miatt bukott meg, hiszen a mű, népi-köznapi élet operai ábrázolásra tett kísérlet volt. Csakhogy Erkel maga nem ismerte ezt a réteget. Nem ismerte »a nép igazi alakját, igazi mindennapjait, a népzene leglényegesebb rétegeit és a 19. század polgári-értelmiségi-plebejus dalirodalmát: a népies műdalt tartotta népzenének.« (...)

A mostani produkció nem az előadók miatt volt lapos. A produkció jóformán minden egyes résztvevője jól teljesített. Ordító kántor, akit Sándor Árpád a naiv bohóc szeretetteljes típusaként testesített meg, jóízűen mulat, mulattat, küzd, él, ha kell, kész bokszkesztyűs harcot vívni bárkivel, aki ellene szegül. Tetteit, mozdulatait a túlzás definiálja: idétlen és mulatságos egyszerre. Covacinschi Yolanda (*Sarolta*) a nehéz, instrumentális jellegű koloratúrszólamot tisztán intonálta, szép, karcsú hangja talál a szerephez. Pataki Adorján (Mátyás király) az *Álarosbát*ban alakított Riccardo óta nagyon magasra tette a mércét, most

is nagyszerűen, igényes hangon énekelte. Laczkó V. Róbert m. v. hangjait a kvalitásai passzoltak Gyula vitéz karakteréhez. Szilágyi János a Főpapot, Belus országnagyot Mányoki László alakította.

A zenekarra főként a zeneileg hatásosabb mozzanatokban – előjáték, imajelenet stb. – volt érdemes figyelni. Mindenekelőtt a zenekar tapasztaltsága érződött az erkeli muzsika terén, akkor sem okozott nehézséget muzsikuskoknak ez a mű, ha az nem a legmegfelelőbbben volt hangszerelve. Az előadás pozitív összhatásában Jankó Zsolt kiváló felkészültségű fiatal karmester is nagymértékben közrejátszott.

A díszlet egyszerű, ízléses volt – egy emelvényrendszeren (és körül) történik minden. Az épített díszlet szerkezete csupán annyiban kifogásolható, hogy bizony sokhelyütt és rosszkor nyikorgott. A műsorfüzetben olvashatjuk Szántó Szilárd gondolatait, miszerint e mű »színpadi állításának központi rendezői gondolata a színház a színházban ötlete.« Ezt én sajnos nem tudtam felfedezni. Ha nem tévedek, ez a kifejezés egy történetbeli történetet, illetve játékot a játékban jelöl, mint például – hogy azonos műfajbeli példával éljek – Leoncavallo *Bajazet* előadásában.

Demény Attila rendező visszafogott elemekkel dolgozik, elgondolásai indokoltak. Hasznosnak találok választását, ami a szereposztást illeti: jó a kontraszt az apalány hangszínét és volumenét illetően, a karcsú hang még hajlékonyabbá válik Órdító árnyékában, és fordít-

va, »előnyösen« ordít az Órdító, Sarolta pianói mellett.

A zárójelenet utolsó színpadi mozzanatában, amelyben Mátyás állítólag kibékült azzal a gondolattal, hogy Sarolta Gyula vitézt választotta páruul, középkori szokás szerint, mégiscsak élt a *ius primae noctis*, azaz az első éjszaka jogával, és csókra ölelte Saroltát. Ez az utolsó csóvar a műsorfüzetben leírt történet minden jó, ha a vége jó! finálé-ígéretének »némiképp« ellentmond. Ha ez a mozzanat jelentené azt, amit egyébként a műsorfüzet is tárgyal, miszerint egy »nyitott művel« van dolgunk, akkor agyalhatunk, hogy miért is? Ebben a vetületben Mátyás mégsem az a nemes érzületű vezető, mint ahogy azt tudni véljük?

Amint az kiderült, komikus elemekben egyáltalán nem bővelkedik a történet, sőt, a fegyvertánc sem volt komikusnak elgondolva, de az viszont viccesre sikerült. Szegény honvédfiaink meglehetősen esetlen táncáról egykori pionírjelenések koreográfiája jutott eszembe, lándzsáikkal egymást támadgatják, mi több, néhány nekifutamodás a közönségnek is kijut.

A Kolozsvári Magyar Opera Erkel művészete iránti tiszteletét több ízben tanúsította. Komolyan veszi a magyar operahagyományt, és sajátos helyzetéből adódóan sajátos művészi programmal működik. Ezt tudván, mégis felteszem a kérdést, hogy vajon miért kell a »kétes« értékű alkotásokat színpadra vinnie? Kuriózumjellegüknél fogva izgalmasabbak mind a produkció résztvevőinek, mind a közönségnek? E szerint az elgondolás szerint, ha nem is

lehetetlen, de nagyon nehéz olyan előadást létrehozni, amely valódi élményt nyújtana a közönségnek. Egy eleve kusza történetet dramaturgiailag úgy helyrehozni, hogy érthető legyen, ugyanakkor bizonyos eszmei-esztétikai tartalmakkal megtölteni jóformán képtelenség. Továbbá a partitúra többszörös javítása sem váltotta be kívánt hatását. Mindenképp nagy bátorság volt az intézmény részéről színpadra vinni olyan produkciót, amely eleve nem kecsegtetett átütő sikerrel.” (Csákány Csilla: Sarolta esete a komédiával. In: *Szabadság*, 2010. szeptember 25.)

Ide azért mégis kívánczok egy megjegyzés: kár volt hozzányúlni a Dehel-féle rendezői változathoz – vajon mi indokolta?! –, az a maga idejében betöltötte hivatását, kiegészítette az Erkel-sorozatot. Az akkori kritika szerint „a rendező tartózkodásával tűnt ki, Ordító körül nem engedte elburjánzani a játékot, s a *kevesebb*, amit mutatott, valószínűleg *több* volt, mintha több lett volna. A látványok és csoportozatok bizonyos feszültséggel és óvatossággal, de mindent egybevetve sikeresen alakultak és bonyolódtak le.”

Az Erkel-émlékév keretében a Kolozsvári Magyar Opera rendkívüli hangversennyel idézte fel a nagy zeneszerző és rangos európai kortársainak életművét. A zeneirodalom remekműveinek megszólaltatásában jeles magyarországi és hazai vendégművészek működtek közre, valamint a Kolozsvári Magyar Opera kitűnő magánénekesei Selmeczi György karmesteri pálcája alatt. Sztárvendégként Miklósa Erika, a New York-i Metropolitan Operaház énekesé lépett fel.

A tulajdonképpeni Erkel-fesztivál tova novemberben lesz időszerű, erre természetesen visszatérünk. Igyekszünk azonban betartani a kronológiát az opera életében, ezért a két Erkel-ünnepség közti bemutatókról a maguk idejében adunk hírt.

A *Sarolta* bemutatója után szintén magyar zeneszerző – ezúttal kortárs – művel jelentkezik a társulat.

Ali baba és vAgy negyven rabló

■ „A mesés Kelet máig csábos és titokzatos világa ott él mindannyiunk lelkében. Szellemek, varázslók, rablók, szegény, de becsületes emberek, káprázatos kincsek világa. Olyan darabot akartunk írni, amely két órára egyformán elvarázsolja mind a felnőtteket, mind pedig a gyerekeket. Olyan musicalt, amelynek zenei nyelvét egyformán beszéli minden korosztály. Olyan meseszöveget, amelyet közösen tud végigigzgulni papa, mama és a gyerekek. Egyszóval egy igazi, rég várt családi musicalt”, véli Moravetz Levente magyarországi rendező, librettista, aki Venczel Péter zeneszerzővel, valamint a Kolozsvári Magyar Opera társulatával közösen állítja színpadra az *Ali baba és vAgy negyven rabló* című darabot.

– Az Ezeregyéjszakával dolgozni mindig hálás feladat, hiszen ezek a mesék benne vannak a zsigereinkben, a sejtjeinkben: gyermekkorunkban szüleink és nagyszüleink olvasták nekünk esténként, márpedig az embert mindig jó érzéssel tölti el, ha kicsit visszagondolhat azokra a gondtalan évekre – magyarázta

Moravetz Levente. Szerencsésnek nevezte, hogy az *Ezerégyéjszaka meséi* esetében nincs szerző, aki azt mondaná, hogy az eredetit nem így írta meg, nem így képzelte el, ilyen értelemben szinte bármilyen irányba el lehet vinni a történetet.” (Ferencz Zsolt: Mindig hálás feladat az Ezerégyéjszaka meséivel dolgozni. In: *Szabadság*, 2010. szeptember 25.)

Idézünk Tótfalusi Hajnalnak az interneten megjelent ajánlásából:

„Szerb Antal írja *A világirodalom történetében: az északi mesék hősei erdőkben találkoznak boszorkákkal, óriásokkal, tündérekkel, mert az erdő félhomályával, messzeségekbe terjedésével a fausti kultúra jelképes színhelye. Az Ezerégyéjszaka meséiben a szereplők leásnak a föld alá, s egyszerű kőlépcsők vezetnek csodálatos palotákba. A mélyben meghúzódó, zárt, valójában világon kívüli törvények szerint berendezett barlang a mágikus kultúra jelképes színhelye. A barlangjelkép azonban ott van az európai kultúra kezdetén is – mint a mitikus vagy a racionális világértelmezés kerete (gondoljunk a mindentudó Szibilla barlangjára vagy a platóni filozófia barlanghasonlatára) – sőt a középkor lovagi költészetében is megtaláljuk (a *Tannhäuser* Vénusz-barlangja). Aztán az alchimisták, a reneszánsz piperkőc tudorai, végül a felvilágosodás intellektualizáló mágusai egyre inkább a fausti erdő foglyaivá váltak. Annyira, hogy a jól olajozott tudós gépezetek egyre erősebb, egyre kínzóbb dübörgésének korában még a franciskánus életérzés halk, ember- és természetközeli fohásza is im-*

már meghallhatatlan sóhajja gyöngül. Szükségünk van Kelet mágikus kultúrájának jelképes színhelyeire is. Legalább egy felejthetetlen estére. A kultúrák aggasztó csatáinak idején legalább a szimbólumok megbékélnek.”

És a kritika:

„Évek óta nem látott siker övezte a Kolozsvári Magyar Opera legújabb bemutatóját: Venczel Péter és Moravetz Levente *Ali baba és vAgy negyven* rabló című musicalját perceként át ünnepelte a nagyrődemű. A siker titkát talán órákon át lehetne boncolgatni. A krónikás szerény véleménye szerint »csupán« arról van szó, hogy – a remek muzsika, a humorral fűszerezett szöveg és jól megírt versek mellett – a közönség ráérzett arra, hogy ez az alkotás »a miénk«, itt született ezen a jobb sorsra érdemes vidéken, minden bizonnyal nagyobb hírnévre érdemesült alkotók erőfeszítéseiből.

A darab szerzője szerint: az *Ezerégyéjszaka meséinek* egyik legszebb darabja most musical formában, varázslatos zenével, sok humorral és némi tanulsággal fűszerezve elkészült az Önök szórakoztatására. A mesés Kelet máig csábos és titokzatos világa ott él mindannyiunk lelkében.” (Nánó Csaba: Rabló mese minden korosztálynak. In: *Erdélyi Napló*, 2010. október 14.)

Az előadás háttéréről Csomafáy Ferenc tudósít az *Erdon* online felületen.

A darab „családi musical két részben, melyet első alkalommal a Nagyvárad-i Állami Színház Szigligeti Társulata

mutatott be Vadas László rendezésében. Ezt az előadást vitték fel Budapestre, ahol a Városmajori Szabadtéri Színpadon 2010. augusztus 7-én a nagydíjazásnak is bemutatták nem kis sikerrel.

A siker felkeltette a Kolozsvári Magyar Opera vezetőségének a figyelmét. Megteremtették annak lehetőségét, hogy Moravetz Levente hármas minőségben, mint a mesében, színész, rendező, író, színpadra alkalmazza egyéni felfogásában a közös alkotást.

A bemutató után a kolozsvári közönség, mely tud nagyon kritikus és kegyetlen is lenni, fergeteges, tízenhét percet tartó tapsviharral köszönte meg a látottakat, hallottakat. (...)

A rendező olyan szöveget használt, mely a munkatársaiban bizalmat keltett azon elvárások iránt, amelyeket igényelt a próbafolyamat alatt. (...)

– A titkom abban rejlett, hogy megmutattam nekik, mi van bennük, és felszínre sikerült hozni azokat a jó tulajdonságokat, melyek minden munkatársamban benne volt és van. Másfél hónap állott rendelkezésünkre, hogy kialakítsuk azt a nyelvezetet, melyet mindenkünk szívesen használt. Számomra az volt a legmegnyugtatóbb, amint ment előre az előadás, és lehetett érezni, a közönség milyen jól érti, élvezi azt, amit mi ebben az előadásban el akarunk mesélni.” (Csomafáy Ferenc: Venczel Péter családi musicalje. In: *Erdon*, 2010. október 28.)

Az előadás nagy népszerűségnek örvend a mai napig a közönség körében. Be kell látnunk, az idősebb korosztály

is igényeli a mesét, a humort, nemcsak a gyermekek. Bizonyítja ezt a viszonylag nagyobb gyakorisággal színpadra került produkció. A műfaji megjelölés, azaz „családi musical” is csábítólag hat minden korosztály számára.

Furcsa hír rázta meg a kultúrában tevékenykedő munkavállalókat, a *Krónika* napilap a következő címmel tudósít az események háttéréről: „Kulturális leépítés szolidaritásból. Összesen 638 embert bocsátanak el a kulturális minisztérium hatáskörébe tartozó romániai művelődési intézményektől az év végén. Kelemen Hunor művelődésügyi miniszter tegnapi nagyszombati sajtótájékoztatóján kijelentette: a törvénytervezet várhatóan még a héten a kormány elé kerül. A több mint félezer munkahely felszámolása Kelemen Hunor szerint mintegy 11,8–12 százalékos leépítést jelent országszerte, és ez valamivel több mint 2 millió lejes megtakarítást eredményez havonta.

„Az RMDSZ-es tárcavezető szerint ez nem túl jelentős megtakarítás, de a kulturális intézményeknek is élniük kell ezzel a lehetőséggel »szolidaritásból a többi közalkalmazott iránt«, azonban hozzátette, ez a leépítés még mindig csekélyebb a más területeken végrehajtandókhoz képest. A munkahelyek leghamarabb decemberben szűnnek meg vagy január első felében, mivel a tervezett megtakarítás a 2011-es költségvetés része. (...)

A tervezet értelmében a Kolozsvári Magyar Opera is kénytelen lenne megválni hat alkalmazottjától. Szép Gyula, az intézmény vezetője lapunknak elmondta, néhány héttel ezelőtt Bukarestben találkozott

az operák, színházak vezetői, ekkor abban állapodtak meg, hogy a minisztérium ellenőrizni fogja, hogy ezekben az intézményekben hányan dolgoznak, ugyanis ez nem arányos. Így a kolozsvári intézmény várhatóan csak hat személyt kell hogy elbocsásson, ugyanis az ilyen jellegű intézményhez képest kevés alkalmazottja van. (Varga László: Kulturális leépítés szolidaritásból. In: *Krónika*, 2010. október 20.)

A készülő tervezetről több szó nem esett.

Október 24-én rendkívüli *Traviata* előadásra került sor, melynek meghívott vendégei: László Boldizsár Alfréd szerepében és az előadás karmestere, Federico Crisanaz. Violetta Valery Balázs Borbála.

Verdi: *Attila*

■ Verdi népszerű operáját, az *Attilát* mutatja be ismét, 37 év után a Kolozsvári Magyar Opera. A csütörtökön este fél 7 órakor sorra kerülő előadást Selmeczi György rendezésében és vezényletével láthatja a közönség, az erről szóló részleteket az emeleti előcsarnokban szervezett sajtótájékoztatón jelentették be. Az eseményen jelen volt Szép Gyula operaispán, Selmeczi György, vala-

mint a női főszerep (Odabella) akkori, illetve mostani alakítója: Albert Annamária és Kele Brigitta szopránénekesek. Szintén csütörtökön, a bemutató előtt egy órával, délután fél hatkor leplezik le azt a Bretán Miklós-mellszobrot, amelyet az intézmény egykori jeles énekművészenek a lánya, az Egyesült Államokban élő Bretán Judit ajándékozott az operának. A szobor alkotója, Ana Rus képzőművész is jelen volt a sajtóértekezleten.²⁷

Kele Brigitta, Odabella alakítója eképpen nyilatkozott: „Szeretem ezt az előadást, sokat dolgoztam rajta, körülbelül május óta foglalkozom ezzel a szereppel. Valóban nagyon bravúros, nehéz szerep, de teljes bizottsággal és hittel énekelem, elhiszem Selmeczi Györgynek, hogy illik az én hangomhoz” – mondta a művésznő.

A sajtóértekezleten Selmeczi György is elmondta saját álláspontját az operával kapcsolatban. A rendező-karmester felhívta a figyelmet Verdi művére, mint mondta, az *Attila* Verdi első nagy alkotóperiódusából származik, egészen különleges darab, különös kompozíciós virtuozitást jelenít meg. – Szomszédos a *Macbeth*tal, a *Nabuccó*val, szomszédos olyan operákkal az életművön belül, amelyek megalapozták és végeredményben kiteljesítették

²⁷ Bretan Miklós (Nicolae Bretan) nevét sokan ismerik az operakedvelők közül. Ő volt az az énekes-rendező-zeneszerző, aki még Janovics Jenő igazgatása alatt szerződött a magyar színház operarészlegéhez. Kolozsvár két operája közt jelentette a kapcsolatot, olyannyira, hogy 1940–1944 között is itt maradt a Magyar Nemzeti Színház operarészlegénél, majd a II. világháború után újraalakuló román opera megbízott igazgatója lett az 1944–1945-ös évadban, sokszor kisegítve az éppen megalakult Népoperát. Fia, Bretan Endre operánk megbecsült basszistája volt. Amerikában élő leánya, Bretan Judit nagylelkűen felajánlott egy-egy – édesapjáról készült – szobrot a város két operájának. A szobor alkotója Ana Rus kolozsvári születésű, Bukarestben élő képzőművész. A szobor leplezésére Magyarország kolozsvári konzulja, Szilágyi Mátyás jelenlétében került sor az opera emeleti előcsarnokában.

a zeneszerző életművét. A darab egyrészt komolyan veszi a korparancsot, és a bel canto hagyomány mentén komponál, másrészt hallatlanul modern mű, különleges, az akkori korban szokatlanul bátor megoldások sorozatával. Ma egyre inkább elcsodálkozunk azon, hogy ennek az operának, amely sok éven keresztül nem volt az érdeklődés középpontjában, hihetetlen mértékben megnőtt a diszkográfiája, csaknem minden nagy világsztár készített belőle felvételt, és elérkezett újra az a kor, amikor a vokalitásnak olyan óriási szerepe van, hogy ezeket a »nyaktörő« szólamokat egyre inkább szeretik világszerte – emelte ki Selmeczi György. (Köllő Katalin: Verdi *Attila* a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2010. október 26.)

„Az *Attila* nem tartozik Verdi leg-sikerültebb és legismertebb operái közé. Keletkezése a zeneszerző első alkotói korszakához kötődik, egy olyan korszakhoz, amit maga Verdi a »gályarabság éve«-nek nevezett. Tucatnyi, egyenlőtlen értékű operát komponált közel nyolc év alatt, melyek közül csupán a *Nabucco*, majd az *Ernani* és a *Macbeth* jelentősek. Az ekkor született operák – idetartozik az *Attila* is – elsősorban a második nagy alkotói korszakot készítik elő, úgymond »ujjgyakorlatok« a sajátos Verdi-dallamvilág, kifejezésmód, zenedramaturgiai stílus, szigorú szerkezeti felépítés felé vezető úton.

E műnek a Kolozsvári Magyar Opera életében ez a második színpadra állítása (az első 1973. június 26-án volt Szinberger Sándor rendezésében). Az egykori kritikusra

(Henz Józsefre) hivatkozva tesszük fel mi is a kérdést: *Miért éppen az Attila?* Nos, a választ akkor sem volt, most sem könnyű megadni. A különbség a két színre állítás között mégis adott: az 1973-as bemutatókor az *Attila* lezárt egy korszakot, amelyet az operakritikusok »operaparadicsomnak«, »aranykorszaknak« minősítettek, amely gazdag és változatos repertoárral, karrierjük csúcán álló, nagy tapasztalatú művészekkel rendelkezett. Ez a mostani bemutató egy lepusztult repertoár darabjává kíván válni (?), a rendkívül nehéz énekszólamokhoz viszonyítva kevés tapasztalattal rendelkező énekesekkel és nulla költségvetéssel megoldva. Az elkészült produkciónak ezt az attribútumát sikerként könyveli el a művészeti vezetőség, ám a néző ezzel nem ért, nem érthet egyet. Az opera arisztokratikus műfaj, a zenei felépítmény látványra alapoz. A látvánnyal ebben az esetben – bármilyen megértőek próbálunk lenni, ki kell mondanunk – az előadás adós maradt. Már maga a »főszcenikus« megjelölés felröp-pentése is kétségeket ébreszt, de talán elfogadható. A baj csak az, hogy ez a gyakorlat egyre inkább kezd (és nem csak nálunk) meghonosodni. Az *Attila* esetében, amely magánszámok, duettek, kisebb együttesek fűzészerű sorozata, szerencsésebb lett volna a tisztán hangversenyszerű megoldás, amely ugyanakkor megkímélte volna a nézőt a rendkívül csúnya, groteszknek ható jelmezek, a különböző színű, de uniformizált szabású karaté-kosztümök látványától. Ez nem modern, hanem jellegtelen, még a szereplők egymáshoz

való viszonyának megértéséhez sem nyújtanak segítséget. És akkor mindjárt itt is vagyunk a következő buktatónál. Az előadás olasz nyelvű, ami mára már szintén gyakorlattá vált, nem is lehetne kifogásolni, ha az avatatlan néző valamilyen eligazítást kapna a darab cselekményével kapcsolatban. A szereplők mozgása nyomán jelen esetben kevés információt nyerünk, és ha a fordítógép elromlik (márpedig a második előadásra sajnos el is romlott), nem értjük, miről is van szó a darabban. Miért kell a cselekményt a karmesternek a pulpitusról elmondania, ahogy ez a második előadáson történt, miért nincs az benne a műsorfüzetben? A hun szavak szótörténeti fejtegetése és értelmezése helyett (amelynek nincs mit keresnie ezen a helyen) talán inkább ez adhatott volna némi információt a cselekményre is kíváncsi operalátogatóknak. Itt kell egyébként azt is megjegyeznünk, hogy a fordítás projekciója, együtt a teljesen felesleges, funkció nélküli vetített képekkel – Attila vízióját kivéve – inkább zavarta az előadást, mintsem növelte volna az esztétikai élményt.

Ennyi negatívum után érdemes a produkció pozitív oldalára is felhívni a figyelmet, amit elsősorban abban látunk, hogy az előadás végül is létrejött. Feltétlenül pozitív a nagyon szép zenei megoldás, a színpad és zenekar tökéletes összhangja, az énekkar tömör hangzása, amit a koncertszerű felállítás is segített. Ez Selmeczi György karmester művészi munkáját dicséri. Attila szerepében a zeneileg és énektechnikailag kitűnőre vizsgázott Sándor Árpádot lát-

tuk-hallottuk. Véleményünk szerint ő az egyetlen, aki a körülményekhez képest maradéktalanul megoldotta nehéz szerepét. Kele Brigitta gyönyörű, nemes csengésű hangjához illik a szerep, bár elsősorban a bemutató előadáson fáradni látszott. Talán túl korán éneklte ezt a gyilkos szerepet, nincs kellőképpen felkészítve megfelelő számú és súlyú hasonló operaszereppel. (Odabella szerepét nem lehet és nem is szabadna a *Bál a Savoyban* címszerepével begyakoroltatni.) Pataki Adorján Foresto jelmezében elsősorban a lírai részekben nyújtott kimagasló teljesítményt, a hangi fáradtságot néha nála is érezni lehetett. Dicséretre méltó Naphegyi Béla igyekezete Ezio szólamának megszólaltatásakor, a szép hanganyaghoz azonban ki kell munkálni a megfelelő énektechnikát is. Úgy érezzük, érdemes lenne ezzel többet foglalkoznia. Bardón Tony szép hangja meggyőzően csengett Uldino szerepében. Sziklavári Szilárd is helytállt rövid szólamában.

Írásunk végén újra feltesszük a kérdést: miért éppen az *Attila*? Hiszen olyan nagy az operairodalom! Ugyanakkor fiatal művészeinkre érdemes jobban ügyelni, őket életkoruknak, hangi adottságaiknak, technikai felkészültségüknek megfelelő művészi feladatokkal ellátni. A gyorsan megtanult, ki nem gyakorolt szólamok rövidre szabhatják pályájukat. Kár lenne értük.” (Laskay Adrienne: „Miért éppen az Attila?” In: *Szabadság*, 2010. november 13. Véleményünk azóta sem változott.)

Nem hagyhatjuk szó nélkül Szócs István színházkritikus írását sem.

„Verdi *Attilájának* bemutatója a Kolozsvári Magyar Operában: gyenge fél ház. Nem sokkal azelőtt, *Ali baba s vagy negyven rabló*, zenés-látványos bohóság ugyanott: zsúfolt ház. A kivitelezők részben ugyanazok, ám az érdeklődés eltérő foka nemcsak a műfaji különbözőségeknek a következménye. Az *Attila* szinte én magam sem mentem el, pedig személyesen is érintettnek érzem magam minden Attila-ügyben, amióta többször is megírtam, hogy ama bizonyos – »mélységes mély a múltnak kútja, minélfogva minden hitregei hős mögött ott lappanghat egy hasonló nevű előd alakja« – elv alapján okunk van feltételezni, hogy az »Attila király és a székelyek« téma mögött ott lappang »Italos király, Itália névadója és a sículusok« legenda lehetősége.

Az ok, amiért nem akartam elmenni: híre járt a városban, hogy Attila és munkatársai ugyan nem frakkban vagy német rohamosztagos egyenruhában fognak énekelni, mint holmi modern Hamletkék, hanem másodkézből vásárolt kínai trikó-pizsamában. E rémhír igaznak bizonyult. Az ok, amiért mégiscsak elmentem: a főszereplők, Kele Brigitta és Sándor Árpád művészi rangja, irántuk régóta kialakult elismerésem és a velük való szolidaritás.

Nem is csalódtunk bennük. Az elragadtatott közönség joggal ünnepelte nemcsak operaénekesi teljesítményük sodró dinamikai játékeit és szingazdagságát, hanem színészi alakításukat is. Odabella, a király szerelmének szerepében Kele most is sokarcú: illetve a pillanatnyi helyzet indokolta kifejezés

mögül elő-elővillantak, kísértetiesen, a többi lehetőségek is, hogy bármely pillanatban »megvadulhat«, vagy szíriompuhasággal omlik a »másik« elé; ami a legmegrendítőbb volt: átélte és átértette velünk a hős rettentő magányát a végzetes tett elkövetése közben – és utána... A néző óráig nem tud szabadulni a feszültségtől, amit sejtelmességével keltett.

Sándor Árpád Attilája: a férfi, aki hatalmas energiáját brutálisan éli ki az egész világ ellen, de szerelmével szemben érzelmes, játékosan gyöngéd, magyarán, az a szadista diktátor, aki kiélheti agresszivitását alapvető »tevékenységében«, szerelmével szemben viszont szenvelő mazochista. Sándor Árpád kitűnően illusztrálta e képletet, a másodlagos jellem kompenzáló működését – és ennek katasztrofális következményeit.

Ha mindehhez hozzászámítjuk, hogy a zenekar és énekkar időnként valósággal mennydörgött, égzengető történelmi hangzataival árasztott el, az a kérdés is fölvethető: végül is nem a közönség a hibás a félházas bemutatóért? A közönség azonban hozzá van szokva, hogy egy művelődési eseményt óriásplakátok és sztárfotók tömege szokott megelőzni! Popénekesek és a szórakoztatóipar csillagai garázsajtónyi méretekben hívogatnak úton-útfélen, s a helyi sajtó ontja a reklámot. Az *Attila* bemutatója körüli lapszámok különösen teli voltak három-, sőt olykor négyhasábos, kitűnő felvételekkel: épületeket meg félbemaradt építkezéseket ábrázoltak, játszótéri csúszdát, gyerekrajzot; az egyik például egy versenylő művészi portréját, holott a lőfesztyiválok száma és kö-

zönségük az átlagosnál is ritkábbak a városban. Nem szakmai érdekek ütközött ki egy fényképész megjegyzéséből, aki a szünetben azt állította: ha a helyi lapok a bemutató előtt közölnek egy-két nagyméretű művészfotót Kele Brigittáról, avagy még Sándor Árpádról is, legalább száz nézővel több jön el a bemutatóra! A hagyományos színházba járó közönség ugyanis a színész kedvéért járt el színházba és az énekesekért az operába.

Természetesen ez inkább csak idősebb színházbarátokra vonatkozik. (...)

A színpadkép és a vetített változások nemcsak érdekes, impozáns látványt nyújtottak, hanem sokszor bizony még szépek is voltak. Az énekkari tagok fejei úgy jelentek meg, mint fekete állványokon sorba rakott cserépfekék (akárcsak egy különös expresszionista fametszet).

A bemutató alkalmából a színházépület előcsarnokában két érdekes megfigyelésre nyílt lehetőségem: megjelent az emeleti társalgóban Bretán néhai zeneszerzőnek a mellszobra. Ugyanakkor Móricz Zsigmond fejszobra (Szervátiusz Tibor zseniális műve) a földszinti előcsarnokból felkerült a félemeleti árnyékszék bejárata mellé... Hogy a Bartók-szoborral éppen mi a helyzet, nem mertem utánanézni. Mindenesetre, a színház alagsorában van két szobor, még a hajdani színházépületből, hátul, szintén a vécc mellett. Tudom, hogy valaha Nagy Endre festőművész letisztította s némi állványra helyezte őket – az egyik a »színházias Wesselényit« ábrázolja. Egy ideje több hír- és álhír-

lapírók igyekszem e témára uszítani. Hiába.

Szóval, színházügyben akkor tehetünk valamit, ha megint szeretni fogjuk a színészeket; romantikusan... ha rendező rendezőt eszik is! Ki kell fogni a lovakat a cipőjükből és pezs-gőt inni belőle! (Szócs István: Százával elpazarolt nézők... In: *Helikon*, 2010. november 25.)

Erkel-napok, újrarendezett Erkel-operák

■ És akkor vissza Erkelhez, akinek 200 éves születésnapját ünnepli a magyar művészvilág és a közönség. Az eseményről és háttéréről Ferencz Zsolt tudósít.

„Az elmúlt évek két nagy sikerű tárlata, a Nyugat-centenárium alkalmából útjára indított *Nyugat-busz* és a Kazinczy-évfordulóra elkészült *Nyelvet öltünk!* című anyanyelvi kiállítás után a romantika korának irodalmi, festészeti, zenei és társasági életébe, Erkel Ferenc világába enged bepillantást a budapesti székhelyű Petőfi Irodalmi Múzeum. *Az 1800-as járat* című mozgóképfilm anyagát november 21-ig, vasárnapig a Kolozsvári Magyar Opera épülete előtt álló autóbuszban tekinthetik meg az érdeklődők. S bár a szervezők alapvetően a fiatalokat kívánják megcélozni, a tárlatot korosztálytól függetlenül bárki díjmentesen látogathatja, reggel 9 és délután 5 óra között. A kiállítással veszi kezdetét a csütörtökön startoló Kolozsvári Erkel Ferenc Napok, amelynek keretében

négy előadással készül a Kolozsvári Magyar Opera.

Az 1800-as járat Erkel Ferenc gazdag művészi pályafutását és az annak egyszerre közegéül és tárgyául szolgáló, a zeneszerző működése által is nagyban formált kort jeleníti meg – derült ki tegnap délben, a buszban tartott sajtótájékoztatón. Erdődy Kristóftól, a szervező Petőfi Irodalmi Múzeum szakreferensétől azt is megtudtuk, hogy a kiállítás a romantika különböző művészeti ágainak legfontosabb alkotóit és műfajait kívánja bemutatni: az érdeklődők többek között azt is megtudhatják, hogy az irodalom, a képzőművészet és a színház miként változtatta meg a társas élet és a művelődés viszonyait. A kiállított anyagok megtekintése mellett Erkel ismert és kevésbé ismert műveibe is belehallgathattunk, s a vállalkozóbb kedvűek számítógépes kvízben bizonyíthatnak. A legfiatalabbakról sem feledkeztek el: ők karmesteri pálcát vehetnek a kezükbe, s néhány dallamot maguk is vezényelhetnek.” (F. Zs.: Mozgókiállítással kezdődnek az Erkel Napok. In: *Szabadság*, 2010. nov. 16.)

A leckeelőadásokról már többször tájékoztattunk. Természetesen jólesik a művészeknek, az opera vezetőségének, amikor pozitív visszajelzést kapnak egy megvalósult célról. Az alábbi sorok egy lelkes operalátogatótól származnak:

„A leckéknek természetéhez tartozik, hogy nem mindenkinek tetszenek. De a legtöbben tanulnak-okulnak belőlük. És a tanítványok lesznek a jövő közönsége, szerzői,

előadóművészei, kritikusai, tanárai, akiknek együttese nélkül okafogyottá válik a színház, az opera és a már megalkotott művek – Erkel, Shakespeare, Arisztóphanész művei is. És azok is, amelyek még megalkotásra várnak.

Köszönjük a leckét, Kolozsvári Magyar Opera. (Boldizsár Zeyk Zoltán: Leckeelőadásokról. In: *Szabadság*, 2010. november 24.)

A fenti soroknak a december 19-i *Bánk bán* előadása adott aktualitást. Ezeket a leckeelőadásokat általában Krasznai Gáspár tartja, akinek tevékenységét már méltattuk. Hosszú interjúbán vall tevékenységéről, amelynek kvintesszenciáját a következő mondatban foglalta össze: „Legfontosabb feladatom: eljuttatni a zenét, ezen belül az operát a következő generációkhoz.” Hogyan valósítja meg célkitűzését, mondja el ő maga:

„(...) új műfajnak nevezném ezt a fajta reprezentációt, hiszen nemcsak a cselekmény bemutatására kerül sor, hanem beleássuk magunkat a zene mélységeibe, a hallgatóságot bevezetem a zenemű titkaiba. Zongorán vagy hangszeregyüttesen mutatom be a témákat vagy részleteket, és azzal, hogy ezt interaktívvá teszem, felkeltem a hallgatóság érdeklődését. Kodály szavaival mondom, hogy amikor a gyermekekkel a megtanult dallamokat összeénekeljük, az összkari éneklés eredményeként megszületik a nagy harmónia. Úgy gondolom, hogy ezek a katartikus pillanatai az előadásnak, és nagyon büszke vagyok arra, hogy ez létrejön.”

Az Erkel Ferenc Napok záróelőadása a *Két pisztoly* bemutatója november 30-án. A bakonyi betyár Sobri Jósának alakját felidéző népszínmű a maga korában éles társadalomkritikaként szolgált.

A *Hunyadi László* bemutatója után Erkel egy sor népszínműhöz írt zenét. Ezekben felhasználta, átdolgozott és hangszerelt magyar népdalokat is, bár ő a műdalt azonosította a népdallal. Az első népszínműzenét Ney Ferenc *A kalandor* című alkotásához írta, ezt követte öt Szigligeti-műhöz írt muzsika. Ebbe a sorba tartozik a *Két pisztoly* is.

„Szigligeti Ede *Két pisztoly* című színműve (1844) az első abból a sorból, amely diadalra vitte a vidéki magyar élet mindig anekdotikus, olykor szatirikus, lényegében azonban mindig megbocsátó ábrázolását. A *Két pisztoly*nak és az utána következő hasonló műveknek az igazi főszereplője a reformkori közélet által mitikus magasságokba emelt »magyar nép«, azaz ennek a népnek nem a valóságos, hanem az eszményített képe. Ki más képviselhetné ezt a képet, mint az a haramia, akit »betyárrá a tolvaj világ tett«. Legalábbis így mondja Sobri Jóska, akinek rokonszenves alakja megalapozta a magyar népszínmű színháztörténeti diadalmenetét. (...)

Hú segítőtársának bizonyult a pályakezdő Erkel Ferenc, aki részben saját törekvéseinek diadalra jutását is látta a műfajban. Éppen ezért a *Két pisztoly*hoz 15 dalt, illetve betétszámot írt, miközben különös hangsúlyt helyezett a népi táncmuzsika előtérbe állítására. Így aztán a reformkori színpad e két nagy mestere máig felejthetetlen művet

produkált, amely aligha hiányozhat operáink hosszú távú, stratégiai repertoárjáról.” (Kereskényi Hajnal: *Két pisztoly*. Bemutató a magyar operában. In: *Szabadság*, 2010. november 30.)

A *Két pisztoly* előadása Budapesten is látható lesz. Az előadással kapcsolatos tudnivalókat az MTI közleményéből vesszük át.

„Szigligeti Ede *Két pisztoly* című népszínművét Erkel Ferenc eredeti kísérezzenéjével mutatják be hármass együtműködésben, kedden Kolozsváron, pénteken pedig Budapesten.

A Kolozsvári Magyar Opera, a budapesti Fészek Művészklub és a Nagyvárad Állami Színház Szigligeti Társulatának közös produkciójához Iványi-Papp Monika és Göncz Zoltán rekonstruálta Erkel zenei kíséretét, amelyet a zeneszerző terjedelmes, majdnem operai méretű apparátusra írt.

A tizenhat énekszámot és hat zenekari számot tartalmazó zenei anyag Szigligeti szövegével együtt az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött kéziratok közül került elő. A művet ugyanis az 1844-es Nemzeti Színházban tartott premiért követő bemutatók után nem játszották, holott a népszínmű műfaját tekintve egy reprezentatív Erkel-darabról van szó – mutatott rá az előadás rendezője, egyben karmestere az MTT-nek.

Selmeczi György szerint az is kimutatható, hogy bár a »főcsapás« irányja a verbunkos integrálása volt, Erkel érdeklődött az autentikus népzenei elemek és használta is azokat.

»Az Erkel-év sűrű eseményei közül hiányoztak a felfedezések, sem az ember jellemrajza nem lett gazdagabb, sem az alkotó és intézményteremtő képe nem vált igazán mozgalmassá, még mindig papirosízű, iskolás« – vélte a rendező, hangsúlyozva, hogy Erkel nemcsak a magyar operajátszás megteremtője volt, de a reformkori magyar nyelvű színhátszás is sokat köszönhet neki.

A karmester szerint a magyar színházművészet különös jellemzője, hogy eleve zenés színházként indult. Mint mondta, erre sok momentum utal, amelyekre akkor bukkant, amikor előbb Schwajda György, majd Jordán Tamás megbízásából a Nemzeti Színház előadásokkal illusztrálható történetén dolgozott.

A *Két pisztoly* szerzője, Szigligeti Ede ugyancsak izgalmas személyiség, színész, rendező, író, dramaturg, könyvtáros volt, aki megteremtette a népszínmű műfaját, amely a musical comedy magyar ősenek tekinthető – emelte ki Selmeczi György, megjegyezve, hogy a *Két pisztolyt* Erkel igényes zenei kísérete fölértékelt.

A darabot Szigligeti Ede szülővárosa, Nagyvárád állami színházának magyar nyelvű tagozata, a Szigligeti Társulat művészei – Gajai Ágnes, Tóth Tünde, Dimény Levente és Varga Balázs –, valamint a Kolozsvári Magyar Opera tagjai – Covacinschi Yolanda, Mányoki Mária, Bardon Tony és Mányoki László – adják elő a Kolozsvári Magyar Opera Zenekarának közreműködésével. A népszínmű szövegét Solt Róbert dramaturg dolgozta át.” (MTI: Két pisztoly –

„Ósmusical” Erkeltől Kolozsváron és Budapesten. 2010. november 29.)

Kritika nem jelent meg az előadásról. A kérdés az, hogy milyen meg gondolás alapján jelölik „ósmusical”-nek.

Megjegyzés: A népszínmű zenekari anyaga megtalálható kézírásos változatban a Magyar Opera archív zenei könyvtárában. Ez arra enged következtetni, hogy Kolozsváron is műsoron volt egy adott pillanatban.

„Közeledik az év vége, ami új szilveszteri előadás létrejöttére ad alkalmat. Ennek megfelelően különleges premierre készül a Kolozsvári Magyar Opera. Az idei szilveszteri kabaré külön erre az alkalomra íródott verses szövegre épül. Kórus, zenekar és táncosok vesznek részt benne, és a produkcióban jó néhányan fellépnek a Kolozsvári Magyar Színház színművészei közül is. A kerettörténet (amely szerint egy börtön lakói felsőbb utasításra szilveszteri műsort adnak elő az intézmény vezetőségének) egy hagyományos vígjáték története is lehetne. Az előadás azonban a magyar kabaré száz évvel ezelőtti hagyományai szerint épül fel – és ebből alakul ki az egész történet váratlan megoldása is. A darab szövege mindvégig verses, néhol pajzán, néhol költői, könnyed és olykor egészen mély – a nyelvezet nem múltat idéz, egészen huszonegyedik századi. A mű humora 2010 utcai forgalmából jött, de igyekszik elegáns maradni; kerüli a német vásári szórakoztatás vaskosságát. A betétdalokat közismert világlágerek és magyar klasszikus kuplák elegye adja. Az előadás szövegét Szálinger Balázs írta, a darabot Szabó Emese rendezte Salat Lehel színművész közreműködésével. A művet a Kolozsvári Magyar Opera szilveszter után is

műsoron tartja. (Különleges szilveszteri kabaré a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Transindex*, 2010. december 29.)

Hosszú idő telt el Demény Attila kamaraoperájának „ősbemutatója” óta, amely – ha visszalapozunk – azt is tudatja velünk, hogy az tulajdonképpen egy előadási főpróba volt a Budapesten tartott Demény szerzői estet megelőzőve. Most sor kerül a tényleges bemutatóra is.

„Rendezőként mutatkozik be a Kolozsvári Magyar Opera csütörtöki bemutatóján Bogdán Zsolt színművész. Demény Attila harmadik kamaraoperáját *Az utolsó meggybag* címmel, Dmitrij Sosztakovics *Rayok avagy az antiformalista mutatványosbódé* című művével együtt láthatja a közönség, előbbit Bogdán Zsolt,²⁸ utóbbit Demény Attila rendezésében. *Az utolsó meggybag* Örkény István egyperces novellája nyomán született, a librettót a 2009-ben elhunyt Kossuth-díjas költő, Lászlóffy Aladár írta. A mű 2007-ben született, bemutatására – egy kolozsvári főpróba után – a budapesti Művészetek Palotájában került sor 2007 szeptemberében, a Budapesti Kamaraopera és a Kolozsvári Magyar Opera közös produkciójaként. Sosztakovics kamaraoperájának jelenlegi felújítását most is Demény Attila rendezésében láthatja a közönség. (...)

Örkény István egyperces novellájának témája az utolsó négy magyar története. Demény Attila azokat a helyzeteket próbálta megfogalmazni zenében, ami a librettóból számára kihallatszott, megőrizve

az abszurd, de ugyanakkor rendkívül finom örkényi humort.” (Köllő Katalin: Rendezőként debütál az operában Bogdán Zsolt. In: *Szabadság*, 2011. január 11.)

A lap hasábjain Demény köszönét fejezi ki a karmester Incze G. Katalinnak és Bogdán Zsolt rendezőnek, aki nagyszerű színészi vezetéssel precíz, végiggondolt rendezői munkát végzett. A kamaraoperában felléptek Laczkó Vass Róbert és Viola Gábor színművészek a társintézménytől, valamint Pataki Adorján és Sándor Árpád operaénekesek. A Narrátor szerepét is Bogdán Zsolt vállalta. A *Rayok*-ban szintén a prózai társulat két színésze lépett fel: Keresztes Sándor és Laczkó Vass Róbert. Az előadás érdekessége, hogy a négy szereplő közül az egyik Keresztes Sándor, a másik három szerepet Laczkó V. Róbert alakította. A karmester véleménye szerint a két rövid mű komplexitása folytán rendkívüli figyelmet igényel mind a szereplők, mind a zenekar részéről. A bemutaton közreműködött az opera kamarakórusa és kamarazene-kara. A díszleteket Venczel Attila, a jelmezeket Salat Csaga készítette.

A 2011-es évet Liszt Ferenc neve fémjelzi, a zenei világ ekkor ünnepli a 200 éve született nagy magyar zongoraművész-zeneszerzőt. Az ő műveiből összeállított nagy hangverseny-nyel köszöntik a magyar művészek a Liszt-évet és a magyar EU-elnökséget hétfőn Bosznia-Hercegovinában. A koncert egyben a Szarajevói Tél elnevezésű nemzetközi kulturális fesztivál nyitóelőadása is lesz a szarajevói Nemzeti Színházban. A koncert a soros

28 A 2007-es színre állításkor Bogdán Zsolt színművész a Narrátor szerepében lépett színpadra.

magyar EU-elnökség első rendezvénye lesz Bosznia-Hercegovinában a magyar nagykövetség és a szarajevói fesztivál közös rendezésében – mondta el az MTI-nek Félegyházi Csaba, a követség kultúrattaséja. A Liszt-hangverseny pianistája, Selmeczi György kolozsvári születésű, Magyarországon élő zongorista, karmester, zeneszerző lesz, a közreműködő énekesek pedig Kele Brigitta szoprán, Molnár Mária mezzoszoprán, Pataki Adorján tenor és Sándor Árpád basszus, valamennyien a Kolozsvári Magyar Opera tagjai. (*Transindex.ro portálról*, 2011. február 4.)

A Magyar Opera majd csak az év vége felé, ősszel kapcsolódik be az ünnepségsorozatba, melyről természetesen külön fejezetben, bőven fogunk hírt adni. Addig azonban az opera mindennapjainak kisebb-nagyobb eseményeiről tudósítunk.

A magyar opera közönsége nagyon szerette-szereti az operettet. A műfaj művelőit különleges megbecsülés és odafigyelés övezi. M. Kovács Lenke tizenhárom éve ment nyugdíjba, de még mindig telt házat vonz a Kolozsvári Magyar Operába. Fellépése operettparádé, melynek címe *Újra együtt... M. Kovács Lenke és meghívottai*. Az intézmény ezzel az előadással rója le tiszteletét a fáradtságot nem ismerő művész, számos forró színházi est szereplője előtt. Mi a titka népszerűségének? Megtudhatjuk a Sebesi Karen Attila konferanszié által faggatott nézőktől: „a művésznőben leginkább őszinte, hiteles játékát és lenyűgöző személyiségét értékelték és értékeli a mai napig. Az ünnepelt elismerte, számára a színpad mindent jelentett.” A művésznő régi kollégái mellett fiával, Madarász Lóránttal közösen lépett fel. A Kolozsvári Magyar Opera

örökös szubrettjét Essig József nyugalmazott operatőr a művész legemlékezetesebb szerepei korabeli felvételeinek összeállításával köszöntötte, a hálás közönség tapsai közepette.

A művész 1973-ban lett a társulat tagja, szinte minden szubrettszerepben láthatta-hallhatta őt a közönség. Varga Melinda hosszú interjút készített a művésznővel *A siker pszichózisa* címmel, aki pályája fontosabb állomásairól mesélt. Többek közt elmondta: „Amit nehezen tudtam elviselni, hogy oly hamar lekerültek a repertoárról az operettek; a közönségnek szüksége van ebben a rohanó, nehézségekkel küzdő világunkban az operett zenéjére, a naivságára, nem csak az öregeknek, a fiataloknak is. Az operett nem fog kihalni, hiszen még a gyerekek is igénylik” – utalt az *Ali baba és a nagy negyven rabló* előadásra, amelyet állandóan zsúfolt házzal játszanak. (*Irodalmi Jelen*, 2011. március 23. nyomán.)

Töretlenül nagy sikere van a lecke-előadásoknak is, amelyeket nemcsak a fiatalság, de az idősebb korosztály is szívesen látogat, sőt amint azt olvashattuk, az operalátogatók a sajtóban is méltatják.

A Szabadság 2011. március 2-i száma *Tanulságos lecke-előadás a Varázsfülvől* címmel tudósít a soron következő, elsősorban gyermekeknek szóló lecke-előadásról. Mozartról és magáról az előadásról az opera korrepetitora, Nagy Ibolya muzikológus beszélt a közönségnek. Előadásának sikerét jelzi, hogy a gyermekek figyelemmel tudták követni az érzelmek alakulását, a jellemek fejlődését. Nagy Ibolya kitűnő pedagógiai érzékkel először zongorán mutatta be az egyes jeleneteket, ezután került

sor a tulajdonképpeni opera-előadásra. Az eseményt méltató újságíró (S. B. Á. iniciálék alatt) leszögezi: „a leckeelőadás a következő, klasszikus zenekedvelő nemzedék kinevelésének egyik legjobb eszköze”.

Ugyanebből a lapszámból tudjuk meg, hogy a román opera ez év februárjában újra kiosztotta a Lya Hubic-díjakat; a trófeát ez alkalommal a magyar operából Nagy Ibolya korrepetitor, Kulcsár Szabolcs karigazgató-karmester, Sándor Árpád magánénekes és Kostyák Előd csellista vehette át.

A továbbiakban következzenek rövid hírek az opera életéből.

A Művészeti Titkárság budapesti vendégművészek fellépéséről tudósít, akik Erkel Ferenc *Hunyadi László* című operájában lépnek színpadra. „A több mint tíz éve nem játszott operában Bazsinka Zsuzsannát és Daróczy Tamást, a budapesti Magyar Állami Operaház magánénekeseit láthatja a nagyérdemű. A vendégművészek mellett a kolozsvári énekesek nagy része frissen debütál a darabban, így: Bardon Tony, Covacinschi Yolanda, Sándor Árpád, valamint Vigh Ibolya” (*Szabadság*, 2011. márc. 8.). Fellépnek még Szilágyi János, Ádám János és Barabás Zsuzsa. Az előadás karmestere Horváth József. Szinberger Sándor egykori rendezését Gombár Annamária újította fel.

Egy másik hír szerint 150 éve, 1861. március 9-én mutatták be Pesten a legnagyobb magyar történelmi operát, Erkel Ferenc *Bánk bán* című operáját. Ebből az alkalomból a *Szabadság* napilapban ennek az operának a történetéről, átdolgozásairól, stíluselemeiről olvashatunk, de láthatunk két ütem

reprodukciót is a *Keserű bordal*ból Erkel Gyula kézírásával.

Az előadások kritikái helyett – mivel ezt a feladatot, úgy tűnik, már senki sem vállalja – a Művészeti Titkárság közleményeit olvashatjuk. A Titkárság javára írható, hogy igyekszik minél több információval szolgálni a soron következő műről. A március 31-i *Rigoletto* előadáson Gilda szerepét az Egyesült Államokból érkező Dalma Boronkai Rodriguez játssza, a címszerepben Oleg Ionesét, a román opera magánénekesét hallhatjuk-láthatjuk. Az előadás rendezője Selmeczi György, karmestere Jankó Zsolt.

Április 14-én mutatkozik be G. Puccini *Pillangókisasszony* című operájában a társulat új baritonja, Balla Sándor. A művész tanulmányait a kolozsvári és a brassói zeneakadémián végezte, 2006-tól a krajovai Elena Teodorini Operának volt tagja, innen szerződött át városunkba. Koncertjei és alakításai jelentős sikert arattak Európa- és Amerika-szerte. Partnere Carmen Gurban, a testvérintézmény magánénekes, aki gyakori vendége operánknak. Az előadás karmestere Kulcsár Szabolcs, rendezője Vincent Liotta.

„A Kolozsvári Magyar Opera ez alkalommal gyűjtést szervez a japán természeti katasztrófa károsultjainak javára, az adományokat a Japán Művészeti és Kulturális Központon keresztül juttatják el a károsultaknak. (Művészeti Titkárság: Új szólistával gyarapodott az opera. In: *Szabadság*, 2011. április 2.)

Balla Sándor Kolozsvárra való szerződéséről tudósít a *Krónika* napilap április 13-i száma is.

Reménykedve tér vissza Kürthy András a Kolozsvári Magyar Opera társulatához. Ez a címe a Laskay Adrienne által készített

interjúnak, amelyből megtudhatja az olvasó, hogy Kürthy András rendező, több nagyon jelentős és színvonalas kolozsvári rendezése után (*Simon Boccanegra*, *Macbeth*, *Mátyás a vérpadon*, *Nabucco*) ismét városunkban rendez, színpadra viszi Donizetti *Szerelmi bájital* című operáját. A rendező mesél munkájáról, kitér az elmúlt 20 év színpadi megvalósításaira is, melyeket Európa és a világ más pontjain vitt sikerre. Kürthy az interjút a következő szavakkal zárja:

„Ha az elmúlt évek sok szakmai élményéből egyet kell kiválasztanom, azt emelem ki, ami összeköti az 1990-es évek elején a KMO társulatában és a 2000-es években Pekingben tapasztaltakat: az idősebbek és fiatalok erőt adó lelkesedését az alapos, a közreműködőknek is sok örömet adó munka iránt. Abban reménykedem, hogy visszatérve a Kolozsvári Magyar Opera társulatához, ugyanezt az élményt adhatjuk majd egymásnak, mindnyájunk és a közönségünk örömeire és épülésére.” (*Szabadság*, 2011. április 15.)

A 2011-es Liszt-év

■ A Liszt-év alkalmából egy szép művészi összefogás született, amelynek eredménye egy Liszt-koncert a kolozsvári evangélikus templomban. Április 16-án a *Via Crucis* csendült fel, Liszt Ferenc tizenöt részes műve, amely magába foglalja a 14 stációt és egy bevezetést, amely egy 6. századi himnusz parafrazálása. A mű, amint címe is jelzi, Jézus keresztútját és kínhalálát jeleníti meg a zene segítségével, méltó bevezetője a közelgő húsvéti ünnepkörnek. „A mai

fül sok mindent megtanult Liszt kora óta, de még ma is világosan felismerhető, miként fordul a szerző az egyházzeneírás terén kora *sima* és problémamentes ceciliánus eszményeivel szembe egyféle avantgardizmus felé” – jegyzi meg a cikket író Joó Kristóf a *Szabadság* napilap április 15-i számában.

A zenemű alaphangszere az orgona, mintegy gerince, amelyre épülnek a szólistikus és vegyes kari részek. A szöveg a bibliai szenvedéstörténetre épül, de tartalmaz két protestáns korált és egy szekvenciárszöveget is (*Stabat Mater*).

A hangversenyen fellépett Kele Brigitta, Molnár Mária és Veress Orsolya, a Kolozsvári Magyar Opera magánénekesei, valamint Balogh Örs és György Róbert. Az orgonát Horváth Zoltán szólaltatta meg, a vegyes kar pedig a Jakabffy Tamás által vezetett Schola Gregoriana Monostorinensis, kiegészítve alkalmi kísérettel. A produkciót a Román Televízió magyar adása is közvetítette egy későbbi időpontban.

Lássuk akkor a kritikát is, amelyet részleteiben közlünk.

„Érdekes, hogy a 15 tételből álló, kórusra, szólistákra és orgonára komponált mű zenei anyagában hogyan ötvöződik a gregorián korál, a középkort és reneszánszot idéző modális hangzásvilág, nem beszélve a barokkban elterjedt protestáns korálharmonizációról és a késő romantikára jellemző kromatikáról.

Liszt korábbi oratóriumaival ellentétben a *Via Crucis*-nál nem tapasztalhatjuk a passió ünnepélyességét és monumentalitását megjelenítő énekes és hangszeres előadói apparátust. A szólóénekeseket és a kórust csupán az orgona kísé-

ri. Az egyes stációk üzeneteit sem a szólisták vagy a kórus tolmácsolja, hanem az orgona.

A mű legfontosabb jellemzője a letisztultság és a nemes egyszerűség. (...) A mű modális harmóniai mellett kiemelkedők a három, illetve négy hangból álló motívumok, a harmadik stáció ritmikája, a hatodik stáció koráldallama.

Ami az előadókat illeti, fiatal, de ugyanakkor megfelelő tapasztalattal rendelkező énekeseket hallhattunk, akiknek hangji adottságaik és kidolgozott technikájuk folytán nem okozhatott különösebb erőpróbát a Liszt-mű megszólaltatása. A szólisták magabiztos és színvonalas produkciója mellett kihívást jelenthetett a Schola Gregoriana Monostoriensis tagjai számára az – egyébként sikeres – felzárkózás. (...) Az érthető szövegmondás mellett a zenei frázisok formálása is figyelemre méltó volt. (...) Jakabffy egyszerű és precíz gesztikáját jól lereagálták az előadók. A karnagy mellett a produkció kulcsembere Horváth Zoltán művésztanár volt, aki a mű orgonaszólamát tolmácsolta. Horváth (is) tapasztalt előadóművész, illetve kísérő. Bravúros technikája átsegítette a mű buktatóin, és biztos támpontként szolgált mind a szólistáknak, mind az énekkarnak.” (Nagy-Hintós Diana: Liszt Via Crucis című műve Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2011. április 18.)

Ugyancsak a húsvéti ünnepkör szolgált a soron következő esemény is.

Az opera április 25-én húsvéti gála-hangversenyt szervezett *Nemzeti Gálaest az új magyar Alaptörvény üszteletére* címmel, melynek jelmondata: „Jegy helyett

piros tojás a belépti díj”. A hangverseny érdekessége, hogy ugyanabban az időben kilenc magyarországi városban és Kolozsváron csendül fel Kodály Zoltán halhatatlan műve, a *Psalmus Hungaricus*. Ezt követően a hangverseny második részében magyar zeneszerzők művei hangzottak el. A fellépők közt ott voltak: Sándor Árpád, Szilágyi János, Fülöp Márton, Bardon Tony, Vigh Ibolya és Molnár Mária. A gála karmesterei Selmeczi György és Kulcsár Szabolcs, közreműködött az opera ének- és zenekara, illetve a Tarisznyás Néptáncgyűttes.

A Művészeti Titkárság közleménye szerint: „Az esemény a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Kulturális Államtitkársága felkérésére és támogatásával született. Az új alkotmányt köszönti ez a méltó és magas színvonalú művészeti eseménysorozat, amelyről televíziós egyenes adásból szerez majd tudomást a néző.

Nem mindennapi jegyellenőrzésnek lesznek tanúi az érdeklődők: piros tojások kerülnek jegy helyett a húsvéti kosarakba, majd az előadás végén együtt ünnepel néző és művész az opera emeleti előcsarnokában.”

A következőkben ismét a nagyrepertoár darabjai kerülnek bemutatásra.

A Művészeti Titkárság tudatja, hogy május 5-én újabb bemutatóval jelentkezik a magyar opera: Gaetano Donizetti *Lammermoori Lucia* című operáját viszi színre a társulat Gombár Annamária rendezésében, Horváth József karmester zenei vezetésével. Az előadás szereplői: Balla Sándor, Florin Eştefan, Covalcinschi Yolanda, Pataki Adorján, Bardon Tony, Szilágyi János, Molnár Mária, Veress Orsolya és Molnár János. A bemutató után sajnálatos módon nem készült kritika.

Az opera újabb bemutatója május 12-én és 19-én Leoncavallo *Bajazzóké* című operája, melynek címszerepét, Caniót meghívott vendég, László Boldizsár, Magyarország legismertebb dzsesszvokál-együttesének, a Cotton Club Singersnek az alapítója énekel. Az előadás rendezője Szabó Emese, karmestere Jankó Zsolt, karigazgató Kulcsár Szabolcs. A vendégművész mellett felléptek még: Balla Sándor – Prológus (május 12.), Florin Eştefan – Prológus (május 19.), Kele Brigitta – Nedda, Sándor Árpád – Tonio, Bardón Tony – Beppo, Fülöp Márton – Silvio (május 12.), Naphegyi Béla és Kovács Ferenc, a két pór. A díszleteket Venczel Attila, a jelmezeket Szabó Emese tervezte.

Az előadás kritikáját – jobb híján – ennek a kötetnek az író-szerkesztője írja, abból a meggondolásból, hogy egy ilyen jelentős bemutatót nem lehet, nem szabad szó nélkül hagyni. A *Bajazzóké* a magyar opera történetében szinte állandó jelleggel megtalálható a repertoárban.

„Érdekes kísérlet egymás mellé sorakoztatni az eddigi színpadi megvalósításokat. Az első bemutató 1953. május 7-én volt Szinberger Sándor rendezésében, Rónai Antal zenei vezetése alatt. A szólisták az egykori »aranycsapat« tagjai: Sallay Margit, Ottrok Ferenc, akiről mindjárt megjegyezzük, hogy egy estén énekelte Caniót és a *Paraszttbecsület* Turidduját, ami rendkívüli teljesítménynek számít, és Kolozsváron eddig csupán Szilágyi Ferenc volt képes a nyomába lépni. Tonio szerepében Sass Lászlót hallhattuk, aki a Prológus szerepét is énekelte, az eredeti parti-

túrában ugyanis ez a szerep Tonyóra van osztva. Fellépett még Vida Viktor (Silvio) és Horváth László (Beppo). A színpadi díszlet Takáts Zoltán festőművész, a kosztümök H. Roşescu Lya munkái voltak. (...) Az akkor fiatal intézmény előadása hagyományos, klasszikus elemekre épült, a fellépő művészek és az előadás megvalósítói biztosították a produkció művészi színvonalát. Későbbi előadásokban Vancea Erzsébet, Vonica Lucia, Albert Annamária is fellépett Nedda szerepében.

A második színre állítás 1978. április 11-én Vargha Zoltán rendezésében látott napvilágot, egy estén Mascagni *Paraszttbecsületével*. Az előadás karmestere Szarvady Gyula volt, a díszleteket Fodor Gábor tervezte. Ebben az előadásban a Prológust Szilágyi Károly énekelte, akit a rendező kiültetett a színpad sarkába minden logikát mellőzve, ugyanis a továbbiakban nem vett részt a drámai cselekményben. Ezért a kritika a megfelelő hevességgel támadta is ezt a rendezői elképzelést. A szereplők közt ott találjuk a már említett Szilágyi Ferencet, Vargha Piroskát, Fogel Lászlót (Silvio) és Kontz Gábort (Beppo). A kritika külön kiemeli Andrásy Gábor Tonio-alkítását (ettől most eltekintünk – szerk. megj.) (...)

A harmadik bemutató (1995. május 18.) rendezője Katona Zs. József, díszlettervezője Kreszánkó Viktória (m. v.), karmestere Hary Béla volt. Érdekessége volt az előadásnak, hogy a *Paraszttbecsületet* és a *Bajazzóké*kat egy díszletben játszották, a rendező felfogása szerint ugyanabban a délolasz városban.

Katona rendezése modernebb volt az előzőknél, az egyszerű, de szuggesztív díszlet jól szolgálta az előadást. Mindemellett a kritikus Morvay István kiemeli, hogy: »Nem tartom szerencsésnek, hogy az opera prólógusa – az operairódalom egyik legszebb baritonáriája és a Harangkórus alatt az előtérben pueril pantomim folyik három fiatal táncos (?) létramászásával. Leoncavallo zenéje nem szorul segédeszközökre, ezek csak elvonják a hallgató figyelmét.« Az előadás szereplői: Molnár János (Canio), B. Konrád Erzsébet (Nedda), Merk István, Hercz Péter (Tonio), Fülöp Márton (Silvio), Szabó Péter, Tőkés Ferenc (Beppo). (...)

2011. május 12-én volt az utolsó bemutató, melynek fiatal megvalósítói figyelmet érdemelnek. Hosszú idő után mondhatjuk el újra, hogy a szereposztás telitalálat. A szép, fiatal hangok jól érvényesülnek ebben a szenvedéllyel teli zenedrámában. Kiváló Jankó Zsolt karmester munkája is, ahogyan összefogja és értelmezi a zenei szöveget, ami sajnos nem mondható el minden esetben a fiatal rendezőnőről, Szabó Emeséről, akinek különben sok jó játékosletét lehet kiemelni. Az előadást túlságosan mozgalmassnak, túlságosan zsúfoltnak éreztem. Itt utalok vissza a fentebb említettekre, tudniillik arra, hogy a sok felesleges mozgás éppen a lényegről vonja el a figyelmet.

Karmesternek és rendezőnek is feltétel nélkül a zenedramaturgiai anyagból kell kiindulnia, a zenei szövegben minden benne van, amit érdemes és ki is kell domborítani. A *Bajazzók* zenéje kőkemény drámáról, sőt, tragédiáról szól, a kiszol-

gáltatott emberek tragédiájáról, mert hiszen ebben a felállásban mindenik szereplő valamilyen módon kiszolgáltatott. Erről szól a zenedráma, amit a verista burok csak felerősít. És itt van egy komoly buktató: a verizmust csak egy nagyon keskeny palló választja el attól, hogy az előadás valami egészen másba csapjon át. A pályájuk elején alkotó rendezők általános hibája, hogy kényszeresen mozgatják a szereplőket, amit azonban el kell kerülni. Bár közhely, de a kevesebb sokszor több. Még egyszer: a zene azt is elmondja, amit nem szükséges sem szavakban, sem feltétlenül mozgással kifejezni. A Harangkórus például hagyományosan koncertszám, és az amúgy is leszűkített színpadon, ahol a játéktér tágasságának szükségességét nem veszi figyelembe a tervező (kár, mert a díszlet magában szép és ízléses, Venczel Attila munkája), a tömeg szinkronmozgatása a nézőtérről nézve nem tűnik a legjobb megoldásnak. Ez vonatkozik a színészvezetésre is. A rendezőnek éreznie kell, hogy mikor, mennyit és hogyan mozgassa a szereplőket, hangsúlyoznám: egyénre szabottan, mert egy jó értelemben vett egyensúly csak így alakulhat ki zenedramaturgia, karakter és cselekménybonyolítás között. Úgy érzem, hogy a számos szép megoldás ellenére az előadásnak ez volt a gyenge pontja.” (Laskay Adrienne: *A Bajazzók a Kolozsvári Magyar Operában*. In: *Szabadság*, 2011. május 21.)

A következőkben kedves vendégnek tapsolhatott az operettkedvelő közönség. Több év után lépett ismét színpad-

ra a Kolozsvári Magyar Operában: Orth Éva operaénekes. A korok, stílusok és műfajok sokszínűsége pályakezdése óta jellemzi, 1998-ban a Jákó Vera Alapítvány által szervezett nemzetközi szemlén Ezüstkoszorús nótáénekes címet nyert el. A magyar operában Marcsa szerepében lépett fel a *Mágnás Miska* című Szirmai-operettben. Kereskényi Hajnallal készült interjújában feleleveníti pályájának azokat az eseményeit, amelyek Kolozsvárról (és az országból) való 1999-es eltávozása óta történtek. Jelenleg a Miskolci Nemzeti Színház énekesnője. Szívesen emlékezik a Kolozsváron töltött évekre, partnereire, kollégáira. Mint mondja: „Hary Béla és Szabó György tiszteletére játszom...”

Az opera egy másik vendége a színtén Magyarországról jövő Kovács István, aki Cipolla szerepében lép fel Vajda János *Mario és a varázsló* című operájában.

Az évad végén a szokásnak megfelelően az eltelt időszak értékelése következik, egyben szó esik az utolsó előadásról is. A hosszú cikkből – Köllő Katalin tollából – kiderül az intézményről:

„Gazdag évadot zárnak, a terveknek mintegy nyolcvan százalékát valósították meg, objektív vagy kevésbé objektív okok miatt módosult az eltervezett műsorrend, emiatt az évad második felére besűrűsödtek az események. – Az objektív okok közé tartoznak a betegségek, az elvállalt, majd visszautasított szerepek, de a nem pontosan kiszámított felkészülési feltételek is, ez utóbbi nagyrészt a mi hibánk, hiszen olyan címetek tűztünk műsorra, amelyekhez nagyobb munkamennyiség kapcsolódott, így nem mértük fel jól

a helyzetet. Ezért lett zsúfoltabb az április-május-júniusi programunk, ami kemény munkatempót igényelt mindenki részéről. Ha azonban visszatekintünk, hogy milyen színvonalú előadásokat sikerült színpadra vinni ebben az időszakban – gondolok itt a *Lammermoori Luciára*, a *Bajazzókra*, a balettbemutatókra és a holnap *Gianni Schicchi*-re, valamint a *Mario és a varázslóra* –, akkor joggal lehetünk büszkéek az eredményekre – magyarázta Szép Gyula. (...) Puccini *Gianni Schicchi*-jét és Vajda János *Mario és a varázsló* című produkciónkat meghívta a Szegedi Szabadtéri Fesztivál. (...)

Az évad eleji kísérletezés – egy családi musical bemutatása – jó ötletnek tűnt, hiszen az *Ali baba és vAgy negyven rabló* című produkció nyolc teltházas előadást ért meg, és mint az intézményvezető elmondta: a jelenlegi körülmények között ez nem kis teljesítménynek számít. Az Erkel-napokat is sikeres rendezvényként könyvelik el, a húsvéti koncert pedig, amely a maga nemében újdonságnak számított, szintén jól sikerült, több vélemény szerint is a tíz bekapcsolódó helyszín közül a kolozsvári opera produkciója volt a legszínvonalasabb. A szilveszteri kabaré azonban, bár remek zenei anyagra támaszkodott, jók voltak a táncok is, az igazgató véleménye szerint mégsem sorolható a legsikerültebb produkciónk közé, ennek ellenére pozitívként könyvelik el a színházzal való együttműködés lehetőségét. Volt egy budapesti kiszállás is, amelyen egy nemzetközi csapat társaságában biztosították a zene- és énekkari jelenlétet, nagy sikerrel,

erre szintén büszkék az operások. Mindezek mellett több vendégművész is fellépett az évad különböző előadásiban, ami ugyancsak emelte a produkciók színvonalát.

Ami a holnap esti bemutatót illeti, a részletekről Gombár Annamária tájékoztatta a jelenlevőket. Mindkét előadás tulajdonképpen felújítás, de, amint a rendező elmondta, lehetőség volt az »újjávarázsolásra«, véleménye szerint ugyanis, ha az egykori rendezők – a *Gianni Schicchi* esetében Hero Lupescu, a *Mario és a varázsló* esetében pedig Békés András – itt lehetnének és felújítanák, ők is másként látnák a dolgokat, hiszen más korhoz szólnak most az előadások, más művészek vannak a szereposztásban, és az operarendezés is fejlődött húsz év alatt. (...)

A két főszerepet játszó művészeiről – Gianni Schicchit Sándor Árpád, a *Mario és a varázsló*-beli Cipollát pedig Kovács István alakítja – a rendező maximális elégedettséggel nyilatkozott, mint mondta, két nagyformátumú előadóművészt lehet látni a színpadon, akik mind hangilag, mind színészilag remek alakítást nyújtanak.” (Köllő Katalin: Évadértékelés és bemutató a magyar operában. In: *Szabadság*, 2011. június 8.)

Az idei operaévad utolsó bemutatója tehát a két egyfelvonásos: G. Puccini *Gianni Schicchi*-je és az említett *Mario és a varázsló*. A két előadást egy estén láthatja a közönség, melynek karmestere Selmeczi György, rendezője Gombár Annamária. Az orvos végzettségű ének-művész elsősorban oratóriuménekesként ismert, operaszerepei ezután követ-

keznek. Ahogy ő maga megfogalmazza: „Fontolva haladó énekes vagyok”.

Az előadás augusztus 17-én részt vett a Szegedi Szabadtéri Játékokon. Ennek az előadásnak a kritikájából közlünk.

„A Kolozsvári Magyar Opera szegedi kettős vendégjátéka gyors egymásutánban igazolta, majd cáfolta minden ellenérzésemet a rekonstruált előadásokkal szemben. A valahai nagy sikerek újraélesztése – hiszen a rossz előadások (feltehetően) eleve kirekesztődnek ebből a trendből – ellen több érv hozható fel, mint mellettük. A remélt anyagi előnyök kevésbé hangsúlyozódnak, az új generációk szembesítése a dicső múlt egy letűnt szeletével – vö. egy újszülöttnek minden vicc új – annál inkább jelent motiváló erő. A rekonstrukció kétségkívül tud praktikus és olcsó lenni (l. mondjuk a díszlet- és jelmezköltségek megspórolását, illetve jelentékeny csökkentését, ideális esetben a részleges vagy akár a teljes valamikori szereplőgárda átvételét), ám egy egykori produkció mesterseges újraélesztése figyelmen kívül hagyja a színház egyik leglényegesebb alaptételét. Azt tudniillik, hogy a színház nem légtüres térben lebegő valami, hanem – jó esetben – az adott korra, társadalomra, környezetre, még tágabban: az ott és akkor élő emberekre reflektáló, róluk (is) szóló, velük együtt létező művészeti kifejezési forma.

A recenzenst tehát éppúgy zarba hozzák az éveken-évtizedeken át erőszakkal életben tartott előadások, mint a tizen-huszonevessel ezelőtt bemutatott, majd nagy hirtelen

újra előrántott produciók, hiszen egykori éltető közegükről legfeljebb szemtanúktól vagy újságcikkekből értesülhetünk. Ráadásul a mindig gyanakvó kritikus hajlamos némi fantáziátlansággal is vádolni a reciklált előadások műsorra vételének értelmi szerzőit. A súlyos előítéletek persze tapasztalatokon alapulnak, s ezért fogadtam eleve némi kétke-
dással a Kolozsvári Magyar Opera június közepi kettős bemutóját, pontosabban annak az (operaját-
szásra [is] nagyjából alkalmatlan) újszegedi szabadtéri színpadra köl-
töztetett vendégjátékát. (...)

Az 1918-ban bemutatott *Gianni Schicchi* a *Triptichon* máig legnép-
szerűbb darabja, ami látszólag nem enged túl nagy teret a rendezőnek,
hiszen a halott Buoso Donati busás örökségére éhes rokonsereg, majd az őket átverő címszereplő egysze-
rű története lineárisan halad előre. Mondom még egyszer: látszólag,
hiszen 2007-ben éppen a Kolozsvári Állami Magyar Színház prózistái (!) és a világklasszis rendező, Silviu Purcărete győzött meg ennek ellen-
kezőjéről, amikor élettől duzzadó, nagyszabású halotti tort kreált az
alig egyórás buffából. Hero Lupescu húsz évvel korábbi rendezésének
elővétele mindezek fényében akár cinikus gesztusként is értékelhető
a prózai színészekkel egyazon épü-
letben működő operisták részéről. Ez a minden ízében áporodott, az
unalmat a közönségességgel vegyítő előadás ugyanis végletesen elköte-
lezi magát az avított és gondolatlan operajátzás mellett. A Donati há-
zát jelzésszerűen megidéző díszlet (Witlinger Margit), a magukat kor-

hűnek tettető ruhák (Kiss Zsuzsa) csak a produkció porosságát húzzák
alá. Selmeczi György karmester és a kolozsvári zenekar viszont az est
mindkét felének leginkább meg-
győző közreműködői; igaz, Lau-
retta áriájának váratlanul lelassított,
patetikus interpretációjára nemigen
tudok magyarázatot találni. Ahogy
a címszerepet alakító Sándor Árpád
kínos indiszpozíciójára sem: rekedt
kiabálását azzal próbáltam feledtet-
ni, hogy négy évvel ezelőtti alakítá-
sára emlékeztem...

Innen szép győzni, és a szünet
után sikerült is: a *Gianni Schicchi* után
majdnem kereken hetven évvel később,
1988-ban a Magyar Állami
Operaházban bemutatott *Mario és
a varázsló* a magyar operairódalom
egyik gyöngyszeme. Elfeledett kincs,
bár az operaházi bemutató sikere
után évekkel később Debrecenben is
játszották, Kerényi már említett ren-
dezése pedig Miskolcon, Pécsen és
Budapesten is látható volt. A mos-
tani remake Békés András 1990-es
kolozsvári rendezésén alapul (ami
a budapesti ősbemutató átültetése
volt), s meglepő módon gyakorla-
tilag semmit sem veszített erejéből.
A puritán, ezúttal világos deszkala-
pokkal körbevett színpadi tér csak
kevésbé kelt frissebb benyomást,
mint az előbbi díszlet (Witlinger
Margit és Venczel Attila).

Az olasz kisváros spektakulum-
ra kiéhezett lakóit sikerül a szűk
térben hatásosan mozgatni: a nagy
egyéniség és a neki kiszolgáltatót,
ösztonösen alárendeltekkel álló tö-
meg viszonya ízléses képekbe ren-
deződik. És bár akad egy-két rövid
szóló, az egyetlen valódi és komoly

szerep az operában mégiscsak a varázslóé. Azt is mondhatnánk tehát, hogy a Cipollát alakító személyen áll vagy bukik a mindenkori produkció. A jelentékeny nemzetközi karriert a háta mögött tudó Kovács István elsőrangú alakítása látványosan megemeli a kolozsváriak tisztes előadását: férfias kisugárzása, szuggesztív jelenléte mellett a könnyed magabiztossággal abszolváltnak szóló is azt mutatja, hogy személyében sikerült rátalálni egy minden szempontból ideális Cipollára. Kovács a Vajda-operát finoman belengő erotikát, a *Mario és a varázsló* között kimondva-kimondatlanul feszülő érzéki szálát finom eszközökkel, jó ízléssel teszi nyilvánvalóvá. Az összesen alig kétórás estet nyitó kellemetlen meglepetés után felemelő pillanatok – lehet, hogy a megfelelő közreműködőkkel mégiscsak van értelme a rekonstrukciónak?” (Jászay Tamás: Giacomo Puccini: Gianni Schicchi, Vajda János: Mario és a varázsló / Szegedi Szabadtéri Játékok 2011. In: Revizor. A kritikai portál, 2011. augusztus 17.)

Puccini *Gianni Schicchi* című előadásának megvalósítói: vezényel: Selmeczi György, díszlettervező: Witlinger Margit, jelmeztervező: Kiss Zsuzsa. Hero Lupescu rendezését (1987) rekonstruálta: Gombár Annamária. Szereplők: Sándor Árpád, Kele Brigitta, Veress Orsolya, Pataki Adorján, Laczkó V. Róbert, Covacinschi Yolanda, Egyed Apollónia, Sziklavári Szilárd, Szilágyi János, Naphegyi Béla, Molnár Mária, Ádám János, Veress László, Kovács Ferenc, Rigmányi István.

Vajda János *Mario és a varázsló* című előadásának előadói: vezényel: Selmeczi György, díszlettervező: Witlinger Margit, Venczel Attila, jelmeztervező: Kiss Zsuzsa. Békés András rendezését (1990) rekonstruálta: Gombár Annamária. Szereplők: Kovács István m. v., Vátány Zsolt m. v., Hary Judit, Veress László, Maneszes Márton, Szilágyi János.

Vajda operájának címszerepét Laczkó V. Róbert is alakította.

Gálaesttel zárja a Kolozsvári Magyar Opera a 2010/2011-es évadot. A Kirkósa Júlia művésznő tiszteletére készült *Vissi d'arte* (A művészetért élttem) című ünnepi esemény rendezője a Budapestről érkezett Kürthy András, karmesterei pedig Petre Sbârcea, Horváth József, Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs. Az est házigazdája Salat Lehel, a Kolozsvári Állami Magyar Színház színművésze – áll a Művészeti Titkárság közleményében.

Kürthy András így vall az énekesnőről: „Az engem hosszú időre Kolozsvárhoz kötő találkozások között az egyik legmegragadóbb volt a hangjával, megjelenésével, szuggesztív színpadi személyiségével kitűnő szoprán, (...) a nem mindennapi talentumok birtokosa, *par excellence* operai hősnő, született Verdi-heroína.”

Kirkósa Júlia mellett a gálán fellépett az opera szinte valamennyi énekművésze, és vendégként többen is a román opera magánénekesei közül.

2011/2012

■ Újra bérletet hirdet és számos előadást is kínál közönségének a Kolozsvári Magyar Opera a 2011–2012-es évadban. Az iskolásoknak (I–VIII. osztály) szól

a *Ruba István-bérlet*, amely nagyszínpadi előadásokat tartalmaz, a középiskolásoknak *Erkel Ferenc-bérletet* ajánl, a *Rónai Antal-bérlet* pedig a felnőtteknek szól.

A bemutató előadások a következők: a *Szentek és démonok* színpadi fantázián kívül, mely szerepelt már a műsortervben Selmeczi György rendezésében és vezényletével, három bemutatót ígér az opera: Kálmán Imre: *Cirkuszhercegnő*, Gaetano Donizetti: *Szerelmi bájtal*, valamint 2 balettelőadás: Claude Bolling: *Umbrella* és Igor Sztravinszkij: *Tavaszi áldozat*. A részletekre később térünk ki, a kritikák alkalmával.

A bemutatók és a repertoár-előadásokon kívül az intézmény meghívottai: Miklósa Erika (Budapest), aki a *Rigolettóban* lép fel Gilda szerepében, és az egykori kolozsvári művész, Kálmándi Mihály (Budapest) szintén a *Rigoletto* vendégszereplője. A *Bobémélet* két főszerepében tehetséges fiatal művészeknek tapsolhat a közönség, Nagy Zoltánnak (Bécsi Állami Operaház) és Balczó Péternek (Debrecen). A *Bajazsók* címszerepében fellép László Boldizsár (a Cotton Club Singers egykori alapítója). Az év végét a szokásnak megfelelően *Szilveszteri előadás* zárja.

Az ős gyászt hozott: elhunyt Hary Béla karmester (1934–2011), a magyar opera örökös tagja, két ízben is igazgatója. A gyászbeszédekből kiemeljük Szép Gyula igazgató gondolatait, melyek szerint Hary Bélával egy lángoló képzeletű személyiség, elhivatott művész és bátor vezető száll sírba. Nagy-Hintós Diana a *Szabadság* napilapban megjelent nekrológja érdemben méltatja a kitűnő karmester, zeneszerző és szervező személyiség érdemeit. Megemlíti, hogy Hary Béla vállalkozott először Bartók Béla színpadi műveinek bemutatására a ko-

lozsvári magyar színpadon, de jelentős szerepet játszott az erkeli életmű színrevitelében is mint karmester és dramaturg. Karmesteri tevékenységét számos rangos magyarországi díj és kitüntetés honorálta. Zeneszerzőként több balettzenét (*Sárga rózsá, Hófehérke és a bét törpe, Játékpárádé*), musicalt (*Farsang*), zenekari és kamaraműveket írt. Életről és munkásságáról életrajzi könyv készült a Korunk – Kompress Prospero-sorozatában (2008). László Ferenc muzikológus még pályája elején írta róla a következőket: „Hary Béla köztudomásúan kitűnő muzikus, mint színpadi karmester is kiforrott egyéniség, aki a színpadi ösztönművészet szellemében dolgozza ki zeneileg az operák, illetve a balettek partitúráit.”

„Rendkívüli karmesteri teljesítményben gazdag zenei életmű zárult le halálával, immár végérvényesen” – zárja nekrológját Nagy-Hintós Diana.

„A *Csárdáskirálynő*vel nyitja a 2011–2012-es évadot a Kolozsvári Magyar Opera. Az évadnyitót a tradíciónak megfelelően sajtótájékoztató előzte meg, melyen az évad várható eseményeiről tudattak, amelyen az előző évad értékelése mellett Szép Gyula igazgató beszélt az elkövetkező évad fontosabb terveiről is. „Az idei évad programjában valamennyivel kevesebb bemutatóra számíthatunk, de október 6. és 26. között nemzetközi Liszt-fesztivál zajlik, ennek keretében számos rendezvény lesz” – közölte az igazgató, majd beszámolt arról is, hogy az opera részt vesz a krajovai operafesztiválon, és azt is hozzátette, hogy hosszú évtizedek óta nem vendégszerepeltek a Kárpátokon túl. „Ezért rendkívül fontos számunkra ez a fellépés, a fesztiválon a *Kékszakállú herceg várával* szerepelünk majd – hang-

súlyozta Szép Gyula. Az évad következő bemutatója, a *Cirkuszherceg*, az igazgató szerint régi »adóssága« az intézménynek, hiszen körülbelül 21 éve nem volt műsorra tűzve ez a Kálmán-mű, amely a *Csárdáskirálynő* és a *Bajadér* mellett a zeneszerző legnépszerűbb operettje. Ennek rendezője Szabó Emese.

Idén is lesz szilveszteri szórakoztató műsor Gombár Annamária rendezésében, és sor kerül egy balettelőadásra is *Tavaszi áldozat* címmel, melyet Jakab Melinda elképzelésében visznek színre, a Sztravinszkij-zenére készülő előadás karmestere Jankó Zsolt. Az utolsó premierre május közepén kerül sor, Donizetti *Szerelmi bájtal* című művét Kürthy András rendezésében láthatja a közönség.”

„Selmeczi György rendezi az október 6. és 27. között zajló Nemzetközi Liszt Ferenc Fesztivál keretében sorra kerülő bemutatót *Szentek és démonok* címmel, egyfajta színpadi fantázia Liszt életéről és műveiről.” Selmeczi egy dramaturgiai kísérletet akar létrehozni, amely a Faust-problémakörhöz tartozik. Mint mondotta: »a Faust-modell az európai gondoltság alaptoposza, az európai emberi viszonyoknak a legalapvetőbb megfogalmazása. A fausti paktum minden művészember számára a leglényegesebb mozzanat, a tudás, a művészi kifejezés érdekében kötjük meg ezt a paktumot, akár a sátánnal is. Olyan válaszút, amelyben a lelkünket, az üdvösségünket is odadobjuk cserébe azért, hogy elnyerjük a képességet a nagyszerű művészi közlésre és a tudásnak a végső értékeire. Ez engem mindig nagyon foglalkoztatott, de ezen belül az is, hogy Liszt élete és életműve

nagyon erősen fausti fogantatású. Kicsit olyan, mintha Liszt tudatlanul arra törekedett volna, hogy egy ilyen fausti helyzetbe kerüljön egész életében. Liszt figurája sajátos módon egyesíti a fausti és a mefisztói dimenziót egyaránt. Aki ismeri Liszt életét, folyton azzal szembesül, hogy Liszt figurája, zenéje, életének eseményei olykor fausti jellegűek, olykor pedig mefisztói jellegűek. És valahogy az élete végére és a kései nagy modernitásban ez a két modell, ez a két dimenzió összeáll egy egységes figurává, ahogy egyébként a fausti eszmében is« – magyarázza a rendező. A szöveg alapanyagát Egyed Emese segített összegyűjteni. »Ezt az irodalmi alapanyagot aztán szabadon használtuk fel, érdekessége, hogy Faust ugyan alapvetően Goethe nyelvezetén beszél, de olykor Petőfi, olykor Vörösmarty vagy éppen Wesselényi Miklós nyelvén. Tehát mindig másnak és másnak a szavaival szólal meg, és ebből különös dinamikája keletkezik annak a 19. századi gondolkörnek, amit szeretnénk nagyon modern eszközökkel megjeleníteni« – mondta.

Kiderült, ebben a produkcióban elsősorban a zenekaré a »főszerep«, hiszen óriási kihívásnak számít ezeknek a zeneműveknek az interpretálása (például a Mefisztó-keringő vagy a Dante-szimfónia), de a balettkarra is óriási teher nehezül, mert négy önálló balettkompozíció képezi a súlyponti blokkját ennek a produkciónak. – És természetesen nagyon fontos a gondolatok megjelenítése, ebben Bogdán Zsolt és Szűcs Ervin, a kolozsvári magyar színház két művésze vállal hatalmas feladatot, hogy

Faustot és Mefisztót megjelenítse számunkra. Mindent egybevetve tehát nagy műfaji kísérlet, ami nagyon közel áll az opera műfajhoz, annak ellenére, hogy nem annak készült, de Liszt életregénye annyira kínálta ezt az operai megvalósítást, hogy érdemes volt ebbe belevágni – összegzett Selmeczi György.” (Köllő Katalin: Operaévad: öt bemutató és Liszt-fesztivál. In: *Szabadság*, 2011. szeptember 21.)

Szép Gyula érdekességként említette meg, hogy felkérést kaptak a marosvásárhelyi színháztól, vegyenek részt az ő bérletrendszerükben. Az évad másik érdekessége az – mint már tudattuk, hogy a társulat meghívást kapott a craiovai fesztiválra is, ahol a Kolozsvári Magyar Opera *A kékszakállú herceg várát* fogja előadni. Az esemény fontossága és érdekessége abban áll, hogy operával kolozsvári társulat utoljára 1861-ben vendégszerepelt a Kárpátokon túli román területeken.

A társulat Ascher Tamás rendezte *Álarcosbál* című előadása a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának évadában is szerepel.

Szeptember 22-én új szereposztással játsszák a *Csárdáskirálynőt*. A minden idők legtöbbet játszott operettjét Selmeczi György rendezésében Kulcsár Szabolcs vezényli. A szereposztásban megtaláljuk Barabás Zsuzsát Vereczki Szilvia szerepében, Edvint az új szereposztás szerint Fülöp Márton, Cecíliát Jordán Éva, Bónit Madarász Lóránt, Stázit Covacinschi Yolanda, Ferkót Viola Gábor, a Kolozsvári Állami Magyar Színház művésze alakítja. További szereplők: Szabó József, Ádám János, Molnár János, Sipos László, Veress László,

Mányoki László, Dula Gyöngyi, Popovici Zsófia, Berciu Samu és Kovács Ferenc. Demény Péter szerint:

„Selmeczi Györgynek sikerült mindaz, amit csak a hagyományhoz való jó viszony eredményezhet. Olyan új operett született, amely merít a korábbi feldolgozásokból s helyenként az elődök játékaiból is, mégsem esik az epigonizmus gyanújába.”

A következőkben a kolozsvári Kamarazene Műhely nagy sikerű hangversenyéről számolunk be. A Műhely tagjai jórészt az opera zenekarának tagjai. A hangverseny nyitószáma Rossini harmadik, C-dúr szonátája volt, előadói Csép Anna (elsőhegedű), Szövérdi Csilla (hegedű), Kostyák Előd (gordonka) és Antal Attila (nagybőgő). Ezután következett a G-dúr szonáta, itt a két hegedűs helyet cserélt, Szövérdi Csilla volt az elsőhegedűs. Az est csúcspontja Mendelssohn 1825-ben komponált oktetttje. Előadói: Barabás Sándor, Balogh András, Szövérdi Csilla és Csép Anna (hegedű), Florin Bucovesan és Botár András (mélyhegedű), Kostyák Előd és Ortenszky Gyula (gordonka).

„A *főszerep* mindvégig az első kvartett prímhegedűsége, Barabás Sándoré volt. (Barabás Sándor az opera koncertmestere – szerk. megj.) Gyönyörű, egységes hangzást produkált az együttes az első tételben, amikor a nyolc hangszer fortissimo unisonóban pergő tizenhatod meneteket szólaltatott meg imponáló magabiztossággal. A lassú második tételben a témát a mélyvonósok mutatták be, ám ezt követően az elsőhegedű visszanyerte vezető funkcióját.

Ebben a tételben valósította meg a szerző a szólamok differenciálódását és érvényt szerzett a különböző hangszíneknek. Szépen hangzottak a harmadik tétel szökellő staccatói és trillái is, miközben újból meggyőződhattünk az elsőhegedű virtuozitásáról. A negyedik tétel témáját először a gordonka játszotta el, majd sorra vette át a többi hangszer. A feszültséget és a drámaiság fokozását a zenei dinamikai árnyalatokkal valósították meg.

A Kolozsvári Kamarazenei Műhely szeptemberi koncertje újabb sikert hozott a kolozsvári Transilvania Filharmónia, a Kolozsvári Magyar Opera és a Kolozsvári Nemzeti Rómán Opera hangszeres előadójának.” (Nagy-Hintós Diana: Újabb siker a Kamarazenei Műhely hangversenyén. In: *Szabadság*, 2011. szeptember 23.)

Mint már többször jeleztük, az opera különböző kulturális eseményekhez ad segédkezet. Ennek értelmében szeptember 29-én egy ősbemutatóhoz nyújtott segítséget. K. Boér Sándor *Gróf Bonneval vagy az idegenek Konstancinápolyban* című művét mutatta be a THÉ TRUPP Egyetemi Irodalmi Színpad és a Kolozsvári Magyar Opera. A négyfelvonásos érzékenyjáték projektfelelőse Egyed Emese költő, egyetemi oktató. Az előadást – miként a programfüzet írja – Mikes Kelemen halálának 250., a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc 300. évfordulójának tiszteletére mutatták be. Az előadás rendezője Szabó Emese, a zene Szép Bálint alkotása. A szereplők az egyetem diákjai.

Liszt Ferenc-fesztivál

■ A Nemzetközi Liszt Fesztiválra október 6–27. között került sor, amelynek teljes programját közöljük.

A Fesztivált egy vokálszimfonikus hangverseny vezette be (okt. 6.), amelynek előadói a Kolozsvári Magyar Opera Zenekara és a Magyar Rádió Énekkara. A hangverseny első részében magyar szerzők a capella kórusművei hangzottak el, vezényelt Somos Csaba (Budapest). A második részben hangzott el országos bemutatóként Liszt *Missa solennis* miséje (Esztergomi mise). Szólót énekeltek: Fodor Beatrix (Budapest), Schöck Atala (Budapest), Szerekován János (Budapest), Wagner Lajos (Debrecen). Vezényelt Kocsár Balázs (Budapest).

Október 8. *Magyar rapszódia*. Liszt rapszódiainak forrásai. Fellép a Jánoši-együttes, zongorán közreműködik Munkácsi Dóra és Gavriş Mira.

Október 10. *Fiatál zongoristák a Redutban*. Műsoron Liszt-művek. Fellépnek: Nagy Gergő, Munkácsi Dóra, Hergane Ionuţ Alexandru, Mateaş Daniel, Dumbrăveanu Bogdan, Diaconescu Mihai, Crişu Oana, Kolcsár Péter, Lászlóffy Réka, Cheju Lucian, Horváth Zoltán, Horváth Edit.

Október 13. *Szentek és démonok*. Színpadi fantázia Liszt Ferenc életéről és művéről. Közreműködik Bogdán Zsolt, Szűcs Ervin, Kele Brigitta, Balla Sándor, Varga István „Kiscsipás”, a Kolozsvári Magyar Opera balettegüttese, ének- és zenekara. Díszlet: Lőrincz Gyula, Jelmez: Kiss Zsuzsa. Koreográfus: Jakab Melinda. Karigazgató: Kulcsár Szabolcs. Dramaturg és a rendező munkatársa Szabó Emese. Irodalmi

munkatárs: Egyed Emese. Rendezte és vezényel: Selmeczi György.

Október 15. *Kamarazene-hangverseny*. Fellép a Liszt Ferenc Kamarazenekar (Budapest). Hangversenymester: Rolla János. Műsoron: Csajkovszkij-, Selmeczi-, Brahms-, Weiner-, Liszt-, Wolf-művek.

Október 16. *Orgonaest*. A hangverseny orgonistája Fassang László (Budapest). Műsoron: Liszt-orgonaművek.

Október 17. *Zongoraest*. Fellép Daniel Goïti. Műsoron Szkrjabin- és Liszt-zongoraművek.

Október 18. *Zongoraest*. Fellép: Rohmann Imre (Salzburg). Műsoron: D. Scarlatti-, Schubert-, Liszt-zongoraművek.

Október 19. *Liszt 200* – zongoraverseny fiatal zongoraművészek számára.

Október 20. A *Liszt 200* zongoraverseny díjazottjainak gálakonzertje.

Október 21. *Szimfonikus hangverseny* a kolozsvári Transilvania Filharmónia Zenekara és Női kara közreműködésével. Karvezető Cornel Groza. Szólista: Freddy Kempf (Anglia). Vezényel: Moldoveanu Nicolae (Svájc). Műsoron: Liszt I. zongoraverseny, II. zongoraverseny, Dante-szimfónia.

Október 22. Liszt születésnapja

De. *Nemzetközi zenetudományi értekezéslet*. Előadók: Angi István, Banciu Gabriel, Banciu Ecaterina, Boér Mária, Csákány Csilla, Fekete Miklós, Oltean Tatiana, Pap János (Budapest), Pușcaș Pavel, Sandu-Dediu Valentina (Bukarest), Vasiliu Laura (Iași), Vikárius László (Budapest).

Du. *Emléktábla-avatás a Redut épületén*, Liszt egykori kolozsvári koncertjeinek (1846, 1879) székhelyén.

Este: *Zongoraest*, fellép ifj. Csiky Boldizsár. Műsoron: Filtsch-, Chopin-, Liszt-zongoraművek.

Október 27. *Fesztiválzáró vokálszimfonikus hangverseny*. Fellépnek: a Kolozsvári Magyar Opera zenekara, a Bukaresti Rádió Énekkara, karvezető: Goia Dan Mihai, a kolozsvári VIP Gyermekkkórus, karvezető: Mariaș Mona Anca. Szóló: Iacob Iulia/Ungureșan Mălina, Maier Alexandru/Maier Andrei. Szólisták: Kele Brigitta, Veress Orsolya, Estefan Florin, Balla Sándor, Nagy Zoltán (Bécs). Vezényel: Horváth József. A hangversenyt élőben közvetíti a Radio România Muzical és a Radio România Cultural.

Mivel mi elsősorban operaház vagyunk, térjünk vissza az október 13-án bemutatott *Szentek és démonok* előadásra.

A FIDELIO hírportál 2011. szeptember 21-i közlése szerint különleges dramaturgiai kísérletet mutatnak be a Kolozsvári Magyar Operában: az egész társulat szereplésével készül *Szentek és démonok* címet viselő produkciót október 6. és 27. között megrendező Liszt-émlékestek keretében tűzik műsorra.

Liszt Ferenc munkásságát egy nagyobb lélegzetvételű előadásban tekinti át a Selmeczi György rendezte színpadi kísérlet. Az opera világa mellett sok irodalmi motívum is megjelenik a darabban. A különböző operaházi, színházi műfajokat organikusan beépítő kísérlet Liszt Ferenc és a mindenkori művészember Fausthoz való viszonyulását világítja meg.

Az alábbiakban Kulcsár Gabriella kritikáját közöljük, amely október 22-én jelent meg a *Szabadság* napilap Művelődés rovatában, *Szentek és démonok – premier a Magyar Operában* címmel.

„Fantasztikus alkotást üdvözölhetünk a Selmeczi György által rendezett és vezényelt *Szentek és démonok* című színpadi fantázia október 13-i bemutatóján. Az előadás a premiért megelőzően is igen vonzóan mutatkozott, hiszen rendezője egy olyan műfajt választott – színpadi fantázia –, amely már meghatározásában is hordozza a gondolati csapongás izgalmát, színességét, hangulati változásait. Az alkotó számára a fantázia egyfajta szabadságot jelent, amit Selmeczi György rendkívül kreatívan, zseniális ötleteivel ki is használt. Műfaja tehát sokak számára talán újszerű volt, modern, de véleményeim szerint nem annyira, hogy a közönség java része ne élvezte és értékelhette volna.

Ha valaki a színpadi fantáziától Liszt »életregényének« filmkockaszerű lepergetését várta, csalódhatott, ugyanis Selmeczi egy előbbi interjúban kifejtette, hogy nem életrajzi darabot, inkább Liszt »rögeszméiből« táplálkozó színpadi játékot akart létrehozni, amelyben igen fontos szerepet szánt a balettnak. Bár Selmeczi víziójában természetesen benne foglaltattak az életút legfontosabb szegmensei, de csak annyiban, amennyiben a rendező a fausti–mefisztói dimenzióban a liszti lélek vívódásait ecsetelni óhajtotta, miközben az irodalmi szöveghez »hozzárendelte« a hangulatban odaillő muzsikát. És tette mindezt egy olyan magas fokú szinkretizmussal, egységbe gyúrva a színpadi nyelv különböző formáit – zene, tánc, irodalom, képzőművészet –, ami nyilván a wagneri »összművészet« eszméjét

megelőlegező liszti életműnek is sajátossága.

A premiért megelőzően a Kolozsvári Magyar Opera honlapjának ismertetője kiemeli, hogy: »Liszt Ferencet és kortársait lenyűgözte, fogva tartotta az emberi szellem tragikus kétértékűségének, pusztító és teremtő voltának, a hit és a hitetlenség örök harcának motívuma. Liszt alkotának volt egy fausti és mefisztói vonása, így életét és művét csupán e kettő összefüggésében értékelhetjük igazán.« Selmeczit idézve az előadás tehát »egy olyan dramaturgiai kísérlet«, amely a Faust-témát járja körül, éppen azért, mivel Liszt emberi és művészi portréjának vonásai olykor fausti, olykor pedig mefisztói jellegűek. Liszt egész élete és életműve is a Faust–Mefisztó-princípium gomolygásában zajlott, hogy végül, a zeneszerző életének alkonyán e két modell egységes egészzé formálódjon.

A kétfelvonásos mű szöveganyaga Egyed Emese költő, irodalomtörténész segítségével állt össze. Az irodalmi szöveg érdekessége, hogy Faust ugyan alapvetően Goethe nyelvezetén beszél, de a magyar Faustok Petőfi, Vörösmarty, Wesselényi nyelvén. Az előadásban olyan Liszt-kortársak szövegei is elhangzanak, mint Victor Hugo, Heinrich Heine, Nicolaus Lenau, Alphonse de Lamartine, Hector Berlioz, Clara Wieck, Henry W. Longfellow. A Faust (Bogdán Zsolt) – Margit (Kele Brigitta) – és Mefisztó (Szűcs Ervin) trió hősei a darab folyamán rendre több alakot szimbolizálnak, alakjuk átértelmeződik olyan személyekké, akik Liszt életében vagy műveiben szerepet játszottak.

A művészek kifejező színészi alakítása, a szövegmondás érthetősége nagymértékben szolgálta a fantázia egységét. A rendező munkatársaként és dramaturgként feltüntetett Szabó Emese munkája a mű egészé formálását segítette. Itt jegyezni meg, hogy mivel a teremben igen nagy számban ültek román nézők is, az érthetőség kedvéért jó lett volna – ha nem is szóról szóra, de legalább esszenciájában – lefordítani és románul kivetíteni a szöveget. De talán a magyar szöveg kivetítése is sokak számára hasznos lett volna.

Liszt életének különböző stációit Selmeczi hét olyan képen ábrázolta meg, amelyek meghatározó jellegűek a liszti életútban. Anélkül, hogy az összes képet kielemezném, csak a művészi elképzelés és megvalósítás szempontjából számomra legérdekesebb pillanatokot emelem ki. Az egész 19. századi Magyarország benne lüktetett az első képen. A magyar honra, Liszt »hazátlan magyarságára« zeneileg a cigány kamasz hegedűszoja, az eredeti Rákóczi-nóta utalt. Ezt a »képet« egészítette ki a díszlettervező Lőrincz Gyula, aki szimbolikus elemekre alapozott: a háttérkép a magyar rónaságot ábrázolta, a magasban felfüggesztett óriászongora Liszt élettörténetének kezdetére és egész művészetét meghatározó jellemvonására utalt. A stilizált hintó vagy postakocsi, amely később Liszt »lakókocsija« lett, hogy is ne juttatta volna eszünkbe, hogy a zongoravirtuóz azzal utazta körbe egész Európát. Nagyszerű ötlet volt Lisztnek a párizsi szalonokban megélt élményeihez a »csodahangszer«, majd a hit otthona, a templom

és oltár, végül az elmúlás szimbólumaként ravatal és koporsó szerepét töltötte be. A leereszkedő háttérfüggöny zongorabelsője Liszt vívódásait, a lélek húrjait is szimbolizálta. Kiss Zsuzsa magyaros és történelmi jellegű jelmezeit, a modern és a korabeli öltözék összehangolását az 1838-as pesti árvízi drámában (és nem a műsorelőzetesemben tévesen említett szegedi árvíz!), az áradat »poklában«, az egyházi öltözéket a hit és templom jelenetében, és a finálé utókort meghatározó utcai ruhák sokszínűségét csak dicsérni tudom. Óriási művészi teljesítményként értékelhetem Jakab Melinda javarészt modern elemekre épülő expresszív koreográfiáit – kiemelten a Mefisztó kocsmá-, a zseniális árvíz- és a pokol-jelenet –, és a balletkar csodálatos, lenyűgöző interpretációját. Az énekkar (karvezető Kulcsár Szabolcs) országos bemutatóként szólaltatta meg *A strasbourgi katedrális harangjai* című Liszt-alkotást, amelyben a kórus és Balla Sándor tiszta, meleg baritonja, a wagneri elemek, a gregorián és a liszti egyházi hangzásvilág harmóniáját teremtette meg, a vallásos műhöz és a jelenethez illő áhítattal, meggyőzően. Nagy élmény volt számomra, ahogyan Kele Brigitta (Margit alakja) »a párizsi szalonok énekesnőjeként« Lisztnek Helene von Orléans verseire komponált zongorakiséretes (Selmeczi György zongorajátékával) *Die Macht der Musik – A zene hatalma* című dalát premierként bemutatta. Gyönyörű hangjával valóban megmutatta, milyen a zene hatalma. A hitélethez kapcsolódó képen a Szent Erzsébetté való átlényegü-

lés pillanatában – Liszt *Szent Erzsébet legendája* című vokálszimfonikus művéből – megszólaltatott nagyáriát Kele Brigitta alakításának másik élménypillanataként értékelhetem. A gyász letaglózó, súlyos hangulatát az alapzeneként felhasznált *La notte* című alkotás országos premierje teremtette meg.

Selmeczi György a *Szentelek és démonok* színpadi fantáziában minden általa elképzelt »képhez« megtalálta a hangulatában legodaillóbb Liszt-művet, és azokat, a zene- és énekkar ráfigyelő, dinamikus és árnyalt színű előadásának köszönhetően, a legnagyobb »hőfokon« dirigálta. Rendező és karmester szerepében azt az alapérzést közvetítette, miszerint Liszt életműve »dédelgetett gyermekként« mindig ott van a lelke mélyén. És Selmeczi víziója a fináléban arra is ügyelt, hogy a liszti életmű mit üzen a ma emberének. Nevezzük tehát Franz Lisztnek vagy Liszt Ferencnek, a lényeg az, hogy a magyar zene egyetemessé tételének csillagösvényén Liszt megkönyítette a Kodályhoz és Bartókhoz vezető utat.”

A következő kritika online jelent meg:

„Egy színpadi fantáziának jobb elnevezést adni nem lehet, mint »Szentelek és démonok«. E két tulajdonság, jellemvonás, adottság, képesség, hajlam a földkerekség minden emberében meg lehet, anélkül, hogy az illető ennek tudatában lenne.

A belső adottságai, az őt körülvevő világi környezet felszínre hozhatja mindazon emberi értékeket, erénye-

ket és hiányosságokat, gyengeségeket, melyek tulajdonképpen egy emberi életformát és az illető megnyilvánulásait, cselekedeteit meghatározzák.

Ilyen szempontból a 2011-es Nemzetközi Liszt Fesztivál Kolozsváron, a hajdani kincses városban lázba hozta a zenei élet szakembereit, ismerőit, akik közül kiemelkedik Selmeczi György (Kolozsváron született). (...)

Liszt Ferenc már gyermekkorától példaképe volt. A hangszerek közül is a zongora vonzotta a legjobban. Bárki kérte, nem húzódott leülni a zongora mellé játszani. Tudta pontosan, 2011 Liszt Ferenc születésének kétszázadik évfordulója. A kisördög nem nyugodott benne, nagy erővel hajtotta, amíg végül is összeállt egy színpadi fantázia, melyben felfed olyan liszti értékeket, melyek a nagy elődre jellemzőek. Zenei összeállításában a fiatalkori művektől kezdődően végigmegy azon a zenei úton, melyet Liszt Ferenc megtett. Szándékának könnyebb megértése érdekében a világirodalom egyik óriásának, Johann Wolfgang von Goethe gondolatvilágából merít.

Goethe strasbourgi egyetemista, amikor megfogalmazza a *Faust* első verssorait, melyen egész életén keresztül dolgozott. E munkájában rögzíti mindazt, ami eszméje az emberről és világról, félszázados életének tapasztalatain átsűrűződött. Az ember tragikuma van feltárva, az ellentmondás, a vágyak szárnyaló nagysága s az eszközök lenyűgöző csekélysége között.

Selmeczi György mindig meg tudta győzni környezetét művészi szándékainak igazáról.

A Kolozsvári Magyar Opera vezetőse ismerte azt a mély vonzódást, melyet évtizedek óta Selmeczi az operaház iránt tanúsít, ahol nem egyszer vezényelt, többször rendezett, ahol alkotásait bemutatták. Nyitottan fogadták az ajánlatát. Minden segítséget megadtak neki. Aki pontosan tudta, milyen zenei értékeket képvisel a kisebbségi sorsban is prosperáló operaház zenekara, énekkara, szólistái, műszaki személyzete. Nem kis feladat elé állította a művészeket.

A *Szentek és démonok* színpadi fantázia két részben, Liszt Ferenc életéről és művéről. A szövegrészben figyelemre méltó segítséget kapott Egyed Emese egyetemi tanár, költő, irodalomtörténészől. (...)

Az előadásban Liszt Ferenc műveiből elhangzott: I. magyar rapszódia, Mephisto-walcer, Die Macht der Musik, Seconde Valse oubliée (országos bemutató), Dante-szimfónia – Pokol, Szent Erzsébet legendája – részlet. A strasbourgi katedrális harangjai (országos bemutató), La notte (országos bemutató) és a XV. Magyar rapszódia.

Az egyedi előadás valóban beváltotta mindazt, amit Selmeczi a médiának elmondott. Olyan oldalról mutatta be Liszt Ferenc munkásságát, ami nem szokványos, holott csak Liszt művei hangzottak el egy nagyon egyéni válogatás, adagolás nyomán, melyet a balettbetétek látványilag csak fokoztak. A zene és a mozgás, a szöveg és a zene az emberi szentséget és démonizmust a mai ember számára

is jobban megközelíthetővé, érthetőbbé tették. A ma embere sem mentes mindattól, amit ezelőtt több száz évvel tett, cselekedett, gondolkodott. Az élet örök. A halál egyedi. Talán ezt emeli ki az előadás zárómozanata, amikor is egy adott pillanatban elhal a zene. A többi néma csend.

Liszt Ferenc mint alkotó ember megszűnt élni. A szentek világában él tovább, és démoni módon tud ránk hatni közel 200 éve.

Felejthetetlen este volt. (Csomafáy Ferenc: Szentek és démonok. In: *Erdon.hu* 2011. november 3.)

Engedtessek meg a szubjektívabb hozzáállás e kötet író-szerkesztőjétől: egy kritika, amely a Pulzus TV-adásban jelent meg.²⁹

„A *Szentek és démonok* Selmeczi György által felállított rendkívül érdekes analógia Liszt élete, művei és Faust személye között. Ahhoz, hogy érdemben beszélni tudjunk róla, az előadást látni kell. A produkcióról nem könnyű véleményt alkotni, még mindig töprengnek rajta. Műfajilag Selmeczi színpadi fantáziaként határozta meg, én mégis inkább a kísérleti előadás megjelölés mellett voksolok, mert megengedőbb jellegű.

A hét képen végigvonuló Faust–Mefisztó párbeszéd Egyed Emese költő-irodalmár válogatása különböző szerzők műveiből.

Az előadással kapcsolatban két gondolat foglalkoztat: egyrészt nem tudom eldönteni, hogy a szövegeket

²⁹ A *Pulzus* a román TV2 magyar nyelvű kritikai rovata volt, a Kritikusok Klubja, amely hetente jelentkezett a következő felállásban: TV, film, képzőművészet, kritikus: Szántai János; színház, irodalom, kritikus: Karácsonyi Zsolt; népművészet, táncművészet, kritikus: Könczei Csongor, zene, kritikus (ebben a periódusban): Laskay Adrienne. Az adás több éven keresztül élt, a 2011–2012-es évadban megszüntették.

válogatták a cselekményhez, vagy a szövegekhez igazították a cselekményt, másodsorban azon gondolkodom, mit értett meg az előadásból az átlag néző, aki nem ismeri Liszt életútját és műveit, és nem utolsósorban hogyan értelmezte a veretes, első hallásra nehezebben emészthető klasszikus prózai szöveget.

Eleve elválasztanám egymástól magát az előadást és gondolati háttérét. Az előadás mint színpadi produkció kitűnő, élvezhető, tele szép megoldásokkal, színészi, énekesi megvalósítással. Talán csak az énekkar homogenitását lehetne számonkérni. Azért azt megjegyzném, hogy az előadás második része számomra kissé elnagyoltnak tűnik, mintha elhalványult volna a fantáziaszülte vezérgondolat.

És itt elértem kritikám lényegéhez.

Bartók Bélának a Magyar Tudományos Akadémián felolvasott 1936-os *Székfoglalójában* találjuk: »Liszt egész gondolkodásának, világnézetének legpontosabb tükrét magában műveiben találhatjuk.« A prolóógus szövegéből is idézek egy mondatot, ennek fényében gondolom végig a történést. Lisztre vonatkozóan hangzik el: »Nagyszabású szellem, el lehet

mondani róla, hogy a művészete egy az életével.« A Faust-téma mindig is érdekelte, a 40-es évektől gyakorlatilag élete végéig, a tematika minden felbukkanása a zeneszerző énjének egy-egy önarcképtörredéke. Művei kapcsán fejt ki önvalomásként a fausti lélekhez való tartozását, de a megbánásra, vezeklésre való törekvését is. Mindemellett úgy vélem, hogy fausti-mefisztói vonásokat elsősorban zenéjében találunk, elég, ha csak a h-moll szonátára gondolunk, melyet sokan önéletrajzi műnek is felfognak (azaz: önmagáról mintázta a szerelmes, gyöttrődő Faustot és ellenpontját, a tagadás szellemét, Mefisztót), bár az újabb kutatások fényében mindez nem állja meg a helyét, de gondolhatunk továbbá a Mefisztó-keringőkre, Mefisztó-polkára. A Faust-témához kapcsolódó alkotásait elsősorban a Lenauhoz köthető művek alapján írta, kevésbé részesítette előnyben a goethei opust. (A Faust-szimfóniát ugyanakkor Goethe inspirálta.) De legnagyobb hatást John Milton *Elvesztett paradicsoma* gyakorolta rá, amely forrása is a h-moll szonátának.³⁰

Azt azért szubjektív véleményként megjegyezzük, hogy ha élete bőven rendelkezett mefisztói voná-

30 „Kevesebb mint egy évvel azután, hogy Liszt megismerte Carolyne Sayn-Wittgenstein hercegnőt (1848), kölcsönkapott tőle egy kötetet, John Milton *Elvesztett paradicsomát*. Milton művével kapcsolatban Liszt beszélt a Sátán természetéről: „...ami a Sátánt illeti, [...] végtelen arányokban szemlélve nem lehet más, mint a Kétely, a néma Bánat, a tátongó Csönd. A Sötétség fedelme sugarakat bocsát ki, akárcsak a Nap, de ezek Tagadás- és Halál-sugarak.” Egy 1851-ben írott levelében pedig említésre kerül „...a kígyó, mely elcsábította Éva őspanyankat...”. (...) Már az 1982-es doktori előadásomban jeleztem, hogy Liszt *h-moll szonátája* visszafojtott (piano, sotto voce), kétszer is habozó, de harmadszor mind határozottabban magasba lendülő mozdulatának optimizmusa (8 ütem, piano kezdetű *Allegro energico*, majd *crescendo* és *forte* a 9. ütemben) nem Goethe *Faust*-költményének pesszimista monológjára, hanem John Milton *Paradise Lost* költményére emlékeztet, melyben Éva őspanyank nem akarja kivárni az emberré válás lassú folyamatát, és ezért magasba lendül a karja, hogy letépje a tudás fájának a viruló, kecsesgető, de egyelőre még tiltott gyümölcsét. A *Szonáta* kezdete mintha Miltonnál és a Bibliában említett bűnbeesést/kiűzetést idézné fel.” (Idézet dr. Szász Tibor zongoraművész kitűnő tanulmányából: Utam Liszt Ferenchez. In: *Napút* 2020/8.)

sokkal is, életét mégsem a tagadás szelleme vezérelte.

A kezdő kép a kuruckorabeli Magyarországon játszódik, a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc idején. A szövegekönyv szerint itt találkozunk Faust (Bogdán Zsolt), Mefisztó (Szűcs Ervin) és Margit (Kele Brigitta). A történet egy adott pontig nagyjából a Gounod-operából ismert fonalat követi: Mefisztó kocsmája analóg a goethei Auerbach-pincével, egyértelmű a valpurgi éj analógiája is (itt kiemelném a balettkar kitűnő teljesítményét). Margit alakjával analógiába hozható Marie D’Aougout grófnő, aki a 3. képben Liszt szalonjában jelenik meg, ahol a párizsi művészvilág hírességei foglalnak helyet (figyelemre méltó Kele Brigitta ragyogóan előadott, nehéz énekszámja). A 4. képet a pesti árvíz katasztrófája uralja. Tehát keverednek az életrajzi események a fikcióval, és ami ebből kimarad, azt elmondja a zene.

A második részben a színt egy felfüggesztett óriás zongora uralja, amely később a nagy mester ravatalául szolgál. Az itt elhangzó párbeszéd tulajdonképpen a hit kérdését feszegeti, amelyhez a *Szent Erzsébet* oratórium ad zenei keretet. A liszti életrajz szellemében ez a gondolatfelvetés nem egyértelmű, hiszen Lisztnek nem voltak megindításai hitével szemben. Ami viszont gondolatébresztő lehetett volna az előadásban, azt a dramaturg kihúzta Mefisztó szövegéből: »Ó, telhetetlen szellemek! / Nos, hagyjátok a munkát az időre, / A nagy rombolóra.« Ez a pár szó utalás lehetett volna a 20. század zenéjére és tör-

ténéseire. Ezt a kérdést megkerülve elhangzik egy rövid Kodály-, illetve Bartók-idézet.

Liszt halála után újra a magyar róناسág tablóját látjuk, amelyben a Faustot alakító – immár bevallottan színész – mintegy összegzőként a liszti szellemet és életművet méltatja.” (Elhangzott a román TV2 Pulzus című kritikások klubjának 2011. október 26-i adásában)

A másik nagyszabású vállalkozás a *Szent Erzsébet* oratórium műsorra tűzése volt, melyet ez alkalommal sikerült méltó módon megszólaltatni.

„A Nemzetközi Liszt-fesztivált hangverseny zárta, melynek egyik eseménye a *Szent Erzsébet* oratóriumának bemutatása volt. A mű szólistákra, gyermekkarra, vegyes karra és zenekarra íródott. Kolozsváron 1879-ben, Liszt Ferenc másodszeri hangversenykörútja alkalmával mutattak be belőle egy részletet, amely akkor botrányba fulladt a szólisták és a zenekar felkészületlensége miatt. A műhöz azóta sem mert senki hozzányúlni Kolozsváron. A fesztivál alkalmából tehát országos bemutatónak lehettünk tanúi. Hat részből áll, mindegyik rész a Szent történetének egy-egy részét dolgozza fel:

1. Erzsébet Wartburgba érkezése (a gyermeklányt, II. András leányát a színtén gyermek Lajos herceg jegyeseként fogadják).

2. Lajos örgróf (ez a rész a rózsákká változott éleletről szól, melyet Erzsébet férje tiltása ellenére a szegényeknek visz).

3. A keresztes lovagok (a keresztesek a Szentföldre indulnak, velük

megy Lajos is, miután fájdalmas búcsút vesz feleségétől).

4. Zsófia őrgrófnő (Lajos édesanyja, aki magához ragadja a hatalmat fia halála után, Erzsébetet elválasztja gyermekeitől és kiűzi a várból).

5. Erzsébet (egyedül, elhagyottan él, csak a szegények gondoskodnak róla. Mikor érzi halála közeledtét, mindenét szétosztja a szegények között).

6. Erzsébet ünnepélyes eltemetése (II. Frigyes német-római császár eltemetteti a Szentet, akit mindenki gyászol).

A nagyszabású oratórium Moritz von Schwind osztrák festő Árpád-házi Szent Erzsébet életéből vett részleteket ábrázoló freskóinak hatása alatt született meg, melyek meghlették Lisztet. A műben öt motívum hangzik el, melyek mint vezérmotívumok jelennek meg különböző kombinációkban és módosított változatokban, a cselekmény függvényében. Az első motívum átszövi az egész művet, Mosonyi Mihály másolta ki Liszt számára a Magyarországon fellelhető régi énekeskönyvekből; a második motívum Náray György *Lyra coelestis* című gyűjteményéből való, Mátray Gábor jegyezte le Liszt számára, ez az alapja a szegények kórusának; a harmadik motívum Liszt saját magyaros motívuma; a negyedik motívum, amely a keresztesek dalának alapja, egy német zarándokének; az ötödik motívum gregorián dallamból származó témamag, amely először a rózsa-jelenetben jelenik meg.

Az oratórium vezénylése nagy zenei tudást, pontos műismeretet

követel – Horváth József karmester ezt a nagy kihívást dicséretre méltóan oldotta meg. Biztos kézzel fogta össze a méreteiben is nagy együttest, és juttatta érvényre a mű szépségeit, ami nem volt kis feladat. A szólisták a magyar opera művészei: Kele Brigitta (Szent Erzsébet), akinek gyönyörű hangja jól érvényesült a nehéz szólamban; Veress Orsolya (Zsófia őrgrófnő), akinek drámai megjelenítő erejét emelném ki; Florin Eszter (Lajos őrgróf), aki főleg a lírai részekben remekelt, kiemelném Erzsébettel elhangzott imáját a második részben; Balla Sándor (Udvarmester) és a megbetegedett Nagy Zoltán helyett beugró Sándor Árpád (Hermann őrgróf, illetve II. Frigyes) a többiekhez méltó művészi szinten zárkózott fel. Kitűnő volt az Anca Mona Mariaș karvezető által betanított kolozsvári VIP gyermekkórus teljesítménye, melyet az est egyik legszebb megvalósításaként értékelek. Méltán arattak vastapsos sikert. A vegyes kari részeket a Bukaresti Rádió Énekkara szólaltatta meg, karvezető Dan Mihai Goia. Bár kitűnő az énekkar, elsősorban a tutti részeket oldották meg az elvárt művészi szinten, kifogásolom mégis a férfikar, elsősorban a tenor szólam hangszínét a forte részekben, amely kissé megbontotta a szólamok homogenitását. Szép pillanatokkal kárpótolt viszont az angyalok karát megszólaltató női kar, amely a haldokló Erzsébetet búcsúztatja. A zenekar, amely az első képben kissé elfogódottan szólalt meg, végül szép produkciót nyújtott. Kiemelném a 3. képben elhangzott zenekari toborzót, amely a Szentföldre hívja a zarándokokat.

Szép volt a négy kürt összjátéka is. Mindent összevetve, szép este volt, amelynek legnagyobb érdeme az, hogy egyáltalán megszülethetett a bemutató egy olyan együttes közreműködésével, amelynek ez a műfaj nem kimondottan sajátja.” (A Pulzus november 9-i adásából)

Értékelve a Liszt-fesztivál eseményeit, örömmel nyugtázhathatjuk, hogy mind a fellépő művészek, mind Kolozsvár zeneszerető közönsége méltó módon ünnepelte meg a nagy magyar zeneóriás jubileumát. Külön öröm számunkra, hogy intézményünk, a Kolozsvári Magyar Opera a valóban komoly kihívásoknak színvonalban is helytállt, bizonyítva ezzel is létjogosultságát a régióban.

Rövid hírben tudósítunk egy mindnyájunkat érzékenyen érintő kérdéstről, amely az iskolai zeneoktatás hiányosságaira hívja fel a figyelmet. Ez a sajnálatos jelenség immár évtizedek óta áll fenn, az „illetékesek” lassan, évről évre, de annál hatékonyabban építik le a valamikor létező struktúrákat. Ezt a helyzetet ellensúlyozandó a magyar opera leckeelőadásokon igyekszik pótolni az ifjúság (és nem csak) zenei nevelésének hiányát. A kezdeményezéshez felzárkózott az Agnus Rádió is egy-egy adással. Igaz, ez az igyekezet nem pótolhatja az iskolai zeneoktatást, de mégis jelentősnek ítélnélhető.

Az Agnus Rádió Házhoz szállított kultúra – Fejezetek a zenehallgatás történetéből című kihelyezett műsorában Nagy Ibolya (muzikológus, a magyar opera korrepetitora, munkásságára már előbb is felhívtuk a figyelmet – szerk. megj.), a rádió *Zenélő Köntös*

komolyzenei rovatának szerkesztője október 21-én stíluskorszakonként mutatta be, hogy az egyes zeneszerzőknek kik voltak a pártfogói, hallgatói, mit hallgattak és milyen körülmények között.” (Kiss Gábor: Zenehallgatás stíluskorszakonként. In: *Szabadság*, 2011. október 23.)

Az előadásban elhangzottak átölelték Mátyás korától a reneszánsz jeles képviselőinek korszakát (Tinódi Lantos Sebestyén, Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven, Johannes Brahms, Niccolò Paganini, Liszt Ferenc), az ifj. Johann Straussig eltelt időszakot, majd elérkezett a 20. századhoz, amikor a szórakoztató zene teljesen elválik a komolyzenétől.

*

A vendégszereplések, vendégjátékok különös fontossággal bírnak egy-egy művész vagy társulat életében. Fokmérőként működnek, a megmérettetés viszonyítási alap is egyben, melyre mindenkinek szüksége van – nem győzzük eleget hangsúlyozni. Építővé akkor válik, ha a művész szigorú szubjektivitásával párosul. Társulatunk művészei nagy részének elsősorban magyarországi színpadokon van erre lehetőségük.

Vendégszerepléséről mesél Vigh Ibolya, a Kolozsvári Magyar Opera magánénekes. A művésznő Ferencz Zsolt újságírónak nyilatkozott fellépéséről, pályájáról, álmairól. Vigh Ibolya Erkel Ferenc *Bánk bán* című operájának Melindajaként hét előadást énekelt a budapesti Magyar Állami Operaház színpadán. Mint mondta: megtisztelő volt együtt dolgozni Káel Csabával,

a *Bánk bán* film rendezőjével, a többi művésszel, megtisztelő volt a budapesti operaházban énekelni. A fellépés nem volt egyszerű. Az Erkel-évforduló alkalmával megjelent kritikai kiadason alapuló ösváltozat helyenként rövidített, de szcenírozott változatát vitték színre. A színpad a kolozsvárihoz képest óriási, majdnem kétszer akkora, ráadásul forgószínpad, a díszleteket is meg kellett szoknia. A másik szereposztásban éneklő Keszei Bori közben lebetegedett, így Vigh Ibolya „beugróként” végigénekelte az összes előadást, sőt Rost Andrea helyett is ő énekelt. A partnerek a következők voltak: Marton Éva és Budai Livia (Gertrudis), Bándi János és Kiss B. Atila (Bánk bán), Szegedi Csaba és Geiger Lajos (Biberach), Perencz Béla és Busa Tamás (Tiborc), Kálmándi Mihály és Massányi Viktor (Petur bán), Bakonyi Marcell és Kovács István (II. Endre), Pataki Potyók Dániel (Ottó), valamint Martin János (Sóloom mester).

November 12-én Puccini *Bobémélet* című operáját tűzte műsorra a magyar opera két vendégművésszel: Schaunard szerepében Nagy Zoltán, a Bécsi Állami Operaház művésze lépett fel, míg Rodolfo jelmezét a debreceni születésű Balczó Péter öltötte fel. A produkció karmestere Jankó Zsolt volt. Az előadás további szereplői: Kele Brigitta, Florin Eștefan, Szilágyi János, Balázs Barbara, Mányoki László, Plesa Róbert és Sipos László.

November 14-én *Musical-operett gálára* került sor, szintén vendégművészek-

kel. Felléptek: Dolhai Attila és Peller Anna, mindketten a budapesti Operettszínház művészei. Az előadás a már említett kölcsönösség jegyében jött létre.

November 17-én f. a. szignóval jelent meg egy újságcikk a *Szabadság* napilapban *Lájkolom az Operát* címmel. Az ismeretlen arról ír, hogy a Klausen kávézóban a Kolozsvári Magyar Opera művészei, Covacinschi Yolanda és Sziklavári Szilárd adtak elő részleteket közismert operettekéből. Mint megtudtuk, a Spritz Cafében is sor került egy hasonló eseményre.

„Ezzel az estével kezdetét vette a Kolozsvári Magyar Operának egy új rendezvénysorozata, amely folyamán az intézmény előadói »házon kívül« nyújtanak majd ízelítőt az évad műveiből, lehetőséget teremtve arra, hogy a kolozsvári fiatalok közvetlenebb környezetben találkozhassanak az intézmény által nyújtott értékekkel. S ezt én lájkolom!” – zárta sorait a cikk írója.³¹

Ami még jelentős eseménye a november hónapnak, az a *Rigoletto* előadás Miklósa Erika (Gilda) és Kálmándi Mihály (Rigoletto) vendégfelléptével, mindketten Budapestről érkeztek. Az előadáson fellépett még Pataki Adorján (a mantuai herceg), Szilágyi János, Molnár Mária, Sándor Árpád, Kovács Ferenc, Plesa Róbert, Szeibert István, Jordán Éva, Mányoki Mária, Pataki Enikő és Sziklavári Szilárd. Az előadást Horváth József vezényelte. Az előa-

31 Szeretném emlékeztetni az olvasókat, hogy az 1989-es rendszerváltás előtt az opera művészeit (és nem csak) arra kötelezték, hogy vendéglőkben, bárókban és más hasonló helyeken lépjenek fel, ami művészkörökben óriási felháborodást és ellenállást váltott ki. De az idők változnak, amint ennek a monográfiának a mottója is jelzi, ma már a különböző „haknik” bevett szokásként színesítik egy-egy művész palettáját. Hogy ezt pozitív vagy negatív jelenségként könyveljük-e el... mindenki döntse el maga.

dás teltház volt, aminek természetesen örülünk, de azt is hozzá kell tennünk, hogy sajnos a közönség már csak a sztárvendégek kedvéért népesíti be a nézőteret. Feltehetjük a kérdést: vajon a megoldás sztárok folyamatos meghívása lenne? A produkció különben kimagasló művészi élményt nyújtott, rég-volt előadások hangulatát idézte. Nem mondhatjuk el ugyanezt a rendezésről, ez a *Rigoletto* több szempontból is rossz előadás, amiért felelős a díszlet is. Véleményünk szerint egy új, funkcionális díszlet lehetőséget teremthetne egy színvonalas, logikus rendezésnek. Talán a szereplők is jobban éreznék magukat az új színpadtérben.

A közönség is úgy értékeli, hogy az opera tagságából általában – tisztelet a kivételnek – hiányzik az igényesség és a művészi alázat.

Az előadások színvonalából kikövetkeztethető, hogy sokan nem tartják fontosnak a rendszeres napi hangképzést, sőt a hang ápolásával szöges ellentétben levő életvitelt folytatnak. Ez ellen tennie kellene valamit a mindenkori vezetőseknek. Reméljük, átmeneti jelenségről van csupán szó.

Újra nagyoperett: a *Cirkuszhercegnő*

■ Következzen hát a bérgért operettbemutató. December 11-én Kálmán Imre *Cirkuszhercegnő* című operettjét mutatta be a magyar opera együttese. Az előadás rendezője, egyben jelmeztervezője is Szabó Emese. Karmester Kulcsár Szabolcs. Közöljük az operett mindkét szereposztását: Kele Brigitta/Balázs Barbara, Váta Lóránd, Ádám János/Mányoki László, Pataki Enikő/Bara-

bás Zsuzsa/Kerekes Mária, Madarász Lóránt, Szabó József/Szeibert István, Veress László, Sipos László, Kovács Ferenc, Rigmányi István, Jakab Zoltán, Székely Zsejke/Vigh Ibolya, Rétyi Zsombor, Kolcsár Katalin, Plesa Róbert, Varga Attila, Gergely Elek, valamint Szacsvai Zsigmond, Kálmán Róbert Attila, Petres István, Oprean Simina, Bogoi Viorica, Bonez Mihai, Mányoki Mária, Berciu Samu, Popovici Zsófia, Balló Zsuzsa, Ștefan-Ștefănescu Vasile, Székely Dániel, Sziklavári Szilárd, Mihai Bonea, Szakács Ágnes, Egyed Apollónia, Salamon Ildikó. A díszleteket Bartha József tervezte. Koreográfus: Kozma Attila, a koreográfus munkatársa: Rusu P. Gabriela.

Az alábbi kritika alaposan körüljárja az előadást.

„Manapság az operett igazi kihívás az előadóművészeknek és a rendezőknek. Sok színpadi leleményre, átütő, fantáziadús játékra van szükség ahhoz, hogy a közismert slágerek, poénok ne elcsépelet klisékként jelenjenek meg, hanem a huszonegyedik századi néző számára is élvezetesen. A kincses város operatársulata hagyományosan remekel az operairodalom klasszikusainak színpadra vitelében, és emellett az operettek korszerű megformálására is törekszik.

A *Cirkuszhercegnő* előadásának egyik támpillére a grandiózus színpadi látvány. Már az első felvonásban szembeötlő a bohócokat ábrázoló óriási színpad, amely nemcsak a cirkuszra mint helyszínre utal, hanem a képzeletbeli játékteret is megtestesíti. Kis emberek a hatalmas

játékban – ez ma sincs másképp, annak ellenére, hogy a jelmezek a századelőt idézik.

Kálmán Imre e darabjának bonvivánja nem mesebeli hősszerelmes. Mindennapi ember, társadalmi státus nélkül, szemben Fedorával, a hercegnővel, aki a felső tízezer képviselője. A cirkuszi mutatóványos Mister X herceggént mutatkozik be, az arisztokrata hölgy pedig rögtön felfigyel rá. Amikor viszont megtudja, hogy valójában nem egy herceg iránt táplál érzéseket, és látszólag átverés áldozata lett, első reakciója a visszautasítás. Hasonló történi Wladimir herceggel is, amikor rádöbben, hogy Tony Schlumberger nem Károly főherceg fia.

Váta Lóránd, a Kolozsvári Állami Magyar Színház közismert színésze Mister X karakterével különleges szint vizs az előadásba. Másként formálja meg a titokzatos és jóképű, romantikus figurát, mint egy énekes, és ez jót tesz a produkciónak. Az álombeli lovag jelleme mögött hús-vér Don Juan, igazi szívtipró bújik meg. Váta elmondta: olykor nagyon körülmenyes volt egyeztetnie a színházzal, hiszen ez most a harmadik évada a teátrumnál, és sok munkája van. Az énekesi követelménynek eleget tenni sem volt gyerekjáték. »Egy enyhe rekedtség a színházban semmit sem jelent, de egy operett-tenor szerepnél már komoly probléma. Nagyon drukoltam, hogy minden simán menjen. Mister X nem általánosan és a szónak a megunt értelmében vett bonviván. Hiszen végig jelen van a szerepjáték, ami ugyanvalóst izgalmas. Ennek a figurának titka, múltja van. Jó énekes vagyok,

de köztudottan nem vagyok egy tenor, sanzonokat éneklek leginkább, az alacsony tenor és magas bariton között mozog a hangom. A szerep pedig egy középmagasat követel meg. Nem volt könnyű megcsinálni. De az ember mindig tanul, olykor a saját kárán is. Nagyon sokat segítettek az operás kollégák, hiszen ők profi énekesek.«

Szabó Emese otthonosan mozog az operett műfajában, prózai színésszel is dolgozott már együtt, ez nem jelentett számára különösebb nehézséget. »A művészek hangulatához, alkotói állapotához alkalmazkodni kell. Az évad felénél járunk, túl a Liszt-fesztiválon, amely nagyon igénybe vette a társulatot. Ezekre a dolgokra is oda kellett figyelni. Talán a jelmezek jelentették a legnagyobb kihívást, hiszen én még ilyen mennyiségben nem készítettem.« Alapvető törekvése volt mai játékmóddal megjeleníteni a darabot. »Fontos számomra, hogy a közönség jelezze tapsal, csenddel, bármivel, hogy érti a rendező szándékát.«

Kozma Attila, az operett vendégművész-koreográfusa szerint Magyarországon a műfaj egy kisebb dinamikussabb, mint Erdélyben. A Kolozsvári Magyar Opera művészei, akikkel nem először dolgozik együtt, nagyon fogékonyak az újdonságra. »Felkészült, profi társulat. Nagyon elégedett vagyok az előadással.«

Kele Brigitta alakításában láthatuk a női szépségideált megtestesítő Fedorát. »Nehéz próbafolyamat volt. Az elején hiányoztam, mert a Liszt-fesztiválon is részt kellett vennem, és különböző operák,

koncertek is közbejöttek. Segített a tapasztalatom, előző munkáim, hogy gyorsan és jól megcsináljam a szerepet» – fogalmazott a művésznő. Az operett előadása zeneileg, az énekteljesítmény szempontjából egyszerűbb, viszont nagyon nehéz az éneket a beszéddel váltogatni, és közben táncolni is, vigyázni a ruhára, az uszályra. Váta Loránnal könnyen megtalálta az összhangot, léptek már fel együtt, bár partnerként most először.

Pataki Enikő Mabel Gibson szerepében hozta a közönség által elvárt, már megszokott teljesítményét. Hibátlanul alakította a naiv, bűbájos karaktert. Madarász Lóránt Tony Schlumbergerjén pedig végig nevetünk.

»Borítékolható volt, hogy egy Kálmán-operett, amit több mint tíz éve nem játszottunk, teltházas lesz. A zeneszerző művei olyannyira otthon vannak a kolozsvári társulat színpadán, hogy ha kimarad egyik-másik egy-két évre, utána ugyanolyan lelkesedéssel fogadják majd. Ez abból a sajátos helyzetből adódik, hogy Magyarország határain kívül az egyetlen zenés színház vagyunk, amely operát, balettet és operettet egyformán játszik. Ugyanolyan fontosnak tartjuk mindhárom műfajt. Kiemelkedő hangsúlyt fektetünk arra, hogy a társadalom minden rétege szívesen jöjjön be a színházba» – nyilatkozta Szép Gyula, az intézmény igazgatója, akitől megtudhattuk, hogy egyelőre még nem kaptak felkérést sem magyarországi, sem hazai fellépésre, de legalább a Székelyföldre mindenképpen szeretnének eljutni.

A szakmabeliek hosszú jövőt jósolnak a *Cirkuszhercegnő*nek.” (Varga Melinda: *Cirkuszhercegnő a huszonegyedik században*. In: *Irodalmi Jelen*, 2011. december 21.)

A *Cirkuszhercegnő* mindig kedvelt és látogatott előadása volt a Magyar Operának. Színpadra állítása igazi kihívás nemcsak a rendezőnek, de a többi megvalósítónak is, kezdve a szereplőktől a díszlet- és jelmeztervezőig. Kritikánkat a *Pulzus* december 21-i adásából idézzük.

„Felemás érzésekkel követtem az előadást, és ezt az érzést visszatükrözte az opera törzsközönsége is. Vegyük előbb sorra a pozitívumokat: szép zene, jó szöveg, hálás szerepek, minden adott egy nagyoperett jó előadásához.

A játék szép, levegős, jól bejátszható színpadképben zajlik, amely a tervező Bartha József és a kivitelezők munkáját dicséri. Talán az I. felvonás díszlete szűkíti be kissé a színpadteret. A jelmezeket Szabó Emese rendező tervezte, egyenként mindegyik ízléses, mutatós, de összességében eklektikusnak hatnak, pl. egymás mellett vonulnak fel a korabeli hosszú ruhák a kiskosztümmel, a cári tiszték egyenruhája Mister X öltözetével, aki a III. felvonásban mintha a *Casablanca* filmből lépett volna ki modern öltönyben, kalappal. Véleményem szerint bármilyen jó ízléssel is rendelkezzen a rendező, a jelmeztervezés mégiscsak egy másik szakma.

A zenekar Kulcsár Szabolcs vezetésével problémamentesen illeszkedett az előadásba. A tánckar viszont gyengén teljesített, amiért

a vendégkoreográfus Kozma Attila a bűnös. A koreográfia fantáziátlan, esetenként stílustalan.

A szereplőkről – hát ez nehezebb feladat. Mindenekelőtt kiemelem a két veterán szereplőt, Szeibert Istvánt Pelikán, illetve Szabó Józsefet Pinelli szerepében. Talán ők ketten hozták maradéktalanul az operett léggörét. Jó alakítás volt a Székely Zsejkéé mint Schlumberger Karolina, erőteljes alakítás volt az Ádám János Vladimír hercege.

Impozáns jelenség volt Kele Brigitta mint Fedora, szép hangjával uralta a színpadot, de prózája nehezen érthető, énekelve ejti a szavakat, ami zavarólag hat. Mister X szerepében Váta Loránd lépett fel. Prózái színészként remekül oldotta meg feladatát, de... és semmiképpen nem szeretném itt leszúrni, de kénytelen vagyok kijelenteni, hogy nem bonviván. Sem alkatilag, sem hangilag. Ha musicalről lett volna szó, valószínűleg messze fölülmúlta volna a társulatot, mint chansonénekes is jelentős. Az operetthez, kiváltképpen egy Kele Brigitta kaliberű primadonnához nem illik az a hangtechnika, ami a sajátja. Ha komolyan gondolja, hogy vállal operettszerepeket is, hangját erre ki kell képeznie.

A másik két pár Pataki Enikő és Madarász Lóránt. Pataki habitusától idegen mozgáselemeket vitt be a játékába, valószínűleg rendezői utasításra, nem mindig sikeresen. Madarász az a típusú táncoskomikus, aki ha megállná, hogy ne tegyen rá egy lapáttal, kiváló lehetne. A határ nagyon vékony vonal, könnyen át lehet esni a ló túlsó oldalára, amely már olcsó szórakoztatásnak számít.

A kisebb szerepek alakítói jól illeszkedtek az egészbe.

Mindent összevetve elmondhatjuk, hogy a *Cirkuszhercegnő* élvezhető előadás, rengeteg jó játéköttel, bár hiányzik belőle az elegancia, kissé vaskosnak találok. Amit nem értek: ha a közönségnek fenntartásai vannak – a pulzust a szünetekben mértem –, miért tapsol meg mindent frenetikusán? Ki érti ezt?” (a *Pulzus* december 21-i adásából)

Még néhány előadás, és vége a 2011-es évnek. Következzenek hát a rövid hírek.

A magyar opera égisze alatt tartott rendkívüli karácsonyi hangversenyt a három díva: Ruxandra Donose, Teodora Gheorghiu és Leontina Văduva. Zongorán kísért Horia Mihail. Műsoron áriák és duettek szerepeltek a következő zeneszerzők műveiből: A. Adam, F. Barbu, G. Bizet, L. Delibes, G. Donizetti, Lehár F., J. Massenet, W. A. Mozart, J. Offenbach, G. Rossini, J. Strauss, G. Verdi.

December 24-én ismét megajándékozta a gyermekeket az opera – adja hírül a *Szabadság*. Az opera Venczel Péter és Moravetz Levente *Ali Baba és a 40 rabló* című családi musicaljére várja a gyermekeket, akiknek ezúttal a belépés ingyenes. Az előadás szünetében az opera emeleti előcsarnokában feldíszített karácsonyfa és sok-sok meglepetés szolgálja a rendkívüli hangulatot.

Mint minden évben, az évet ezúttal is a szilveszteri műsor zárja, melynek címe BÚÉK 2012. A Kolozsvári Magyar Opera zenés-táncos kabaréműsorát Gombár Annamária rendezte. Közreműködött a KMO tánc-, ének- és zenekara, vezényelt Incze G. Katalin.

Díszlet- és jelmeztervező: Venczel Attila, koreográfus: Jakab Melinda és Mureşan Adrian. Az előadáson felléptek: Balázs Barbara, Barabás Zsuzsa, Hary Judit, Jordán Éva, Kolcsár Katalin, Marton Melinda, Mányoki Mária, Pataki Enikő, Székely Zsejke, Veress Orsolya, Vigh Ibolya, Ádám János, Fülöp Márton, Kovács Ferenc, Laczkó V. Róbert, Maneszes Márton, Madarász Lóránt, Mányoki László, Plesa Róbert, Rigmányi István, Sziklavári Szilárd, Varga Attila, Venczel Péter.

Mielőtt elbúcsúznánk a 2011-es évtől, érdekes marketingfogásról adhatunk számot. Miről is van szó? Szokatlan dologra határozta el magát a magyar opera vezetősége, és pedig kutatást végzett a Kolozsváron élő magyarság körében néhány olyan aktuális kérdéstről, melyek közvetlenül érintik az operába járó embereket. A kutatás célja a kiemelt kulcskompetenciák fontosságának mérése. Bepillantva a kérdőívbe, hozzátennénk azt is, hogy a kérdésekre adott válaszokból következtetni lehet egy majdani műsorpolitika felállítására, amely feltétlenül a nézőszámot hivatott növelni. Kiemelnénk egy párat a számos kérdés közül: milyen gyakran jár ön operába, miért jár operába, a kolozsvárin kívül volt-e még más operában is, melyik műfajt kedveli, mi készteti arra, hogy esetleg többször is megnézzon egy előadást stb. A kérdőívre adott válaszok figyelembe veszik a válaszoló életkorát és társadalmi helyzetét is. Fontos kérdés az is, hogy a néző honnan, milyen forrásból értesül az előadásról. Kérdések szólnak a bérletrendszer milyenségéről, de a család jövedelméről is. Egyértelmű, hogy mindezek célja a jobb szervezés, a kielégítő repertoár felállítása. Arról nincs tudomásunk, hogy a kutatás mi-

lyen következtetéseket vont le a kérdőívek feldolgozását követően.

Az új év is örömteli eseménnyel indul. 2012. január elején bonvivánt avatott az opera. A január 8-i előadáson a *Cirkuszherceg* Mister X szerepében Szabó Levente lépett fel. A kritikus szerint:

„Kivételesen szép hangjához figyelemre méltó megjelenés társul, és tánctudása is megfelelő. Ritkaságszámba megy, ha egy fiatal pályakezdő énekes – aki feltehetőleg nem is rendelkezik kellő színpadi tapasztalattal, mivel nem operaházi tag – ilyen magabiztosan tolmácsolja szerepét. Szabó Leventének sikerült »életre kelteni« a bonviván sablonos alakját, és korához illő hévvel alakította a szerelmes ifjút. Hangja kiegyenlítően szólt a közép és a felső regiszterben is. Minden jel arra mutat, hogy egy-két év múlva nemcsak operett-, hanem operaszerepek eljátszására is alkalmassá válik, színészi teljesítménye pedig még kifejezőbb lesz. Hangilag és színésziileg is jó »nyersanyag«, amelyre szép karrier építhető. Már tud bánni a hangjával, belakja a színpadot – lehetetlen nem rá figyelni. Reménykedjünk, hogy az istenadta tehetséghez és a már meglévő szép hanganyaghoz kellő munkakedv társul, továbbá az elkövetkezendő években a hangjának megfelelő szereppel és művekkel foglalkozik, azaz nem terheli meg túlságosan azt.

A közönség is »vette a lapot«, és nagy tapsal jutalmazta a fiatal művészt. Azt pedig már most elmondhatjuk: bonviván született...

(Nagy-Hintós Diana: Bonviván született. In: *Szabadság*, 2012. január 10.)

A jeles események megünneplése ebben az évben is folytatódik. A magyar opera január 19-én *Gálaestet* rendezett Petre Sbârcea karmester tiszteletére, aki 80. életévét töltötte. Idézünk a Művészeti Titkárság közleményéből: „Va, pensiero! Messze szállj el! »Ami túl veszélyes, hogy szóval kimondjuk, azt zenekísérettel még elénekelhetjük« – írta Beaumarchais a maga korának cenzúrájáról. Egyáltalán nem véletlenül ez a mottója a Petre Sbârcea karmester nyolcvanadik születésnapjára rendezett operagálának is, amelyen a Mester egykori tanítványai (Horváth József, Jankó Zsolt, Kulcsár Szabolcs, Lubnan Baalbaki, Gabriel Bebeșeala, Adelin Căținean), a Kolozsvári Magyar Opera társulata és Kolozsvár zeneszerető közönsége tisztelegnek a kiváló művész előtt.

„Petre Sbârcea a kelet-közép-európai térség zenei életének kiemelkedő egyénisége. Antonin Ciolan és Sergiu Celibidache tanítványa volt, majd Olaszországban, Franciaországban és az Egyesült Államokban is folytatott tanulmányokat. 1957-től 1976-ig a Kolozsvári Nemzeti Román Opera karmestere, majd egy pár év szünet után, amikor visszatér Kolozsvárra, 1992-től igazgatója. 1960 óta a kolozsvári zeneakadémia professzora. 1976–1990 között a Nagyszebeni Állami Filharmonikusok igazgatója és zeneigazgatója, jelenleg vezető karmestere. Kiemelkedő művészi tevékenységének elismerését olyan magas kitüntetések jelzik, mint a Mascagni-emlékérem (Olaszország), az Életmű-díj, a Haza Szolgá-

latáért Érdemrend Lovagi Fokozata, Kulturális érdemrend. Városunk és Szeben díszpolgára.

A gálán áriák, duettek, együttesek hangzottak el W. A. Mozart, Donizetti, Delibes, Csajkovszkij, Verdi, Mascagni, Leoncavallo, Puccini operáiból. Felléptek az opera szólistái, ének- és zenekara. A program változatos volt, a kolozsvári gálakon kevésbé szereplő címek voltak túlsúlyban. Kicsit vizsgálódáshoz hasonlított, mint az egy néző megjegyezte – vizsgáltak az énekesek és vizsgáltak a karmesterek is.

Amiért azért fanyaloghatunk, az a 80. születésnap plakát portrévázlata, amely elszemélyteleníti az ünnepelelt alakját; még aláírva sincs ez a karikatúra értékű színlapkompozíció. Sajnos a konferanszié szerepe is szinte botránynak volt mondható.

A hangverseny nagy sikerű volt, telt házat vonzott. Érdekes megjegyezni, hogy ezek a gálahangversenyek mindig megtöltik a nézőteret, nagy népszerűségnek örvendenek az operalátogatók körében. Szükség van ilyen hangversenyekre szakmai szempontból is, mert az ünnepélyes jellegen túl viszonyítási alapként, megmérettetésként is szolgálnak.”
(*Pulzus*, 2012. február 1-jei adás)

A *Szabadság* napilap rövid hírben közli, hogy Selmeczi György zeneszerzőnek ítelték oda 2012-ben a Lajtha László Alapítvány kuratóriumának elismerését. Az alapítvány kuratóriumának elismerését Lajtha Ildikó, az alapítvány elnöke nyújtotta át Selmeczi Györgynek, aki annak idején ősbemutatóként vezényelte Lajtha László *A kék kalap* című operáját a Magyar Rádióban, majd

a Kolozsvári Magyar Operában és Budapesten.

Hosszú idő után ismét stúdió Operaműhely

■ A krónikás csak üdvözölni tudja a feléledt operastúdiót. Azt a kezdeményezést pedig, amelyről az alábbiakban hírt adunk, különösen értékesnek és követendőnek tartjuk. A kitűnő rendező, akinek lehetősége volt és van a világ nagy operaházaival, művészeivel dolgozni, tapasztalatával igazi segítséget jelent szárnypróbálgató művészeinknek.

„Az operarendezőként ismert Kürthy András, a Budapesti Operaház egykori műsorigazgatója ismét Kolozsváron rendez. Jelenleg is lázasan folynak a műhelymunka próbái, amelynek keretében Mozart és Verdi műveiből mutatnak be jeleneteket a Kolozsvári Magyar Opera fiatal énekművészei. (...)

»Sok tehetséges fiatal van a társulatban, akikkel régóta szerettem volna dolgozni. A *Szerelemi bájitalban* nem tudtam mindenkit foglalkoztatni, így született meg az Operaműhely ötlete – mondja Kürthy András. – Remélem, hasznos gyakorlat lesz, amelyet az énekművészek a későbbiekben is tudnak kamatoztatni. Bízom benne, több alkalommal előadjuk majd, vinnénk iskolákba és turnéra is. Az igazgató úr felkérésére én leszek az esemény házigazdája is, igyekezni fogok, hogy a közönség számára közelebb hozzam a zenei alapélményt. Ugyanakkor szeretném bemutatni a nézőknek azokat az embereket, akik a produkció előkészí-

tésében is részt vettek az ügyelőtől kezdve a világosítókon át az öltöztetőkhöz. Fő célom, hogy felkeltsem azok érdeklődését is a műfaj iránt, akik még nem operalátogatók, bebizonyítsam, hogy ez nem valami ördögtől való dolog, nem idegen a mai létezésunktől, sőt éppen ellenkezőleg! Csak másképp kell nézni és hallgatni. (...) Kolozsvárra azért járok szívesen, mert a társulat lelkesedéséből magam is erőt meríthetek, a munkamorál mindig ösztönző erő. Itt pedig van ebből bőven.«” (Tóthfalusi Hajnal: Operaműhely Mozart és Verdi műveiből. In: *Szabadság*, 2012. febr. 2.)

A február 6-án megrendezett stúdió-előadáson részletek hangzottak el Mozart *Figaro házassága*, Verdi *Aida*, *A trubadúr* és *Traviata* című operáiból. Szereplők: Balázs Barbara, Balla Sándor, Barabás Zsuzsa, Egyed Apollónia, Kerekes Mária, Kolcsár Katalin, Mátyóki László, Pataki Adorján, Popovici Zsófia, Rétyi Zsombor, Rigmányi István, Varga János, Veress Orsolya. Zongorán kísért: Kolcsár Péter. Díszlettervező: Venczel Attila.

Az operaműhely ötlete rendkívüli jelentőséggel bír, ezért kissé bővebben foglalkoztunk vele a tévékritikában is, amiből idézünk.

„Az előadás célját tekintve több vektorral rendelkezik:

– bemutatni a közönségnek egy pár fiatal tehetséges énekest, akik amúgy nem jutnak színpadhoz, vagy csak igen ritkán, jelentéktelen szerepekben,

– a jövődő előadóművészekkel megismertetni gyakorlatban egy-egy

szerep (részlet) kidolgozásának lépcsőfokait, előadásának lehetőségeit és buktatóit, valamint teret adni a megvalósításnak mind hangji, mind színpadi játék viszonylatában,

– megismertetni a nézőkkel azokat a személyeket, akiknek jelenléte és munkája elengedhetetlen az előadás létrejöttéhez,

– valamiféle elégtételt nyújtani, nyilvánosságot adni ennek a »láthatatlan« technikai személyzetnek, nevesíteni őket.

Magáról az előadásról: két részben zajlott, Mozart és Verdi műveiből hallhattunk egy-egy részt.

Mozart megkerülhetetlen (énektechnika, muzikalitás, szereptudás – sok mozgás). Ennek érdekében több részlet hangzott el a *Figaro házasságából*. Kiemelném a grófnő áriáját Balázs Barbara előadásában (hangilag, zeneileg kiváló megfogalmazás) és a grófnő és Suzanne zeneileg, hangilag stílusos kettősét Balázs Barbara és Kerekes Mária Magdolna előadásában. Jónak mondható Balla Sándor teljesítménye is (Almaviva gróf). Az előadókat elsősorban a tökéletes szereptudás és muzikalitás jellemezte, óvatos színpadi mozgás az I. jelenetben (Suzanne és Figaro kettőse) Kerekes Mária és Varga János előadásában. Amire feltétlenül figyelni kell, az a recitativók előadási módja, amely nem mindig volt kielégítő, a stílus szempontjából rendkívül fontos. Különbséget kell tenni a secco és a melodikus recitativo között (a kíséret zongora, illetve zenekar) – például nem lehet megvibrálni a secco recitativóban a szövegeket, ezt csak akkor és csakis akkor, ha valamit ki akarunk emelni vagy ösz-

szekötni a következő énekelt résszel. Továbbá gyorsítani kell a szövegmondást a mindennapi beszédhez stb. De ez a profioknak sem sikerül mindig. Erre a betanító korrepetitorknak is oda kell figyelniük. Verdi nagyobb falat. Ami maradéktalanul szép volt, az a *Traviata* II. felvonása. Kolcsár Katalin eszményi Violetta, a szerep tolmácsolása akár így, töredékében is képes katarzist kifejteni. Kiemelném szép hangszíne mellett a hang kifejezőerejét, árnyaltságát, alaposan kidolgozott szerepfelfogását. Amire vigyázni kell, az a nem teljesen felszabadult színpadi játék okozta bátortalanság (ezt befolyásolhatta a közönség közelsége is). A játék hangulatába szépen illeszkedett be Balla Sándor és Pataki Adorján.

Barabás Zsuzsa Leonórája (*A trubadúr*) is szép és megnyerő volt, hangja illik a szerephez. Vigyáznia kell azonban a koloratúrákra, minden hangot ki kell énekelni, nem lehet semmit elkenni. Ezen érdemes még dolgoznia.

Az *Aida* nagy feladat, semmiképpen nem kezdőknek való, nem is értem igazán, miért került be a munkafolyamatba. Hacsak nem azt akarta a rendező bizonyítani, hogy a jövőben lesz két remek szereplője az *Aidának* (Egyed Apollónia és Veress Orsolya). De addig még sok más szerepet kell színpadon, előadásban eljátszania a két szép hangú fiatal énekesnek. A hosszú, drámai töltetű frázisokat bírni kell levegővel, hanggal és nem utolsósorban pszichikailag. Mindemellett a produkció a szereplők jelenlegi felkészültségéhez viszonyítva jónak mondható. Hadd soroljam fel azokat a szereplőket,

akiknek a neve nem hangzott még el, de közreműködtek az előadásban: Popovici Zsófia, Rétyi Zsombor, Rigmányi István, Mányoki László. Korrepetitorok: Nagy Ibolya és Kolcsár Péter, a zenekart zongorával helyettesítette Kolcsár Péter.

A műhelymunka elérte a célját, köszönet érte a nagy tapasztalattal rendelkező Kürthy András rendezőnek. Az előadás sikere bebizonyította, hogy ilyesmire is szükség van. Csak elismeréssel szólhatunk a magyar opera kezdeményezéséről. (Elhangzott a Pulzus február 22-i adásán)

Megjegyezzük, hogy az operaműhely munkálatai a *Szerelmi bájtal* rendezésével egy időben zajlottak, megelőzve az opera bemutatóját.

Újabb könyv megjelenése fejezi ki a különös tisztelet és megbecsülés fokát a mindenkori előadóművész munkásságával kapcsolatban.

Rengeteg érdeklődőt vonzott az Albert Annamária operaénekes életéről szóló könyv bemutatója a Györkös Mányi Emlékházban. A beszélgetőkönyv a *Prospero-sorozat*ban látott napvilágot, írója Benkő Judit muzikológus, a Kolozsvári Rádió magyar szerkesztősége komolyzenei műsorainak szerkesztője. Az eseményen részt vett Balázs Imre József, a *Korunk* főszerkesztője, Demény Péter, a *Prospero-sorozat* szerkesztője, Szép Gyula, az opera igazgatója és természetesen maga az ünnepelt.

Albert Annamária hangsúlyozta: nagyon szerette a közönséget, értük élt, nem önmagáért. A könyvet olvasva bárki megismerheti művésztársait, képet alkothat az opera repertoárjáról, a zenéről. Arra kérte a mostani fiatal kolozsvá-

ri operaénekeseket, hogy dolgozzanak továbbra is lelkesen.

Újra „kis hírek” következnek az opera életéből.

Február 4-én *Duett-koncertre* került sor, melyen fellépett Szinetár Dóra és Bereczki Zoltán, mindketten Budapestről.

A Művészeti Titkárság közleménye szerint olasz vendégkarmester dirigálja a *Rigolettót*. (A kritikusok feladatait átveszi az opera művészeti titkársága? Úgy tűnik!) Az előadás karmestere tehát Giuseppe Carannante, szereplői a megszokott szereplőgárda: Pataki Adorján, Fülöp Márton, Covacinschi Yolanda, Szilágyi János, Molnár Mária. Díszlet és kosztüm: Dobre-Kóthay Judit, asszisztense Starmüller Katalin. Rendező: Selmeczi György, a rendező asszisztense: Szabó Emese.

Kedvezményes árak az operában címmel jelent meg hirdetés a *Szabadság* február 9-i számában. „A Házasság hete mozgalomhoz csatlakozik a Kolozsvári Magyar Opera, derül ki az intézmény által szerkesztőségünkbe küldött sajtóközleményből, hogy »a házasságra, családra pozitív értékeként hívja fel a figyelmet«. Ebből az alkalomból február 9-én, csütörtökön este fél 7-től Verdi *Rigoletto* (vendégkarmester: Giuseppe Carannante) című operáját a házaspárok csökkentett árért tekinthetik meg. Ugyanez a kedvezmény érvényes Ábrahám Pál *Bál a Savolyban* című operettjére is (vendégművész: Kátai István) február 11-én, szombaton, 18 órától. Az intézmény által kínált csomag része a február 12-én, vasárnap délelőtt 11 órától sorra kerülő, főként gyermekekhez szóló Csemiczky-darab, *A brémai muzikusok* is, amely gyermeklétszámtól függetlenül családonként mindössze 15 lejbe kerül. »Ezáltal az intézmény minőségi időtöl-

tésre, közös kulturális élmény megélésére ad alkalmat», áll a közleményben.”

Február 16-án Mozart *Varázsfuvolája* csendül fel a magyar operában. Az Éj királynőjének szerepében a Svájcban élő Barabás Annamária lép fel. A művésznő rendszeresen énekel Svájcban és Franciaországban, Magyarországon és Belgiumban, de az isztambuli Albert Long Hall vendégeként is szerepelt – áll a Művészeti Titkárság közleményében. Az előadást 18-án megismétlik, amely leckeelőadás lesz a már jól ismert Krasznai Gáspár vezetésével. A produkció karmestere Jankó Zsolt, rendezője Ionel Pantea. Az előadás felújítója Gombár Annamária.

Barabás Annamária Baróton született. Énektanulmányait a brassói, majd a lausanne-i konzervatóriumban végezte, ösztöndíjasként több neves tanárnál is megfordult. Pályája most kezd felfelé ívelni. Otthonosan mozog az oratórium- és daléneklésben is.

A következő balettbemutató mint előadás tulajdonképpen már szerepelt a román opera műsorában. Az ok, amiért átvette a magyar opera is, valószínűnek tartom, hogy a zeneszerző Venczel Péter kedvéért történt. Ezzel nincs is semmi baj, érdekes a téma, mások a szereplők és inspiráló a zenéje, az opera pedig gazdagodott egy új előadással. Az előadás felvezetőjében olvassuk:

„Idén először láthatja a közönség a *Kék balett* és a *Fantasztikus szimfónia (Epizódok egy művész életéből)* című műveket a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. A kortárs balettelőadásra csütörtökön, február 23-án, este fél 7-től kerül sor. A produkció rendező-koreográfusa Adrian Mureşan.

Főbb szerepekben Mayura Misawa és Cîmpean Rareş.

Popper Péter *Kék balettje* a birtokló szeretet reménytelenségéről szól, és arról, hogy a magány elől menekülő emberben hogyan kelnek életre önmaga titkolt és torz lehetőségei. A táncjáték zenéje Venczel Péter kolozsvári zeneszerző nevéhez fűződik, aki 1996-ban komponálta Románia első rockoperáját, a *Mátyás a vérpadon*.

Berlioz *Fantasztikus szimfóniája* önéletrajzi elemeket tartalmaz, így fellelhető benne a Shakespeare-darabokban fellépő Harriet Smithson iránt érzett titkos rajongása is.” (Művészeti Titkárság: *Kék balett és Fantasztikus szimfónia az operában*. In: *Szabadság*, 2012. február 22.)

Amit a *Kék balett*ben újdonságként könyvelhetünk el, az elsősorban a zeneszerzés-technikai bravúr.

„A *Kék balett* gondolatokban, érzelmekben, cselekményben gazdag története megmozgatta Venczel Péter zeneszerző fantáziáját, elektronikus hangszert számítógéppel összekapcsolva utilitárius jegyeket hordozó hanghatásokat állított elő. Ez a gépi zene érzelemben nem kerül távol a szöveg mondandójától, kellemes, könnyen táncolható.” (*Romániai Magyar Szó*, 2001. január 11.)

A *Kék balett* szereposztása: a Nő – Mayura Misawa; a Férfi – Cîmpian Rareş; az Első Alakmás – Viorica Bogoi; a Második Alakmás – Boneu Mihail. A hét torzulat: a Kisfű Nagy Cipőben – Cîmpean Andrea; az Impotens Don Juan – Pop Radu; Mammon – Râpă

Alin; az Alázatos Papucs – Barabás Júlia; a Vámpír – Székely Dániel; a Két-ségbeesett Bohóc – Păun Alina; az Öregedő Majom – Bozeșan Stelian.

A *Fantaszikus szimfónia* librettója Adrian Mureșan munkája. Szereposztása: főszerepben Mayura Misawa, Cîmpean Rareș és Székely Dániel, valamint Barabás Júlia, Kálmán Róbert, Katrinetz Erika, Babos Kinga, Boneu Mihai, Bozeșan Stelian, Cîmpean Andrea, Göllner Delia, Hirt Eugenia, Hosu Sergiu, Oprean Simina, Pop Radu, P. Rusu Gabriela, Preda Sever, Simionas Andrea, Stefan Ștefănescu Vasile, Tőkés Ioana. A koreográfus munkatársa Cîmpean Rareș.

A táncjátékot egy évvel hamarabb bemutatta a Kolozsvári Román Opera. A róla írtak általános érvényűek, ezért mi is közöljük ezen kötet írójának fordításában.

„Harmadszor láttam, és minden alkalommal másnak tűnik. Az első találkozásnál megpróbáltam megfigyelni minden részletet... nem sikerült, lehet, hogy a megvilágítás nem volt a legjobb. Határozatlanul és magamra haragudva mentem haza. Ha őszinte akarok lenni, okosabbnak képzeltem magamat... Másodszor egy édes titokba burkolózott. Arra kényszerített, hogy lássam nyilvánvaló szépségét, de eltakarta azokat a kis részleteket, amelyek kedvessé teszik. Harmadszorra mosolyogva és boldogan távoztam. Alkalmam volt elemezni, megkeresni szépsége alapjait, felfedezni színét. Végül is sikerült egy átfogó képet alkotnom

róla. De mégsem állíthatom, hogy jól ismerem. A következő találkozásoknál a mese fő vonala mellett fel fogok fedezni mellékszálakat is, újabb és újabb személyek fognak előtérbe tolnakodni, hogy elmondják történetüket.

Ezt az előadást rendre kell felfedezni. A színpadkép egymást követő síkokban nyílik ki, egyedi helyzetképekben, melyeket a szem nem tud befogadni első látásra. Első alkalommal a mesére figyelsz, a reménytelenségre, a fájdalomra és a delíriumra. Az Ő (Lány) szépségére és érzékenységére, a Másik (Férfi) olyannyira férfias erejére. A szemet teljesen rabul ejti történetük, melynek nincs esélye mellékszálá válni. A főszereplők kifejezőereje és nyilvánvaló fizikai képességeik, melyeket teljes mértékben kihasznál a koreográfus, leköt mindenfajta figyelmetlenséget. A néző szíve a táncosok mellett robot a pszichedelikus zenére,³² fokozza ritmusát egészen a veszélyes magasságokig, hogy aztán kimerülten zuhanjon a földre, ahonnan újra és újra felkel a tudatos önpusztítás rítusában. A mese emberi, általános és nagyon modern: birtokló szerelem, reménytelenség, magány kettesben. Ebben a helyzetben az elme elképzelhetetlen lehetőségeket körvonalaz, iszonyatosakat, olyan helyzeteket, amelyeket az Ember rendes körülmények között nehezen képzelhetne el, és amelyek minden bizonnyal az egyén és környezete pusztulásához vezetnek.

32 A pszichedelikus zene gyűjtőfogalom, az a zene, amelyet a drog hatása inspirál, és a módosult tudatállapot hangulatát igyekszik visszaadni.

Az őrült féltékenység témája uralja a második részt. A *Fantasztikus Szimfónia* klasszikus hangzataira épülő koreográfia és színpadkép ellenkező pólust képvisel, a modern és technicizált kifejezését, még egyszer bizonyítva, ha még szükség lenne erre, hogy az érozsz témájának minden optimista és pesszimista formája soha nem lehet divatjamúlt. Univerzális téma, minden bizonnal létünk lényege. Nő és Férfi! Megtaláljuk ugyanazt a női gyöngédséget, ugyanazt a férfias keménységet ebben az esetben megédesítve a különösen érzékeny lírai pillanatok által. Egy beteges féltékenység szülte szerelem belső élményeibe ágyazva, a néző megtapasztalja a főszereplő féltékenység szülte zagyva látomásait és önítéletét. A mellékszál, az együttes, a lelkiállapotot és élményeket a mozgás és a szimbólumok segítségével az őrjöngésig fokozza. Itt mindenki egyedí, aki egyénenként fejezi ki magát színnel és léttel töltve meg a képet. Most sikerült megragadnom őket, megértenem testbeszédüket, helyére tennem megérdemelt jelentőségüket.

Türelmetlenül várom az újabb előadást, egy újabb történetet. Megcsodálom a szobrokat és festményeket, melyek eddig figyelmen kívül maradtak, a szubtilis, kifinomult módját annak, ahogy összefonódik és kiegészíti egymást a tánc és a háttérkép, új értelmekeket adok Kettejük ölelésének.

Lehet, Te is elkísérsz majd erre a kalandra, lehet, lesz alkalmunk szinkronizálni szívverésünket, hogy végül a tapsorkán a cinkosság csibész mosolyát fesse ajkunkra.”

(Flavia Tomoş: Mi a tánc? Kék ballett/Fantasztikus szimfónia. Epizódok egy művész életéből. Internet. 2011. május 31.)

Ez a tavasz a vendéglőadások jegyében zajlik. Március 1-jén rendkívüli *Carmen*-előadásra került sor vendégekkel: Carmen jelmezében Mester Viktóriát, Don José szerepében László Boldizsárt láttuk-hallottuk. Mindketten Magyarországról jöttek. Az előadás francia nyelvű volt, magyar feliratozással. A főszereplők mellett felléptek még: Sándor Árpád (Escamillo), Kele Brigitta (Michaela), Szilágyi János (Zuniga), Kovács Ferenc (Dancaire), Szakács Levente (Remendado), Vigh Ibolya (Frasquita), Veress Orsolya (Mercedes) és Naphegyi Béla (Morales). Az előadás karmestere Jankó Zsolt volt.

A következő jubileumi ünnepség Selmeczi György nevéhez fűződik, aki operánk állandó vendége. Közöljük a kolozsvári sajtóban megjelent róla szóló méltatást, amely kifejezi az egész társulat megbecsülését, szeretetét.

„Zeneszerző, karmester, zongoraművész, operarendező, akadémiai szintű zenepedagógus, előadóművész, kivételes szervezőegyeniség.

Selmeczi György hatvanéves. Évtizedek óta az egyetem és az erdélyi magyar zenei élet egyik legismertebb alakja, meghatározó személyisége, aki mindvégig hű maradt szülővárosához, Kolozsvárhoz, családi hagyományaihoz, a romániai magyar kisebbségi kultúrához. Hűsége, hite, határtalan szeretete, szűnni nem akaró tettvágya, vonzódása a magasabb rendű, a megfoghatatlan iránt teszik őt példaképpé mindany-

nyiunk számára. Selmeczi György megvalósította önmagát, felmutatta önnön értékeit, gyarapította közöségének erkölcsi és szellemi tárházát.

Sokoldalú egyéniség, akinek lételeme a *játék*. A játék, amely egyszerre profanizálja mindazt, ami álságosan fennkölt, és szakralizálja a kitagadottat. Ahogyan Johann Huizinga találóan megállapítja: az igaz művészet a játékban született, és mindenkor a játék táplálta. A zene szintiszta játék. Selmeczi játékosága mélyen emberi. Valóra váltja, megvalósítja, érvényesíti és képviseli azt a szent jogát, hogy szebbik önmaga legyen.

A fékezhetetlen szív muzsikusa – olyan, akár a legmerészebb kötél-táncos, fáradt tenyerét égbe emelve, kiáltásra, ujjongásra ügyet sem vetve egyensúlyoz élet és halál mezsgyéjén, mert érzi és tudja, hogy közönséget megilleti a jobbító katarzisz. Selmeczi egységesnek látja a zene és a színház művészetét, úgy véli, nem létezik teatralitás zene nélkül, és muzikalitás színházszerűség hiányában.

Ám lássuk a kultúráért cselekvő ember immár elvitathatatlan sikereinek tömör summázását. Említsük meg mindenekelőtt azt a huszonkét éves szolgálatot, amelyet a Kolozsvári Magyar Opera köszönhet neki. Utaljunk a premierekre, azokra a szerzőkre, akiknek műveit a Kolozsvári Magyar Operában mutatták be először, jelezzük igényes és korszerű repertoáralakítását, és tisztelegjünk az előtt a törekvése előtt, amellyel évek óta határainkon kívül is népszerűsíti az erdélyi magyar zenés színház produkcióinak legjavát. Ugyanakkor ne feledkezzünk meg

arról sem, hogy televíziós népszerűsítő sorozatot készített az operáról *Kolozsvári operamesék* címmel.

Szóljunk végezetül az emberről és emberségéről, humánus lényének kisugárzásáról. A sugárzásról, amelynek éltető melegét önmagának folytonos égetéséből nyeri, amely azonban mégis mindig képes a megújulásra. Mindez arra ösztönöz, hogy mi is vállaljuk az igazi művészettel való találkozás teremtő kockázatát.

Mester, tartsa meg az Isten sokáig közöttünk, hogy tovább folytathassa alkotó munkáját a magyar kultúra építéséért! (A Kolozsvári Magyar Opera munkaközössége: Selmeczi György, a fékezhetetlen szív muzsikusa. Álarcosbál csütörtökön este a művész születésnapján. In: *Szabadság*, 2012. március 6.)

A március 8-i előadáson felléptek: Pataki Adorján, Balla Sándor (debüt), Kele Brigitta, Molnár Mária, Vigh Ibolya, Naphegyi Béla, Sándor Árpád, Szilágyi János, Molnár János, Rétyi Zsombor. Vezényelt: Selmeczi György.

A csütörtök esti *Álarcosbál* után Szép Gyula, az opera igazgatója köszöntötte Selmeczi Györgyöt a társulat és a közönség nevében, átnyújtva az intézményt ábrázoló képet, amelynek hátlapján ott szerepel a munkaközösség minden tagjának az aláírása.

Az előadás apropóján készült interjú Amelia alakítójával, Kele Brigittával.

„Kele Brigitta már nem szorul külön bemutatásra. A Kolozsvári Magyar Opera színpadán sorra alakította az opera és operettirodalom különböző alakjait – Verecki Szilvia, Madeleine de Faublas, Amelia, Mimi, Micaela, Odabella, Nedda – nagy sikerrel. A nagyközönség vi-

szont nem feltétlenül tudhatja, mi az oka a ritkább kolozsvári fellépéseinek: idén a düsseldorfi Deutsche Oper am Rhein meghívottja, pályája pedig tovább ível, rövidesen a Párizsi Nemzeti Operaház színpadán lép fel” – részlet Fekete Adélnak a művésznővel készített interjújából (*Szabadság*, március 7.). Az interjúban Kele Brigitta beismeri, hogy Amelia eddigi legnehezebb szerepe, amin nem csodálkozunk, hiszen a szerep nem az ő hangfaja – ő ugyanis nem drámai szoprán, hanem telt lírai. Mi viszont azon csodálkozunk, hogy mi indokolja egy hang megterhelését egy nem neki való szereppel, legalábbis idő előtt.

A magyar opera többsíkú szerepvállalásáról már írtunk egy korábbi alkalommal. Ez alkalommal a soron következő gálának biztosított időt és teret. Március 15. tiszteletére *Néptáncfalalkozó* – *Gálaműsor* zajlott a magyar opera égisze alatt. Fellépett a Bogáncs, a szamosújvári Kaláka, a Kalotaszeg, az Ördögtergye, a széki Szalmakalap, a Szarkaláb és a Zurboló néptáncegyüttes, valamint közreműködött a Harmadik zenekar.

Ismét vendégnek tapsolhatunk. Március 22-én rendkívüli *Tosca* előadást hirdetett a magyar opera, ismét vendégekkel. Ezúttal Tosca szerepében Carmen Gurban, Scarpia jelmezében Ionesco Oleg (mindketten a román operából), Mario Cavaradossi szerepében pedig Kiss B. Attila (Budapest) lépett volna fel a magyar opera színpadán. Az előadás azonban betegség miatt elmaradt, helyette a *Bánk bán* került színre Kiss B. Attilával.

„A *Bánk bán*ról tudni kell, hogy jelenleg két változatban van színen, a feldolgozástól függően. Kolozsvá-

ron egy rövidebb változatot játszanak, az őselőadást ma Budapesten lehet látni. Az évtizedekig játszott művet – még emlékezhetünk rá – a magyar opera 1992-ben felújította Dehel Gábor rendezésében, közösen a Gyulai Várszínházzal, szabadtéri előadásnak. Ezt adaptálták később zárt térre Kolozsváron, majdnem egy az egyben. Ez az oka annak, hogy a színpadkép, ami tulajdonképpen egy alapidiszlet kiegészítővel, nem minden jelenetben felel meg a zárt tér követelményeinek.

Az idők folyamán a jelmezek is degradálódtak, az eredeti prém-díszes férfikosztümöknél a prém lekopott, ezt valami műanyaggal helyettesítették, ezáltal a magyar nagyurak inkább juhásztorokra hasonlítanak. Ennyit a látványról. Sajnos a rendező már nem tartja karban az előadását (már nem tagja az együttesnek), így ha valaki bele nyúl az eredeti rendezésbe – de talán az említett adaptáció következtében is –, sokszor logikátlan és megmosolyogtató a szereplők egymáshoz való viszonya.

Zeneileg jobban áll az előadás, kivéve talán az énekkart, amely a *Bánk bán*ban kettő kellene hogy legyen: a merániak és a magyarok. Mivel nincs elég ember, az elosztás esetleges és egyenlőtlen, ami viszszaeszközt a hangzó anyagban. Mi a létszámot annak idején kiegészítővel pótoltuk más énekkarokból vagy nyugdíjas tagokkal, ma erre vagy pénz nincs, vagy érdektelenség uralkodik ez irányban.

A szereplőkről: Bánk bán szerepében Kiss B. Atillát láttuk, aki Budapesten az ősváltozatot éneкли.

Kolozsvárra négy egymás utáni előadásra jött, az előadás elején a fáradtság kissé érződött rajta. Különben az első kép volt az előadás gyenge pontja. Pataki Adorján (Ottó), Szilágyi János (Biberach) produkcióját hangilag nem lehet kifogásolni, annál inkább a tartalmat, ami hiányzott a produkció mögül. Szép megvalósítás volt mind hangilag, mind játék szempontjából Vigh Ibolya Melindája és Sándor Árpád Tiborca, ők ketten és Kiss B. Atilla voltak azok, akik közvetítették is a mondanivalót. Hangilag nem lehet kifogásolni Veress Orsolya Gertrudisát sem, bár a szerep magasabb hangot igényel. Véleményem szerint a művész nő ehhez a szerephez még túl fiatal, alakításának sincs súlya. Egyelőre – teszom hozzá.

Az egészet tekintve, az előadás szép pillanatokkal ajándékozta meg a közönséget, amely hálásan reagált. Karmester és zenekar is szépen teljesített (karmester Kulcsár Szabolcs), sajnos az előző nap bekövetkezett tragédia okozta feszültség az egész együttest akarva-akaratlan befolyásolta.”³³ (*Pulzus*, április 11-ei adás)

Március végén ismét leckeelőadásra került sor, a népszerű *Varázsfuvola* került bemutatásra. Krasznai Gáspár, a Kolozsvárról elszármazott, Budapesten élő zenetanár kalauzolta a nézőket a muzsika titokzatos világában. Amint azt a *Szabadság* napilap tudósítója írja:

„Bámulatos az a mód is, ahogyan a fiatal zenetanár vezette közönségét, mesével, szóval, hanggal, muzsikával, és amint a *Varázsfuvola* végki-fejleteként győzött a fény a sötétség fölött, úgy áradhatott el egyfajta hálás fény a nézők lelkében is.

Az opera két felvonása közötti szünetben az emeleti előcsarnokban Szép Gyula, az intézmény igazgatója és Starmüller Katalin képzőművész megnyitotta azt a rajzkiállítását, amelyet az I–VIII. osztályos tanulók számára hirdettek meg a *Varázsfuvola* témájával. A beérkezett összesen 198 alkotás közül a zsűri végül nem tudott sorrendet megállapítani, mivel – mint elmondták – az összes rajz bővelkedett ötletben, furfangban, színben és hangulatban, közülük több is megállná helyét önálló alkotásként vagy akár plakátként is. Jutalomképpen az összes kis művész oklevelet, valamint egy festésre-rajzolásra egyaránt alkalmas, különleges varázscseruzát vehetett át az opera vezetőségétől.” (S. B. Á.: Ének, zene, lecke és *Varázsfuvola* az operában. In: *Szabadság*, 2012. március 27.)

Április 2-án Miller Zoltán koncertjére került sor, melynek sztárvendége Mahó Andrea. A két művész Budapestről érkezett hozzánk. Az előadás címe: *A zene az kell*. Az előadáson slágerek hangzottak el *Az Operabázis Fantomjából* és egyéb világhírű musicalekből, Máté Péter-dalok és rengeteg meglepetés. Úgy tűnik, ez a havi rendszerességgel

33 Az egyik zenekari tag rosszul lett a próbán, majd a mentőkocsiban el is hunyt, ami erősen megrázta a társulatot.

fellépő vendégjáték különböző magyarországi előadók részvételével lassan hagyományszámba megy.³⁴

Április 4-én az Attitude Táncstúdió növendékei léptek fel *Dance with Attitude* címmel. Koreográfus: Both Krisztina, Both István és Bíró Brigitta.

A balettegyüttes kortárs előadásai

■ A magyar opera újabb premierje kortárs táncelőadás: Sztravinszkij *Tavaszi áldozatát* és a Claude Bolling zenéjével készült *Umbrella* című kortárs táncelőadást április 19-én tekinthette meg a közönség. A *Tavaszi áldozat* karmestere Jankó Zsolt, a produkció rendező-koreográfusa Jakab Melinda. A Tóthfalusi Hajnal által megvalósított interjúban a két művész véleményét olvashatjuk.

Jankó Zsolt karmester szerint

„Ez a mű a teljes 20. századot meghatározza. Minden Sztravinszkij utáni zeneszerző valamilyen szempontból visszanyúlt ehhez a darabhoz. Itt nem a szép gesztusokon van a hangsúly, hanem a pontosságon. Sztravinszkij a végletek embere. Hol a legmagasabb, hol a legmélyebb hangokat használja, és ez próbára teszi a zenészeket. Olyan zene ez, amely állandóan ébren tartja a figyelmünket. Kicsit Bartók *Allegro Barbaro*-jához tudnám hasonlítani. Azt tar-

tom a legizgalmasabbnak, ahogyan felépíti a művet.”

Jakab Melinda úgy értékeli, hogy

„Sztravinszkij esetében tulajdonképpen a szerző talált rám. Amikor az áldozati táncról szóló részt meghallgattam, tudtam, hogy egyszer majd színpadra állítom. Öt éven át érelődött bennem a darab... A *Tavaszi áldozatban* a zene féktelen vadsága vonz, míg az *Umbrella* könnyed, fülbemászó, vidám, feloldja az előbbi drámaiságában rejlő feszültségeket. A két táncelőadás azért kerül egyazon este bemutatásra, mert érdemes megismerni az alkotók és a tánckar sokszínűségét. Olyan ez, mint a mindenki által közkedvelt színházi maszk szimbóluma: egyik arca sír, a másik nevet. Az *Umbrella* bemutatásával közeledni szeretnénk a fiatalok felé is, megszerettetni velük a táncot.”

A koreográfus a továbbiakban arról beszél, hogy mikor és hogyan találkozott a kortárs táncsal, mi az, ami megfogta azzal kapcsolatban.

„Gondolatokat hordoz, jelentéseket, tartalmakat. Nem csupán gyönyörködtetni próbál, hanem vállalja a konfliktusokat, alkotói járatlan, egyedi, új utakat keresnek. (...) Olyan alkotónak tartom magam, akinek nem csupán a tánc szépsége, látvá-

34 Két kritikai megjegyzést kénytelenek vagyunk megtenni a futó repertoárral kapcsolatban: 1. A március 29-i *Traviata* előadás a magyar operában idegen társulat és karmester neve alatt futott, az opera titkársága ugyanis nem közölte, hogy kit és miért programált a futó repertoár közé, és 2. Úgy látszik, új szokás van kialakulóban: *A brémai muzikusok* gyermekelőadás este 8-kor kezdődött, a gyermekek számára nem megfelelő időpontban. Ez már a második gyermekelőadás városunkban ebben a nem szokványos órában.

nyosság a fontos, hanem annak mélysége is. A munkám során a legszebb pillanatokot a próbafolyamatok jelentik, amikor tökéletesítem a mozdulatokat, keresem a megfelelő gesztust, lendületet, lépést. Fontos, hogy olyan művészeti célt lássak magam előtt, amivel azonosulni tudok, ami inspirál, és mindezt olyan táncosokkal valósítom meg, akik bíznak bennem, akikkel együtt szárnyalhatok.” (Tóthfalusi Hajnal: Kortárs táncelőadás az operában. In: *Szabadság*, 2012. április 18.)

„A *Tavaszi áldozat* keletkezéséről több verzió is ismert. Maga Sztravinszkij azt állította, hogy az ötlet álmában született. A kortárs források azonban alátámasztják, hogy az alapötlet Nicholas Roerich orosz filozófus-festőtől származik. Roerich megosztotta ötletét Sztravinszkijjal (ez kb. 1910-ben történhetett), amely mulandó víziója egy pogány rítusnak. Roerich és Sztravinszkij együtt dolgozta ki a kereszténység előtti Oroszország pogány táncainak librettóját. Roerich megrajzolta a történelmi szertartás képeit az ihlet számára, és kutatásokat végzett a korai orosz kultúrában a díszleteket és jelmezeket illetően, melyek képesek legyenek a korai pogány Oroszország képét megalkotni.

A sztravinszkiji *Sacre* első megfogalmazása 1910 tavaszán történt. A zeneszerző szerint „a pogány rituálé áldozatának képe jelent meg előtte. Az öreg bölcssek körben ültek és a lány halál előtti táncát nézték, a lányét, akit áldozatul ajánlottak fel

Yorilónak, a Tavasz istenének, hogy elnyerjék jóindulatát. A szűznek halálba kell táncolnia magát ahhoz, hogy fölébressze a Földet. A kiválasztott tánca halállal végződik, a lány kimerülten összerogy, mozdulatlanra dermed, hogy aztán újra életre keljen és újra eltáncolja áldozati táncát. A *tavaszi áldozat*ban soha nem jön el a tavasz, szünet nélkül tart a halál felé vezető szertartás. Ez lett a témája a *Tavaszi áldozat*nak.

A mű két részre tagolódik a következő jelenetekkel:

I. rész: A Föld imádata

– Bevezetés

– A Tavasz jóslatai (Fiatal lányok tánca)

– Az erőszakos szöktetés rítusa

– Tavaszba fordulás

– A két rivális törzs játéka

– A bölcssek felvonulása

– A Föld imádata

– Tánc a Föld körül (A Föld tánca)

II. rész: Az áldozat

– Bevezetés

– A fiatal lányok misztikus köre

– A kiválasztott dicsőítése

– Az ősök megidézése

– A kiválasztott szakrális tánca

A mű maga a termékenység, a vegetáció örökös körforgását szimbolizálja, ez jut kifejezésre leginkább a Föld táncában.³⁵

Ami a dallamvilágot illeti: a zeneszerző elgondolása felsorakoztatni olyan (folklorisztikus?) témákat, amelyek a régmúlt dalait idézik. Az egyetlen dallam, amelyet Sztravinszkij elismer létező népi dallamként, a mű elején felhangzó szóló fagott dallama, egy litván népi dallam,

35 Sok vallás alkalmazza a tisztulás szertartását, ez itt inkább a keresztelésre hasonlított.

mely »az elemek hatalmától való ősi félelmet érzékelteti« – írja Pándi Marianne *Hangversenykalauz*ában.

A hangszerelés a teljes nagyzenekart felhasználja, a váltakozó metrum, a tobzódó ritmusok, a szerkesztésmód elemi, nyers, vad erőről tanúskodik. A zene a harmónia szempontjából vakmerő, melyet a disszonanciák prominens használata jellemez, harmóniailag szinte szétfeszíti a tonális keretet. Mindez a színezés és a zenei energia erőteljesebb felmutatásának céljából. És bár a zenei szövet adott, a viszonylag laza szövegeknyvnek köszönhetően sokszor az eredeti koncepciótól messze eltérően dolgozzák fel a balett anyagát. Az első bemutató koreográfusa Nyizinszkij volt, a Párizsban 1913-ban színre vitt előadás botrányba fulladt, megbukott. Az idők folyamán aztán számos változat látott napvilágot.

A magyar opera előadása is egy változatnak mondható: a *Sacre* két részének története egyetlen egészben zajlik. A koreográfia kisebb módosításokkal követi az eredeti szövegeknyvet. A koreográfus igyekezett a társulat erejéhez mérten adaptálni a történetet, ez magyarázza például az öregek körének hiányát is. Érdekes elképzelés az, hogy az áldozat nem csak a fiatal lány, hanem párjával együtt készül az áldozatra. A fiú azonban erős, itt csak a gyengébb, a lány lesz az áldozat a koreográfus elképzelése szerint, ez azonban az előadásban nem világított ki egyértelműen. Szép megoldás az utolsó jelenet, amelyben a Tavasz istene elfogadja az áldozatot.

A zenekar létszámához viszonyítva szépen teljesített, de azért jegezzük meg, hogy a mű egy sokkal nagyobb együttest igényel. Ez az oka annak is, hogy a kontrasztok nem voltak, nem lehettek eléggé kiélezve, az amúgy ismerős disszonanciák ugyanakkor túl voltak exponálva. Az az érzésem, hogy az ifjú alkotók általában – ebben az esetben konkrétan a karmesterre gondolok, aki amúgy szép munkát végzett – elsősorban a formára és kevésbé a tartalomra koncentrálnak.

Szólnom kell a műsorfüzetről is, amely badarságok sorozata. Elképzelhetetlen, hogy egy zenei intézmény művészeti titkárságán ne legyen egyetlen olyan alkalmazott, akinek legalább valami halvány köze lenne a zenéhez. Ott van az internet vagy a lexikonok, nem szégyen használni, bár akkor is tudni kell értelmezni az információkat. Többek közt azt is kifogásolom, hogy sehol nem hangzott el a szövegeknyv írójának, a festő-filozófus Nicholas Roerichnek a neve, aki az előadás első változatához maga készítette a díszleteket és jelmezeket, és aki ebből a célból művészettörténeti kutatásokat is végzett.

A Sztravinszkij-művel egy estén előadott *Umbrella* címet viselő előadás Claude Bolling zenéjére készült. A zeneszerző ötvözi a klasszikus és a dzsesszzene alapanyagait, több mint száz filmzenét írt, elsősorban francia filmekhez. Kora ifjúságától profi szintű dzsesszongorista, neves dzsesszmuzikusokkal játszott együtt. Partnerai közt ott találjuk Lionel Hamptont, Roy Eldridge-t, Kenny Clarke-ot.

A balettkar első alkalommal táncolt dzsesszzenére, ami komoly kihívást jelentett az együttes számára. Jakab Melinda koreográfus több Bolling-művet használ fel, gyúr egybe jelenetsorok megfogalmazása céljából. A táncjátékot egy laza vonal fogja össze, ezen belül mindenik jelenet külön történet. A táncjáték nyelve modern. (*Pulzus*, április 23.)

Az előadást a Kolozsvári Magyar Opera és az egyéves Kolozsvári Kamarazenei Műhely Egyesület mutatta be. Az *Umbrella* előadói: Cîmpean Rareș, Oprean Simina, Rusu P. Gabriela, Jakab Melinda, Barabás Júlia, Hosu Sergiu, Boneu Mihai, Râpă Alin, Ianc Florin, Bogoi Viorica, Toda Marius, Moga Daniel, Tőkés Ioana.

A *Tavaszi áldozat* szereplői: Bogoi Viorica, Boneu Mihai, Kálmán Róbert, Rusu P. Gabriela, Ștefan Ștefănescu Vasile.

Az előadás díszlettervezője Venczel Attila, jelmeztervezője Zsigmond Adél. Közreműködött a Kolozsvári Magyar Opera balettkara.

Május 5-én a Bánffy-palota termében egyfajta leckeelőadásra került sor, címe: *Operacsali – zenepedagógia fiataloknak*. Az előadás célja minden kétséget kizáróan marketingjellegű is. Felléptek: Ádám János, Balázs Barbara, Hary Judit, Jordán Éva, Kolcsár Katalin, Pataki Adorján, Szilágyi János. Zongorán kísért: Incze G. Katalin.

Május hónapban különben kevés előadás valósult meg, egyrészt azért, mert az intézmény új bemutatóra készült, másrészt viszont a színháztermet május 7–17. között elfoglalta a *Viva vox* nemzetközi diák-operafesztivál.

A fesztiválnak a következőkben csupán a programját közöljük.

11-én Farkas Ferenc *A bűvös szekrény* című operáját a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kara Magánének Tanszékének hallgatói adják elő.

12-én G. Donizetti *Szerelmi bájtal* című operája hangzik el, előadják a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémia növendékei.

14-én W. A. Mozart *A szírnigazgató* előadására kerül sor, utána Bartók Béla *A kékszakállú herceg várára* – mindkét előadás a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kara diákjainak előadásában.

16-án Zárógála.

Donizetti: Szerelmi bájtal

■ Május 10-én bemutató lesz a magyar operában: Gaetano Donizetti *Szerelmi bájtal* című olasz nyelvű előadása magyar feliratozással. Vezényel: Horváth József. Szereplők: Covacinschi Yolanda, Bardón Tony, Balla Sándor, Sándor Árpád, Barabás Zsuzsa, Veress F. László, Bogoi Viorica, Tóth Márton. Díszlet: Székely László Kossuth-díjas díszlettervező, jelmez: Pilinyi Márta. Koreográfus: Adrian Mureșan. A rendező munkatársa: Gombár Annamária. Rendező: Kürthy András. Az előadás május 24-én részt vett a Nemzeti Operák Fesztiválján, amely május 20–28. között zajlik.

A bemutató előtti sajtótájékoztatón Kürthy András kifejezte azon örömét, hogy ismét Kolozsváron dolgozhat, a társulat már nagyon hiányzott neki. Elmondta, hogy a Donizetti-mű különösen kedves számára, sok évvel ezelőtt már megrendezte Budapesten, részben az itteni kollégákkal, mint a koreográfus

Adrian Mureşannal és több kolozsvári művésszel. A Nemorino szerepét éneklő Bardon Tony is örömét fejezte ki, már csak azért is, hogy megmutathassa mindazt, amit 2010-ben Pesaróban tanult Alberto Zedda vezetése alatt az *Accademia Rossiniana* mesterkurzuson. Külön öröm számára, hogy a szerep illeszkedik a hangjához. Ugyancsak örömét fejezte ki az Adinát éneklő Covacinschi Yolanda is. Horváth József karmester elmondta, hogy a darabot tulajdonképpen már egy évvel ezelőtt megtanulta a zenekar, ugyanis egy budapesti fellépésen vett részt az intézmény ének- és zenekara a Művészetek Palotájában, neves énekesek mellett, egy másik karmester pálcája alatt. Most csak felfrissítették és adaptálták ehhez a színpadi verzióhoz.

Az előadás kritikáját Demény Péter írta. Bardon Tony alakításáról a következőket jegyzi meg:

„Olyan jól balfácán ez az énekes, hogy az ember csak ámul-bámul, s mintha önnön kamaszkorát látná a színpadon. A ruha folyik le róla, a haja összeviszsa, a karja tőle függetlenül csápol, a lába majdnem ellenőrizhetetlenül leng ki egyik vagy másik irányban – a megtestesült félszegség. Ahogy ott csetlik-botlik, óhatatlanul megszánja az ember, óhatatlanul elnyeri a néző rokonszenvét, aki Nemorinónak kezd szurkolni a szerelemnek ebben a megmosolyogtatóan kegyetlen játszmájában.

Covacinschi Yolanda méltó párja ebben a játszmában. Szép lány, kacér lány, ha kell, játékos, ha kell, fensőbbes – igazán mindent tud. Kettőjük jelenete az első felvonás végén, amikor Adinát bosszant-

ja, hogy a »bebájtalozott« ifjú már nem bomlik érte, s ezért ingerkedni kezd vele, Nemorino pedig különböző zöldségeket vesz elő feneketlen zsákjából (káposztát, karalábét, karfiolt, vörös káposztát, murkot), s az indulat tetőfokán aprítani kezdi őket, ez a jelenet tehát az előadás egyik csúcspontja, s Covacinschi és Bardon egyaránt remekül megoldja. És hangilag is bírják mindketten: például Nemorino románcát követően a közönség valósággal őrjöngött.

Balla Sándor kiváló Belcore: macacs macsó, aki el nem tudja képzelni, hogy egy nő visszautasítsa, de nagyon is el tudja képzelni, hogy ő hűtlen legyen egy nőhöz. Hadd idézzem fel az előadás másik emlékezetes jelenetét. Bevonulnak a boldogtalanok katonák (egymásnak ütköznek, rossz felé indulnak), s az őrmester virágot nyújt át Adinának, az meg lekonyul, Belcore kiegyenesíti, közben a katonák háta mögött gúnyolódnak vele. De nem kevésbé emlékezetes az sem, amikor mindenáron meg akar verekedni Nemorinóval, vagy amikor besorozza a balféket.

Dulcamara megformálójára sem lehet panaszunk. Sándor Árpád vérbeli sarlatán. Fellépése mindenkit elbűvöl és lenyűgöz, hangja a falat is áttöri, mozgása olyan, akár egy testépítő kigyóé. A nagy buffók közé tartozik ő, olyanok közé, amilyen Hercz Péter volt a kolozsvári operában.

És bár szerepe nem nagy, feltétlenül meg kell említenem a Giannettát játszó Barabás Zsuzsát, ezt a csinos, bájos, jó hangú énekesnőt, aki éppúgy »él a színpadon«, mint az eddigi felsoroltak.

Kürthy András eddig is dicsérem, bár név nélkül. De hát senki nem képzelheti, hogy az előadás jeleneteihez, a szereplők játékaéhoz, derékba tört virághoz és aprított káposztához semmi köze ne lenne. És köze van természetesen ahhoz is, hogy Dulcamara fura masinériáján érkezik, kísérője pedig egy cirku-szi, keménykalapos figura. Egyetlen olyan hely akadt, ahol úgy éreztem, a rendezés túlságosan szájbarágó: Adina kifejtí, ő nem tud hű lenni, ő tudja, hogy kell banni a férfakkal; közben egy virágot tép le, abból egy bogár pottyan a földre s ő eltapossa.

A díszlet (Székely László munkája) operásan csillog és villog. Falusi környezet (mintha egy képeskönyvből tépték volna ki), a háttérben hegység, amelynek füve a zöldnél is zöldobb. (...)

A *Szerelmi bájital* friss, üde, jó előadás. Annyi reménységet hordoz, hogy még a villamossínek sáncain is boldogan kel át az ember?” (Demény Péter: A szerelem vörös káposztája. In: *Szabadság*, 2012. május 12.)

Az előadáshoz méltó módon társul a műsorfüzet, melyben a darabról Kürthy Ádám András ír tájékoztatót.

Az előadás részt vett a Nemzeti Operák Fesztiválján Kolozsváron, 2012 májusában.

A *szerelmi bájital* előadását értékelte a Pulzus kritikai TV adás is. Ebből idé-zünk a továbbiakban.

„A rendezésről azt mondhatjuk, hogy a klasszikus kereteket megtar-tó előadás, mozgalmas, látványos, jó hangulatú, tele humorral. Jó ízléssel igyekszik kihasználni a tulajdonkép-

pen meglehetősen sablonos szöveg-könyvet, amelyben inkább a meg-rajzolt jellemek az érdekesebbek, mint maga a cselekmény. A jelmezek szépek, ízlésesek, a díszlet egyszerű-ségében is szép, talán a darabhoz ké-pest kissé monumentálisnak hat, de mindenképpen jó játékeret biztosít.

A szereplőknek a nehéz szóla-mok komoly feladatot jelentettek mind hangilag, mind stílus tekinte-tében, amelynek jelenlegi felkészült-ségükhöz mérten eleget is tettek (a nagyon fiatal generációról van szó!). Ez a férfiszereplőknek jobban si-került: Bardón Tony Nemorino szerepében egészen kiváló volt, de nagyszerű volt Sándor Árpád mint Dulcamara és Balla Sándor mint Belcore. Covacinschi Yolanda Adina szerepében hangilag okozott nekem csalódást; kár, hogy a nagyon tehet-séges, szép hangú fiatal énekesnő nem tud ellenállni a csábításnak, és olyan feladatokat is elvállal, amelyek nem az ő hangjának valók. Ezért az-tán magasságai erőltetteknek hat-nak, és a forte részekben kissé már ver a hangja. Kár. Barabás Zsuzsa is szépen illeszkedett az együttesbe, bár a szerep kevésbé magvas hangot igényel. Az énekkar is jól teljesített (karigazgató Kulcsár Szabolcs), kü-lön érdeme a rendezőnek, hogy ala-posan megmozgatta őket. A nagy színpadi jelenetekben kedves szín-foltot jelentett a balettkar jelenléte. Koreográfus Adrian Mureşan.

Végül a Horváth József vezette zenekarról: sajnos azt kell monda-nom, hogy bár játékuk korrekt volt, hangzás szempontjából nehézkes-nek, kissé merevnek tűnt, hiányzott belőle a stílus igényelte könnyedség.

Donizetti stílusába érdemes jobban belemélyedni. A színpad és a zenekar között is meg-megbillent az összhang, ami sajnos észrevehető volt. Ezen azonban egy kis odafigyeléssel könnyen lehet segíteni. Összességében az előadás igényesen szórakoztató, amit a közönség hálásan fogadott.

Nem tekinthetek el azonban attól a malórtól, amit a marketinggel foglalkozók produkáltak. Ugyanis az opera két előadása közé becsúszott a zeneakadémia ugyancsak *Szerelmi bájital* előadása, szintén a magyar opera termében. Ha az akadémia két évvel ezelőtt már tudta előadásuk pontos dátumát – márpedig ők ezt állítják –, akkor az operának kellett volna alkalmazkodnia valamilyen módon, hogy ezt a helyzetet elkerülje. De ezekről az egymásra szervezésekről már beszéltünk nem egyszer, sajnos, úgy tűnik, hiába. (*Pulzus*, május 16-i adás)

A továbbiakban folytatódik a vendégjáték-sorozat a Győri Balett előadásaival. Május 13-án a *Queen-balett* kerül színre, koreográfus: Ben Van Cauwenbergh. A koreográfus munkatársa: Marek Tuma, Michael Kropf, Velekei László, Fuchs Renáta. Zene: Queen. Színpad, látvány: Dmitrij Simkin, jelmez: Ben Van Cauwenbergh.

Az est második részében bemutásra kerülő előadás a *Magyar rapszódia* nevet viseli, zenéje Liszt Ferenc: *Magyar rapszódia*k. Koreográfus a Harangozó-díjas Fodor Zoltán. A koreográfus munkatársa: Velekei László. Látvány: Vidos Tibor. Jelmez: Fodor Zoltán, Győri Gabriella.

A magyar opera adott teret a Végh Sándorról szóló megemlékezésorozatnak is, melyet a Romániai Magyar Zenei Társaság kezdeményezett.

„Ünnepi hangversennyel, emlékkiállításal és szoboravatással emlékeztek a száz évvel ezelőtt Kolozsváron született Végh Sándorra május 17-én a magyar operában. Végh Sándor hegedűművész, kamarazenesz, kuartettprimárius és karmester a 20. század egyik legismertebb magyar zene-művésze. (...)”

A Kolozsvári Magyar Operában sorra kerülő esemény első mozzanataként leleplezik a Makkai István marosvásárhelyi szobrász által készített Végh Sándor-mellszobrot, és a résztvevők megismerhetik a centenáriumra megjelentetett Végh Sándor-monográfiát (Löwenberg Dániel: *Végh Sándor emlékére*, Rózsavölgyi és Társa, Budapest), a szoborpályázat terveiből összeválogatott különleges fotóalbumot (*Végh Sándor 28 arca*, Concord Media Jelen, Arad), valamint a *Végh Sándor Magyarországon* címmel megjelent, a mester eddig kiadatlan koncertfelvételeit tartalmazó CD-keket. Az ünnepi hangversenyen fellép a Kolozsvári Magyar Opera zenekara Jankó Zsolt vezényletével. Szólistaként közreműködik Béres Melinda hegedűművész, a Végh család által fiatal erdélyi muzsikuskok számára létrehozott Végh Sándor Díj korábbi kitüntetettje. A műsorban Mozart, Bartók, Szabó Csaba és Schubert művei hangzanak el, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak Végh Sándor személyéhez és pályájához.” (Végh Sándorra emlékeznek szülővárosában. In: *Szabadság*, 2012. május 17.)

A koncert részletes programja: Mozart: *Figaro nyitány*; *D-dúr divertimento*; Szabó Csaba: *Kis erdélyi szvit*; Bartók: *1. rapszódia*; Schubert: *5. szimfónia*.

Köszöntőbeszédet mondott Szócs Géza, a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára, illetve Kelemen Hunor kulturális és örökségvédelmi miniszter, aki örömmel jegyezte meg, hogy „Végh Sándor most visszakerült méltó helyére a Kárpát-medencei magyar kulturális köztudatban”.

Jelentős szakmai tanácskozásnak és sajtótájékoztatónak adott helyet a kolozsvári Nemzeti Román Opera, amelyen az operai igazgatók találkoztak egymással, és kicserélték tapasztalataikat.

„A beszélgetés során kiderült, hogy az operai igazgatók szinte ugyanazokkal a problémákkal küszködnek. Költségvetési intézmény vezetőiként, az állások zárolása miatt nem alkalmazhatnak új személyeket, ilyen tekintetben leginkább a szólista- és balettkarban tapasztalható létszámihiány. – Egy-egy fiatal szólista kellő felkészítéséhez évekre van szükség. Miután megszerzik a szükséges színpadi tudást, rögtön elhagyják az operaházat, amelyben debütáltak. Operai igazgatóként ez ellen nem tehetünk semmit, hiszen a kezdő romániai szólisták fizetése nevetségesen alacsony ahhoz képest, amivel Európa operaházai kecsgetetik fiataljainkat – hangsúlyozták az intézményvezetők. Caramitru külföldi példát említett, ahol az előadásokat szerződések alapján viszik színre.

A szakszervezetekkel való kapcsolatról Szép Gyula elmondta: a Kolozsvári Magyar Operában azért

nem voltak gondok, mert mindig nagyon jól kommunikáltak a nagy táruk – zenekar, énekkar – vezetőivel, akiket sikerült meggyőzni, hogy a próbák és az előadások minősége mindennél előbbre való. Szép Gyula elégedett a kolozsvári zeneakadémiáról kikerülő és a magyar operában elhelyezkedő végzősök vokális teljesítményével, ám színpadi mozgás terén a kezdőknek még sok tanulnivalójuk van. Elhangzott az is, hogy az operaházak gyér látogatottsága a romániai zeneoktatás hiányosságával magyarázható. Ellenpéldaként Szép Gyula a Kolozsvári Református Kollégiumot említette, ahol az igazgató rendszeres operalátogatásra nevelte a tanulókat és kiváló kórust hozott létre.” (Nagy-Hintós Diana: *Panaszkodnak az operai igazgatók*. In: *Szabadság*, 2012. május 24.)

Az évad végén ez alkalommal a magyar opera menedzsere, Tóthfalusi Hajnal *Bemutatókban és vendéglőadásokban gazdag évadot zár a Kolozsvári Magyar Opera* címmel közöl összefoglalót.

„A 2011/2012-es évadban is folytatni kívánta értékmegeőrző és értéktelremtő feladatát a Kolozsvári Magyar Opera: olyan produkciókat mutatunk be, amelyek által nyitni tudunk a civil társadalom felé, az ízlésformálás, a nevelés, az alkotói magatartásra való ösztönzés nemes feladatát is ellátva. Az évadot öt bemutató, vendéglőadások, gyermekeknek és felnőtteknek kínált izgalmas programok tették rendkívül színessé. A körültekintő és következetes műfaji kísérletezés jellemezte munkánkat az első bemutatótól az utolsó rendez-

vényig, bizonyos értelemben pedig ennek jegyében készülünk a következő évadra is.

A 2011/2012-es évadot két jelentős zenei esemény zárja: a világ-

hírű hegedűművész Végh Sándor ünneplése és Horia Mihail zongoraestje *Az utazó zongora* (Pianul cälător) címmel.” (*Szabadság*, 2012. július 7.)

Műfajteremtés Kolozsváron: színpadon a musical-opera

2012/2013

■ Szeptember 15-én telt ház fogadta a Kolozsvári Magyar Opera évadnyitó előadását, a *Báthory Erzsébet* című musical-operát – adja tudtul a *Szabadság* című napilap, majd ezt írja:

„A közönség vastappsal jutalmazta a Szomor György – Pejtsik Péter – Miklós Tibor szerzőhármas művét, amelyet Bagó Bertalan rendezett, Novák Péter koreografált és Kulcsár Szabolcs vezényelt. A Budapesti Szabad Tér Színház kezdeményezésére létrejött előadás a történelmi Báthory család tagjának, az 1560 és 1614 között élt Báthory Erzsébet életébe nyújt betekintést, akinek cselekedeteit már korábban is homály övezte. A történelmi tények és a legendák sajátos egymásmellettsége nyomán »megteremtett« Erzsébet-kép az elmúlt négy száz évben művészek sokaságát – írókat, költőket, színházi embereket, zenészeket stb. – ihlette meg, de még számítógépes játékok is készítettek a »végrófnőről«.

Legenda vagy valóság? Konceptuális ügy vagy beteljesületlen szerelem? Gyilkos vagy áldozat? Ezeket a kérdéseket (is) feszegeti a *Báthory Erzsébet* című musical-opera, amelyet a szombati erdélyi ősbemutató megelőzően, július közepén a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon láthatott a közönség, budapesti, illetve kolozsvári szólisták közremű-

ködésével, a Szabad Tér Színház és a Kolozsvári Magyar Opera közös produkciójaként. A Budapesti Nyári Fesztivál keretében három alkalommal játszott előadásra összesen mintegy 7-8000 személy volt kíváncsi, ami pedig a visszaigazolásokat illeti, javarészt pozitív kritikákat kaptak az alkotók.

A budapesti ősbemutató után a Kolozsvári Magyar Opera repertoárjában szerepel az előadás; a mostani bemutatón a kolozsvári szereposztás mutatkozott be: Báthory Erzsébetet Barabás Zsuzsa (a címszerepet Covacinschi Yolandával felváltva énekel majd), Nádasdy Ferencet Laczkó Vass Róbert, Thurzó nádort Szilágyi János alakította. Walter királyi főnyomozó szerepében Kátai Istvánt, Caravaggióként pedig Farkas Lorándot láttuk, közreműködött az opera zenekara, kórusa, tánckara és szólistái, Kulcsár Szabolcs vezényletével (a budapesti szólisták az októberi előadásokon mutatkoznak be a kolozsvári közönségnek). (...)

A legendák mellett a történelemtudomány magyarázatai is jelen vannak, amelyek szerint pusztán politikai bűnügy áldozata volt Erzsébet (...), ellentmondásos megítélése sokkal érdeklődésére tart számot. (...)

A Szomor György – Pejtsik Péter – Miklós Tibor szerzőhármas darabja nem vádol, készpénznek számító magyarázatokat sem ad a nézőnek,

hanem bemutat egy lehetséges értelmezést, szelíden, korántsem tolakodón, amelyet aztán továbbgondolhatunk, a birtokunkban lévő információkkal összevetve. (...)

A műfaj pedig, amellyel egyelőre ismerkedünk a kincses városban, további lehetőségeket tartogat, tekintetbe véve a Kolozsvári Magyar Opera adottságait, hogy a szölisták mellett saját zenekarral, énekkarral és balettkarral is büszkélkedhet az intézmény.” (Ferencz Zsolt: Rémmese szelíd találásban Báthory Erzsébetről. In: *Szabadság*, 2012. szeptember 17.)

A kolozsvári bemutatóra a budapesti után került sor, amely 2012 nyarán zajlott a Margitszigeten, és ahol a harmadik előadást a magyar opera művészei énekeltek. A kolozsvári előadás tehát premier a város zeneszerető közönségének, kevésbé a társulat tagjainak. Az erdélyi ősbemutató kapcsán hosszabb értékelés jelent meg a magyarországi sajtóban, ott olvashattunk a „műfajte-remtés” megjelölésről.

„A magyarországi sajtóban méltatlanul keveset foglalkoznak a Kolozsvári Magyar Operával, és valahogy a kritikusokat sem igazán izgatja az, mi is történik ezen intézmény falai között. Holott nem akármilyen múltú intézményről van szó. Kiemelendő, hogy Európában nem is létezik még egy kisebbségi operatársulat. (...)

A kortársakat bemutató folyamatba illeszkedik Szomor György, Pejtsik Péter és Miklós Tibor legújabb musical-operájának, a *Báthory Erzsébetnek* szeptember 15-ei erdélyi ősbemutatója. Azért hangsúlyozom ki az erdélyi szót, mert idén július

13-án a Margitszigeten került sor a magyarországi ősbemutatóra. Akkor az első két előadás főszerepeit magyarországi művészek – igaz, a címszerepet a székelyföldi származású Benedekffy Katalin énekelte –, míg a harmadikat kolozsváriak alakították. A hazai ősbemutatóról hetilapunk közölt már méltatást. Esetünkben viszont nem csupán arról van szó, hogy az összes szereplő erdélyi, hanem arról is, hogy Erdély kulturális fővárosának magyar kőszínházában egy, a helyiek számára új műfajt mutatnak be. Ez a műfaj pedig a musical-operáé. Mégpedig egy olyané, ami nem egy amerikai, hollywoodi, rózsaszínű, szirupos, langymeleg dolog utánzása. Nem is lehet az, hiszen maga a téma magyar. A szerzők úgy vélik, hogy Báthory Erzsébet, bár nem volt földre szállt angyal, de semmivel sem volt rosszabb, mint korának többi hatalmása. Csejte és Nyírbátor úrnőjeként igen kemény kézzel igazgatta birtokait, viszont mind a végrófnő, mind a női Drakula jelző rosszindulaton és tudatlanságon alapuló egész túlzás. Ezt a nőt koncepció perben ítélték el, mert birtokait akarták megszerezni. Ezt a témát dolgozza fel ez a musical-opera. Musical, mert a hangzásvilága a könnyű műfajé, de ugyanakkor operai nehézségű számok, együttesek vannak benne. Ezeket a számokat valakinek össze kell fogni, ezért nem playbacks esetünkben a »megoldás«, hanem nagyzenekar játszik karmester irányításával. A színház fiatal karmesterének, Kulcsár Szabolcsnak korántsem volt egyszerű betanítani ezt a darabot, hiszen a társulat tagjainak többsége

nem énekelt eddig a modern könnyű műfajban – tehát az operettet most nem számítjuk ide. Kulcsár nem csak »karmestere«, hanem karigazgatója is a darabnak, és itt ragadom meg az alkalmat arra, hogy rendhagyó módon először a kórust, mégpedig annak szoprán szólamának tagjait dicsérjem meg. Ritkán hallani ennyire egyöntetűen remek énekkari összjátékot. A kórus remekelt a meglehetősen nehéz és fárasztó darab kristálytisztá, mélyen átélt megszólaltatásában. Az összjáték fegyelme jeles osztályzatúnak minősíthető... Azt mondják, akkor jó kórusban énekelni, ha megfelelő lelkesedésű társakkal vagyunk körülvéve, bizonyára ez történt esetünkben is. A próbákat figyelve észrevehettem, mennyire összetartó társulatról van szó. A tagok itt nem furkálják egymást, hanem tudják: egy a cél, a közönséget szórakoztatni és közvetve nevelni, s az nem megy úgy, ha valakinek kicsinyes gyűlölet él a szívében.

A címszerepet a színház kiváló hangú adottságokkal rendelkező, fiatal művésznője, Barabás Zsuzsa énekelte. Barabás Zsuzsa eddig még soha nem alakított ennyire drámai és határozott alakot. Meggyőző, szuggesztív egyéniség, akinél minden hang a helyén van, jó hangtechnikája segítségével egyformán autentikus a lírai és drámai részekben. Figyelve alakítását, el is feledtem, hogy mint kritikus ülök a zsöllyében, és azon vettem észre magam, mennyire magával ragad a játéka. Az énekesi teljesítmény pazar, minden regiszterben kiegyenlített. Csak egyetlenegy dolog volt nála zavaró, hogy a második rész nagyjelenetében néha nem lehet

tett érteni a szövegét. Kátai István alakítja WALTERT, a főnyomozót. Nem nevezném nagy hangú adottságokkal rendelkezőnek, de nagyon ügyesen bánik azokkal a talentumokkal, amit az Isten neki adott. DALÁT, a Quo vadist nagyon megnyerően adja elő, majd később is mindent belead játékába. Úgy veszem észre, hogy Kátai Walterét az Erzsébet iránti tiszta szerelme oldozta fel bűnei alól. SZILÁGYI JÁNOS, a színház operaezenekese alakította THURZÓ NÁDORT. Basszusa hatalmas volumenű, súlyos és sötét voce, ami jól illik a számító és cinikus történelmi alakhoz. Nem csak hangilag van a helyén, hanem játékban is, lebilincselő előadást nyújt. Ugyanolyan hitelesen formálja a török ellen induló katonát, mint a korona nevében ítélkező nádort. A hol szerelmes, hol durva és iszákos férjet, NÁDASDY FERENC grófot Laczkó Vass Róbert játszotta. Itt meg kell mondani, hogy ebben a darabban nincsenek egyszerű jellemek, hanem igen összetettek. Tehát nem mondhatjuk el, hogy Nádasdyban egyszerre több én lakozik, itt senki sem tudathasadásos, hanem egyrészt a saját akaratuk, másrészt a kor kívánalmái, szokásai szerint cselekednek. Az énekes színész művészi intelligenciája, nagyszerű alakítása, drámai kifejezőereje és mélyről jövő ereje egészen megragadóvá teszi alakítását. A kisebb, ún. karakter szerepeket játékosok közül ki kell emelni Veress Orsolyát, Hary Juditot és Mányoki Lászlót. Mindhárman nagyszerű kabinet-alakítást műveltek, és bizonyították, hogy egy kisebb szerepet is lehet emlékezetesen, szívvel-lélekkel no meg kellő hanggal is alakítani.

S hogy milyen volt a fogadtatás? Talán Laczkó művész úr elnézi nekem, ha ellopom a kifejezését: pozitív sokk érte a közönséget. Ami könnyen lemérhető volt az előadás után szűnni nem akaró tapsból. Mi a titok nyitja? A művészet. Itt nem csupán ügyes mesterembereket látunk, akik remekül vívnak, bukfenceznek és énekelnek 10 méter magasból. Hanem művészeket, akik szívből játszanak közönségüknek. Szívből... Erdély magyarjainak.” (Medveczky Attila: Műfajteremtés Kolozsváron. Pillanatfelvétel a Kolozsvári Magyar Operáról a Báthory Erzsébet erdélyi ősbemutatója ürügyén. In: *Havi Magyar Fórum*, 2012. október)

Az interneten több portál is foglalkozik a bemutatóval. Az Erdon online felületen ezt olvashatjuk:

„Kolozsváron a Kolozsvári Magyar Operában mutatták be, nagy sikerrel. A darab címadója a történelemből ismert Báthory Erzsébetet – Barabás Zsuzsa (szoprán), Walter Kátai István, a musical egyetlen kitalált személye alakítja. Walter a nyomozó, aki megpróbálja bebizonyítani, hogy Báthory Erzsébet ártatlan, és csupán a hatalom az, amely próbálja őt eltüntetni az útból. Eléggé vitatható, hogy a keményen ivó Walter végül is beleszeret Báthory Erzsébetbe. Thurzó – Szilágyi János, Nádasdy Ferenc- Laczkó V. Róbert, Caravaggio Farkas Lóránd. Darbúlia – Veress Orsolya, László atya – Mányoki László. Mindegyikük szuggesztíven alakítja szerepét. Az ellenben elgondolkodtató, hogy a Kolozsvári Gheorghe Dima Zeneművészeti

Egyetemen operett vagy musical képzési szak nem működik. A kolozsvári előadásban közel harminc ember lép fel. Tehát nagyszemélyezett előadás. (...)

A műsorfüzetben közölt interjújában (a rendező – szerk. megj.) megfogalmazza az előadás lényegét: »Mi a posztmodern jegyében teremtjük újra a félreismert és félremagyarázott Báthory Erzsébet alakját, hangsúlyozom: egy színpadi alakot... Hatalmi játszómáról szól a történet. Nagyon hasonlít az életünkre, arra, hogy a politika hogyan tudja érvényre juttatni a hatalmát, az érdekeit... Elárul, megcsal, öl, hazudik, megvádol embereket«. Mindezt azért teszi, hogy politikai hatalmát megerősítse. Ebben a szándékában, eszközökben nem válogat. Marad a pénz, árulás, hazugság, mesterkedés.

Koreográfus: Novák Péter, akinek neve nem ismeretlen Erdélyben, Kolozsváron. Szakmailag rendkívül felkészült. Ennek is köszönhető, a társulat szívesen dolgozott vele, hiszen biztosak lehetünk, hogy műfaji ismereteit most is maximumig kihasználja, ami az előadáson meg is látszik. Dízlettervező: Vereckei Rita. Jelmeztervező: Kiss Borbála.” (Csomafáy Ferenc: Báthory Erzsébet gyilkolt vagy áldozat? In: *Erdon* 2012. október 10.)

Ami a musical-opera műfaji meghatározását illeti, közelebb hozhatjuk a nézőhöz-olvasóhoz, idézve Kulcsár Szabolcs karmester egy interjújából, ahol a következőket nyilatkozta:

„...kíváncsi lettem volna, mit is takar az új műfajmegnevezés. Egy zárt

számokat tartalmazó musical helyett folyamatos zene festi alá a színpadi történeteket, lelkiállapotokat. Olyan ez, mint egy jó film. És nagyon jól tudjuk, mit jelent, ha egy művészfilmnek jó a zenéje, és azt is, milyen hangszertechnikai és dinamikai igényrel komponálták meg. Az ilyen filmzenék a komoly szimfonikus művek nehézségi fokával vetekednek. Nincs ez másképp a *Báthory Erzsébet*-ben sem, Pejtsik Péter társszerző és egyben a darab hangszerelője szenzációsan ráérezett a mű hangulatára. Komoly, filmbe, de akár operába is beleillő hangszerelést produkált. Innen a musical-opera megnevezés. Ami az utolsó finálét illeti, nagyon érdekes volt, mert Pejtsik eredetileg nem így képzelte el a darab végét. A rendező volt az ötlet, mi lenne, ha a finálé a legenda elterjedését jelképezné, és egy hatalmas orkánszerű kánonban teljesedne ki. Ebből született az a csodálatos vég, ahol a rege szájra, szájra, hangszerről hangszerre terjed.” (Medveszky Attila: A karmesternek jó pszichológusnak kell lennie In: Függelenség, online, 2012. augusztus 17.)

„2012. december 5-én a musicalt bemutatták a Duna Televízióban. A *Báthory Erzsébet* című musical-opera egy legendás nőalakot és egy máig vitatott történelmi korszakot dolgoz fel, stílus- és műfajteremtő formában. Az előadás azt a hagyományt folytatja, amely a magyar történelem és kultúra meghatározó személyiségeit kortárs magyar szerzők új művein keresztül állítja művészi esz-közökkel a figyelem középpontjába” – olvassuk a Maszol.ro portálon.

Mi csak annyit tehetünk hozzá mindezekhez, hogy az előadás sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint a viszonylag magas előadásszám – 11. Látványos, mozgalmas, azt lehet mondani, hogy az egész társulatot megmozgatja. Szívesen játssza a társulat, és szívesen nézi a nagyközönség.

A maga idejében foglalkoztunk azzal a filmsorozattal, amely a Duna TV-ben jelent meg *Kolozsvári operamesék* címen, itt most csak röviden emlékeztetünk a filmhez kapcsolódó eseményekre.

A Művészeti Titkárság közleménye szerint a *Kolozsvári operamesék*, a nagy sikerű filmsorozat vetítésére kerül sor október 4-én a magyar operában. A film – mint annak idején közöltük – 1999-ben készült Selmeczi György, az opera társulata és Sándor Pál producer közreműködésével. A film átforgatja az operatörténet csaknem minden stíluskorszakát, körülbelül 49-50 opera 155 részletével. Silló Sándor rendező irányításával erdélyi magyar, néhány román, valamint magyarországi művészek álltak a kamerák elé. A filmet viszonylag későn hozták el Kolozsvárra, és különös élményt jelentett azokat a pályakezdő művészeket újra látni, akik azóta nem egy esetben fényes karriert futottak be (Kiss B. Atilla, Fülöp Márton, Szabó Bálint, Laczkó Vass Róbert stb., hogy csupán a kolozsváriakat említsük).

Operánk – az egyre terjedő nemzetközi divatnak megfelelően – most nyilvános vetítésekkel kíván új híveket szerezni az opera műfajának – olvassuk a közleményben.

A továbbiakban egy pár rövid hírben tudósítunk a magyar opera eseményeiről.

A Művészeti Titkárság közleménye szerint október 19-én első alkalom-

mal került sor Kolozsváron a Magyar Táncművészek Szövetségének kihelyezett elnökségi ülésére a Minerva Művelődési Egyesület (Jókai utca 16. szám) Cs. Gyimesi Éva termében. Az ülés egyik napirendi pontja és kiemelt eseménye, hogy a Kolozsvári Magyar Opera balettkarát is felveszik a Magyar Táncművészek Szövetségébe. Az ülés résztvevői megtekintik az opera utóbbi éveinek legjelentősebb táncelőadását, Sztravinszkij *Tavaszi áldozatát* és a Claude Bolling zenéje nyomán készült *Umbrellát*.

Az eseményt a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

Három CD és egy album

■ Három kortárs opera felvétele jelenik meg rövidesen a Kolozsvári Magyar Opera kiadásában, Selmeczi György vezényletével. A zeneszerző-karmester *Spirituszták* című operájának bemutatását a Magyar Állami Operaház tervezi. A budapesti és a kolozsvári dalszínház együttműködik egy Verdi–Schiller-trilógia előadásában is.

A Kolozsvári Magyar Opera az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával három kortárs magyar opera felvételét készítette el.

„Jelentékeny esemény CD-k elkészülte, hiszen a kortárs magyar operáknak nincs semmiféle promóciójuk. Orbán György *Pikkó Herceggel*, Vajda János *Leonce és Léna* című darabját, valamint az én *Szürén* című egyfelvonásosomat rögzítettük a kolozsvári opera jól bevált akusztikai terében” – mondta el az MTI-nek Selmeczi György. Hozzátette: a Ko-

lozsvári Magyar Opera repertoárján összesen 17 magyar kortárs dalmű folyamatosan szerepel, persze nem mindegyik minden évadban. De ezek teljes készületségben lévő, élő előadások, amelyekben olyan kitűnő kolozsvári énekesek szerepelnek, mint a ma már nemzetközi karriert futó Kele Brigitta, továbbá Szilágyi János, Sándor Árpád vagy Pataki Adorján.

Így a CD-sorozatnak lehet és lesz is folytatása. A lemezeket Kodály Zoltán születésnapjához kapcsolódva december 18-án mutatják be a Kolozsvári Magyar Operában egy ünnepi gálaesten, ahol arról is megemlékeznek, hogy a kolozsvári operajátszás idén 220 éves. A CD-kre került művek szemelvényei mellett a *Psalmus Hungaricus*szal tisztelegnek Kodály emléke előtt.”

Ami Selmeczi operáját illeti:

„A két dalszínház koprodukcióban készül bemutatni *Spirituszták* című operámat, Novák Eszter rendezésében. A mű librettóját Alexandr Blok szövege nyomán írta Péntek Csilla. A premiert 2013. szeptember 28-ra tűzte ki Ókovács Szilveszter. Három éve készen van a darab, a várakozásban nagyon ki tud húlni, vagy átéli az ember a premier izgalmát, vagy legyen posztumusz darab, fedezze fel az utókor” – jegyezte meg Selmeczi György.

Közös Verdi-projektet is terveznek 2013 novemberére. Előbb az Erkel Színházban, majd a Kolozsvári Magyar Operában három Schiller-drámából komponált Verdi-operával rukkolnak elő, a *Giovanna*

D'Arcóval, A haramiákkal és a Luisa Millerrel. (Operafelvételek Kolozsváron, 2012. november 2.)

Sikerként könyvelhetjük el a következő eseményt, amelyet fentebb már érintettünk:

„Egy operákat tartalmazó lemezt és egy, a Kolozsvári Magyar Operát bemutató könyvet ismertetett Szép Gyula, az opera igazgatója, valamint Simon Gábor, a könyv egyik szerkesztője. »Tiszteletben tartva mind a magyar, mind az egyetemes operajátszás hagyományait, 90 opera után, amióta lehetőség van bármit játszani – azaz az opera vezetősége megválaszthatja, hogy mit játszunk –, folyamatosan, következetesen foglalkoztunk a kortárs magyar operajátszással is. Nem volt olyan évad, hogy ne mutassuk be, újítsuk fel valamelyik vagy ma élő, vagy nemrég elhunyt erdélyi vagy magyarországi kortárs zeneszerzőnek valamelyik művét« – mondta el Szép Gyula a csütörtöki sajtótájékoztatón. A lemezkiadványon három kortárs operának a profi hangfelvétele található meg (Orbán György: *Pikkó herceg*, Vajda János: *Leonve és Léna*, Selmeczi György: *Szírén*), ebből egy hanglemezsorozat lett. Szép Gyula szerint ez jelzi, hogy a Kolozsvári Magyar Opera élt, él, és itt a jövő is, hiszen a ma és a jövő zenéjére és operajátszására is nagy hangsúlyt fektetnek. A könyvben, amely inkább katalógus kíván lenni, főleg fotók vannak, de megtalálhatjuk benne a repertoárt is. A szerzők szerint az opera jelenkorának egy minőségi névjegye ez, amely nem kis erőfeszítésbe került, hiszen

erre az operának anyagi forrása nem volt, saját büdzséből ugyanis nem szabad könyvet kiadnia az intézménynek. Simon Gábor elmondta, nehéz munka volt, hiszen lehetetlen az elmúlt 220, de akár az utóbbi 22 évet úgy összefoglalni, hogy hiánytalan legyen. A könyv, mivel kis példányszámban jelent meg, valószínűleg nem kerül a könyvkereskedők polcaira.” (Lemezkiadványt és könyvet jelentetett meg a Kolozsvári Magyar Opera. In: Transindex, 2012. december 13.)

Az intézmény megünnepli Kodály Zoltán születésnapját: a magyar zeneszerző és népzene kutató 130 évvel ezelőtt született. Ebből az alkalomból Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus* című művét adja elő Bardón Tony és az opera énekkara december 16-án a Kolozsvári Magyar Operában. A Kodály munkássága előtt tisztelgő, egyben a hivatásos kolozsvári zenés színház 220. évfordulójának apropóján szervezett ünnepi gálakoncerten Selmeczi György vezényel. Bemutatják a Kodály-évfordulóra megjelentetett három cédét és egy albumot, melyet hárman állítottak össze: Szép Gyula mellett Simon Gábor, az opera korábbi (1990–2010) igazgatója, valamint Fekete Adél, a művészeti titkárság új munkatársa. Az igényesen kivitelezett kötetben (az Idea Plus nyomda munkája) a mostani és korábbi igazgató ajánlása után Kulcsár Gabriella zenekritikus tanulmánya olvasható, az album illusztrációja révén megismerhetjük a kolozsvári színjátszás elmúlt 220 évének helyszíneit. Az album arcképcsarnoka a társulat 1990 utáni összetételét mutatja be, felvonultatva az összes tárat. Ezután az opera rendszerváltozás utáni

tevékenységének fontosabb mozzanataival találkozhatunk, valamint az elmúlt két évtized repertoárjába is betekintést nyerünk.

Ezzel vége is van az eseményekben gazdag évnek, a társulat az új esztendő megünneplésére készül. A 2012 szilveszteri előadását: *New York – Párizs – Kolozsvár* Gombár Annamária rendezte, aki ez alkalommal ismert irodalmi művekhez nyúlt megfelelő ihletért. Az első rész a *Szépség és szörnyeteg* meséből készült musical, amelyet az ugyancsak világhírű musicalirodalom ismert műveiből összeállított előadás követett. Ehhez társultak az opera- és operettirodalom legismertebb műveinek részletei. Sikerült egy nagyon egyéni hangú produkciót létrehozni, így a musical- és operettirodalom legismertebb részleteivel, valamint a vendégművészek kabaréjeleneteivel búcsúzott a Kolozsvári Magyar Opera az óévtől. Közreműködött a Jazzybirds zenekar³⁶ és meghívottjaik, valamint a Kolozsvári Magyar Opera balettkara, koreográfus: Jakab Melinda, Rusu P. Gabriella. Díszlet- és jelmeztervező: Venczel Attila.

Az előadók olyan fergeteges hangulatot teremtettek, amilyent nagyon rég nem láthatott a nagyérdemű közönség, aki tényleg azt kapta, amit várt: Revü-kabarét a javából, amelynek hangulatát humoros jelenetek emelték.

*

És akkor lépünk át az új évbe!

A *Szabadság* napilap felhívja a zeneszerető közönség figyelmét a Kolozsvári Magyar Opera Strauss-kon-

certjére, amelynek műsorát a család zeneszerzőinek legkedveltebb művei alkotják. Az újévi hangversenyeknek 74 éves hagyománya van városunkban. A hangversenyt ifjú Johann Strauss *De-nevére*nek nyitánya indítja, majd híres keringők – közöttük az elmaradhatatlan *Kék Duna keringő* és a *Bécsi vér keringő* –, valamint a *Radetzky-induló*, gyorspolkák és Strauss-operettek áriái hangzanak el.

Az opera zenekarát Horváth József karmester vezényli, a balettkar táncainak koreográfiáját Rusu P. Gabriella alkotta; az énekművészek közül színpadra lép Balázs Barbara, Vigh Ibolya és Sándor Árpád.

Megkésett kritikák sorát olvashatjuk a következőkben.

„Hiánypótló volt az a remekbe szabott kórustest, amellyel a Kolozsvári Magyar Opera ének- és zenekara november közepén megajándékozta a közönséget. Hogy miért volt különleges ez a híres operakórustestből összeállított műsor? Elsősorban azért, mert a közönség többségének lehet, fel sem tűnik, hogy egy opera-előadásban mennyire fontos szerepet tölt be az énekkar. De még a kritikusokkal is megesik, hogy egy operapremiert, -felújítást teljesen visszhang nélkül hagynak, vagy ha mégis véleményt formálnak, még a hangsúlyozottan »kórusoperákról« szóló beszámolókból is rendszerint az énekkar művészi megoldásait elfelejtik elbírálni. Pedig minden művésznak fontos a feedback, a visszajelzés. Ez a leghíresebb kórusoperákból összeállított novemberi

36 A zenekar Jazzybirds együttesének tagjai: Antal Attila (nagybőgő), Csergő Domokos (ütőhangszerek), Szép András (zongora). Hangszerelés: Antal Attila, Csergő Domokos, Szép András, Kondrát Csaba. Zenei vezető: Barabás Sándor.

est végre esélyt adott az énekkarnak arra, hogy nem csak »háttérénekesként«, hanem »szólistaként« is megmutatkozzék, hogy önmagában is csilloghasson! A tartalmas műsorban többek között a *Don Pasquale*, a *Bajazzók*, a *Carmen*, az *Aida*, a *Lohengrin*, a *Hunyadi László*, a *Pillangókísaszonny* és a *Nabucco* legszebb kórusrészletei csendültek fel. Sajnos, hogy a szakmabeliek közül sokan távol maradtak, szerencse viszont, hogy igen sokan voltak kíváncsiak az énekkar »szólószerére«. A jelenlévők viszont megtapasztalhatták, amint a zenekar művészi hozzájárulásával a »fénykórusokból« felragyogtak a »kórusfények«. (Kulcsár Gabriella: Fénykórusok – kórusfények, részlet egy hosszabb kritikáláncból)

A következő megszólalás is tulajdonképpen egy megkésett kritika, amelyet a három magyar kortárs opera CD-je reklámjaként is felfoghatunk.

„Három opera CD-jét adta ki a Kolozsvári Magyar Opera tavaly, a 220. évforduló ünnepére: Orbán György *Pikkó hercegét*, Selmeczi György *Szürénét* és Vajda János *Leonce és Lénáját*. Betűrendben soroltam fel a szerzőket, de semmiképpen sem véletlen, hogy a Vajda-mű az utolsó helyre került, hangsúlyosra tehát. Nekem ugyanis, aki nem vagyok zenész, csak operajáró, a *Leonce és Léna* volt és maradt a legnagyobb élményem a három közül. Amikor pihe nek, leggyakrabban azt teszem be, azt indítom el a lejátszón.

Hadd mondjam el még egyszer: nem vagyok zenész – tisztára az ízlésemmel és az élvezetemmel itélek,

no meg azzal a több mint huszonöt éves tapasztalattal, amely talán mégiscsak csiszolt valamit a fülemben.

Nem állítom tehát, nem is állíthatom, hogy Vajda operája a legjobb; bizonyos színvonal fölött úgyszólván teljesen mindegy, hogyan méricskélünk, illetve nem is lenne szabad méricskélni, bár persze az embertől elválaszthatatlan ez a készítés. Azt azonban állíthatom, hogy nekem a *Leonce és Léna* tetszett a legjobban.

Egyrészt azért, mert benne találtam meg a leginkább azt a báj, azt a varázst, amely számomra mindenkor, még az opera halványabb időszakában is az *Operát* jelentette: a zenészek hangolását, az omló függönyöket, a buja pirosat, az érzéki fényeket, a romantikusan dekadens zsongást. Másrészt azért, mert a Vajda-opus tele van humorrall: klasszikus zeneszerzőket és műveket forgat ki megértő iróniával – én *A denevért* és az *Aida* győzelmi indulóját ismertem fel, no meg a dzsesszes elemeket, de bizonyára jóval több intertextust lopott bele a szerző, s egy avatottabb fül azokat is könnyedén kihallja. Harmadrészt (és nyilván nem függetlenül az előbbtől) azért, mert ezt éreztem a legmaibbnak, így aztán ez került a legközelebb hozzám, ezt hallottam olyannak, amellyel el lehet bűvölni egy ma élő embert.

Az énekesek is tökéletesek: Sándor Árpád, Pataki Adorján, Kolonits Klára, Laczkó V. Róbert, Molnár Mária, Bardony Tony, Kóbor Tamás és Jordán Éva (abban a sorrendben és úgy, ahogy a színlap sorolja őket). Színpadon még vonzóbb lenne a produkció, de CD-n sem tudok elképzelni lazítóbb és termékenyebb

kikapcsolódást. Elernyedek, és belém árad a zene – ennél jobb érzést keveset ismerek.” (Demény Péter: Fülbeáradás. In: *Szabadság*, 2013. január 10.)

Az opera az új évben ambiciózus tervvel készül a közönség, ezen belül az ifjúság meghódítására. Jó hangú és színészi adottságokkal rendelkező, 7–16 év közötti gyermekszereplőket (fiúkat és lányokat) keres a *Valahol Európában* című musical bemutatására a Kolozsvári Magyar Opera. „Ha szeretnél Kuksi, Csóró, Szeplős, Sutyi, Professzor vagy Pötyi lenni, most valóra válhat! De részt vehetsz Hosszú nagy létszámú gyerekbandájában is!” – áll az opera közleményében. A zsűri felméri a ritmusérzékét és a tánctudást is, miután a jelentkezők egy szabadon választott dallal és egy verssel mutatkoznak be. A sikeres vizsga után a próbafolyamat 2013 márciusában kezdődik, az előadás tervezett bemutatója május 19.

Aki valamennyire is ismeri a Magyar Opera történetét, a megalakulás éveiről szóló történetben gyakran találkozhatott Antonin Ciolan nevével, akinek neve összefonódott a Kolozsvári Állami Magyar Operáéval, ő volt ugyanis az a dirigens, aki annak idején, a Népepera megalakulásakor megszervezte és öt éven át, 1950–1955 között irányította, nevelte az opera zenekarát.

A kolozsvári román és magyar opera közös gálaműsorral emlékezett a kiváló romániai karmester, Antonin Ciolan (1883–1970) születésének százharmincadik évfordulójára. A koncert szünetében bemutatták Gheorghe Muşat, a kolozsvári Transilvania Filharmónia volt trombitaművésze és a Gheorghe Dima Zeneakadémia egykori oktatója

által írt *Antonin Ciolan, inegalabilul maestru al baghetei* (Antonin Ciolan, a karmesteri pálcá utolérhetetlen mestere) című életrajzi könyvet. A kolozsvári Transilvania Filharmónia január 25-én emlékezik karmester-igazgatójára, ekkor szintén bemutatják életrajzi kötetét.

Az operai emlékhangverseny során közreműködött Liliana Neciu és Ștefania Barz (szoprán), Andrada Ioana Roșu (mezzoszoprán), Pataki Adorján (tenor) és Cristian Hodrea (basszus), továbbá a két operaház összevont kórusa és zenekara. A karmesteri pulpitusnál a 81 éves Petre Sbârcea, egykori Ciolan-növendék állt.

Eltekintünk a hosszú és kimerítő kritika közlésétől, csupán egy-egy pontot emelünk ki a részletes anyagból.

„Illesse dicséret az ötletgazdákat és a szervezőket a jó műsorválasztásért, hiszen az előadott darabok nem tartoztak az unalomig ismert művek közé. (...) Pataki Adorján, aki Lenszkij áriáját énekelte Csajkovszkij *Anyegin* című operájából, szépen kidolgozott frázisaival, szép pianóival tűnt ki. (...)”

Az előadás szünetében megtartott könyvbemutatón Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója kifejtette: az a tény, hogy Antonin Ciolan az 1948-ban alakult intézmény zenekarának karmestere lett, hatalmas minőségi ugrást eredményezett, hiszen akkoriban a zenekar főleg amatőrökből állt. Cornel Țăranu nyugalmazott zeneakadémiai oktató, zeneszerző pedig arra emlékezett, hogy Ciolan nemcsak a magyar opera zenekarának színvonalát emelte, hanem az 1955-ben létrehozott filharmóniáét is, továbbá bein-

dította a karmesterképzést is a Gh. Dima Zeneakadémián. (...) Zárszóként felolvasta a szintén Ciolan-növendék, Sergiu Celibidache (1912–1996) világhírű karmester levelét, aki mesterét a legjobb romániai karmesternek tartotta.” (Nagy-Hintós Diana: Ciolan-émlékhangverseny könyvbemutatóval. In: *Szabadság*, 2013. január 16.)

A magyar opera éli mindennapjait vendégjátékokkal, debütökkal, jubileumokkal, leckeeladásokkal, amelyek színesítik a repertoárt.

Január 17-én budapesti vendég lépett fel a *Hunyadi László* című Erkel-operában. Szilágyi Erzsébet szerepében Bazsinka Zsuzsannát hallottuk. „Nagyon nagy örömmel jöttem újra Kolozsvárra, nagy szeretet vesz itt körül. Rendkívüli adottságú énekesei vannak az operának; a zenekar hangzása fantasztikus, jó velük muzsikálni. A kórus is remek, ők pláne itt vannak körülöttem a darabban – kihívás nekem itt énekelni. Nagyon értékelem, hogy itt még van társulat, mert egyre inkább nem ez a jellemző a világban. A társulat nagyon fontos egy operaházban, a közönségnek is fontos... Akik évek óta játszanak együtt, azok között olyan zenélés alakul ki, amelyről a néző nem is tudja, hogy mitől olyan jó, és mégis az” – nyilatkozta az énekesnő.

Szokás szerint a társulat január hónap folyamán megismételi újravi műsorát. Benyomásainak ad hangot Demény Péter költő, aki eléggé szoros kapcsolatot ápol az operával.

„Az egész előadás jó egyébként, a Jazzybirds zenészeinek válogatása, a fergeteges operett- és musicalrész-

letek; jó látni, ahogy majd’ mindenki él a színpadon, nem csak ott van, Székely Zsejkétől Covacinschi Yolandáig és Veress Orsolyától Mányoki Máriáig és Ádám Jánosig, jó látni, ahogy mindenki élvezi is, amit csinál, nemcsak teszi, mert ezt mondta neki Gombár Annamária rendező. Csak a bágyadt jeleneteket nem szerettem, Markos–Nádas csúcson túli korszakából meg ki tudja, honnan, az online szexről szóló kivételével.

Megöregedtem – gondoltam hazafelé menet némi narcisztikus pózzal. Az operettes első részt ugyanis sokkal jobban szerettem, mint a musicales másodikát, s a *Rómeó és Júlia* tömege is inkább az énekesek-színészek miatt hozott lázba, mint amúgy. A fiatalok viszont lelkenedezve tapsoltak, ahogy Shakespeare-nek soha nem tennék. Elröpült fölöttem az idő vasfoga...” (Demény Péter: Hajladozik a nyálhúsár. In: *Szabadság*, 2013. január 24.)

Január 27-én leckeeladás hangzik el a *Székely fonóból*, Demény Attila rendező ismertetőjét Kosztin Áron igazgatóhelyettes fogja felolvasni. Az előadás érdekessége, hogy benne Kulcsár Szabolcs karmester és Pataki Adorján tenor debütál. A további szerepekben Veress Orsolya, Fülöp Márton, Balázs Barbara, Mányoki Mária, Sándor Árpád, Katrietz Erika és Babos Kinga lép színre.

Tízéves művészi pályáját ünnepelte tavaly novemberben Kulcsár Szabolcs karvezető, karmester. Az ünneplést különleges módon képzelte el: úgy látta, ideje, hogy a Kolozsvári Magyar Opera kórusát fénypontba állítsa. Így került színpadra november 22-én a *Híres operakórusok* című hangverseny, amelyet

– akkori sikerén felbuzdulva – február 7-én ismét műsorra tűzött az intézmény. A hangverseny kapcsán Fekete Adél interjút készített a karigazgatóval, amelyből idézzük Kulcsár néhány gondolatát.

„Egy repertoárintézményben nehezen lehet teret kapni egyéni tervekre, jóformán mindennek harmóniában kell lennie az intézmény profiljával. Habár az énekkar szintje megfelelő lenne különböző, kizárólag a *capella* darabok előadására is, a sűrű foglalkoztatottság miatt az erre való felkészülés szinte lehetetlen. Az üresjáratnak látszó periódusokban pedig általában felkészülési folyamat zajlik a háttérben az operaház premierjeire, felújításaira avagy vokálszimfonikus felkérésekre. Ráadásul a létszám is kicsi ahhoz, hogy vokálishan megérőltető, repertoáron kívüli plusz munkákat vállaljunk be évad közben. (...)

Míg minden kritika előszeretettel foglalkozik – jogosan – az előadások szólistáival, addig az énekkar nagyon sokszor feledésbe merül – jogtalanul. Pedig a munkájuk sokszor semmivel sem kevesebb a szólistákénál. Egy szólista lehet dupla szereposztásban, benne lehet vagy sem például az előadás koreográfiájában, az énekkar azonban általában lüktető, alkotó és éneklő tömegként mindvégig és maradéktalanul része a teljes munkafolyamatnak. Ezért érezzük méltatlannak, ha meg sem említik az énekkart, a kritika általában egy mondatlaltal »letudja« 42 ember két-három hónapnyi kemény munkáját. Mindenkinek szüksége van néha elismerésre vagy akár épí-

tő jellegű kritikára annak érdekében, hogy tudja, hol tart szakmailag. (...)

Míg bármelyik kórusnál az éneklés maga a cél, nálunk ez az alap. Mi ugyanazon a szakmai szinten kell teljesítsünk, mint a legnagyobb kórusok, csak közben színpadi mozgás van, furcsa, néha kényelmetlen kosztümökbe bújva táncolunk és reagálunk a színpadi történet eseményeire, és át kell énekelnünk egy zenekart, úgy, hogy közben a szólistákat se nyomjuk el hangerőben. Mindezt szétszórva a színpadon, de mindvégig egymásra figyelve. (...)

Azon gondolkodtam, hogy tovább kellene fejlesztenem az alapötletet, és mi lenne, ha a száraz vokálszimfonikus élményen túl különböző fényeket használnánk adott kórusok hangulatát aláfestendő. Zenei akkordokra, váltásokra képzeltem el, de kiderült, hogy világítástechnikai felszereltségünk limitált. Itt jött segítségemre Szabó Emese rendező, aki a kórusművek csoportosítását ajánlotta egy-egy háttér köré, úgy, hogy vagy korban, vagy hangulatban találjanak egymáshoz, neki köszönhető az előadás látványvilága és közvetlen hangulata. Nem akartuk egy előre beállított koncert hangulatát, szerettük volna megmutatni benne az énekkar egyéniségét is. Úgy látszik, elképzelésünk megvalósítása sikeres volt, mert a közönségtől érkező pozitív visszajelzések alapján tűztük ismét műsorra.

Kedvencekről van szó, olyan közismert kórusrészletekről, amiért sokan végignéznek egy egész operát, csak hallhassák őket; olyan részletekről, amelyeket lemezen lyukásra hallgattunk, de bármikor újra

és újra meghallgatnánk minden további nélkül. És mindezt egy olyan látványvilággal, amit csak egy élő előadás tud nyújtani. Fénykórusok, kórusfények!” (Fekete Adél: Reflektorfényben: énekkar és mestere. In: *Szabadság*, 2013. február 6.)

Carmen születik

■ Fekete Adél Veress Orsolyával is készített interjút (Carmen születik. In: *Szabadság*, 2013. február 27.): a fiatal művésznő Carmen szerepére készül, vele együtt többen is debütálnak az opera különböző szerepeiben.

„Mivel csak két énekes, Szilágyi János és Kovács Ferenc maradt meg a régi szereposztásból, eleve minden változik a régihez képest – mondja az énekesnő, majd hozzáteszi: Gombár Annamáriától pedig szabadságot kaptam arra, hogy – a Ionel Pantea rendezésének keretein belül – tetszésem szerint alakítsam a szerepet. A *Habanera* például nem ugyanaz, a második felvonás *Chanson bohème*-je pedig teljesen át lesz koreografálva Rusu P. Gabriela által. Van egy másik érdekesség is, amit én kértem a rendezőtől, és amivel nem mindenki ért egyet. Minden előadásban hiányt éreztem egy bizonyos dolognak, és szerintem ezt a zene is egyértelműen sugallja. Abban az őrületben, amelyben Don Jose kétségbeesetten visszatér Carmenhez, és arra kéri, hogy béküljenek ki, de Carmen nem enged neki, valaminek történnie kell. És ez lesz az előadás egyik meglepetése. Másképp látom azt is, hogy ebben a pillanatban miért mondja

azt Carmen Don Josének: »Menj, nekem már nem kellesz. Escamillót szeretem«. Szerintem ez azért van, mert Carmen tudja, hogy szereti José-t, és fél ettől az érzéstől. Tudja, hogy ez lekötne. Carmen utolsó mondata is az, hogy »Ezt a gyűrűt te ajándékoztad nekem! Tessék!« – és visszahajítja hozzá. Vajon miért tartotta meg ezt a gyűrűt, ha neki nem jelentett semmit ez a férfi? Most ott van egy másik férfi karjaiban, de régi szerelmének a gyűrűje még mindig az ujján. De aki élt át már szerelmi csalódást, az tudja, hogy milyen értéke van, és miért tart meg egy szerelemből kapott, bármilyen csekély tárgyat...!«

Hát... eléggé egyéni felfogás! Várjuk az előadást!

És íme a kritika!

„A Carmen sikerének magyarázata, hogy zenéje a francia opera értékes hagyományait és Bizet olaszországi tanulmányútjának hatásait ötvözi, tele van lírai és drámai mozzanatokkal. Carmen az a szerep, amelyben mindazt megmutathatja egy nő, amit magában hordoz. Úgy is fogalmazhatunk, hogy Carmen a tömény nőiesség, a túlfűtött erotika megtestesítője, ami együtt jár azzal, hogy ugyancsak nyitottnak és bátornak kell lenni az eljátszásához. Ez az opera valóban az erős, sugárzó nőiesség és a szabadság zenei szimbóluma. Veress Orsolya – aki rendelkezik az említett tulajdonságokkal – hangja szép színű, az alsó és a felső lágéban is erőteljes, bár fent a szokottnál kissé gyorsabb vibrato jellemzi. Ugyanakkor a hang kiegyenlített, egyenmű,

a regiszterek között szinte észrevehetetlen átmenettel. Csupán egyetlen helyen, a II. felvonás utolsó hangja (a »la liberténék«) volt éles és megbicsakló. Az elegáns énekesnő kitűnő színésznő is, abszolút főszereplője volt az előadásnak. A szerep megformálásával viszont nem minden esetben érthetünk egyet. Az első és második felvonásban remekül eljátszotta a flegma, a csábító, a lobbanékony, tüzes cigánylányt. Az opera második részében viszont gonosz nővé vált, bár a Kártyaária haláltudata egyik csúcspontja az alakításnak. Természetesen a csempészképnél és a IV. felvonás nagy fináléjában ironikusnak kell lennie. De mindezt csak azért teszi, hogy Josét eltávolítsa magától. Carmen viszont nem gonosz, nem egy „cigány Lady Macbeth”, hanem csapodár, és szabadon – nem számolva a következményekkel, melyek végül a vesztét okozzák – cselekszik és mondja ki azt, amit érez. Emellett a művésznő azt is bemutatta – főleg, ahogy Escamillo mellett belépett a IV. felvonásban –, hogy Carmen képtelen a boldogságra. Mindig provokál, viselkedésével szélsőséges indulatokat akar kiváltani. Csak úgy képes létezni, ha állandóan forr körülötte a levegő. De soha rosszabb Carment, mint amit Veress Orsolyától hallhattunk, láthattunk! Fülöp Márton Escamillo, a torreador szerepében újfent remekelt. Azon ritka énekes, aki nemcsak énekével, de megjelenésével is csodálatba ejti a dalszínházak közönségét. Rendkívül szép és különleges színezetű hangja mindent elbír, a bikaviador szerepében az intenzív hangerőt pá-

rosítva a kifejezőerővel. Kiművelt, magas és mély fekvésben is tisztán érthető éneke az előadás és az erdélyi operajátszás nagyjai közé emelte. Szólnunk kell a már Budapesten is ismert, a miskolci *Aida* Radameséről, arról a mexikói születésű Hector Lopez Mendozáról, aki a jövő évadban a Magyar Állami Operaházban a *Parasztbecsület* és a *Bajazzók* tenor főszerepét is elénekl. Szerepelt Costa Ricán, Guatemalán, Argentínán keresztül Olaszországban, Spanyolországban és Franciaországban. Kolozsvárott láthattuk már a *Trubadúr*ban, a *Szerelmi bájtáiban*, és most a *Carmen* Don Joséját játszotta, énekelte nagy sikerrel. Mendozának van légköre, és ha belép a színpadra, nyomban fel kell figyelni rá. Éneklésének pregnáns ritmusával, zenei karaktereinek változatosságával mindvégig élményt nyújt. Már első megszólalását határozott, mégis érzelmeikkel dús hangszín jellemezte. A három említett énekes tette igazán élvezetessé ezt a rendezési hibáktól hemzsegő – például hősesben karaktercípőt viselnek a női szereplők – produkciót.” (Szabadság és a végzet – Bizet Carmenje Kolozsvárott. In: *Magyar Fórum*)

Mi a kritikához annyit tudunk hozzáfűzni, hogy nem mindig szerencsés hozzányúlni egy kész előadáshoz, egy másik rendező elképzeléséhez, mert ez sokszor felemás eredményre vezet.

Április 2-án a *János vitéz* érdekes leckeelőadására kerül sor: a tulajdonképpen előadás ebből az alkalomból koncertszerű lesz, de alkalmat ad hangszerbemutatóra is Gombár Annamária rendező vezetésével. Vezényel Kulcsár

Szabolcs, fellépnek: Kerekes Mária, Szabó Péter, Sándor Árpád, Hary Judit és Ádám János.

„Több mint egyéves szünet után újra Prospero-könyvet mutattak be a Györkös Mányi Albert Emlék-házban. A több mint harminc éve Németországban élő és ott fényes karriert befutó kolozsvári opera-énekesről, Kovács Attiláról a Kolozsvári Magyar Opera egykori karnagya, Laskay Adrienne készített beszélgetőkönyvet, amelyet ezúttal is Demény Péter író szerkesztett, és a Korunk – Komp-Press Kiadónál jelent meg. A kolozsvári születésű Kovács Attila az 1960-as évek közepén, a zeneakadémia elvégzése után került a magyar opera jogelődjéhez (akkor: Kolozsvári Állami Magyar Opera). Az itt töltött másfél évtized alatt már körvonalazódott az ígére-tes karrier, ami végül a kielői operaházban (Németország) teljesedett ki. Az eseményen a szerző és az interjúalany mellett a könyv előszavának írója, Angi István zeneesztéta, Szép Gyula operaigazgató és Demény Péter osztotta meg gondolatait.” (N.-H. D.: Prospero-könyv Kovács Attila operaénekesről. In: *Szabadság*, 2013. április 5.)

„Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera jelenlegi igazgatója a társulat nevében mondott köszönetet Kovács Attilának és társainak, akik a kolozsvári magyar operajátszást olyan szintre emelték, amelyre ma is büszkék a tagok, ám azt is hangsúlyozta, hogy a magyar opera előadói és művészei most is igen magas szintet érnek el; hírük túlhaladta az

országhatárt, és idén is számos magyarországi meghívásnak tesznek eleget rangos zenei eseményeken, illetve helyszíneken. – Felemelt fejjel folytatjuk azt a nemes munkát, amit ránk hagyatok, becsülettel állunk helyt mi is – tette hozzá Szép. (...)

– Ebben a könyvben, illetve a sorozatban benne van gyermekkorom illata, aromája, a régi Kolozsvár, a régi opera – emlékezett a könyv szerkesztője, majd arról beszélt, hogy a karizmatikus művészek számára nélkülözhetetlen a művészetüket befogadó közönség.

Angi István zeneesztéta, a könyv előszavának írója kifejtette: ez a könyv olyan emlékezés, amely a jövő felé vezet, és amely egyfajta lelki térképhez hasonlít. – A kötet nagysága abban áll, hogy példát szolgáltat a mostani generációnak – mondta a zenetudós, majd arra buzdította Demény Pétert, hogy a nehézségek ellenére is folytassa a sorozatot.

A könyv írója, Laskay Adrienne elmondta (...): a könyvet azok számára írtam, akik szeretik a művészetet, kíváncsiak rájuk és egy élettapasztalattal fűszerezett karrier állomásaira, sikereire. Ugyanakkor ez a könyv »sanda kacsintás« a szakma felé is, amely megtudhatja, hogyan lehet az operát úgy bemutatni, hogy egyúttal ráneveljük a fiatalokat az opera szertetére – hangsúlyozta a szerző.

Kovács Attila operaénekes megköszönte a lehetőséget, hogy ő is bekerült a sorozatba, majd kifejtette: ő és kortársai is csak a hagyományt őrizték meg, amelyet elődeiktől kaptak. – A mai magyar opera diplomás szakemberekkel dolgozik, ám az

1950-es és talán az 1960-as években ez nem így volt. Akkor olyan karmesterekkel és rendezőkkel dolgoztunk, akik átadták nekünk azt, hogy mit jelent tolmácsoló művészeknek lenni. Volt igazgatónk és rendezőnk, Szinberger Sándor megkövetelte az énekesektől, hogy a történelmi tárgyú operák, mint például Verdi *Attila* című operája esetében a szólisták olvassanak el minden olyan forrásmunkát, amely a mű történelmi háttéréhez kapcsolódik. Az a tőke, amit akkor összegyűjtöttünk, a fiatal kollégákban kamatozik. Kiemelném még kollégáim ügyeszeretét és odaadását. Albert Annamária szoprán például naponta kétszer is leénekelte volna Turandot szerepét, ha kellett volna – mondta az énekes, miközben a teremben ülő művész nő helyeslő tekintetét kereste.” (Nagy-Hintós Diana: „Ez a könyv olyan emlékezés, amely a jövő felé vezet”. In: *Szabadság*, 2013. április 6.)

Április 11-én emlékhangversenyt tartott az opera az egy évvel ezelőtt elhunyt művészeinek tiszteletére. Vezényelt Kulcsár Szabolcs és Giuseppe Carrannante.

Valahol Európában

■ Kissé hosszúra nyúlt szünet után következik a magyar opera egyik óriási sikert elért előadása, melynek alapos előkészületei igazolják a felrótt hiányzást. Annak idején hírt adtunk az intézmény felhívásáról, melyben gyermekszereplők kerestetnek egy új produkcióra.

Május 16-án mutatja be az opera nagy sikerű musicaljét, melynek címe

Valahol Európában. Béres László rendező Radványi Géza azonos című filmje alapján dolgozta fel a témát, két részben. Az alkotók a következők: Dés László zeneszerző, Nemes István a versek írója, a szövegkönyvet Böhm György, Korcsmáros György és Horváth Péter írták. Vezényel Kulcsár Szabolcs. A nagyszámú gyermekszereplő mellett fellépett Ádám János, Farkas Loránd, Kerekes Mária, Laczkó V. Róbert, Marosán Csaba, Szilágyi János/Madarász Lóránt, Rigmányi István, Mányoki László, Gergely Elek, Kovács Ferenc, Rétyi Zsombor. Közreműködik a Kolozsvári Magyar Opera ének-, zene- és balettkara. Díszlet- és jelmeztervező Cristian Gătina, munkatársa Venczel Attila. Koreográfus Jakab Melinda.

Úgy gondoljuk, röviden érdemes szót ejteni magáról a témáról, hiszen a történet komoly erkölcsi kérdéseket fejtet. Tesszük ezt Nagy B. Sándorral, akinek írását teljes egészében idézzük, annál is inkább, mert kritikai megjegyzéseket is tartalmaz.

A történet „gyerekekről szól, akiket árvákká és hajléktalanokká tett a világháború, akik lopnak, rabolnak, fosztogatnak, falkákba verődve próbálnak életben maradni a háborús körülmények között, de akik végül képesek lesznek felülemelkedni a társadalmi események által generált ördögi körökön, a jogosnak tűnő sorozatos vétségeken. Hosszan vitatható, hogy az erkölcsi vétségek mikortól számítanak elítélendő bűnnek, hogy van-e a bűnnek olyan formája, ami megérthető vagy akár elfogadható lehet, hogy milyen körülmények között nyerhetnek lét-

jogosultságot azok a cselekedetek, amelyeket a törvény jogosan elítél.

Szóval, adott egy kitűnő forgatókönyv, és adott egy ehhez minden tekintetben méltó partitúra, Dés László remekműve, aki joggal közkedvelt mind a kritikusok, szakértők, mind pedig a nagyközönség körében, és aki olyan zenei világot teremtett ennek a történetnek, melyben az említett erkölcsi kérdések a tudatos szinteken túl is elmélyülhetnek, távlatokat kaphatnak. A Kolozsvári Magyar Opera Béres László által rendezett előadása mégis több ponton hiányérzetet kelt a nézőben, úgy épülnek egységgé benne a zenei és prózai jelenetek, hogy nem mindig erősítik egymást, nem tudnak ívet adni a történetnek.

Az előadás legproblematikusabb pontja, hogy a szereposztás nagy részét amatőrök alkotják, akikről persze nem is várható el, hogy profi színészekként játszanak, hiszen még gyerekek. Láthatóan betanult mozdulataik, ki-kipillantásaik a közönségre mégis minduntalan kizökkentik a nézőt, nem engedik emocionálisan kapcsolódni az eseményekhez, pusztán egy mély problémakör illusztrációjának láttatják a történetet. Ez különben is jellemzője a zenés színház műfajának, melyben a zene az érzelmek világát illusztrálja, a prózai részek pedig a történetet próbálják ábrázolni, áthidalni az utat zenétől zenéig, érzelemtől érzelemig. Ritkán tapasztalhatjuk, hogy úgy játszódik le, olyan átéléssel történik meg egy zenés produkció, hogy ne érzjük benne tetten a megszerkesztettséget, a műfajbéli manírt. Általában, ha a történet megfelelő mélységben

kibontott, a zene tűnik fölöslegesnek, ha a zene van a központban, a történet szorul túlságosan háttérbe. Kétségtől nagyon nehéz feladat lehet ennek a hármaskörnek – a történet a maga rendkívül fontos kérdéseivel, Dés markáns zenei világa és a harminc gyerek – olyan szinten eleget tenni, hogy semmi se hagyjon kívánnivalót maga után. Az előadásbeli felnőtt színészek sokat tettek azért, hogy ezek a szerteágazó dolgok egységessé, a viszonyok érthetővé váljanak, külön kiemelendő a szentgyörgyi Farkas Loránd játéka, aki nemcsak énekhangja által remekelt, de egész színpadi jelenlétével tartást adott a gyermekjeleneteknek, olykor partnerek nélkül is cipelni tudta az előadást.” (Nagy B. Sándor: Valahol Európában In: *Háromszék*, Kultúra, 2015. május 9.)

Lássunk egy másik véleményt is, amely egy más megközelítésben tárgyalja a bemutatót!

„A zene, az kell, fűjják, éneklük lelkesen felnőtt- és gyerekszínészek közösen a *Valahol Európában* című musical sláger-betétdalát a Kolozsvári Magyar Opera legutóbbi bemutatóján. Én pedig azt mondom: a musical kell és elkel Kolozsváron is. Folytatódik az intézmény jó irányú nyitása az úgymond korszerűbb zenés műfajok, a rockopera, musical, rockmusical felé. Vannak és lesznek természetesen fanyalgók is, akik ezt az irányultságot értékvesztőnek tekintik, de ajánlom a figyelmükbe ezt az új repertoárdarabot. Ebben az évadban még kétszer nyílik alkalmuk megnézni. Feltéve, ha jegyhez jut-

nak... Charles Dickens, Victor Hugo, Jules Verne, Molnár Ferenc és William Golding óta tudjuk: gyerekekről írni – tegyük hozzá, nem akármilyen szinten –, gyerekszereplőket megformálni hálás feladat. Oliver Twist (hasonló című regény), Gavroche (*Nyomorultak*), Nemeček Ernő (*Pál utcai fiúk*) vagy Ralph (*Legyek ura*) csak az ismertebbek azon irodalmi szereplők közül, akik sikert, elismerést hoztak szerzőjüknek. Radványi Gézának, a *Valahol Európában* című film rendezőjének sikerkovácsai Kuksi (a csibészkedő, de tiszta szívű-lelkű gyereksavargó az elmaradhatatlan micisapkájával), Hosszú, Éva alias Suhanc, Pötyi és még sokan mások. Ha már filmről van szó.

De nem arról van szó! Hanem Dész László zeneszerző, Nemes István dalszövegíró, Böhm György, Korcsmáros György és Horváth Péter szövegkönyvírók hasonló című, 1995-ben bemutatott, azóta magyar kultmusical rangra emelt daljátékáról, illetve annak kolozsvári premieréről, amelyet telt házzal játszanak. Nem mindennapi feladatra vállalkozott az opera vezetősége, illetve a rendező-koreográfus-karmester/igazgató trojka. Harminchárom, ez ideig a színházi munka, a színpadi mozgás, a közös éneklés és együtt táncolás fortélyait, csínját-bínját egyáltalán nem ismerő, különböző korú gyermekkel, fiatallal színre vinni egy már-már »szent« mérceként számon tartott musicalt, mérhetetlen bátorságra és hitre vall. Hit abban, hogy képesek lesznek rá. Hit önmagunkban, hit a gyermekekben. A musical kötött műfaj, itt valóban meg kell adni a császárnak azt, ami a császáré.

Itt énekelni kell. Adott esetben fergeteges vidámsággal, de esetenként drámai szigorúsággal. Itt táncolni kell vadul, szilajul, elegánsan és akrobatikusan. Itt beszélni kell szépen, érthetően, cizelláltan. De hiszen – mondhatnám – ez a feladata a színészeknek, énekeseknek. Igaz. De annak a 33 gyermeknek? És a velük együtt színpadra lépő felnőtt szereplőknek, akik ezúttal nem velük »egyenlő« egykorú partnerekkel játszanak? (Játsszanak?) Ezért – is – tekintem kihívásnak ezt a feladatot, amelyet vállaltak és amelyet sikeresen abszolváltak.

Engedtessek meg nekem, hogy ezúttal a felnőttek produkcióját külön-külön ne értékeljem, mindannyian jól teljesítenek. Talán csak a Suhanc/Éva szerepét megformáló Kerekes Mária intonációját éreztem bizonytalannak a bemutatón, a második előadásra azonban már javított. Az a gondoskodó odafigyelés, amellyel a »nagyok« viseltetnek a kicsik iránt – és nem csak a darab librettójából fakadóan! –, és amely »lejött« a színpadról, megható, szívmengető.

A »kicsik« pedig... Nos, ők az előadás sava-borsa. Három nap telt el a bemutató és a második előadás között, mindkettőt láttam. Kíváncsi voltam, sikerül-e a bemutató feszültsége, stressze számlájára írható félzségségeket, bakikat, kisebb hibákat kiküszöbölni. Amelyek amúgy nem voltak túl zavarók, de jobb lenne nélkülük. Jelentem, sikerült. Tánc, zene, ének, prozódia, minden sokkal jobban működött másodsorra. Tulajdonképpen beérett, aminek be kellett érnie. A gyerekszereplő(k) használata – amennyiben jól »hasz-

nálják» őket – filmben, színpadon egyaránt hálás feladat. A kolozsvári előadás esetében pláne bejött. Ennyi könnytől csillogó, meghatódott szempárt, ennyi szipogó orrot én még nem láttam/hallottam a sétatéri teátrumban. De ennyi vastapsoló, a záróéneket/slágerdalt a fellépőkkel együtt éneklő, dúdoló nézőt sem. Mindezt részben magyarázza, hogy a több hónapos munkafolyamat során kolozsvári magyar családok sokasága vált a produkció tevékeny részesévé. Ez az előadás azonban bárhol Erdélyben megcsillogtatná a szemeket, mosolyra húzná az ajkakat, tapsra ösztönözné a kezeket, jobbra tenné a lelkeket. Mert a zene, az kell.” (Bardócz Sándor: A fergeteges kultmusical. In: Erdélyi Napló, 2013. május 24.)

A fentiekhez bármilyen megjegyzés hozzáfűzése felesleges. A gyermek-opera népszerűségét jelzi, hogy eddig 18 előadást ért meg.

Orbán György: *Bűvölet*

■ Ha nyár, akkor Miskolc a maga elvitatathatatlan jelentőségével!

Június 15-én a Bartók Plusz Operafesztivál keretében tartják Orbán György *Bűvölet* című operájának ősbemutatóját Miskolcon. Az előadás koprodukcióban készül a Kolozsvári Magyar Operával, ehhez csatlakozik a Debreceni Kodály Kórus. A főszerepeket Balla Sándor, Laczkó Vass Róbert, Molnár Mária, Herczenik Anna és Nyári Zoltán alakítja. Rendezi, betanítja és vezényeli Selmeczi György.

„A szervezők elképzelése, hogy a fesztivált alárendeljük a kortárs magyar operának, most először valósul meg. Június 18-án lesz a másik ősbemutató: Vajda János két egyfelvonásos operája Federico García Lorca műveiből. Úgy látom, a fesztivál igazi fóruma lehet a kortárs magyar operának, amelyekből a közhi-edelemmel ellentétben elég sok van, és köztük relatíve sok a jó. Ezeket megmutatni fontos, mert a korábbi magyar zenetörténet nem dúskál operákban” – mutatott rá Selmeczi György.

„Orbán György zeneszerző életművének számos pontján tetten érhető a megkülönböztetett érdeklődés az archaikus kultúrákban örök érvényű drámai alaphelyzetek iránt. *Bűvölet* című operája tárgyául az Orfeusz által megjelenített szépségeszmény és a mindenkori korszellem konfliktusát választotta a szerző, aki a librettót is maga írta. A cselekmény a dekadens, önpusztító Róma végnapjaiban játszódik, szereplői a túlélés stratégiájának hamis alternatívái között lavíroznak, s meghökkenítő fejlemények során eszmélnék rá: szépség és igazság összefügg. A valódi tehetség, az elhivatottság, a kiválasztott szellem és lélek minden világi hatalomnál több. Orbán minden ízében dallamos-harmonikus zenéje derűt, szarkazmust, vágyakat és szenvedélyeket, sűrített drámát és emelkedett poézist egyaránt képes közvetíteni, szereplőit pedig hatalmas előadói kihívás elé állítja.” (Port.hu, *Bűvölet*)

Ezt a véleményt erősíti meg a karmester-rendező is.

„A *Bűvölet* című kétfelvonásos opera témája az orfeuszi szépségeszmény és a mindenkori korszellem konfliktusa – részletezte a karmester-rendező, kifejtve: a cselekmény a hanyatló Rómában játszódik és a morális dekadenciával foglalkozik, amely az antik Rómát éppúgy jellemzi, mint korunkat.” (Ferencz Zsolt: Ősbemutatót készít elő Selmeczi György. In: *Szabadság*, 2013. május 29.)

Elérkeztünk tehát Miskolcra, a Bartók Plusz fesztiválra, a *Bűvölet* előadására.

„Úgy érzem, mind a szakmát, mind pedig az operafogyasztó közönséget meglepte az a fajta könnyedség, amivel egy ilyen sokrétű és nehéz partitúrát képesek voltunk színpadra vinni, azzal az előadói »arcátlanságok« közvetítve a szerzői szándékot, amilyen merészen van a mű megírva” – magyarázta a *Szabadság* napilapnak Laczkó Vass Róbert színművész, akit Víziorgonás szerepében láthatott a miskolci operafesztivál közönsége szombaton, Orbán György *Bűvölet* című operájának ősbemutatóján. A Kolozsvári Magyar Opera és a Bartók Plusz fesztivál koprodukciójában létrejött előadást Novák Eszter rendező és Selmeczi György zongoraművész, karmester vitte színpadra. (...)

A mívés szöveg mondanivalója, tágabb értelemben a szerzői üzenet szempontjából is döbbenetesen »közeli« áll hozzánk ez a történet. Ha Rómát mint szimbólumot például Brüsszelre vagy Washingtonra cse-

relnénk, akkor is tökéletesen érthető lenne a történet. Végül is egy kortárs művet leginkább a saját korunk és körülményeink determinálnak azzá, amivé lesz, függetlenül attól, hogy adott esetben az egész eddigi zenetörténet és a szerző különleges műveltségének legszebb arzenálja van belesűrítve a műbe. A *Bűvölet*-ben olyan, cseppet sem – vagy sokak számára sajnos nagyon is... – bűbajos kifejezések hangzanak el, mint »liberalizált korrupció« vagy »progresszív kenőpénz«... Nos, aki ennyire vérmesen kortárs szókapcsolatokat képes komplex, ám nagyon is szuggesztív és pontosan értelmezhető zenei formában megfogalmazni, azt az alkotót nem lehet eléggé megbecsülni. Minden mondatnak és zenei frázisnak átütő ereje van a színpadon, ha komolyan vesszük a szerzői szándékot, amelyet Orbán a legjobb humoristákat is kenterbe verő malíciával fogalmazott meg adott esetben elhanyagolható, de csöppet sem zárójeles utasításként. Az előadó szempontjából külön érdekesség, hogy a mű dramaturgiailag is nagyon jól megkomponált, rendkívül sok intellektuális műveltséggel telített. Szerzője – akit a libretto Anonymusaként is tisztelhetünk, persze – megteremtette mindegyik figura jelrendszerét, nyelvezetét, szókincsét, valamint a személyes problematikát, amellyel egyedül ő foglalkozik.”

A Víziorgonás szerepéről Laczkónak az a véleménye, hogy „az érdekek közti szlalomozás révén tökéletes szimbóluma annak a társadalmi romlottságnak, amelynek ma nap mint nap tanúi vagyunk. Ilyen értelemben roppant izgalmas, nagyon

a máról és a mához szól ez a szerep, tanulságull!” Ami a kortárs opera problémáját, a sikert illeti, véleménye a következő: „Tapasztalataim szerint az operafogyasztók körében egyfajta pejoratív értelme lett a »kortárs« jelzőnek. Mi az, hogy kortárs opera? Nem talál a kép a hanggal... Ez sajnos egy rosszul felfogott előítélet. A kortársiasság ugyanis éppen azokra a sajátos problémákra, napjaink jelenségeire tud reflektálni, amelyekre a századokkal korábban született művek a legnagyobb jóindulattal és átértelmezéssel sem képesek. Lehet, hogy műélvezeti szempontból a tökélyt közelítik, dramaturgiailag viszont nem válaszolhatnak meg bizonyos kérdéseket. Innen nézve megdöbbenő volt számomra, hogy a vastaps és a siker után, amely a bemutatót követte, a nézők nem mentek rögtön haza, hanem közülük sokan ott maradtak, hogy megvitassák a látottakat. (...)

Nagyon szeretném, ha Erdély különböző városaiba is eljutna az előadás, mert nem túl nagy stábot megmozgató, rendkívül a mához és a máról szóló történet. Ami zenei és dramaturgiai szempontból egyaránt könnyed, humoros és roppant élvezhető, ráadásul Orbán György Marosvásárhely szülötte és Kolozsvár érlelte világszínvonalú komponistává.” (Ferencz Zsolt: Bűvölet: a mához és a máról szóló történet. In: *Szabadság*, 2013. június 19.)

Megjegyzésként hozzáfűzhetjük, hogy az opera sajnos nem jutott el még Kolozsvárra sem!

Az opera szereplői: Szenátor – Balla Sándor, Víziorgonás – Laczkó Vass

Róbert, Kuplerosné – Molnár Mária, a Feleség – Herczenik Anna, Orfeusz – Nyári Zoltán, Dajka – Gerdesits Irén. Díszlet, jelmez: Zeke Edit. Művészi munkatárs: Foltin Jolán. Alkotók: Selmeczi György és Novák Eszter. Karmester: Selmeczi György.

Az előadás kritikáját a *Muzsikában* olvashatjuk Tallián Tibor neves muzikológus tollából. Bőven idézünk mi is a kimerítő kritikából, már csak azért is, mert a benne megfogalmazottak érintetik-érintik operánkat is.

„Orbán György zenei és zeneszerzői érdemeit tehát széles körben jutalmazta a világ; Pfitznerrel eltérően, aki ókonzervatív stílusával (Monteverdi szavával *prima pratica*) defenzívában érezte magát az avantgárd agresszivitásával szemben (*seconda pratica*). A modernizmus száz év magányát túlélve Orbán és neós küzdőtársai már évtizedekkel ezelőtt kitűzheték a zenei rendszerváltás győzelmi lobogóját. Így eshetett, hogy midőn az új évezred elején a zeneszerző elérkezettnek látta az időt önmaga érdemeinek nyilvános elismerésére, és erre a saját librettóra írott opera formáját találta legalkalmasabbnak, mellőzhetőnek érezte a pfitzneri Palestrina alkotói énjét körülölelő szakrális (egyesek szerint szenteskedő) szigort.

A véletlenül Orfeusz nevet viselő trák zeneszerzőről szóló egyfelvonásos allegóriát – amit Miskolcon két részben adtak úgy, hogy a szünetben mintegy visszatekerték az előadást az újrakezdésre alkalmas próbajelig (szerző vagy karmester ötlete, nem tudom, de jó ötlet: mindent szabad) – Orbán Róma végnapjaiba he-

lyezi. Róma végnapjai a világhanyatlás jelképeként már rég bevonultak a magasabb irodalomba. Tetszenek emlékezni: *Te nyomorú fáj!* – *gyáva nemzedék*, Quo vadis, Nero, a véres költő. Meg talán sok más változat, melyeknek hírért sem hallottam. Mindmegannyi morálpolitikai allegória, bennük a Kereszt árnyéka vetül az emberségből kifordult Birodalomra. Az orfizmus tudvalévőleg misztériumvallásként élt az antikvitásban; annak ellenére, hogy, mint írtam, a főszerepet Orfeusz alakítja, az ighirdetés ezúttal elmarad. Finom kézre vall – vagy zeneszerzői kézre, hogy az Igét itt a zene, Orfeusz láthatatlan kisugárzása jelképezi? Társadalomrajz szempontjából lényegében mindegy. Zenei megváltásról ma csak menthetetlenül naiv zeneszerzők bölcsekednek, akár csak birodalmak végnapjairól. Utóbbi kérdésfeltevést véglegesen túlhaladta a történelem, mely volt szíves véget érni. Ugyanolyan időszerűtlen, mint az operett. Klasszikus képzettségű zeneszerzők el sem tudják képzelni, hogy a világban az operett talán még szűkebb szubkultúrába szorult vissza, mint a »komoly«, és a negatív-szekuláris-romlott-üres (római birodalmi) kulturális világállapot zenei kifejezésére még mindig a száz év előtti »könnyű« zenét tekintik alkalmasnak. Klasszikusan képzett zeneszerzők mélyen alszanak. (...)

Kivehetik megengedhetetlen ingerültségemből: kínos félórát rótt rám a *Bűvölet* első, világszatírának elgondolt félórája, három nem létező figurájával, szatirikusnak elgondolt, helyenként otromba, máskor csacska, ritkán szellemes szövegével

és rongyszőnyeg-tarkaságú zenéjével, mely persze a szokottan perfekt technikával futott tova, amint véltem: a negatív végtelen irányába. Reményt ébresztett bennem mindazonáltal, hogy *Herczenik Anna* és *Nyári Zoltán* mindeközben némán, de ígéretesen a színpadon tartózkodott. Bizakodtam, hogy az *operallegória* konzervatív szerzőjét nem kísérti meg az abszolút modernizmus, és nem fejezi be a játékot, mielőtt a főszereplők megszólalának. Nem tette; a három felesleges bábfigura és az agitprop modorban *kommentelő* kórus végre kivonult, és valami egészen más vette kezdetét: szerelmi és egyéb vágyak intenzív kettőse, magasztosan szép zenébe burkolva. Igaz, hogy az árnyalatok iránt érzékeny jelenlévőnek itt is el kellett tekintenie bizonyos szövegi csacskaságoktól. Könnyekig meghatott, ahogy a marosvásárhelyi születésű zeneszerző szócsöveként Orfeusz Thrákia örökre elveszített hegyeit siratta. De hogy Flavia a tervbe vett emigráció előtt római matróna léte-re azon bankódjék, nem látja többé a Tírrén-tengert... Mellékes, hogy római ablakából már az ókorban sem pillanthatott ki a nagy vízre: a nosztalgia pszichológiailag teljesen elképzelhetetlen. Ha a rómaiak lelki válságba kerültek volna, ha el kellett hagyniuk a várost, a szeretett tengert, nem hódították volna meg az akkor ismert világot. Mindazonáltal a hosszú, lélekmelegítő, jól formált duettben éri el a darab a csúcspontot, és tartósan fenn is marad. Egészen a néma Dajka fellépéséig, kinek – 12 éven aluliak ugorják át a mondatot – Flavia anyja valaha kitépet-

te a nyelvét. Írnám: nem találtam az ízetlen jelkép jelentését, de hát hogyan is ízlelhetne nyelv nélkül a szerencsétlen? Orfeusz zenéjére a Dajka tánra perdül – csoda? de hiszen nem süket... A finálé szomorúan ellaposodik: a férj humanizálódik, s a szökni készülő Feleség és szeretője nyakába borul. Zeneszórá: a távozók maguk után hagyják az Urbsban az újra megszólaló zenét. Kibonyolódás, mely a komponistát is kényelmetlenül érintette. Igyekezett hamar túllenni rajta.

Sajnálom a sok jó Orbán-zenét, melyet, a szöveg miatt felpaprikázva, csak mérsékeltlen élveztem. Nem tudtam teljes figyelemmel követni a három- vagy négyteteles nagyformát sem, amely a tarka részletekből kirajzolódott. Utólag aztán felmerült gondolataimban a régi és újabb zenetörténetben jól ismert kontrafaktúra eljárása: a szerzők sokszor használtak új szöveghez meglévő zenét. A *Bűvölet* eklektikus zenei köntösét amúgy is csak laza szálak kötik a szöveg egyes motívumaihoz. Némi átszabással rá lehetne borítani más, igazolt minőségű textusra.

A kaleidoszkóp-partitúra ezer színben, tempóban, ritmusban bontakozik ki. *Selmeczi György* és a keze alatt működő kolozsvári operazenekear elsőrangúan teljesített: ahol kellett, feszesen, tüzesen, rajzosan, másutt álmodó-lírai színeket felragyogtatva játszottak. Három elsőrangú énekes vitte a főszerepeket; a fentnevezett szerelmespár énekelve embert formált ott is, ahol a szöveg erre alig kínált módot. Herczeniket és Nyárit ismertem már jó oldalukról; *Balla Sándort* most fedez-

tem fel. Neki köszönhattuk, hogy a finálé megindított. *Novák Eszter* megtett mindent, amit lehetett, hogy a dramaturgiailag dermesztő »római« szint feloldja; az opera föllendülésével aztán a színpadon is sikerrel szólaltatta meg a költészet hangját.” (Tallán Tibor: VOLT-FESZTIVÁL, Orbán György-ősbemutató a Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon. In: *Muzsika*, 2013. augusztus)

Közben június 8-án első alkalommal rendezték meg a romániai operavilág díjkiosztó gáláját, és az UNITER gálához hasonlóan ezután minden évben szándékozzák díjazni a legjobb opera-előadásokat és alkotókat. A versenyt több kategóriában rendezték meg, a zsűrizés Iași-ban folyt, a Iași-i Nemzeti Színházban. A jelöltek közt szerepelt a Bagó Bertalan rendezte *Báthory Erzsébet* musical-opera, a Kolozsvári Magyar Opera és a budapesti Szabad Tér Színház közös produkciója, az Andrei Șerban által színre vitt iași-i produkció, *A gáláns indiák*, Jean-Philippe Rameau operaballetje, a romániai darabokból készült előadások kategóriájában Demény Attila *Az utolsó meggyماغ* című kamaraoperája Bogdán Zsolt rendezésében és a román opera *Ana Lugojana* című előadása (Filaret Barbu műve nyomán rendezte Mihaela Bogdan). A legjobb musicalek versenyében indult a temesvári operában bemutatott *Hegedűs a háztetőn* Korcsmáros György rendezésében, Hary Béla *Farsang* című műve, a kolozsvári román opera produkciója, rendező Dan Lupă, a gyermekeknek szóló produkciók versenyében a Magyar Opera *Valabol Európában* című musicalje Béres László rendezésében. Ez utóbbi produkciót díjazták a legjobb gyermekelőadások ka-

tegoriájában. A legjobb díszletnek járó díjat a iasi-i opera *Aida* című előadása kapta, tervező a Kolozsváron is jól ismert Kossuth-díjas Székely László magyarországi alkotó.

Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatójának javaslatára életműdíjban részesült Marton Melinda szopránénekesnő, kiválósági díjat kapott Barabás Sándor koncertmester, mindketten a magyar opera tagjai. A román opera két kiváló szolistaját is díjazták: Iulia Merca mezzoszopránt és Cristian Mogoșan tenort.

Az eseményszámba menő rendezvény ötlete Beatrice Roncea, a iasi-i opera igazgatójának nevéhez fűződik. Örvendetes, hogy a versenyen több magyar produkció is szerepelt.

Lassan vége az évadnak, melynek utolsó előadása gála Szabó József balt-táncos, számos operettszerep alakítójának tiszteletére. A Művészeti Titkárság közleménye szerint: „az operettet nem a megszokott formájában láthatja a közönség, hanem valamennyi, eddig színpadra lépett szereplő közreműködésével: *Csárdáskirálynő – Edvinek, Bónik, Stázi és még sokan mások*. Az előadás pikantériája, hogy a művészek több szerepben lépnek majd színpadra.

Szilvia szerepében fellép Kele Brigitta, Marton Melinda, Barabás Zsuzsa, Jordán Éva, Vigh Ibolya. Edvinek is szép számmal lesznek: Kontz Gábor, Szeibert István, Fülöp Márton, Szabó Péter, Szabó Levente. Cecíliát Marton Melinda alakítja, Stázi grófnő szerepében Hary Judit, illetve Székely Zsejke lép fel. Bóniként Ádám Jánost, Galló Ernőt és Salat Lehelt láthatjuk. Kereskes Ferkó: Szeibert István, Viola Gábor. Miska: Szabó József és Ádám János.

Szabó József tiszteletére ajánljuk fel ezt a rendhagyó előadást, akit az elmúlt negyven évben számos alkalommal láthattunk Miska, illetve a Herceg szerepében. Az előadás rendezője Gombár Annamária, vezényel Incze G. Katalin és Kulcsár Szabolcs.

És még egy jubileum: ezen a nyáron jubileumi 50. évadját ünnepelte a Gyulai Várszínház. A Kolozsvári Magyar Opera július 17-én az egyik jelentős nemzeti operával, Erkel Ferenc *Hunyadi László*jával szerepelt ezen az eseményen. Az előadás rendezője Gombár Annamária, vezényelt Horváth József. A főbb szerepekben Bardony Tony, Pataki Adorján, Bazsinka Zsuzsanna, Sándor Árpád, Covacinschi Yolanda, Vigh Ibolya, Szilágyi János léptek fel. A Nyári Fesztivált gazdag kulturális rendezvénysorozatként tartják számon a mára már nemzetközi rangot kivívott Gyulai Várszínház programjaként.

2013/2014

Ory grófja

■ Az új évad első premierje Gioachino Rossini *Ory grófja* című vígoperája. A bemutatóra szeptember 22-én került sor, de az előadás előtt a közönség és a sajtó 16-án találkozhatott az opera előcsarnokában a bemutatón fellépő vezető művészekkel, a karmesterrel, a rendezővel és a korrepetitorokkal. A bemutató létrejöttét támogatta a kolozsvári Francia Kulturális Intézet, ennek képviseletében jelen volt Benoit Bavouset igazgató is. Ugyanakkor Szép Gyula igazgató felvázolta az új évad terveit. Az évad négy bemutatót ígér, mindegyik országos bemutató: a már említett *Ory grófja*

(Rossini) és három, nálunk nem játszott Verdi-opera, amelyek a Schiller-trilógiára épülnek: *Szent Johanna*, *A baramiák* és *Luisa Miller*. Ez utóbbi három opera a Magyar Állami Operaházzal való együttműködés jegyében fog megvalósulni, a nagy olasz mester születésének 200. évfordulója tiszteletére.

A bemutatók közt helyet kap operett is, 2014 áprilisára Lehár Ferenc *A mosoly országa* című operettjét Kerényi Miklós Gábor fogja színpadra állítani. (Ez sajnos elmaradt!) Május végén, utolsó bemutatóként újra operát tekinthet meg a nagydemű, ezúttal Mozart *Figaro házassága* kerül színpadra. Az egyes előadásokat érdemben fogjuk bemutatni, a megvalósulás pillanatában.

„Az elmúlt évek, évtizedek egyik legmerészebb évadát nyitjuk – mondta Szép Gyula, aki arra is kitért, hogy a korábban játszott előadások közül is több szerepel az idei repertoárban: januárban például a huszadik század két jelentős zeneszerzőjére, Igor Sztravinszkijre és Bartók Bélára emlékeznek a *Tavaszi áldozat* és *A kékszakállú herceg vára* előadásával, de ugyanakkor visszatér a *Valahol Európában* című nagy sikerű musical, és természetesen idén is lesz szilveszteri szórakoztató műsor. – Remény van arra is, hogy Orbán György *Bűvölet* című operáját Kolozsváron is bemutassuk, erről egyelőre nem tudok részleteket mondani – fűzte hozzá az igazgató. A Bánffy Miklós-emlékév keretében, immár a 2014/2015-ös évadban szeretnék a nagyközönségnek megmutatni azokat a jelmeztterveket, amelyeket Bánffy az 1917-es *Kékszakállú*-bemutatóra készített.” (Négy orszá-

gos bemutatóra készül a Kolozsvári Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2013. szeptember 17.)

Beszéljünk akkor először *Ory gróffjáról*, amellyel kapcsolatban több írás is megjelent.

Az operáról az a hiedelem élt, hogy kottaanyaga elveszett, de a párizsi, római, bécsi és New York-i könyvtárakban talált kéziratok nyomán sikerült rekonstruálni. Cselekménye a keresztes háborúk korában játszódik, főszereplője a nőcsábász Ory grófja, aki különböző praktikákkal, cselekkel megpróbálja elcsábítani Fourmoutiers grófnéját, az erényes Adélt, természetesen sikertelenül.

Az alábbi írás röviden összefoglalja az operával kapcsolatos tudnivalókat, háttérinformációkat.

„A romániai közönség először a Kolozsvári Magyar Opera előadásában láthatja az *Ory gróffját*, a 2013-as bemutató pedig a szerző halálának 145. évfordulójára esik. Rossini utolsó vígoperájának sikerét bizonyítja, hogy az 1828-as ősbemutató után 1884-ig Párizsban közel négyszázszor tűzték műsorra, de később háttérbe szorult Rossini ismertebb operái mellett. A Metropolitan Opera 2011-es bemutatója ismét a figyelem középpontjába állította a méltatlanul elfeledett operát. A főszereplő, Ory grófja valószínűleg létezett a 12. században: a libretto szerzőit, Eugène Scribe-t és Charles-Gaspard Delestre-Poirsont egy picardiai legenda ihlette. Az opera középpontjában álló szerelmi háromszögben a nő és férfi, az erkölcs és gátlástalanság, valódi szenvedély és hódítási vágy csap össze. A »rossz modor és jó szenvedély

vígjátéka» (Martin Bernheimer amerikai zenekritikus megfogalmazása) alkalmat ad arra, hogy az énekesek nemcsak technikájukat, de komikusi vénájukat is megmutathassák.

Rossini fergetes operájában a mániákus szoknyavadász Ory az első felvonásban nem áttal szerzetesnek, a másodikban meg apácának öltözni, csak hogy az imádott (értsd: megkívánt) hölgy közelébe férközhessen. A kétszereplős fogócska lényeges segéderői a valós ingerektől fűtött modern, mai férfiak és a képzelet által alkotott irreális szépségű virtuális középkori udvarhölgyek – azt, hogy a két csapatból mikor ki mutatkozik férfiasabbnak, akár küllemre, akár jellemre, a sors szeszélye dönti el.

Lüszisztraté hős utódai motoron száguldanak, nadrágot viselnek a valóságban, a képzeletben pedig káprázatosan szépek, és fityiszt mutatnak a botcsinálta modern Don Giovanninak – éljen az emancipáció!” (Koós Imola: Ory grófja – szerelmi eszementségek vígoperája. In: *Maszol.ro*, 2013. szeptember 12.)

Az előadás főszereplője Bardon Tony, akinek a javaslatára kerül színre az előadás. A fiatal tenor Rossini legismertebb szakértőinek mesterkurzusán vett részt, és elmondta, hogy az opera reneszánszát éli, egyre több helyen tűzik műsorra. A fent említett sajtótájékoztatón megszólalt Nagy Ibolya korrepetitor, Jankó Zsolt karmester és Szabó Emese rendező is. Nagy Ibolya megjegyezte: „vitathatatlan a darab mű-

vészi értéke, ezt igazolja az 1828-as ősbemutató utáni kritika is. Berlioz akkori éles tollú kritikusa, Rossini ellenlábasa ugyanis elragadtatással írt az előadásról, és véleménye szerint a mű »zenei szépségeiből két vagy három opera sikerét is biztosítani lehetne«. A korrepetitor arra is utalt, hogy a '60-as évektől kezdődően szinte minden évtizedben megjelent egy-egy új lemezfelvétel az *Ory grófjából*. Jankó Zsolt karmester kifejtette: a darab zenéje már az első pillanattól fogva meggyőzte arról, hogy érdemes színre vinni az előadást, és reménykedik abban, hogy a közönség is szeretni fogja. – Rossini operáját a bel canto korszak vége felé mutatták be Párizsban, amikor a zeneszerzők szinte hangszerként bántak az emberi hanggal. Ezért olyan nehezen énekelhető, a rengeteg díszítéssel, ugrásokkal, kitartott hangokkal – magyarázta. Szabó Emese, az *Ory grófja* rendezője és jelmeztervezője elismerően nyilatkozott a kétfelvonásos előadás művészeiről (Bardon Tony mellett Covacinschi Yolandáról, Balla Sándorról, Sándor Árpádról stb.), mint mondta, kiváló hanggi adottságuk lehetővé teszi, hogy a legjobbat nyújtsák, a hangulatról pedig Lőrincz Gyula díszletei is gondoskodnak.

A kétfelvonásos opera szövegét Eugene Scribe és Charles-Gaspard Delestre-Poirson írta. Az opera szereposztása a következő: Adèle de Fourmoutiers: Covacinschi Yolanda és Vigh Ibolya, Isolier: Iulia Merca és Barabás Zsuzsa, Alice: Chiuariu Livia, Ragonde: Veress Orsolya, Mányoki Mária, Le Gouverneur: Sándor Árpád, Raimbaud: Balla Sándor, valamint a KMO ének-

és zenekara. Az előadás francia nyelvű, magyar és román feliratozással.³⁷

A *Maszol* internetes portál interjút készített Szabó Emese rendezővel, ebből közlünk részleteket.

Ebben az operában nagyon nehéz a tenor szerepe. Olyan virtuóz tenor belcanto hangra íródott, hogy ritka az a tenor, aki technikailag meg tudja oldani a feladatot. Márpedig az operában mindig a szereposztás kell hogy tökéletes legyen, anélkül nem lehet építkezni. (...)

Van egy vendégénekesünk: Iulia Mercát, a román opera művésznőjét kértük fel a mezzoszoprán szerepre. A mű nehézségét ugyanis a tenor feladatán túl az adja, hogy Isolier szerepe egy koloratúr mezzoszoprán szerep, ami nagyon ritka. A mezzoszoprán hangra általában femme fatale-ok, húsos, vérbő karakterek épülnek (gondoljunk csak Carmenre) – nos, Isolier ennek a tökéletes ellentéte, és megformálójának a lehető legfinomabban kell bánnia a hangjával. Rossini jellegzetes, apró díszítésekkel tűzdelt hangzását kell visszaadnia, csak mezzo hangon. Ez egy nadrágszerep, ami nagyon gyakori az opera egy bizonyos fejezetében, és én ezeket nagyon szeretem. A rendezőnek nagy kihívás, amikor ezt ki lehet játszani: mert ugye ezt lehet szexuálisan is interpretálni, de lehet stilizált formában, az álca szimbolikáját is értelmezni. Mi ebben az előadásban nőként jelenítjük meg Isolier-t. De mivel a darab köré épülő koncepció modern, egy olyan

személyiségként mutatjuk be őt, aki nőként is inkább a férfiak körében mozog, »velük tart«, szemben a női alakokkal, akik túlságosan komolyan veszik magukat, a női mivoltukat. Éppen ez a szembenállás adja a darab egyik komikumát. A történet igazából a szerelmi játékokról szól, az udvarlás módozatairól. A darab eredeti je egy francia bórleszk, Rossini pedig a francia korszakában írta, amikor Franciaországban élt és ott komponált. Francia operaparódiát akart írni, ezért nyúlt egy vaudeville szöveghez, ami eredetileg ennek a középkori figurának a történetét meséli el.

A szerelmi játék pedig minden korra, a legmodernebb emberre is érvényes. Minden korban eszement dolgokra volt képes az ember, ha szerelmes. Ezt ötvöztük azzal a látásmóddal, hogy valójában milyen fura a modern ember, aki a mai technológia vívmányait használja a szerelmi életében is. Megy az utcán, és ha fülhallgató telefonja van, olyan mintha magában beszélne, gesztikulálva. Virtuálisan udvarolunk, élünk meg intim helyzeteket. Ezt a fura világot próbáljuk visszaadni: a díszlet egy számítógép belsejét szimbolizálja, áramkörökkel, kábelelkekkel, forrasztásokkal. A jelmezek, a karakterek is a számítógépes játékok virtuális hőseire emlékeztetnek majd, néha baba- vagy robotszerűen mozognak – de végül is minden a játékról szól. És arról, hogy a férfi mindig próbálkozik, több álcát ölt, hogy elérje célját. Az udvarlós szerep,

37 Az opera szerepelt a miskolci Bartók Plusz operafesztiválon az Auris társulat előadásában még 2005. június 22-én, ahol a magyarországi művészek mellett fellépett Sándor Árpád, Pataki Adorján és Molnár Mária, a díszletek Venczel Attila munkája.

a férjszerep is valójában egy álca és a játszma része. Körkörös folyamat, soha nincs vége – csak a szereplők és a partnerek változnak.” (Kardos Kinga: „Ha vonzódásról van szó, az ember esztelen dolgokra képes”. Interjú Szabó Emese rendezővel. In: www.magyaropera.ro, 2013. szeptember 22.)

Az újdonság erejével ható opera újabb interjúra sarkallja a média képviselőit, a rendezővel egy másik interjú is foglalkozik, amelyet rövidítve, összevonva közlünk.

A kérdésre, hogy kicsoda tulajdonképpen Ory grófja, Szabó Emese pontosít:

„Ory egyfajta középkori burleszk nőcsábász, akár egy Don Giovanni-karikatúra – csakhogy a Rossinié. Franciául beszél, olasz zene kíséretében, a hódítása felér egy trubadúréval, és apácaruhát visel. Egy vérbeli szoknyapecér. Elveti a feminizmus gondolatát, amelyre sokan hivatkoznak, ehelyett a női emancipációt a történet részének tartja: „a vígopera egyik értéke, hogy megmutatja, melyik határon túl válik nevetségessé a túlságosan komolyan vett női vagy férfiszerep. Ez a történet a vonzódásról, az udvarlásról, a szerelmi játékról szól. A férfiak – és a nők is – mindig is akartak és akarni fognak valamit egymástól. Mindenki a saját módszereivel próbálja a szenvedélyt megélni, ezekkel játszunk mi is – vagyis Ory grófék is”

– magyarázza a rendező.

Az emancipációval kapcsolatban is pontosít: „Az *Ory grófjában* van például egy nadrágszerep, ami klasszikus értelemben női hangra írt férfikaraktert jelent. Ez mindig érdekes témát vet fel az operairodalomban, hiszen egyértelműen egy transzvesztitáról van szó. Egy ilyen szerep kihívást jelent a rendező és az énekes számára is. Nem úgy értelmeztem a transzvesztitizmust, hogy egy énekesnő férfiszerepet alakítson, hanem egy férfias modorú női karaktert építettem a játékba.”

Szabó Emese a rendezői koncepcióról is nyilatkozik: „Az a kedves ebben a középkori történetben, hogy rengeteg részlete irreális. Ilyen a középkori női hűség gondolatával asszociálható erényöv, amelyről kiderült, hogy nem is létezett, a 19. században hamisították, és ereklyeként állították ki múzeumokban. Az erényöv fogalma csakis a költészetből eredhetett, a nő így fogadott hűséget sokáig távol lévő kedvesének. Kit nem venne le a lábáról egy olyan udvarló, aki képes apácaruhába bújni a kedvéért, harcol és udvarol nemes és piszkos módon, vicces vagy megható módszerekkel, szüntelenül, amíg célba nem ér (a továbbiakról itt nem beszélünk, az már nem ennek a vígoperának a tárgya). Ebből fakadt a gondolat, hogy érdemes lenne arra építeni a cselekményt: mennyi képzelenséget, pihent agyú huncutságot és veszélyes játszmát kavart az ember az életébe, amikor a szenvedélye vezet. Ha vonzódásról van szó, akkor az ember esztelen dolgokra képes, ezt pedig a vígjáték eszközeivel, játékként szeretném felszínre hozni.

Ma az ember a nevenségességig túlbonyolítja az életét, virtuálisan kommunikál, akár az udvarlást is elintézi elektronikusan. Ehhez kapcsolódik a virtuális, számítógépes világba helyezett történet látványa – mindenféle irónia nélkül, csupán hangulati keretet biztosítva az eseményekhez.”

Szólaljon meg a karmester is!

„Rossini utolsó vígoperája 1828-ban íródott, a »bel canto« stílus kiteljesedésének idején, amikor az énekhang instrumentális használatára és a tökéletes dallamvezetésre fektették a hangsúlyt, vagyis az éneknek olyan tökéletesen kellett bánnia a hangjával, akár a zenésznek a hangszerével. Úgy gondolom, hogy ez az opera elsősorban az énekész szólistáinkat teszi próbára, de a teljes társulatnak is kihívást jelent, hiszen egy kevésbé ismert műről van szó. Mégis talán az igazi kihívás az, hogy átadjuk a közönségnek azt a frissességet, sziporkázó humort, ami ebben a remekműben rejlik.

Rossini utolsó előtti operájáról van szó, és megtaláljuk benne mindazt, ami miatt ennyire szeretjük az »italiai Mozart«-nak is nevezett zeneszerzőt, vagyis a gazdag és változatos ritmus-, illetve dallamvilágot.

A nyitány igazi zenei kérdőjel, szaggatott foszlányokból áll össze. Azt hiszem, a zeneszerzőnek az volt a célja, hogy kíváncsivá tegye közönségét ezzel a zenei kezdéssel. Az operának rendkívül színes, csillogó, életteli teli a hangszerelése, rengeteg érdekes zenei ötlet van benne, bravúros áriák, duettek. A színpalak

mögül megszólaló férfikar mellett kiemelném a kissé frivol hangulatú tercettet, illetve a viharjelenet félelmetesen sötét, romantikus hangzásait. Rossini utolsó vígoperájáról lévén szó, azt hiszem, méltón nevezhetjük az *Ory grófját* az opera buffa egyik csúcspontjának, melyben az olasz operamuzsika szerencsésen ötvöződik a francia nyelv zeneiségével.” (Kardos Kinga: „Frissesség és sziporkázó humor. Interjú Jankó Zsolt karmesterrel” In: www.magyaropera.ro, 2013. szeptember 22.)

Lássunk a kritikákból is!

„Rossini francia nyelven írt zeneműve a belcanto kategóriájába tartozik, a főszereplőkkel szembeni hangvétel elvárások rendkívüliek, Jankó Zsolt karmester megfogalmazása szerint a zeneszerző valóságos hangszerként bánik az énekesek hangjával. Dicséretükre legyen mondva, Bardon Tony (Ory grófja), Covacinschi Yolanda (Adèle) és Barabás Zsuzsa (Isolier) becsülettel megoldották a feladatot, mint például a második felvonás kissé frivolnak is nevezhető, de remekbe szabott tercettje esetében. A történet tulajdonképpen örökzöld. Szerelmi játék a javából, vadászatról, becserkészséről, hódításról, szerelmi háromszögről szól. Ory grófja keresi a nem mellékesen férjezett Adèle grófnő kegyeit, aki ideig-óráig hűségesen visszavárja a törökök ellen harcoló urát, majd – éppen a minden színjátásra kész, remetének álcázott nőcsábász főúr tanácsára – megadja magát a szerelem (?) hatalmának, és kegyeiben részesíti Isoliert, Ory apródját. Az

eredeti darabban Isolier férfi, jelen előadásban, Szabó Emese rendezői elképzelése szerint amolyan nadrágos női szerep. Sebjaj, a mai világban már ez is elfogadható, sőt, így talán még a második felvonás »ménages à trois«-ja is sajátos értelmezést kaphat, hiszen a görögök óta tudjuk, hogy a nemek cseréjén alapuló helyzetkomikumok többnyire sikeresek.

Esetünkben az első felvonás kissé vontatottnak tűnő cselekményvezetését jótékonyan váltja fel a második rész magával ragadó, már-már groteszkbe hajló, alakoskodó forgataga. Először az erényövet önként magukra lakatoló Adèle és úrhölgyei – az énekkar női része – álszenteskedő erkölcsössége fakaszt nevetésre, később az apácaruhába bújt Ory és lovagjai (az énekkar férfi része) csetlése-botlása, borfogyasztó dínomdánoma arat nagy sikert. Aki tehát jó zenéjű, humoros, pajzánkodó, esetenként a virtuális világba kalauzoló, pikáns vígoperai előadás megtekintésére vágyik, okvetlenül nézze meg a Kolozsvári Magyar Opera *Ory grófját*. Két óra pihenés, két óra szórakozás.” (<https://erdelyinaplo.ro/muvelodes/ory-grofjanak-esete-a-kolozsvari-magyar-operaval/print>)

Az előadást az opera elvitte Budapestre is, a Primavera fesztiválon vett részt. Közzöljük az ottani kritikákat.

„Határon innen és határon túl is vidáman indult az évad: míg szeptember 21-én Budapesten a *Falstaff*öt láthatta-hallhatta a pesti publikum, addig egy nappal később Gioachino Rossini operájának, az *Ory grófjának*

premierje nyitotta a Kolozsvári Magyar Opera 2013/2014-es szezonját.

A rendkívül ritkán játszott mű, mellyel a nagyközönség legutóbb a MET 2011-es közvetítésén találkozhatott, Romániában országos bemutató volt. Rossini eme utolsó, francia nyelvű vígoperáját 1828-ban mutatták be Párizsban. Adott tehát egy furcsa kevercs: olasz zeneszerző, a bel canto stílus kicsúcsosodása, s mindez francia librettóval egy ízig-vérig francia miliőben. Rossini a darabban elhangzó tizenkét számból hatot korábbi, olasz opera buffájából, *A reimsi utazás*ból vett át, átdolgozott változatuk ugyanakkor csupán utalásszerű: a történetek közti hasonlóságot, lelkiállapotokat hangsúlyozza. Az *Ory grófja* egy hihetetlenül frivol mű. Az opera pikantériája, hogy az apród nadrágszerep, és a második felvonás végére olyannyira összekuszálódnak a nemi szerepek a különböző ruhacserék által, hogy ahhoz képest a *Rózsalyonag* hasonlóan hatványozottan szerepcserélő Octavianja hétköznapi jelenségként hat. Felmerül persze a kérdés, melyet az előadás előtti rövid felvezetőben Alfred Caron, a francia Rossini-szakértő is fejtegetett, hogy vajon annak idején hogyan engedhették a Királyi Zeneakadémia cenzorai egy efféle, szövegében és látványvilágában is sikamlós mű színpadra állítását.

A kolozsvári előadás egy számítógépes szerepjátékba csöppenti a nézőt – legalábbis a régebbi Windows operációs rendszerből jól ismert, gyorsan mozgó-épülő csövekből álló képernyőkímélő kivetítése és a színes-festett, szétvágott számí-

tógép belsejét idéző vár erre enged következtetni. Aztán megjelennek a hölgyek tarkabarka, meseszerű jelmezükből, a férfiak pedig később színes kábeleken át szívják magukba a bort. Szabó Emese, az előadás rendezője és díszlettervezője elmondta, hogy valóban egyfajta virtuális világra utal a színpadkép, hiszen a hölgyek álomvilágban élnek, a férfiak képviselik a realitást a műben. Természetesen mindez a realitás groteszkké válik a második felvonásban, amikor Ory és kísérői fitnyulás zárandokhölgyekként térnek vissza. A rendezés remekül bánik a helyzetkomikumokkal, a jól mozgatott, aprólékos gesztusokat alkalmazó énekesekkel együtt él a közönség: több helyen tapssal jutalmazza a jól eltalált színpadi pillanatokat, kacagató mozzanatokot. Ez a felhőtlen jókedv, előadó és befogadó közti szoros interakció jellemzi az egész előadást, s ez olyasvalami, amit opera esetében igen-igen ritkán él át az ember. Isolier nadrágszerepe kissé átlényegül ebben a felfogásban, mert bár a férfiak jelmezt hordja, a kisminkelt, hosszú hajú apród sokkal inkább férfias nő, mint férfi. A darab végén pedig jön a csavar, az eredeti történettől eltérően ezen az előadáson nem jönnek vissza a férfiak, Ory jelenik meg újra, és ő nyeri el végül Adèle szívét – Isolier pedig csak áll és mosolyog. Az opera befejezésével nyilvánvalóan szembemenő rendezői ötlet ugyan vitatható, de tökéletesen szervesen illeszkedik a gondosan végigvezetett koncepcióba. A minden hájjal megkent Ory végig a már-már félénken viselkedő Isolier

felett áll, így nem csoda, hogy meseterkedéseit végül siker koronázza.

Bardon Tony pedig lubickol Ory szerepében. A nehéz, magas légét igénylő tenorszólam az opera egyik Achilles-sarka. Mivel az opera büszkesége, hogy produkcióit saját művészeivel – olykor a Kolozsvári Állami Román Opera egy-egy énekesével – kiegészítve állítja színpadra, így hihetetlen szerencse, hogy egy olyan, Rossini operáiban jártas tenort tudhat a magáénak, mint a fiatal, nagybányai születésű művész. Tony repertoárján szerepel többek közt a már fentebb említett A reimsi utazás is, így a könnyed és magabiztos hangifogalmazás mellett jócskán jutott energiája a szerep bámulatosan mulatságos életre keltésére is. Az est másik hőse (hősnője?) a román mezzoszoprán, Iulia Merca Isolier-je volt. Az első szereposztás apródja telt és átütő, koloratúr mezzója tökéletesen illeszkedett a szerepéhez. Az Adèle grófnőt megformáló Covacinschi Yolanda engem kevésbé győzött meg. A magas légében kissé élesnek találtam, az első felvonás tercettjének utolsó hangját pedig nem énekelte ki. A kisebb szerepekben Veress Orsolya Ragonde-ját és Balla Sándor Raimbaud-ját emelném ki.

Az est karmestere a magyarországi közönségnek sem ismeretlen Jankó Zsolt volt. A fiatal, kolozsvári születésű karmester 2010 óta a Budapesti Fesztiválzenekar aszisztens-karmestere, határon innen és túl is számos rangos zenekart dirigál. Pálcája alatt értően, minden finomságát és humorát kidomborítva szólalt meg Rossini muzsikája,

míg a kórus remek munkájáért Kulcsár Szabolcs karnagy kezeskedett.” (Novotny Anna: Szenvedélyek szerepjátéka. In: *Fidelio*, 2013. szeptember 27.)

„A Kolozsvári Állami Magyar Opera egy igazi operaritkaságot hozott el Budapestre a Primavera fesztivál alkalmából: Rossini utolsó vígoperáját, az *Ory grófját*. Az előadással közel ötven év múlva tért vissza a darab az Erkel Színházba, melyet legutóbb négy évvel ezelőtt hallhatott a budapesti közönség. Akkor a Szegedi Nemzeti Színház vendégszerepelt vele a Thália Színházban.

Szabó Emese rendezése egyfajta számítógépes szerepjátéknak fogta fel a történetet, melyben a nők nem azok, akiknek mutatják magukat, hiszen csak látszólag nem mennek bele a férfiak által számukra felkínált szerelmi játszadózásba. A szétbontott számítógép belsejét idéző, a második részben kábelekkal kibélelt várfal, a női szereplők tarka színekben pompázó, stilizált középkori öltözéket idéző jelmeze egy valóságtól elrugaszkodott fantasy-világot teremtett. Ebben a világban a férfiak képviselték a realitásokat, míg a nők álomvilágban éltek. Csakhogy a második részben a férfiak realitásérzéke is csorbát szenvedett: lila színű zarándokruhát öltöttek, s ily módon sikerült bejutniuk a hölgyekhez a várba.

A rendezés alapvetően szórakoztatni akart, s nem törekedett a szereplők egymás közti viszonyainak és jellemüknek aprólékos ábrázolására. Viszont remekül bánt a helyzetkomikummal és nagy gondot fordított

az énekesek kifejező színészi játékára. S mikor már azt hittük, hogy nagy meglepetések nem érhetnek bennünket, jött a csattanó: az előadás végén nem Isolier, hanem Ory nyeri el Adèle kegyeit. Az eredeti történetben Isolier, a címszereplő apródja lesz végül Adèle választottja, s a kéjsóvár gróf pórus jár. Ebben az előadásban azonban az apród nadrágszerepvolta elsikkadt (megjelelése alapján inkább tűnt férfiruhába öltözött nőnek, mint nőies férfinak), s alakját kevésbé éreztük jelentősnek: csak egyfajta háttérfiguraként követi az eseményeket, akinek nincs beleszólása azok alakulásába. Vele szemben Ory egy minden hájjal megkent szélhámos, aki végig ura a színpadi történeteknek, és akire az apród már-már féltékenyen tekint fel. Ez a fajta rendezői megoldás minden bizonnyal vitatható, de ezzel sikerült elkerülnie a rendezőnőnek a logikai döccenőt, az előadás egésze ugyanis nem indokolná, hogy Adèle végül az apródot válassza.

Mint annyi más bel canto opera, az Ory grófja is igen magas követelményeket támaszt az énekesekkel szemben. A címszereplő magas fekvésű, különleges énektechnikát igénylő tenor szólamára nem könnyű megfelelő énekest találni, s ez az oka annak, hogy a könnyed hangvételeű és szórakoztató darabot ritkán tűzik műsorukra a világ dalszínházai. A kolozsvári társulat is elsősorban a bel canto operákra specializálódott Bardón Tony számára kívánt szereplehetőséget biztosítani a darab bemutatásával. Csakhogy Bardón hangilag nem alkalmas a címszerepre: a magasabb regiszterekbe eső

hangokat színtelenül, majdnem végig falzettben énekelte. Tompa, erőtlen tenorja sokszor elvékonyodott, s olykor inkább ritmikusan deklamálta, mintsem ténylegesen énekelte szerepét. Ha színészi alakítása meggyőző is volt, énekesi teljesítménye aligha. Covacinschi Yolanda Adèle szerepében jobb teljesítményt nyújtott. Hajlékony szopránját szerepe lelkiállapotának megfelelően finoman árnyalta, technikailag magabiztosan uralta a nehéz szólamot, bár a hang a magasabb regiszterekben nem egyszer élesen szólt. Barabás Zsuzsa Isolier szerepét hangilag is nőiesebben formálta meg: könnyed, játékos éneklése egy fiatal lány pajkosságát idézte. Szemmel láthatólag jól érezte magát szerepében, s ez meglátszott énekesi és színészi teljesítményén is: mindkettő hatásos volt. A kisebb szerepekben a két bariton, Sándor Árpád és Balla Sándor tisztességes teljesítményt nyújtott. Chiuriu Lívia és Veress Orsolya Alice, illetve Ragonde szerepében ugyancsak szépen helytállt. Jankó Zsolt kezei alatt a zenekar nem volt képes maradéktalanul visszaadni Rossini zenéjének könnyed frissességét, a szellemes partitúra számos részlete elsikkadt az előadáson. Valahogy hiányzott az aprólékos munka a karmester részéről, s bár kétségtelen, hogy Jankó tehetséges dirigens, de ezen az estén nem nyújtott kiemelkedő teljesítményt. A zenekar elfogadhatóan muzsikált kezei alatt, de semmi többet nem nyújtott.

Azonban az előadás minden hibája ellenére nem lehetünk eléggé hálásak a Kolozsvári Állami Magyar Operának, amiért ismét egy ope-

raritkasággal színesítették az Erkel Színház repertoárját, ahogy azt a jövő évadban is tenni fogják a három *Luisa Miller* előadásukkal.” (Péter Zoltán: Szerelmi kalandozások. Az Ory grófja a Primavera fesztiválon. In: Operaportál.hu)

Október 24-én, még mindig a Verdi 200 keretében, az Olasz Kulturális Intézménnyel együttműködve *Traviata* előadásra került sor két vendégművésszel: Alfred Germont szerepében László Boldizsár lépett fel, az előadást Federico Crisanz karmester vezényelte.

Október 27-én még egy vendég szereplésére került sor: a *Marica grófnő* címszerepében Benedekffy G. Katalin lépett fel. 31-én pedig Bogdan Ota és a Nordic Sonata Zenekar *United* című előadásában közreműködött a KMO zene- és balettkara, vezényelt Kulcsár Szabolcs.

Ami a *Marica grófnő* előadását illeti, érdemes idézni egy Kolozsvárra haz látogató néző, Kelemen Ágnes véleményét, annál is inkább, mivel nemcsak az előadást illeti kritikával. Amit kifogásol, sajnós, korjelenség.

„Megérkezésünkkel két dolgon akad meg a tekintetem. A kolozsvári közönségnél sem divat már kiöltözni, még az operába sem... Persze nem a nagystélyiket hiányolom, de a várakozókon végigtekintve sok ember lábán kényelmes sportcipőt pillantok meg farmerrel, pulcsival, egy lány pedig hatalmas bőrtáskával, bakancsban csattog el mellettem. Körbetekintve látom, hogy akadnak még elegánsabb urak és hölgyek is, de nem sokáig köt már le a ruhátéma. (...)

Az operett kényes műfaj, talán az egyik legmegosztóbb. Sokan tiltakoznak az ellen a cukormáz ellen, amivel leöntve emészthetetlené, nézhetetlené és hallgathatatlaná válik olykor egy darab. Örömmel tapasztaltam, hogy ez itt nem történt meg. Kitűnő rendezés, látványos koreográfiával, jó humorral fűszerezve. Kolozsváron *Marica grófnőt* játszani szinte garantált siker. Azt az életérzést, amit a darab sugároz, Erdélyen kívül komoly kihívás színpadra vinni hitelesen, megkockáztatom: nem is lehet. Mert hát melyik másik közönség szíve szorul el ugyanúgy, amikor felcsendülnek a sorok: „Majd ott lakom a Szamosnál, hol minden piros-fehér-zöldben jár...”?

A Maricát alakító Benedekffy Katalin már másodízben csillogtatja meg tehetségét és gyönyörű szopránját a helyi opera falai között. A nagygalambfalvi születésű művésznő tökéletes választásnak bizonyul a szerepre: Marica csupa szeszély, csupa báj és kacérság, karakterét, széles amplitúdón mozgó érzelmeit magával ragadóan alakítja. Partnere Szabó Levente (hangilag messze nem olyan képzett, mint Benedekffy, és előadásmódja sem kelt túl nagy érzelmeket) Erdődy Wittenburg Péter gróf szerepében, aki a grófnő gazdaságában tisztartóként dolgozik, és hamar szerelemre lobbana a hozományvadászoktól rettegő szeszélyes Marica iránt. A gróf húga, Liza kisasszony szerepére azonban a rendező, Bor József, meglehetősen furcsán választott színészt. Nem mintha megkérdője-

lezném Hary Judit fiatalosságát vagy énekhangját, de korát tekintve nehezen lehetett hitelesnek mondani a húgocska szerepében. Első színrelépését a nézőtéren halk sugdolás, némi értetlenkedés és kuncogás fogadta. Ezt leszámítva persze az alakítás nem kifogásolható, csupán a rendezőnek róható fel ez a nem túl szerencsés választás...(...)

Az operett záróműve, a *Ringó välli csengeri violám*, majd ráadásnak a *Szép város Kolozsvár* csendül fel újra. Az az érzésünk, ha másnap reggelig tapsolnánk, a táncosok lába és Kató hangja könnyedén bírna addig is... Végül legördül a függöny, hatalmas siker, a tomboló közönség pedig – köztük KERO is(!)³⁸ – felállva tapsol. Később megtudom, kisebb, esetleg gyengébb darabokat sem enged el a hálás kolozsvári közönség hasonló tapsvihar nélkül, de ez mit sem von le a *Marica grófnő* sikeréből. Dinamikus, jól felépített, szórakoztató előadást láthattunk. A mércét magasra tette a kolozsvári társulat.” (Marica grófnő – Kolozsvári Magyar Opera. In: *Gréfiti*, a Kecskeméti Református Gimnázium diáklapja, 2013. október 31.)

Zene és szó kapcsolata

■ „A kolozsvári magyar zenei és irodalmi élet kiválóságait – Laskay Adrienne karnagyot, Demény Attila operarendezőt, Demény Péter írórt – látta vendégül Horváth Zoltán a Györkös-emlékházban november 20-án megszervezett ZeneSzó

38 Kero becenév alatt Kerényi Miklós Gábor, a budapesti Operettszínház igazgatója bújik meg.

rendezvényen, amelyen a száz évvel ezelőtt született Weöres Sándor költőre, íróra emlékeztek. A zenei műsorban közreműködött Mányoki Mária (ének), Réman Zoltán (klarinét), Viola Gábor színész, valamint László-Bakk Attila, Sorin Păcurar (a kolozsvári Transilvania Filharmóniától) és Alexandru Popovici (a román operától) ütőhangszeres előadók.

Demény Attila operarendező javaslatára most tágabb baráti körben beszélünk zene és szó kapcsolatáról, és egyúttal a száz éve született Weöres Sándor íróról is, akinek verseiben megszületett a zene és a szó kapcsolata – hangsúlyozta Horváth Zoltán, a ZeneSzó moderátora.

Demény Péter író a *Látó* szépirodalmi folyóirat júniusi Weöres-émlékszámaát ajánlotta a szép számú jelenlévők figyelmébe, amelyben megtalálható Laskay Adrienne karnagy írása is a Weöres-versekre komponált öt Demény-dalról. (...) A Weöres-versek zeneisége voltaképpen kötelezi a zenészeket, hogy zenévé formálják ezeket az alkotásokat. Írásomban saját olvasatom szerint értelmeztem ezeket a dalokat, amelyeknek többféle olvasata is lehetséges – magyarázta Laskay Adrienne.

Az est folyamán Mányoki Mária énekművész és Réman Zoltán klarinétművész előadásában három megzenésített Weöres-verset (*Sláger-énekesnő, Pára, Hold és tanya*) hallgathattunk meg, amelyeket aztán Viola Gábor színművész is felolvasott. Laskay Adrienne a kivetített kottaképek segítségével elemezte ezeket a dalokat a közönségnek. Művei kapcsán Demény Attila megjegyez-

te: a költemény és a zene teremtett világi létrehozta egy harmadik teremtett világot, amit dálnak nevezünk.

Laskay Adrienne kifejtette: Weöres Sándornak a világról alkotott sajátos felfogását Hamvas Béla és a keleti filozófiák is befolyásolták, ez pedig a rendezvényen elhangzott *Pára* című versben is tükröződik.

Bár nagyváradi elfoglaltsága miatt Lászlóffy Zsolt zeneszerző, karnagy nem lehetett jelen, Mányoki Mária előadásában és Demény Attila zongorakiséretében hallgathattuk meg a Lászlóffy által megzenésített Weöres-verseket.

A rendezvény utolsó zenei mozzanata Ligeti György erdélyi származású, világhírű zeneszerző *Síppal, dobbal nádibegedűvel* című művének előadása volt. Mányoki és Réman mellett a három ütőhangszeres előadóművész is közreműködött. (...) Ligeti most elhangzott műve szintén Weöres-vers zenei feldolgozása volt. Ligeti teremtett világa hihetetlenül gazdag hangszerezésű – összegezte Demény Attila, majd felkérte László-Bakk Attila ütőhangszerest, hogy mutassa be a közel tíz hangszert, amelyen a három ütős játszani fog. A zenekari mű után ének-zongora kettős (Mányoki–Demény) előadásában is meghallgathattuk a Ligeti-művet.

Zárszóként egyet kell értenünk Horváth Zoltán moderátorral, aki szerint a Weöres-émlékesten mindnyájan gazdagodtunk zenével és szóval egyaránt. Tiszavirág-életű reményeink, küzdelmeink, sőt, ideáljaink közepette a tehetséges és tapasztalt előadóknak köszönhetően örök

érvényű, kikezdetlen művészi
tartalommal és igazságtöltettel bíró
remekműveket hallgathattunk meg.”

(Nagy-Hintós Diana: Szó, zene és
dal teremtett világa. In: *Szabadság*,
2013. november 23.)

A Verdi–Schiller-trilógia

■ A három Verdi-opera műsorra tűzése rendkívüli megvalósításokra buzdítja a társulatot, megvalósításuk ezért rendkívüli jelentőséggel bír. A három – a kolozsváriak számára jórészt ismeretlen – operával ezért terjedelemben is többet foglalkozunk.

„A Kolozsvári Magyar Opera Verdi születésének 200. évfordulója alkalmából a zeneszerző három operáját mutatja be országos premierként, a budapesti Magyar Állami Operaházzal együttműködésben – közli a *Szabadság* című napilap. A három – Schiller drámái nyomán született – remekművet három fiatal rendező állítja színpadra: a *Szent Johannát* a sepsiszentgyörgyi Zakariás Zalán, *A haramiákat* a budapesti Göttinger Pál, a *Luisa Millert* a marosvásárhelyi születésű, de Pesten élő Szócs Artúr. Az előadások művészeti vezetője és karmestere Selmeczi György. (...)

Verdi ezzel a három művel jócskán megelőzte saját korát – részletezte Selmeczi. Az előadások egyik különlegességként említette a sajátos vizuális egységet, amely a díszletet (tervező: Csíki Csaba) és a jelmezeket (tervező: Kiss Zsuzsa) jellemzi. (...)

Szép Gyula a sajtótájékoztató végén arra figyelmeztette a jelenlevőket, hogy a három decemberi bemutató – 6-án a *Szent Johanna*, 7-én *A haramiák*, 8-án pedig a *Luisa Miller* – valószínűleg az egyetlen alkalom lesz arra, hogy ebben a formában, egymás után tekintsék meg az érdeklődők az egységes egészet

képező trilógiát; az egyeztetési nehézségek miatt ugyanis a jövőben csak egyenként lesz lehetőség műsorra tűzni a produkciókat.” (F. Zs.: Országos bemutató az operában. In: *Szabadság*, 2013. november 23.)

Ebből az alkalomból a magyar opera rangos és kimerítő műsorfüzetet bocsátott az érdeklődők rendelkezésére, amelyből bőven idézünk.

„Hogyan értelmezhető trilógiaként ez a három alkotás? Csupán az ihlető Schiller személyisége köti össze őket? Nos, van még valami, ami különösen felértékelődik korunkban: ez pedig az apa-princípium, az apa-eszmény zenedrámái megjelenítése. Apátlan korban élünk, társadalmi viszonyaink, emberi kapcsolataink ziláltak. Erkölcsünk és felelősségtudatunk erózióját nap mint nap megszenvedjük. A Verdi és Schiller révén élénk tárulkozó apafigura talán gondolkodásra készítet mindnyájunkat. Különös élmény felfedezni, hogy a cselekmény, a drámai folyamatok háttere mindig az apák döntéseinek, az apák áldozatának függvényében alakul.

Lám csak, a bicentenáriumi alkalom milyen tágra nyitja a horizontot ennek az időtlen életműnek a megismerésében; és egyben – talán most először – megteremti az operaműfaj budapesti és kolozsvári művészeinek »határok feletti« nagy találkozását. A mögöttünk álló munka rendkívüli áldozatokat követelt énekművésztől, zenekaron, énekkaron át el

egészen a látványt megteremtő és működtető szakemberekig. De Verdi művészetében és a létrejött előadásokban ott rejlik a jutalom: az erkölcsi és művészi elégtétel.

(Selmeczi György, a trilógia művészeti vezetője és karmestere.)

A hármás bemutatót a román sajtó is üdvözölte, sőt a neves kritikus, Demostene Șofron írásával részt vett a műsorfüzet gazdagításában is.

Az ősbemutató 1845. február 15-én volt a híres milánói Scala színpadán. Temistocle Solera szövegkönyvírónak Friedrich Schiller *Die Jungfrau von Orleans* című drámája szolgált inspirációs forrással, melyet 1801-ben írt Lipcsében. Schiller életében a leggyakrabban színre vitt dráma volt. A téma és a dráma váratlan érdeklődést keltett, elég, ha azt említem, hogy az *Orleansi szűz* nemcsak Verdit inspirálta operáírásra, hanem Giovanni Pacinit (*Giovanna d' Arco*, 1830), Csajkovszkijt (*Az orleansi szűz*, 1878–1879), Giselher Klebeét (*Das Mädchen aus Domremy* – A domremyi lány, 1976).³⁹

Az opera szereposztása

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Temistocle Solera

Karmester: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs

VII. Károly, Franciaország királya – Cristian Mogoșan

Giovanna d'Arco – Covacinschi Yolanda

Giacomo, az apja – Balla Sándor
Talbot, az angol sereg parancsnoka – Gáspár István
Delil – Rétyi Zsombor

Művészeti vezető: Selmeczi György

Díszlet: Csíki Csaba

Jelmez: Kiss Zsuzsa

Mozgásművész: Jakab Melinda

Játékmester: Kováts Andrea

Ügyelő: Gálffy Erzsébet

Súgó: Kondrát Bea

A rendező munkatársa: Gombár Annamária

Rendező: Zakariás Zalán

A műsorfüzet szerkesztői: Fülöp Noémi, Demostene Șofron és Takács Aranka, a rendezőkkel készült interjúkat is beszerkesztették. Elsőnek a Zakariás Zalánnal készült interjúból közlünk egy részletet.

ÉLETRE KELTENI A ZENÉT
Interjú Zakariás Zalán rendezővel

„Verdi műve nagyon érdekes történet, a hittel áll kapcsolatban: démonok és angyalok manipulálják a szereplőket. Misztikus közeg, ahol az emberek a sors, a külső erők játékszerei. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy a történetet más közegben lehessen kezelni, elhagyva a realizmust, a rendezői vízióval aláhúzva a zene által sugallt líraiságot, drámaiságot. A *Szent Johanna* Verdi korai

39 Premiera mondială are loc la 15 februarie, 1845, pe scena celebrului Teatro alla Scala din Milano. Libretistul Temistocle Solera a avut drept sursă de inspirație drama „Die Jungfrau von Orleans” de Friedrich Schiller, scrisă în 1801, Leipzig. A fost una dintre cele mai puse în scenă drame în timpul vieții lui Schiller. Subiectul și drama au trezit un interes neașteptat și este de ajuns să menționez faptul că „Die Jungfrau von Orleans” l-a inspirat în operă nu numai pe Giuseppe Verdi, ci și pe Giovanni Pacini („Giovanna d' Arco” în 1830), Ceaikovski (opera „Fecioara din Orleans”, 1878–1879), Giselher Klebe (opera „Das Mädchen aus Domremy”, 1976).

műve, de megtalálható benne minden motívum, ami a későbbi műveiben előfordul. A gyengéje a librettó: kissé statikus, régi, poros. Úgy érzem, nagymértékben az a dolgom, hogy ezt a librettót szétrobantsam olyan eszközökkel, amelyek nem idegenek a műtől. A nagy kihívás számomra minden trükkel – szituációkkal, némajátékokkal, tárgyakkal – megpróbálni életre kelteni a zenét úgy, hogy egy dinamikus színpadkép kövesse. Nagyon ellentmondásos figura. Képzelnék el egy olyan pánikbeteg embert, aki nem tudja uralni a saját érzéseit. Ha akarom, beteges, ha akarom, hősies vonás, amely ellentmondásossá teszi a figurát. Rengeteg emberre van hatással, hadsereget vezet, vagyis olyan meggyőzőképességgel és erővel rendelkezik, hogy mindenki fejet hajt előtte. Viszont eközben saját magát ítéli halálra azzal, hogy mellőzi az emberi életet – ez a normálistól eltérő emberi állapotról tanúskodik. Külső erők vívnak harcot benne, és ő szétszakad, mert nem bírja a nyomást – egyszerre áldozat és kiválasztott.

Verdi kissé eltér a történelemtől: Johanna szerelmes lesz a királyba és a király belé, a kiválasztott szűz attól válik bűnössé, hogy emberi érzéseket táplál egy férfi iránt. (...)

Szerintem (a darab – szerk. megj.) attól aktuális, hogy most is elvárás, miközben hallgatjuk. Kell aktualizálni Verdit, de a zenéjéből kiindulva – nem ellentmondva neki, és nem minden áron. Nagyon figyelmesen kell megvizsgálni a zenét, és abból kiindulva kell dinamikus tenni a nézőben a történetet,

hogy olyan vizuális világot kapjon, amely elmélyíti a zenei élményt, és gazdag előadásban legyen része. Európához viszonyítva Románia és Magyarország elmaradott operarendezés szempontjából, nem is nagyon rendeznek színházi rendezők operát. Pedig a műfaj megérdemli, hogy picit fölrázzák, újraértékeljék. Úgy gondolom, a Schiller-trilógia színpadra állításának nem az a célja, hogy korhű értelmezést teremtsen – már a díszlet is egyféle kortárs legó, amivel minden rendező úgy alakítja ki a színpadképet, ahogy szeretné.”

I MASNADIERI – A HARAMIÁK Az opera szereposztása

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Andrea Maffei

Libret după drama lui Schiller: Andrea Maffei

Karmester / *Dirijori:* Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs
Massimiliano – Sándor Árpád
Carlo – Hector Lopez Mendoza
Francesco – Massányi Viktor
Amalia – Egyed Apollónia
Arminio – Daróczi Tamás
Moser – Jekl László
Rolla – Újvári Gergely

Művészeti vezető: Selmeczi György
Díszlet: Csíki Csaba
Jelmez: Kiss Zsuzsa
Mozgásművész: Jakab Melinda
Játékmester: Kováts Andrea
Ügyelő: Gálffy Erzsébet
Súgó: Kondrát Bea
A rendező munkatársa: Magyar Orsolya

Rendező: Göttinger Pál

A premier a londoni *Her Majesty's Theatre* színpadán volt 1847. július 22-én. Andrea Maffei librettója Schiller *Die Rauber – A haramiák* című drámájára épül, egy 1781-ben közreadott darabra, mint opera Mannheimban látott napvilágot egy évvel később, 1782-ben. Az ősbemutató után röviddel *A haramiákat* nem kevesebb mint 17 olaszországi városban vitték színpadra óriási érdeklődés mellett, a milánói három előadásból kettőt a Scala mutatott be. Sajnos ez egyike a legkevesebbet játszott operáknak. Színpadon a következő operaházak mutatták be: Római opera (1972), Sydney Opera House (1980), Zürichi Opera (1982, 2010), San Diego Opera (1984), Royal Opera House Covent Garden (1998), Teatro San Carlo (2012).⁴⁰

A HARAMIÁK /
ELEGENDŐ OK EGY DARAB
ELŐADÁSÁRA AZ, HOGY LÉ-
TEZIK

Interjú Göttinger Pál rendezővel

A kérdésre, hogy milyennek látja Carlót, a rendező így felel:

„Nagyon sok munkát kell ölni bele, hogy szimpatikus legyen, nem vitás. Furcsa főhős ő... morális problémáit se a színpadon, se a nézőtérén nem könnyű megérteni. A történetbeli partnerei is bajban vannak vele. Akaratos, de becsapható, karizmatikus vezető, de ő maga nem megy el

a csatába, odaadó szeretetet érez hazája és apja iránt, de a rablóvezérség sokkal mélyebben felkavarja és beindítja a fantáziáját. A végén választania kell szerelme és a haramiáknak tett eskü között – egy tisztességes romantikus hős ilyenkor magával végezne, ő viszont a mindezért a legkevésbé sem hibáztatható lányt döfi le. Hősünk minden tájékozódási pontját elveszti... a darab túlnyomó részében egyszerűen fogalma sincs, mi történik körülötte. Döntései kapkodóak, szándékai, ha nemesek is voltak eredendően, már összekuszálódtak. Nagyon is mai figura – erős, de erőfeszítéseinek iránya maga számára is ködös már. Empátiával és saját ostoba döntéseink merésével kell őt nézni – nem lehet szeretni őt, ha az ember nem teszi próbára a saját lelkiismeretét is. (...)

Én magamat bizonyos szempontból hiperkonzervatívnak tartom, nekem bőven elegendő ok egy darab előadására az, hogy létezik. Kevésbé tudok mit kezdeni az olyan nézővel, aki összehúzott szemmel ül a nézőtér sötétjében: ezzel az előadással most mit akarnak itt nekem *igazából* mondani?! A színházcsinálás (és nézés is) alapvetően nyitottságra és prekoncepciómentes befogadásra alapuló tevékenység, ráadásul nem kizárólag az ember értelmére hat – szeretem azt a nézői attitűdöt, amelyik abból indul ki, hogy

40 HOȚII Premiera are loc pe scena Her Majesty's Theatre din Londra, 22 iulie, 1847. Libretul lui Andrea Maffei se bazează pe drama *Die Rauber/Hoții* de Schiller, piesă publicată în 1781, cu premiera un an mai târziu, 1782, la Mannheim. La scurt timp după premiera mondială, *I masnadieri* vede luminile rampei în nu mai puțin de 17 orașe din Italia, bucurându-se de un interes major, din trei reprezentații la Milano, două fiind pe scena Scalei. Din păcate, este una dintre cele mai puțin jucate opere. Scenic a fost reprezentată de Opera din Roma (1972), Sydney Opera House (1980), Zürich Opera (1982, 2010), San Diego Opera (1984), Royal Opera House Covent Garden (1998) Teatro San Carlo (2012).

ezt már itt valaki végiggondolta, tehát nem hibáinak feltárással töltöm a sötétben a háromórányi időt, hanem a történet szereplője és saját magam közös megfigyelésével: mit okoz bennem a történet, mit indít el, mi lesz velem tőle. (...) Ez a mű nagy ritkaság. Ha valaki ki nem állja az operajátszás honi állapotait, az is nyugodtan jöjjön el meghallgatni behunytt szemmel. Ha valakit ezen felül még a morálisan nehezen elhelyezhető, ellentmondásos, pár pillanatra hőssé váló, de egyébként legalább annyira gyáva és alávaló főhősök is érdekelnek, az nyissa ki a szemét, és nézze is a történetet, amit elmesélni szeretnénk.”

Göttinger Pál, *A haramiák* rendezője szerint az opera „csúcsműfaj, a legtöbb, amire a színházasdi képes: a képzőművészet, a mozgásművészet, az irodalom és persze a zene találkozik lenyűgöző egységben”.

LUISA MILLER

Az ősbemutatót a nápolyi Teatro San Carlo színpadán tartják 1849. december 8-án. A szöveggönyv Salvatore Cammarano munkája, az *Ármány és szerelem* című Schiller-darabból inspirálódott, melyet 1782–1783-ban írt a szerző *Luise Millerin* eredeti cím alatt. Maga a színdarab a Sturm und Drang áramlatához tartozik, premiere 1784-ben volt. (...) Ha fel akarnám sorolni a bemutatók történetét, akkor a következő színpadokra gondolok: Metropolitan, a triesti Teatro Verdi, a Buenos Aires-i Teatro Colon, Teatro alla Scala, Paris Opera Bastille, Zürich Opera House, Berlin, Stuttgart, München, Theatre Royal de la Monnaie.

Az opera szereposztása

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Salvatore Cammarano

Karmester: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs

Walter gróf – Kovács István

Rodolfo, fogadott fia – Pataki Adorján

Federica grófnő – Károlyi Katalin

Wurm, a gróf titkára – Szilágyi János

Miller – Busa Tamás

Luisa, a lánya – Kolonits Klára

Laura – Veress Orsolya

Művészeti vezető: Selmeczi György

Díszlet: Csíki Csaba

Jelmez: Kiss Zsuzsa

Mozgásművész: Jakab Melinda

Ügyelő: Venczel Péter

Súgó: Tatár Gizella

A rendező munkatársa: Kovács Andreea

Rendező: Szőcs Artur

HISZEK A HALÁLBAN ÉS A SZERELEMBEN

Villáminterjú Szőcs Artur rendezővel

„Mi vonzotta az opera világába? – teszi fel a kérdést az interjú készítője.

Természetesen a zene. Már a rendező szakon jelentkeztem aszisztensnek opera-előadásokba, mert szeretem a műfajt, és remélem, jó úton haladok afelé, hogy megtanuljam. (...) Hiszek a halálban és a szerelemben, és mindkettőre kíváncsi vagyok, a *Luise Miller*-ben ezek fellelhetőek. Nem hiszem, hogy egy ilyen történetet aktualizálni kell, ez mindig érvényes. Leginkább azért szeretem, mert politikamentes. Ha frissen diplomázott rendezőként

aktualizálnék vagy politizálnék, nem lenne fantáziám – ezért inkább csak mesélek. (...) Az életben és az előadásban is a szerelem és a halál motívuma jelentette számomra a nagy találkozást: mindkettővel álmodom, mindkettőt hajszolom, a *Luisa Miller*-ben pedig jelen vannak ezek a motívumok” – fogalmazott Szócs Artur, a *Luisa Miller* rendezője.

KULCSÁR SZABOLCS

karigazgató és karmester

„Zenei csemegékhez nyúlni mindig nagy élmény egy zenésznek, mert sajnos egy élet sokszor még a legnagyobb művek tüzetesebb megismeréséhez sem elég – nemhogy ritkaságok felfedezéséhez. Verdi Schiller-trilógiájának megismerése mindenekelőtt hiánypótló élmény: mint amikor egy gyermek rátalál az évek óta hiányzó puzzle-darabokra, és összeáll a nagy kép. Nem kis dolog rájönni, honnan indultak, hogyan fejlődtek és hogyan teljesedtek ki adott zenei motívumok Verdi munkásságában. A *baramiák*ban például fellelhető a későbbi *Messa da Requiem* Dies irae tételének harmóniai foszlánya. (...)

Karigazgatóként eldicsekedhettem, hogy operaházunk énekkara minden alkalommal kizárólag elismerő szavakat kapott mind a sajtótól, mind a szakértőktől, így most is a legnagyobb odafigyeléssel és szakmai alázattal álltunk hozzá a zenei anyaghoz. A már ismert, hatalmas Verdi-operarepertoárnak köszönhetően az előadásmód szinte magától jött, az adott zenei részletek karakterén kellett dolgoznunk, valamint a nagy zenei anyag mihamarabbi el-

sajátításán. Verdi most sem tagadta meg magát, a három opera énekkari anyagának kétharmadát a férfikar éneklí majd – kevesen, de annál nagyobb odaadással.

Nagyon örvendtem a felkérésnek, hogy vezényeljem is az operákat, minden karmester álma ilyen címekekkel színesebbé tenni a repertoárját. Mivel az első betanító próbákat én tartottam, nekem jutott az a csodálatos feladat, hogy elsőként ismerethettem meg az operákat a zene- és énekkarral.”

CSÍKI CSABA

díszlettervező

„Nem szokványos az, hogy egyazon díszlet különböző felállásban három különböző előadást szolgáljon. A három operát is egyetlen szerző jegyzi, három különböző témát feldolgozva, és ehhez hasonlóan született meg a díszlet elképzelése is. Az alapötlet a Verdi-trilógia színpadra állításának megálmodójáé, Selmeczi Györgyé, tőle kaptam felkérést egy ún. szoborcsoport formai megtervezésére. A koncepció a vele való beszélgetések során született meg: amorf, képzőművészeti kiállítás-jellegű díszletelemekben gondolkodtunk. A beszélgetéseket követően pedig megpróbáltam olyan formákat kitalálni, amelyek elsősorban elvontak. Önmagukban nem apellálnak konkrét jelentésbeli, illetve formai tartalomra – kivételt képez egy lépcsős elem és egy kereszt, amelyek rendezői igényre, funkcionális szempontok szerint készültek. Jelentésüket inkább a zenei, valamint a drámai anyag határozza majd meg, remélhetőleg sajátos konvenció-

tartalmat kölcsönözve mindhárom operának.”

KISS ZSUZSA

jelmeztervező

„A Verdi-trilógia jelmeztervét Selmeczi György kérésére úgy készítettem el, hogy a három opera azonos, az illető kor formáit erősen stilizáló ruhaformákat, harmonikus színvilágot, de mindenekelőtt jellegzetes egységet tükrözzön. Olyan egységet, amiben fellelhető a jelmezek anyagának »rokonsága«, illetve az egymástól nem eltérő, hanem egymást kiegészítő színek szerepe (a kórus jelmezének színe és a szólisták jelmez-színének viszonyában). De ez az egység első látásra nem szembe-tűnő! A jelmezek formavilága csak bizonyos jegyekben követi az egyes darabok időbeni, illetve térbeli koordinátáit: ezek a jegyek például a *Szent Johannában* szereplő angol katonákra vagy *A haramiákban* szereplő sirató, valamint menekülő asszonytömegre vonatkoznak. Selmeczi elképzeléséből indultam ki, hogy a jelmezek minél egyszerűbbek legyenek, és a három opera világát olyan alapelv kösse össze, mint egy divattervező kollekciónak: különböző karakterek, más-más jelmezzonalak, szabásban, színben, valamint kivitelezési ötletekben viszont következetes átfedések és »rokonságok«. Kísérletet tettem egy erőteljesen »teátrális kollekciónak« megalkotására, mely többnyire időtlen, stilizált formákat céloz meg. Úgy gondolom, hogy nem tudtam eltérni a lényegében fontos figuraépítés, az énekesek egyéni adottságai diktálta belső kényszertől, ami

meghatározó az egyes opera-előadások jelmezvilágában.

Így a jelmezek nem a divatvilág sajtóságaira erősítenek rá, hanem az operáéra. Selmeczi projektje egyedülálló a maga nemében, abból a szempontból, hogy a rendezők nem fejezhették ki egyéni igényeiket az általuk rendezett előadás látványára vonatkozóan. Ezt az ötletet zseniálisnak tartom, hiszen egy opera-előadás születésekor, ha az énekes, a rendező és a látványtervező szabadságot kap abban, hogy ugyanazon a témán belül próbálja megalkotni a maga elképzelését, több esélye van az előadásnak is, hogy sajátos módon »szárnyalhaszon«. Valami ilyesmit kísérelünk meg Selmeczi György vezetésével – kíváncsian várom a végeredményt. Köszönet a szabad(abb) alkotás lehetőségéért.”

A három operát november 29. és december 1. között elsőként Budapesten mutatta be a magyar opera, az előadásoknak a felújított Erkel Színház adott otthont. *A haramiák* és a *Szent Johanna* Magyarországon ősbemutatonak számított. A Kolozsvári Magyar Opera sajtóközleménye szerint az előadások tomboló sikert arattak, *A haramiák* előadásán már a nyitányt is megéljenezte a közönség, a *Szent Johannáról* azt írta a kritikus, hogy a kolozsváriak csodát varázsoltak. Kolozsváron december 6. és 8. között került sor az előadásokra.

A három opera itthon is nagy közönségsikernek örvendett.

„Örömmel tölt el a közönség reakciója, hiszen egy rendkívül ambíciós projektről volt szó, amelyet a társulat

rengeteg munkával és odaadással vitt véghez. A közönség nagy érdeklődése, valamint a minden egyes opera utáni hosszas taps nemcsak a Kolozsvári Magyar Opera munkájának értékelését bizonyította, hanem tiszteletet is jelentett az opera mint műfaj, és Giuseppe Verdi munkássága iránt is” – nyilatkozta az intézmény igazgatója, Szép Gyula.

„Külön öröm volt látni azt is, hogy a három nap alatt egy olyan fiatal réteg is megmozdult, amely ritkán, vagy alig fejt ki érdeklődését a műfaj iránt. A magyar és román nyelvű feliratozás megvalósítása viszont nyitást jelentett egy nagyobb közönség számára. Következtetésként elmondhatom, méltó módon ünnepeltük meg itt Kolozsváron, Erdély kulturális fővárosában Verdi születésének 200. évfordulóját” – hangsúlyozta az igazgató. (*Maszol*, 2013. december 10.)

„Három estére otthonra találtak az újjávarázsolt Erkel Színházban a Kolozsvári Magyar Opera társulata Verdi-előadásai. Egyben akartam írni a három előadásról *Hon-Lapunkra*, de a ma esti első előadás olyan csodában részesített, hogy erről azonnal hírt kell adnom.

Sokszor dicsérem Selmeczi Györgyöt azóta, hogy a miskolci operafesztiválon felfedeztette velem Verdi *Attilá*ját. Akkor szinte a teljes hét egyetlen megrendítő eseménye volt. Rádöbentett, hogy mennyi értéket pocékolunk mi el itt Európában. A mai *Szent Johannája*, az opera zenei értékei és énekeseinek nagyszerűsége mellett valami nagyon izgalmasan korszerű szellemi produkciót

adott számomra. Valaha G. B. Shaw cinikusra írta át Szent Johanna ürügyén a történelmet, olyanra, amilyen valójában lehetett. A Verdi-opera egy nagyszerű misztériumjáték lehetőségét villanthatta fel színpadra alakítói számára. És ezt meg is tudták valósítani. Az elhivatottság, a szellemi akarat embert és nemzetet megváltó erejét Verdi operáiban mindig is diadallal tudta felmutatni. A győztesen megszülető Olaszország olyan történelmi fedezetet adott a nagy zeneszerzőnek, hogy győznie kellett. Otthon, és a szabadságra vágyakozó világ egészében is. Akkor is, és azóta is mindig. A *Nabucco* rutinjából persze egy életen át megélhetett volna. De mindegyik operájában újabb és újabb zenei változást teremtett, amit Selmeczi György felfedezései olyan igen nyilvánvalóvá tesznek minden egyes alkalommal. Pláne, ha olyan tenor (VIII. Károly, Franciaország királya szerepében), mint Cristian Mogoșan, olyan szoprán (Giovanna d’Arco megformálásával), mint Covacinschi Yolanda, és olyan bariton (az apa tragikus vergődésével), mint az engem Svéd Sándor hangjára emlékeztető Balla Sándor működik közre. Ez a három művész nagyszerűen játszott össze a misztériumjáték kialakításában. Hangjukkal is színészek voltak: a szerepekben kódolt bizonytalanságokat életre keltő nagy művészi erővel. Hol hősök, hol vesztesre álló, kétségbeesett, megdöbbenő antihősök lehettek.

De én most mégsem a zenei bravúrról akarok írni, hanem a zenébe rejtett varázslatról, a létezés misztikus értelmezéséről látottakról szeretnék beszámolni. Verdi átírta

a történelmet, és Selmeczi György átveszi tőle felfedezését. Szent Johanna győztesen, hősi halottként megdicsőülve fejezi be a történetet. Pedig lelkéért, mint Jób lelkéért a Bibliában, és Faustért Goethe remekében égi és pokoli hatalmak vív-
nak, csodálatos kórossal megjelenítve. Az érték misztikuma fáj, jajgat, dicsőül meg általuk.

Johanna addig lehet metafizikus hős, ameddig csakis célját és küldetését egyben látva harcol nemzete és királya függetlenségéért, megmaradásáért. Mihelyt pedig szívébe bármilyen más érzelmek férkőznek, bukott nőszeméllyé változik. Főként önmaga szemében. A szerelem csodálatos érzés önmagában (zenei megjelenítésében is! Ebben az operában is!), de ha a megmentő és megmentettje felelő nemzetmentő feladatát, az égiek által támogatott elhivatottságát, máris alkalmat ad, hogy a gonosz, az árulás, a pusztulás visszatérésének váljék előkészítőjévé. Feladat és metafizikai elhivatottság küzd ebben az operában, valójában a kereszténységgel megfogalmazódó európai érték körül veszélybe.

Hívás vagy a hivatást feladó zavartság, az egész nemzetért felelős célvállalás veszélybe kerülése a tét ebben az operában. Hangsúlyozom: az operában. Verdi zenéjében. Mert ez a misztérium ihleti ezt a csodásan megkomponált zenei-drámai építményt, Verdi unikális megformáltságú remekét.

Nem egy este kellene ünnepelni sokszori tapsolással ezt az előadást. Rendszeresen műsoron kellene tartani itt is, Budapesten. És felfedeztetni Európa számára újra

ezt a nagyszerű operát. (Kabdebó Lóránt: Csodát varázsoltak a kolozsváriak. Verdi Giovanna d'Arcója az Erkel Színházban. In: *Magyar-Honlap*, 2013. november 29.)

Rendkívül aprólékos kritika olvasható a következőkben Adorjáni Panna színikritikus, dramaturg, a *Játékter* világszínházi rovatának szerkesztője tollából, amely darabokra szedi az alapkoncepciót, de külön kitér az egyes előadásokra is.

„Schiller személyén túl a szerző a tematikai hasonlóságot jelöli meg a trilógia összekötő erejeként, ez a közös téma pedig az »apa-princípium, az apa-eszmény«. Az apát Selmeczi pozitív jelként értékeli a drámákban, ahol a cselekmény mindig »az apák döntéseinek, az apák áldozatának függvényében alakul«. Ez pedig »talán gondolkodásra készítet mindnyájunkat«, akik »apátlan korban élünk, társadalmi viszonyaink, emberi kapcsolataink ziláltak. Erkölcsünk és felelősségtudatunk erózióját nap mint nap megszenvedjük«. Vagyis a trilógia előszava egy olyan apafigurát előlegez meg, amely gondoskodóan, áldozatot hozva, mondhatni messiási módon alakítja a történések menetét. Mindennek pedig valamilyen módon rímelnie kellene a néző erkölcsileg lepusztult jelenére, apátlan világára. A szerző azonban nem részletezi, hogy mit is ért az »apátlan koron«, és hogy az apák hiánya milyen módon befolyásolja a világ romlását.

Az apa-princípium pozitív tematikai megjelenése mindenekelőtt az operalibrettókat illetően sem produktív. A *Giovanna d'Arcó*ban Giacomo, Giovanna apja vallásos fanatiz-

musától megvakultan adja ki lányát az ellenséges angol hadseregnek, és így közvetlenül hozzájárul annak halálához. Az apa végül belátja hibáját, de ekkor már késő, Giovannát kivégzik.

A *Haramiák*-beli apa hasonló a *Lear király*-beli Gloucesterhez, aki rosszul ítéli meg, hogy melyik fia hűséges hozzá. Naivitása és gyengesége miatt Massimiliano játékbábuvá lesz a fiatalabbik fia, Francesco el-lene vívott harcában a grófi címért, illetve Francesco bátyja, a »tékozló fiú« Carlo elpusztításában, és akkor is tehetetlen marad, amikor minden cselszövésre fény derül. Az opera végén a tékozló fiú hazatér, de nem maradhat, mert időközben egy rablóbanda vezére lett, akikhez eskü köti, ezért inkább megöli a hozzá mindezek után is hűséges szerelmét, Amaliát. Massimiliano tehát minden tekintetben megbukik az apa-szerepet illetően: nemcsak képtelen megelőzni vagy megállítani a fivérek közti ellenségeskedést, de láthatóan semmilyen pozitív módon nem tud hatni a morálisan igencsak tökéletlen fiaira.

A *Luisa Miller*-ben két apa is van. Luisa Miller édesapja a bolondulásig szereti lányát, és olyan befolyással van rá, hogy a lány minden alkalommal az ő – és nem a szerelme vagy saját maga – érdekében dönt. A másik apa, a szerelmes Rodolfo édesapja egy számító trónbitorló, aki saját unokatestvérét ölte meg, hogy hatalomra juthasson, most pedig erővel szeretné fiát Federica hercegnőhöz adni, és bármit megtenne azért, hogy fia – aki ismeri a hatalomra jutásának történetét – ne fedje fel

múltbeli bűnét. Mindkét apa alapvetően egoista; és bár Millert a szeretet és a féltés, Walter grófot pedig az önmegvalósítás és a hataloméhség vezérli, mindketten közvetve vagy közvetlenül pusztulásba sodorják gyermekeiket. A Verdi-trilógia apafigurái tehát sokkal inkább negatív erőként jelennek meg az operákban, olyan szereplőkként, akik valóban szerves részt kapnak a »drámai folyamatok hátterében«, de azt negatív módon határozzák meg. Nem véletlen, hogy mindenik opera értékvesztéssel és fizikai pusztítással zárul, ahogy az sem, hogy sehol sincs anya. Ha valami, akkor ez (az apák zsarnoki uralmában konkretizálódó) hiány köti össze a három operát. Az sem véletlen, hogy mindhárom operában nők halnak meg: Johanna, akinek a hadi tudása és leleményessége messze felülmúlja a hatalmi pozícióban levő férfiakét; Amalia, aki az egyetlen hűséges és tisztességes ember a haramiák világában, tehát eleve pusztulásra ítélt; és Luisa, aki az előítéleteket és félelmeket félretéve szeret bele egy olyan férfiba, akiről nem tudja pontosan, hogy kicsoda. Mindhárom nőt férfiak és apák ölik meg.

Selmeczi a közös téma mellett a trilógia egy másik aspektusát is kiemeli, egyfajta »közös vizualitást«, amely a három operát összefonja: »A színpadon mintha csak régmúlt korok fosszíliai, valamiféle régészeti leletek sorakoznának, az archaikus és a modern vizuális értékek sajátos egységét sugallva, és tovább erősítve a három mű összefüggéseinek rendszerét.« Nem egyértelmű, hogy a fossziliákként értelmezendő

díszletelemek milyen módon utalnak egyszerre a múltra és a jelenre, illetve mit ért a szerző a modern vizuális értékeken. Mindenesetre mindhárom opera-előadás színpadképe olyan absztrakt vagy egyszerűen csak homályos térszerkezetet mutat, amely sehogyan sem képes továbbvinni sem az előre bejelentett művészi, sem pedig az esetleges rendezői koncepciókat.

Ugyancsak kérdéses a közös tér és tervezők (díszlet: Csiki Csaba; jelmez: Kiss Zsuzsa) és az előadásonként különböző rendezők (*Giovanna d'Arco* – Zakariás Zalán, *A haramiák* – Göttinger Pál, *Luisa Miller* – Szócs Artur) összekapcsolása. Ha van egy mindent meghatározó koncepció (az apatörténetek), hozzá pedig egy ugyanilyen domináns tér (a meghatározatlan múlt maradványai a jelenben?), akkor milyen megfontolásból szükséges három különböző rendező felkérése? Ha eleve megadatott a »rendezői koncepció« és annak vizuális megjelenítése, akkor mi a rendező feladata, hacsak az nem, hogy játékmesterként megpróbáljon legjobb tudása szerint mindezekkel megküzdeni? Versenyként és gyakorlatként izgalmas lehet, ám a végeredmény csak azt tudja bizonyítani, hogy kinek milyen módon sikerült az elé gördített problémákat megoldani. A feladvány azért is rendkívül nehéz, mert három olyan rendezőről van szó, akiknek ez volt az első (de legalábbis egyik első) próbálkozásuk az operarendezéssel.

Mindezt könnyíténé, ha a koncepció körvonalazottabb volna, és a vizualitás szintjén is konkrétan megmutatkozna. A kiindulópont-

ként szolgáló vizuális keret azonban üres jel, amely nem ad határozott irányt az előadások értelmezéséhez, se nem eléggé sokoldalú ahhoz, hogy a rendezők kedvükre játszhaszanak vele/benne.

Csiki Csaba terét különböző alakú és nagyságú, mozgatható, barnás-zöldes elemek töltik be: hosszúsútság domb, barlangbejáratot idéző lyukas kő, fából készült kisebb, illetve toronyszerű oszlopok. De van egy hatalmas, zömök kereszt is, ami a zsinórpadlásról ereszkedik le, és ugyancsak az »égből« jön két, a kéréses kéz ujjait idéző elem. A földszíni és tökéletlen alakú elemek akár konkrét – természeti vagy emberkéz alkotta – tárgyakat is eszünkbe juttathatnak, az egyszínűség és felvállalt színháziasság (a toronyszerű oszlopot például a *Luisa Miller*ben megfordítva, a színházi illúzióból mintegy kiborítva látjuk) viszont mégiscsak absztrahálja az élénk társulólátványt. Kérdéses, hogy a néző tudja-e fossziliaként olvasni a látott elemeket – még akkor is, ha előtte elolvasta a Selmeczi-féle útmutatót –, és ha igen, akkor hogyan értelmezi például a nem fossziliákat megjelenítő, hanem konkrét tárgyakra hajazó díszletrészeket. És mindezen jelentések birtokában miként olvassa másként, de legalábbis valahogyan a látottakat.

A díszlet kirakósként működik, melyet többféleképpen lehet összerakni, de amelyben ugyanakkor nincs annyi lehetőség és flexibilitás, hogy a legkülönfélébb előadásvilágok teremthetjenek meg általa. Az erős jelként működő hatalmas kereszt, az elemek kinézete különleges mi-

nőiséget kölcsönöz az előadásoknak, és ez erőteljesen meghatározza a látottakat. Csíki Csaba díszlete nem ad irányt az operák értelmezéséhez, ugyanakkor nem is biztosít szabad kezdet a rendezőknek a térben/térrel való játékhoz. A három előadást egybefűző közös látvány inkább fémegoldásnak tűnik, amelyet láthatóan a trilógia-koncepció túl semmi egyéb nem indokol.

Ahogy a díszlet, úgy a jelmez sem segít az értelmezésben. A kórus női tagjai hosszú, zárt piros ruhában vannak, amelyeken a hatalmas piros gallér az apácák viseletére emlékeztet. A férfiakon piros nadrág és hosszú piros kabát van. A szövegtáblák öltözékét a fényes, csillogó anyagok és a mély színárnyalatok határozzák meg. A jelmezek nem szolgálják az egyes szereplők jellemének, hovatartozásának megértését, inkább csak díszes operajelmezek maradnak, amelyek anyaga és milyensége általános jólétet és gazdagságot sugall.

A koncepció, a nonfiguratív tér és a hagyományos operajelmezekre hajazó jelmezkészlet zavart okoz, és állandóan megakasztja az értelmezést, mindezen pedig csak úgy lehet továbbjutni, ha eltekintünk tőle. Az előadások értelmezését és értékelését a tekintet és eltekintés e feszültsége szervezi, amely nélkül nehézkes volna az alapvető kérdéseken túl bárhova is elérkezni. Amikor a továbbiakban megpróbálom az egyes előadásokat elemezni, akkor többnyire azt próbálom meg értékelni, hogy a helytelen megalapozás ellenére az egyes megoldások mennyire tudtak vagy sem működni.

Az előadások

Zakariás Zalán *Giovanna d'Arco*-jában az egyes díszletelemeket szét-szórta látjuk a térben: mintha mágius erdőben volnánk, ahol Giovanna majd égi jelet kap. Az elhívás konkrétan is megjelenik, amikor az égből leereszkedik egy pajzs, amelyet Giovanna később felölt. Ugyaninnen egy virágcsokor is érkezik később, amit a halál előjeleként olvasunk, de a szimbolikáját nehezen lehet értelmeznünk. Covacinschi alakításában Giovanna kissé örült boszorkány, aki csapzott fekete hajjal, egyetlen hálóingben tör a francia hadsereg élére. A fennakadó szem, az előadás végén pedig a repetitív rángások olyan Johanna-értelmezést idéznek, amely ma nemcsak túlhaladottnak számít, de szexista és ráadásul természetlen az operát illetően. Giacomo, az apa kopasz vadembernek tűnik, akit szakadozott ruhában, sebzett arccal látunk. Nem egyértelmű, hogy mindez a szegénységre vagy valamiféle társadalmon kívül vetettségre utal, és ha bármelyikre is, de milyen jelentéssel bír.

A *Giovanna d'Arco* legnagyobb mulasztása, hogy nem próbálja valóságos emberként (és nőként) ábrázolni a címszereplőt, ehelyett klisébe és üres képletekbe bocsátkozik. Klisének hat, ahogyan Giovannát a kereszthez kötik, egyetlen nagy kötéllel, ám gyengéden, és a hangulatteremtő vörös, illetve zöld fények használata is.

A második felvonásban a félig, majd teljesen leeresztett kereszt az egyetlen díszletelem, levegős lesz a tér, van hely játszani. És Zakariás Zalán játszik is, legalábbis egy em-

lékezetes jelenet erejéig. Giovanna leleplezése az előadás egyik – nemcsak vizuálisan – legizgalmasabb jelenete: középen áll Giovanna, akit a kórus egyre szorosabban fog közre. Ugyancsak körülötte kering két, ellentétes irányba haladó mánusként az apja és a király. A mozgás és a körkörös szerkesztés által feszültség teremtődik, amely viszont fokozatosan elvész, ahogyan a mozgás az állandó ismétlésben kiüresedik, unalmassá válik. Ahogyan itt, úgy az előadás egészében a megoldások és ötletek különállóan, véletlenszerűen jelennek meg, nem szerveződnek szerves egésszé. Így az izgalmasnak ígérkező rendezői döntések elvesznek és semmitmondók lesznek.

Göttinger Pál *A haramiák*ban pontosabban használja a díszletet: a kerges kézre emlékeztető elem például a haramiák táborát jelzi eleinte, majd a bujdosók erdeje lesz. Ugyanígy a fejdíszek is pontosan jelzik, mikor kit játszanak a kóristák: a taréjos fejdísz és hosszú lándzsa a haramiákat, a sípka Francisco katonáit, a fejkötő a város lakóit jelenti. Világos jelzések ezek, amelyek ugyan sehova nem visznek, egyes fejdíszek pedig mulatságosnak is hatnak, de legalább megkönnyítik a tájékozódást az opera világában. Ugyanez a fejdíszes megkülönböztetés segített eligazodni a *Giovanna D'Arco* francia és német katonái között is, majd Szöcs Artur *Luisa Miller*ében is.

A haramiák egyik legizgalmasabb figurája az öreg gróftól játszó – egyébként a szerepéhez képest fiatal – Sándor Árpád, akivel különféle bravúrokat lehet végrehajtatni: legurítani egy díszletelemről, a hátán

énekeltetni, ráncigálni. Kár, hogy a belőle sugárzó energiával semmit sem kezdenek azon túl, hogy az énekes megcsillogtatja technikáját. Negatív értelemben lóg ki az összképből a gróf szolgálja, Arminio (Daróczi Tamás), aki tipikus buffót játszik, és meglehetősen groteszk színtöltja az előadásnak, ahogy vígoperai szituációkat teremt, miközben megy a dráma. Például amikor Francisco, az irigy testvér panaszkozik neki, mert fél, hogy »feltámadnak a holtak«, és őt hibáztatja, aki viszont a nagy áriázás alatt megpróbál észrevétlenül kiosonni a színtérről. Az operai hagyományt is kikacagó buffo karaktere egy ironikus felhangokkal rendelkező előadásra adhatna lehetőséget, amely azonban Göttinger Pálnál nem teljesedik ki, és így csak furcsa kibicsaklásnak hat.

A Szöcs Artur rendezte *Luisa Miller* sikere egyrészt abból az energikusságból fakad, amely az opera egészét meghatározza, és amely nagyrészt a Luisát játszó Kolonits Klára játékából adódik, másrészt a kórus kreatív használatából, amelyet a rendező kisebb csoportokra bont, és szerepet, feladatot ad neki. Például négy-öt udvarhölgy kíséri Federica grófnőt (Károlyi Katalin), Walter grófnak (Kovács István) pedig testőrei vannak, akik rendszerint a színpad végében állnak egy fehér lepel mögött. A lepel mögül, a toronyüregből érkezik a gróf maga is, és minden alkalommal, amikor a lepel megmozdul, mintha azt maguk az örök emelnék saját kezükkel fel és le. A tér dinamizálásán túl a lepel árnyjátékra is lehetőséget ad: az örök rendszeres jelenlétén túl olykor

a kórus is megjelenik itt hátul, mint egy képbe merevedve. A színpad ilyen kettészelése egy alternatív helyszín megjelenítését eredményezi: a hátsó tér lehet a gróf kastélya, de akár templom is, ahol Rodolfo (Pataki Adorján) és Federica esküvője folyik.

Az előadás egyik leghangsúlyosabb eleme a Laura kezében látható könyv. Úgy tűnik, mintha minden titok és megoldás kulcsa volna ez a tárgy: ebből kerül ki a levél, amellyel Luisa megmentheti az apját, a gróf eltűnt és bűnökkel terhes múltját is ebből olvassák el, majd a szerelmespár utolsó jelenetében ebből a könyvből kerül elő a mérge, amely az előadásban kék tinta, amelyet Rodolfo és Luisa az arcukra kennek. Mintha szerelmük beteljesülhetetlen mivolta holmi súlyos szentencia volna, egy felsőbb instancia írásba szedett parancsa, amely szó szerint ráíródik a szerelmesek testére. Az élet törékenységének metaforája lehetne ez, annak, hogy az egyéni akaratot és érzést milyen féltelmetes vehemenciával törli el a társadalmi elvárás és a hatalom zsarnoksága, de képi megjelenítése túl elvont és művi ahhoz, hogy színpadon működjék.

A *Luisa Miller* egyszerűen és zavartalanul mond el egy szerelmi történetet. A három opera-előadás közül leginkább itt volt tetten érhető a törekvés, miszerint a rendező minden jelenetet szituációként képzel el, és az operanékesekből megpróbál játsszókat faragni, akik az elsőtétített nézőtér helyett egymásnak énekelnek, és az üres operai pózok helyett kevesebb-több sikerrel embereket játszanak el.

Míg Göttinger Pálnál a fejfények és a szinte állandó félhomályban maradó tér vizuálisan is elválasztja egymástól a szereplőket, és így még inkább megnehezíti, hogy egymással színészként bármit is kezdjenek, addig Zakariás Zalán hangulatkeltő fényváltoztatásai, az első felvonásban értelmezhetetlen, a másodikban pedig megfélemlítően csupasz tere akasztja meg a játék lehetőségét. Szócs Arturnál célzatosabb mind a tér, mind pedig a fény használata, és nem csupán ez, hanem a térben – és fényben – mozgó alakok teremtik meg az előadás menetét és a hangulatát.

Következtetés

Az egyes előadások értékelésében szótan és röviden elemeztem a látottakat, mert nem látom értelmét annak, hogy pontról pontra leplezzem le az előadások hiányosságait. Ez bravúros volna ugyan, de hiábavaló, hiszen minden problémának a nyitját az elhibázott koncepció és az ebből következő, de ettől független közös vizualitás kettősében látom. És minthogy az alaphang rossz, a végeredmény akkor sem lehet maradéktalan, ha rendező és társulat minden erejét megfeszítve küzd érte.

Visszaüt az apatéma: a művészeti vezető rossz döntése alapvetően befolyásolja a dolgok menetét, és az ő hiábavaló áldozata árán történik meg az értékpusztítás, ami ebben az esetben három előadásra és annak teljes stábjára kiterjed. Persze nincs semmi veszve, lemegy az opera, tisztességesen játszik a zenekar, és énekelnek a szólisták meg a kórus, és ez az, ami fontos, mondanák sokan az operara-

jongók közül. És ez az opera szerencséje és veszte is egyben: ha nem sikerül az előadás, akkor mindig vissza lehet farolni a zenébe. És talán akkor járunk jobban, ha a vesztesként gondolunk rá, vagyis mindig az jut eszünkbe, hogy mennyit veszítünk, amikor visszatérünk a komfortzónába.” (Adorjáni Panna: Apák, anyák, operák. In: *Játéktér*, 2014. tavasz)

Bár sok mindenben egyet lehet érteni a kritikussal, de a szigorú, fanyalgó és némileg tendenciózusan megírt kritika ellentmond az előadásokról megjelent értékeléseknek.

Évfordulók, melyekről tudnunk kell

■ És ha már évfordulóknál tartunk, adjunk hírt egy másik eseményről is: Kacsóh Pongrác zeneszerző születésének 140. évfordulóján, december 15-én a Kolozsvári Magyar Opera a zeneszerző emblematis daljátékát, a *János vitézt* tűzte műsorra.

Ötven éve hunyt el Lajtha László, akit Bartók és Kodály mellett a 20. század első felének egyik legjelentősebb magyar zeneszerzőjeként, népzene-kutatójaként és zenepedagógusaként tart számon az utókor. Az egyéni utat bejárt alkotó, kutató munkásságára kamarakonzerttel és kiállítással emlékeznek a Kolozsvári Magyar Operában december 17-én – adta hírül a Művészeti Titkárság. A kolozsvári közönség a kiállításon megismerkedhet Lajtha László életútjának fontosabb állomásaival, népzenei és néprajzi kutatásainak eredményeivel, zeneszerzői munkásságáról pedig kamarakonzerten kaphat ízelítőt.

A hangverseny műsorán részletek hangzanak el a *Tizenkilenc magyar népdalfeldolgozásból*, elhangzik a *Szonatina hegedűre és zongorára* (op. 13.), *Mesék* (op. 2.) zongorára és *Koncertszonata hegedűre és zongorára* (op. 68). A koncerten fellépnek: Veress Orsolya (mezzoszoprán), Béres Melinda (hegedű) és Horváth Edit (zongora).

Broadwayi hangulat az operában címmel hívja meg a magyar opera a nagyérdeműt szilveszteri előadására. Az est műsora New York világhírű musicaljeinek ragyogását akarja színpadra varázsolni, de természetesen nem maradhat el az operett sem: a két műfaj legismertebb, legnépszerűbb darabjai csendülnek fel a színpadon. Fellépnek még Fodor Réka és Herman Ferencz vendégművészek, kabaréjeleneteikkel búcsúzik az opera az óévtől. Az előadás rendezője Gombár Annamária, karmestere Kulcsár Szabolcs. Az előadás kuriózumát Ledenják Andrea divattervező színes, ötletes jelmezei képezik. A táncbetétek koreográfusai Rusu P. Gabriela és Bordás Attila. A látványos színpadkép Tóth Márton alkotása.

Tanulmányosnak találjuk Bardócz Sándor televíziós szakember hozzászólását az előadás milyenségét illetően:

„Megvallom: igenis, én szurkolok a Kolozsvári Magyar Operának abban a nemzeti érdekű kísérletében, hogy a magyar és nemzetközi opera-, operett- és manapság már musicalrepertoár darabjait is műsorra tűzi, műsoron tartja esetenként magyarul, mostanában pedig már egyre többször eredeti nyelven, de magyar feliratozással. Elfogadom, sőt, támogatom azt az intézményvezetői álláspontot-irányultságot, amely nyit a modernebb, korszerűbb

zenei színházi műfajok felé – elsősorban összmagyar, benne romániai magyar alkotások műsorra tűzésével. Ezért fogadtam – sokakkal ellentétben – örömmel a társulat 2012. évi szilveszteri műsorát (*New York – Párizs – Kolozsvár*), élveztem a *Valahol Európában* című musicalt (ezt már sokadmagammal együtt). És vártam érdeklődve a 2013-as szilveszteri előadást, a *Kolozsvári Broadwayt*. Valami Amerikát. Az intézményépület homlokzatán világitó-villogó felirat kissé megijeszt: szegényes, vidékies mindahhoz képest, amit a képernyőn láthatunk a New York-i »szentélykerületről«, utcáról. Sebj, maga a produkció lehet még jó, élvezhető. Tolong a közönség, sajnos nem azok, akik egy Bartók-, Kodály- vagy akár Verdi-előadások is zsúfolásig megtöltenék a nagytermet. Persze kinek a pap, kinek a papné. Kezdődik az előadás, zenei nyitány több műből összefércelve – még ez is belefér –, aztán jönnek a híres musical- és operettrészletek. Csak egyvalami hiányzik: az egy évvel ezelőtti művészi teljesítmény, amely magával ragadta a közönséget és talán előadókat egyaránt. A kolozsvári publikum tulajdonképpen hálás, megtapsol minden kis sikert, poént, remeklést – mert ilyenek is vannak –, de egészében véve mintha valami hiányozna. Nagyon jók a jelmezek (Ledenják Andrea), jók a musicalrészletek koreográfiái (Bordás Attila), a »szegénységhez« mérten elfogadható a színpadkép, az énekesi teljesítmények (kivételesen Laczkó V. Róbert, akinek Quasimodója egyszerűen lenyűgöző, illetve Farkas Loránd a *Macskák* jelenetében), jó

a zenekari hangzás, kiválóak a »rezezek«, de talán a mércét túl magasra emelték egy évvel ezelőtt. Ahhoz képest én idén is többet vártam.

Második alkalommal is megnéztem az előadást. Megjelent a magabiztosság, az előadók hite önmagukban, a biztonságérzet, jóval kevesebb volt a zenei, illetve táncos baki. Szóval ami jó volt a bemutatón, az megmaradt jónak, ami kezdetben nem működött, most kezdett meggyőzni: lehet ez még jobb is. Kivételt talán a humoros jelenetek képeznek, és elsősorban nem a két színész (Fodor Réka, Herman Ferencz) teljesítményére gondolok. Ők teszik, amit egy színésznek tennie kell, de számomra, aki többek között Karinthy Frigyes, Rejtő Jenő és Bajor Andor humorán nevelkedtem, ezek a kabaréjelenetek önmagukban sterilek. A vulgaritás esetében nem eredendően nevetésre fakasztó. De ez a kolozsvári »way« lehet még jó, illetve jobb is. A fejlődés jelei mindenesetre jelentkeznek» (Bardócz Sándor: *Broadway a jó út?* In: *Erdélyi Napló*, 2014. január 18.)

Zenével kezdeni az új évet – régi tradíció, amelyet 1939-ben indított el Clemens Kraus karmester a Bécsi Filharmónia élén.

A január 9-i műsorban a legismertebb Strauss-művek – mint a *Császárkeringő*, a *Kék Duna-keringő* vagy a *Cigánybáró*-nyitány – mellett ritkán játszott művek is elhangzanak, a *Perpetuum Mobile*, az *Orosz fantázia*, az *Egy éj Velencében*-nyitány és a *Furioso* polka. A Monarchia-korabeli színes zenei életből a Strauss-kortárs Brahms művei közül két *Magyar táncot* hallhat a közönség. Közreműködik

a Kolozsvári Magyar Opera zenekara és balettkara. A karmester és a műsor összeállítója Horváth József, a táncok koreográfái Rusu P. Gabriela koncepciójában születtek meg. (Művészeti Titkárság, 2014. január 8.)

Demény Péter a *Kolozsvári Broadway* előadásáról értekezik.

„Zsúfolt ház, musicalrészletek, jelenetek – akár egy kabaréban. Az énekesek jók, végre senki sem olyan, mintha sétabotot nyelt volna, a társulat összeszokott, a fények suhogznak. Két dolog mégis feltűnik. Egyrészt nagyon hosszú részeket válogattak egy-egy musicalből – A *Notre Dame-i torony*öből például egy fél felvonást. A néző »beleül« a történetbe, de egészen nem tud vele menni, ahhoz viszont túl hosszan benne tartják, hogy könnyen visszazökkenhetne a következőbe.

A másik dolog a jelenetek. Fodor Réka és Herman Ferenc játssza őket; a lány az érzéki macskát, a férfi a túlsúlyos félszeget vagy a túlsúlyos tahót alakítja. Amellett azonban, hogy Herman iszonyúan hadar, és így aztán nem mindent lehet érteni abból, amit mond, ezek a tréfák pusztá gegekre épülnek: az ember akkor, abban a pillanatban esetleg nevet rajtuk, mert elkapja a hangulat, de aztán semmi sem marad belőlük. (...) Ami viszont a legnagyobb baj, hogy a tavalyi összeállítás után vártam egy »meggyet a habon«, mint amilyen Laczkó Vass Róbert Tamás Gábor-paródiája volt. Hiába vártam, pedig a néző már csak ilyen hálátlan: ha színvonalhoz szoktatták, nem enged a huszonegyből,

a negyvennyolcból, az ötvenhatból vagy a nyolcvankilencből.” (Demény Péter: Nem engedünk a nyolcvankilencből. In: *Szabadság*, 2014. január 23.)

Február 2-án közkívánatra megismétli a *Kolozsvári Broadway* című nagy sikerű revükabarét a Kolozsvári Magyar Opera. Különleges meghívottként az előadásban fellép Zsók Levente humorista, a 2004-es Médiabefutó és a 2007-es Humorfesztivál felfedezettje is. Március 2-án még egyszer műsorra kerül a darab, ezúttal az Open Stage társulat, a Székelylend előadói lépnek fel.

Január 25-én és 26-án ismét műsorra kerül a *Báthory Erzsébet*ről szóló musical-opera. A 26-i leckeelőadás, melyet Bardócz Sándor tart.

Covacinschi Yolanda a február 22-i operabálon (román opera – szerk. megj.) elnyerte a Lya Hubic-trófeát. A művésznő korábban elnyerte a Martha Joja-díjat (Ionel Perlea énekverseny, 2008) és a legfiatalabb szopránnak járó elismerést (Hariclea Darclée Nemzetközi Énekverseny, 2005).

Magyar intézményeket és szervezeteket is kitüntetnek a hétvégi Kolozsvári Operabálon: a vasárnap esti műsor keretében a város és a megye jelképe elismerést vehetik át a Kolozsvári Állami Magyar Színház, a Kolozsvári Magyar Opera és a Kincses Kolozsvár Egyesület képviselői – derült ki a nagyszabású eseményt beharangozó sajtótájékoztatón, ahol a szervezők a további díjazottakról is szót ejthettek. A színház az európai színházi uniós tagságáért, az opera pedig a Verdi-bicentenárium jegyében szervezett eseményekért részesül elismerésben – adta hírül a *Szabadság* című napilap.

Giuseppe Verdi *A trubadúr* című operáját mutatja be a Kolozsvári Magyar Opera március 27-én. A repertoár már hosszú ideje hiányzik az opera műsoráról, ennek oka elsősorban a főszereplők hiánya lehet. Az előadást Szabó Jenő rendezi és Kulcsár Szabolcs vezényeli, felváltva Horváth Józseffel. Az alkotók az előadást kortárs olvasatában viszik színpadra, ezt hangsúlyozzák a modern technológia elemeit is felhasználó díszletek, melyek Venczel Attila munkái, valamint a Ledenják Andrea divattervező által kreált jelmezek is. (...)

„A sorsfonatból kiragadott egyetlen epizód kerül reflektorfénybe a színpadon” – fogalmaz a rendező Szabó Jenő, aki az előadás központi szimbólumaként Azucena hajfonatát választotta. „Ahogy a tragédia kibontakozik, úgy öszül meg napról napra Azucena, míg végül a sötét hajfonat fogja béklyóba az asszonyt.”

Az előadás szereplői: Balla Sándor, Fülöp Márton – Luna gróf, Carmen Gurban, Balázs Barbara, Barabás Zsuzsa, Egyed Apollónia – Leonóra, Veress Orsolya, Molnár Mária – Azucena, Hector Lopez-Mendoza – Manrico, Szilágyi János, Sándor Árpád – Ferrando, Mányoki Mária, Popovici Zsófia – Ines, Rétyi Zsombor – Ruiz, Mányoki László, Gergely Elek – Öreg cigány, Rigmányi István – Hírnök. Színpadi mozgás: Jakab Melinda, segédrendező: Venczel Péter.

Egyetlen megjegyzést engedünk meg magunknak: Molnár Mária muzikalitása, kitűnő szerepformálási készsége és nem utolsósorban gyönyörű hangja mindezek ellenére nem alkalmas Azucena szerepének tolmácsolására, amely mag-

vasabb hangot igényel. Ezt már szóvá tettük az *Alarcosbál* Ulrikája esetében is. Vajon mi készíthet egy operaénekest arra, hogy hangjának nem megfelelő szerepben lépjen a közönség elé? A kérdést annál is inkább feltesszük, mivel Molnár Mária az a tudatos művész, aki tökéletesen tisztában van képességeivel. Ugyanakkor sajnáljuk, hogy az intézmény vezetősége nem talált egy olyan művet a hatalmas operarepertoárból, amelyben a művésznek tökéletes lehetett volna. Állítjuk, megérte volna.

Április 2-án *Az iskola másként bét* alkalmával az opera műsorra tűzte Sz. Prokofjev *Péter és a farkas* című szimfonikus meséjét. Az előadás karmestere: Horváth József, Narrátor: Laczkó V. Róbert. Dicséretes kezdeményezés, amelyet folytatni lehetne és kellene is!

A következőkben két jelentős debütőről adunk hírt. Április 9-én Szergej Prokofjev *Hamupipőke* című balettje szerepelt az opera műsorán. A világszerte ismert mese eredeti történetét Nyikolaj Volkov írta át balettszöveggé, ez alapján készült el Prokofjev kiváló zenéje, melynek bemutatója 1945-ben volt a Moszkvai Nagyszínházban Zaharov koreográfiájában, a címszerepet Galina Ulanova és Olga Lepesinszkaja felváltva táncolták. A magyar opera bemutatóját Áment István koreográfiája nyomán Rareş Arcadie Cîmpean rendezte, művészeti vezető: Adrian Mureşan. A főbb szerepekben felléptek: Raţiu Camelia, Jakab Melinda, Preda Sever, Barabás Júlia, Timofte Daniela, Dan Haja, Székely Daniel, Pop Radu és Rîpă Alin. Az előadás díszlet- és jelmeztervezője Starmüller Katalin. Vezényelt Horváth József.

Május hónapban újra láthatjuk-hallhatjuk Leoncavallo megrázó drámaisággal írt operáját, a *Bajazét*-ot. Ebben az

előadásban debütál a gyönyörű hangú Egyed Apollónia Nedda szerepében. Canio jelmezét a magyarországi László Boldizsár ölti magára. A többi szerepben: Balla Sándor (Prológus és Silvio), Sándor Árpád (Tonio), Stefan Korch (Peppe). Az előadást Jankó Zsolt vezényli.

Selmecki György: *Bizánc*

■ „Ismét az opera fővárosa lesz Miskolc, a 2001-ben életre hívott Bartók+ operafesztivál június 13-tól június 22-ig tart a borsodi megyeszékhelyen. (...) A fesztiválon több ősbemutatót is tartanak, először került színre Selmecki György *Bizánc* című operája, és a neves filmzeneszerző, Nino Rota *Milliomas Nápoly* című darabja. (...)

A miskolci operafesztivál honlapján a következőket olvashatjuk a *Bizánc*ról: »Mikor azt halljuk, magyar nemzeti opera, először a *Bánk bán*, esetleg a *Humyadi László* jut eszünkbe, és az a csepp sem elhanyagolandó gondolat, miért nem születik végre a műfajban valami új és grandiózus. Idén a Bartók Plusz kísérletet tesz új, nemzeti opera megteremtésére. Ehhez partnerként korunk egyik legismertebb zeneszerzőjét, Selmecki Györgyöt kérte föl, aki Herczeg Ferenc *Bizánc* című, nagy eszmények és nagy érzelmek mentén építkező drámáját a népepe-
rai célkitűzéseket szem előtt tartva dolgozza föl operájában.

Ünnep a palotában és ostrom utáni halálhörgés, árulók és spekulánsok, idegen zsoldosok, békeajánlat helyett kegyelem, hazaárulás

vagy életben maradás, pompa után vágyódó cselszövő császárnő és becsületes, de gyenge kezű császár – a magyar történelemből jól ismert toposzok, a cselekmény mégis Bizáncban zajlik 1453 májusában.«

Selmecki György kétfelvonásos operáját a Kolozsvári Magyar Opera előadásában láthatja a közönség június 14-én, a miskolci Nyári színház színpadán.

A *Bizánc* szövegét Herczeg Ferenc drámája nyomán írta Kapecz Zsuzsa és Selmecki György. Vezényel: Kesselyák Gergely, Rendező: Zakariás Zalán. Díszlet, jelmez: Zeke Edit. Szereplők: Nyári Zoltán, Kele Brigitta, Rétyi Zsombor, Balla Sándor, Wiedemann Bernadett, Szilágyi János, Sándor Csaba, Szabó Levente, Mányoki László, Laczkó Vass Róbert, Sándor Árpád, Covacinschi Yolanda, Köpeczi Sándor.” (Mától ismét az opera fővárosa lesz Miskolc. Selmecki-ősbemutatóval vendégzerepelnek a kolozsváriak. In: *Szabadság*, 2014. június 13.)

„A Miskolci Operafesztivál műsorfüzete Selmecki György *Bizánc* című operájának ősbemutatója kapcsán egy új nemzeti opera megszületését előlegezte meg. A nemzeti operák persze nem így születnek (vagy inkább születtek), arról az idő és a közönség dönt. Tény azonban, hogy a történelmi téma és bizonyos egyéb jellemzők – például a patetikus hangvétel vagy a monumentalitás – általában sajátjai a nemzeti operáknak, ahogy Selmecki György most bemutatott művének is.

A librettót maga a szerző és Kapecz Zsuzsa költő írta Herceg

Ferenc 1904-ben megjelent, máig népszerű drámája, a *Bizánc* nyomán. Az opera cselekménye egyetlen napon, 1453 májusában zajlik Bizáncban. A mű a császárság utolsó napját jeleníti meg, Nagy Konstantin reménytelen küzdelmét, hogy nyugati keresztény zsoldosaival ellenálljon a török hadaknak. A túlerőnek, de még inkább a belső megosztottságnak és az árulások sorozatának eredményeképpen azonban a császár elbukik, Bizánc pedig muzulmán kézre kerül.

Az opera ősbemutatójára június 14-én került sor a Miskolci Nyári Színházban, a Kolozsvári Magyar Opera vendégjátékában.

Az előadáson egyetlen nagy díszlet uralja a színpadot (rendező: Zakariás Zalán, díszlet- és jelmeztervező: Zeke Edit). A bizánci palota falait láthatjuk, előtte lépcsőkkel, ami illúziókeltő, de – mivel végig csak ezt látjuk – egy idő után kissé monoton. Mindezt színesíti a fények szép játéka (jóllehet a fények kezelése ezen az estén nem volt mentes az apróbb technikai hibáktól). A jelmezek igényesek és meglehetősen eklektikusak: a császár és a császárné ruhája korhű, de az udvarnokok például öltönyben vannak, talán azt érzékeltetve: az árulás, az intrika, a széthúzás koroktól független emberi tulajdonság. (A mű elején és végén felbukkanó gázálarcos nő szerepét viszont nem sikerült megfejtenem.)

Romantikus történet, tele pátoszszal. A karakterek nem túl bonyolultak: hősök, szerelmesek, zord zsoldosok, árulók, pitiáner haszonlesők, könyörtelen ellenség. Sokszereplős nagyoperáról van szó, a szereplők

száma azonban túlságosan is sok. Nincs lehetőség egy-egy karakter elmélyítésére, kidolgozására, a személyek motivációinak, cselekvéseik mozgatórugóinak alaposabb feltárására. Az egyes szereplők gyakran, de többnyire rövid ideig vannak a színpadon, olykor nehezen követhető, hogy pontosan ki kicsoda és miért van ott. A császár és a császárné egyértelműen főszereplők, de nekik sincs lehetőségük (idejük) igazán kibontakozni.

A mű legerősebb jeleneteinek éppen ezért azokat éreztem, amelyekben a szereplők belső világa is alaposabban megismerhetővé vált. Mindenekelőtt a vívódó császárné gyönyörű áriáját (»Misztérium!«), amely önállóan, koncerten is sikerre számíthat. A szerepet Kele Brigitta alakította, akit nemcsak remek drámai szopránja, de attraktív megjelenése is alkalmassá tesz a császárné megszemélyesítésére. Hangja szép színezetű, a líraibb jelenetekben gyönyörűen csengő, a drámaiakban kellő erejű, magasságai magabiztosak. Árnyaltan jelenítette meg a császárné ellentmondásos viselkedését, belső vívódásait. Pedig ez az ellentmondásos viselkedés olykor nehezen követhető. Azt még értem, miért akarja egyik pillanatban megmérgezni a császárt, miközben a másik pillanatban megakadályozza azt (tettével szembesülve feltámad benne a lelkiismeret). Az utolsó csatát megelőzően azonban, az új, szebb élet reményében fellelkesülve már várja a szultánt, miközben nem sokkal később halott – általa egyébként nem igazán szeretett – férjét meglát-

va mégis öngyilkosságot követ el. Itt már nem világos a motiváció.

Jelentőssé tudta tenni kisebb szerepét a Hermát alakító koloratúrszoprán, Covacinschi Yolanda is, aki meghitt líraisággal interpretálta a császárt féltő szerelmes lány alakját. (Különösen szépen tette ezt abban a jelenetben, amelyben uralkodójával együtt virraszt).

Demeternek, a császár öccsének debilis, vérszomjas figuráját Rényi Zsombor ügyes, bár túlzásoktól nem mentes, inkább már karikatúra-szerű alakításában láthattuk. (A túlzások valószínűleg a rendezőnek köszönhetőek. Sejthető ez abból is, hogy Demetert például láncon húzza maga után a pátriárka, ami kissé szajbarágós megoldás.)

Ahogy a két főszereplőről, úgy a további énekesekről is csak jókat tudok mondani, egyértelmű, hogy a produkciót gondos válogatás és alapos felkészülés előzte meg.

Egyaránt kiváló teljesítményt nyújtottak a császár ellen összeesküvést fontolgató, a bukástól rettegő, áruló hivatalnokok: Spiridion, az udvari főkamrás szerepében Balla Sándor baritonista, Laszkarisz tengernagyként Sándor Csaba bariton, az udvari filozófust, Kráteszt éneklő Mányoki László basszista és a Ly-sander udvari költőt játszó tenor, Szabó Levente.

Laczko Vass Róbert basszbariton is jól interpretálta Murzafosz, a gátlástalan kalmár buffofiguráját (akinek a bizánci koronagyémántokra fáj a foga). A kalmár kis ariózója igen szórakoztató (»Egy kicsi pénz, két kicsi pénz«, amely dallam aztán a kórusban is visszaköszön).

Hiteles volt hősies színezetű basszbaritonjával Sándor Árpád is, aki Giovanni Giustinianit, a császárhoz hű genovai zsoldost játszotta.

Hasonlóan dicséret szavakkal kell illetnem a mű két basszus szereplőjét is: Szilágyi Jánost, aki a Rómát gyűlölő pátriárkát, illetve Köpeczi Sándort, aki Lala Kalilt, a szultán követét személyesítette meg. (A másik követ, vagyis Ahmed, a szultán unokaöccse néma szerep.)

A fentebb már említett áriák és duettek mellett igen hatásos volt a zenekari nyitány, valamint az első felvonást záró, sodró erejű nagyjelenet is, amelyben a végzettszerűen dübörgő zenekar harmóniai alatt a császár – ekkor még – megmenekül a halál elől (a császárné kiüti kezéből a méregpoharat).

Külön említést érdemel a második felvonás elején hallható harangzúgás (Bizánc harangjai), amely a mű egyik drámai csúcspontja. Mint azt Kesselyák Gergely karmestertől megtudtam, ez egy külön kompozíció. Elektronikus zene, amelyhez előbb az ország különböző pontjain rögzítették nagy magyar székesegyházak harangjainak hangját, és ezeket felhasználva, az egyes hangoknak más és más ritmust adva állította össze a zeneszerző a kompozíciót. Ezt felvételtől játszották be, amit a zenekari harang immár élőben folytatott (ehhez csatlakozott a vonósok szép, baljós hangulatú melódiája).

A jól megírt zenei részek mellett előfordulnak a műben laposabb zenei megoldások is, mint például a kórus túl sokszor visszatérő, nem túl ötletes »Halál, halál!« kezdetű éneke.

Selmeczi György operájának zenei nyelvezetét nem újító szándék jellemzi, sokkal inkább a már meglévő európai és magyar zenei hagyomány – köztük jól kivehetően Bartók zenéje – elemeinek felhasználása, amelyet azonban a szerző sikeresen tudott egységes zenei hangzássá egybeforrasztani. (A török követek megjelenésekor gyakran keleties zenét is hallunk, ezek azonban inkább csak rövid motívumok, utalások, a hangulatot érzékeltető.)

A kórus nagy létszámú és jelentős feladat, amelyet a Kolozsvári Magyar Opera énekkara kitűnően oldott meg. Pontosan, felkészülten énekeltek és kellő odaadással játszottak.

Hasonlóképpen próbára teszi a partitúra a zenekart. Erről is megkérdeztem Kesselyák Gergely dirigent, aki elmondta: az egyes szólamok ugyan nem túl nehezek, a játékot mégis megnehezíti, hogy a hangszerezés, a zenei fölépítés mozaikszerű. Rövid zenei egységek, gyorsan váltakozó tempók, ritmusok és zenei frázisok jellemzik a zenekari anyagot, amelyeket azonban egymást váltva játszanak a különböző hangszerek. Ezekből a kis részekből áll össze egy-egy ritmikai anyag vagy melódia, amelyet a karmesternek egy zenei ív alá kell rendeznie. Hozzá kell tennem: mindezt sikerrel tették, a Kolozsvári Magyar Opera zenekara változatosan, színesen és – amennyire ezt egy első alkalommal hallott opera esetén meg tudom ítélni – precízen játszott.

Annak fontosságát, hogy ismét egy új magyar opera született, nehéz túlbecsülni. Mindenképpen jelentős

alkotásról van szó, idővel pedig az is elválik, hogy mennyire jelentős, és hogy mi lesz a mű további sorsa, repertoáron tud-e maradni a darab.” (Csák Balázs: *Bizánc végnapjai*. Selmeczi György *Bizánc* című operája a Miskolci Operafesztiválon. In: *Operaportál. hu*)

***

Az előadás műsorfüzetében olvashatjuk:

„*Bizáncot* Hevesi Sándor a mindenkori legjobb magyar drámának ítélte. Ma már nyilván másképp értékeljük Herczeg Ferenc művét, de ahhoz nem fér kétség, hogy az író látnoki módon jeleníti meg azt a problémahalmazt, mely mára európai létezésünk nagy dilemmáihoz vezetett: az erkölcsi értékek, a hit, az elkötelezettség kompromisszumaihoz, a megosztottsághoz, a kereszténységgel szemben álló értékrendek térhódításához. A *Bizánc* olvasásakor azonnal érezhetjük: ez a dráma operaszínpadra kívánczik.

A magyar operatörténet leginkább a történelmi opera műfajában bontakozik ki. Selmeczi ennek a műfajnak a toposzait próbálja művében újradefiniálni, korunk számára érvényessé tenni. Közösségi műfaj ez, mely közvetlenül szólítja meg a mindenkori közönség erkölcsi-esztétikai meggyőződését. Nagy eszmények és nagy érzelmek mentén építkezik, nem túl bonyolult, de igen pontos karaktereket szerepeltet, hogy a hit, az elkötelezettség, az áldozatvállalás motívumait méltó súllyal közvetítse. Zenei nyelvében is tudatosan közelít

azokhoz a kompozíciós eszközökhöz, melyek egyként gyökereznek az operatörténeti hagyományban és a bennünket körülvevő zenei világban.

A *Bizánc* bemutatása nagy vállalkozás. A sokszereplős, nagy kórust, nagy zenekart foglalkoztató alkotás jelentékeny kihívást jelent az énekművészek, a színpadi alkotók és a zenei vezetés számára egyaránt.

Bizánc történelmi sorsa tanulságos példatára az európai történetnek. Úgy érezhetjük, elérkezett az ideje, hogy levonjuk a konzekvenciákat.”

*

A romániai operaművészet fővárosa lesz ismét Iași, június 22-én, vasárnap este 9 órától ugyanis immár második alkalommal szerveznek gálaműsort a Vasile Alecsandri Nemzeti Színházban, ahol a legjobb opera-előadásokat és alkotóikat jutalmazzák. A kitüntetettek között kolozsvári szakemberek is vannak, így például Viorica Cortez mezzoszopránon kívül Kiválóság-díjat vehet át Kulcsár Szabolcs, a Kolozsvári Magyar Opera karmestere, karvezetője, Fülöp Márton bariton. Életműdíjat kapott Kirkósa Júlia szoprán, a jelöltek között pedig ott találjuk Horváth József karmestert és a Kolozsvári Állami Román Opera *A víg özvegy* című produkcióját is. A díjazottak: legjobb karmester: David Crescenzi (Temesvár), Horváth József (Kolozsvári Magyar Opera), Gabriel Bebeleşa (Iași). Legjobb férfi balettszólista: Dan Haja (Kolozsvári Állami Román Opera), Alin Râpă (Kolozsvári Magyar Opera), Marian Chirazi (Iași).

Az év legjobb opera-előadása a Kolozsvári Magyar Opera produkciója, amelyben Giuseppe Verdi három, Schiller drámáin alapuló operáját mutatták be.

2014/2015

■ „Új logóval, mozgalmas honlappal és ősbemutatóval kezdi a 2014/2015-ös évadot a Kolozsvári Magyar Opera. Az ősbemutató Selmeczi György operája, a Herczeg Ferenc drámája alapján létrejött *Bizánc* című opera.

Zakariás Zalán rendező és Jankó Zsolt karmester számára egyaránt megtiszteltetés, hogy dolgozhatnak a produkcióban, Selmeczi György zeneszerző pedig a sors kegyeltjének nevezi magát: egy év alatt immár a második operáját mutatják be.

Szép Gyula az évad eleji sajtótájékoztatón beszámolt a következő hónapok bemutatóiról: október elején mutatják be Mozart *Figaro házassága* című művét Novák Péter rendezésében és Jankó Zsolt karmester vezetése alatt, novemberben a Bánffy-napok keretében Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című operájának különleges premietje is sorra kerül. Az operát újrarendezi Szinétár Miklós, ekkor mutatják be a Bánffy tervezte eredeti díszlet- és jelmeztervek alapján színre vitt előadást, a budapesti Magyar Állami Operaházzal közösen. Ugyancsak a budapestieknek köszönhetjük Lehár *A mosoly országának* előadásait, ezúttal az Operettszínház vendégszerepléseként.

A repertoárból nem maradhat ki a balett sem, december hónap folya-

mán a *Szentivánéji álom* című táncjátéknak tapsolhat a közönség, amely Purcell és Carl Orff művei nyomán Jakab Melinda alkotása lesz. Az évet a szokásos szilveszteri produkcióval zárja az opera.

A tavasz három új bemutatót is hoz: Kálmán Imre *A bajadér* kerül színre új rendezésben és szereposztással, majd a gyermekeknek szánt *Árnyékus királyfi* következik, és az évad végén egy új *Háry János*.

Takács Aranka, a szervezési iroda munkatársa a közönség figyelmébe ajánlja az új logót és honlapot, amelyről megjegyezte: »az arculati elem az opera nyitottságát, modernségét hivatott közvetíteni, és erre törekednek az új plakátok, szórólapok is«.

A sajtótájékoztatón részt vevő Selmeczi György a *Bizánc* kolozsvári bemutatójával kapcsolatban azt is elmondta, reménykedik abban, hogy az operával, amelyet a jeles szerző bravúros műve alapján írt, egyúttal Herczeg Ferenc munkásságát is sikerül visszahoznia a köztudatba. Jankó Zsolt karmester a bemutatót olyan alkalomnak nevezte, amelyre való felkészülés során bármikor kikérhették a véleményét. Mint mondta: »a török, reneszánsz és a barokk zene egyaránt felfedezhető Selmeczi operájában, mindez megfelelő módon összegyúrva, nem utolsósorban a dráma részévé téve«. A rendező szerint »a történet és a zene szerencsésen összefonódik, úgyhogy az én dolgom inkább az volt, hogy megfelelő képi világot találjak a történeteknek«. (Ősbemutató, új honlap, további tervek a magyar operában. In: *Szabadság*, 2014. szeptember 18.)

Szeptember 21-én mutatja be a Kolozsvári Magyar Opera társulata Selmeczi György *Bizánc* című operáját.

„A Kolozsvári Magyar Opera emeleti előcsarnokában tartott összejövetelen a zeneszerző megjegyezte: ennél megtisztelőbb aligha történhetett vele, hiszen a művészek abban a szellemben, azzal a tisztelettel fordultak a rendelkezésükre álló anyag felé, »amilyenek Verdi vagy Puccini művein dolgoznak«. – Én ezért nagyon hálás vagyok, és minden pályatársamnak azt kívánom, hogy ilyen muzsikusokat, énekművészeket, társulatot adjon nekik az Isten, mert igazából ez az, ami a jövőt, a szerző-előadó-közönség hármását biztosítja – fűzte hozzá Selmeczi György.” (F. Zs.: Selmeczi György: „Nagyon hálás vagyok”. In: *Szabadság*, 2014. szeptember 23.)

És még mindig a zeneszerző, aki az opera keletkezésének körülményeiről mesél és betekintést enged zenéjének műhelytitkaiba.

„Megdöböntő, hogyan érez rá Herczeg a harmincas években a 21. század sorskérdéseire, hogyan látja előre a világtörténelem fordulóit. A dráma Bizánc végnapjairól szól: Nagy Konstantin utolsó küzdelméről, mikor még genovai, nyugati keresztény zsoldosok próbáltak ellenállni a muzulmán hadaknak, mígnem az árulások láncolata Bizánc muzulmán kézre kerüléséhez vezetett. Mindezt ezer színnel, ragyogó stílussal jeleníti meg. A librettóban a ritkításon túl szinte semmit nem kell alakítanunk az író szöve-

gén, azt még az énekelhetőség sem kívánná meg. Erős a szöveg, ritmikájának, a dialógusok szerkezetének zenei dimenziója van – ez foglalkoztat. S nagyon inspirál, hogy az operaház szándékot mutat a 2008-as bemutatásra. Izgat a nagy együttes differenciáltsága, a szerepek szerinti elkülönülés, s amiként egész pályámon, vonz a különböző identitású zenék megjelenítése. Jelentős feladat a nyugati keresztény zenei hagyomány, a bizánci tradíció és a muzulmán zenei világ elválasztása. Közben ott munkál a háttérben a történelmi operák Händeltől Rossinin és Verdin át napjainkig húzódó vonulata, a nyelvi szál, illetve intonációs filozófia, amellyel a mindenkori operaszerző a történelmi témákat megközelítette. (...)

A zárt számokkal visszanyúlok a tradícióhoz: noha átkomponált nagyformát szerkeszték, lehetőséget biztosítok egyes részletek kiemelhetőségére – arra, hogy operám előadása mozgósítsa az énekesek személyes ambícióit. A *Bizánc* opera térkezelése óriási feladat. A librettó számos külső megközelítésre ad alkalmat. Erősen foglalkoztat, hogyan tágíthatom ki a teret, a doboz-színház érzetének helyébe olyasmit állítván, ami iránt a televíziózás és a filmkultúra ültette el az igényt az emberekben. Ehhez a térkitágításhoz nem elsősorban szcenikai, inkább zenei eszközöket szeretnék találni. Hangszerek, hangszercsoportok különféle takarásokból szólalnak majd meg, nem is beszélve az utolsó harangozásról Bizáncban: mielőtt a mélybe hullna a város, összes harangja még egyszer együtt szól – hatalmas drámai

csúcspontot kínálva. Egyensúlyozni próbálok a közhely csapdái és az ízlés próbatételei között. (Hollós Máté: Selmeczi György Bizánc-operája. In: *Muzsika*, 2006. július)

„A *Nabucco* tizenvalahány évvel ezelőtti bemutatója óta nem emlékszem, hogy Kolozsváron előadtak volna olyan grandiózus, sokszereplős nagyoperát, mint Selmeczi György *Bizánc*. Ezért is várta izgatottan a szakma és a közönség a mű kolozsvári ősbemutatóját (kérdés, mennyire volt az, hiszen Miskolcon már előadták a darabot) – és az előadás minden várakozást felülmúlt. Zenekedvelőként – és nem szakemberként – eleve fenntartásokkal viszonyulok a kortárs zenéhez. Valószínűleg az én hibám, de nem szeretem a disszonanciát, az öncélú muzsikát, a mindenáron való kitűnés vágyát, ami olykor elrettentő dolgokhoz vezethet. Lehet zenét szerezni saját örömeinkre, a szakma elismerésére, de azt ne kényszerítse rá senki sem a nagyközönségre. Selmeczinél szó sincs modernkedésről. De azért Verditől is távol áll ez a zene. A mű sikerének éppen ez az egyik titka: a *Bizánc* korokon átívelő muzsikával szolgál, a reneszánsz, a barokk világát is felfedezhetjük benne. Utazás ez korokban és műfajokban, és a figyelmes néző-hallgató Selmeczi nem akármilyen filmzeneiről munkásságának hozadékát is felismerheti benne. A zeneszerző első nagyoperájának megírásakor jó nyersanyagot választott: Herczeg Ferenc színpadi drámája – Hevesi Sándor a mindenkori legjobb magyar drámának ítélte – re-

mek alapot adott egy nagyszabású mű felépítéséhez.

Selmeczi György szerint a *Bizánc* története nem más, mint a kereszténység első nagy bukása. És nagyon úgy tűnik, most éljük a másodikat – ami rendkívüli aktualitását is adja a műnek. Herczeg bravúros drámája mintha előrevetítené az egységes keresztény Európa bukásának vízióját – nyilatkozta a bemutató előtt a zeneszerző. Ebben a kontextusban érthető, hogy az opera legerősebb részei a drámaiságot magukban hordozó magasztos zenei részek, ahol szinte megremeg az ember a tragikumot mélyen magukban hordozó hangok hallatán. A harcot, a bukást beharangozó nagy ívű elemek mellett megnyugtatóan hat a lírikus áriák finom zenei vonulata, kiváltképp, ha olyan nagyszerű énekesek adják elő, mint a kolozsvári opera művészei. (...)

A kolozsvári bemutató szereplői: Pataki Adorján, Egyed Apollónia, Rétyi Zsombor, Balla Sándor, Molnár Mária, Szilágyi János, Sándor Csaba, Szabó Levente, Mányoki László, Laczkó Vass Róbert, Sándor Árpád, Covacinschi Yolanda, Köpeczi Sándor. Díszlet- és jelmeztervező: Zeke Edit. Rendező: Zakariás Zalán.

Zeke Edit díszlete magával ragadó, hűen tükrözi Bizánc nagyságát,

a színpadra épített hatalmas épület-együttessel a remekül kitalált fények játékában szinte megelevenedik. Az előadás karmestere, Jankó Zsolt szerint is nehezek a szólamok, de ezt bravúrosan oldják meg a kolozsvári opera művészei. Több szempontból is szerencsés választás volt színházi rendezőre bízni az opera színrevitelét: a fiatal Zakariás Zalán kiválóan mozgatta az olykor huszonöt-harminc főre duzzadó szereplőgárdát, a hatalmas díszlet között sem vesztek el a szereplők, az előadásnak ritmusa volt, az opera kórusa valóban egy izgatott, félelmekkel küszködő tömegre hasonlított. A függöny legördülése után hosszú percekig tapsolt a közönség – az előcsarnoki beszélgetések alapján nem illendőségből. Ahogyan a zeneszerző is megfogalmazta, mindenekelőtt az számít, hogy a tisztelt publikum jól érezze magát. A többi zenetörténet... (Nánó Csaba: Bizánc – történet tanulságul az utókornak. In: *Erdélyi Napló*, 2014. szeptember 25.)

Véleményünk szerint is a *Bizánc* Selmeczi György művészetének egyik csúcspontja, mint előadás is színes, élvezhető – érdemes lenne több évadon keresztül műsoron tartani, hiszen van rá saját szereposztásunk is.

Vége Mozart!

■ Alig ült el a tapsvihár a *Bizánc* bemutatója után, az opera máris új bemutatón dolgozik. Mozart egyik legismertebb művét, a *Figaro házassága* című vígoperát viszi színre a Kolozsvári Magyar Opera társulata október 9-én. Az előadást vendégművész, a Magyarországon élő Novák Péter rendezi, aki az előadásról tartott sajtótájékoztatón elmondta, hogy a „Beaumarchais vígjátéka nyomán, Lorenzo Da Ponte által írt librettó az emberi értékek, viszonyok mélységét vázolja, így a szórakozás mellett az elgondolkodásra, mérlegelésre is alkalmuk nyílik a nézőknek”. Novák Péter nem először jár Kolozsváron, már dolgozott a társulattal a *Báthory Erzsébet* koreográfusaként. Most először rendez operát, és külön örömet jelent számára, hogy ez az opera éppen egy Mozart-mű. Kifejtette: „a történet kortárs környezetbe való helyezése egyrészt hozzájárul ahhoz, hogy a fiatalokat megszólítsák, de ugyanakkor a tartalom kortalansága is figyelemre méltó: annak ellenére, hogy a ma emberének alapvetően nem jelentenek sokat a feudális jogokkal kapcsolatos viszonyok, a hatalommal való kapcsolatunk mit sem változott az idők során. – Ami pedig a hangzást illeti, bármiféle modernségtől függetlenül a partitúra volt számomra az első, nem is lenne helyes, ha nem a karmestere és a zene mögé sorakoznék fel. Dubóczy Gergely karmester barátommal, aki egyébként zenei dramaturgként dolgozik a produkcióban, már egy éve elemezzük a művet, és világosan látszik, hogy a zene szépsége éppen az érintetlenségében rejlik” – magyarázta a rendező.

Mi a magunk részéről megpróbáljuk minél alaposabban körüljárni a Mozart-, ezen belül azt a jelenséget, amelyet a *Figaro házassága* testesít meg.

„Elképzelhetetlen, hogy zenét, operát szerető ember évtrendjében ne legyen jelen Mozart-muzsika. A Kolozsvári Magyar Opera utóbbi éveiben számos különlegességgel állt a közönsége elé, már az utolsó egy esztendő nézve is észrevehető, hogy nem kevesebb mint négy országos és egy ősbemutatót vittünk színre. Az országos bemutatók nem kisebb zeneszerzők művei voltak, mint Giuseppe Verdi vagy Giacomo Rossini, illetve örömmel mutattunk be kortárs magyar operát is, a *Bizánc*ot. Folyamatosan ott motoszkált a fejemben az a hiányérzet, hogy hol van Mozart. Bár *A varázsfuvola*t időnként játsszuk, új előadást több mint húsz éve nem hoztunk létre. Ezért tartottam most prioritásnak, hogy operánk 222. évadjának műsorrendjében fő helyet foglaljon el a *Figaro házassága*. Mozartnak ez az egyik legnépszerűbb, legismertebb operája, s ki hitte volna, hogy a Kolozsvári Magyar Opera sose játszotta? Úgy gondolom, hogy ezzel a bemutatóval is űrt pótolunk, és egyfajta kötelezettségünknek teszünk eleget Mozart, a nagymester előtt. (Szép Gyula igazgató: Mozart nélkül nincs operaház)

Az előadás karmestere Jankó Zsolt, aki annak a véleményének adott hangot, hogy a társulat ez alkalommal is nagy kihívásnak kell

hogy eleget tegyen, hiszen Mozart operája leginkább a svájci órához hasonlítható, mert minden apró részletnek a helyén kell lennie. Azt is kiemelte, hogy bár az opera hosszú, ha jó a rendezés és zeneileg is helyén van minden, ez a hosszúság fel sem tűnik.

A jól megkomponált operának már a nyitánya tele van energiával, élénk vetíti a pörgő eseményeket, fordulatokat. Mozart különösen ért a helyzetek és karakterek megformálásához. Minden szereplőhöz egy pontosan kigondolt jellem köthető, a jelenetekben pedig mesterien tükrözi a zenekari hangzás a szövegben elhangzottakat – legyen az vidám, szomorú, cinikus vagy éppen egy olyan döbbenetes rész, amikor érzed: megáll az ész. A dallamok ismerősnek csenghetnek a mai néző fülének. Olyan részekkel van teli a darab, melyeket már hallottak valahol, csak éppen nem tudták, hogy a *Figaro házasságából* valók. Ezek a »slágerek« (áriák, duettek, együttesek) természetességük által lopják be magukat a hallgatók szívébe – fejtette ki Jankó Zsolt karmester.

A díszlet elkészítésénél az alapgondolat az volt, hogy – témához függően – a látvány ugyanúgy mutassa a külsőt, mint a belsőt. A díszlet így nyolc mozgóelemet tartalmaz, hogy állandóan exponálva legyenek a szoba belsejében levő történések. Láthatóak a kis világok: különböző szociális helyzetek és állapotok, családon belüli megnyilvánulások tárulnak a néző szeme elé, időnként nagyobb, máskor zártabb, meghitt terekbe leshet be a kíváncsiskodó. Remélem, hogy a munkám

is beszél majd helyettem, s hogy a mozgó elemek ugyanúgy egy zökkenőmentesen kialakuló, folyamatos képet mutatnak, mint például egy háromelemes statikus színpad. (Venczel Attila díszlettervező)

A jelmeztervezés Novák tudatosan felépített, pontos, komplex víziója alapján indult. A grófnak egy, a pénzre emlékeztető, nullakból és egyesekből álló mintát találtam ki, mely a hozzá és egymáshoz kapcsolódó karakterek ruházatán is megjelenik. A barokkos mintát egyaránt láthatjuk a házasodni készülő öltözetén, a grófné rózsaszín álomvilágát tükröző pongyoláján, a kamaszlány ruháján, de utólag még a díszletbe is bevontuk ezt. Igyekeztem segíteni abban, hogy megvalósuljon a rendező által megálmodott vízió, munkámon sokat könnyített, hogy irányvonalak mentén dolgozhattam, kibontva és újragondolva ezeket. Számomra izgalmas volt, hogy Novák alaposan átgondolta az egész mondandót, és próbálta megfejtetni azt, hogy Mozart valójában mit is akart ezzel a művel mondani, próbált mögé látni, megmozdítani a szálakat, az értelmét megmutatni vagy még adni pluszba egy másfajta értelmezést. (Ledenják Andrea jelmeztervező)

Amikor a darabon dolgoztunk, mozarti vonatkozásban az érdekelt igazán, merre mozdítja el Novák Péter ezt a történetet. Ő kitalált egy újított koncepciót, én pedig beülök abba a hajóba, amivel ő kimozdít, követem az általa kigondolt útvonalat. Az általa megálmodott gondolatosság száz százalékig beleépek a zenébe, amit a tánckar és a színpadi

mozgások felerősítenek, fokozódik az a háttérérzelem, amire az egész előadás épül. A mozgóelemek által épített »pálya« rengeteg új lehetőséget adott arra, hogy sokszínűvé tegyünk a megalkotott képet, a létrejött ajtólabirintus hasonlóvá válik az emberi elme, a gondolatok bonyolult szövetéhez. Az így megalkotott koncepció új értelmezést ad a zeneszerző művének. Mindörökké Mozart ezentúl. Nekem óriási találkozás volt ez a zeneszerzővel, főleg mert teljesen beleástam magam a műbe. Úgy gondolom, hogy Mozart és az opera egyaránt örök. A téma, melyet a mű feldolgoz, autentikus, nem fuladhat ki soha. Az életszerűsége teszi mindig aktuálissá a *Figaro házasságát*, hogy az egótól a zsarnokságig a gyűlöleten és megbocsátáson át minden emberi érzés valahol megvilan egy kis időre. Általános emberi tulajdonságok, különböző emberek életében ismétlődő hibák jelennek meg, melyek folyamatos körforgásszerűséget adnak a műnek. Magát az életet mutatja meg, így nem lehet szavakkal megfogalmazni ezt a darabot vagy kivesézni, mint más műveket. Ugyanolyan a *Figaro házasságának* kikódolására tett kísérlet, mintha az életet akarnánk kibontani – lehetetlen vállalás, hiszen bármeddig élünk, nem tudjuk megmondani, mi is az élet. (Bordás Attila koreográfus)”

Az opera vezetőségének szándékai szerint az előadás látható lesz Marosvásárhelyen is, a következő évadban pedig az Armel operafesztiválon fogják bemutatni.

A kolozsvári sajtóban sajnálatosan egyetlen kritika jelent meg egy muzikológushallgató tollából.

„Huszonegyedik századi látásmódban került az operakedvelők elé Wolfgang Amadeus Mozart vígoperája, a *Figaro házassága* a Kolozsvári Magyar Operában. Nemcsak a díszlet- és jelmeztervezésben, de a zenében is felcsendültek a 21. századi ember füle számára ismerős dallamok, mint például egy recitativo számozott basszus kíséretébe beleszótt Nokia-csengőhang is. Mozart harmadik hegedűversenyének azt a kadenciáját juttatta eszembe, amelyet Gilles Apap (világhírű hegedűvirtuóz – szerk. megj.) értelmezett 21. századi felfogásban: a hegedűművész a dzsessztől a magyar csárdásig minden stílusú zenét beleszótt a kadenciába, hogy utána visszatérjen Mozart zenevilágának sajátos stílusába. Az operában is ehhez hasonló stílszerű, ötletes kíséretet hallhattunk. Öröm volt látni, hogy a fiatal énekesgeneráció is bátran vállalja a főszerepeket. Kemény munkájuk jutalmát, a vastapsot szerényen, de egyben büszkén fogadták.

Figaro szerepében a nemrég mesterképzős hallgatót, Sándor Csabát láthattuk, aki gyönyörű, telt hangjával lenyűgözte a hallgatókat. Susanne, a hűséges fiatal menyasszony szerepében Covacinschi Yolándát láthattuk-hallhattuk, aki igen ügyesen oldotta meg szerepe nehézségeit. Hitelesen jelenítette meg az elköteleződésre kész, de színleg két férfi vonzalmát viszonzó szereplőt. Almaviva grófot – akit a mű Don

Juanja, Balla Sándor alakításában láthattunk, míg szenvedő feleségét, Rosina grófnét Egyed Apollónia játszotta. Veress Orsolyának nehéz szerep jutott, ugyanis egy kamasz fiút, Cherubinót kellett alakítania, akihez a nők nagyon vonzódnak, talán gyermeki mivolta miatt. Továbbá felléptek Hary Judit (Marcellina), Szabó Levente (Don Basilio), Mányoki László (Bartolo), Kovács Ferenc (Antonio), Fülöp Tímea (Barbarina) és Rétyi Zsombor (Don Curzio).

Novák Péter rendezése új értelmezésben mutatja be a mozarti elképzelést, ahol megjelenik a szerelmes férfi (Figaro) és nő (Susanne), az élvezethajhász (Almaviva gróf), az elnyomott nő, aki csalódottságát alkoholba fojtja (a grófné) és a kamaszkori problémákkal küzdő ifjú (Cherubino). És persze szerelem, féltékenység, háború és béke, nevetés és könnyek, egyszerűen az élet.

Jankó Zsolt karmester és Kulcsár Szabolcs karigazgató hitelesen elevenítik fel a mozarti zenevilágot. Bordás Attila koreográfusi munkája is említést érdemel, ugyanis érdekes megoldásokat láttunk: a táncosokat egyaránt használja a díszlet részeként, a cselekmény mozgatószálaként és táncosként is.

Mindent egybevetve, sikeres előadást láthattunk tehát, remélhetőleg elnyeri a közönség tetszését is.” (Gergely Mária Edith, III. éves muzikológus hallgató: Figaro házassága: modern és közérthető. In: *Szabadság*, 2014. október 17.)

November 6-án sor kerül a *Figaro házassága* új szereplőinek bemutatko-

zására. Ezen az előadáson Almaviva gróf: Gergely Arnold, Rosina grófné: Barabás Zsuzsa, Susanne, a szobalány: Covacinschi Yolanda, Figaro, a gróf komornyikja: Sándor Árpád, Cherubino, a gróf apródja: Székely Zsejke, Marcellina, házvezetőnő: Jordán Éva, Basilio, zenemester: Szabó Levente, Bartolo orvos: Szilágyi János, Antonio, kertész: Gergely Elek, Barbarina, a lánya: Pataki Enikő, Don Curzio, bíró: Plesa Róbert.

Amit mi hozzátehetünk, az erősen szubjektív megállapítás: maga a mű eléggé bonyolult ahhoz, hogy ne bonyolítsuk mi is a mindenáron való modernizálással. Elfogadhatjuk viszont elsősorban a zenei szempontból történő megvalósítást.

Két jelentős esemény: a Mozart-bemutató és magyar operák lemezbemutatója közt helyet kap egy jubileumi ünnepség is. Giacomo Puccini halálának 90. évfordulójára emlékezett október 16-án a magyar opera társulata. A Művészeti Titkárság közleménye szerint mintegy 240 alkalommal szerepeltek műsoron különböző Puccini-művek, tizenkét alkotása közül nyolc került be a repertoárba, Verdi és Erkel után a harmadik legjátszottabb szerző. Az emlékére rendezett gálakoncerten az utóbbi időben játszott operák mellett (*Angelika nővér*, *Bobémélet*, *Pillangókisasszony*, *Gianni Schicchi*, *Tosca*) részletek hangzottak el az *Edgar*ból, *Manon Lescaut*ból, *Turando*tól, *Le Vill*ből (Lidércek). Az est vendége Carmen Gurban volt a román operából, mellette felléptek: Balázs Barbara, Barabás Zsuzsa, Chiuariu Lívia, Egyed Apollónia, Vigh Ibolya, Balla Sándor, Pataki Adorján, Sándor Árpád, Szilágyi János, valamint az opera ének- és zenekara. A gálakoncert karmestere Horváth József volt.

Ami a lemezbemutatót illeti, a következőkről adunk hírt: a budapesti Művészetek Palotájában kortárs magyar zeneszerzői előadás és lemezbemutató látott napvilágot. A Kolozsvári Magyar Opera által két éve megalkotott minőségi lemezfelvétel színpadi bemutatójára kerül sor 2014. október 19-én. A félig szcenírozott előadás a Művészetek Palotájában, a kolozsvári opera zene- és énekkarának előadásában valósult meg. A három részből álló lemez, mely alapján az előadás készült, Orbán György *Pikkó herceg*, Vajda János *Leonce és Léna* és Selmeczi György *Szírén* című operáinak felvételét tartalmazza. A kortárs magyar zeneszerzők tollából származó műveket *Mai operamesék* címmel játsszák a budapesti színpadon, ahol a kolozsvári társulat magánénekesei lépnek fel, név szerint Molnár Mária, Székely Zsejke, Balla Sándor, Laczkó Vass Róbert, Pataki Adorján, Sándor Árpád és Szilágyi János, olyan neves budapesti énekművészekkel együtt, mint Csereklyei Andrea, Kolonits Klára és Horváth István. Vezényel Selmeczi György, a látványtervet Lőrincz Gyula készítette, a mesélő pedig Magyarország egyik legnépszerűbb színésznője, Molnár Piroska.

A lemezbemutatóról a Művészetek Palotája a következő ismertetőt írta:

„Egy, a magyar színjátszás hajnalára emlékeztető keserű komédia; egy, a kora romantikát megidéző filozofikus mese; és egy, az antik szírén-históriákat szemtelenül profán módon újrafogalmazó egyfelvonásos. Mindez egyetlen estén, kortárs magyar zeneszerzők tollából. A kalauz, a kormányos és a karmester az a Selmeczi György, akinél kevesen ismerik jobban a zenés színház dra-

maturgiai hullámveréseit. Az utóbbi évtized operacsemegéiből a legérdekesebb, legszórakoztatóbb részletek csendülnek fel. Chudy József *Pikkó herceg és Jutka Perzsi* című, 18. századi parodisztikus történetét Orbán György dolgozta át »tragédiává«. Selmeczi György kisoperájának szövegét Szöcs Géza írta. A színházi sikerekre vágyó sellő megtanul énekelni, majd elcsábít egy karmestert. Vajda János Georg Büchner drámájából írta *Leonce és Léna* című darabját, amelynek zenéje hétköznapi filozófiai kérdés körül forog: lehet-e megint akadálytalanul gondolni az első gondolatot, kimondani az első szót, lehet-e őszintének lenni?” (Mai operamesék – Lemezbemutató, 2014. október 15.)

Vissza Kolozsvárra: október 26-án két előadás keretében láthatta Kolozsvár közönsége Lehár Ferenc *A mosoly országga* című operettjét a Budapesti Operettszínház művészeinek – tulajdonképpen egész társulatának – előadásában, kivételt képez a zenekar, amely a Kolozsvári Magyar Operáé volt. Bár eredetileg a kolozsvári opera műsorterevében szerepelt az előadás mint bemutató, természetesen örömmel fogadtuk a budapestiek vendégjátékaiként is.

Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója a következőket nyilatkozta a vendégjátékkal kapcsolatban: „Művelődéstörténeti eseménynek tartom azt, hogy először látogat Erdélybe a világ általam legrangosabbnak tartott operettszínháza. Véleményem szerint senki nem műveli náluk magasabb szinten a műfajt, intézményünk operettrepertoárjának megvalósítói pedig mindig fél szemmel és fél füllel a budapesti

előadásokat figyelték. Az elmúlt 40 év alatt részben visszatükröződött az általuk képviselt ízlésvilág a mi színpadjainkon is.

A mosoly országa című operett az egyik legkiemelkedőbb, legismertebb alkotás nemcsak Lehár operettjei közül, hanem az egyetemes irodalomban is. Az a szerencse ér minket, hogy a Budapesti Operettszínház teljes társulatával mutatja be itt az előadást, tehát közel száz művész érkezik. Hab a tortán, hogy a rendező nem más, mint Kerényi Miklós Gábor, a Kero néven ismert kiváló opera- és operettszakértő, aki nagyon sok éven át vezette a budapesti intézményt és meghatározta ennek irányelveit. A vendéglőadáson a budapesti Maklár László karmester vezényel, a zenekart pedig mi biztosítjuk, ez is az együttműködés része.

A kapcsolat a két intézmény között nem *A mosoly országával* kezdődött, hiszen tavaly mi voltunk *A cirkuszhercegnő* című előadással Budapesten. Bízom benne, hogy az együttműködés itt nem áll meg, hisz olyan jó kötelekeket sikerült kiépíteni az elmúlt időszakban a Budapesti Operettszínház és a Kolozsvári Magyar Opera között, hogy minden esély megvan a folytatásra.”

*

November 13-án a Györkös Mányi Emlékházban Veress Sándor zeneszerzőről tartottak megemlékezést „mesterek és tanítványok” kontextusban. Veress Bartók és Kodály munkásságának folytatója. Bár a rendezvény nem a magyar operáé, hanem a Romániai Magyar Zenetársaságé, az opera művészei mindig szívesen vállalnak szerepet a művek megszólaltatásában. A szimpóziumon

közreműködött Kele Brigitta és Mányoki Mária, akik Bartók- és Veress-dalokat adtak elő.

Az ősz egyik nagy eseménye a gróf Bánffy Miklós nevéhez fűződő ünnepségsorozat megrendezése.

„Méltatlanul feledésbe merült életmű előtt tiszteleg a Bánffy-élmű: Kolozsvár nagy szülőttét, gróf Bánffy Miklós reneszánsz egyéniséget hozza közelebb a közönséghez. Az emlékévé záróakkordjaként a Kolozsvári Magyar Opera november 18. és 20. között színháztörténeti jelentőségű eseménysorozatnak, a Bánffy Miklós Napoknak ad otthont – tájékoztat közleményében az intézmény.

Mint írják, sokoldalú tevékenységén belül nagyon fontos, hogy száz évvel ezelőtt Bánffy Miklós volt a budapesti Operaház főigazgatója, haladó szellemiségű vezetőként megreformálta a magyar operajátást. Merész repertoárpolitikája mellett díszlet- és jelmeztervezőként is részt vett az előadások színpadra állításában.

A mostani rendezvénysorozat kiemelkedő eseménye Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című operájának bemutatója november 18-án, az 1918-as ősbemutató Bánffy Miklós által megalkotott látványterveinek rekonstrukciójával. Az előadás rendezője a világhírű film-, színház és operarendező, a Kossuth-díjas Szinetár Miklós. A gróf életéről forgatott *A Nagyúr* – Gróf Bánffy Miklós című filmjét a Bánffy Miklós Napok keretében is levetítik november 19-én délután 6 órától a színház stúdiótermében. Bánffy életműve

kapcsolatot teremt szülőföldje és az anyaország között. Ennek szellemében jött létre a rendezvénysorozat záró Ünnepi Operagála a budapesti Magyar Állami Operaház és a Kolozsvári Magyar Opera közreműködésében. A november 20-án 19 órakor kezdődő gála műsorán olyan művek részletei szerepelnek, amelyek Bánffy Miklós igazgatása idején kerültek be a magyar operák repertoárjába.” (*Szabadság*, 2014. november 11.)

Az operagálán felléptek: Kolonits Klára, Palerdi András, Fekete Attila, Nyári Zoltán, a budapesti Állami Magyar Operaház művészei, valamint a Kolozsvári Magyar Opera magánénekesei: Balázs Barbara, Covacinschi Yolanda, Egyed Apollónia, Balla Sándor, Pataki Adorján, Sándor Árpád, Sándor Csaba és Jakab Melinda magántáncos, illetve a Magyar Nemzeti Balett magántáncosai: Kozmér Alexandra, Szegő András és Cserta József.

A *Kékszakállú* színreviteléről a rendező Szinetár Miklós elmondta, hogy két szempontból is szívesen vállalta az opera rendezését, egyrészt mert nagy tisztelője és rajongója Bánffy Miklós-nak, másrészt pedig azért, mert kihívást jelent az operát az eredeti díszletben színre vinni. A budapesti operaházban 1918-ban bemutatott előadás díszleteit és jelmezeit annak idején Bánffy Miklós tervezte, a mostani előadásra a rekonstrukciót Szebeni Zsuzsa, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet munkatársa, valamint Lőrincz Gyula képzőművész vállalta. A képzőművész véleménye szerint nehezebb feladat előtt álltak, mintha teljesen új konstrukciót kellett volna kitalálni, főleg azért,

mert nagyrészt bélyegnagyságú metaszetek alapján dolgoztak, de a jelmezek újbóli megalkotása is kihívást jelentett.

A rendező Szinetár Miklós kifejtette, hogy az utóbbi időszakban rengeteg változatban mutatták be Bartók operáját, akár civil ruhákban is, de ami a játékstílust illetve, a produkcóra leginkább egyfajta pátoszosság volt a jellemző. A mostani alkalomra a mű rétegeit kívánta előtérbe állítani és utalt Balázs Béla nagyszerű librettójára, amely »mélyrehatóan járja körül a férfino kapcsolatait«. Az előadás tehát modern köntösben, pátosz nélkül valósult meg. Szinetár elismeréssel nyilatkozott az opera két szereplőjéről, Molnár Mária-ról és Szilágyi Jánosról, akiknek személyében tehetséges művészekkel dolgozott együtt. (F. Zs.: Modern köntösben, pátosz nélkül a *Kékszakállú* című cikke nyomán. In: *Szabadság*, 2014. nov. 13.)

Az előadás karmestere Selmeczi György volt, a prologust Dimény Áron mondta el. Kritikát az előadásról Bardócz Sándor televíziós szakember jegyez, egyúttal kifejezi a mi véleményünket is.

„Köszönjük, Gróf Úr! Igen, így, csupa nagybetűvel, mert megérdemli. Ülök a számítógép üres képernyője előtt, és azon rágódom, hogy miről is írjak: Bartók Béla zenei zsenialitásáról, Bánffy Miklós polihisztori sokoldalúságáról, a Kolozsvári Magyar Opera újabb lélekmelengető, gerincegyenesítő kezdeményezéséről, Szinetár Miklós rendezői kvalitásairól, Selmeczi György magával ragadó karmesteri és művészeti vezetői, mosolygósan lenyűgöző lendületéről, Lőrincz Gyula és Szebeni Zsuzsa alázatáról, az előadóművé-

szek produkciójáról vagy a zenekar két alkalombeli rendkívüli teljesítményéről?

Persze Bartók Bélát méltatni nem az én tisztem, megtették ezt már nálam avatottabbak is, én csak azt tehetem, hogy beismerem: újfent lenyűgözött a zeneszerzőóriás örökké korszerű zenei világa, a bartóki diszsonancia feszültségteremtő ereje, a népzenei mikroelemek csodálatra méltó felhasználása, egybeöt-vözése a modern zenei nyelvezet kívánalmaival. *A kékszakállú herceg vára* című opera hallva láttat, feszültséget teremt, hogy aztán feloldja azt, kérdések izzó vasát mélyíti az emberbe, csak azért, hogy később üdítő írral kenegesse, gyógyítsa a sebet. A végén pedig marad az örök – és feloldhatatlan? – kérdés: miért, ki-ért? Az opera legutóbbi, kolozsvári bemutatója tulajdonképpen tisztelgő főhajtás volt Bánffy Miklós gróf előtt is, akinek igazgatói/intendánsi mandátuma alatt, ezelőtt 96 évvel került először színpadra a mű a Magyar Királyi Operaházban. Maguk a díszletek is Bánffy Miklós egykori tervei alapján készültek, Lőrincz Gyula és Szebeni Zsuzsa igen nehéz feladatot vállalt: elenyészően kevés információ alapján valóságossá varázsolni egy száz évvel ezelőtti művészi koncepciót. Talán ezért is támadhatott nekem kis hiányérzetem, nem éreztem mindenütt, mindenhol a muzsika és látvány közötti harmóniát, egybecsengést.

Nem így a szereplők esetében, hiszen hallani, látni lehetett: Molnár Mária (Judit) és Szilágyi János (Kékszakállú) – akárcsak a prologust

előadó Dimény Áron – együtt élnek a szerepükkel. Kiváló teljesítményt nyújtottak, még ha olykor túlzottan »szájbarágósnak« éreztem is a rendezést. Az előadást követő, ugyanazon műből készült operafilmet bevallom, csak részleteiben néztem meg, talán azért is, mert a színpadi látvány elemeit véltem visszaköszönni a képernyőről.

A Bánffy Miklós neve által fémjelzett három nap másik rendkívüli eseménye az ünnepi operagála volt. Kolozsvári és budapesti kiválóságok léptek színpadra, mintegy jelezve a gróf úr intendánsi tevékenységének (is!) fölötté üdvös voltát. Weber-, Mozart-, Verdi-, Offenbach-, Richard Strauss- és Bartók-művek áriái, duettjei, tercettjei és szextettjei Palerdi András, Balázs Barbara, Pataki Adorján, Covacinschi Sz. Yolanda, Egyed Apollónia, Sándor Árpád, Sándor Csaba, Kolonits Klára és Nyári Zoltán tolmácsolásában. Ha ezúttal el is tekintek külön méltatásuktól, a zenekarral nem tehetem meg: mindkét este remekelt: tiszta, tömör, egységes hangzás, kidolgozottság és kiforrottság, összeszokottság jellemezte előadómódjukat.

Történt mind 2014. november havában, a Bánffy Miklós emléknapok zárórendezvényén, Kolozsvárott, közeledvén a gróf úr világra jöttének 141. évfordulójához. Köszönettel a végre most már hálás utókortól.” (Bardócz Sándor: Köszönjük, Gróf úr! In: *Erdélyi Napló*, 2014. november 30.)

Balettelőadásnak tapsolhattunk

■ A nagy sikerű Emléknepok után újra gyönyörködhattunk a balettagyüttes táncelőadásában: Félix Mendelssohn-Bartholdy *Szentivánéji álom* című, Shakespeare drámája ihlette táncjátékát mutatja be a magyar opera balettagyüttese. A táncjáték rendező-koreográfusa Jakab Melinda, aki szerint a történet és annak üzenete a tánc neoklasszikus és kortárs nyelvén is előadható. A táncjáték szereplői a szólisták mellett a teljes tánckar, de fellépnek az Octavian Stroia Balettiskola diákjai és a Katrinecz Táncstúdió növendékei. A zenekart Jankó Zsolt vezényelte. Dramaturg: Alexandra Felseghi. Díszlettervező: Venczel Attila, jelmeztervező: Ledenják Andrea.

„Mindenki számára ismerősen csenghet a *Szentivánéji álom* cím, viszont 2014. december 16-án 18.30 órától a Kolozsvári Magyar Opera balett- és zenekara, együttműködve az Octavian Stroia Balettiskola és Katrinecz Erika Táncstúdió növendékeivel, egy rendkívül látványos táncjáték formájában viszi színpadra Shakespeare drámáját. A néphit szerint Szent Iván éjjelén életre kelnek a tündérek, manók és az álomvilág csodalényei, hogy incselkedjenek az emberekkel. Ezen az éjszakán elmosódik a határ az álom és a valóság között csakúgy, mint Shakespeare darabjában a tündérvilág varázsos erdeje s a hétköznapiok Athénja között. A *Szentivánéji álom* hősei arra készülnek, hogy életre szóló hűséget fogadjanak egymásnak, és az esküvő előtti éjszakán szembe kell nézniük minden vágyukkal és félelmükkel,

amiről napközben nem vesznek tudomást. Az erdő a tudatalatti játszótér, ahol a szereplők megtehetik azt, amit nappal nem tudnak vagy nem mernek. Az ellentmondások, a kétértelműség tere ez, minden lehetőségek gyűjtőhelye.

Jankó Zsolt karmester elmondta: »tizenhét évesen az ember maga is az álom és ébrenlét határán mozog, így nem csoda, hogy a fiatal Felix Mendelssohnt olyannyira mélyen meghatotta Shakespeare drámája, hogy hozzálátott zenében is megteremteni azt. Így születik meg a zenemű nyitánya, amelyet Mendelssohn tizenhat évvel később, már felnőttként újra elővesz, majd befejez, olyan alkotást ajándékozva az utókornak, amelynek sikere másfél évszázad óta töretlen, és amelynek Nászindulója egyik legfontosabb társadalmi rituálénk elmaradhatatlan kísérőzenéjeként vonult be a történelembe.«

Jakab Melinda rendező-koreográfus a cím választásáról azt nyilatkozta: »Úgy érzem, hogy egy operaház repertoárjában szerepelnie kell olyan balettelőadásoknak, melyek közel állnak mind a közönséghez, mind a társulat tagjaihoz is. Témáját, cselekményét, szereposztását illetően egy olyan komplex előadásról van szó, amely nagyon sok lehetőséget ad a fiatal táncosoknak megmutatkozni. Két dimenzió ütközik egymással, a reális világ és az álomvilág, az ösztönvilág, a tudatosan eltitkolt érzések terével. A kettő pedig egymásnak a görbe tükre, amit pontosan fog mutatni a koreográfia is. A reális tér a neoklasszikus tánc nyelvét használja, és az álomvilág a kortárs tánc nyelvén beszél, ame-

lyeket részben szürreális képek megjelenése színez. A két eltérő stílus találkozása teszi különlegessé, széppé és élethűvé a művet.» (Szavak helyett tánc. In: www.magyaropera.ro, 2014. december 9.)

„Jakab Melinda rendező-koreográfus és Jankó Zsolt karmester Mendelssohn zenéjéből indulnak ki, de továbbgondolják, modern hangeffektusokkal, zenei improvizációkkal, Henry Purcell és Ludwig van Beethoven zenéjével egészítik ki azt. A cselekmény három síkon mozog: a mesés, álomszerű tündérvilág, a szerelmesek története, illetve a komédiások viszontagságai fonódnak össze a színpadon. A neoklasszikus balett koreográfiájában különös hangsúlyt nyernek a duettek és a kartáncok.

»Az általános és örök nem alkalmas arra, hogy magával ragadja a nézőt akkor, ha nem forrósítja át a mindennapi múltó és változó élet« – vallja Jakab Melinda koreográfus. – »A tánc tiszta formái is csak üres keretet jelentenek önmagukban, életet kell lehelni ezekbe a könnyen megmerevedő formákba, és ezt a tartalmat az egyéni, a különös, a szabálytalan: a modern (kortárs) tánctechnika adja. A 21. században a színpadi táncművészetnek, ha magas színvonalú kifejezőeszközökkel kíván rendelkezni, a klasszikus táncrendszert el kell sajátítania, alkalmaznia, de el is kell térnie tőle, úgy és annyira, ahogy a tárgy, a műfaj, az érzelmek, a cselekmény megkívánják.

A fizikális táncosok közé tartozom, fontosnak tartom a tánc tech-

nikai mélységeit. Szeretek próbálni, tökéletesíteni a mozdulatokat, és nagyon alázatosan dolgozom, ha olyan művészi célt látok magam előtt, amivel azonosulni tudok, ami megihlet, amitől szárnyalok. (...)

A kortárs tánc ereje abból az energiából ered, amit a folyamatos kihívás, fizikai és pszichikai erőforrásaink ismétlődő provokálása gerjeszt. Ezt az energiát adjuk vissza a közönségnek, akit véleményem szerint egyre inkább érdekelnek a táncelőadások – és ehhez nem kell feltétlenül tájékozottnak lennie. A legnagyobb boldogságot az jelent számomra, amikor a művészetek világán kívül élő ember felismeri az alkotási folyamat értékét.«

A *Szentivánéji álom* egyik különlegessége, hogy az előadásban műkedvelő gyerekszereplők is fellépnek. Jelenlétüket indokolja többek között az, hogy szükségünk van új közönségre, amely érti a tánc nyelvét, képes arra, hogy ezen a nyelven kifejezze magát, a tánc- és mozgásszínházi előadások fogyasztójává válhat, vagy akár pályájául választhatja a táncot.” (Táncjáték William Shakespeare drámája nyomán. Koreográfusi koncepció, www.magyaropera.ro)

Egy későbbi előadás kapcsán olvashatjuk:

„A *Szentivánéji álom* »nem a párkapcsolatban megjelenő személyiség drámája, hanem látomásos mozgókép-mutatvány, melyben jelenségeként mutatkozik meg a személytelen társas ösztön. Kívülnézetben összeurópai tündérmese, belülnézetben csoportos mélylélektan« – írja a mű-

ről Géher István Shakespeare-szakértő. Shakespeare műve a klasszikus mitológia, a néphit, a vallás, a polgári gondolkodás és lényegében a reneszánsz kori filozófia naiv elemeit forrasztja csodálatos egységbe. A darabban mitológiai istenalakok, tündérek, egy királyi pár, ifjú szerelmesek, jámbor műkedvelő kézművesek keverednek össze egy bolondos éjszaka játékosan szövevényes bonyodalmaiban, mely végső soron a szerelem mindent legyőző szépségét, az ember örök létszeretét hirdeti. (*Maszkol*, 2015. április 9.)

Szereplők: Cîmpean Rareș, Bogoi Viorica, Cătălin Filip, Kálmán Róbert, Oprean Simina, Tókés Ioana, Ianc Florin, Bob Dan, Ciocan Raul, Popa Andreea, Székely Dániel, Hosu Sergiu, Rațiu Camelia, Katrinecz Erika, Pop Radu Valentin, Maja Liliana, Popescu Laurențiu, Preda Sever, Timofte Daniela, Barabás Júlia, Göllner Delia, Cristea Diana. Vezényel: Jankó Zsolt.

A sikeres megvalósítások örömébe sajnos öröm is vegyül.

Az év vége ismét gyászt hozott: operánk egykori megbecsült baritonja, Kónya Dénes Lajos hirtelen haláláról értesítettek a Grazi Opera hivatalosságai.

És a gyásznak még mindig nincs vége: 2015. január elején Kolozsvár gyönyörű hangú basszusa, Mátyás Jenő is csatlakozott az égi társulathoz.

Az új évet ismét Strauss-zenével ünnepli a társulat: a Horváth József karmester által összeállított és vezényelt hangverseny címe *Johann Strauss és barátai*. Strauss (apa és fia) zenéje mellett hallhattunk Brahms, Iosif Ivanovici,

Liszt Ferenc, Vittorio Monti és Franz von Suppé alkotásaiból is. Közreműködtek: a Kolozsvári Magyar Opera zenekara és balettkara, meghívtak a Kolozsvári Állami Román Opera magántáncosai, Andreea Jura és Dan Haja, valamint Vigh Ibolya magánénekes. A hegedűszólót Barabás Sándor, a cselőszólót Kostyák Előd játszotta. A koreográfia Felicia Șerbănescu vendégművész és P. Gabriela Rusu munkája.

Még egy jó hír, amely igazolja, hogy van utánpótlás: január 22-én új szereposztásban játszotta a társulat a *Szerelmi bájt*át: Fülöp Tímea, Hector Lopez-Mendoza, Balla Sándor, Mányoki László, Jordán Éva, Kovács Ferenc, Bogoi Viorica, Tóth Márton léptek fel. Rendező: Kürthy András, vezényel: Horváth József.

Operánk művészei szívesen működnek közre filharmóniákkal, akár karmesteri, akár vokális felkérést teljesítve. Karmestereink más műfajban is megmutathatják tehetségüket, tudásukat, énekművészeinknek is sikert hozhat vokálszimfonikus művek szólórészeinek megszólaltatása. Az alábbiakban egy ilyen „vendégszereplésről” tudósítunk.

A kolozsvári Filharmónia egy hónapos projektet hirdetett meg *Month of Young Musicians – Fiatal zenészek hónapja* cím alatt, amelynek keretében január 23. és február 26. között hatványozott figyelmet fordít a már »befutott« vagy karrierjük elején levő ifjú zenészekre. Január 23-án a »megfiatalodott« zenekar mellett három kiváló művész produkciójának tapsolhatott a közönség, Francis Poulenc *Stabat Mater* című szoprán szólóra, vegyes karra és zenekarra komponált alkotását szólaltatva meg. A karmesteri pódiumon a már többször megmérettetett és elismert Jankó Zsolt

állt, aki szimfonikus hangversenyeken a filharmónia zenekarát is többször vezényelte. Egyed Apollónia a Kolozsvári Magyar Opera csodás hangú szoprán szólistája is fellépett.

„Poulenc *Stabat Mater*ében a szoprán csupán három alkalommal énekel szólót, azaz csatlakozik az énekkari letétekhez. Ezen az estén, mindahányszor Egyed Apollónia tisztán csengő, drámai mélységeket és csendes áhítatot árasztó, teret és lelket betöltő, káprázatos szopránja felcsendült, élménypillanatot szerzett”

– írta a hangversenyéről a kritikus Kulcsár Gabriella.

Mint minden évben, 2015 februárjában is kiosztották a *Lya Hubic-díj*-kat. Ez alkalommal Albert Annamária, a Kolozsvári Magyar Opera örökös tagja vehette át a trófeát Adrian Pop zeneszerzőtől, a Gh. Dima Zeneakadémia oktatójától.

A budapesti Operaház és a Kolozsvári Magyar Opera közötti együttműködés keretében újabb vendégjátéokra került sor Budapesten.

„Két telt ház, közel 4000 néző látta Budapesten a Kolozsvári Magyar Opera vendégszereplését. Március 6-án és 8-án, az Állami Magyar Operaház meghívására Verdi *Luisa Miller* című művét tekinthették meg a nézők az Erkel Színház színpadán, olvasható a magyar opera közleményében. Pataki Adorján, Veress Orsolya és Szilágyi János kolozsvári művészek olyan helyi kedvencekkel léptek színpadra Verdi művében, mint Kolonits Klára, Károlyi Katalin, Kovács István és Busa Tamás.

„Egyre látványosabb eredményei vannak a 2006-ban megkötött együttműködési szerződésnek. Nagyon jó érzés megtapasztalni, hogy a kolozsvári társulat maga is úgy érzi, mintha hazajönne az Erkel Színházba, ugyanakkor az Erkel közönségének nagy száma is bizonyítja, hogy számít a vendégjátékokra. Nem a sztenderekkel és slágerekkel jövünk ide, hanem különleges művekkel, amelyek hiánycikk-számba mennek máshol. Mindezzel hozzájárulunk a magyar operaházak repertoárjának színesítéséhez. Ha csak középtávú terveinket nézzük, ez az együttműködés nem egy alkalmi fellángolás, hanem egy jövőbe tekintő koncepció-s tervre épülő közös munkafolyamat – nyilatkozta Selmeczi György karmester, a Verdi–Schiller-trilógia művészeti vezetője.

Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója is pozitívan értékelte a budapesti vendégszereplést, hangsúlyozva: a jelentős siker újabb garancia a hosszú távú együttműködésre. – A társulatnak többször lesz alkalma megjelenni a budapesti operaévdában, ezáltal is közelebb kerülve az európai operák vérkeringéséhez – mondta az igazgató.” (Budapesten turnézott a kolozsvári magyar opera. In: *Szabadság*, 2015. március 10.)

És még mindig Budapest...

A sajtó értesülése szerint Selmeczi György *Bartók–Pásztor-díj*-ban részesült.

„A magyar zenei szakma legrangosabb elismerésének számító kitüntetéseket a hagyományoknak megfelelően Bartók Béla születésnapján

nyújtották át a kitüntetetteknek a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen.”

A Kolozsvári Magyar Opera repertoárjának több évtizede részét képezik Kálmán Imre művei. Színpadra kerültek a *Cirkuszhercegnő*, *Marica grófnő*, *Cigányprímás*, *A csárdáskirálynő* és *A bajadér*. Az operettek mellett két összeállítást is láthatott a kolozsvári közönség: *A tatárjárástól az ördöglovasig* (1964) és *Szereti ön Kálmánt?* (1983).

Szinetár Miklós Kossuth-díjas rendező így nyilatkozik az operettszerző Kálmán Imréről: „Kálmán Imre muzsikájában nyomon követhető valami elementáris zsenialitás. Neki a zsenik panteonjában van a helye. Nem a mesteremberekében, nem abban a panteonban, ahol a különböző műfajok becsületes mesterei pihennek, hanem abban, ahol a zsenik nyugszanak.”

Operánk ezúttal *A bajadér* című Kálmán-operett újrendezésével jelentkezik.

„Egy operett-előadásban a legnehezebb, hogy minden eleme, tehát a látvány – jelmezek, mozgás, díszlet –, a zene és az ének összehangolva, egységet alkotva jelenjenek meg. *A bajadér*mál ráadásul különböző kultúrák keverednek. Minden összegyűl: magyar, francia, spanyol, indiai. De mi a közös bennük? Hogy mindannyian, nemzetiségükre való tekintet nélkül, emberek. Szeretnek, haragszanak, harcolnak, kibékülnek. Igen, *A bajadér* egy indiai herceg és egy francia énekesnő közötti szerelmi történet, de tulajdonképpen mégsem az, hanem egy férfi és egy nő szerelmi története. A cél tehát: megmutatni az Embert, mert abban a pillanatban, amikor egy személy érzelmeit és gondolatait látjuk, megtaláljuk benne önmagunkat. A fontos, hogy

emberekként kezeljünk mindenkit, és emberi érzéseket, emberi reakciókat mutassunk be, melyek ugyanazok egy cipőgyárosnál és egy hercegnél is. (...) A jó előadáshoz azonban szükséges egy jó szereposztás. A kiválasztásnál első és legfontosabb szempont számomra az volt, hogy előbb-utóbb csapattá váljunk. Olyan emberekkel szerettem volna alkotni, akik együtt és egymásért tudnak dolgozni és harcolni, egy közös cél érdekében. Bízom az embereimben, és egyikükben sem kellett csalódnom.” (Gombár Annamária rendező)

A szereposztás a következő: Szabó Levente, Fülöp Tímea, Rétyi Zsombor, Ádám János, Hary Judit, Barabás Zsuzsa, Plesa Róbert, Gergely Elek, Mátyóki László, Varga Attila, Sándor Csaba, Rigmányi István, Gergely Arnold, Kerekes Mária, Popovici Zsófia, Peti Tamás Ottó, Kovács Ferenc.

Az alábbiakban az előadás megvalósítói közül szólalnak meg, megfogalmazva, mit miért és hogyan képzeltek el.

Gombár Annamária kérésére Moravetz Levente átírta a darabot. Az átírás kapcsán a következőket jegyezte meg: „Csak úgy és csak azt szabad beleírni, amit az eredeti szerzők is úgy írtak volna meg, ha épp az jutott volna eszükbe. Azt pedig tudomásul kell venni alkotónak, nézőnek egyaránt, hogy ez egy mese. Mese felnőtteknek. Akik rendszerint magukkal hozzák gyermekeiket, unokáikat, akiknek könnyen lehet, hogy ez lesz az első színházi élménye. S az első élmény rendszerint egy életre szól. Itt dől el, hogy szeretni fogják-e a színházat.”

Incze G. Katalin, a darab karmestere a következőket nyilatkozta:

„Ma már nem írnak operettet, ezért úgy gondolom, hogy egy újabb történelmi műfajt viszünk színpadra Kálmán Imre *A bajadér* című műve által. Történelmi, hiszen az operett egy eltűnt és letűnt világ, az úgynevezett *belle époque* zenei tükré. Az 1800-as évek közepétől 1914-ig tartó időszakban Európát gazdasági és társadalmi biztonság jellemezte, mely több művészet terén megmutatja magát, köztük a zenében is. Így jelenik meg az operett, amely nemcsak a zenéhez értő emberek számára kellemes, hanem fülbemászó dallamainak köszönhetően könnyen felfogható, szélesebb körnek kellemes pillanatokat szerez, nosztalgizáló légkört teremt.

Kálmán Imrét *A bajadér* megírására az amerikai musical hangzásvilága ihlette, ezek pompája, dallamossága, energiája. Az átdolgozott szövegkönyvet követve mi is a musical felé tereljük az előadást. A pörgés, a dallamgazdagság magával ragadja a nézőket. A meglevő remek, fantasztikus karakterek mellé szükségessé válik a jó hangzás, így a bevett szokást követve a szerző más operettjeiből is megszólaltatunk betétszámokat. Bolyonganak a dallamok a szerző egyik operettjéből a másikba.

Általam hangszerelt hasonmúfajokhoz tartozó meglepetésekkel is készültünk. Hihetetlenül jó érzés egy ilyen zenekarral dolgozni, melynek tagjai minden műfajhoz felsőfokon értenek. Legyen szó operáról, operettéről, musicalről vagy épp szimfonikus zenéről – és még sorolhatnánk –, operaházunk zenekara bármelyik műfajban otthon érzi magát.

A közönség felkészülhet arra, hogy *A bajadér* cím alatt egy új darabot fog megismerni. Azoknak is új lesz az előadás, akik az elmúlt évtizedekben többször látták már az operettet, hisz még nekünk is az. Mint az előadás zenei vezetője, a zenei anyagot úgy irányítottam, hogy a szövegkönyvíró, valamint a rendező által megálmodott világot hitelesen vihessük színpadra. Az ebben való elmerüléshez kívánok mindenkinek nagyon jó szórakozást.”

„Izgalmas feladat koreográfusként egy olyan mozgásvilág megteremtése, mely a karaktereknek megfelelő zenevilághoz alkalmazkodik, erősíti azt. Mindig próbálok követni a zenét, hogy mit sugall, és használom a hozzá illeszthető táncstílus figurakészletét. *A bajadér*ban egyszerre több ilyen fonódik egybe: vannak néptánc-, társastánc-, kortárs elemek benne, illetve a balettkar közreműködésével egy más szint vihetünk a színpadi mozgásba. A zenei fonalat követve épül fel a koreográfia, de figyelembe veszem a különböző karaktereket, melyek szerencsére igazán változatosak ebben az operettben. A történet így válik sokszínűvé: vannak mókásabb, szerelmes vagy éppen plátói részek, ám összességében nézve a nő-férfi kapcsolatról szól végig. Igazi kihívás volt számomra, hogy ebben az érzelmekavalkádban karakterenként megtaláljam a megfelelő mozgásvilágot a Gombár Annamária által szabályozott kereteken belül.

Az én munkámnál a legfontosabb, hogy a rendező elvárásainak és utasításainak eleget téve, de közben nagymértékben szabad kezet kapva alakíthassam a mozgást. Az igazi örömet pedig az

okozza, hogy mindezt egy olyan társulattal tehetem, melynek tagjai nyitottak és kreatívak. Túl tudnak lépni az előre megírt mozgássorozaton, hozzátesznek ehhez, így együtt alakítjuk ki a koreográfiát, megalkotva a nézők elé táruló látványvilágot.” (Antal József koreográfus)

„A tér megalkotásakor legnagyobb hangsúlyt a letisztult formák keresésére fektettünk. Egyfajta minimált kerestünk, mely bizonyos hangulatokban megtöltődik színekkel, gazdag motívumokkal, egy teret, mely egyszerre tud klasszikus, de mindemellett burzsuj is lenni, imponálva ezzel, de nem harsányan téve ezt. A vörös, a fekete és az arany kontrasztja dominál a díszletben, antik és a minimál lélegzik egyszerre, a múltat idéző hangulatok fel-feltűnnek a modern elemek mellett, még inkább emelve a különös atmoszférát, mely egyszerre indiai és európai jegyeket is hordoz. A tér így nem lett egy iszonyúan beépített erődtémény, hanem egy könnyen mozduló, légies rendszer, mely színeiben, formáiban komplex, de mégis hibrid, a sokszínűséget magában hordozó világ, ahol a pompa és az erotika dominál...” (Polgár Péter díszlettervező)

„Jelmezeimmel az 1920-as évek hangulatát kívánom visszaadni. Azonban nem csak erre kellett figyelnem, hiszen több kultúra keveredik a történetben, így a spanyol fekete-vörös, fodros ruhák is megjelennek a színes, gyöngyös indiai szarík és a nagyestélyik mellett. Az indiai vonalat rengeteg szín, fejdíszek, turbánok, gyöngyös, hímzett ruhák jellemzik – nagyon varázslatos szerintem, hogy sok szín kerül egymás mellé, de ezek mégis harmóniában vannak. A 20-as éveket sok kiegészítővel, hosszú kesztyűkkel, kalapokkal, világos színek-

kel visszük színpadra, melyek korabeli sminkekkel és frizurákkal egészülnek ki.

Csak úgy tud megélni egy kép, ha minden részlet autentikus. Összhangban kell legyen a történet és a jelmezek, a díszlet – színekben és kormegjelenítésben is. A leglényegesebb azonban talán mégis az, hogy ne csak simán felöltöztessenem a szereplőket, karaktereket, hanem hogy a történetet erősítsem a jelmezekkel, könnyebben emészthetővé és érthetővé tegyem a közönség számára. Ha ez sikerül, akkor elértem a célokat.” (Ledenják Andrea jelmeztervező)

Március folyamán a társulat újra bemutatta *A bajadér* című Kálmán-operettet. A szereposztás teljesen új: Szabó Levente, Balázs Barbara, Rétyi Zsombor, Ádám János, Székely Zsejke, Fülöp Tímea, Plesa Róbert, Gergely Elek, Mányoki László, Varga Attila, Sándor Csaba, Rigmányi István, Gergely Arnold, Kerekes Mária, Popovici Zsófia, Peti Tamás Ottó, Kovács Ferenc. Fellép a Kolozsvári Magyar Opera ének-, zene- és balettkara.

„*A bajadér* bemutatója után Szép Gyula, az intézmény igazgatója kifejtette: fontosnak és nélkülözhetetlennek találja Kálmán Imre operettjeit a repertoárban. A nagyszámú fiatal fellépő – az igazgató szavaival élve – mély vízbe ugrott, de mindent belevadva sikeresen úszott ki, büszkeséget szerezve az intézménynek. Gombár Annamária merész kivitelezése megérdemelte a külön kiemelés, hiszen a Moravetz Levente által átdolgozott szövegkönyvre egy olyan látvány- és történet-, illetve mozgásvilágot épített fel az alkotókkal, amely elvárásolta a nézőket – de a művészeket

is. (A Kolozsvári Magyar Opera közleménye: Húsvét vasárnapján is Bajadér. In: *Szabadság*, 2015. április 2.)

Következzen egy pár jelesebb esemény krónikája.

Amint láthattuk előbb is, számon tartjuk jelen és volt tagjaink sikereit, hírt adunk elismerésükről, kitüntetéseikről.

Intézményünk egykori tagja, Kiss B. Atila rangos elismerésben részesült Magyarországon, tagja lett a Magyar Művészeti Akadémiának. Nekünk ez külön öröm, hiszen úgy gondoljuk, az elismerés kicsit Kolozsvárnak is szól.

Egy-egy gála nem kötődik feltétlenül egy bizonyos eseményhez. Ennek értelmében április 16-án az opera- és operettirodalom legszebb áriáiból összeállított gála várta a hallgatóságot. Ennek keretében Mozart, Kodály, Erkel, Leoncavallo, Lehár és Kálmán műveiből válogatott a két karmester: Selmeczi György és Kulcsár Szabolcs. A gálán felléptek: Kele Brigitta, Sándor Árpád, Szilágyi János, Pataki Adorján, Egyed Apollónia, Veress Orsolya, Balázs Barbara, Vigh Ibolya, Hary Judit, Szabó Levente, Ádám János és Madarász Lóránt.

Az opera ismét műsorra tűzi Selmeczi György *Bizánc* című operáját, melynek két főszereplője Kele Brigitta és Pataki Adorján – adta hírül a kolozsvári napilap. Megragadjuk az alkalmat és hírt adunk arról, hogy Kele Brigitta a New York-i Metropolitan Operával írt alá szerződést a 2016/2017-es évadra, ahol Puccini *Bobéméletében* Musetta szerepét éneklí majd. A világhírű szoprán rendkívül széles repertoárral bír, amelyre a korok és stílusok sokszínűsége pályakezdése óta jellemző. Kolozsváron a közönség a *Bizáncban* láthatja újra,

amely ebből az alkalomból leckeelőadás lesz.

Június 12. és 21. között zajlik Miskolcon a Bartók Plusz Operafesztivál, melyen kiemelkedő jelentőségű előadások szerepelnek.

Bartók Béla két színpadi alkotása is szerepel a fesztiválon: a kolozsváriak különleges, színháztörténeti jellegű előadása, *A kékszakállú herceg vára*, amely az 1918-as ősbemutató díszleteinek rekonstrukciójában játszódik (alább részletesebben is foglalkozunk ezzel az előadással), a másik Bartók-mű *A fából faragott királyfi* balett, melyet ezúttal bábjáték formájában vittek színre. Az előadás a miskolci Csodamalom Bábszínház produkciója.

A Magyar Opera Művészeti Titkárságának közleménye szerint musicalsztár fog fellépni a *Báthory Erzsébetben* április 26-án, mégpedig az Artisjus-díjas Szemenyei János, aki Waltert alakítja majd. Az előadás a Szabad Tér Színház és a Kolozsvári Magyar Opera együttműködésével született meg, és azt a hagyományt folytatja, amely a magyar történelem és kultúra meghatározó személyiségeit a kortárs magyar szerzők új művein keresztül állítja a figyelem középpontjába.

A megújulás jegyében mutatta be Kodály Zoltán *Háry János* című daljátékát a Kolozsvári Magyar Opera Szabó Emese rendezésében. A rendező a sajtótájékoztatón megjegyezte: Háry János a jelenkor emberét szimbolizálja, magában hordozza azt a fajta fantáziavilágot, amely nélkül szegény, kopár és szürke lenne a valóság. – Ezt a művet csak úgy lehet színpadra vinni s a történetet elmesélni, ha közben aktualizáljuk: fontos, hogy a ma embere milyennek érzi a valóságot, hogy milyenek az ál-

mai, a vágyai, az illúziói, a képzelete – hangsúlyozta a rendező. Az előadás karmestere Kulcsár Szabolcs, a díszleteket vendégművész, a németországi Ralph Zeger, a jelmezeket pedig Szabó Emese tervezte, koreográfus: Jakab Melinda.

Emlékeztetjük az olvasót, hogy a *Háry János*sal nyílt meg 1948. december 11-én a Népopera. Azt az előadást dr. Gróf László rendezte, segédrendezője Török Sándor volt. A díszleteket Szakács György, a jelmezeket Szopós Klára tervei szerint készítették. Az előadás huszonhárom év szünet után került újra színpadra. Szabó Emese fontosnak tartja a történetben Háry János életigenlését, optimizmusát, életörömét. Szerinte a darab arról szól, hogyan tudunk sírva kacagni önmagunkon, együtt élni a nyomorúságunkkal. Ami a jelmezeket illeti, a jelen színeit, napjaink emberének maszkját, öltözetét igyekezett közelebb hozni a közönséghez.

Az előadás kettős szereposztásban került színre: Sándor Árpád, Sándor Csaba (Háry János). Egyed Apollónia, Veress Orsolya (Örse), Molnár Mária, Székely Zsejke (Mária Lujza), Ádám János (Ferenc császár, Napóleon, bíró), Pataki Enikő, Hary Judit (császárné), Madarász Lóránt (Ebelasztin lovag), Szilágyi János (Marc bácsi, kocsmáros), Gergely Elek, Marosán Csaba (diák, magyar silbak, lakáj, strázsa, Dufla generális), Rétyi Zsombor, Farkas Lóránd (Krucifix generális, Burkus silbak), Ádám Éva, Chiuariu Livia (Melusina grófné), Fülöp Tímea, Mányoki Mária (Estrella báróné) F. Zs.: *Háry János* az operában – „sírva kacagni önmagunkon”. *Szabadság*, 2015. május 12. nyomán.

A kolozsvári médián kívül több intézmény is segít a magyar opera előa-

dásainak és művészeinek népszerűsítésében. Az egyik ilyen intézmény a Györkös Mátyás Emlékház, amely több zenei eseménynek is színhelye. Ennek értelmében „A Kolozsvári Magyar Opera szopránja, Barabás Zsuzsa volt a Györkös-emlékház májusi ZeneSzó rendezvényének vendége. A művésznőt, aki megkapó őszinteséggel vallott szépen ívelő pályájáról és az előtte álló kihívásokról, Horváth Zoltán zongoraművész, a rendezvény ötletgazdája faggatta” – áll a tudósítás fellevezetőjében. A művésznő megosztja velünk a pályaválasztás titkát: Halmos Katalin, a Báthory-líceum zenetanára erősítette meg benne a gyermekkori elhatározást: énekesnő lesz. A konzervatórium elvégzése után előbb az opera énekkarába került, aztán szorgalmas és lelkiismeretes munkájának köszönhetően előbb kisebb szerepeket kapott, majd lassan beletanult elsősorban a drámai repertárba, hangja ugyanis erre predesztinálta. A művésznő elmondta azt is, hogy tanuláskor előbb átnézi a kérdéses szerepet, esetleg meghallgatja felvételről, de nem vállal el olyan szerepet, amelyről úgy érzi, hogy nem megfelelő a hangjának. Tudatában van annak is, hogy a néző mindig a maximális teljesítményt várja el az énekesektől. A kolozsvári társulatra mint biztos háttérre tekint. Szeretne minél több jó operarendezővel együtt dolgozni, aki „ért a hangtechnikához, és tud bánni az énekesekkel”, továbbá sajnálja, hogy bonvivánhiány miatt nehezen jön össze egy kolozsvári operettbemutató.

Évadzárás előtt rendkívüli előadással örvendezteti meg közönségét a Kolozsvári Magyar Opera június 25-én – áll az opera közleményében. A Franciaországból érkező Sébastien Lemoine

Almaviva grófot, míg Amélie Robins Susannét alakítja az évad utolsó előadásában, a *Figaro házasságában*. Mindketten az Armel Operafesztivál díjazottjai.

Egy másik tudósítás szerint Igor Sztravinszkij *Tavaszi áldozat* című balettje zárja a STEPS – Nemzetközi Kortárs Fesztivált június 21-én.

Az előadás reklámanyagában olvashatjuk:

„Igor Sztravinszkij mindenki másnál ékeesebben példázza a 20. századi komolyzene stílárís sokféleségét. Első nagyszabású műve, az 1910-es *Tűzmadár* egzotikus töménységű utóromantikus mű, amely sokat merít Sztravinszkij tanára, Rimszkij-Korszakov zenéjéből. Három évvel később kolosszális zenekari darabjával, a *Tavaszi áldozat* című balettel már sokkolja a közönséget.

Újszerű ritmusrendszere által a *Tavaszi áldozat*ban a zene minden egyes alkotóeleme önálló életre kel. Sztravinszkij »ritusát« most a 21. század szemszögéből újragalmazva láthatjuk: mit jelenthet a megváltás, a feláldozás és az áldozattá válás a mai kor emberének. Egy közösség, ami lassan felemészti önmagát, felszámolja a múltat, de nincs helyette semmiféle jövőképe, így nem marad számára más, mint áldozattá válva bizonyítani létezésének és halálának értelmét. A balett azon az ősi mítoszon alapul, amelyben pogány áldozat által a törzs vénei és bölcei följárlanak egy szüzet a tavasz istenének.” (Tavaszi áldozat az operában. In: *Szabadság*, 2015. június 19.)

Lassan vége a 2014/2015-ös évadnak. Ha számadást készítünk, mindjárt azzal kezdhethetjük, hogy az opera gazdag évadot zár: hét bemutató, hat magyarországi kiszállás, gyermekeknek és felnőtteknek szóló programok színesítették.

A *Szabadság* napilap 2015. augusztus 11-i száma átveszi az *Adevärul* honlapján közzétett bráilrai Hariclea Darclee Nemzetközi Énekverseny díjazottjainak névsorát. A zsűri különdíját Egyed Apollónia, a Kolozsvári Magyar Opera magánénekese kapta.

A Kolozsvári Magyar Opera sokszor szerepel együtt a budapesti Operaházzal. Ebből az alkalomból is együtt vesznek részt a Milánói Világkiállításon.

„A Milánói Világkiállítás idején nagyszabású magyar kulturális-művészeti rendezvénysorozatra kerül sor Milánó városában és számos közeli helyszínen. Ennek része az a három opera-előadásból álló sorozat, amely a magyar operaművészet Bartók utáni korszakait hivatott bemutatni.

A műfaj legfontosabb intézményeinek – Kolozsvári Magyar Opera, budapesti Magyar Állami Operaház, Zeneakadémia – egy-egy produkcióját félszcenikus formában láthatja a milánói *Il Triennale* közönsége, mindhárom esetben a Rádiózenekar közreműködésével.

Szeptember 1-jén Lajtha László *A kéke kalap* című vígoperájának és Vajda János *Leonce és Lénájának* keresztmetszetét mutatják be, neves énekesek, többek között Kertesi Ingrid, Kolonits Klára, Pataki Adorján, Laczkó Vass Róbert és Daróczi Tamás felléptével. Ezt követi szep-

tember 3-án Selmeczi György *Spiritiszták* című, olasz nyelvű operája, amelyben Pasztircsák Polinát, Pataki Adorjánt, Sándor Árpádot, Cser Krisztiánt és Kovács Istvánt láthatja a közönség.

Végül szeptember 5-én kerül sor Eötvös Péter *Lady Sarashina* című

művére, nemzetközi szereposztásban, a Zeneakadémia produkciójában. Karmesterek: Kovács János, Selmeczi György és Vajda Gergely.” (Milánóban a Kolozsvári Magyar Opera. In: *Szabadság*, 2015. augusztus 26.)

Wagner-vígopera: *A szerelmi tilalom*

2015/2016

■ Vígoperával indítja 2015/2016-os évadát a Kolozsvári Magyar Opera: Richard Wagner *A szerelmi tilalom* című művét Szabó Máté magyarországi rendező viszi színre, az országos bemutató szeptember 24-én lesz. Wagnernek ezt a fiatalkori operáját nem játszották még Magyarországon, sőt, Kelet-Európában sem. Szép Gyula, az opera igazgatója a sajtótájékoztatón elmondta, hogy a darabot a budapesti Operaházzal közösen választották ki, hiszen egy év múlva lesz Shakespeare halálának négy századik évfordulója, a librettó pedig a nagy drámaíró *Szeget szeggel* című színműve alapján íródott. A rendező megjegyezte, hogy az opera egyfajta bizonyossága annak, ahogyan Wagner „német módjára vágyik olasznak lenni”.

A Wagner-darab műfaji meghatározása *Große komische Opera* (Nagy vígopera), a zeneszerző életművében mindössze kettőt találunk: *A niürnbergi mesterdalmnokokat* (1868) és *A szerelmi tilalmat*.

„A rendező a 16. századi Palermóban játszódó történetet a 20. század húszas, harmincas éveinek Amerikájába, az alkoholtilalom idejére emelte át, a szöveget pedig többnyire köznapivá változtatta, hogy a zsánervilági milióbe illeszkedjen. Egy másik kulcsszó a közvetlenség, ezt szolgálja a Cziegler Balázs által tervezett díszlet – az alkotót tavaly az év díszlettervezőjévé választot-

ták Magyarországon –, amelyhez kiválóan illeszkednek Tihanyi Ildikó jelmezei.

Szép Gyula megjegyezte: az utóbbi időszak az opera egyik legköltségesebb produkciója díszletek és jelmezek szempontjából a mostani, Kosztin Áron igazgató pedig, aki a gyártási folyamatokat irányította, a szólistaszerepek nehézségére utalt. (...) Az előadás szereplői: Balla Sándor (Friedrich, szicíliai helytartó), Szabó Levente (Luzio), Pataki Adorján (Claudio), Egyed Apollónia (Isabella), Barabás Zsuzsa (Mariana), Szilágyi János (Brighella), Sándor Csaba (Danieli), Jordán Éva, Hary Judit (Dorella), Rétyi Zsombor (Pontio Pilato). Vezényel Selmeczi György, közreműködik az opera ének-, zene- és balettkara.

Az opera további terveire is kitért Szép Gyula a sajtótájékoztatón, elárulta, hogy a tavalyi Bánffy Miklós Napok sikerén felbuzdulva ezúttal Janovics Jenőre emlékeznek: operagálával, kiállítással, *A tolonc* című film vetítésével, valamint operettbemutatóval (ez utóbbi szöveggönyvét Demény Péter írja, a főszerepet pedig Bogdán Zsolt színművész játssza majd). Egy következő produkcióval, az *Árgyélus királyfival* elsősorban a kisgyermeket szólítják meg, majd március második felében tervezik bemutatni Camille Sanit-Saëns francia zeneszerző 1876-ban komponált operáját, a *Sámson és Delilát*. Musicallal zárják az évadot, egyelőre

zajlanak az egyeztetések annak kapcsán, hogy a *West Side Story* lehessen ez. A budapesti Operaházzal együttműködve hozzáfognak továbbá Ruzitska József *Béla futásának* színpadra állításához – a darab az első erdélyi dalmű, amely Kolozsváron íródott, és itt is mutatták be.” (F. Zs.: Évadkezdés Szerelmi tilalommal. In: *Szabadság*, 2015. szeptember 18.)

Üdvözlendő a kezdeményezés, miszerint egy „fajsúlyosabb” bemutató előtt felkészítik a közönséget a mű megértésére és befogadására.

„Selmeczi György vezetésével jelmezes, zenei magyarázatokkal egybekötött rendhagyó előadásra várja diák és felnőtt nézőit október 4-én, vasárnap délelőtt 11 órától a Kolozsvári Magyar Opera – tájékoztatnak közleményükben az intézmény munkatársai. Reménykednek abban, hogy hatalmas felfedezés lesz a közönség számára Wagner vígoperája, a *Szerelmi tilalom*, a mű ugyanis »még sosem járt magyar operaszínpadon.« (...)

Richard Wagner művének librettója Shakespeare *Szeget szeggel* című színműve alapján készült, amelyben egy erkölcscsászár zsarnok ütközik össze Palermo népével. A középpontban egy álszent német kormányzó áll, akinek eltökélt célja megboláztatni a szicíliai erkölcsöket. Egy apácanövendék veszi fel a harcot a helytartóval és megszorításával, az általános felfordulásnak pedig egy fékevesztett karnevál után a király visszatérése vet véget.” (Selmeczi György leckeelőadása a Szerelmi ti-

lalomról az operában. In: *Szabadság*, 2015. október 1.)

És a kritika:

„A múlt héten mutatta be a *Szerelmi tilalom* (*Das Liebesverbot*) című Wagner-operát a Kolozsvári Magyar Opera. Az esemény elsősorban azért számított rendkívülinek, mert a német zeneszerző olyan művét vitték színre a sétatéri színpadon, amely csak a beavatott operakedvelők számára ismert, de megkockáztatnám, sokan még közülük sem tudnak róla. Nem csoda, hiszen nem szokványos Wagner-operáról van szó. Érdeklődéssel utaztam Kolozsvárra, hogy megnézzem az előadást, amely több meglepetéssel is szolgált. Ha korábban hallottam volna részletet ebből a műből, egészen biztos, nem ismertem volna fel a szerzőjét, mert dallamvilága az olasz operák stílusát követi. Sokkal inkább Verdire vagy Donizettire tippeltem volna. Nem túl eredeti mű, talán ez is hozzájárult 1836-os bemutatójának bukásához és a darab feledésbe merüléséhez. Ebben a Wagner-operában nyoma sincs komorságnak, filozófiának. Habkönnyű, dús cselekménye megfelelő alapot biztosít a vígoperai hangulat megteremtéséhez.

Egyik kellemes meglepetést az előadás kidolgozottsága jelentette számomra. A bukaresti Enescu-fesztivál intenzív koncertdömpingje után kissé tartottam a hirtelen színvonalváltástól, de felüdülést jelentett a Kolozsvári Magyar Opera fiatal társulatának kiforrott produkciója. Emlékezetemben még elevenen él az intézmény 2000-es évek eleji mélyre-

pülése, amikor botrányosan gyenge előadásokat láttam. Többéves kényszerű távolmaradás után örömmel kell megállapítanom, hogy generációváltás történt a társulatban és a zenekarban egyaránt, ami örvendetes színvonal-emelkedést hozott.

Élmény volt magyar nyelven végighallgatni egy operát, amire előben – ha nem csal emlékezetem – először kínálkozott lehetőségem, hiszen most már Budapesten sem szokás eltérni a mű eredeti nyelvétől. Az európai dalszínházak egyre kevésbé dolgoznak saját erőforrásokból, mindenütt gyakori a vendégénekesek meghívása. A sétatéri intézmény ezúttal saját énekesiből építkezve vitte színre a *Szerelmi tilalmat*, ami jelzi, hogy további fejlesztéssel és erősítéssel nemzetközi figyelmet is megérdemlő társulatot lehetne építeni a hazai dalszínházakat sújtó általános nehézségek ellenére. A Kolozsvári Magyar Operában egyre magabiztosabban hívja fel magára a figyelmet egy fiatal énekesi gárda, amelyet jó rendezőkkel együtt dolgoztatva, kiemelhetik az intézményt a hazai dalszínházak sorából.

Egyetlen kulturális intézmény sem dúskál pénzben, az állami támogatás pedig vélhetően nem fog nőni, ezért a társulat nyújtotta lehetőségek maximális kihasználása elsősorban a vezetőség leleményességétől, rugalmasságától és főként hozzáértésétől függ. Ennek alapja is adott, s a *Szerelmi tilalom* bizonyítja, hogy az elmúlt bő évtizedben jó irányba mozdult el az opera. A társulat felzárkózott a hazai dalszínházak átlag színvonalához, a továbblépéshez azonban elengedhetetlenül szüksé-

ges az énekesek színészi képességeinek fejlesztése. Ha szétnézünk a világban, már legalább két évtizede azt látjuk, hogy az operában nem elég énekelni, a színészi munka ugyanolyan fontos. Az opera totális színház, ahol az éneklést nem szabad elhanyagolni a karakterformálás javára, de önmagában a szép ének sem elég érvényes a közönség számára élvezhető előadások létrehozásához.

Ebbe az irányba való törekvés felfedezhető a *Szerelmi tilalomban* is, de a vígoperákra jellemző komikum hathatósabb érvényesüléséhez további pallérozásra szorul az énekesek színészi tudása. Ez az írás ugyan nem operakritika, de említést érdemel Egyed Apollónia, aki fiatal énekművészként hiteles Isabellát alakított, és vokális szempontból is nehéz szerepét összességében sikerrel oldotta meg. Az előadás legerősebb jelenetét az ő és a szicíliai helytartót alakító Balla Sándor bariton duettje képezte, amelyben utóbbi ocsmány zsarolással próbálta meghódítani a kiszolgáltatott Isabellát. Az atipikusan happy enddel végződő mű alapján készült két és fél órás kolozsvári produkció észrevétlenül telik el, ami a bemutató előtti intenzív próbafolyamat eredményességét dicséri.

A kellemetlen meglepetésekről is szólnom kell. Évadkezdő bemutaton arra számítottam, hogy megtelik a nézőtér, főleg, hogy ilyen zenei kuriózumnak számító előadással rukkolt elő az opera. Ehelyett sok üres szék maradt, amiből azt feltételezem, hogy az előítéletek meglehetősen nagyok az intézménnyel szemben, ezért az operának jobban

oda kell figyelnie az egykor elveszített bizalom visszaszerzésére. Mert most már van mivel.” (Borbély Tamás: Meglepetések az operában. In: *Szabadság*, 2015. október 3.)

Az intézmény elvitte a Wagner-operát Budapestre, ott az Erkel színházban mutatták be 2017-ben. Kénytelenek vagyunk előreszaladni az időben, mert így tisztábban láthatjuk a mű kritikai megítélését annál is inkább, mivel Kolozsváron nem jelent meg érdemi kritika az előadásról.

A rendező Szabó Máté ekkor (2017. január 4.) a következőket nyilatkozta: „Ha az egészet tekintve nem is tudatos dramaturgiával van dolgunk, mely sokszor alárendelődik a szólamigénynek, a kotta minden egyes hangja társítható egy szereplő valamely mozzanatával. Ez persze alapigény, mivel azonban komédiáról van szó, az a célom, hogy a játszó énekesek éljenek a zenekari árokból kapott lehetőségekkel, képesek legyenek különválasztani, mely szólamok világítják meg éppen az ő karakterüket. Gondolatilag pedig érdemes minél nagyobb szélsőséggel felmutatni a hipokrizis antitézisét, ami nem egy gyógyszergyári termék, csak dőrén hangzik, szóval csúfot kell űzni abból, ahogyan elhazudjuk emberi lényegünket, leradírozva ezáltal magunkat az igazság térképéről.”

Idézzük az operáról Budapesten megjelent két kritikát.

„Wagner első színpadi alkotása-it a szakma nem tekinti az életmű kanonikus darabjainak, és a mester is ellentmondásos érzelmekkel viszonyult szárnypróbálgatásaihoz. Legtöbbször nyilván a *Rienzi*t tartotta közülük, mely meghozta számára

az első jelentős sikert. A *Tündéretket* sohasem adatta elő, de *A szerelmi tilalom* partitúráját is sűrű bocsánatkérések mellett ajándékozta II. Lajos bajor királynak. Az utókor nagyrészt osztja a szerző ítéletét, hiszen, míg a *Rienzi*t időről időre elő szokták adni mint Wagner-ritkaságot, addig a mester előző két operájával meglehetősen mostohán bánik az utókor. Pedig az Operaház Shakespeare évada alkalmából az Erkel Színházban egyetlen alkalommal előadott *A szerelmi tilalom* sokkal jobb opera, mint amit Wagner és a szakma ítélete sejtetni engedne róla. A darab zenei világa persze távol áll a nagy Wagner-darabok fenséges pátosától, de a jelenetek többsége remek vígoperai hangulatot teremt. Igaz, itt még szó sincs eredeti és újszerű zenei dramaturgiáról: a darab zenéje elsősorban az olasz *opera buffa* hagyományából merítő élénk, pezsdítő és szórakoztató muzsika.

A Nyitány kifejezetten jól sikerült, könnyed hangvételű operazene csörgődobbal, triangulummal és kasztanyettákkal. Ennek első perceiben egy kedélyes téma ragadja magát a hallgatóságot, amely a darab folyamán többször is visszatér: ez lesz a későbbiekben a karneváli zene, amelyet a Nyitányban hirtelen szakít félbe egy ereszkedő téma. Utóbbi a szerelmi tilalommal kapcsolódik majd össze, rendre akkor fog a darabban visszatérni, amikor a helytartó és emberei fellépnek a mulatozó, enyelgő sokasággal szemben. Ezután jelenik meg a harmadik lényeges motívum, amely a későbbiek folyamán Friedrich sóvárgását fejezi ki. Magasba törő,

fokozatosan emelkedő, ugyanakkor lezáratlan ütemeivel ez a dallam már előrevetít valamit a későbbi nagy zeneszerző monumentális stílusából. Az egyes jeleneteket azonban még feltűnően szakítják félbe a recitativikus, sőt prózai részletek, ily módon az opera nagyobb zenei egységei élesen elkülönülnek egymástól. A zenei anyag jelentős részét teszik ki az olaszos együttesek, amelyek elég terjedelmesek. Ha ezeket és a recitativikus részeket egy jó stílusérzékkel rendelkező dramaturg vagy karmester ügyesen meghúzza, akkor egy szórakoztató, könnyed hangvételű vígoperát kapunk, fülbemászó dallamokkal.

Maga a libretto bohózáttá egyszerűsítette Shakespeare *Szegett Szeggel* című »keserű komédiáját«. Wagner átíratában a történet Bécs helyett Szicíliában játszódik. Wagner az *opera buffa* szokásos sablonjait alkalmazva, de alapjában véve jól működő szövegkönyvvé alakította Shakespeare drámáját. A Kolozsvári Magyar Opera tehát nem pazarolta érdemtelen műre energiáit, amikor *A szerelmi tilalom* bemutatása mellett döntött.

Az előadást rendező Szabó Máté a cselekményt az 1930-as évekbe helyezte. A látványos díszlet egy elvont teret ábrázolt, amely kis átalakítással bárként, a kormányzói palota termeként vagy a kolostor udvaraként funkcionált. (Képi megjelenésében egyébként a rendezés olykor a musical-előadások hangulatát idézte.) Ezek a jellemzők önmagukban véve akár egy ígéretes előadás kellékei is lehetnének, Szabó Máté rendezésének azonban sajnos több félresike-

rült megoldása is volt. A legproblématisabbnak közülük azt tartom, hogy a dialógusokat csak kisebb mértékben kurtították meg, holott az énekesek prózamondása látványosan gyengére sikeredett. A Csákovics Lajos fordította librettóba utólag beleírt poénok csak tovább rontottak a helyzeten, azok előadása pedig meglehetősen lapos és hatástalan volt. Nem mintha a műfordítás minőségével lett volna a probléma: Csákovics jó irodalmi érzékkel megalkotott, gördülékeny magyar szövege prozódialógusok sem dőcögött. Nem sikerült azonban ötletesen előadatni az énekesekkel a – vélhetően a rendező instrukciói nyomán a szövegbe írt – poénokat (például azokat, amelyekben a szereplők maguk is azon értetlenkedtek, hogy voltaképpen versben, rímekben beszélnek). A rendezőnek a színészvezetést sem sikerült hitelesen megoldania, az énekesek pedig eléggé egyoldalúan formálták meg a szereplőket. A produkció látványvilága meglehetősen egysíkú volt, hiszen végig ugyanazt a díszletet láthattuk. Az együttesek tablószerű beállításai jól sikerültek, de a rendező túlságosan is statikusan kezelte az énekkart. Voltak ugyan jó ötletek, de a gördülékeny és szellemes miskolci *Don Giovanni*, valamint a jól átgondolt operaházi *Doktor Faust* rendezése után Szabó Máténak ezúttal nem sikerült egy minden részletében hatásos produkciót megvalósítania.

A rendezés hiányosságaiért az énekesek teljesítménye sem kárpótolt. A színpad hátsó részén énekelve szinte valamennyien igen gyengén hallatszottak, ráadásul majd minde-

gyikük küszködött kisebb-nagyobb technikai nehézségekkel. A Claudiót éneklő Pataki Adorján hangja lassan melegedett be, és az előadás első felében erőtlenül, fáradtan szólt. Olykor kisebb intonációs problémái is akadtak. Az est második felében valamivel jobb, ám korántsem ideális teljesítményt nyújtott. A Luziót éneklő Szabó Levente is intonációs ingadozásokkal és számos gikszerrel énekelt. Ugyanakkor jól komédiázott, aminek köszönhetően ő aratta a legnagyobb közönségiskert.

A Ponzio Pilato szerepében fellépő Rétyi Zsombornak a prózai részekben előadott poénjai nem sikerültek jól, vokális teljesítménye pedig egyenetlen volt. A Friedrichet alakító Balla Sándor baritonja viszont az egész előadás alatt magabiztosan és kiegyenlítően szólt (igaz, hangi korlátait nem feszegette a szerep). Színeszileg is elfogadható teljesítményt nyújtott. A Brighella szerepében színpadra lépő Szilágyi János jelentős basszus hang birtokosa, éneklése azonban dinamikailag elég kidolgozatlan, szerepformálása pedig kevésbé árnyalt volt (többnyire jól komédiázott). A legfigyelemreméltóbb teljesítményt Egyed Apollónia nyújtotta Isabella szerepében. Szép színű, hajlékony szoprán hangon énekelt, érzelmileg is hatásosan azonosult szerepével. Barabás Zsuzsa Mariana kisebb szerepében szintén színvonalas teljesítményt nyújtott, törekeny, szánni való asszonynak ábrázolva a figurát. Hary Judit Dorellája meggyőző karakteralakítás volt, és az énekesnő tisztességes vokális teljesítményt nyújtott.

A kisebb szerepek alkotói közül Sándor Csabát emelném még ki, aki Danieli figuráját biztos színpadi jelenléttel és egyenletes vokális teljesítménnyel interpretálta.

Az énekkarra a darabban nagy feladat hárul, amit a kórus szépen teljesített. A nyitóképben kifejezetten frissen és üdén szóltak, de az este további részében is sikerült nekik igazi vígoperai hangulatot teremteni. Selmeczi György kezei alatt a zenekar is üzembiztosan muzsikált, jellemzően a lendületesebb részeket interpretálva a leghatásosabban.

Az Erkel Színház nézőtere elég foghíjas volt az este folyamán, és a szünet után sokan távoztak a színházból. Aki azonban ott maradt, lelkesen ünnepelte a produkciót, ami vélhetően nemcsak a művészeknek, hanem magának az operának, Wagner fülbemászó dallamainak is szólt. Mert *A szerelmi tilalom* – ha nem is ér fel a nagy Wagner-operákhoz –, azért nem jelentéktelen darab, kellemes, üde előadást lehet belőle csinálni. Ezen az estén ez csak részben sikerült.” (Péter Zoltán: Limonádé Wagner módra. Wagner Szerelmi tilalom című operájának hazai ősbemutatója az Erkel Színházban. Kritika, In:www.operaportal.hu. A fotókat Pályi Zsófia készítette.)

Lássunk egy másik kritikát is.

„Ha volt pillanat Richard Wagner életében, amikor azzal a gondolattal kacérkodott, hogy a német Rossini váljon belőle, úgy ez csakis 1835-36 fordulóján lehetett. Ugyanis ekkor komponált a *Szeget szeggel* nyomán »nagy vígoperát«: *A szerelmi tilal-*

mat, amely a magdeburgi bemutatót követően bő száz esztendőre teljes feledésbe merült – a korai művét utóbb érezhetően restellő Wagner szándékának szellemében. Jóllehet, ez a vígopera máig élvezhető, ha némiképp hosszadalmas is, ez derült ki a Kolozsvári Magyar Opera produkciójából, amely szeptember végén egy estére az Erkel Színházban vendégeskedett. Szabó Máté könnyűkező s mégis érdemi rendezése, Csákovics Lajos jól énekelhető és érthető magyar fordítása, meg persze Selmeczi György vezénylete mindenesetre meggyőzően érvelt *A szerelmi tilalom* fölfedezésre érdemes értékei mellett. S a 22 éves Wagner operája ráadásul egy-egy ponton még az életmű meghatározó jegyeit (mint például az égi és földi szerelem dualitását) is körvonalazta. A németesen olaszos nyitány nyomában kibontakozó, túlbonyolított történet két operai főszerep számára kínált terepet: a zarnoki helytartó, Friedrich – fölfelé Pizzaróval, lefelé Scarpia báróval rokon – álszent és nőzni vágó figurája, illetve a jó oldal erőit mozgató, hótiszta, ám kellő rafinériát is tanúsító Isabella alakja válhatott igazán érzékletessé. Szerencsére a kolozsváriak két erős tehetségű énekessel rendelkeztek e két kitüntetett fontosságú szerepre: a harmincéves Egyed Apollónia agilis és strapabíró szopránja, valamint a komor-nyugtalan megjelenésű Balla Sándor baritonja jól helytállt az este sikeréért. Igazán nagy kár, hogy az itt ugyancsak nem mellékes tenorfronton hasonlóan minőségi teljesítményekkel nem találkozhattunk – sőt, épp ellenkezőleg. Habár szent

igaz: a tenorínség korántsem csupán Kolozsvárott észlelhető fájdalmas jelenség.” (László Ferenc: Wagner: A szerelmi tilalom. Erkel Színház, szeptember 29. *Magyar Narancs*, 2015/41)

A kritika, mint olyan, szubjektív műfaj, amit alátámaszt a következő írás is.

„Selmeczi György karmesternek köszönhetette a pesti közönség, hogy 2013 őszén hallhatott három, szinte ismeretlen, sosem játszott Verdi-operát Kolozsvárról. Mondhatjuk, hogy 2015-ben, két év elteltével ott folytatta, ahol akkor abbahagyta: ezúttal Richard Wagner *A szerelmi tilalom* (Das Liebesverbot) című operáját láthattuk kuriózumként az Erkel Színházban.

Kis túlzással állíthatjuk, hogy Selmeczi valóban folytatta a Verdi-operák vezénylését. *A szerelmi tilalom* ugyanis nem áll távol az itáliai romantikus mester stílusától, ami a dallamíveket, zenekari kíséretet, hangszerelést illeti. Annál messzebb esik azonban Wagner jól ismert zenedrámáitól. Hiába keressünk itt a jellemző vezérmotívumokat, a negyvenperces elbeszéléseket, a nagy, mitológiai (vagy mítosszá emelt) témákat, az óriási drámai hangokat vagy éppen a zárt számok helyett az egybefűzött, zeneileg soha meg nem állított jelenetek végtelen füzérét. Ebben a műben a donizettis könnyedség, rossinis játékoság ötvöződik a verdisi és olykor a szinte operettes, sőt a még prózai megszólalásokat sem mellőző, mély drámaisággal. (...)

Ennek a keserű-vidám elegynek zenébe történő átültetése már a nyitányban megmutatkozik, ahol a nagyon is derűs hangvétellel keveredik s váltakozik állandóan és élesen (olykor ütemenként) a tragikus sötétség. S fordítva: a kivégzőosztag dobpergését idéző kezdőütemekbe rögtön belecsap a teljes zenekarral az önfelédlt mulatás lendülete. Mindez Selmeczi vezényletével valóban rendkívül energikus és színes zenekari hangzással jön létre, s ez a lendület az előadás egészében fenn is marad.

Az élményt persze együtt adja ki a zene és Szabó Máté frappáns rendezése, mely nem nélkülözi a színházi gegeket sem. Találó megfogalmazása a korrump helyzetnek, hogy a bordélyház-díszlet csekély változással alakul zárdává, majd bőrtönné, azaz e végletesen ellentétes értékeket képviselő helyszínek gyakorlatilag eggyé olvadnak, így fejezve ki társadalomkritikát. És hasonlóan ügyesen jeleníti meg Cziegler Balázs díszlete a kiszámíthatatlanul és következtelenül működő igazságszolgáltatást a színpad közepén a hatalmas bőrtöncellával, melynek rácsai olyan szélesen helyezkednek el, hogy onnan bárki, bármikor ki- és bemászhat – s ezt rab és rabtartó egyaránt meg is teszi.

Shakespeare Bécsbe helyezi az eseményeket, bár ennek nagy jelentősége nincs, ahogyan ez nála a helyszínek kavalkádjában általában lenni szokott. A cselekmény Wagnernél Itáliába kerül, éppenséggel Palmóba, igaz, hasonlóan az eredetihez, ez a helyszínválasztás is minden bizonnyal lényegtelen a drámaiság szempontjából. Fontos azonban e

lényegtelenség: hiába a sok szembe-tűnő olasz utalás - »sono siciliano«, mondja büszkén például az egyik önérzetes szereplő a magyar nyelvű előadásban –, hiába látjuk a »Buggatti« cégtáblát, e mondva csinált olaszos körülményeken kívül nyilván az általános társadalomkritika a fontos. Nem utolsósorban, mintha Wagner önmagát, saját olaszos zenéjét helyezte volna el az itáliai kontextusban.

Óriási jelenet Shakespeare-nél, ahogyan Isabella könyörög a helytartónak, hogy kegyelmezzen meg bátyjának, a kivégzésére váró Claudio-nak. Jó lehetőség ez egy zeneszerző számára, aki átalakítva bár az eredeti jelenetet, hatalmas zenei ívben tudja megmutatni a két szereplő egymáshoz való viszonyának változását. Több sem kell a színpadi megjelenítéshez: az először még kegyetlenül és pofátlanul újságot olvasó, ásítozó Friedrich Isabella hosszas könyörgése után nemcsak ajánlatot tesz az apácának (illetve köti a báty szabadulását ajánlatának teljesüléséhez), hanem nemsokára kénytelen azzal is szembesülni, hogy valóban szerelmes a lányba. Legalábbis a zene erről tanúskodik: meleg hangú, szerelmes csellószólo és édes klarinét-akkordfelbontások kísérik Friedrich áriáját, mely e szólo pillanatokban Balla Sándor interpretációjában őszintének tűnik.

Magyarul éneklük tehát az operát, és Csákovics Lajos szövegének legnagyobb része frappáns, élő, mai, sok-sok nyelvezettel bír, sok-sok utalással a színházra, költészetre s ezzel az opera műfajának imádott mesterkéltségére, ami szintén kellő-

en ironikussá teszi a helyzetet. Ez, nem mellesleg, összhangba kerül a rendezéssel magával, amely újra és újra ironizál, idézőjelbe tesz. Tehette volna mindezt még bátrabban, erőteljesebben, hogy a számos poén és az értelmezés markánsabban érzékelhetővé váljon, noha az is lehet, hogy az effajta halványabb előadói momentumok a vendégjáték újdonságából s nehézségéből fakadtak.

Mindezzel együtt rendkívül jó figurákat láthattunk a színpadon. Külön kiemelendő a helytartó Brighellát játszó Szilágyi János énekesi teljesítménye és erős színészi jelenléte. Pataki Adorján Claudióként szép tenorjával tűnik ki az egyébként egyáltalán nem hálás szereppel, Egyed Apollónia mint Isabella pedig az időnként hallható elbizonytalanodások ellenére is gyönyörű hanggal jeleníti meg az ártatlan nővért. (Mátrai Diána Eszter: Ez is Wagner, csak más. Wagner: A szerelmi tilalom / A Kolozsvári Magyar Opera vendégjátéka az Erkel Színházban. In: *Muzsika*, 2015. november)

Az alábbiakban Egyed Apollónia portréjával ismerkedhetünk meg. A művésznő egyre hangsúlyosabb szerepet kap előadóművészi pályája területén.

A Györkös Mátyás Albert Emlékház októberi ZeneSzó rendezvényén Egyed Apollónia operaénekes beszélt szépen felívelő karrierjéről, amelyet már több elismerés is övez. A rendezvényen felhangzó áriák (zongorán kísért a moderátor, Horváth Zoltán zongoraművész) és a felvételek nyilvánvalóvá tették a meghívott tehetségét, hangi kvalitásait, de ami a jelenlévők számára talán még fontosabb: fiatal, őszinte, természetes

és nagyon kedves művészt ismerhetünk meg, aki már sztár, de nincsenek (mesterkéltsé) sztárallűrjei.

„Örömteli hírt osztott meg az egybegyűltekkal Horváth Zoltán: Egyed Apollónia bekerült a iași-i operaház november 1-jei gálájának díjvárományosai közé. Egyed Apollónia kifejtette: jóleső meglepetéssel vette tudomásul, hogy jelölték a legjobb női énekes kategóriájában, de ugyanilyen meglepetés volt számára az ideai bráilai Hariclea Darclée Nemzetközi Énekverseny, ahol a zsűri különdíját nyerte el. (...) Egyed Apollónia szívesen énekel vokálszimfonikus műveket is. (...) A vokálszimfonikus művek előadása nem igényel annyi extrovertáltságot, mint az operák, ezért könnyebb őket elénekelni – részletezte a művésznő.

Ami a kortárs művek előadását illeti, Egyed Apollónia már ezen a területen is jártas, hiszen a marosvásárhelyi zeneszerző, Csiky Boldizsár műveit már volt alkalma elénekelni a milánói konzervatóriumban, de a közeljövőben egy kortárs szerzők műveit tartalmazó dalestre is készül.

– Amikor a *Bizánc* című opera Császárné szerepének kottáját a kezembe vettem, úgy éreztem: ha ezt el tudom énekelni, már semmitől sem fogok félni – nyilatkozta első kortárs szerepéről. Az est folyamán szót ejtett arról is a művész, hogy Selmeczi György karmestert, rendezőt és zeneszerzőt mentorának tartja, aki nemcsak bátorítja a fiatal tehetségeket, hanem lehetőséget ad tehetségük kibontakoztatására is.” (Nagy-Hintós Diana: Sztár sztáral-lűrök nélkül. Egyed Apollónia ope-

raénekes volt a ZeneSzó vendége.
In: Szabadság, 2015. november 2.)

Mi mindehhez annyit teszünk hozzá, hogy szívből örvendünk a két kiváló énekesnőnk, Kele Brigitta és most már Egyed Apollónia sikereinek, felfelé ívelő pályájának, és reméljük, hogy nem lesznek hűtlenek Kolozsvárhoz, fellépéseikre a nagyvilágban innen indulnak, és ide térnek vissza.

Közben folytatódnak a debütök is. Két fiatal művész is bemutatkozik a november 17-i *Tosca*-ban, áll a Kolozsvári Magyar Opera közleményében. Mario Cavaradossi szerepében Pataki Adorjánt láthatja a közönség, míg Cesare Angelottit Laczkó Vass Róbert jeleníti meg.

A magyar opera Janovics Jenő-napokra készül

■ „A tavalyi Bánffy Miklós Napok sikere nyomán, a rendezvénysorozat iránti érdeklődést tapasztalva határozta el a Kolozsvári Magyar Opera, hogy minden évben megemlékezik azokról a személyiségekről, akiknek a tevékenysége meghatározó volt a színházi, zenés színházi életben, kolozsvári és erdélyi vonatkozásban egyaránt. Egyértelműnek nevezte Szép Gyula operaigazgató a tegnapi sajtótájékoztatón, hogy ezúttal a 70 éve elhunyt Janovics Jenő munkásságát helyezik a figyelem középpontjába, aki sok tekintetben alkotott maradandót, színházalapítóként, igazgatóként, színészként, színházi és filmrendezőként, illetve a magyar filmgyártás úttörőjeként is fontos szerepet töltött be. A novem-

ber 5-e és 10-e között zajló Janovics Jenő Napok programjában opera- és színházi előadás, operagála, operettparádé, filmvetítés, kiállítás és könyvbemutató szerepel, az események lebonyolításából a román opera és a magyar színház is kiveszi a részét.

Florica Jalba, a kolozsvári Román Nemzeti Opera művészeti titkára megtisztelőnek nevezte, hogy csatlakozhatnak a magyar opera kezdeményezéséhez, és a november 6-i operagálára hívta fel a sajtó figyelmét. Mint mondta, a román operában péntek este fél 7-kor kezdődő gálán, amelynek Tiberius Simu a rendezője, Jankó Zsolt vezényel, közreműködik az intézmény zenekara (szólisták: Carmen Gurban, Egyed Apollónia, Lucia Bulucz, Ștefania Barz, Andrada Ioana Roșu, Daróczi Tamás, Pataki Adorján, Fülöp Márton, Cristian Hodrea és Benjamin Pop).

Visky András, a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészeti vezetője kifejtette: Janovics Jenő az összekötő kapocs a kolozsvári prózai és zenés színházi élet között, nélküle nem beszélhetünk a kolozsvári színjátszás modernitásáról sem. – Úgy tette naggyá, modernné, fontossá a kolozsvári színjátszást, hogy közben a várost bekapcsolta a filmgyártás nemzetközi életébe – hangsúlyozta Visky, majd az önmegvalósítás összefonódásáról ejtett szót Janovics vonatkozásában. A magyar színház a Silviu Purcărete rendezésében készült *Julius Caesar* című előadással csatlakozik a rendezvénysorozathoz, a produkció november 6-án, pénteken este 7 órától látható az intézmény nagytermében.

Selmecki György zeneszerző Salat-Zakariás Erzsébetnek, a színház Dokumentációs Tára kezelőjének a munkáját, kutatásait emelte ki, amelyek nagyban segítettek ezúttal Janovics életművének feltérképezésében és bemutatásában. A Selmecki György és Demény Péter által írt, *Szívem szeret* elnevezésű operettparádéval az előtt kívánnak tisztelni, ahogyan Janovics Jenő a magyar színházi hagyományhoz viszonyult. Hozzáfűzte: a november 8-án, vasárnap este 7 órakor kezdődő előadás egyfajta színpadi fantázia, »sokszoros funkciót betöltő népszerű est«, amely a köz művelésére és Janovics emlékének méltó ápolására egyformán figyelmet fordít. Jaques Offenbach, Johann Strauss, Tóth Ede, Lehár Ferenc, Kálmán Imre, Bartók Béla, Szirmai Albert és Lajtai Lajos műveinek felhasználásával tizenegy operettből *Szép Heléna, Orfeusz az alvilágban, A Jalu rossza, Cigánybáró* stb.) származó részletek csendülnek fel az est folyamán, Göttinger Pál személyében pedig Janovics Jenő is színpadra lép.

Másik fontos mozzanata a rendezvényt sorozatnak a november 5-i tárlatmegnyitó és könyvbemutató: mindkettő Salat-Zakariás Erzsébet nevéhez fűződik, aki elárulta: a kiállítás Janovics személyét próbálja közel hozni a ma emberéhez, személyes dokumentumait és igazgatói megvalósításait nyomon követve. A 130 oldalas kötet Szép Gyula, Zágoni Bálint, Andreea Iacob és Vincze Beáta írásait tartalmazza, a szerkesztő, Salat-Zakariás Erzsébet pedig néhány új kutatási eredményét is közli.

A Janovics-napok további programja a Kolozsvári Magyar Operában: november 5., csütörtök este fél 7 óra: Erkel Ferenc – *Bánk bán*, november 10., kedd este 8 óra – Kertész Mihály – *A tolonc* (filmvetítés élőzenei kísérettel), Zágoni Bálint – *Janovics Jenő, a magyar Pathé.*” (F. Zs.: Operagála, operettparádé, színház a Janovics-napokon. In: *Szabadság*, 2015. november 3.)

Az operettparádéről a napi sajtóban nem találtunk méltatást. Az internet kegyesebb volt, közli a teljes programot, valamint Demény Péter gondolatait Janovics Jenővel kapcsolatban.

„Mit tudott Janovics Jenő?

Tudott minden iránt érdeklődni. Dráma, színjátszás, operett, kabaré, film – felsorolni is fárasztó. Vagy inkább izgalmas: ennek az embernek soha nem lankadt az érdeklődése. Bánk bánt játszott, színházat igazgatott, operetteket mutatott be és némafilmeket forgatott. Amíg a forgatókönyvön dolgoztam Selmecki Györggyel, nem győztem csodálkozni rajta és csodálni őt. Tudott mindig talpra állni. Majdnem elvitték, mármint őt a Gestapo, tényleg elvették, mármint a Hunyadi téri színházat – ő lerázta magáról a fájdalmat, a csalódást, az igazságtalanságot, és ment tovább. Volt benne valami lelki duracell, amely nem hagyta, hogy megfékezze az élet. Vagy intellektuális akkumulátor? Ki tudná megmondani, mi is a kíváncsiság?

Tudott tehetséges lenni mindközben. A kíváncsiság szép dolog, az érdeklődés folyamatos fellobbanása szintén, de egyik sem biztosíték

a színvonal fenntartására, bár persze az örökös szellemi és lelki mozgás jót tesz. Olyan volt, mint Midász király, csak nála nem a kapzsiság változtatott mindent arannyá, hanem a bőkezűség.

Nagy személyiség volt, aki nem azzal foglalkozott, hogy felnézzen önmagára, hanem hogy megteremtessen valamit, kísérletezzen valamivel, ami érdekl. Egy nagy nyugtalan, aki a tapsrend közben már azon gondolkodott, mit hoz a másnapnak.” (Demény Péter: *Portré a periszkópban*. In: www.gottingerpal.com)

Szívem szeret – operettparádé Janovics Jenő emlékére

Írta: Demény Péter és Selmeczi György – Jacques Offenbach, Johann Strauss, Tóth Ede, Lehár Ferenc, Kálmán Imre, Bartók Béla, Szirmai Albert és Lajtai Lajos műveinek felhasználásával
Részletek hangzanak el a következő művekből: *Szép Heléna, Orfeusz az alvilágban, A falu rosza, Cigánybáró, A víg özvegy, Mánás Miska, Csárdáskirálynő, Luxemburg grófja, Zsuzsi kisasaszonny, A régi nyár*.
Vezényel: Kulcsár Szabolcs

Közreműködik a Kolozsvári Magyar Opera ének-, zene- és balettkara

Díszlettervező: Szabó Attila

Jelmeztervező: Ledenják Andrea

Koreográfus: Rusu P. Gabriela

A rendező munkatársa: Hary Judit

Rendező: Selmeczi György

A iași-i opera igazgatónője, Beatrice Roncea ötlete nyomán minden évben számvetésre kerül sor az ország zenés színpadainak háza táján. Az esemény egy operagála, amelyen különböző díjakat, elismeréseket adnak át: díjaznak előadásokat (minden kategóriában),

előadóművészeket, ezen kívül Kiválóság- és Életműdíj jár az arra érdemeseknek.

„A Kolozsvári Magyar Opera *Figaro házassága* című produkciója nyerte el a legjobb opera-előadás díját hétfőn este, a Iași-ban immár harmadik alkalommal megtartott operagálán. A Novák Péter rendezésében készült előadás mellett több kategóriában is kolozsváriak hozták el az elismeréseket: a *Letshow* című szilveszteri előadás (rendező: Béres László) a legjobb musical, a *Szentivánéji álom* című balett (rendező: Jakab Melinda) pedig a legjobb táncelőadás díját kapta. A *Szentivánéji álomban* nyújtott alakításukért Florin Ioan Ianc és Viorica Bogoi részesült a táncos szólistáknak járó kitüntetésben. A legjobb operaénekesnek Hector Lopezt, míg a legjobb opera-énekesnőnek Diana Țuguit, a kolozsvári román opera szólistáit választották. Az intézményt a legjobb gyermekelőadás mezőnyében is elismerték, a *Pán Péter* című előadásért (rendező: Iulian-Ioan Sandu). (...)

Az est folyamán Kiválóság- és Életműdíjakat is átadtak, előbbi kategóriában Pataki Adorjánt, utóbbiban pedig Szeibert Istvánt is kitüntették, mindketten a Kolozsvári Magyar Opera magánénekesei.” (*Szabadság*, 2015. november 25.)

Rajtuk kívül a következő művészeket szintén jelölték a szemle díjaira: Egyed Apollónia, Horváth József, Jakab Melinda, Jankó Zsolt, Ledenják Andrea, Sándor Csaba és Szinetár Miklós.

Ismét jubileumot ünnepelünk!

„Legjobb műveinek bemutatásával tiszteleg Selmeczi György zeneszerző, karmester, rendező és zongoraművész előtt a Kolozsvári Magyar Opera. A november 26-án este 7 órakor kezdődő, Selmeczi György 25 éves kolozsvári jubileumára rendezett *A koncert és a ráadás* című gálaműsoron az opera kiváló énekesei mellett neves vendégművészek is fellépnek (Pasztyircsák Polina, Kovács János, Kovács István, Sebők Klára, Béres Melinda, Márkos Albert, Rónai Ádám), derül ki a szerkesztőségünkhöz eljuttatott közleményből. Az esemény rangját emeli a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatóinak és a Jazzybirds együttesnek a produkciója.

A gálán az ismert operarészletek mellett híres szonok, filmdalok és musicalrészletek is felcsendülnek majd. A csütörtöki eseményen Kovács János, Incze G. Katalin, Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs vezényel.

»Selmeczi György zeneszerzőként, zongoraművészként, karmesterként, rendezőként, zenepedagógusként és kivételes szervezőegységként immár 25 éve hű munkatársa a Kolozsvári Magyar Operának, s neki köszönhetjük a felejthetetlen előadások leghosszabb sorozatát. Neki köszönhetjük, többek között, a kortárs operaművészet jelenlétét színpadunkon, azokat a szerzőket, akiknek műveit az operában mutatták be először. Jelezzük igényes és korszerű repertoáralakítását, és tisztelegjünk most az előtt a törekvése előtt, amellyel évek óta határainkon kívül is népszerűsíti az erdélyi magyar zenés színház produkcióinak

legjavát. Ugyanakkor ne feledkezzünk meg arról sem, hogy televíziós népszerűsítő sorozatot készített az operáról *Kolozsvári operamesék* címmel – olvasható a közleményben.» (Selmeczi Györgyöt ünneplik. In: *Szabadság*, 2015. november 24.)

Selmeczi Györgyöt 25 éves kolozsvári munkásságáért az opera örökös tagjává választották. Selmeczi György sokoldalú munkásságát Szép Gyula igazgató méltatta, egyebek mellett arra is kitérve, hogy több művét – így a *Bizám* című operát is – elsőként Kolozsváron vitte színre.

Végre ismét gyermekelőadás!

■ „A Kolozsvári Magyar Opera hiánypótló vállalkozásának nevezte az *Argyélus királyfi* műsorra tűzését Szép Gyula igazgató, mint mondta, a tavalyi Viva Vox fesztiválon látott részlet nyomán. Jankó Zsolt karmester javaslatára kaptak kedvet Tóth Péter meseoperájának színreviteléhez.” Jankó Zsolt elmondta: „Az *Argyélus királyfi* mesén alapszik, a zenéjét is eleve gyerekeknek komponálták, amúgy pedig több hasonlóság fedezhető fel *A varázsfuvolával*, a zene és a szereplők tekintetében egyaránt – például az Éj királynőjének áriájából is megjelennek bizonyos részek benne. (...)

Szép Gyula elárulta, hogy a szombati bemutaton a meseopera teljes alkotócsapata jelen lesz, az érdeklődők a versek és a szövegek könyv szerzőivel, Várady Szabolccsal, Schlanger Andrással és Bognár Róberttel, valamint Tóth Péter zene-

szerzővel is találkozhatnak. Ugyanakkor az opera Mikulása is kedveskedik a gyerekeknek – ez egyelőre meglepetés, a helyszínen majd fény derül rá –, a december 13-i előadás után pedig rajzpályázatot is hirdetnek a legfiatalabbaknak.

Dinamikus, színes produkcióval készülnek tehát, amelyhez a szereplők mellett a díszlettervező (Tenkei Tibor), a jelmeztervező (Bocskai Gyopár), a koreográfus (Jakab Melinda) és a karmesterek (Jankó Zsolt, Kulcsár Szabolcs) munkája is hozzájárul.” (F. Zs.: Mikulásra az operától. In: *Szabadság*, 2015. december 3.)

Az alkotók mindegyike hozzászólt a témához, ki-ki a maga területén.

Tóth Péter zeneszerző a modern zenei nyelv kérdéskörét járja körül:

„Milyen egy ma is érvényes zenei nyelv? Milyen egy ma is érvényes operai nyelv? Folytathatók-e Mozart, Verdi, Puccini hagyományai, vagy mindenáron valami újat és új módon kell elmondanunk? Létezik-e még tonalitás, van-e értelme a »C-dúrnak«, szabad-e »szépi« zenét írni, vagy csak a csúnya az igaz, az alig-alig megfejthető komoly művészet? Ilyen és ehhez hasonló kérdések sokasága merül fel, amikor az ember a 21. században operairásra vállalkozik. Az *Árgyélus királyfi* ezekre a kérdésekre határozott válaszokat ad: érvényes minden, amit az elmúlt 400 évben, Monteverdi *Orfeója*, az első opera keletkezése óta írtak! A zenei gondolkodásunk, a szépre,

a harmóniára való igényünk ma is erős, sőt talán erősebb, mint valaha.

A komponáláskor egy tündérvilág lebegett a szemem előtt, így ehhez illő zenei kifejezéseket kerestem. És ha úgy éreztem, hogy egy-egy karaktert Mozart *Varázsfuvola*ja idéz meg a legjobban, vagy ha egy másikat a blues és a népdal, akkor nem resteltem a kitaposott úton járni. Az *Árgyélus királyfi* meseopera, elsősorban gyerekeknek. Így tehát rövid számokból építkező dallamos, de helyenként nagyon is drámai zenét kívántam írni, mely különböző karaktereket, zenei stílusokat vonultat fel. Szerzőtársaimmal együtt vigyáztunk rá, hogy a »gyerekdarab« ne legyen az olcsó bővli szinonimája. Az *Árgyélus királyfi* tehát nem zenés darab, nem musical, hanem valódi, klasszikus hangszereken megszólaló meseopera. Várady Szabolcs szellemes versei pedig biztosítják, hogy azok is élvezni fogják a mesét, akik esetleg tartanak a »komolyzenétől«.”

Schlanger András szövegkönyvíró:

„Ennek a meseoperának a megszületése kapcsán három dologról mindenképpen beszélnem kell. Az első és legfontosabb: a munkatársaim. Azok a barátok, akikkel kivétel nélkül több éve együtt dolgozunk, és akikkel sok közös munka után született meg az elhatározás: belecsapunk ebbe a nagy vállalkozásba. Hiszen az opera mint műfaj – a színház koronája, királynője – mindig nagy vállalkozás, jelentős szakmai kihívás. Először néhány szót Tóth Péterről,

41 Chiuariu Livia férje után Antal Livia, ezután ezen a néven is jegyezzük.

a zeneszerzőről. Még a nyolcvanas évek közepén, Budapesten, a Radnóti Színházban beszélgettünk először színházról, zenéről, és rögtön kialakult a kölcsönös szimpátia, elindult a közös gondolkodás. Első fellépésünkön alternatív rockot játszottunk, két gitáron. Azután egymást követték a színházi munkák: írtunk *a cappella-musicalt* Dylan Thomasból, színházi kórusokat *Az ember tragédiájából*, Zerkovitz-dalokból vonósnegyest, csak hogy az érdekesebb vállalkozásokat említsem. Ezek után gondoltuk úgy, jó lenne egy egész estét betöltő önálló művet írni. És miután mindkettőnk számára fontos a követhető történet, és a közönség széles rétegeinek megszólítása, úgy döntöttünk, meseoperát írunk, mely egyszerre klasszikus, játékos, de ugyanakkor van benne szív és humor. A dramaturg, szerzőtárs Bogнар Róbert volt, aki atyai jó barátom, régi »harcostársam«. Vele is kipróbáltunk majdnem minden műfajt. Írtunk együtt utcai performance-t, dokumentumjátékot az 1968-as párizsi eseményekről, Jókaiából musicalt. És végül a kiváló költő, Várady Szabolcs, aki szintén régóta megtisztel azzal, hogy tagja a csapatnak, és akivel együtt eddig öt új magyar zenés darab ősbemutatóját értük meg. Az ő biztos ízlése, tökéletes formaérzéke számomra mindig megnyugtató garancia.

A második fontos dolog, a zenés színházhoz való viszonyom. Bár prózai színészként szereztem diplomát, pályámon mindvégig nagy szerepet kapott a zenés műfaj. Az életemet táncosként kezdtem Novák Ferenc *Tata* híru néptáncgyüt-

tesében. Ez az időszak, a hetvenes évek, volt a magyar táncszínház kialakulásának legendás korszaka. Életre szóló élményt, sok tapasztalatot és hasznosítható tudást szereztem ekkor. Aztán, a Színművészeti Főiskolán, Simon Zsuzsa legendás pedagógus tanítványaként, sok zenés darabbal találkoztam a *Hairtől* az *Oliver!*-ig. Később, már rendezőként, szintén belekóstoltam a zenés színház minden ágába. Csináltam zenés vígjátékot, musicalt, nagyoperettet. De mindvégig bennem volt az igény, hogy saját történeteket mesélhessek el, így kezdtünk el alkotótársaimmal új darabokat írni. Amióta színházzal foglalkozom (ennek pedig már harminckilenc éve), meggyőződésem, hogy a zene, a tánc, a mozgás olyan nagymértékben segíti a nézőt a történet befogadásában, hogy az semmi mással nem pótolható. Ez az érzelmi plusz töltet értelmezi, új kontextusba helyezi a mesét. És mivel a zenei ízlésem is folyamatosan változott, egyre jobban közeledett valami klasszikusnak nevezhető értékhez, évek óta érzem, hogy előbb-utóbb elkerülhetetlen, hogy kipróbáljam az operát mint műfajt. Ennek a kísérletnek az első lépése az *Argyélus*.

A harmadik elem a témaválasztás. Olyan történetet kerestünk, amiben kellő arányban keverednek a színházi alapelemek: a dráma, a líra, a komikum, amely eljuthat minden korosztályhoz. Szerintem megtaláltuk. Az *Argyélus királyfi* a magyar népmesekincs egyik alapdarabja. Motívumai megtalálhatók az emberiség ősi történetei között. Látunk hasonló elemeket kínai, arab, török mesékben is. Nem véletlen

az sem, hogy Vörösmarty *Csongor és Tündéje* is erre az alapsztorira épül. Ráadásul a főszerepek is ősi színházi sémákat vesznek alapul: bonviván, primadonna, szubrett, buffo. És bevallottan loptunk a *Varázsfüveléből* is, hiszen a jó király, Szavárius és a gonosz királyné, Mortadella nyíltan idézi Sarastro és az Éj Királynője alakját. A jó és a rossz örök küzdelme, a férfivá érés problematikája, az igaz szerelemért folytatott keserves harc pedig az emberiség legrégebbi ősi, közös élményeit idézik. Ha ennek a sok gondolatnak, szándéknak csak egy része eljut Önökhöz, már nem dolgoztunk hiába.

Szép estét, jó szórakozást kívánunk!”

Fülöp Noémi:

„Az *Árgyélus királyfi* kiváló alkalmat nyújt arra, hogy az óvodások és a kiskolások először találkozzanak az opera világgal. Tóth Péter zeneszerző, Schlanger András és Bognár Róbert librettisták, valamint a versek szerzője, Várady Szabolcs, az azonos című népmeséből ihletődtek, az előadás azonban több, mint a történet egyszerű újramesélése. Letisztult a népmese néhol homályos, elvarratlan szálakat is tartalmazó szerkezete, az előadás a fiatal célközönség érdeklődését, igényeit figyelembe véve aktualizálja a történetet.

A népmese passzív, megmentésre váró Tündérszép Ilonája például a feldolgozásban aktív szereplővé válik, utalásként a nők társadalomban betöltött szerepének megváltozására. Napjainkban a kislányokra is önálló döntések várnak felnőttko-

ruktól, szabadon alakítják sorsukat, és szerelmükkel együtt birkóznak meg a mindennapok megpróbáltatásaival.

A történet tanulsága azonban nem utasítja maga mögé a cselekményt, az izgalmat, a humort, a varázslatot. Ahogy a szerzők is fogalmaznak: az *Árgyélus királyfi* »hanyagolja a didaxist, ám annál inkább él a humor eszközével.«

Egy későbbi előadásról olvashatjuk az alábbiakat:

„Nehéz olyan gyereket találni, aki egyszer sem álmodozott arról, hogy a játéka egy szép napon életre kelnek, és gazdájukkal együtt csodálatos kalandokat élnek át. Az *Árgyélus királyfi* világában ez is lehetséges, Albu István rendezésében a meglevenedő játékok válnak a tündérmese hőseivé. Történetük tevékeny résztvevője a hat gyerekszereplő: Ábrahám Dóra, Müller Tibor, Rázmán Orsolya, Szélyes Nóra, Szélyes Panna és Zágoni Ákos, akiket a nézők a *Valahol Európában* című musicalből ismerhetnek. Részben nekik is köszönhető, hogy az előadás folyamán megszűnik a színpad és nézőtér közötti láthatatlan fal, a közönség soraiban ülő gyerekek is a mese résztvevőinek érezhetik magukat.” (Amikor a játékok életre kelnek: Árgyélus királyfi vasárnap a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Maszol.ro*, 2016. február 4.)

De ne szaladjunk előre, még 2015-ben vagyunk. A Kolozsvári Magyar Opera december 30-án és január elején ismét műsorra tűzi *Letsbon!* című zenés

kabaréműsorát, amely tavaly szilveszterkor nagy sikert aratott, és Iași-ban, a romániai operaházak gáláján elnyerte a legjobb musical-előadásnak járó kitüntetését.

„Új kabaréjelenetekkel, új fellépőkkel, bűvésztrükkökkel és rengeteg újdonsággal várják a nézőket a Kolozsvári Magyar Operába ma, december 30-án – derül ki a szilveszteri kabaré kapcsán szerkesztőségünkbe eljuttatott közleményből: Kulcsár Szabolcs karmesterrel olyan igényes kabaré létrehozására törekedtek, amely minden kolozsvári és erdélyi néző számára kiváló, minőségi szórakozást nyújt. »Azonban nemcsak az igényességre figyeltünk oda, hanem arra is, hogy az előadás színes legyen. Olyan darabokat és számokat válogattunk össze, amelyek az elmúlt évek szilveszteri repertoárjában nem jelentek meg. A koreográfiák látványban és dinamizmusban is újszerűek» – nyilatkozta Béres László. (Letshow újramelegítve az operában. In: *Szabadság*, 2015. december 30.)

Volt már szó arról, hogy a Kolozsvári Magyar Opera is sok más kulturális intézmény mellett minden évben megünnepli a magyar kultúra napját. Ebből az alkalomból Szép Gyula igazgató részletes beszámolóval, illetve a jövő terveivel jelentkezett a *Szabadság* napilap hasábjain.

„A megyei tanácstól elnyert tízezer lejes támogatásból mintegy ezer személy utazhatott október közepétől november végéig Kolozsvárra, hogy részt vegyen a Kolozsvári Magyar Opera tetszés szerint kiválasztott

előadásain. A Kolozsvári Operabartók Köre által lebonyolított programhoz Kolozs megyeiek mellett egy-egy szászrégeni, marosvécsi, máréfalvi, szilágysomlyói és besztercei csoport is csatlakozhatott (40-50 fő minden esetben), szállítási költségeik megtérítése mellett a belépők megvásárlásakor is kedvezményben részesültek ezek a nézők – tudtuk meg Szép Gyulától, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatójától. Többek között a budapesti Magyar Állami Operaházzal és Operettszínházzal közös együttműködéseikről is kérdeztük.”

Szép Gyula beszélt az utolsó gyermekopera bemutatójáról, megjegyezvén, hogy bár az operairodalom nem bővelkedik gyermekoperákban, igyekeztek minőségi előadásokat biztosítani a gyermekeknek, hiszen ők a jövő operalátogatói. Azt is elmondta, hogy a gyermekelőadások köré sokszor rajzversenyt is szerveznek, vagy édességgel és egyéb meglepetéssel kedveskednek a gyermekeknek. A nagyobb gyerekeknek, iskolásoknak, egyetemistáknak biztosítani igyekeznek a műfaji változatoságot, így a kínálat tartalmaz operát, operettet, musicalt, daljátékot, baletteelőadást is.

„Az operaházzal kötött hároméves megállapodás részeként készül el 2017 májusára a *Béla futása* című opera-előadás, amelyet valóságos kultúrtörténeti eseményként vetít előre Szép Gyula. Beszél a világ két magyar operaházának együttműködéséről, amelynek hozadékaként jött létre a Verdi–Schiller-trilógia és a Wagner-vígopera. Tervbe vették

Carl Maria von Weber *Oberonjának* bemutatását is, valamint a *Cigány-szerelem* című operettet, amelyben fellépnek majd magyarországi művészek is.

Szép Gyula kitért a vendégszeplések kérdésére is, és sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy kiszállások az anyagiak miatt szóba sem jöhetnek. Van ennek az anyagiak mellett egy másik nyomós oka is, éspedig az, hogy az előadások díszleteit a kolozsvári színpadra tervezték, más erdélyi városokban hiányoznak azok a műszaki feltételek, amelyek biztosíthatják az előadás színvonalát. Ehhez még az is hozzájárul, hogy a zenekar sem fér el a szűkre szabott zenekari árokban. Az igazgató azt is hozzáteszi: „Nagyon kedvezményesen kínáljuk a jegyeket, ezért inkább azt szoktam javasolni, hogy jöjjenek el Kolozsvárra, és itt magas színvonalú előadásokat láthatnak, olyan minőségben, ahogyan azokat bemutattuk.”

Szóba került még a következő bemutató címe: márciusban kerül színre Camille Saint-Saëns *Sámson és Delíla* című operája, és talán sikerül színre állítani a *West Side Story* is, bár a jogdíjak vitája még nem zárult le. Szép Gyula azt is előrevetítette, hogy valószínűleg a ferences kolostorban vagy a zeneakadémián kerül sor Mozart *Don Giovanni*-jának bemutatására, melyen Selmeczi György dolgozik a társulattal. A magyar operában megérett egy fiatal szereplőgárda, amely szinte teljes egészében eleget tud tenni ennek az igen nehéz feladatnak. Ez főleg a szólisták számára lehet hasznos, az opera tehát úgy tekint rá, mint

műhelymunkára. (Ferencz Zsolt: Szép Gyula: minőségi előadásokat nyújtani a legfiatalabbaknak is. In: *Szabadság*, 2016. január 22.)

Az opera különös figyelmet fordít egy-egy új szereplő bemutatkozására valamely operában vagy operettben, amit a sajtón keresztül kommunikál is.

„Fülöp Tímea, az intézmény fiatal, tehetséges énekművésze játssza a címszerepet a február 4-i *Csárdáskirálynőben* a Kolozsvári Magyar Operában – tájékoztat közleményében az opera. Fülöp Tímea a Marosvásárhelyi Nemzeti Színházban már nagy sikerrel alakította Vereczky Szilviát Tasnádi Csaba rendezésében.”

És egy másik hír:

„Balázs Barbara, a Kolozsvári Magyar Opera fiatal, tehetséges énekművésze debütál Mimi szerepében a február 11-i *Bobéméletben*, derül ki az intézmény közleményéből. A csütörtökön este fél héttől kezdődő előadás karmestere Horváth József, rendező: Demény Attila.”

A következőkben egy különösen jelentős kezdeményezésnek lehetünk tanúi, amely reményeink szerint hosszú távon hozza meg a gyümölcsét.

„A Kolozsvári Magyar Opera meghallgatást tart jó zenei hallással és tiszta hanggal rendelkező 8–13 éves gyermekek számára városunk magyar gyermekkórusa létrehozásának céljából – derül ki a szerkesztőségünkhöz eljuttatott közleményből.

»Kötelességünknek érezzük egy magyar gyermekkórus létrehozását, amely nemcsak az operáé, hanem az egész városé, mindannyiunké« – nyilatkozta Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója. – Kolozsvár méltán megérdemli, hogy minőségi gyermekkórusal büszkélkedjen. A világon nincs még olyan nép, nemzet vagy közösség, amely a magyarhoz hasonlóan gazdag gyermekkórus-irodalommal rendelkezne, kezdve Kodály Zoltán és Bartók Béla egynemű és gyerekkarra írt műveitől Bárdos Lajoson és Jagamas Jánoson át egészen Vermes Péter *Pimpimpárjáig*. Fontosnak tartjuk, hogy ezeket a műveket megszólaltassuk, ha pedig minden a terv szerint halad, Erdély-szerzte és távolabbi helyszíneken is szeretnénk megmutatni az elkészült produkciókat« – hangsúlyozta az igazgató.

»Szeretnénk, ha a kórusban éneklő gyerekek számára olyan tudást és élményt tudnánk biztosítani, amelyet más körülmények között nem szerezhetnének meg« – nyilatkozta Takács Aranka szervező. (Magyar gyermekkórusa lesz Kolozsvárnak. In: *Szabadság*, 2016. február 17.)

Sámson és Delila

■ Elérkeztünk 2016 első bemutatjához: március 17-én mutatják be a Kolozsvári Magyar Operában Camille Saint-Saëns *Sámson és Delila* című operáját Korcsmáros György rendezésében. Elképzeléséről interjúban számolt be.

„Nagyon örülök a *Sámsonnak*, mert gyönyörűnek tartom. A mai opera-

nézők számára szeretném érthetővé tenni a művet, ezért modern környezetbe helyeztem az operát és úgy is próbálom színpadra vinni, hogy izgalmas és átélhető legyen a cselekmény, nem pedig zenemúzeumi darab. A világ operaházai is a lehető legkorszerűbben igyekeznek bemutatni a nagy klasszikusokat. Hiába a remek zene, ha a mai ifjúság, a mai nézők jelentős része az operát szép-unalmasnak tartja. Ez egy élő műfaj, ne felejtjük el! Azokat a motívumokat, amelyeket a bibliai történet sugall, úgy fordítom át maira, hogy ha egy tizenéves srác ül be meghallgatni, akkor ne azt nézze, hogy ez nagyon távol van tőle, hanem azt, hogy ezek az emberek akár mi is lehetnénk. Az, hogy egy hatalom elnyomja a kisebbséget, a világban elég sokszor lehet tapasztalni, sőt átélni is lehet. Ha valaki tényleg népvézér, és mégis elbukik, mert egy nő fortélyába, szépségébe, erotikájába beleszédül, ez is ugye átélhető. Klasszikus feldolgozásában kicsit monolitikus, mert ennél a klasszikus elképzelésnél nincs meg az életszerűség, ezért nem akartam, és kerültem is, hogy régi, festett díszletekkel és jelmezekkel játszódjon a darab. Ha Sámson úgy viselkedik, mint Che Guevara, mert hiszen tulajdonképpen egy olyan típust személyesít meg, ha Delila, aki a majdan átépített zsinagógából készült mulatónak a fő attrakciója, egy énekesnő, aki kurtizán is, érthetőbbé válik a darab. (...) Sámson szenvedélye vak, míg Delila szerelmében is megmarad számító. Két különböző szerelemtípus, két különböző szerelemélmény, de közös a tragédia. Delila ugyanúgy

hazafi, mint Sámson, csak ő éppen filiszteus hazafi. Sámsonban hihetetlenül erős szerelem dűl Delila iránt, és nem veszi észre, hogy csapdába csalták. A bibliai történet szerint Sámson az Istenhez fordul segítségért, visszanyeri erejét és lerombolja a filiszteusok templomát. Az én koncepciómban egy szentséges zsidó helyet, egy zsinagógát a filiszteus urak átépíttetnek mulatóvá, a kísértések templomává. Ezt a pogány templomot rombolja le a végén Sámson a maga mai technikai eszközeivel, tehát felrobbantja a templomot. Amikor kitaláltam a koncepciót, ekkor ez még nem volt ennyire erős. A nemzetiségi vallásellentétek, az érzelmi Bábel, az, hogy nem értjük és nem is akarjuk megérteni a másikat és ez ellen harcolunk, van, aki a valóságban, van, aki csak két harcoló fél közé kerül és így pusztul el, ezek a dolgok mind léteznek. Aztán jött a párizsi eseménysorozat, a tálb rombolások a világörökségi templomokkal szemben, tehát ezek mind olyan mozgatórugók, amelyek a háttérben működtetik a koncepciót.” (Sámson és Delila: Che Guevara és a kurtizán a Kísértések Templomában, Interjú Korcsmáros György rendezővel. In: *Szabadság*, 2016. március 4.)

„A magyarországi vendégrendező szándéka szerint az előadás hűen követi az eredeti cselekménysort, izgalmassá és átélhetővé téve, modern környezetbe helyezve Camille Sain-Saëns *Sámson és Delila* című operáját. (...) A *Sámson és Delila* ősi bibliai történeten alapuló francia opera, a 19. század klasszikus zenei remekműve. Camille Saint-Saëns-

re mély hatást gyakorolt az angol oratórium-hagyomány, valamint Mendelssohn *Éliása*, ezért eredetileg a Sámson-mítoszt is egy oratórium anyagaként akarta használni. Ám Ferdinand Lemaire költő és drámaíró meglátta a történetben a színházi lehetőséget, és meggyőzte a zeneszerzőt, hogy operát kell írnia. 1870-ben Liszt Ferenc biztosította afelől, hogy Weimarban színre viszi a művet.

A produkcióban Veress Orsolya (Delila), Marius Vlad Budoiu (Sámson), Balla Sándor (Dagon főpapja), Szilágyi János (Abimelech), Köpeczi Sándor (Öreg Zsidó), Rétyi Zsombor, Rigmányi István, Peti Tamás Ottó látható. Szólótáncosok: Vlad Moldovan, Tőkés Ioana, Oprean Simina, Popa Andreea, Rațiu Camelia, Râpă Alin. Karmester: Horváth József, díszlettervező: Lőrincz Gyula, jelmeztervező: Amalia Judea, koreográfus: Jakab Melinda. Rendező: Korcsmáros György.” (Sámson és Delila-bemutató az operában. In: *Szabadság*, 2016. március 16.)

A felvezetések után következhetne a kritika, de az alábbi írás nagyon óvatosan fogalmaz, inkább krónikának tűnik.

„Korcsmáros György, Magyarország egyik legjobb operarendezője állította színre az operát. Nem véletlenül kapott nagy elismerési díjakat. 1994-ben Jászai Mari-díjat kapott, majd 2010-ben Erdemes Művész címmel tüntették ki. A szakmához való hűsége, szeretete, vonzalma példaértékű lehet. A Győri Nemzeti Színházat 16 évadon keresztül irányította. Ebben az időben találko-

zott a *Turandot* rendezése alkalmából a Kalafot játszó Marius Vlad Budoiuval. Korcsmáros György rendező a közönséget, többek közt a fiatalokat szólítja meg. Fiatalok számára is vonzó előadásnak tekinthető. A rendezői vallomását olvashatjuk a magyar opera közleményében: »A mi előadásunk, tiszteletben tartva Saint-Saëns csodálatos muzsikáját, a történetet egy elképzelt mába helyezte. Elnyomók és elnyomottak bárhol és bármikor léteznek és létezhetnek.« A rab zsidók egy zsinagógát kénytelenek mulatóvá átépíteni. „Sámson amolyan Che Guevara típusú diákvezér, aki elnyomásra terrorakcióval válaszol. Delila ebben a változatban nem papnő, hanem énekesnő... Szándékom szerint előadásunk folyamatában hűen követi az eredeti cselekménysort, csak modern köntösbe bújtatja. A sikeres előadásnak egyik jellemzője, hogy az előadásban szereplő személyek szakmai és erkölcsi tartása meggyőzze a nézőket arról a nemes szándékról, amit a nézőknek át szeretnének nyújtani. A bemutató alkalmával ez maradéktalanul sikerült, köszönhetően annak a szellemnek, mely a bibliai történetben megfogalmazódott: a férfi és nő közötti kapcsolat. Sámson imádja Delilát. Delila ennek a kapcsolatnak csak a pillanatnyi hasznát szeretné kamatoztatni. Itt billen meg a »szentnek« vélt kapcsolat. Az elemi erők rombolássá fajulnak, amelyek drámában csapnak össze. Elhangzik, Izrael törd össze láncaidat. Égi jelek biztatják Sámsont a kegyetlen, könyörtelen harc folytatására. A hadi szerencse megfordul, és Delila nem ismeri a kegyelmet,

melyet nem is kérnek. Sámson fogságba esik. A legyőzött Sámson bemutatják a népnek. A nép harsányan kacag. Sámson visszanyerve erejét, a Dagon templomot tartó oszlopokat kidöntve, a romok alá kerül. Az előadás egyik nagy erőssége az a látványos táncbetét, melyet a balett a harmadik felvonásban adott elő. Jelezvén, a balettkar ma is tud lélegzetelállító produkciót bemutatni.

Budapesten, az Erkel Színházban zajló Primavera'16 fesztivál keretében, április 7-én a Kolozsvári Magyar Opera a *Sámson és Delila* című operát fogja bemutatni. Vezényel Horváth József. A Magyar Színházi Portálon a produkcióval kapcsolatban olvasható: »Az előadás azért is kiemelkedő esemény, mert a budapesti Operaház 1972 óta nem mutatta be a darabot. Műsoron pedig éppen 25 évvel ezelőtt szerepelt, akkor is ugyancsak a kolozsvári társulat vendégjátékában. A mostani előadás Korcsmáros György színrevitele, amely aktualitásokra, köztük a migránsválságra is reflektál« (*Csomafáy Ferenc: Eredeti cselekménysor modern köntösbe bújtatva*. In: *Erdon*, 2016. március 24.)

„Márciusban tehát Saint-Saëns legnépszerűbb művét, a *Sámson és Delilát* mutatták be, ezúttal eredeti, francia nyelven, magyar és román feliratokkal. „*A mai operanézők számára szeretném érthetővé tenni a művet, ezért modern környezetbe helyeztem*” – nyilatkozza a műsorfüzetben Korcsmáros György rendező. Szerinte így a mai fiatalok számára is érthetővé válik a darab. Nos, az előadást látva talán fontosabb, hogy a történet vonalvezetése

világos, a karakterek jól körülhatároltak, erős színpadi hatásokat látnak. Ehhez képest másodrendűnek tűnik, hogy az eredetileg 1000 évvel időszámításunk kezdete előtti történetben a filiszteusok géppisztolyokkal törnek be a zsidók templomába. Az, hogy a zsidókat rácok mögé szorítják, kortalan: éppúgy történhet i. e. 1150 táján, mint 2016-ban. A szent tóratekerceket szétéptetését is fölháborítónak tartja ma is minden jóérezésű ember. A Dávid-csillag leveréséhez nem kell kommentár, a világnak ezen a felén a csillagcseréket igen jól értjük. Szintén kortalan ötlet, ahogy a templom négy faragott oszlopából a II. felvonásra Delila kéjtanyáján a baldachinos ágy négy tartóoszlopa lesz. Nagyszerű és nem időhöz kötött találmány, ahogy az utolsó felvonásra az erejét vesztett Sámson a színpad közepén kalickába zárva mutogatják a filiszteusok győzelmi partiján.

A *Sámson* dramaturgiailag nem a legnehezebb opera, de Lőrincz Gyula díszletei remekül működnek. Csak a végső nagyjelenet nem elég hatásos. Amikor az Isten visszaadja Sámson ellopott erejét, s a hős összedönti a filiszteusok templomát. Korcsmáros és Lőrincz világitási effektusokkal próbálja helyettesíteni az igazi földindulás varázslatát.

A jelmezek varázslatosan virtuózak. *Amalia Judea* erőteljes színekkel és formákkal jellemzi szereplőit, és nem követi el a gyakori ballépést, hogy a kórust és a táncart díszesebb pávakakassá dekorálja, mint a főhősöket. Delilájának ruhái burjánzóan díszesek, időnként lehetne túl díszítéssel varr rá némi önimádatot,

ám mindvégig izgalmas, vonzó, erőteljes nőnek mutatja. Teltkarcsú énekesnőjéből biztos ízléssel mutatja meg, ami szép, takarja el, amit kell, és sejteti, ami indokolt. Sámson egyszerűbb eset, hisz a magas, atlétikus *Marius Vlad* loboncosan őszülő hajával, bozontos szakállával gyári Sámson. Judea rá alig tervez, csak egy lobogó inggel, vastag bő övvel, kivert antantszíjjal ad erős kontúrt öserejének. A 3. felvonásban meg térdig érő egyszínű vászoninggel mutatja erőtlen kiszolgáltatottságát. Nem véletlen, hogy ebben a felvonásban Delila minden eddiginél díszesebb, burjánzóbb ruhában pompázik.

A siker fő tényezője azonban a főszereplő-páros. *Veress Orsolva* gazdagon zengő mezzójára már a miskolci *Rigolettó*-ban fölfigyeltem. Delila sokkal nagyobb és sokszínűbb szólamát is maradéktalanul kitölti, több mint két oktávon szól gyönyörű színnel, hajlékonyan, fölényesen. Mindhárom szólója, a lírai Tavasz-, a csábító Csók- és a drámai Bosszú-ária is biztos hangütéssel szólal meg. A figurát is jó kontúrokkal vázolja föl, látszanak a fejlődés irányai is, később, több gyakorlattal bizonyára színesebben szólalnak meg a szerep szélsőségei, a hatalomvágy, az érzékiség, az elbizakodottság, amelyek a szólamban kevésbé vannak jelen, de a történetben igen. Vlad tenorja erőteljes, átható, bár inkább karakteres, mint behízselően szép. Ám gyönyörködtető tónusra nincs is igazán szükség. Érett férfit énekel és játszik, s ettől hihetővé válik, hogy Delila csábításának csak lassan, vonakodva enged, csak a nő teljes odaadása, kitárulkozása az, aminek nem tud

ellenállni. Amint a Csókária három strófájába egyre többet énekel bele, eltöprenghetünk, hogy vajon ostobaságot követ-e el a férfi? Egyáltalán mikor őszinte egy nő csábítása? Talán akkor sem, amikor ő maga is annak hiszi? A Biblia szerint Sámson ereje a hajában van, azt vágja le Delila, miután kiszedte belőle a titkot. Mellesleg meg is vakítják a hőst, ami az uralkodásra alkalmatlanná tétel tipikus formája volt évszázadokon keresztül. Kolozsváron Delila csak kiszúrja a férfi két szemét, ez kevésbé misztikus, de lefegyverzésnek azért megteszi.

Balla Sándor jelentős hangon zendíti meg Dagon főpapiját, kopasz feje jellegzetes figurát teremt. Korcsmáros az egyházfőnek finom, némi érzékiséget is tartalmazó viszonyt vázol Delilával. Izgalmas értelmezés. A két közepes basszus-szerepnek *Szilágyi János* és az ifjú *Köpeczi Sándor* tömör hangon adott jelentős kiterjedést. *Jakab Melinda* koreográfiája lépésanyagában tán nem forradalmian izgalmas, de jól szervezett színpadi tánc. A kórus is magabiztos volt. *Horváth József* nemcsak a pálcát, az előadást is kézben tartotta.

Megbízható zenei színvonal, hiteles színpadra állítás, kitűnő énekesek. A Kolozsvári Magyar Opera ezzel a produkcióval április elején az Erkel Színházban a Primaverán, a Magyar Operajátszó helyek találkozóján nem fog szégyent vallani. (*Márok Tamás: Sámson és Delila a Kolozsvári Magyar Operában. In: Tiszatáj-online, 2016. április 4.*)

Nézzük akkor a budapesti kritikát is!

„A szeptemberi *Szerelmi tilalom* után a Kolozsvári Magyar Opera az idei Primavera Fesztiválra is egy operaritkaságot hozott el az Erkel Színházba. Camille Saint-Saëns leg-sikeresebb színpadi alkotását, a *Sámson és Delilát* ugyanis 1963 óta nem újította fel a Magyar Állami Operaház, maga a darab pedig 15 éve nem hangzott el a fővárosban – 2001-ben a Ferencvárosi Ünnepi Játékok alkalmával volt belőle egy előadás a Bakáts téren. Kétségtelen, hogy a kolozsváriak az operairodalom kevésbé népszerű darabjainak előadására tett már-már heroikus törekvései az elmúlt években egyenetlen színvonalú előadások sorát eredményezték. Joggal érezhettük, hogy Rossini *Ory grófiának*, a Verdi-életmű korai szakaszában keletkezett Schiller-feldolgozásoknak (*Szent Johanna, Haramiák, Luisa Miller*) vagy Wagner második operájának színpadra állítása a társulat lehetőségeinek végső korlátait feszegette. Szerencsére a *Sámson és Delilából* – bár kétségtelenül grandiózus és igényes darabról van szó – az énekesi teljesítmények szempontjából egyenletesebb színvonalú előadást sikerült megvalósítani, ahogy Korcsmáros György rendezésének is voltak jó ötletei.

A rendezés az »elképzelt mába« helyezte és demitizálta a cselekményt, ugyanakkor alapjaiban nem értelmelte azt át. Sámsonat ugyan gerillaharcos-szerű népvézérré avasztálta, aki az előadás végén öngyilkos merénylőként robbantotta népe elnyomóira a mulatót, Delilát pedig egyfajta nagyvilági kurtizánként mutatta be, de ez még önmagában véve nem egyenértékű a történet

átértelmezésével. Korcsmáros fel-fogásában is a zsidó nép áll szembe elnyomóival, akik meggyalázzák vallásukat és kultúrájukat, mind-azt pedig igen világos, bár olykor didaktikus, közhelyes utalásokkal adta tudtunkra: a filiszteusok eltépik a Tóra-tekerceset, leverik a Dávid-csillagot a zsinagógáról, majd mulatóhellyé alakítják át az imaházat, és erőszakoskodnak a zsidó asszonyokkal. A harc persze a felkelőket is megnyomorítja – az Operaház új *Faust*- és *Trubadúr*-bemutatói után elcsépeltnek érezhettük a háborúból visszatérő katonák között felbukkanó kerekesszékes »veterán« figuráját. Az elnyomók és elnyomottak közti harc koreográfiája kicsit kaotikussá tette az első felvonás közepét, olykor a kidolgozatlanság érzetét keltve, de a rendezés történetvezetése így is egyértelmű volt.

Nem túl eredeti, de hatásos megoldás, hogy a zsinagóga tartóoszlopai fallikus szimbólumként is funkcionáltak, és a második felvonásban Delila ágyának baldachinjává alakultak át. Korcsmáros rendezése sokszor a hagyományos operarendezések tablószerű beállításával dolgozott, vizuálisan jól megkomponált színpadképeket varázsolva elénk, ugyanakkor gyakran kimerevített állóképeket hozva létre, amelyek megakasztották a drámai történeteket. Jakab Melinda koreográfiája jól illeszkedett a rendezés világába: a táncbetétek látványosak voltak, de szervesen nem ágyazódtak be a cselekménybe, ahogy a kórusrészeket is sokszor epizódszerűnek érezhettük. Mindez persze elfogadott megoldás egy hagyományos operaren-

dezésben, és tovább erősítette azt az érzésemet, hogy ha külsőségeit tekintve aktualizáló is volt a rendezés, Korcsmáros alapvetően régi, jól bevált fogásokkal dolgozott, és visszafogott módon, óvatosan igyekezett aktualizálni. Sajnos a végkifejlet, Sámson öngyilkos robbantása sem volt kellően hatásosan megoldva – a falak leomlását világításeffektekkel oldották meg. Az egész előadást belengő erotika és erőszak kétségtelenül nem idegen a témától, de egy idő után már túlságosan szájbarágósnak bizonyult. Az eklektikusra sikerült rendezéshez szerencsére jóval egy-ségesebb zenei megvalósítás társult.

Veress Orsolya magabiztosan és technikai nehézségeket is könnyen megoldva énekelte Delila sokszínű szólamát. Szép hangszínű mezzoszopránja végig magabiztosan szólt, miközben a színpadon is természetesen mozgott. A hősnő mindhárom áriáját üzembiztosan énekelte. Hiányzott azonban alakításából a figurával való nagyobb fokú érzelmi azonosulás, a füledtebb érzékiség, szerepformálása még nem teljesen kiérlelt. Mindez persze finomodhat a későbbiekben, hiszen az énekesnőnek megvannak a képességei egy, a mostaninál hatásosabb Delila-alakításhoz is. Marius Vlad Budoiu Sámsont érett, indulatos férfinak ábrázolta. Szólamát kisebb megingásokkal ugyan, de színvonalasan abszolválta. Kétségtelen, hogy ő is jó választás volt a szerepre, mind hangyi adottságai, mind színpadi megjelenését tekintve. Balla Sándor Dagon főpapját színészileg hatásosan, vokálisan fakón adta elő. Színészi alakítás tekintetében Szi-

lági János Abimelechje volt az este legfigyelemreméltóbb produkciója. Az énekes nemcsak nagyon jól hozta a rendezés elvárta maffiózószerű figurát, de ezúttal is bebizonyította, hogy jelentős basszus hang birto-kosa, csak szólamformálása lehetett volna kicsit árnyaltabb. Az est voká-lisan legkidolgozottabb alakítását az Öreg zsidó kisebb szerepében szín-padra lépő Kőpeczi Sándor nyújtotta. Szép hangszínű, meleg basszusát élvezet volt hallgatni. Igazi mélység-ekkel nem rendelkezik, de gondos szólamformálása kárpótolt ebbéli hiányosságaiért.

A partitúra nagy feladatot ró a kórusra, azonban a Kolozsvári Magyar Opera énekkara szépen vette az akadályokat. Igaz, visszafogot-tan és bizonytalanul indítottak, de az első felvonás közepére sikeresen magukra találtak. Horváth József kezei alatt a zenekar a kisebb pontatlanságokat leszámítva jól teljesített, de összességében nem éreztem igazán kiérleltnek és színesnek a zene-kari hangzást. (...)

Hálásak lehetünk tehát a társu-latnak, amiért időről időre lehetőséget biztosít a budapesti közönség számára az operairodalom ritkán ját-szott remekműveit élő előadásban is megtekinteni. Ezúttal pedig zeneileg egyenletes és – hibái ellenére – ösz-szességében színvonalas kiállításban hozta el nekünk Saint-Saëns zenei szépségeiben bővelkedő operáját.”

(Péter Zoltán: Huszonöt év után. Saint-Saëns operája, a Sámson és Delila az Erkel Színházban. Kri-tika. In: *www.operaportal.hu*. Fotó: Nagy Attila)

A következőkben ismét debütökről és vendégjátékokról adunk hírt.

Bizet *Carmen* című operáját tűzte ismét műsorára a Kolozsvári Magyar Opera. A csütörtöki előadás érdekessé-ge, hogy több debütre is sor kerül, de-rül ki az intézmény közleményéből. (...) Az előadás létrehozásában Ionel Pantea rendező alkotótársai Kulcsár Szabolcs karmester (debüt), Witlinger Margit díszlet- és jelmeztervező, Rareş Arcadie Cîmpean koreográfus és Gombár An-namária segédrendező voltak.

Szereplők: Veress Orsolya, Pataki Adorján (debüt), Fülöp Márton, Chi-uaru Livia, Szilágyi János, Florin Pop, Kovács Ferenc, Covacinschi Yolanda, Balázs Barbara, Gergely Arnold.

Fellép a Kolozsvári Magyar Gyer-mekkoros, Kovács Dalma karnagy ve-zetésével.

A neves koloratúrszoprán, Galam-bos Lillával a főszerepben játsszák va-sárnap délután 6 órától a *Bál a Savoyban* című operettet a Kolozsvári Magyar Operában.⁴²

A Művészeti Titkárság közleménye szerint a nemzetközi hírű magánéne-kes, Kele Brigitta alakítja Mimi szerepét a május 12-i *Bobéméletben* a Kolozsvári

42 Galambos Lilla koloratúrszoprán Bécsben kitűnő eredménnyel végezte el a Konzervatóriumot Margarita Kyriaki Wagner (Görögország, Ausztria) tanítványaként. Későbbi mesterei: Keönch Boldizsár (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Rádió Énekkar), Szép Ilonka (Volksoper, Staatsoper, Bécs) és Raimondi Ildikó (Musikuniversität, Staatsoper, Bécs). Az Egyesült Államokban levő Wyoming Seminaryban részesült ösztöndíjas képzésben. Tanulmányait mesteri diplomával zárta a Magyar Táncművészeti Főiskolán.” (Bál a Savoyban Galambos Lillával. In: *Szabadság*, 2016. május 7.)

Magyar Operában – tájékoztatott közleményében az intézmény. A Kolozsvárról indult művésznek 2012 óta van szerződése a düsseldorfi Rajna-menti Német Operával (Deutsche Oper am Rhein), ugyanakkor fellépett már többek között a Párizsi Nemzeti Operaházban, Avignonban, Strasbourgban, Kínában és Izraelben is. A 2016/2017-es évadra a New York-i Metropolitan Operával írt alá szerződést, ahol Puccini *Bobéméletében* Musetta szerepét éneklí majd.

A május 12-i előadásban Schaunard szerepében Nagy Zoltán látható-hallható, aki a világ legnagyobb operaszínpadain szerepelt. Karmester: Jankó Zsolt, rendező: Demény Attila.

Kálmán Imre reneszánszát éli. Mindmáig érvényes és izgalmas témákkal foglalkozik, zenéjében pedig ma is divatos módon ötvözi a legkülönbözőbb elemeket. *A bajadér* május 22-i előadásában kettős debütre figyelhetünk: Odette Darimondét Fülöp Tímea alakítja, Marietta szerepében pedig Hary Juditot láthatja a közönség. Rendező: Gombár Annamária, vezényel: Incze G. Katalin.

Ismét gyászol a Magyar Opera: életének 90. évében elhunyt Albert Annamária operaénekes, a Kolozsvári Magyar Opera örökös tagja. Pályája közel félszáz szerepet és több száz előadást foglal magába. A korabeli igen gazdag kritika mindig különös elismeréssel viszonnyult művészi teljesítményéhez. Távozásával a Kolozsvári Magyar Opera elveszítette utolsó, még életben lévő örökös tagját, történeti ívének koronatanúját. A magyar opera teljes tagsága (és nem csak!) gyászolja az egykori drá-

mai szopránt, a sok nagy szerep kiváló megtestesítőjét, az intézmény eseménytörténetének dokumentumokba foglalt gyűjtőjét és őrzőjét, de nem utolsósorban az embert, a segítőkész pályatársat, akihez mindig bizalommal lehetett fordulni eligazításért, operafényképekért, dokumentumértékű irományokért. Türelme, szeretete az ifjabb nemzedék iránt határtalan, megtisztelő volt. Ő volt az, aki kapcsolatot tartott az Erdély földjétől elszakadt pályatársakkal, akik ezáltal – legalább lélekben – megmaradtak az opera tagjainak – olvashattuk a művésznő nekrológiájában.

A következő hírt azért közöljük, mert Szabó Bálintról, a magyar opera egykori tagjáról van szó. Mi szokásunkhoz híven követjük a tőlünk elszerződött művészek karrierjét is, hiszen egykor hozzánk tartoztak, Szabó Bálintnak meg éppen a magyar operában indult karrierje.

A román opera folytatja a pár éve elkezdett hagyományt: szabadtéren tartja az évadzáró előadást, július 2-án, szombaton este fél 10-től a Főtéren, a nemrég bemutatott *Nabucco* című operát. „Florin Eştefan igazgató szerint a szabadtéri *Nabucco* nem jöhetett volna létre a megfelelő szólistacsapat nélkül. Az elsők között emlegette Szabó Bálint basszust, aki igent mondott a felkérésre. Az igazgató bizakodik a szabadtéri előadás nézettségét illetően, hiszen az eseményt népszerűsítő klipet a világhálón több mint 40 ezren nézték meg” – áll a *Szabadság* 2016. június 9-i közleményében.

Cigányszerelem

■ A debütök sorát operettbemutató követi.

„A budapesti Bori Tamás rendezésében láthatja a közönség a Kolozsvári Magyar Opera legújabb bemutatóját, Lehár Ferenc *Cigányszerelem* című operettjét; a június 23-án, csütörtök este fél 7-től sorra kerülő előadás háttér munkájáról a tegnapi sajtótájékoztatón számoltak be az intézmény emeleti előcsarnokában.

– Nemzeti sajátosságunk, hogy saját érdekeinkkel nem tudunk mit kezdeni, és több mint száz éve képesek vagyunk azon vitatkozni, hogy az operett műfaja a magaskultúra részét képezi-e vagy sem. De attól nem számít bővlnak valami, hogy könnyebb befogadni, hiszen összerakni pont olyan nehéz, mint az operát – mondta Bori Tamás.

Az előadás több szempontból is különlegesnek számít: egyrészt mert több mint húsz éve nem szerepelt Lehár-mű a kolozsvári társulat repertoárján, másrészt pedig azért, mert az előadás a Budapesti Operettszínházzal való együttműködésnek köszönhetően kerülhetett a Kolozsvári Magyar Opera színpadára – fogalmazott Szép Gyula igazgató, aki beismerte, szégyenkeznie kell amiatt, hogy ilyen hosszú ideig mellőzték a Lehár-darabokat. Összehasonlítás-képpen megemlítette, hogy Janovics Jenő igazgatósága idején – 1905 és 1933 között – a kolozsvári társulat 21 Lehár Ferenc-művet vitt színpadra, amelyeket ötszáznál többször mutattak be. – A Budapesti Operettszínház a teljes díszletét és jelmeztá-

rát a rendelkezésünkre bocsátotta, nem beszélve Bori Tamás rendezői, valamint a két koreográfus munkájáról, akik segítettek Kolozsváron is színpadra állítani a Budapesten hét évvel ezelőtt bemutatott *Cigányszerelem* – fogalmazott az igazgató. (...)

A rendező szerint a kolozsvári társulat pillanatok alatt felvette azt a színházcsinálási metodikát, amit magával hozott, így gördülékeny volt a közös munka. – A látványvilágában is izgalmas előadást ígértünk mindenki számára vonzóvá tenni, ezért azt reméljük, hogy sikerül a 15–30 éves korosztályt is megszólítani – mondta a rendező.

Kulcsár Szabolcs karmester kifejtette: nagyon örül annak, hogy olyan művészekkel dolgozhat együtt, akik világszerte állítanak színre előadásokat, így a színvonal is garantált. Hozzátette: a rendezés során szempont volt a művészek személyiségéhez alakítani a mű karaktereit.

Rusu P. Gabriela, a balettkar vezetője kiemelte: olyan stílust kellett elsajátítaniuk a táncosoknak, amelyet ez ideig nem gyakoroltak. A két budapesti koreográfus – Németh Zsuzsanna és Lendvai Zsolt – sokat segített abban, hogy az autentikus mozdulatsorokat ilyen rövid idő alatt betanulhassák.” (*Cigányszerelem – Különbözőségek sokszínűsége a magyar operában*. In: *Szabadság*, 2016. június 17.)

„Lehár Ferenc *Cigányszerelem* című operettjének legutóbbi változata (bemutató: 2011. október 20., Budapesti Operettszínház, rendező: Béres Attila) jelentős zenei és dramaturgiai változtatásokkal került színre. A Ko-

lozsvári Magyar Opera 2015/2016-os évadát búcsúztató *Cigányszerelem* premierjét is – a Budapesti Operettszínházzal való együttműködés révén – ennek a változatnak köszönhetjük. Követve a Béres Attila 2011-es verzióját, Bori Tamás rendezésében a felpörgetett, néhol film- és musicalszerű megoldásokkal, a kolozsvári bemutató új utat nyitott az operett műfaja felé. Operaházunk művészei kiváló produkcióban részesítették a közönséget, a *Cigányszerelem* fergeteges sikert aratott. A sok kiváló, humoros, sírós-nevetős alakításokból az én tetszésemet különösen a Bertát alakító Mányoki Mária – közismertebb becenevén Inci – nyerte el, aki »hősnőjét«, a »kisebb« szerepnek is kijáró alázattal, szakmabeli komolysággal, rendkívüli kreativitással és finom humorral formálta meg. Ő az a típusú »epizód szereplő«, akinek ha csak egy mondatnyi szerep jut, abból is élményt farag, akire mindig érdemes odafigyelni.” (Berta és a *Cigányszerelem*)

A művet Lehár egyik legtalányosabb operettjének is nevezik. Feltehetőleg azért, mert a női lélek zavarba ejtő titkairól, a szerelem vágyott szabadságáról szól, úgy, hogy a tudat alatti erők és a tudatos társadalmi beilleszkedés drámai feszültsége árad a műből – természetesen az operettműfaj jellegzetes eleganciájába és könnyedségébe burkolva. Az őszinte játék a kulcsa a komikus szerepeknek – véli Mányoki Mária, aki a szerelemre valamiféle ártatlan optimizmussal vágyakozó Berta szerepében nevettegetett, és nyilvánvalóan belopta magát a szívekbe.” (www.kolozsvariradio.ro/zeneret, 2016. június 29.)

„A *Cigányszerelem* produkcióban a tánc is hangsúlyos helyen áll. Természetesen ez is budapesti–kolozsvári együttműködés eredményeként valósult meg. Az autentikus néptáncra alapozó koreográfia csöppet sem könnyű, virtuóz jellegű, ám a koreográfusok mindent megtettek annak érdekében, hogy a táncosok jól is érezzék magukat. (...)

Szerelmek és eltérő kulturális hovatartozások ütközésének, illetve összeférhetőségének meséje is a *Cigányszerelem*. A kolozsvári produkció rendezője, Bori Tamás a librettó nemzetiségi vonatkozásai kapcsán hangsúlyozta: nem árkokat, hidakat kíván az előadás révén építeni. A budapesti művész egy régebbi, illetve egy egészen friss, de egyformán katartikus erejű kolozsvári élmény kapcsán úgy érzi: az előadás a megbékélés útján is kis lépést jelent.” (www.kolozsvariradio.ro/zeneret, 2016. június 29.)

Az évadot gálával zárta az opera.

„Hangulatos évadzáró gálával kedveskedett közönségének csütörtökön este a Kolozsvári Magyar Opera, amelyen olyan ifjú művészek léptek fel, akiket tehetségkutató keretében választott ki az intézmény. Két sztárvendége is volt a gálának – Nagy Zoltán és Szabó Bálint –, mindketten Kolozsvárról indultak, és mint Szép Gyula igazgató elmondta: büszkén képviselik a kolozsvári magyarságot a világ különböző színpadain. Első alkalommal lépett fel önálló műsorral Kolozsvár Magyar Gyermekkórusa Kovács Dalma vezényletével, és szintén első

ízben adták át a frissen alapított *Albert Annamária-émlégyűriút*, amelyet idén Egyed Apollónia vehetett át. Több év kihagyás után átadták a Kolozsvári Magyar Opera örökös tagja címet, ezúttal Simon Gábor és Szabó József érdemelte ki a kitüntetést.

A kolozsvári magyarság legfrissebb kincsének nevezte Szép Gyula a Kovács Dalma által vezényelt kolozsvári magyar gyermekkórust; a színes és vidám műsorral induló csütörtök esti gálán bebizonyosodott, a befektetett munka meghozza gyümölcsét, a közönség pedig hatalmas tapssal jutalmazta a gyerekek (és karnagyuk) fellépését. De a gála során fellépő ifjú énekművészek teljesítménye is azt bizonyítja: tehetségből és utánpótlásból nincs hiány az operaházban.

A két sztárvendég – Nagy Zoltán és Szabó Bálint – mellett a gálán fellépett Gebe-Fügi Renáta, Chiariu Lívia, Barta Lóránt, Starmüller Hilda, Cormoș Viktória, Duffner Melinda, Molnár Zoltán, Köpeczi Sándor, Peti Tamás Ottó, Fülöp Tímea, Gergely Arnold, Csomai Cecília, Volsik Brigitta, Volsik Franciska, valamint Kolozsvár Magyar Gyermekkórusa (karnagy Kovács Dalma). Vezényelt: Horváth József és Jankó Zsolt. Közreműködött az opera zenekara.” (Köllő: Évadzáró gála és díjátadás a magyar operában. In: *Szabadság*, 2016. július 2.)

Igaz, méltatás csak szeptemberben olvasható a gáláról, de úgy gondoljuk, ide tartozik.

„Kíváncsian ültem be operaházunk nézőterére az évadot záró

Operagála fiatalokkal című hangversenyre, amelyben a már »befutott« fiatal énekművészek mellett a még tanulmányaikat folytató vagy éppen kezdő énekesek mutatkoztak be a közönségnek. Az igényesen, változatosan összeállított műsorból, a sok tehetséges fiatal énekes produkciójából engem a legjobban Gebe Fügi Renáta lepett meg, aki ez alkalommal lépett először operaházunk színpadára. Örültem szerény, de magabiztos kiállításának, meleg, szép tónusú hangjának, tiszta intonációjának, amint Bellini *A puritánok* című operájából Elvira áriáját énekelte.” (Kulcsár Gabriella: Zenes emlékmorzsa 5. In: *Szabadság*, 2016. szeptember 30.)

Úgy gondoljuk, fontos kezdeményezésről, egy új kiadványról adhatunk hírt, abban a reményben, hogy operalátogató közönségünk érdeklődéssel fordul majd az időnként megjelenő füzetek felé. A kiadványról fentebb már szó esett, amely ugyan folytatása egy elkezdett sorozatnak, újdonsága mégis abban rejlik, hogy ezután egységes koncepcióban (tartalom és forma) jelenik meg, csupán a kiadvány szereplője változik.

„Pár évvel ezelőtt indította útjára a Kolozsvári Magyar Opera, illetve a Kolozsvári Operabarátok Köre a *Tisztelet elődeinknek* című kiadványsorozatát, amelyben ismerteti az opera aranykorának nevezett időszakban tevékenykedő művészeinek életét. A legutóbbi kis könyvecske, amelyben Puni Júlia operaénekes életéről és munkásságáról tudhatunk meg részleteket, a 2015/2016-os évad végén jelent meg. A kiadvány

szerzője és szerkesztője Laskay Adrienne, az opera nyugalmazott karnagya, aki már több komolyzenei tárgyú könyv igényes megírásával és szerkesztésével bizonyította elkötelezettségét, szakértelmét a műfaj és annak művelői irányába.

A szerző kronologikusan mutatja be az olvasónak az 1927. december 8-án Szászrégenben született Puni Júlia életét, aki szinte a kezdetektől egészen korai nyugdíjazásáig, három évtizeden át volt a Kolozsvári Magyar Opera tagja; ez idő alatt 23 operas- és 26 operettszerepet adott elő. A könyv alapjául egyrészt a művésznő 2014 júliusában lezárt visszaemlékezései szolgálnak, ugyanakkor részletes és pontos tájékoztatást kapunk Puni Júlia emlékezetes alakításairól, amelyeket fényképekkel és méltató-sokkal támaszt alá az író-szerkesztő Laskay.” (Nagy-Hintős Diana: „Számomra mindig a művészet és a család számított”. Tisztelet elődeinknek: Puni Júlia. In: *Szabadság*, 2016. augusztus 10.)

2016/2017

■ Az új évad első operai vonatkozású írása Kulcsár Gabriella zenekritikus *Zenés emlékmorzsák* című visszaemlékezése, amelyben az elmúlt évad több gondolatát foglalja össze, minden témának külön alcímet adva (fentebb közöltünk is belőle egy odavágó részt).

„Operaházunkban az évek folyamán számtalan »nagy« alakítást láthattunk/hallhattunk Puccini *Bobéméletének* legendás Mimi-szerepében. 2016. február 11-én ezúttal Balázs

Borbála, a Kolozsvári Magyar Opera fiatal tehetséges énekművésze debütált, akinek nem volt könnyű felvennie a versenyt a »sikeres múlttal«, a nagyobb élet- és művészi tapasztalattal rendelkező »Mimikkel«. Balázs Borbálának sikerült! Hangja talán eddig soha nem szólt ennyire kiművelten, színpadi játéka talán eddig soha nem volt ennyire »szerephez« illő. Az »ő« Mimijét áriáinak finom líraisága, a mélyen átélte érzések, az őszinte, szívhez szóló, meggyőző erő, a hitelesség keltette életre. Reméltem, hogy sikeres debütje után nem kell sokat várnom, amíg újra láthatom/hallhatom az évadban. Csalódtam!” (*Mi chiamano Mimi*)

„Három és fél év után, április 14-én újra láthattuk a Ionel Pantea által rendezett Bizet *Carmen*jét. A rendező, az opera nyitánya előtt, a koreográfussal karöltve, egy flamencót tervezett. A vérbő spanyol táncot egyetlen pár táncolta, zenei aláfestés nélkül, »taps-kórus« kíséretében. A ritmus feszültsége, a tánc izzó parazsa előrevetítette az opera halálba sodró szerelmi drámáját. Különleges, kreatív ötletnek tartottam ezt a nyitány előtti »nyitányt«, amely hangulatos, izgalmas, tüzes, szenvedélyes és felkavaró volt.” (*Carmen, je t’aime*)

„Cso-cso-szán – más néven Butterfly (Pillangó) – szerepét, ha jól tudom, Hary Judit talán tíz évvel ezelőtt énekelte utoljára. Igazából nem is tudom, hogy Puccini remekét mi okból »szüneteltette« ilyen hosszú ideig? (...) Hary Judit átszellemülten, jó formában oldotta meg e hangilag és érzelmileg is hatalmas »jelenlétet« megkövetelő opera minden nehéz-

ségét. A Butterflyt hitelesen alakító Hary Judit mellett a többi főszereplő – Pataki Adorján, Balla Sándor, Molnár Mária, Laczkó Vass Róbert –, valamint az opera ének- és zenekarának színvonalas szereplése az estet felejthetetlen művészi élménnyé avatta.” (*M-ma Butterfly*) [Kulcsár Gabriella: Zenés emlékmorzsa 3. In: *Szabadság*, 2016. szeptember 9.]

Szókáshoz híven, az új évad elején az igazgató vagy az aligazgató – jelen esetben Kosztin Áron aligazgató – felvázolja az elkövetkezendő évad fontosabb pilléreit.

„Eseményekben gazdag évad előtt áll a Kolozsvári Magyar Opera, az első bemutatót október 13-án tartják: Szirmai Albert *Mágnás Miska* című nagy sikerű operettjét Béres László viszi színre. Október 6-a és november 3-a között öt különböző eseménnyel köszöntik a 700 éves Kolozsvárt, majd novemberben a *Don Giovanni* premierje következik Selmeczi György rendezésében. Ezzel indul az a sorozat, amelyben mostantól minden évben műsorra tűznek egy kamaratermi előadást Wolfgang Amadeus Mozart műveiből.

A részletekről Kosztin Áron aligazgató számolt be a sajtónak tegnap délután az intézmény emeleti előcsarnokában, örömmel nyugtázva, hogy a Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar rendkívüli hangversenyével indulhatott a 2016/2017-es évad, ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy a Kolozsvári Operabarátok Kőre továbbra is megtéríti az útiköltséget azon nézők számára, akik Kolozs

megyéből szervezett csoportban érkeznek az opera előadásaira.

Változatos programmal ünnepli Kolozsvár városi rangra való emelésének 700. évfordulóját az opera: október 6-án a Barozda együttes lép fel az intézmény székhelyén, majd 21-én a Flauto dolce koncertezik az Erdélyi Néprajzi Múzeumban. Október 23-án, az 1956-os forradalomra emlékezve Mozart *Requiem*-jét tűzik műsorra Jankó Zsolt vezényletével, fellép Pataki Adorján, Szilágyi János, Egyed Apollónia és Molnár Mária. Október 29-én a Brassai vonósnygyes (Barabás Sándor, Balogh András – hegedű, Botár András brácsa, Kostyák Előd – cselló) hangversenyére várják az érdeklődőket, majd a sorozat november 3-án zárul az Egyetem utcai Szentháromság templomban, Erich Türk orgona-koncertjével.

Decemberben kortárs balettet mutatnak be. *A test utazása* című produkciót Jakab Melinda rendezi, ennek egyik különlegessége, hogy – az opera történetében először – vetített díszletet alkalmaznak.

Georges Bizet *Carmen*-jét márciusban mutatják be, majd a budapesti operaházzal együttműködésben az első magyar opera, Ruzitska József *Béla futása* című műve következik, párban a *Pikkó herceggel*. Két grandiózus operával zárul az évad: Domenico Cimarosa *A titkos házasságát* Tompa Gábor, Verdi *Otello*-ját pedig Albu István rendezi, ismertette Kosztin Áron.

Béres László rendező a *Mágnás Miska* kapcsán kifejtette: örömmel fogadta a felkérést, elvégre mindig kihívás örökzöld darabot rendezni,

ugyanakkor kőkemény feladatnak tartja – az előadást sokáig játszották telt házzal a Kolozsvári Magyar Operában, ennek fényében a közönségnek már van egy elképzelése róla. Mint mondta: Szirmai Albert operettje – amelyet száz évvel ezelőtt, 1916. február 12-én mutattak be a Király Színházban – némiképp kilóg a klasszikus operettek sorából, közelebb áll a zenés vígjáték műfajához. Nincs szükség különösebben arra, hogy modernizálják, aktualizálják, hiszen az a fajta kritika, amelyet a vezető réteggel szemben megfogalmaz, bármely korban érvényes.

A szövegkönyvet Tasnády-Sáhy Péter írta az ősbemutató és a Keleti Márton-féle film forgatókönyvéből, rég elfelejtett áriák és új részek egyaránt bekerültek a mostani változatba. Az előadás karmestere Kulcsár Szabolcs, díszlettervező Lőrincz Gyula, jelmeztervező Ledenják Andrea, koreográfus Jakab Melinda. Bemutató: október 13-án, csütörtökön este fél 7 órától.” (F. Zs.: *Mágnás Miska*, *Otello*, *Carmen* az operában. In: *Szabadság*, 2016. szeptember 22.)

A *Mágnás Miska* talán a legtöbbet játszott operett a magyar operában. A főszereplő Elek Károly, Ádám János emblematikus figurákká alakultak az évtizedek során. De amint azt alább is olvashatjuk, az operett már röviddel országos bemutatója után kedvence lett a kolozsvári nagyrédelemnek is. A *Mágnás Miska* 100 éves jubileuma alkalmából vált időszerűvé kolozsvári újrendezése is.

„Az operett örök érvényű, mindig képes megújulni a kor elvárásai sze-

rint, üzenete mindig sugároz tanulságokat aktuális politikai szerkezetek és élethelyzetek számára. Ettől élő és nagy sikernek örvend a mai napig is. A 100 éves *Mágnás Miska* különleges módon kötődik Kolozsvárhoz. Az 1916-os Király Színházi bemutatója után ugyanabban az évben Kolozsváron is bemutatásra került a Nemzeti Színházban, majd a Janovics Jenő által alapított kolozsvári Corvin stúdióban elkészült az első *Mágnás Miska* némafilm Korda Sándor rendezésében, Berky Lilivel a főszerepben. Slágerei, amelyek operett szinten unikátumnak számítanak, még a bemutató előtt ismertté váltak. Fedák Sári a premieren úgy énekelte a számára írt *Hoppssza Sárít*, hogy a közönség már jól ismerte azt, nemhiába a mai napig egyik emblematikus operettslágere a darabnak. Szirmai Albert zenéje csodálatosan formálható, alkalmazható különböző helyzetekre, könnyen alakítható annak érdekében, hogy friss köntösben, méltón szolgálja az éppen aktuális rendezés közvetítenivalóját. Karmesterként ezen dolgozom évek óta. Zenei csemegeként, az új *Mágnás Miska* előadásunkban Szirmai két kevésbé ismert operettjéből, az *Alexandrából* és a *Mézeskalácsból* is felcsendül majd egy-egy sláger. Remélem, hogy a nagyvilágban régóta működő minőségi elvárásoknak megfelelően leporolt és felfrissített operett, a mai kor szellemében színre vitt *Mágnás Miska*, méltó utódja lesz rekordnézettségű elődeinek. Mert megérdemli. Isten éltesen, *Mágnás Miska!*” (Kulcsár Szabolcs karmester: *Köszöntő*)

Az eseményt a román sajtó is méltatta:

„A *Magnás Miska* ismert szöveg, egy olyan operett, amely igazi provokációt jelent minden színrevitele alkalmával. Feltételezi a nagyszerű színpadi játékok, hangot, mivel itt az előadóművészetek finom szövevényéről van szó (...) A *Magnás Miska* 1916-ban született. Ugyanabban az évben a majdani híres Korda Sándor megfilmesítette. Néhány év múlva, 1949-ben Keleti Márton készít belőle remaket.

Természetesen a boldog finálé, a különböző szálak, intrikák képezik az operett művészi voltát, kiindulópontot jelentenek bármely operett-színház számára, amelynek színpadán bemutatják.”⁴³

„Tartózkodtunk a direkt aktualizálástól, sőt, korban is visszahelyeztük a történetet a huszadi század elejére – ám éppen ennek köszönhetően válik kortalanná, örök érvényűvé az előadás. A jól ismert dalok, a mára már klasszikussá vált replikák, helyzetek megmaradtak, mindez azzal a céllal, hogy a szórakoztatás mellett gondolatébresztésre is lehetőséget teremtsen előadás szülessen. Az operett szórakoztató műfaj, de létrejött mögött már megírása pillanatában is gondolatiság, üzenet rejtőzik. Úgy tűnhet, hogy »halott műfaj«, hiszen az utóbbi

évtizedekben nem íródtak új operettek. Az előadás alkotóinak feltett szándéka bebizonyítani, hogy ez téves felfogás, hiszen minden kornak megvan az eszköztára ahhoz, hogy érvényesen színpadra vigyen száz vagy akár több száz éves műveket is. Ezt keressük a *Magnás Miskában*: túl a szöveg színrevitelén, elsősorban a paródia, a gag és a stilizáció eszközeivel bizonyítjuk be, hogy ma is lehet érvényes operett-előadást színpadra állítani”

– nyilatkozta Béres László rendező. Elképzelésének helyességét az előadásról készült kritika igazolta.

„A most bemutatott *Magnás Miska* újszerűsége tehát éppen régiségében is rejlik. Bármennyit is változott azonban az idők folyamán, mindig sikerült belopnia magát az operettkedvelő szívekbe. Miskának jó dolga van, hiszen királynők, hercegnők és más előkelőségek között szokatlan címszereplő a lovászfű, aki kis időre megmutatja, hogy a bálban se kutyá. Az operettszakértőt idézve: »Nem állítjuk, hogy Miska holmi új Figaró, de kétségkívül eredeti alak«. A Miskát alakító Rétyi Zsombor elárulta: már régebben álmodozik arról, hogy táncoskomikusként szórakoztathassa a hallgatóságot. A fiatal művész nyilvánvalóan élvezi azt, ahogyan a lovászfű szerepében lubickolhat

43 „*Magnatul Miska* este un text cunoscut, o operetă care devine veritabilă provocare cu ficare punere în scenă. Presupune un excelent joc actoricesc, voci, fiind vorba despre un lenaj ai artelor interpretative. (...) *Magnatul Miska* datează din 1916. În același an a fost ecranizată de cel ce va deveni celebrul Alexandru Korda. Câțiva ani mai târziu, în 1949, va cunoaște un remake semnat de Keleti Marton. Finalul fericit desigur, ițele și intrigile dau măsura artistică a operetei, punct de reper pentru orice teatru liric pe scena căruia se joacă.” (Demostene Șofron: Premieră cu *Magnatul Miska*/ *Magnas Miska* de la joc actoricesc la voci. In: *Făclia* 2016. okt. 12.)

az előkelősködésben, a pezsgőzésben és persze a szép hölgyek csodálatában. Jogosan élvezheti Rétyi Zsombor a szerepet, hiszen ritka rang ebben a műfajban, hogy a komikus figura a címszereplő. Miska, a talpraesett lovászfű, jóformán pillanatok alatt a szemünk láttára válik előkelő arisztokratává.

Baracs, a bonviván szerepében, akit az előkelőségek sehogyan sem kívánnak befogadni, s aki éppen ezért kis időre Tasziló gróffá alakítja át a lovászfűt, Farkas Lóránd színművész mutatkozott be.

Mindenféle őrület belefért a történetbe, amely ennek megfelelően színpompás, fantáziadús ruhakölteményekben pompázik, Ledenják Andrea kreációiban élvezettel parádézna a szereplők.

(2016. november 3. Internet nyomán)

Nemcsak örömeinkről, sikereinkről de veszteségeinkről is hírt adunk:

Október első napjaiban elhunyt Lukács Mária balettművész, a maga idejében a közönség kedvence. Egyik kritikus Terpszikhoré papnőjének nevezte, és úgy értékelte, hogy „a magyar opera történetét beragyogja Lukács Mária táncművészete. Minden szerepében arra törekedett, hogy maradéktalanul valósítsa meg a műfaj legfőbb követelményét és célját: az ábrázolás tökéletességét. Mindig a cselekményhez hozzájáró alkalmazkodott ahhoz, amit alakított. Tette azt annál szívesebben, mert számára az átlényegülés, a megformálandó hősökkel való azonosulás olyan munka volt, ami egyszersmind maradandó élményt is jelentett. Mikor pedig végleg lelépett a vi-

lágot jelentő deszkákról, vele egy korszak zárult le az opera történetében.”

Fiatal pályatársaink szívesen méretetik meg magukat zenei versenyek keretében. Ezúttal énekművészeink vettek részt a Komáromban megrendezett, Lehár Ferenc nevét viselő versenyen. Aminek külön örvendeni lehet, hogy mindegyikük ért el valamilyen helyezést, amint azt alább közöljük:

„Vasárnap késő este ért véget a X. Nemzetközi Lehár Ferenc Operett Énekverseny, amelyet Lehár szülővárosában, Komáromban rendeztek meg október 21. és 24. között. A döntőt követő gálaest tegnap este volt a Budapesti Operettszínházban. Tizenhat énekes állt a nemzetközi zsűri és a közönség elé, a Budapesti Operettszínház Zenekara kíséretében, Maklár László vezényletével. A fődíjat Lévai Enikő Éva primadonna nyerte, Fülöp-Gergely Tímea, a Kolozsvári Magyar Opera énekművésze ugyanebben a kategóriában 2. helyen végzett. Szabó Levente közönségdíjat és a zsűri különdíját nyerte el, míg Chiurariu Livia szintén a zsűri különdíját, illetve Mgr. Art. Dagmar Livorová különdíjában részesült.” (Kolozsvári énekművészek sikerei. In: *Szabadság*, 2016. október 25.)

A sötét felhők csak nem akarnak tovaszállni a Kolozsvári Magyar Opera kupolája felől. A fekete lobogó mintha odanőtt volna az épület homlokzatához. Kedves kolléganő, Nagy Katalin mezzoszoprán (1937–2016) távozott az élők sorából. Bizonyára sokan emlékeznek még a szép, telt hangú, elegáns megjelené-

sű művésznőre, visszafogott, de erőteljes alakításaira. Adorján Iona növendékeként sok értékes alakításának tapsolhatott a nagyérdemű: Carmen, Azucena, Örzse, Gertrudis, Ulrika, Flóra, Polina, Madalena, Higginsné távozott. Nyugdíjazása után német férjét követve Németországban telepedett le, szinte utolsó percéig tanított. Hirtelen halála megrendítette mindazokat, akik ismerték, szerették és értékelték művészetét.

A *Tisztelet elődeinknek* sorozat következő füzeté Imre-Tráilá Mária ballejtáncosnőnek, az opera alapító tagjának állít emléket. A 91 éves művésznő pályaképe érdekes, tanulságos. 18 évesen jelentkezett Budapesten a Trojanoff balettmester Akadémiáján, ott képezte magát 1940–1945 között. A „kolozsvári Karsawinának” nevezett fiatal lány a háború befejeztével visszatér Erdélybe,

és a megalakuló Állami Magyar Opera szólótáncosa lesz. Az 1949/1950-es évadban Borisz Aszafjev *A bahsiszkeráji szökőkút* című balettjében debütál Zarema szerepében, és egyből meghódítja Kolozsvár közönségét. A méltatás kiemeli: „A nagyra becsült művésznő nemcsak egy szerep megvalósításának emlékét hagyta ránk, hanem egész művészi életművét, amelyet teljes egészében a színpadnak áldozott. A tánc volt éltető eleme, vibrált körülötte a levegő minden egyes megjelenésekor, szeretete a színpadot, mint saját magát.” Szólótáncosi karrierje mellett 1950-ben Imre Mária is hozzájárult a kolozsvári balettiskola alapításához, ahol később tanári feladatokat is vállalt. Erről a tevékenységéről így vall egy interjúban: „Úgy érzem, művészetem értelme: tanítani, átadni azt, amit én elsajátítottam” – mondta a sikeres balerina.

Újra Mozart: *Don Giovanni*

■ A *Don Giovanni* igazi megmérettetés az operát előadó mindegyik tár számára.

„Mozart remekművének színpadra állítása mindig rendkívüli esemény: olyan alkotásról van szó, amely messze túlmutat az opera műfajának dimenzióin, vallja Selmeczi György, a Kolozsvári Magyar Opera új *Don Giovanni*jának rendezője és karmestere.

Utoljára 41 évvel ezelőtt szerepelt a Kolozsvári Magyar Opera műsorán Mozart *Don Giovanni*ja – mondta Szép Gyula, az intézmény vezetője tegnap, a csütörtöki operabemutatót beharangozó sajtótájékoztatón. – Egy ilyen remekművet kötelező időről időre műsorra tűznie egy operaháznak, de nem véletlenül húztam az időt, meg akartam teremteni az előadáshoz szükséges körülményeket – hangsúlyozta az operavezető. Kifejtette: elengedhetetlen a megfelelő társulat, valamint egy olyan stáb, amely meg tudja teremteni a rendező által elképzelt világot. Továbbá az is fontos, hogy a nézők fel tudják mérni: részesei a színpadon megteremtett csodának, amelyet az alkotó és a közönség együtt élhet át. – Remélem, hogy ezzel az előadással fel tudunk nőni a remekmű szintjéhez, és a *Don Giovanni* meghatározza az idej evad színvonalát – jegyezte meg Szép Gyula.

Az előadás rendezője és karmestere Selmeczi György, aki úgy véli, a *Don Giovanni* színpadra állítása mindig rendkívüli esemény: olyan alkotásról van szó, amely messze

túlmutat az opera műfajának dimenzióin. Az ember erkölcsi, esztétikai döntéseinek emblematikus darabja. A *Don Giovanni* rangot ad, eljátszása presztízskérdés, mert minősíti azt a közeget, amelyben megszületik – mutatott rá Selmeczi. – A történet a keresztény eszmerendszer összeütöközését tárja elénk. A tematika olyan robbanásszerű impulzusokat adott Mozartnak, amelyek folytán nagyon rövid idő alatt megírta az operát – vázolta a rendező.

Az előadás létrehozásának folyamatát precedensértékű együttgondolkodás, szellemi és lelki kooperáció jellemezte. Így sikerült az alkotóknak önmaguk számára is átélhetővé tenni az összetettséget, amit a mű közvetít.

Selmeczi György Mozartot, az alkotót saját korából kiindulva próbálja megérteni, értelmezni. (...) Úgy véli, korunk kulturális önértelmezésében hangsúlyosan előtérben van ma a férfiszerepekör, a férfinyomorúság. Ezzel is számot vetett, és a mítosszal nem kívánt ellenmítoszt szembeállítani. Szeretné viszont tovább mélyíteni az átélést, illetve »a reflexió elvontságának magasítását, filozofikus felemelését.«” (Dézsi: A *Don Giovanni* rangot ad, presztízskérdés. In: *Szabadság*, 2016. november 15.)

Az alábbiakban Selmeczi György rendező az interneten is megjelent reflexióiból adunk közre.

„Mozartot, az alkotót saját korából kiindulva próbálom megérteni, értelmezni és színpadra állítani. Természetesen nem ez az első ilyen próbálkozásom. Pontosan ötven éve foglalkozom ezzel a remekművel, ez a harmadik *Don Giovannim*. Nagyon sajátos dolog, ha valaki ennyire együtt tölti el az életét ezzel a darabbal. Bevallhatom azt is, hogy fiatalkori *Don Giovanni*-képem (Miskolc, 1981) még tisztelettudóan hagyományos volt, ahogy azonban teltek az évek és az évtizedek, ez érthető módon megváltozott. A második *Don Giovanninál* (Budapest, 1999) a szobormotívumot helyeztem az előtérbe, mert interpretációs alapgondolatom a férfi elidegenedettséget exponálja. A *Don Giovanni* nagy csodája ugyanis a mindig megélhetőség mellett az elidegenedés kezelésének jellegzetessége. (...)

Mindent egybevetve: mivel a *Don Giovanni* mint kérdéskör nagyon látványosan sokoldalú, ennek a többféle kulturális kapcsolódásnak a hálózatiságát akarom felvillantani vagy legalábbis sejtetni. Nem polemizálok senkivel, azt szeretném, ha a művészek és a közönség is magával Mozarttal léphetne eleven, katartikus, csaknem egész életre megtisztító dialógusba.”

A ma embere férfieszmény nélkül él. Don Giovanni idealista, ártatlan egyén. Minden alkalommal az igazi szerelmet akarja megélni – jegyzi meg Csomafáy Ferenc az *Erdon* 2016. november 18-i internetes felületen.

Végül, de nem utolsósorban úgy értékeljük, hogy érdemes idézni Sören

Kirkegaard esztéta a *Don Giovanni* témakörhöz illeszkedő esszéjéből.

„Az opera hőse Don Juan, főleg órá összpontosul érdeklődésünk; de nemcsak hogy ő a főhős, hanem ő is tesz érdekessé minden más személyt. Ezt azonban nem szabad külsőlegesen értelmeznünk: sőt éppen az ennek az operának a titka, hogy a hős ráadásul a többi személyben élő erő, Don Juan élete az ő életük elve. Az ő szenvedélye hozza mozgásba a többiek szenvedélyét, az ő szenvedélye visszhangzik mindenütt, az visszhangzik a kormányzó komolyságában, az a hordozója, és ez áll Elvira haragjára, Anna gyűlöletére, Ottavio fontoskodására, Zerlina szorongására, Masetto elkeseredésére, Leporello zavarára. Mint az opera hőse, Don Juan a darab nevezője, mint a hős általában, ő adja a nevét, de ő ennél több: ha szabad így mondanom, ő a közös nevező. Az ő létehez viszonyítva minden más lét csak derivátum. (...)

A *Don Juan*ban az alaphang semmi más, mint magának az operának az alapvető ereje, Don Juan az, ő viszont – éppen mert nem jellem, hanem lényegében élet – teljességgel zenei. Az opera többi szereplője sem jellem, hanem lényegében szenvedély, amely Don Juan révén tételeződik fel, és ezért megint csak zeneivé válik. Amiként ugyanis Don Juan valamennyit átfonja, éppen úgy fonódnak ők is össze Don Juan körül, ők azok a külső következmények, amelyeket élete állandóan maga hoz létre. Don Juan zenei életének az operában való abszolút központi szerepe okozza, hogy páratlanul illú-

ziókeltő hatalmat fejt ki, hogy élete belesodorja az embert a darabban levő életbe. A zeneiség mindenhol jelen van ebben a zenében, ezért ha csak egyetlen kis részletét élvezzük is, nyomban magával sodor bennünket; ha az előadás közepén érkezünk is, rögtön a középpontban vagyunk, mert ez a középpont, Don Juan élete, mindenhol ott van. Régi tapasztalat, hogy nem kellemes dolog egyszerre két érzékszervet is megerőltetni, így hát gyakran zavaróan hat, amikor erőltetnünk kell a szemünket, holott egyidejűleg a fülünk is foglalkoztatva van. Ezért hajlamos az ember arra, hogy behunyja a szemét, miközben zenét hallgat. Többé-kevésbé ez érvényes minden zenére, a Don Juan-ra *in sensu eminentiori*. Mihelyt a szemet foglalkoztatja valami, a benyomás megzavarodik, hisz a szemnek kínálkozó drámai egység teljesen alárendelt és hiányos ahhoz a zenei egységhez viszonyítva, amely összetartozik. Erről a magam tapasztalata győzött meg. Ott ültem a közelben, ám egyre távolabb igyekeztem, egy zugot kerestem a színházban, hogy teljesen el tudjak rejtőzni ebben a zenében. Minél inkább megértettem vagy megérteni véltem, annál messzebbre távolodtam tőle, nem hidegségből, hanem mert szeretem, hisz távolról lehet megérteni. Ez valami különösen rejtélyes dolgot hozott magával az életemben. Volt idő, amikor mindent megadtam volna egy jegyért, most egyetlen tallért sem kell fizetnem, hogy jegyet kapjak. Kint állok a folyosón, a válaszfalnak támaszkodom, amely kizár a nézőtérről, és ilyenkor hat rám a legerősebben a zene, önmagában

való világ, elkülönül tőlem, nem láthatom, de elég közeli ahhoz, hogy halljam, és mégis olyan végtelenül távoli.” (Sören Kirkegaard: *Mozart Don Juanja*. Lontay László fordítása)

A továbbiakban idézünk Varga Melinda online megjelent kritikájából.

„A *Don Giovanni* különleges szerepet tölt be a zeneszerző életében, mondhatni, kultikus darabról van szó, az sem mellékes, hogy a főhős alakja több irodalmárt, gondolkodót megihletett, többek között Sören Kirkegaard dán filozófust és George Bernard Shaw Nobel-díjas ír drámaíró. A Mozart-opera alapját képező Don Juan-legenda pedig olyan közismert írókat, költőket foglalkoztatott, mint Byron, Dumas vagy Puskin.

A kolozsvári előadás koncepciója már akkor meglepi a nézőt, amikor belép a nézőtérre: a termet háromszáz férőhelyre alakították, a zenekari árkot befőtötték, a tér emiatt sokkal bensőségesebb. Selmeczi rendezői koncepciója azt sugallja, hogy Don Giovanni közelebb van hozzánk időben és térben, mint gondolnánk, a címszereplő mindnyájunkban ott lakik. Mi, a nézőtérre ülő fiatalabbak és idősebbek jól ismerjük, átértük – ha nem is ilyen extrém formában – a szerelmi útkeresés, a párkapcsolatok szövevényének gyönyörét és kínját. A dolog pikantériája, hogy első sorban ülök, innen a kulisszák mögé is belátok, és ha elég szemfüles vagyok, különbséget tudok tenni az igazi és a mímtelt csók között, minden apró gesztus felnagyítódik, az is, ami kollegiális

huncutkodás, és nem tartozik az előadáshoz. (...)

A kolozsvári színpadon 41 évvel ezelőtt játszották utoljára a *Don Giovanni*t, Andrásy Gábor és Kónya Lajos alakításában csodálhatta meg akkor a közönség. A Selmeczi György jegyezte bemutató – amelyre november 17-én este került sor – újszerűsége a filozofikus megközelítésben, többpólusú interpretációs lehetőségében rejlik.

A sétatéri színpad Don Giovannija Sándor Csaba kimagaslóan jó alakításában a bohém, életvidám, lázadó, forróvérű oldala mellett magában rejt egy sötétebb, megkeseredett személyiségrészt is, amely az elidegenedésről, a test eltárgyasulásáról, a szerelem és a testi örömök kiüresedéséről, az erkölcsi tartás és az érdekek ambivalenciájáról, a férfiszerepköréről, a női princípiumról kíván szólni, vagyis a 21. század meghatározó kérdéseiről.

Selmeczi György újszerű, letisztult rendezése úgy fújja le a port Mozart operájáról, hogy közben zenei szempontból megtartja a formulákat, az előadás a hagyományos keretbe illeszkedik, ugyanazt a zeneművet látjuk a színpadon, amit a világhírű komponista megálmodott. Kortárs darabbá a többsikű értelmezés, a rendezői szándék, a díszlet, a jelmezek formálják.

A zeneszerző nagyszabású művéhez elsősorban olyan énekművészekre van szükség, akik meg tudnak birkózni a feladattal. A mostani szereposztás egyik erénye, merészségről árulkodó rendezői koncepciója, hogy csupa fiatal művészt vonultat föl, társulati tagokat és vendégéne-

keset egyaránt. Sándor Csaba, Sándor Árpád, Fülöp Tímea, Egyed Apollónia, Barta Lóránt, Chiuariu Lívia, Szilágyi János és Köpeczi Sándor alakítása dicséretre méltó; mind színpadi játékban, mind énekesként olyan teljesítményt nyújtanak, amelyekkel nyugat-európai színpadokon sem vallana szégyent a társulat.

A hiteles karakterformálás, a kompakt, összedolgozott játék, a dinamikus színpadi mozgás különösen figyelemre méltó annak fényében, hogy művészien énekelni és magas lépcsőn túsarkúban egyensúlyozni nem kis feladat. A színpadkép nem túlszűfolt, inkább funkcionális, mondhatni, minimalista – célja, hogy az előadás kulcsmotívumaira, a karakterekre összpontosítson a néző. A kastély helyett tulajdonképpen egy 21. századi emeletes bérházat látunk magunk előtt, a jelmezek pedig inkább csak finom ornamentikával utalnak a 17. századi Sevillára. A férfi szereplők, Don Giovanni (Sándor Csaba) és Masetto (Szilágyi János) öltözéke emlékeztet legjobban a korabeli divatra. (...)

A nyitójelenetből érdemes kiemelni Leporello (Sándor Árpád), a szolga – aki a Kormányzó kertjében őrködik, miközben gazdája Donna Anna hálójába tör, s próbálja elcsábítani – *Notte e giorno faticar* (Éjjel-nappal fáradok) című áriáját. Nemcsak énekművészi szempontból kimagasló, a színészi alakítás is kimozdítja a közönséget a komfortzónájából. (...) Sándor Árpád sziporkázó alakítása Leporellót szerethető, jámbor, néha kissé együgyű figurává varázsolja, akinek esetlenségén, kétségbeesésén még nevetünk is.

Szintén a nyitójelenetben találkozzunk a kiemelkedően tehetséges Fülöp Tímeával – akit néhány szerepben már láthatott a közönség –, ő alakítja Donna Annát. A második kép mozgalmas utcai jelenetre épül. Giovanni és szolgája, majd a cserbenhagyott Donna Elvira lép a színre. A Donna Elvirát alakító Egyed Apollónia érzékeny és kecses játéka már az *Ab, chi mi dice mai* (Ó, ki mondhatná el nekem) c. áriában megmutatkozik, az énekművésznő magasra teszi a léccet ezzel a belépővel, s a tőle korábban már megszokott kimunkált színpadi és énekesi teljesítményt az előadás folyamán végig tudja hozni. (...)

Sándor Csaba hús-vér, kemény-szívű, lázadó kalandor-macsót visz a színre. Impulzív, élénk játék ez, fiatal korát meghazudtoló, bravúros énekművészet. A szerep remek megformálásához valószínűleg az is hozzájárult, hogy Masettót, illetve Leporellót korábban már énekelte. Don Giovanni figurájának problematikája egyáltalán nem idegen tőlünk, a testi szerelem, a szabad élet gyönyörei, az útkeresés, az igazi megtalálása, az érzelmi kiüresedés mindnyájunkat foglalkoztató kérdések. Ha szabadjára engedjük a képzeletünket, Don Giovanni akár nő is lehetne, a férfifaló, bohém nő figurája, akit egyetlen szerelem sem tud tartósan lekötöni. (...)

Zerlinát Chiurariu Lívia, vőlegényét, Masettót Szilágyi János alakítja mesterien. A szabad ég alatti jelenet kimagasló áriája a *Ho capito! Signor, sí* (Érettem! Igen, uram). De Zerlina duettje Don Giovannival, a *Lá ci darem la mano* (Ott nyújtunk egymásnak

kezet) szintén említésre méltó zenei teljesítmény.

Selmeczi György hosszú ideje foglalkozik behatóan a zeneművel, először 1981-ben, a Miskolci Operaházban rendezte meg hagyományosabb formában az operát, második rendezését a Budapesti Operaházban, 1999-ben láthatta a közönség, ebben az előadásban a szobor volt a központi motívum. A mostani színpadi produkció a két korábbi ötvözet, illetve továbbgondolása, letisztultságában, a filozófiai sík hangsúlyos jelenlétében sok értelmezési lehetőség rejlik.

Az előadás szereplői: Sándor Csaba, Sándor Árpád, Fülöp Tímea, Egyed Apollónia, Barta Lóránt, Chiurariu Lívia, Szilágyi János és Köpeczi Sándor. Az előadás létrehozásában a rendező alkotótársai voltak: Lőrincz Gyula díszlettervező, Ledenják Andrea jelmeztervező, Kulcsár Szabolcs karigazgató, Barabás Sándor és Ferenczi Endre hangversenymesterek, Incze G. Katalin, Nagy Ibolya, Nagy Gergő korrepetítorok, Kostyák Sz. Júlia sűgő és Venczel Péter rendezőasszisztens.” (Varga Melinda: Don Giovanni a mára varrva In: Irodalmi Jelen, 2016. november 20.)

Az előadás tisztelgés a 260 éve született Wolfgang Amadeus Mozart előtt.

*

Bőven vannak kolozsvári magyar vonatkozásai az országos operagálának, amelyet december 18-án, vasárnap este 9 órától tartanak Bukarestben. A romániai operaélet kiemelkedő eseményének

– miután az elmúlt három évben a iași-i operában bonyolították le – ezúttal a Bukaresti Nemzeti Opera ad otthont.

Az immár negyedik alkalommal megtartott operagálán a iași-i opera *Carmen* című produkciója nyerte el a legjobb előadás díját, Karel Drgáč pedig a legjobb rendezőnek járó elismerést vehette át. A legjobb gyermekelőadásnak odaítélt trófeát az Albu István rendezésében készült *Árgyélus királyfi*, a Kolozsvári Magyar Opera meseoperája érdemelte ki, míg a legjobb karmesternek Horváth Józsefet (Kolozsvári Nemzeti Román Opera) választották.

A zsűri díját Carlos Vilán koreográfus vehette át (Georges Bizet – *Carmen*, iași-i opera), ugyanakkor Kiválóság- és Életműdíjakat is átadtak a rendezvényen. A Kolozsvári Magyar Opera javaslatára Kele Brigittát (Kiválóság-díj) és Laskay Adrienne-t (Életműdíj), míg a Kolozsvári Nemzeti Román Opera részéről Fülöp Mártont (Életműdíj) és Vasile Solomont (Kiválóság-díj) tüntették ki.

Ebben az évben új kezdeményezés lát napvilágot, a magyar opera karácsonyi koncerttel várja a kicsiket és nagyokat.

„*Népek karácsonya* címmel szerveznek koncertet, amelyen több nép anyanyelvén csendülnek fel a legszebb karácsonyi dalok ma, december 24-én, délután 4 órától a Kolozsvári Magyar Operában, olvasható a szerkesztőségünkhöz eljuttatott közleményben. Közismert és kevésbé ismert dalok eredeti változata, valamint saját hangszerelésben és összeállításban előadott darabok is szerepelnek a programban. (...)

Az előadáson az archaikus magyar karácsonyi énekeket sajátos feldolgozásban megszólaltató *Paraliturgia* alkotói – Laczkó V. Róbert színművész, Szép Noémi Kriszta népdalénekes, Szép András zongorista és Szép Bálint hegedűs – is felépnek.

A koncerten közreműködik a Kolozsvári Magyar Opera ének- és zenekara, a Kolozsvári Magyar Gyermekkórus, valamint Covacinschi Yolanda, Balázs Borbála, Barabás Zsuzsa, Veress Orsolya, Pataki Adorján, Rétyi Zsombor, Peti Tamás Ottó, Mányoki László ének-művészek.

A gyerekkórust Szép András zongorán és Babtán-Varga Flórián gitáron kíséri. Hangszerelte és vezényel: Horváth József. A gyerekkórust vezényli: Kovács Dalma. Karnagy: Kulcsár Szabolcs.” (Népek karácsonya az operában. In: *Szabadság*, 2016. december 24.)

*

Az új év elején a társulat megismételi szilveszteri műsorát: A *Villa Negra titka* című darabot Gombár Annamária rendezésében, Csergő Domokos zenei vezetésével. Szereplők: Ádám János, Balázs Borbála, Borbély Tihamér, Chiuariu Lívia, Covacinschi Yolanda, Farkas Loránd, Fülöp Tímea, Gergely Arnold, Gergely Elek, Kerekes Mária, Kovács Ferenc, Mányoki László, Mányoki Mária, Nagy Szilvia Klára, Peti Tamás Ottó, Plesa Róbert, Popovici Zsófia, Rat Bianca, Rétyi Zsombor, Rigmányi István, Salamon Ildikó, Sipos Endre, Szakács Ágnes, Varga Attila, Veress Orsolya.

Zenekar: Barabás Sándor, Balogh András, Botár András, Kostyák Előd, Madarász Emese, Gombár Levente, Fábrián Dénes, Kovács László, Szép András, Antal Attila, Csörgő Domokos. Díszlet: Venczel Attila. Jelmez: Bocskai Gyopár. Versek: Kolombán Zoltán. Hangszerelés: Kondrát Csaba. Zenei betanítás: Nagy Gergő, Szép András. Koreográfus: Sinkó Ferenc. Dramaturg: Gombár Annamária, Csörgő Domokos. Zenei vezető: Csörgő Domokos.

Érdemi méltatást nem találtunk az írott sajtóban, de idézhetünk egy internetes blogból, amely – véleményünk szerint – rímél az előadással, amely

„Rizikós vállalkozás: minden, tényleg MINDEN korosztály kedvenc zenéjéből találunk benne, rajzfilmtől a filmig és a kávéházi romantikusig. Pedig a mai néző(k) jó része eléggé egoista – minden előadásban csakis azt akarja látni, hallani, amivel egyetért, ami megegyezik a véleményével, az ízlésével, a világfelfogásával (a »milyével«...?). Nincs tolerancia, nincs kíváncsiság (a kivételek persze erősítik a szabályt).

Fúúj, ha nem pont olyan a szilveszteri kabaré, mint amilyenre vártunk. Mít? Hogy honnan veszem, hogy kabaré? Hát a plakáton írta. Hogy ott nem azt írja, hanem: szilveszteri előadás? Ja, persze, tehát kabaré, jól mondom. Talán nem is a figyelmetlen nézővel van a gond, csak a vágyait vélte leolvasni a plakátról, hiszen már úgy kiéhezett egy igazi könnyesordulós, arc- és rekeszizom-görcsöltető kabaréra, vígjátékra – de nem is feltétlenül az

operával, aki hozta a magáét, sok énekkel, dallal, nótával.

No, azért nem kell megjedni, poénok vannak, még ha nem is csattan(hat)nak akkorát, mint Hofi sziporkái az áthallásos átkosban, újév-hangulatnak pezsgő is van, kocintás, karakterek, néhol már-már önmaguk paródiáit hozzák a színpadon. Farkas Lorándot nagyon szerettem (mint amúgy a jó színészeket szoktam az énekes szerepekben is), Peti Tamás Ottó »akcjentusa nyjemcsak« Mányoki Máriát hódította meg, akinek nagy piros pont a szerelmes daláért (ráadásul egyik kedvencemet énekelte), és akadtak még libabőrhangok. A dalokat, na azokat aztán jól meg- és összevissza válogatták, de tényleg, tiszta örület, szív- és könnyfacsaróak vagy talpcsiklandozóan pörgősek – a környékünkön valaki(k)nek igencsak dobogott a lába. Az már igaz, jobb, ha a *Villa Negra* után buliba megy az ember. Éppen csak annyit kapunk a kedvenc slágerekből, hogy alig várjuk, később a pont nekünk való társasággal már kizárólag a kedvenceinkre rophassuk a szilveszteri mulatságban. A *Villa Negra*ban éppen ott tart a buli, amikor tudod, csak cseppet spicces a társaság, a gátlások már kezdenek szertefoszlani, a táncparketten előtűnedeznek a hamisítatlan bolondozók, akiktől olyan jó fűszeres lesz az az éjszaka, s ha nem vigyázol, csak még húsz perc és egy túl gyorsan repetázott sör, s másnap foghatod a fejed visszanézve a videókat...” (Keditt’s Blog: Sajt lekvárral, 2017. január 9.)

Különben az új évet – mint mindig – *Strauss-koncerttel* köszönti a Kolozsvári Magyar Opera. A hangverseny műsorát, melynek címe *Mesél a bécsi erdő*, Horváth József állította össze. Az est folyamán idősebb és ifjabb Johann Strauss művei mellett Josef Strauss, Lehár Ferenc és Vittorio Monti alkotásaiból is elhangzanak részletek.

Az ünnepi hangversenyen közreműködik Csergő Domokos (xilofon), valamint az intézmény zene- és balettkara. A koreográfia Jakab Melinda és Rusu P. Gabriela munkája.

Február Verdi-hónap az operában. A Mester nagy hármását, a *Rigolettót*, *A trubadúrt* és a *Traviatát* tűzte műsorára az intézmény.

A *Traviata* különlegessége, hogy Violetta Valeryt a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas operaénekesnő, Miklósa Erika alakítja. *A trubadúr*-ban pedig Leonóra szerepében Egyed Apollónia debütál.

Úgy értékelem, feltétlenül szót kell ejtenünk az opera farsangzáró előadásáról, amelyben Kodály Zoltán *Székegy fonójának* dallamvilága eredeti, a Kodály által feldolgozatlan formája is elhangzik a Tokos zenekar előadásában.

„Első alkalommal tart húshagyó keddi farsangbúcsúztatót a Kolozsvári Magyar Opera – derül ki az intézmény a sajtóhoz eljuttatott közleményéből. A rendhagyó esemény keretében Kodály Zoltán *Székegy fonó* című egyfelvonásos daljátékát is előadják. A Kérő szerepében Balla Sándor debütál. A szereposztás tagjai: Veress Orsolya, Balázs Borbála, Pataki Adorján, Mányoki Mária, Sándor Árpád, Katrinecz Erika és Babos Kinga.

A farsangzáró ünnepségen Szép Noémi Kriszta népdalénekes, Laczkó Vass Róbert színművész és a Tokos zenekar muzsikás farsangolója olyan hagyományokból merít, amelyek Kodály Zoltán *Székegy fonójában* is tetten érhetők.

»A keresztény ünnepekörhöz kapcsolódó népi szokások rendkívül izgalmas részét képezik a farsangi rítusok, alakoskodások, amelyek jóval sokrétűbbek, mint a közismert farsangtemetés. A nagybőjtre készülődő közösségek hagyományos módon farsang idején tartották a disznótorokat, multságokat, népünnepélyeket. Ez volt a párválasztás és a lakodalmak időszaka is, Erdélyben pedig a fonó és a maszkurázás ideje, amelyről már a régi magyar irodalom is szemléletes módon beszámolt. Az *Elmulott a boszszú farsang* című összeállítás külön figyelmet szentel ezeknek a párhuzamoknak«, olvasható a közleményben. (Farsangbúcsúztató a Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2017. február 25.)

Március 1-jén újabb beszélgetőkönyvet mutattak be az érdeklődőknek: Laskay Adrienne *A tánc bűvöletében – Beszélgetőkönyv Szállassy Nagy Erzsébet táncművésszel* a címe a Scientia kiadásában, a Sapientia könyvek sorozatban 2016-ban megjelent interjúkötetnek.

„Sorbán Angella, a Scientia Kiadó munkatársa elmondta: Laskay Adrienne kézírata a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem által 2015 óta meghirdetett nyílt pályázatra érkezett, amire idén is várják a tu-

dományos, művészeti, irodalmi és technikatörténeti jellegű kéziratokat.

– A könyvet elolvastva az olvasókhöz közelebb kerül a táncművészet. Másrészt arra is fény derül, hogy a művésznőnek fontos volt, hogy csak a saját érdemeire és értékeire építse pályáját. Soha nem kovácsolt előnyt abból, hogy Nagy István író leánya, de az ebből fakadó hátrányokkal felvette a harcot. A könyv nem megszépítő emlékezés: Szállassy Nagy Erzsébet nemcsak azokat nevezi meg, akikkel szemben hálát érez, hanem azokat is, akikkel konfliktusai voltak, de ezeket az eseményeket saját lelki békéjébe, harmóniájába emelte át. Az utolsó fejezetben az interjúalany saját gondolatait fogalmazza meg, miszerint művészi pályája emberi küldetését jelenti. A könyvet ezért nemcsak a tánc szerelmesinek, hanem azoknak is ajánlom, akiket eddig nem érintett meg a tánc bővölete, mert Szállassy Nagy Erzsébet művészi és emberi habitusa, értékrendje biztos rájuk is hatással lesz – mondta a könyvet méltató Nagy Ibolya.” (Nagy-Hintós Diana: Beszélgetőkönyv táncművészeiről nem csak a tánc szerelmesinek. In: *Szabadság*, 2017. március 3.)

Ugyancsak 2017-ben jelent meg két füzet a *Tisztelet előadeinknek* sorozatból, Sass László érdemes művész és Kiss Domokos nyugalmazott magánénekes életéről és munkásságáról

Operakomponálásról, a közönség és a kortárs zene közti kapcsolatról, az egyházi zene „modernizálásáról” beszélgetett Selmeczi György Erkel-díjas zeneszerzővel, operarendezővel Ja-

kabffy Tamás a Györkös Mányi Emlékház márciusi ZeneSzó rendezvényén.

„– Amikor 1990-ben felhívott Simon Gábor, a Kolozsvári Magyar Opera akkori igazgatója, és megkért, hogy állítsam színpadra Vermesy Péter *Ördögváltozás Csikban* című operáját, a sírás kerülgetett, természetesen az örömtől. Örömet szerzett, hogy abban az operában dolgozhatok, ahova úgymond beleszülettem – mondta a beszélgetés elején Selmeczi György.

Az ismert zeneszerző esetében az operához való kötődés szorosan összefügg a családi háttérrel: édesapja, id. Selmeczi János az opera karmestere volt, akit történelmi és politikai okokból sérelmek értek, ezt követően pedig Selmeczi Györgyben az édesapjáért való helytállás élte az édesapjától való helytállás élte azt a késztetést, hogy a Kolozsvári Magyar Operával együttműködjön. Selmeczi azt is felelevenítette, hogy »János *vitéz*ben verhetetlen«, mivel kisgyerekkorától számtalanszor látta a darabot. (...)

Karrierjének alakulásában, a siker kibontakozásában nagy szerepet játszott, hogy 1975-ös budapesti letelepedése után filmzeneírással vált gyorsan országos hírvé: tizenöt év alatt 56 magyar nagyjátékfilm zenéjét komponálta.

Az operakomponálásra az is ösztönözte, hogy átélhette »az élet nagy kalandját«, amikor egy-egy irodalmi élményt a zene nyelvére fordított le, és ezzel megteremtette a különböző művészi dimenziók közti átjárást.

– Az operairáshoz tehát sok indíték létezik, amit az ember begyűjt és archetípussá változtathat. A lényeg

az, hogy a szerző és a közönség között létrejőjön egy gesztusközösség, azaz a közönség tudjon azonosulni a művel. Az 1980-as évek második felében az európai zeneszerzők egy részének azzal kellett szembesülnie, hogy a közönség elfordult tőle. Erre lehetett ugyan magyarázatot találni, de amikor az előadók is elfordultak a kortárs zeneszerzőktől, akkor nem lehetett azt felhozni indokként, hogy az előadók nem tudnak a korrallal haladni. A korrallal való haladást én átlagosnak is tartom, mert a progresszió kártékony is lehet. Visszatérve az operakomponáláshoz: mindenféle operatípust ki akartam próbálni, ezért operáim nagyon különbözőek egymástól. Érdekelt, hogyan lehet történelmi operát, mélylélektani drámát és vígoperát írni – magyarázta Selmeczi György, aki vígoperája bemutatójára is készül. (...)

Szimfonikus kompozícióiról a szerző elmondta, ebben a műfajban is az élet adta élményekből ihletődik. – Csak az élet számít. Csak az életről lehet zenét írni – tette hozzá.

Az egyházzenei művek kapcsán Selmeczi hangsúlyozta: nem tartja jónak, hogy nincs kapcsolat az egyházak és a kortárs egyházi művek között. – A második világháború után Közép- és Kelet-Európában az egyházakat a művészekkel megkötött hagyományos szövetség felbontására kényszerítették. Megszűntek azok a pénzügyi lehetőségek, amelyek biztosították a templom zenei életét. Ez a katasztrófa Magyarországon a kodályi zeneoktatás miatt kevésbé volt érzékelhető. A rendszerváltás után szenzációs zeneművek keletkeztek, de a magyar zeneszerzők esetében

az egyházzenei forma kimaradt. Pedig az egyházzene teremtette meg azt a lehetőséget, hogy a maradiság vádja nélkül lehetett muzikális zenét írni. A probléma az, hogy a kortárs egyházzenei repertoár alig tud »bejutni« a templomba, és csak koncerttermekben hallgathatjuk meg ezeket a műveket – mondta Selmeczi György. (Nagy-Hintós Diana: Selmeczi György: Csak az életről lehet zenét írni. In: *Szabadság*, 2017. március 25.)

Áprilisban újabb debütre és vendégjátékra kerül sor, ugyanis fiatal művészeink igyekeznek felzárkózni, birtokba venni egy-egy jelentős operaszerepet. Mozart *Figaro házassága* című művét tekintheti meg a közönség a Kolozsvári Magyar Operában április 13-án. A Novák Péter rendezte előadásban három fiatal művész is bemutatkozik. Almaviva gróf szerepében a nemzetközileg elismert operaénekest, Nagy Zoltánt láthatja a közönség. Susanne megformálója ezúttal Chiurariu Lívia, a magyar opera tehetséges énekművésze, míg Cherubinót Cormoş Viktória, a kolozsvári zeneakadémia mester szakos hallgatója alakítja. Az előadás karmestere Jankó Zsolt.

Nem telik el évad anélkül, hogy magyar művet ne mutatna be a társulat. Persze nem mindig nagyszínpadi előadás keretében. Lajtha László *A kék kalap* című vígoperája már szerepelt a magyar opera repertoárján. Az intézmény vezetősége úgy határozott, hogy ismét színre viszi a művet, ebből az alkalomból hangverseny formájában.

A román nyelvű sajtó is értékeli az eseményt:

„Lajtha László *A kék kalap* (1948–1950) című operája (szöveg: Salvador de Magariaga) majdnem fél évszázadig volt félretéve. A magyar opera úgy érzi, az ő hivatása helyrehozni Lajtha kortársainak hibáját.

Egyetlen vígoperája, *A kék kalap* egyike legjobb alkotásainak. A mű európai karakterét bizonyítja a librettista kiválasztása: Salvador de Madariaga spanyol költő és diplomata személyében. A szöveggönyv Molère-től inspirálódik, zenéje csupa szellemesség és tökéletesen illik a francia szöveghez. A magyar fordítás Róna Frigyes és Dalos László munkája, a hangszerezést Farkas Ferenc végezte.”⁴⁴

„Rendkívüli hangversenyszerű előadásra kerül sor április 20-án a Kolozsvári Magyar Operában, olvasható a szerkesztőségünkhöz eljuttatott közleményben. Lajtha László *A kék kalap* című komédiáját tűzte műsorra ezúttal az intézmény, amelynek hangversenyszerű előadása igazi zenéi csemegét ígér mindazoknak, akik ellátogatnak az eseményre. Karmester: Selmeczi György. A csütörtök esti produkció nyilvános főpróbája a budapesti Erkel Színházban május 22-én sorra kerülő premiernek. (...)

Szereposztás: A doktor: Balla Sándor; A jegyző: Szilágyi János;

Cassandre: Daróczi Tamás; Sylvia: Pataki Enikő; Violetta: Székely Zsejke; Coraline: Veress Orsolya; Léandre: Kóbor Tamás; Lélío: Szabó Levente; L'Épaulette: Sándor Csaba; Florinette: Covacinschi Yolanda; Scapin: Bátki Fazekas Zoltán” (A kék kalap – Rendkívüli hangverseny-előadás az operában. In: *Szabadság*, 2017. ápr. 19.)

Nem a magyar opera rendezvénye, de jeles esemény, amelyről az alábbiakban tudósítunk.

„A kolozsvári Gh. Dima Zeneakadémia tizenkettedik alkalommal szervezi meg a Cluj Modern (Kortárs Kolozsvár) kortárs zenei fesztivált április 22-e és 28-a között. Adrian Pop zeneszerző, zeneakadémiai oktató főleg az esemény tematikus jellegét emelte ki a tegnapi sajtótájékoztatón. A fesztivál gerincét alkotó kamarazene-koncerteket angol nyelvű címekkel látták el, amelyek egy-egy témát járnak körül. Az ingyenes kamarazene-koncertek a zeneakadémia stúdiótermében este 7 órától lesznek.

A fesztiválnak van magyar vonatkozása is, hiszen az április 22-i nyitóhangversenyen a kortárs zenére szakosodott AdHOC együttes (karmester: Matei Pop) egy Irányi

44 „Operă comică »Pălăria albastră« de László Lajtha (1948-1950) (Text: Salvador de Madariaga) a fost pus deoparte pentru aproape o jumătate de secol. Opera Maghiară din Cluj se simte chemat să îndrepte aceasta »nedreptate« de către contemporanii lui Lajtha. Singura sa operă comică, »Pălăria albastră« este considerată a fi una dintre cele mai bune lucrări ale sale. Caracterul european al acestei lucrări este prezentată prin alegerea libretistului: Salvador de Madariaga, un poet spaniol și diplomat. Libretul a fost inspirat de Molière, muzica este plin de spirit și e în perfectă concordanță cu textul în limba franceză. Traducerea în limba maghiară a fost făcută de către Frigyes Róna și László Dalos, în timp ce orchestrarea de Ferenc Farkas.

Gábor⁴⁵-művet ad elő, az április 23-i koncerten egy Selmeczi György-mű hangzik el, míg az április 27-i kóruskoncerten a több évtizedes múltra visszatekintő Cappella Transylvanica kórus (karnagy: Cornel Groza) Bartók-kórusműveket is megszólaltat. Az április 28-i zárókoncerten a magyarországi Tóth Kristóf hegedűművész, akit a jövő egyik reményességének nevezett Adrian Pop zeneszerző, Csemiczky Miklós kortárs magyar zeneszerző *Hegedűversenyét* adja elő ősbemutatóként.”

A hangversenysorozatot tudományos ülészek is kiegészíti. „A két tematikus tömbből álló ülészek egyik részét Bartók zenéjének szentelték, Vikárius László, a budapesti Bartók Archívum vezetője pedig a Bartók-művek jelenleg Magyarországon zajló összkiadásáról számol majd be.” (N.-H. D.: Magyar ősbemutató a kortárs zenei fesztiválon. In: *Szabadság*, 2017. április 21.)

Ha már kortárs zenéről írtunk, örömmel nyugtázhathatjuk, hogy a magyar opera balett-társulata újra kortárs tánc-előadással jelentkezik.

„Kortárs táncelőadást mutatnak be a Kolozsvári Magyar Operában csütörtökön este. Újra színpadra kerül Bartók Béla *A csodálatos mandarin* című műve, előtte pedig premierként látható Szergej Rahmaninov és Szergej Prokofjev zenéjére épülő *A test ébredése* című produkció, derült ki a tegnapi sajtótájékoztatón. – A nézők figyelmébe ajánlom az előadást, hisz egy nagyon különleges képi

világot alkottunk – mondta Jakab Melinda rendező-koreográfus *A test ébredése* című produkcióról.(...)

A karmester (Jankó Zsolt – szerk. megj.) kifejtette, hangról hangra kellett megtanulni, illetve újratanulni a két produkció zenéjét. Mint mondta, igaz, hogy a zenekar Bartók *A csodálatos mandarin* című alkotásával már egyszer megbirkózott, de Bartók műve az egyik legnehezebb darab a zenekar repertoárjában. Rahmaninov és Prokofjev zenéje a zenekar tagjai számára eddig ismeretlen volt, viszont ahogy a koreográfus-rendező, így a zenekar is megkedvelte a két zeneszerző művét.

Viorica Bogoi és Vlad Sebastian, mindkét előadás szólótáncosa is részt vett a sajtótájékoztatón. Bogoi elmondta, *A csodálatos mandarin* technikailag nehezebb, az erőteljes mozdulatokban még mindig fedez fel újdonságokat. »*A test ébredése* egy evolúciós folyamat, ahol a hajlékony mozdulatoktól az erőteljes, vad mozdulatokig fejlődik a mű során a tánc« – fűzte hozzá a táncosnő.

Vlad Sebastian kiemelte: hiába gyakorolják *A test ébredését* már január óta, minden próbán felfedeznek valami újat.”

A darab díszleteit Tenkei Tibor, a jelmezeket Ledenják Andrea tervezte. (Sarány Orsolya: Két táncelőadás az operában. In: *Szabadság*, 2017. április 26.)

„Két egyfelvonásos darabot is bemutat egyetlen kortárs táncelőadásban a Kolozsvári Magyar Opera társulata csütörtökön – jelentette be a keddi saj-

45 Irányi Gábor Izraelben élő zeneszerző, a kolozsvári zeneakadémia végzettje.

tótájékoztatón Kosztin Áron, az opera igazgatóhelyettese. Az est első felében *A test ébredése* címmel Szergej Rahmaninov és Szergej Szergejevics Prokofjev zenéjének részleteire épített egyrészes koreográfia ősbemutatójára kerül sor, majd Bartók Béla *A csodálatos mandarin* című művét tekintheti meg a közönség kortárs tánc kivitelben. Jakab Melinda, az előadás koreográfus-rendezője elmondta, január óta dolgoznak a produkción, amelynek koncepciója spontán született azt követően, hogy meghallgatta Rahmaninov egyik szimfóniáját. »A táncművészt legfőképp a test és lélek összekapcsolódása izgatja a táncban. Bátran mondhatom, legősibb hatóerőnk a testi hatóerő, itt dől el, hogy egyáltalán érdemes-e, akarunk-e megmozdulni. Ezáltal hatunk másokra, mozgásunkkal bármit megváltoztathatunk. A táncművész akkor lesz technikailag felkészült, amikor minden mozdulatban benne van, szinte egybeolvad vele, megmutatkozik, teret enged a nézőnek arra, hogy a *test szellemét* megértse. Ez az előadás ezt a kapcsolatot szándékszik elmélyíteni a táncosokban és a közönségben is« – fogalmazott Jakab Melinda. Hozzáfűzte, remek alkotócsapat jött össze, a kolozsvári zeneakadémiáról is vannak meghívottjaik. Jankó Zsolt, az előadás karmestere elmondta, noha három olyan zeneszerző műveit mutatják be, akik egymás kortársai voltak, mégis teljesen különböző zenei világokat alkottak meg. Rahmaninov és Prokofjev a késő orosz hagyományt vitte tovább alkotásaikban. A karmester kifejtette, Rahmaninovot le is hurrogták annak idején, de olyan erő és energia megannyi leleményesség van a zenéjében, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni: a ritmus erejében és a hangsze-

relés sokszínűségében rejlik művészetének értéke. Viorica Bogoi, az előadás női főszereplője úgy értékelte, számára *A csodálatos mandarin* a nehezebb előadás, később is tanulta meg, a mozgások sokkal ritmikusabbak, erőteljesebbek, míg *A test ébredése* plasztikus, relaxáltabb mozgásoktól indul és folyamatosan halad az erőteljesebb, keményebb gesztusok felé. Vlad Sebastian, az előadás férfi főszereplője úgy fogalmazott, ez lesz eddigi karrierje legizgalmasabb előadása, amelyet nagy lelkesedéssel vár. »Az élmény nem fejezhető ki szavakban« – magyarázta. Kosztin Áron felhívta a figyelmet arra is, hogy »a színpadkép sokkoló lesz«, a Tenkei Tibor tervezte díszlet rendkívül látványos, Ledenják Andrea jelmezeihez hasonló terveket már látott, de ilyen minőségű kivitelezést még nem. Az igazgatóhelyettes azt is elárulta, hogy három hét múlva újabb bemutatóra készül a társulat: Ruzitska József *Béla futása* című operáját mutatják be a budapesti operaházzal közösen. A darab különlegessége, hogy az első magyar nyelvű opera és épp Kolozsváron készült.»

Érdekes párosítás a két táncjáték előadása egy est keretében.

„*A test ébredésében* a rendező víziója a világmindenség alakulásánál kezdődik, így a főszereplő is a gerincesek megjelenésétől – érzések és mozgás által – fejlődik madárrá, főemlőssé, emberré, majd egy olyan teremtménnyé, amely a technológia rabjává válik, egy kiborgok (cyborg) által vezetett érzéketlen világban. Az evolúció története a zenével és a kortárs táncmozgással ötvözve egy látványos egészet képeznek.

Bartók számára nem a nyersen realista történet volt fontos, hanem a benne rejlő humánus: a nagyvárosi lét, a mindennapi élet által elnyomott emberi lélek szenvedése s e szenvedés megváltása, amely csak a szerelemben lehetséges. A misztikum, a sci-fi és a történet váratlan végkimenetele mind értékes fűszerei az előadásnak.”

Jakab Melinda koreográfus-rendező szerint „legősibb hatóerőnk a testi hatóerő. Itt dől el, hogy egyáltalán érdemes-e, akarunk-e megmozdulni. Ezáltal hatunk másokra, mozgásunkkal bármit megváltoztathatunk. Ez a hatóerő-élmény a táncban megélhető. A bennünk lakozó archaikus erővel érintkezünk általa, olyan motívumokkal, melyek ősi, korai emlékeket szólítanak meg bennünk, olyan testi érzésekkel, amelyek szinte a világ kezdete előttről kísérik és átszínezik létünket. A test a tudatosság útja is egyben. Ahol a szavak csődöt mondanak, a test mint az önkifejezés teljesen egyedi eszköze, organikus mozdulataival, a tánc nemes egyszerűségével jeleníti meg gondolatainkat, érzelmeinket. Rávilágít az összefüggésekre, hidakat keres múlt és jelen között. Hidakat, melyek talán a jövőbe is vezetnek, de az út persze kérdésről kérdésre vezet.” (*Kronika online*, 2017. április 25. Fotó: Szentés Zágon)

A téma olyan erőket is meditációra készítet, amelyek nem szoktak az előadások kritikáival élni.

Íme:

„Hogyan lehet mozgással, az emberi testtel egy történetet elmondani? Mi

az a többlet, amit egy történeten túl a test kifejezhet? Az emberi test határait feszegető mozgás, tánc, amelyben minden pillanatnyi, hogyan képes időtlen szimbolikát teremteni? Az április 27-én este bemutatott két egyfelvonásos balettelőadás tétje, azon kívül, hogy szemet és fület gyönyörködtető látványban-hangzásban részesítette a közönséget, minden bizonnyal ilyen és ehhez hasonló kérdések feltétele volt. A kérdések száma persze végtelen, mivel ahány néző, annyi reflexió. Táncról lévén szó, sokszor nem is tudjuk egyértelműen megfogalmazni benyomásainkat, csak érezzük, hogy valamilyen nagyszerű vagy netalántán elhibázott dolog történik a színpadon.

Persze a kolozsvári társulat esetében egyáltalán nem az utóbbiról volt szó. Hajszálpontos, kiszámított koreográfia, fölényes tánctudás, néhol már-már akrobatikus elemek bevitele, állóképesség jellemezte mindkét előadást. A két különálló előadás is szerencsésen kiegészítette egymást. Mindkettő a test ünnepi színrevitele volt, amely mégsem csak testként, anyagként volt jelen a színpadon. A táncosnak testén való uralkodása, annak eredendő nehézkedésének táncban való legyőzése már önmagában a szellemi sík megmutatkozása. Az anyag a belélelt, vele átítatott szellemtől lesz *élő*, sugárzó, már születése pillanatában, még minden civilizációt, morált, emberi konszenzust megelőzve. Hiszen hiába az ember megszületését szimbolizálandó óriástojás, amiből az ember léte hajnalán kibújik – ráadásul valami hibrid madáremberként, ami még inkább az anyagiságot

sugallja –, az ember önnön megszületésén érzett csodálkozásban már ott a szellem jelenléte. (A táncban a madárember mintha saját tollait akarná letépni.) Aztán egy őseMBERI történet is formát nyert a színpadon. Igen, igen, tudjuk, hogy az emberek előbb-utóbb egymásnak esnek, és a férfi-nő viszony is véres játék, de mégis mindez valahogy szép. Valahogy mégis helyénvaló.

A tánc csodája mindez, amiben minden, ami a mindennapi életünkben torz, csonka, formát és szépséget kap. És persze a zene csodája is, hiszen a Rahmaninov, Prokofiev és persze Bartók karosan erőteljes zenevilága éppoly lényeges, mint a tánc. Rahmaninov második zongoraversenye – a *Test ébredésének* bevezetéseként – még ízig-vérig romantikus, de annak az ünnepien beérkezett, élettől duzzadó változatában. És az anyag-szellem Janus-arcú villódzásában Bartók műve még tovább megy, amikor egy nyers, előadása történetében számos alkalommal erkölcstelennek bélyegzett történetet mesél el a tánc eszközeivel.

Harmonikusság, őserő és bartóki disszonanciák egymást átjáró jelenléte – ez volt az az út, amelyen a két előadás kísérletet tett annak a titokzatos valaminek a megmutatására, amit embernek nevezünk.” (Lakatos-Fleisz Katalin: A test ünnepi színrevitele. Kettős táncelőadás a Kolozsvári Magyar Operában: A test ébredése – Bartók Béla: A csodálatos mandarin. *RomKat*, 2017. április 28.)

A test ébredése – bemutató

Részletek S. Rahmaninov, S. Prokofiev műveiből. *Vezényelt:* Jankó Zsolt

Szereposztás: Viorica Bogoi, Vlad Sebastian, Popa Adrian (KID A) m. v., Popa Octavian m. v., Ionuța Simina Oprean, Delia Göllner, Ioana Tőkés, Kálmán Róbert Attila, Matei Holeleu m. v., Andreea Popa, Florin Ianc, Rîpă Alin, Oana Siminic m. v.

Közreműködött a KMO balett-, zene- és énekkara

Zongoránál: Nagy Gergő

Díszlet: Tenkei Tibor

Jelmez: Ledenják Andrea. *A jelmeztervező munkatársa:* Tankó Bernadett

Ügyelő: Venczel Péter

A koreográfus munkatársa: Rareș Arcadie Cîmpean

Rendező-koreográfus: Jakab Melinda

Bartók Béla – A csodálatos mandarin

Vezényelt: Jankó Zsolt

Szereposztás:

A lány: Viorica Bogoi

Mandarin: Vlad Sebastian,

Csavargók: Popa Octavian m. v., Rîpă Alin, Kálmán Róbert Attila

Az öregúr: Rareș Arcadie Cîmpean

A diák: Matei Holeleu m. v.

Közreműködött a KMO ének-, zene- és balettkara.

Díszlet: Szántó Szilárd

Jelmez: Bianca Imelda Jeremiaș

Ügyelő: Venczel Péter

A rendező munkatársa: Rusu P. Gabriela

Rendező-koreográfus: Jakab Melinda

Ruzitska József: *Béla futása*

■ Balett után újra opera! Újra különleges bemutatónak lehettünk tanúi: Ruzitska József zenetörténeti értékű operáját, a *Béla futását* mutatta be a Kolozsvári Magyar Opera.

„Chudy József bécsi magyar zeneszerző, karmester *Pikkó Herczeg és Jutka Perzsi* (1793) című műve az első magyar opera, amelynek azonban teljes zenei anyaga elveszett. Alig több mint két évtizeddel a *Pikkó Herczeg* bemutatása után keletkezett Ruzitska József műve, a *Béla futása* (1822), amelynek a zenéje és a szövege fennmaradt, ezért egyes források ezt tekintik az első magyar operának. Ennek a magyar operatörténet szempontjából kiemelkedően fontos két műnek szentel egy estét a Kolozsvári Magyar Opera: az elveszett mű helyett Orbán György a zenei anyag mellett új librettót is írt a *Pikkó herczeg*hez, amelyben a befejezés kivételével hűen követi az eredeti mű cselekményét. Az előadás az opera és a budapesti Magyar Állami Operaház együttműködésében jött létre. Szép Gyula igazgató szerint »az egyik legizgalmasabb bemutató, művelődéstörténeti eseménynek számít.« (...) S azt is hozzátette, hogy az eredeti Chudy-mű inkább daljáték volt, mint opera.

Selmeczi György szerint Orbán György alkotása nem a megszokott értelmezésben kortárs mű, hiszen zenéje posztromantikus, figyelembe veszi az opera őstopuszait, dallamos, slágeres hangzású. (...) Ruzitska operája abból a szempontból is első, hogy tematikájában, motívumaiban

is teljesen magyar. Ennek a műnek a kottaanyagát is elvesztették hitték, ám részleteit néhány éve megtalálták a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban, majd a kolozsvári és budapesti opera közös munkával helyreállította az anyagot, fűzte hozzá Szép Gyula igazgató.

Anger Ferenc rendező szerint a két opera nemcsak történelmi szempontból nagyon fontos, hanem a felvetett problémák aktualitása miatt is. – A két mű több ponton összekapcsolódik, hiszen mindkettőnek azonos a mozgatórugója, a főszereplő konfliktusa, amelyben a magánérdek szemben áll a közöségi, politikai érdekekkel – jegyezte meg a rendező. Mint mondta, koncepciója az volt, hogy a néző egyetlen produkciónak tekintse a két egyfelvonásos művet, összekapcsolva a gondolatiságot. A két alkotást a vizuális koncepció is egyesíti majd, amelyet Zöldy Z. Gergely díszlettervezővel együtt dolgoztak ki, hangsúlyozta a rendező.

– Elsősorban a tipikus és atipikus munka egyidejűleg való végzése foglalkoztatott, ez érdekelt leginkább. Ebben a munkában egyrészt egyfajta rutinra, gyakorlottságra, praktikus zenei vezetésre van szükség, másrészt viszont atipikus ez az elfoglaltság, hiszen az 1837-es kéziratot elemezve rájöttem, hogy a darab rendkívül izgalmas, hihetetlen értékei vannak – magyarázta Ruzitska operájáról Selmeczi György karmester.

A bemutatóra május 11-én, csütörtökön este fél 7-től kerül sor a Kolozsvári Magyar Opera nagyszínházban. (Sarány Orsolya: Magyar

ősoperák a kolozsvári színpadon. In: *Szabadság*, 2017. május 9.)

Az alábbiakban a rendező Anger Ferenc gondolataiból idézünk, melyeket egy – Tóthfalusi Hajnalnak adott – interjúban fejtett ki.

„A remekművek mindig aktuálisak. Túl azon, hogy van egyfajta kultúrmissziója ennek a koprodukciónak a Magyar Állami Operaház és a Kolozsvári Magyar Opera között, az a gondolat született, hogy vegyük elő és állítsuk színpadra az első magyar fennmaradt operát. Ruzitska József *Béla futása* című művét az idők folyamán többször átdolgozták, fiókba tették, aztán újra elővették. Az 1930-as évek óta nem volt színpadon. Ugyanakkor arra a döntésre jutottunk, hogy a Ruzitska-mű mellett mutassuk be az igazán első magyar operát, aminek a zenéje elveszett ugyan, de a ránk maradt szövegekönv alapján Orbán György írt belőle egy kortárs zeneművet. Nagyon érdekes párhuzamok vannak a két történet között. Tulajdonképpen mind a két operaszüzsé központi eleme a hatalom és a magánélet konfrontációja. Zöldy Z. Gergely díszlet- és jelmeztervezővel olyan varázslatos látványvilágot igyekeztünk teremteni, amely teljesen egyveretűvé teszi a két művet. A vizuális koncepció köti össze a két történetet, így nem két gyökeresen eltérő két egyfelvonásos darabot fog látni a közönség. (...)

A *Béla futása* kora romantikus, verbunkos alapú, magyaros zenéből ihletődő mű. Amikor elkezdődtek a próbák és behatóbban foglalkoz-

tunk a zenével, a partitúrával, egyre több apró hasonlóságot véltünk felfedezni nemcsak dramaturgiájában, hanem zenéjében is a *Varázsfuvola*val. Roppant érdekes pillanatai vannak magának a zenei szövetnek, amelyre többen egyszerre kaptuk fel a fejünket.

A *Pikkó herceg* pedig egy roppant izgalmas, posztmodern melodikus zenei humorral, ötletekkel és hihetetlen mélységekkel, drámákkal átszótt zenei anyag, amely szintén fantasztikus meglepetéseket rejtgetett a próbaidőszak során.

Egészen elképesztő módon hitelesíti a történetnek azt a fajta átélhetőségét – és itt megint visszautalnék arra, hogy mi a fontosabb, a szöveg vagy a zene –, ami csak a szövegből nem biztos, hogy adekvát módon érzékelik. A zene olyan sűrűségűvé teszi a szöveget és a drámát, ami mentén bátorságot, ihletet és energiát ad nekünk. Önmagáért beszél mindkét anyag, nemcsak kultúrtörténeti fontossága van, hanem katartikus két egyfelvonásost kap a közönség. (...)

A Magyar Állami Operaház idén magyar évadot hirdetett, ennek jelentős eseménye a májusi operafesztivál Budapesten, amelynek keretében a magyar operarepertoárnak nagyon dokumentált, sokféle üzenő keresztmetszetét szeretnénk nyújtani, mind a klasszikus, mind a kortárs, mind pedig az alternatív előadásokból. E koncepció mentén már több bemutatónk volt. A Kolozsvári Magyar Operával született az az ötlet, hogy mutassuk be közösen az első lépcsőfokot, ami a magyar operajátszásnak a kezdetét jelenti. Az volt a célunk, hogy mutassuk be az első fennma-

radt magyar operát és az első magyar operát, ami nem maradt fenn, de Orbán Györgynek köszönhetően kortárs opera született belőle.”

Arra a kérdésre, hogy milyen volt a munka a kolozsvári társulattal, a rendező így felelt: „Csodálatos. Meg vagyok illetődve, főként a kolozsváriak művészetközpontú társulati együttléte miatt, amit hihetetlen módon tudok csodálni. Itt koncentrált jelenlét van a próbákon, nincs spórolás, mindenki szívvel-lélekkel dolgozik, és mindent kipróbálnak, amit csak lehet. Minden gesztus meg tud születni már a próbákon, mert elmélyülten dolgoznak, egymásra is figyelve. Ez nagyfokú művészi igényességet jelent, és én azt a társulat minden tagjának köszönöm.” (Tóthfalusi Hajnal: Az operaszínház ne legyen múzeum. In: *Szabadság*, 2017. május 10.)

A *Béla futása* a tatárjárás idején, Daláciában játszódó történetben Kálmán, a megtört, idős magyar nemes, miközben egy korábbi sérelme miatt bosszút esküdött IV. Béla király ellen, erkölcsi dilemmával találja szemben magát, amikor várába fogadja a mongolok elől álruhában menekülő uralkodót. A reformkor hajnalán született, első hazafias tematikájú, verbunkos alapú színpadi alkotás hallatlanul népszerű volt a 19. században, „Hunnia nyög letiporva...” kezdetű dala például a kor slágerének számított. Egyes vélekedések szerint ez a darab keltette fel a fiatal Erkel Ferenc érdeklődését is az opera műfaja iránt.

Idézünk a magyarországi Erkel színházi bemutató (2017. május 19.) anyagából is.

„A *Béla futása* meghatározta operajátzásunk kibontakozását, s társítása a kortárs zenében újraalkotott *Pikkó herceggel* művelődéstörténeti jelentőségű előadást eredményezett.

Az első magyar nyelvű opera, Ruzitska József művének megalkotása Kolozsvár büszkesége.

Mindig különleges élmény, amikor régmúlt idők egy-egy zenetörténeti adaléka mintegy »megelevenedik« és látható-hallható formában »megmutatja« magát. Zenetörténetek jóvoltából tudtuk, hogy 1822. december 26-a (egyes források szerint egy pontosan meg nem határozott februári este⁴⁶) nagy nap volt a kolozsvári, és általában a magyar nyelvű zenés színjátzás történetében: ekkor került ugyanis színre az első magyar nemzeti opera: a *Béla futása*. Lakatos Istvánnak köszönhetően még arról is tudunk, hogy a partitúra egy másolata Nagy Gábor, Kolozsvár jól ismert szállodásának és műkedvelő hegedűsének jóvoltából került az Erdélyi Múzeum kéziratárába, de zeneileg nemigen volt fogalmunk arról, hogyan is hangzik az első magyar nemzetinek nevezhető opera.

Ruzitska József művét időben megelőzte ugyan a *Pikkó herceg és Jutka Perzsi*, ám zenéje elveszett. A story szerencsére operakomponálásra ihlette Orbán György zeneszerzőt. A két mű társítása révén a Kolozsvári Magyar Opera legújabb, kettős

46 A fenti plakát szerint február 4.

bemutatója mintegy két évszázadot sajátosan összefogva mutatott vissza a magyar zenés színjátszás kezdetére, ugyanakkor arra a 14 év előtti estére is, amelyen Orbán művével megismerkedhetett a kolozsvári közönség.

Írányt mutatott a magyar nemzeti operára számára

A Ruzitska-opera címszereplője a tatárok elől menekül, és egy bizalmi emberénél, Kálmánnál talál menedéket, akinek jó oka lenne bosszút állni a királyon, ám az önmagával vívott kemény küzdelem eredményeként nem él a lehetőséggel.

Történelmi alakok, erőteljes érzelmek, szenvedélyes gyűlölet, bosszúvágy és a haza iránti elkötelezettség/szeretet ütközése: Ruzitska József operája ezzel az ellentétzéssel tulajdonképpen irányt mutat a magyar nemzeti operának: számos utódjának kell majd hasonló küzdelmeket megvívnia. Ruzitska József katonakarmester alig több mint egy évet tartózkodott Kolozsváron. A *Béla futása* zeneszámai országos sikert arattak: Lóra *Hunnia nyög letiporva* kezdetű dala például valóságos slágerré vált.”

„Szeretni kell a naivitását, szeretni kell az egyszerűségét, azt az alázatot, amivel ő ezeket a korabeli »recepteket« sajátosan magyar képre alakítva egy nemzeti operává akarta összehévíteni” – mondja Selmeczi György, az előadás karmestere, aki szerint a kettős bemutató bizonyítéka annak is, hogy „*komolyan kell venni a múltat, elmélyülni a múltban, tények hiányában akár az elképzelt valóságban is*”.

A fentiekhez egy megjegyzést fűzünk: Orbán György *Pikkó herczeggének* ez a második bemutatója a kolozsvári színpadon. Az első 2003-ban volt Selmeczi György rendezésében.

Úgy értékeljük, hogy nem érdektelen Jakabffy Tamás a *Helikonban* megjelent reflexióit is közölni a *Pikkó herczeggel* kapcsolatban.

„Véltetőleg semmi értelme nem lett volna a 20. század legvégén újra operát írni a két évszázaddal korábban élt Szalkay Antal magyarította *Prinz Schnudi und Prinzessin Evakattel* szövegekönnyvére, Philipp Hafner sztorijára, ha nem ígéri a posztmodern játék bizsergető izgalmát. A 18. század végén virágkorát élő Magyar Nemzeti Játsszó Társasághoz elszegődött Szalkay – akit kortársai meglehetősen gyanús alaknak tartottak – szolgáltatta tehát a libretto-nyersanyagot Chudy József bécsi magyar zeneszerzőnek és karmesternek – továbbá az optikai és akusztikai telegrafálással foglalkozó feltalálónak –, aki 1793-ban *Pikkó Hertzeg és Jutka Perzsi* címen írta meg az első magyar »operát«. Zenetörténeti szempontból nyilván pótolhatatlan veszteség, hogy a mű partitúrája elkallódott, de azért vannak más szempontok is. Ha nem veszett volna el, szinte biztos, hogy Orbán György nem fogott volna bele a »Hafner–Szalkay–Chudy« *hehett* egy másik *Pikkó herczeg* komponálásába, amely tehát sem reprodukció, sem restauráció, hanem a korra visszaintő, sőt neki akár visszafogottan szamárfület is mutató kisopera/daljáték. Egy kétszáz éve még teljes érvényű, fogható és tanulságos történet bohókás,

végző kifejtésében azonban némileg átszabott, dramaturgiailag árnyaltabbá tett átfogalmazása, amely szintén Orbán György nevéhez fűződik. (Orbán amúgy is előszeretettel használ sajátlag írt, átírt, újraformált librettókat.) Ha a zenei sík kétségkívül »eredeti Orbán« is, a szöveg sokszoros áttétellel (volna) visszavezethető egy, a barokk ízlésvilágban gyökerező irodalmi eljárás, a paródián át egy talán végleg azonosíthatatlan ősforrásig. Itt viszont feltétlenül hasznos megjegyeznünk, hogy a paródiát nem a ma szokásos értelmében kell vennünk: nem merő kifigurázásról, karikatúrisztikus visszajára fordításról van szó! A paródia a zenetudomány terminusa szerint eredetileg egy világi, nem ritkán vágás, sőt egyenesen latrikánus használatú szöveg/zene átminősítése magasztos – többnyire egyházi-szakrális – használatúvá. Vagy fordítva. A zenei paródia ebben az értelemben tehát nem feltételezi a szatírá, az iróniát vagy a humort. Ebben az értelemben a *Pikkó herczeg* – illetve annak szöveganyaga – sem vígoperai, még ha zenei szövetéből nem hiányoznak olykor mosolyra készítő vagy minimalista egyszerűségükben meghökentően ható fordulatok. A dráma egyértelmű, Orbán zenéje viszont tonalitásában, kompozíciós fordulataiban, motívumhasználatában egyaránt ragaszkodik a Singspiel hagyományaihoz – persze orbáni módon.

– A *Pikkó Hertzeg és Jutka Perzsi* (...) vonzó paródia – írja a zeneszerző –, de bizonyára nem tudtam volna ezen formájában újabbat és jobbat produkálni, mint elődeim. Viszont ott volt a korabeli plakáton

az ingerlő (és téves) megjelölés: opera. Valószínű kritikus és öngyilkos vállalkozás egy paródiából rekonstruálni az eredetit, fölöttébb hálátlan ugyanis egy »szétröhögött sztorit« komolyan venni. Mégis, egy életem, egy halálom: vállalkoztam rá. Bízván abban, hogy ez a múzeumi librettócska nem közismert. És a cselekmény magva, bármilyen hihetetlen, komor tragédiaként is működik. Ez volt a kiindulópontom. (...) Az opera főleg szomorú – követhetően alakuló –, szerethető, gyűlölhető jellemeket kíván. Ezért az én változatom az árnyaltabb szereplőkkel, azoknak – a történet sodrása miatt hol várható, hol váratlan – emberibb reagálásával színeződött mássá, mint az eredeti. A csetlő-botló ripacs mellékszereplők szűrét kiraktam, egy kivétellel. Sibuk az én művemben tekintélyes, intelligens főszereplővé lép elő, aki nagy bravúrral és jó szándékkal bonyolítja a cselekményt. Ebből származik az én változatom lényege: az alapsztori tragédiává válik, a sorsszerűség kegyetlen játékvává...” (Jakabffy Tamás: A második kolozsvári Pikkó herczeg. In: *Helikon*, 2017. június 10.)

Az elemzéseken és a művek értékelésén túl kritika nem jelent meg az előadásokról.

Fentebb tudósítottunk a Lajtha-vígopera hangversenyszerű előadásáról. A Kolozsvári Magyar Opera májusban részt vesz a MagyarFeszt című fesztiválon: Lajtha László *A kék kalap* című operájával, szintén hangverseny formájában. Kulcsár Szabolcs, az opera karigazgatója a vendégszereplés ap-

ropóján betekintést enged az énekkar munkájába, sikereibe.

„A Kolozsvári Magyar Opera Zenekara és Énekara egyre többször veszi ki részét a magyarországi zenei élet eseményeiből, de énekkarunk most kapott először önálló meghívást a budapesti Művészetek Palotájába (Müpa), ahol Vincenzo Bellini utolsó operája, *A puritánok* került bemutatásra sztárszereposztással. 2007-től több produkcióban is szerepeltünk társulatilag a Müpában, 2007-ben énekeltük Verdi *Trubadúrját* Renato Brusonnal és Sümegei Eszterrel a főszerepekben, 2010-ben Donizetti *Szerelmi bájitalát* Miklósa Erikával, 2013-ban Verdi *Attiláját* Giacomo Prestiával. *A puritánok* bemutatóját megelőzően karigazgatóként nyilvános pódiumbeszélgetésre kaptam megtisztelő felkérést, amelyen az előadás rendezőjével, Némedi Csabával vettem részt. Petrányi Judit, a Magyar Televízió volt komolyzenei műsorainak vezetője kérdezte, hogyan vélekedek arról, hogy Magyarországnak olyan sok magas szinten teljesítő, híres énekara van, mégis minket hívtak meg erre a produkcióra. Tudott dolog ugyanis, hogy ha a Művészetek Palotájában nem teljesítesz minden alkalommal magas művészi színvonalon, megfelelő hozzáállással, kevés esélye van újabb meghívásnak. (...)

Az előadást az operajátszás elkötelezett támogatójaként számontartott pécsi Pannon Filharmonikusok zenekara kísérte, karmester a belcanto elhivatott mestere, Riccardo Frizza volt, aki rendszeres vendége a Párizsi Operának, a Veronai

Aréának, a milánói Scalának vagy a New York-i Metropolitan Operának. (...) Első találkozásunkkor rögtön kiderült zenei érzékenysége, kis gesztusokkal nagy hatásokat produkált zenei hangzásban. Nagy örömünkre szinte hibátlanul találta az énekkar munkáját, értékelte zenei precizitásunkat, előadásmódunkat a »fantasztikus« és »elképesztő« jelzőkkel illetve mindvégig, több ízben is különösen dicsérte énekkarunkat, kifejezve maximális elégedettségét. (...) Büszkén, szakmai fegyvelemből és minőségből jelesre vizsgázva térünk haza, feltöltődve a becsülettel elvégzett munka minden pozitív hatásával. A csapat ismét csapatként működött és bizonyított.” (Kulcsár Szabolcs, a Kolozsvári Magyar Opera karigazgatója, karmestere: Jelesre vizsgázva – A Kolozsvári Magyar Opera Énekara a Müpában. In: *Szabadság*, 2017. június 2.)

Ünnepi gálakoncerttel zárta a 2016/2017-es évadot június 25-én a Kolozsvári Magyar Opera. Az eseményen meghívottak is felléptek: Robert Smič, a X. Nemzetközi Lehár Ferenc énekverseny győztese, Kis Radu, a Virtuózok komolyzenei tehetségkutató kolozsvári születésű nyertese, valamint a budapesti népszerű, fiatal tenor, Czikkora István László. „Az évad tükre lesz az idei ünnepi gálakoncert, amelyet a jelentősebb előadásokból kiemelt részletekből állítottunk össze” – pontosított Szép Gyula igazgató. A gálán Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs vezényelt, rendezője Gombár Annamária. Házigazda: Mányoki László.

A meghívottak mellett az opera nagyszámú magánénekese is fellépett,

sőt, fellépett a Kovács Dalma vezette gyermekkórus is. A műsor végén átadták az örökös tagságot, az Albert Annamária-émlékgyűrűt és a Rónai Antal karmester emlékére alapított díjat, amelyet fiatal férfi operaénekeseknek ítélnek oda. Idén az Albert Annamária-émlékgyűrűt Veress Orsolyának ítelték oda, a Rónai Antal-díjat pedig Pataki Adorján vehette át. Örökös tagságot Szeibert István nyert.

2017/2018

■ „Nulla költségvetéssel vág neki az új évadnak a Kolozsvári Magyar Opera, de nagy örömmel fogadták az operaalkalmazottak béreinek közép-európai szintre való növelését – jelentette be Szép Gyula igazgató az évadnyitó sajtóértekezleten. A szűkös anyagiak dacára két premierrel készülnek az idén: az *Oberon* országos és a *Boldogasszony lovagja* vígopera ősbemutatójával. A bravúros hangprodukciókat ígérő *Oberon, a tündérkirályt* operaként nagyon kevesen ismerik, ám tele van közismert slágerekkel. A bemutató előadás szeptember 28-án, csütörtökön este fél 7-től lesz. Közönségmágnesként pedig az 1920–30-as évek slágereivel jeleskedő *Fekete Pétert* hozzák az évad második felében”

– áll a közleményben.

Az interneten pedig ezt olvashatjuk:

Az elfogyott költségvetés körülményei között „minden leleményességre szükség volt a premierék megvalósításához. A *Boldogasszony lovagjának* költségeit a Budapesti Mű-

vészetek Palotája fedezi, az *Oberont* pedig a meglévő anyagokból, raktárból, régebbi előadásokból oldották meg. Adósságra dolgozunk – mondta az igazgató, azaz most nem fizetik ki az előadásban együttműködési szerződéssel közreműködő három személyt. Selmeczi György rendező szerint »Hihetetlen paradoxon, hogy kilóg a fenekünk a gatyából, az *Oberont* mégis valamilyen csoda és a munkatársak bámulatos kreativitása folytán annyira látványosra és izgalmasra lehetett hangolni, mintha dúsgazdag cég vagy nagyon jól elresztett operaház lennénk.»

Az előadás karmestere, Jankó Zsolt az *Oberon* kapcsán megjegyezte, hogy a szerepek elképesztő vokális terhelést jelentenek, főleg a hőstenor és a vezető szoprán számára, de az alakítások változatossága különlegességeket is eredményezhet.

Selmeczi György a *Boldogasszony lovagjával* első vígoperáját alkotta meg, melyben egy Szent László korában történő cselekménnyel találkozunk. „A kora középkorban játszódó cselekmény egy Nagyvárad melletti kicsi faluból indul, amelynek lakói templomot építenek, és Szent Lászlónak szentelnék, a bökkenő csak az, hogy a nagy királyt akkor még nem avatták szentté, a falu ezért felkerekedik, és humoros kalandok közepette elmegy a püspökségre »elintézni az ügyet«. A szerző szerint a történet üzenete: a hit a csodában, az maga a csoda.”

A sajtótájékoztatón elhangzott az is, hogy mivel Kodály-év is van, a társulat műsorra tűzi a *Székekly fonót*, a *Psalmus Hungaricus*t, a Kodály által gyűjtött népdalanyagból pedig a To-

kos zenekar ad koncertet. Novemberben a kolozsvári hivatásos magyar színház 225. évfordulójára gálát és kiadványt, könyvbemutatót terveznek. Az elmaradt *Otello* előadást egy későbbi időpontra újratervezik. (Kerekes Edit: „Koldus” a Magyar Opera Kolozsváron. Családi tündérmese, erdélyi vígopera és Fekete Péter. In: *Szabadság*, 2017. szeptember 26.)

Ami Selmeczi vígoperáját illeti, a szerző

„csak annyi információt osztott meg a darabról, hogy Béres Attila rádiójátéka ihlette, és egy középkori bihari falucskában játszódik, ahol elhatározzák, László király tisztelére szentelik a frissen felépített templomukat, csak épp a király még nem szent, ezért el kell menni Nagyváradra, és a püspökségen előadni a csodás legendáriumát. Amolyan színház a színházban típusú előadás lesz, humoros jelenetekkel. Selmeczi azt is mondta, hogy az érdekelte leginkább a mű megkomponálásakor, miként lehet a humort szerves részévé tenni a zenének.” – (G. L.: *Transindex.ro*, 2017. szeptember 25.)

Térjünk azonban vissza az *Oberon*-hoz.

„A *Krónika* kérdésére Szép Gyula elmondta: 30 éve, amióta az operánál dolgozik, nem kerültek ilyen helyzetbe. »Az egyik szemem sír, a másik nevet. Sosem volt még olyan örömben részünk, hogy a kormány közép-európai szintre emelte a kollégák bérezését, amely tisztességesnek nevezhető. Másrészt ellehetet-

lenítik az előadások színrevitelét, a premierekre már júniusban elfogyott a pénz« – magyarázta az opera igazgatója.

Selmeczi szerint a díszlet- és jelmeztervező is maradandót alkotott, ugyanis nem titkolt céljuk, hogy a családokat vonzzák az operába, ezt a célt szolgálják a látványos díszletek is. Hozzátette, az *Oberon* az egyetemes zeneirodalom tekintetében is rendkívül fontos darab, az előadásnak pedig az egész Kárpát-medencei operai élet szempontjából jelentősége van. Szép Gyula azt mondta, második alkalommal fordul elő, hogy egy világszerte ismert operát nem az eredeti nyelven, hanem magyarul adnak elő. Jankó Zsolt karmester arról beszélt, hogy Weber karmesterként is több operaházban dolgozott, nagyon gyakorlatias színházi ember volt, nem pusztán operát írt, hanem a színpadi hangzás minden momentumát igyekezett zeneileg alátámasztani. Az *Oberont* romantikus zenekari felállás jellemzi, felvonul a teljes vonós, fúvós és ütős gárda.” (*Krónika online*, 2017. szeptember 25.)

„Jankó Zsolt karmester a darab kürt-szignóit emelte ki, mint a zenében és a cselekményben is fontos részletet, illetve a két főszereplő munkáját méltatta, mivel óriási feladat hárul a tenor és a szoprán főhősökre. A szakemberek szerint egészen megterhelő vokális teljesítményt vár el az énekestől a szerző, olyan, mintha nem számolna az ember képességeivel. (...)

A rendező emellett méltatta a díszlettervező Lőrincz Gyula és a jelmeztervező Ledenják Andrea

munkáját is, akiknek a szűkös anyagi körülmények miatt még inkább a kreativitásukra kellett hagyatkozniuk, és ahogyan Selmeczi fogalmazott, »valami csoda folytán olyanra sikerültek, mintha dúsgazdag lenne az opera«. De külön említette Jakab Melinda koreográfust is, aki szerint »csodálatos munkát végzett«. Az operát magyarul adják elő.” (G. L.: Mesés darabbal indítja évadát a Kolozsvári Magyar Opera, de nem csak ezért csodás, 2017. szeptember 25.)

Mi ehhez annyit fűzhetünk hozzá, hogy az *Oberon* Carl Maria von Weber utolsó műve, melyben az I. felvonás elején felcsendülő tündérmuzsikát, a II. és a III. felvonás fináléját fontos kiemelni, valamint legelsősorban a nyitányt, amely e műfajban a zeneszerző legremekőbb alkotása. A kürtszó, a szordinált vonóskar és az élénk fúvósok igen eredetinek bizonyultak, és a hatásuk sem maradt el: Mendelssohn mindössze három hónappal az *Oberon* premierje után komponálta meg a maga *Szentivánéji álom*-nyitányát.

Egy kritikát, vagy inkább krónikát (?) olvashatunk Csomafáy Ferenc tollából.

„A kolozsvári bemutatónak különlegessége, hogy a rendkívül ritkán játszott darabot Selmeczi György érdekes, fantáziadús rendezésében magyar nyelven élvezhette a közönség. A magyar szöveg Csákovics Lajos és Demény Péter munkája. Bár kevésbé ismert produkció, azonban az *Oberon* című opera nyitánya a filharmóniák repertoárjában szerepel. Másrészt áriáit szinte slágerként ismerik az emberek. A darab gondo-

latában forradalmi jellegű. Selmeczi György rendkívül szuggesztíven fogalmazza meg, melyek ennek az operának a lényeges momentumai: »A Tündérr király a téridőt is meghaladva röpíti hőseit Ázsián, Afrikán át, hajótöréssel, üldöztetéssel, szolgálattal sújtja őket, hogy aztán diadalmas népmesei fordulattal újra az európai erkölcsi rend magasságába emelje őket.« Tehát Weber több földrész kultúráját kötötte össze, egyfajta primer globalizmus gondolatát hordozza – mondta a rendező.

Selmeczi arra is felhívja a figyelmet, hogy Weber életének különböző szakaszaiban mindenkinek kortársa volt: Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Berlioz és Wagner sorolhatók ide, ő pedig összegezett és újított egyidejűleg. „Szintézise nem pusztán stílári jellegű volt, de – művein túl – a zenés színház jövőjé »kalandjait« is előre látta, hidat teremtve olyan szélső értékek között, mint a mozarti *singspiel* és a wagneri zenedráma” – magyarázza a rendező az előadás műsorfüzetében.

Jankó Zsolt karmester szerint az *Oberon* nyitánya az opera kulcsfontosságú momentumait sorakoztatja fel. »Először a varázskürt szignált halljuk, jelezvén e hangszer különlegesen fontos szerepét a történet alakulásában.« Weber sajátos hangzásvilágot alakított ki, amely sötétebb, robosztusabb, az akkor új hangszernek számító klarinétot is merészen használta. »Fontos momentum a tengeri vihar zenei ábrázolása, szinte magunk előtt látjuk a magasra csapó hullámokat és a cikázó villámokat. Ugyanilyen megkapó Reiza magasztos óceánáriája és Huon imá-

ja. Ugyanakkor a zeneszerző rendkívül sokrétű szerepet szán az ének-karnak, nagyon változatos karakterű részeket komponálva számukra« – írja Jankó Zsolt a műsorfüzetben. Az olasz operától eltérő hangzásvilága nagy hatással volt Wagner művészetére is. A darab óriási vokális terhelést jelent a két főszereplőnek, a tenor és a szoprán énekesnek.

A rendező családbarát operát, szélesebb rétegű közönséget megszólító előadást kívánt létrehozni. Lőrincz Gyula díszlettervező látványos díszletképe közönségvonzó, a mesebeli alakok megteremtésével a gyermekek érdeklődését váltja ki. Mindezt sikerült megvalósítani az intézmény anyagi nehézsége ellenére. Amint Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója az évadnyitó sajtótájékoztatón elmondta, megfelelő megoldást kellett találniuk ilyen körülmények között, mert az új előadásokra nincs pénz. A kormány a közép-európai szintre emelte az állami kulturális intézményekben dolgozók fizetését, azonban a legutóbbi költségvetés-kiegészítéskor nem biztosított újabb forrásokat a kulturális intézményeknek. »*Oberon* esetében például a budapesti Művészetek Palotája segítette a produkció létrejöttét« – mondta Szép Gyula. A meglévő anyagokból dolgoztak.

Az előadás sikeréhez a darab koreográfiája is hozzájárult, amely az előadás szerves része. Jakab Melinda koncepciója szerint »A mozgás és a tánc segít elmesélni a történetet. Arra törekedtem, hogy a gyermekek számára is érthetővé tegyem a rendező által megálmodott világot«. (...)

A bemutató közönsége hosszantartó vastappsal jutalmazta a ragyogó produkciót. Bizonyítva méltányolja a társulat azon szándékát, hogy mostoha körülmények között is lehetséges mesteri produkcióval szórakoztatni a közönséget.» (Csomafáy Ferenc. In: *Erdon*, 2017. október 2.)

Az opera elvitte a művet Budapestre is. A kritika sajnos kevésbé hízelgő, inkább elmarasztaló.

„Az ember azt gondolná, ha vendégszínházra hívnak egy előadást valahonnan külföldről, annak művészeti oka van. Különleges rendezés, különleges tehetségek, különleges darab – esetleg sürgető aktualitás.

Sajnos ez az előadás elég egyértelműen bizonyította, az *Oberon* bemutatására az egyetlen ok a határon túliaknak tett lekezelő gesztus volt.

Carl Maria von Weber legutolsó operája nem tartozik a legfelkapottabb művek közé, legismertebb része a nyitány – ám a nyitányokkal az Erkelben mindig baj van, a szépkorú nénik valamiért gyakorta úgy érzik, hogy nyitány ide vagy oda, feltétlenül be kell még fejezniük a megkezdett süteményrecept ismertetését, ráadásul mintha nem érzékelnék a saját hangerejükét.

Nincs mit szépíteni, az opera dramaturgiailag nem túl mélyenszántó története mellett zeneileg sem hagy maradandó nyomokat. Komolyabb hangú teljesítményt a két főszereplőtől kíván meg a darab, amit Covacinschi Yolanda korrekt színvonalon, Pataki Adorján elfogadhatóan (a magas hangoknál bántóan erőlködve) teljesített. Mind

színészilég, mind hangilag a két komolyan élvezhető produkciót Puck szerepében Veress Orsolya, a főszellő gyönyörű jelmezében pedig Fülöp Tímea mutatta be. Izgalmasan bájos volt a két narrátor: Tótszegi Zsuzsa és Jakab Tamás.

Mint megtudtam, a Kolozsvári Magyar Opera komoly anyagi gondokkal küzdött a darab színpadra állításakor, ez a díszleten is meglátszott. Ha az ember végiglapozza a színház darabjainak fotóit, felismeri a díszlet elemeit más produkciókban. Ez nem is lenne baj, mert igyekeztek találékony ötletekkel pótolni a pénzhányt: cuki óriásméhecskék, szitakötők, vízipókok, tengeri-herkentyűk lógtak a menyhözetről, a hiányzó díszletet ügyes vetítésekkel pótolták (kifejezetten látványos volt a hullámok mozgásával együtt hullámzó sellőtáncok), ám a részekből nem sikerült koherens egészet varázsolni.

És itt merül fel a kérdés: miért ezt az operát? Miért most? Mi az üzenete a rendezőnek: Selmeczi Györgynek? Ebben segíthetne a rendezés, a díszlet, a jelmez, de sajnos ezek egyike sem ad támpontot. Végigolvasva pár interjút a rendezővel sem találtam más indokot, mint hogy végre van egy tenorjuk, aki ezt el tudja énekelni, és más mondanivalót, mint hogy bemutassák Weber primer globális (Európa, Közel-Kelet) világát és az 1820-as évek szellemi és művészeti lenyomatát... Ilyen soványka rendezői mondanivalóval nem csodálom, hogy megrekedtünk az óriásrovarok, pantomimszerű párbajjelenetek és izléstelenül sminkelt háremhölgyek szintjén. És ez nem pénzkérdés. Igen

látványosak voltak a háttérre és az oldalpanelekre kivetített filmkockák, pazar bagdadi palotát és látványos tengeri vihart varázsoltak elénk. Lehetett volna a rendezés ezen a vonalon indulva puritán és minimalista; jelzésértékű, stilizált helyi jelmezekkel, megtartva a tündérek színpompáját. Vagy épp fordítva, félelmetes fehér rovarok, szürke díszletek, a szereplők ruhája a színszimbólika szerint válogatva. Mesélhetett volna a különböző világokról, minden helyszínt vetített háttérrel jelezve, a kalózok lehettek volna modern gengszterek, a perzsa Reiza modern, feminista mai csitri... Sok mindent lehetett volna, de én semmi mást nem éreztem, csak annyit: a Nagytestvér megtámogatta a szegény rokont, hát színpadra állítottunk valamit, ami gyakorlatilag sosem látható a budapesti Operaház színpadán.

Félreértés ne essék, a társulat valószínűleg erőn felül helytállt, az énekesek, a néma vagy prózai szereplők, a kórus, a zenekar, a táncok kitért magáért, de sajnos az előadás így is alig haladta meg egy lelkes amatőr társulat színvonalát.

Külön szégyellje magát az Operaház/Erkel Színház, akik vélhetőleg semmiféle segítséget nem adtak a szereplőknek a sminkjük, frizurájuk megalkotásához (gyanítom, a szereplők többsége a saját tehetőségére hagyatkozott ez ügyben), de hogy képesek voltak a taps alatt kihozni egy ki tudja, hányszor újrahasznosított, bebarnult zöld levelekből, kókadt gerberákból és szegfűkből álló olcsó virágkosarat, hát az nem csak hogy szégyen, de gúnyos lekezelés.

Értékelés: gyenge. Nem ezt a darabot, nem itt, és nem így. Szomorú volt látni. Csak az óriásrovarok és tündérek dobták fel az estét. (dasilva64: OBERON – A Kolozsvári Magyar Opera vendégszereplése az Erkel Színházban. In: www.korulottemavilag.blog.hu, 2018. január 20.)

„Kortárs vígopera ősbemutatójával csatlakozik a Szent László-évhez a Kolozsvári Magyar Opera: a budapesti Művészetek Palotájával együttműködve állítják színpadra Selmeczi György *Boldogasszony lovagja* című művét – derült ki a tegnapi sajtótájékoztatón. »Minden opera életében rendkívülinek számít, ha ősbemutatót sikerül színre vinni«, mondta Szép Gyula igazgató, kiemelve: Selmeczi György fontos szerepet játszik az intézmény 1989 utáni történetében. »A 27 éves múltunkban Selmeczi meghatározta az opera életét, műsorpolitikáját, több irányvonalat ő szabott meg« – mondta az igazgató. A *Boldogasszony lovagja* már a harmadik a szerző hat operájából, amelyet Kolozsváron mutatnak be, ez a mű pedig igazi csemege – tette hozzá Szép Gyula. (...)

A mű a hit erejéről szól. A csoda a lelkekben, hitben jön létre, nem feltétlenül kell fizikai megtestesülése is legyen, hogy azt elfogadjuk – mondta Novák Eszter. A zenében keveredik a profán és a szakrális, a komikum és az emelkedettség, így az ember nem tudja eldönteni, sírjon vagy nevéssen – jegyezte meg a rendező.

Selmeczi György az opera zenéjét Béres Attila szövegeire írta, a librettó alapjaként egy rádiójáték szolgált. (...)

A zene alátámasztja a szöveget – mondta el a sajtótájékoztatón Szabó Sipos Máté karmester. Úgy vélte, Selmeczi zenéje rafinált, a karakterzene és a színházi zene határai között mozog. – A *Boldogasszony lovagja*ban sok stílus keveredik – kamarazene, népzene, korál, himnusz, gregorián ének –, ám mindez alaposan átgondolt, »nagyon kitalált zene« – jegyezte meg Szabó Sipos Máté. (Sarány Orsolya: Igazi csemege hitről, legendákról az operában. In: *Szabadság*, 2017. október 10.)

„Selmeczi György csak annyi információt osztott meg a darabról, hogy Béres Attila rádiójátéka ihlette, és egy középkori bihari falucskában játszódik, ahol elhatározzák, László király tiszteletére szentelik a frissen felépített templomukat, csak épp a király még nem szent, ezért el kell menni Nagyváradra, és a püspökségen előadni a csodás legendáriumát. Amolyan színház a színházban típusú előadás lesz, humoros jelenetekkel. Selmeczi azt is mondta, hogy az érdekelte leginkább a mű megkomponálásakor, miként lehet a humort szerves részévé tenni a zenének.” – (G. L.: Mesés darabbal indítja évadát a Kolozsvári Magyar Opera, de nem csak ezért csodás, 2017. szeptember 25.)

Az előadás karmestere elmondja:

„Régi barátság és munkakapcsolat fűz Selmeczi Györgyhez. Több zenekari és kórusművét dirigáltam már, és segédkeztem a budapesti Magyar Állami Operaházban bemu-

tatott *Spiritiszták* című operájának létrejöttében is.

Nagyon szeretem azt a zenei és esztétikai gondolkodásmódot, amit ő képvisel, ezért nagyon örülök és megtisztelve érzem magam, hogy felkért a *Boldogasszony lovagja* című opera ősbemutatójának dirigálására.

Régen nem olvastam már ilyen megejtően bájos, egyszerre naiv és magasztos, komikus és megindító szöveggönyvet. A zene pedig tele szípkázó ötletekkel, bátran karcos, egyéni, gazdag hangzasképpel, amely remekül kiemeli és erősíti a szöveg játékoságát és finoman árnyalt mélységeit.

Nagyon bízom a darab sikerében, mert meggyőződésem, hogy a kiváló kollégák együttműködésével, korszerű, befogadható és nagyon szerethető előadás fog születni.” (Szabó Sipos Máté karmester)

A műről:

„A Szent László-legendárium minden korban termékenyítőleg hatott a magyar művészetekre. Szent László alakjának szüntelen jelenléte a nemzeti tudatban, népi kultúránkban meg-megújuló inspirációval szolgált az irodalom, a képzőművészet számára. Ám az operaszínpadon most tűnik fel először a legenda lovagkirály, mégpedig vígoperai köntösben. A librettista, Béres Attila eredetileg rádiójáték formájában írta meg Bátorfa, a kis Várad-közei falu templomának építése körüli bonyaldalmakat, majd Selmeczi György kérésére operaszöveggönyvvé alakította. A zeneszerző pedig arra törekedett, hogy szorosan kötődve a vígopera Rossini, Puccini, Ravel, Kodály, Sosztakovics által fémjelzett

műfajttörténeti hagyományához, hálás szerepeket kínáljon az előadónak, »praktikus« és derűs darabot komponáljon.

Vezényel: Szabó Sipos Máté

Szereplők: Szép Gyula (Püspök), Kovács István (Esperes), Laczkó Vass Róbert (Legátus), Szilágyi János (András úr), Wittinger Gertrúd (Fogadósné), Antal Livia (Veronika), Szabó Levente (Diák), Rétyi Zsombor (Diakónus), Peti Tamás Ottó (Mátyás mester)

Közreműködik: a Kolozsvári Magyar Opera Zenekara és Énekkara (karigazgató: Kulcsár Szabolcs)

A 2017 októberében színre került ősbemutatót (október 12.) Novák Eszter, a Szigligeti Társulat művészeti vezetője rendezte, asszisztense: Kovács Andrea, jelmezeit a Szigligeti Társulat munkatársa, Florina Bellinda Vasilatos tervezte, díszleteit pedig a Regina Maria Színház tervezője, Ianis Vasilatos jegyzi. Szöveg: Béres Attila.

Január 27-én Selmeczi György *Boldogasszony lovagja* című vígoperája vendégszerepel a Szigligeti Színházban. Az előadás a Kolozsvári Magyar Opera és a budapesti Művészetek Palotája koprodukciójában jött létre. Az esemény fővédnöke Pásztor Sándor, a Bihar Megyei Tanács elnöke.

„A történet és a mondandó középontjában (azon felül, hogy sajátos, egyedi kontextusban idézi fel a mi kultúrtörténetünkben oly fontos Szent László-legendáriumot) talán a hit áll, a legnemesebb értelemben vett ügybuzgóság, amely ha elég erős, képes elérni célját, megváltoztatni kicsit a világot. Az ilyen áldott, meggyőződéssel telt konokságot, amit a történet főhősei képviselnek, ha elérjük néhanap – elégedettek lehetünk” – fejtette ki Novák Eszter rendező.

A kolozsvári zenés színpad jeles évfordulói

■ Csütörtökön zárja a Kolozsvári Magyar Opera *225 éves a kolozsvári magyar zenés színhátság* című rendezvénysorozatát, amellyel az intézmény fennállásának kiemelkedő évfordulóját ünnepelték. November 9-én este fél hattól az elmúlt 225 évet összefoglaló kötetet mutatják be, ezt követően az opera magánénekesei, énekkara, zenekara és balettkara operagálájára kerül sor fél 7-től.

„Ez a kiadvány első alkalommal kívánja összefoglalni az elmúlt 225 év fontosabb történéseit, milyenségét, Benkő Judit, Laskay Adrienne kutatók és Fekete Adél muzikológus segítségével. Köszönet érte!” – nyilatkozta Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója a bemutatásra kerülő *Előttünk az elődeink. 225 éves a kolozsvári magyar zenés színhátság* című kötetéről. A könyvbemutatót operagála követi, Gombár Annamária rendezésében, Jankó Zsolt vezényletével – olvasható az opera közleményében. A gálakoncerten felhangzanak majd a legnagyobb opera- és operettslágerek a világ jelentős színpadain sikereket elért fiatal énekesek előadásában. Verdi, Puccini, Erkel, Bartók, Offenbach, Strauss és más neves zeneszerzők dallamait Antal Lívia, Balázs Borbála, Barabás Zsuzsa, Covacinschi Yolanda, Egyed Apollónia, Farkas Loránd, Fülöp Márton, Fülöp Tímea, Kele Brigitta, Köpeczi Sándor, Mányoki László, Mányoki Mária, Pataki Adorján, Plesa Róbert, Rényi Zsombor, Sándor Csaba, Szilágyi János, Vigh Ibolya tolmácsolják

majd. Az est konferansziéja Farkas Loránd, a Kolozsvári Állami Magyar Színház színművésze.

225 év. Talán így, kimondva, leírva csak egy száraz adat. De ha elképzelünk 225 darab felsorakoztatott gyufaszálat, majd minden gyufaszál mögött egy évadot és az ezzel járó munkát: eseményszámba menő ösbemutatókat, színre vitt produkciókat, próbafolyamatokat, díszlettervezést, dalpróbákat, akkor már kezdhethetjük kapiskálni ennek a számnak a valódi súlyát. De ekkor is csak legfennebb a munkának egy töredékéről lehet sejtelmünk, csekély részét feltételezhetjük annak, hogy mit jelent egy ilyen intézményt működtetni, a mindennapjait megszervezni. És ez az intézmény immár 225 éve minden ősszel megnyitja kapuit a közönsége előtt” – jellemezte az évforduló fontosságát Oláh Emese, Kolozsvár alpolgármestere az opera közösségi oldalán megosztott bejegyzés szerint. (*Szabadság*, 2017. november 8.)

„Benkő Judit és Fekete Adél muzikológus, illetve Laskay Adrienne karnagy, zenei szakíró foglalta össze egy-egy tanulmányban a 225 évet. A kötetben Angi István zeneesztéta, Selmeczi György karmester, rendező és Oláh Emese alpolgármester köszöntője is helyet kapott, a szép kivitelezésű kiadványt az Idea Plus grafikusműhely és Idea nyomda jelentette meg.

A Kolozsvári Operabarátok Köre sikeres pályázatának köszön-

hetően jelenhetett meg a kolozsvári zenés színház 225 évét összefoglaló kötet. A tudományos értékkel rendelkező és olvasmányos tanulmányokat három képzett és tájékozott munkatárs írta meg. Figyelemfelkeltő az értékes képanyag is. A könyvet elolvastva rálátásunk lesz, honnan indult a zenés színház Kolozsváron, mit örököltünk, milyen a társulatunk, mit építhetünk erre a múltra. Van kellő alapunk arra nézve, hogy a jövőt biztatóan képzeljük el – mondta az 500 példányban megjelent kötetről Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója.

Meghatódottan olvastam a Hunyadi téri új színház megnyitása előtti és annak kapcsán megjelent beszámolókat. Fantasztikus élményt jelentett a régi plakátok megtekintése is, a mód, ahogyan Kolozsvár és lakosai pénzt áldoztak az új színházra, ugyanakkor nagy tisztelettel búcsúztak el a Farkas utcai kőszínházról. Akkor a kolozsváriak szeretettel, elkötelezettséggel pártolták a színházat – vélte Benkő Judit muzikológus, a *Kolozsvári Rádió* komolyzenei műsorainak szerkesztője, aki az 1792-től 1900-ig, pontosabban a Hunyadi téri új színház felavatásáig tartó időszakról írt tanulmányt.

Laskay Adrienne karnagy, zenei szakíró 1900-tól 1990-ig foglalta össze a zenés színház történetét. – Nagy kihívás volt ilyen rövid idő alatt elkészíteni a tanulmányt. Az 1940–1944 közötti korszakról például hatalmas anyag gyűlt össze, amit jó lenne egy bővített kiadványban újra közölni – jegyezte meg Laskay Adrienne.

Fekete Adél muzikológus, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Karának oktatója megismerkedésnek tartja, hogy őt kérték fel az 1990–2017-es időszak feltérképezésére, illetve a könyv szerkesztésére. Ez utóbbi feladatot Szép Gyula igazgatóval együtt végezték el, derült ki a könyvbemutatóról. (Nagy-Hintós Diana: Előttünk az elődeink – könyv a 225 éves kolozsvári zenés színházról. In: *Szabadság*, 2017. november 11.)

A 2017-es év végén egy pár jelentős előadásra kerül még sor, ezekről olvashatunk az alábbiakban.

Vendégművészekkel játssza november 23-án a Magyar Opera W. A. Mozart *Don Giovanni* című kultuszdarabját, derül ki az intézmény közleményéből. A Selmeczi György rendezte előadás szereplői: Sándor Csaba, Daniel Mateianu, Covacinschi Yolanda, Kele Brigitta, Bardon Tony, Antal Livia, Szilágyi János, Köpeczi Sándor.

Ezúttal is érdekes esemény színhelye a magyar opera színpada. Erre reflektál Kulcsár Gabriella muzikológus.

„A Romániai Magyar Zenetársaság (RMZI) megalakulása óta szívügyének tekinti a magyar zeneszerzők, előadóművészek, fiatal tehetségek bemutatását, a nagyerdeművel való megismertetését, megszerettetését, természetesen nem tévesztve szem elől az egyetemes zenetörténet nagy alkotóival való kapcsolatok kutatásában elért eredményeket. Teszi ezt emléknepok, gálakoncertek, zene-tudományos konferenciák, zenetörténeti vetélkedők, workshopok formájában. 1995-től, a folyamato-

san szervezett zenei emléknapokon Liszt Ferenc, Bartók Béla, Wolfgang Amadeus Mozart, Kodály Zoltán, Vermesy Péter, Veress Sándor, Dohnányi Ernő, Ligeti György zeneszerzők műve került reflektorfénybe, valamint azokról a híres zenetanárokról is megemlékeztek, mint Zsurka Péter, Balogh Ferenc, akiknek tanítványaik a kolozsvári zenei képzés jó hírét viszik szerte a nagyvilágban. Demény Attila elnökletével a zenetársaság nem hiába választotta a szerteágazó gyökerekből magasba törő lombkoronába ékelt *Hagyomány hagyományozódása* felirattal ellátott logót, hiszen abban benne van az évszázadokon átívelő kontinuitás elve, a tanár és tanítvány kapcsolata, a reánk testált tradícióból táplálkozó jelen és a remélhető jövő. (...)

Bárkinék pattant is ki az ötlet az agyából, hogy november 16-án a magyar operában a Tokos zenekar népzenei műsorát és Kodály Zoltán *Székely fonóját* egyazon előadásán élvezhesse a közönség, minden elismerésem. Tudom, hogy nem kis kutatómunkájába került a Tokos zenekar tagjainak, hogy a *Székely fonó*-ban Kodály által feldolgozott dalok eredeti változatával rukkoljanak elő, de megérte a fáradságot. Szép Bálint konferálásával nyomon követhetővé vált, hogy Kodály mikor, milyen tájegységekről gyűjtött. Így sorjázta a Csík vármegyei dalok után a történelmi Szatmár megyéből származó *Kállai kettős*, az Udvarhely megyében gyűjtött udvarhelyszéki énekes- és táncdallamok. Megható pillanat volt, amikor az *A csitári hegyek alatt* kezdett népdalt a teremben ülő közönség is énekelt. A dal ugyan nem szé-

kelyföldi, hanem felvidéki, de minden közösség magáénak vallja, mert szívéhez szóló. Szép Noémi Kriszta gyönyörű hangja, valamint a Kolozsváron diákoskodó székely táncosok – akik minden székelyföldi tájegység népviseletét hordták – nemcsak bemelegítették, hanem fel is forrasították a hangulatot a műsor második feléhez, Kodály Zoltán *Székely fonójához*, Demény Attila nagyszerű rendezésében. (...)

Kodály Zoltán lélektől lélekig ható csodálatos színpadi daljátéka, az emberi sorsok drámája könnyekig meghatott. Illesse dicséret elsősorban Veress Orsolya kiváló művészi teljesítményét, továbbá a daljáték szereplőit – Kele Brigitta, Pataki Adorján, Sándor Csaba, Mányoki Mária, Sándor Árpád –, akik is saját énekhangjuk legjavával és a színpadi történés átélésével teremtették meg a daljáték millió színben játszó hangulatát. Az énekkar művészien oldotta meg mindazt a drámai súlyosságot és lírai finomságot, amely Kodály minden kórusművének sajátja. A zenekar a lélekábrázolásokban, a drámai helyzetek kiélezésében, a színpadi cselekvés minden rezdülésében kulcsfontosságú szerepet játszott. A *Székely fonó* minden szólamát, minden történetét Kulcsár Szabolcs karmester fonta harmonikus egészé. Nagy Ibolya muzikológus, a társulat kolléganője így gratulált: »Mindaz, aminek a lélekben meg kellett történnie – zenéből és színpadi cselekményből fakadóan – pálcád intésére hallhatóvá vált. Varázslatos estét kreáltatok.» (Kulcsár Gabriella: Négy este – négy kiváló hangverseny

– Kolozsvári Zenei Napok. In: *Szabadság*, 2017. november 24.)

Még egyszer Lajtha Lászlóról! A Kolozsvári Magyar Opera december 17-én kiállítással és hangversennyel tiszteleg Lajtha László zeneszerző, népzene kutató (1892–1963) emléke előtt. A kiállítás a zeneszerző életútjának fontosabb eseményeit, néprajzi és népzene kutatásainak eredményeit vonultatja fel. Az emlékest keretében Lajtha műveiből kaphatnak ízelítőt az érdeklődők Veress Orsolya (ének), Béres Melinda (hegedű) és Horváth Edit (zongora) tolmácsolásában.

„A téli ünnepek előestéjén *Népek karácsonya* címmel tartott karácsonyi koncertet a Kolozsvári Magyar Opera. Nem hiába választották a szervezők ezt a címet immár második éve, az opera művészei valóban magukra öltötték a népek legértékesebb zenei öltözeteit.

A koncert első felében Kolozsvár Magyar Gyermekkórusa örvendeztette meg a közönséget. A két éve létesült kórus szemmel látható, de főleg füllel hallható fejlődése Kovács Dalma karvezetőnek köszönhető, akinek munkája által büszkélkedhetünk Kolozsvár számos tehetséges gyermekével. Idén a 60 tagú kórust Kálló Krisztián, a Gheorghe Dima Zeneakadémia karmesteri tagozatának elsőéves doktorandusza készítette fel és vezényelte a koncert első részében. A repertoár lényege többnyire a magyar folklór felé billent, e magyar zenei »népviseletet« pedig a Tokos zenekar kísérete ékesítette. A közismert és közkedvelt együttes nemcsak profizmusával, hanem ha-

talmas lendülettel és lélekjelenléttel varázsolta vissza népünk hagyományos karácsonyának töredékeit, az autentikus zenei világot. (...) A repertoárt három Kodály- a capella mű gazdagította.

A koncert második fele képezte többnyire a nemzetközi repertoárt, de a gyermekkórus előadása által is volt alkalmunk betekinteni más népek karácsonyi zenei világába. (...)

Kolozsvár Magyar Gyermekkórusa igencsak színvonalas előadást nyújtott az idei koncerten: a végeredményhez nem csupán a kiváló szövegkiejtés és a tökéletes intonáció járult hozzá, hanem a művészi előadásmód is, amelynek legfőbb forrása a gyermeki lélek őszinte hangja.

A *Népek Karácsonya* zenei vezetője Horváth József volt, a Kolozsvári Magyar Opera karmestere, aki a koncert második felében át is vette a karmesteri pálcát. De nem csupán szervezési és karmesteri munkájával járult hozzá az előadáshoz, hanem ő zenésítette meg és hangszerelte egy részét azoknak a műveknek, amelyeket a kórus és a szólisták énekeltek.

A koncerten közreműködött a magyar opera ének- és zenekara. A Kulcsár Szabolcs karigazgató által irányított énekkar, valamint Nagy Zoltán, Covacinschi Yolanda, Barabás Zsuzsa, Veress Orsolya, Pataki Adorján, Rétyi Zsombor és Peti Tamás Ottó énekművészek által előadott igazán különleges, egyedi és kifinomult stílusban hangszerelt művek valódi sikert hoztak. (...)

A *Népek karácsonya* csenddé, megnyugvássá szelídítette bennünk az ünneppel járó rohanást és zajt. Emlékeztetett és figyelmeztetett

a külsőségek mögött megbúvó lényegre.” (Antal Zsuzsanna: Népek karácsonya – a Kolozsvári Magyar Opera karácsonyi koncertjéről. In: *Szabadság*, 2017. december 28.)

*

Az új évet egy tudósítással indítjuk: Egyed Apollónia, a magyar opera szopránénekesnője január folyamán Desdemona szerepét fogja énekelni a román opera *Otello* előadásán. A hír a kolozsvári *Igen, tessék* lap januári számában jelent meg, amelynek a művészről rövid interjút adott. Elmondta, hogy az előadás azért is lesz érdekes, mert egyik partnere George Petean világhírű bariton, a karmester pedig az olasz David Crescenzi, aki ettől az évtől a román opera új zenei vezetője. A művészről Desdemona szerepét a magyar opera soron következő *Otello*-bemutatóján is énekelni fogja.

Az év az opera sikerdarabjaival indul, melyek tartalmazznak debütöket, vendégjátékokat, új szereposztásokat. Január hónap folyamán az intézmény ismét műsorra tűzi sikerdarabjait: *Oberon*, *A test ébredése*, *Árgyélus királyfi*, *Boldogasszony lovagja* címeket találunk a hirdetésekben. Az ismétléseket egy rendkívüli *Bánk bán* előadás töri meg: Melinda szerepében Miklósa Erikát látjuk-halljuk, Bánk bán jelmezét Kovácsházi István ölti magára. Az előadásra február 1-jén kerül sor, a Kolozsvári Magyar Opera és a Simándy József Zeneművészeti Alapítvány együttműködésében.

A február 22-én sorra kerülő *Bohémélet* a közönség egyik legkedvesebb előadása. Ezúttal Mimi szerepében Kele Brigitta lép színpadra, Musettát Covacinschi Yolanda, Rodolfót Pataki Adorján alakítja. A szereposztásban

meztaláljuk Sándor Csabát Schaunard szerepében, Popescu Emanuelt mint Marcellót, továbbá Szilágyi Jánost, Mányoki Lászlót, Plesa Róbertet és Peti Tamás Ottót.

Új szereposztással jelentkezik az *Álarcosbál* is március 1-jén: Améliát Barabás Zsuzsa, Ulricát Veress Orsolya énekli-alakítja.

Idén lesz 100 éve, hogy bemutatták Bartók Béla operáját, *A kékszakállú herceg várá*t. A magyar opera is műsorra tűzte a művet, amelynek előadására március 6-án kerül sor. Kékszakállú szerepében György Levente lép fel.

„A magyar opera egykori nagybőgőse örömmel tér vissza Kolozsvárra. Ezúttal mint énekes szeretne bemutatkozni”, áll a közleményben. György Levente nyolc éven át volt az opera zenekarának tagja. Énekhangját a néhai Szilágyi Ferenc kezdte művelni, majd a svájci nemzeti operaiskolában (Schweizer Opernstudio) tökéletesítette. Öt éven át a svájci Biel Solothurn-i színház szólistája volt. 2011-ben a németországi Theater für Niedersachsen alkalmazta Hildesheimban szólistának, basszbariton szerepkörre. Tizenkét éves operaénekesi pályafutása alatt több mint negyvenöt szerepet formált meg. (Hét ajtó száz esztendeje. Újra műsoron A kékszakállú herceg vára. In: *Szabadság*, 2018. március 5.)

Új szereposztással jelentkezik a *Sze-relmi bájital* is március 29-én. Adina szerepében Fülöp Tímea, míg Nemorino szerepében Stefan von Korch lép fel. További szereplők: Peti Tamás Ottó, Mányoki László, Antal Lívია, Veress László, Göllner Délia, Tóth Márton.

Karmester Jankó Zsolt, rendező Kürthy András.

Húsvét alkalmából a magyar opera kedvezményes belépést biztosít nézőinek.

A rendkívüli – de valójában reper-toár-előadásokat követően természetes, hogy új bemutató kerüljön plakátra.

Április 6-án balettbemutatóval jelentkezik a magyar opera táncegyüttese. Rareș Arcadie Cîmpean koreográfus-rendező Léo Delibes klasszikusát, a *Coppéliát* állítja színpadra. Az előadás karmestere Kulcsár Szabolcs, közreműködnek az Octavian Stroia-líceum diákjai. A főbb szerepekben: Andreea Popa, Mircea Munteanu m. v., Ariana Marcu Székely Dániel, Barabás Júlia, Katrinecz Erika, Alin Rîpă, Viorica Bogoi, Simina O. Ionuța, Giulia Pes, Vasiana Sălăjan, Sergiu Hossu, Kálmán Róbert Attila, Radu Pop, Sever Preda, Cristina Pop.

Ismét „híradónk” következik, a rendkívüli események krónikája.

Mint minden évben, idén is április 10-én átadták az EMKE-díjakat. A Kolozsvári Magyar Opera díjazottai ez alkalommal Egyed Apollónia, aki Poór Lili-díjban részesült, Szép Gyula, az intézmény igazgatója (zenetanár, népzenész) pedig a gr. Bánffy Miklós-díjat vehette át.

Demény Péternek a *Szabadságban* közölt sorozatában (Sugárzóna) olvashatjuk, hogy több éves kihagyás után az idén újraindul a *Prospero könyvek* sorozat, ezentúl az Ábel Kiadónál. Az új sorozat első könyve Szeibert Istvánról szól, a kötetet Nagy Ibolya írta. A prognózis szerint valamikor ősszel fog megjelenni. Várjuk!

Egy sikeres pályafutást természetesen zár le egy gála. Marton Melinda szoprán elérkezett ahhoz a pillanathoz,

amikor lelép a színpadról. A következőkben az őt méltató Kürthy András rendezőnek (*Marton Melinda művésznő jubileumi gálája elé*) adjuk át a szót, valamint tudósítunk magáról a gáláról.

„Magánénekes, négy évtizednyi sikeres pályafutással a háta mögött. Ő Marton Melinda, a Kolozsvári Magyar Opera művésznője, a zenetudományok doktora, a Magyar Tudományok Akadémia külső köztestületi tagja. Karrierjét sok szakmai elismerés, valamint a mindenkori közönség szeretete fémjelzi” – áll egy hosszú, Ördög I. Bélának adott interjú felvezetőjében.

„Hektikusan változó, a globalizáció és a migráció kettős szorításában vergődő, sokszor irányt vesztő világunkban nagy szükség van arra, hogy olyan értékeket mutassunk fel, melyeket nem tudnak kikezdeni az olykor jó, máskor kevésbé jó szándékból a »múltat végképp eltörölni« akaró erők.

Nemes példát adni a jövő nemzedékeinek, egyben megerősítve magunkat is abban, hogy ezek az értékek nem szemétdombra valók, hanem felmutatandók a magunk és az utánunk következők épülésére – ez a hit hatja át Marton Melinda életét és művészi pályáját. Olyan értékek őrzője és továbbadója ő, melyek nem avulnak el, s melyekre nagy szüksége van a világnak és szűkebb pátriájának egyaránt: a művészet, a színpad iránti alázat, a szerzők és a remekművek tisztelete, komoly szorgalom és alapos felkészülés, a kollégák, a közönség megbecsülése. Ezeket az erényeket nemcsak ízig-vérig zenészként, operanékes-

ként és színművészként kamatoztatja, de tanárként is továbbadja növénydekének.

Manapság, amikor sokszor léha önsztárolók, üres lelkű és agyú önmegvalósítók, munkájukban és emberségükben is törpék gyakran riasztó és szálnalmas hada lepi el a művészeteknek szentelt intézményeket és a közélet szinte minden terepét, életfontosságú, hogy felfigyeljünk azokra, akik számára a legfontosabb az igazi értékek keresése, akik vállalják a nehezebb utat, szemben a széles sztrádákön nyomuló celebekkel, a sztárocskákkel, az önfényezőkkel, a félperceberkékkel – különösen fontos, hogy vannak, akik mégis hisznek abban, hogy igenis léteznek örök értékek, melyek szerint élni, tevékenykedni – ez az igazi feladatuk: a világban »dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes« (József Attila).

Marton Melinda immár több évtizedes pályája erre szép és megüvegező példa. Bármely feladatot is osztott rá az Élet vagy a mindenkori színházi/operai sors, azt mindig erejének, tehetségének teljes és fáradhatatlan mozgósításával igyekezett megoldani: alázattal szolgálni az igazán nagy alkotókat és műveket, Mozarttól Verdiig, Erkelig – és tiszteességgel és tehességgel törekedve felmutatni az operett műfájának értékeit is.

A színpadhoz és a hazához való hűség, a fegyelmezett, az esetlegeséget kizáró munka és ihletesség, expresszív drámai erő és líraiság egyszerre jellemzik Marton Melinda művészetét, mellyel a jubileumi

alkalomból is megörvendeztet bennünket.

Köszönjük neki mindazt, amit eddig kaptunk tőle, és kívánjuk magunknak, hogy minél többször részesülhessünk ezen ajándékaiban!

Kolozsvár, 2018. március havában. Kürthy András.”

Emlékszel még... a címe az április 22-én tartott gálakoncertnek, melynek karmesterei Horváth József és Varga Attila, fellépett az opera szinte teljes szólistagárdája, ének- és zenekara. Az est műsorvezetői: Pataki Enikő, Mányoki László és Gabriela P. Rusu.

A jubileumi gálát Szép Gyula operaigazgató kezdeményezte abból az alkalomból, hogy Marton Melinda negyven éve lépett először színpadra az intézményben. A műsor tulajdonképpen mind az énekesnő, mind Kürthy András rendező emlékezetes megvalósításait idézi. Meglepetés: *Csárdáskirálynő, drámai csavarral*. A kétrészes, operett- és operarészletekből felépített gálaműsor első felvonásának végére meglepetést tartogat, árulta el Kürthy András. A rendező rendhagyó *Csárdáskirálynő*-részlettel mutatná meg Marton Melinda drámai erejét, amelyet szerinte a kolozsvári közönség kevésbé ismer, mert főleg operettszerepekben volt népszerű. „Biztos, hogy az ambíciója az opera felé nagyobb volt, mint ami meg tudott valósulni ebből az ambícióból, a gálán én ezt egy operettszettel fogom megmutatni, történetesen a *Csárdáskirálynő*vel” – mondta a rendező. (...) Ha egy »igazi« *Csárdáskirálynő*vel nem is ér fel a gálán játszott részlet, biztosan más lesz, mint amit eddig hallhattak

a kolozsváriak, ugyanis a darabban szereplő *Hűzzad csak kivilágos kivirradatig* dallamra Eörsi István költő (1931–2005) írt új szöveget. Az eredeti »mulatók szám« így drámaivá válik, mondja a rendező.” (*maszol. ro.*, 2018. április 14.).

„Kolumbiai vendégkarmester dirigálja a magyar opera zenekarát. Juan Montoya karmester Puccini *Pillangókeisasszony* című előadását vezeti május 10-én. Az előadás másik vendége Carmen Gurban az opera címszerepében.

Május 17-én Verdi *Rigolettója* került színre, melynek vendége Cosmin Ifrim a mantuai herceg szerepében. Az előadás karmesteri feladatait Kulcsár Szabolcs látja el, aki ez alkalommal debütál karmesterként a *Rigolettóban*.

Kele Brigitta és Fülöp Márton operaezenekesek a főszereplői annak az operettestnek, amelyet a kolozsvári Operettissimo Egyesület szervez június 29-én a Bánffy-palota udvarán. Amint az a beharangozó sajtótájékoztatón elhangzott, a háromórásra tervezett koncerten közreműködik még Kolcsár Katalin, Kerekes Mária, Székely Zsejke, Sándor Csaba, Plesa Róbert, Rigmányi István és Rétyi Zsombor énekművészek. A két részből álló műsor koreográfusa Jakab Melinda, a tizenkét tagú zenekar vezetője pedig Gyenge Zoltán Balázs. Plesa Róbert szervező elmondta, hogy hagyományt kívánnak teremteni, a Budavári Palotakoncert példájából ihletődtek – tudtuk meg Nagy-Hintős Diana tudósításából. (Operettest

a Bánffy-palota udvarán. In: *Szabadság*, 2018. május 18.)

A rövid hírek után új gyermekelőadásról – családi musicalről – tudósítunk.

Búbocska

■ „Búbocska, az egyszarvú ördögfióka felnőtté válásának állomásait követheti végig a közönség a Kolozsvári Magyar Operában. A meseregényből készült musicalváltozat kétszeresen is kolozsvári kötődésű, szövegéért Orbán János Dénes író, költő, zenéjéért pedig Venczel Péter zeneszerző felel – derült ki a tegnapi sajtótájékoztatón. Szép Gyula igazgató jeles eseménynek titulálta a bemutatót, hiszen ritka az operaház történetében az ősbemutató, hát ha az még kolozsvári szerzővel hatványozódik. – A *Búbocska* meseregénynek nagy sikere volt, így bátran gondoljuk, hogy a musicalére is hasonló sors vár – fogalmazott az igazgató. A darabot a Gyulai Várszínházzal együttműködve állították színpadra, és Gyulán is megtekinthető lesz augusztus elején.”

A darabot Béres László rendezte, aki elárulta: „számára fejlődéstörténet az általa rendezett darab, egy kamaszból felnőtté váló kisördög kalandjait láthatjuk majd a színpadon. (...) Béres szerint a történet egy fordított világban játszódik, ahol a bibliai tízparancsolat fordítottja érvényes. – Ebből a sajátos világból lép ki Búbocska, a földre megy megerősödni, megokosodni. A felnőtté válás szakaszai után, a pokolba visszatérve bebizonyítja, hogy képes

érett felnőttként viselkedni – részletezte a rendező.

Venczel Péter elmondta: régi álmuk vált valóra azzal, hogy a meseműből musical lett. Arra törekedtem, hogy olyan zenés színpadi művet alkossak, amely széles közönséget szólít meg: a mese és a musical mindenkinek szól, felnőttek is, aki megmaradt örök gyermeknek – fogalmazott a családi musicalnek nevezett darab kapcsán a zeneszerző.

Kulcsár Szabolcs karmester szerint a *Búbocska* olyan mű, amely minden szinten megfelel a musical receptjének. – Szöveggönyve habos, nyelvezete megfelel a jelen kor elvárásainak, látványvilága pedig szemképráztató – sorolta az előadás jellemzőit a karmester. A venczei stílus egyedi színfolt, ezért külön öröm számunkra, hogy zenét írt a meseregényhez – tette hozzá.

Jakab Melinda koreográfus szerint nemcsak gyerekelőadás a *Búbocska*, hanem a felnőttekben rejlő gyermekeknek is szól. (...) De Bíró Nóra budapesti díszlettervező is nagyon élvezte a közös munkát a kolozsvári társulattal. – Kihívást jelentett az előadásban szereplő sok helyszín, de végül egy letisztult, egyszerű díszletelem mellett döntöttünk, amely lehetővé teszi a koreográfia érvényesülését.

A Búbocskát játszó Ábrahám Gellért bevallotta, az eddigi jó kisfiús szerepek után azt remélte, végre egy huncut ördögfióka bőrébe bújhat, de rá kellett jönnie, hogy Búbocska nem is annyira gonosz, mint azt ő remélte. (...)

A Lucifert alakító Szilágyi János szerint összetett, jópofa karaktert

kell eljátszania, aki próbálja egyben tartani a poklot, miközben saját ördögtársait is folyton megvicceli. – Inspiráló darab és nagyon ígéretes. Mindenkit a megnézésére biztatok, ígérem, nem fogja megbánni – ajánlotta a darabot maga Lucifer. Reméljük, nem viccelt.” (Ördögmusical Kolozsváron: Búbocska földi kalandjai. In: *Szabadság*, 2018. május 23.)

„A fordított mese, különleges helyszíneinek és figuráinak köszönhetően számtalan komikus elemmel szolgál, ugyanakkor hemzsegnek benne az intertextuális utalások, melyek a felnőttek számára is izgalmasá teszik a művet. Olyan szereplők sorjáznak benne, mint Belzebúb, a pokol belügyminisztere, Durumó, a hazugságügy-miniszter, Párménusz, a mágus, Kombinéni, a szeszélyes vészanya, Bugyborélia, a bozorkánypalánta.

A most első alkalommal bemutatásra kerülő *Búbocska* musical szöveggönyve a regény színpadi adaptációjának cselekményét követi, a dalszövegek a regény versbetéteiből és a szerző által ez alkalomra írt versekből állnak. A készülő előadás zenéjét az a Venczel Péter zeneszerző jegyzi, aki a nagy sikerű, négy évadon keresztül játszott bábjáték zenéjét is komponálta, így már otthonosan mozog a mű világában.

Az ősbemutató, amely a Kolozsvári Magyar Opera társulatának és a Gyulai Várszínháznak az együttműködésével jött létre – műfajában ördögmusical. Egyrészt egy olyan fejlődéstörténet, amellyel minden fiatal azonosulhat, másrészt a fel-

nőttek »elborzadva« ébredhetnek rá, hogy a földön és a pokolban sajnos ugyanaz a helyzet: mindkettőben emberi/ördögi játszók sorozata zajlik.» (www.magyaropera.ro)

„Háromfelvonásos, impozáns díszletű, gyerek és felnőtt fülének egyaránt izgalmas zenéjű, látványos koreográfiával, humorral, pörgős cselekménnyel bíró musicalt mutat ma be a Kolozsvári Állami Magyar Opera társulata. Nem is találhattak volna jobb »alapanyagot« hozzá, mint a lehangoló humorú ördög-regényt, a *Búbocksát*, amelyet Orbán János Dénes, lapunk munkatársa írt.

Két éve az árkosi írotáborban Venczel Péterrel, a darab zeneszerzőjével beszélgettünk a műről, aki a munkafolyamat kulisszatitkaiba avatott be, később pedig előadást is tartott a kortárs erdélyi magyar irodalmároknak zene és irodalom összefonódásáról, a *Búbocksát* is megemlítve, mintákat adva néhány megzenésített részből.

Megvallom, akkor némi kétellyel fogadtam a hírt, a *Búbocksát* nehezen tudtam elképzelni zenés műként – operaként egyáltalán nem, és muscalként is némi szkepszissel –, a műfaj inkább prózai színházi előadást kívánna meg, ám Venczel Péter, aki a *Búbockska* négy évadon át nagy sikerrel játszott bábdarabjának komponistája, és több hasonló kísérlete volt a kolozsvári zenés teátrum színpadán, ezzel a kihívással is könnyen megbirkózott. Az íróval közösen dolgozva megszületett a zenemű, amelyet Béres László vitt színre látványos színpadi játékkal, díszlettel és

találó jelmezekkel, mozgalmas koreográfiával operálva.

Az előadás a Kolozsvári Állami Magyar Opera és a Gyulai Várszínház közös produkciója, a bemutatót megelőző sajtótájékoztatón Szép Gyula, az opera igazgatója nagy jövőt jósolt az előadásnak, abból kiindulva, hogy a regény és a bábdarab egyaránt óriási sikernek örvendett.

Az ördög-regény fejlődéstörténet is, a néző végigkísérheti, amint a kamasz, csintalan Búbockska felnőtté válik, megküzd akadályokkal, szembeül nehéz helyzetekkel, alakul a személyisége, ezért tulajdonképpen korosztálytól függetlenül bárki számára élvezhető a mű 6–99 éves korig. »A regény sajátos pokolbeli világot teremt, ahol az ördögök emberi tulajdonságokkal rendelkeznek. Ez egyfajta fordított világ, sajátos törvényekkel, például a »ne paráználkodj« parancsa itt a »paráználkodj« parancsává válik.

A kamasz ördög kilép megszott világból, a pokolból a földre, ahol a népmesék legkisebb fiúhoz hasonlóan a felnőtté válás megpróbáltatásait kell kiállnia« – emelte ki Béres László rendező.

Ugyanezt támasztotta alá Jakab Melinda koreográfus nyilatkozata is, aki szerint a *Búbockska* musical formája a bennünk lakó gyermekről is szól, a látványvilág és a mozgás a rajzfilmek, a digitalizált világ adta lehetőségekkel is felveszi a harcot, olyan produkciót ültetnek színpadra, amely leköti a gyerekek figyelmét és nem utolsósorban a felnőttekét is. (...)

A most első alkalommal színpadra kerülő *Búbockska* musical szövegkönyve a regény színpadi adap-

tációjának cselekményét követi, a dalszövegek a regény versbetéteiből és a szerző által ez alkalomra írt versekből állnak. Az előadás a Gyulai Várszínházzal koprodukcióban született meg, és augusztusban ott is bemutatják.” (Varga Melinda: Ördögmusical készül. Orbán János Dénes regényét viszi színre a kolozsvári opera. In: *Magyar idők*, 2018. május 24.)

„Orbán János Dénes ördögregénye 2004-ben látott napvilágot a Médium Kiadó és az Erdélyi Híradó közös gondozásában, az ördögöket Csillag István csíkszeredai képzőművész terelte a festőállvány elé és örökítette meg. Ezúttal voltaképpen Béres László kötötte össze újból a szálakat az ördögregény szerzője és Venczel Péter zeneszerző között, aki már a Puck Bábszínházban 2007-ben bemutatott bábélemlőadás (rendező: Varga Ibolya) elkészítésében is fontos szerepet vállalt. A mostani musical karmestere Kulcsár Szabolcs, a díszletet Bíró Nóra, a jelmezeket Ledénják Andrea tervezte, koreográfus: Jakab Melinda. Búbocska szerepében Ábrahám Gellért látható, akit jól ismerhet már a kolozsvári közönség: ő volt a *Valahol Európában* Kuksija, *A kétbalkezes varázsló* Éliás Tóbiása, debreceni kisdíakként, a *Légy jó mindhalálig* című előadás Nyilas Misijeként pedig május 26-án, szombaton este 7 órától lép színpadra.” (*www.kolozsvariradio.ro*, 2018. május 24.)

És a kedves, hangulatos kritika:

„Nevettetően pokoli látogatásban volt részünk a *Búbocska* ősbemuta-

tóján. A pokolban az ördögfiak is megküzdnek az ördögiskola ördögtantárgyaival, és a pokol tüzének forróságához szokva is izzadnak a bizonyítványosztás napján. Ebben a világban az boldogul, aki patáraesett, és a paráznság enyhítő körülménynek számít.

A pokolban minden fordítva van, a hazugságügy-minisztérium virágzik, és minden percre jut egy kedves ártatlansággal elkövetett csíny, ördögi móka. A szemrevalóan rosszcsont ördögfiak és ördögleányok válogatott gyötrelmekkel kínozzák a kárhozott lelkeket, akik például vacsorára pókot, ebédre szögesdrótot kapnak, és ez még egy igen-igen szelíd bűnhődésfajta.

Ízig-vérig kolozsvári előadás. Az alapjául szolgáló könyvet Orbán János Dénes írta 2004-ben Kolozsváron, a Hajnal negyedben, majd idén a darab szövegekönyvét is, amihez az opera munkatársa, Venczel Péter komponált zenét. A szöveg hemzseg a kacagtató szójátékoktól, kár, hogy – legalábbis ahol mi ültünk – nehezen lehetett érteni a kórusdalok szövegét, és ebben a román felirat sem engedett, mert a speciális román betűk hiánya miatt a nagy pörgésben a kappanháját simán kókuszvajnak olvastam (unt de cocos vs. unt de cacao), de legalább egygyel több okom volt nevetni... Nem egyszerű a kortárs zenét egyből dalamosnak találni, ám Venczel Péter nyitánya első hallásra siker (vigyázat, ez az egész cikk erősen szubjektív nézői megítélés), és akadt még hasonlóan rögtön fülbemászó dal, például a vissza-visszatérő rock and roll a pokoli buliban, valamint Mefiszto-

félia és Mefiszto »szerelmes« búcsúvallomása, bár ott az élményt jelentősen fokozta Laczkó Vass Róbert és Hary Judit imádnivaló kettőse. Érdekes az ördög (ugyebár kötelezően negatív) szerepében látni az énekeseinket, színészeinket, de különösen Hary Juditot, aki pozitív hősnői szerepköréből kimozdulva isteni (pardon, nem káromkodom többé!) ördögfeleség, fiatal éveit méltatlanra pazarló, első ifjúságát elemésztett, férjébe határozottan nem szerelmes anyóstitípus minden szeretnivalóságával és nevetnivalóságával. A tinédzserszereplő Ábrahám Gellért viszatérő alakja a sétatéri színpadnak, hangszíne erős kontrasztban áll az egész miliővel, jó látni fel-felvillanó ördöfőkaságát, bár az előadás beharangozó sajtóértekezleten előrevetített jellemfejlődést nem követhetjük végig – ennek kidolgozására a háromfelvonásos előadás során pergő cselekményben nincs is idő, sőt Búbocska a rövidebb második felvonásban fel sem tűnik, de a harmadikban szembesülünk azzal, hogy már nem ugyanaz a gézengúz, jóval »bölcsebb«. Különösebben nem hiányzott, nem is biztos, hogy szükséges egy ilyen folyamatot kidolgozni ebben a meseműben. Búbocska földi társa, Madarász Lóránt pokoli bohóc. Kutykuruttya igazi tréfamester. Nem hagyták ki a menny-pokol ellentétet, még azt a szentségtörést is elkövetik, hogy egy közismert zsoltár (hadd legyen meglepetés) dallamára énekelnek ördögi nótát. Béres László felesleges túlzásokkal nem túlbonyolított rendezésében erősek a karakterek, szerethetők a szereplők, mozgalmasak a jelenetek. Jakab

Melinda hozta a pörgős koreográfiát. Ezzel a zenés ördögmese kiválóan teljesíti a színpad alapvető szerepét: két és fél óra szórakozás, amelynek végén ráadásul jókedvűen távozik a közönség – szó ami szó, ránk fér...

Sikerült a történetet a mienkké tenniük, a vicceket akár mi is mondhattuk volna, a csínyeket mi is elkövehetjük, mi is túljárhatunk a másik eszén, jó volt az a csipkelődő »pokoli-földi« hangulat. Kulcsár Szabolcs, a zenekar karmestere is bevállalta a »rokonságot«, a tapsrendben ki-villantotta ördögzarvacskáit. Hiányoltuk az operabemutatók végén megszokott virágkosarat a színpadról, bár alighanem megfutamodásra bírta volna a többtucatnyi ördögöt az émelygősen csöpögős virágbűz. Esetleg egy hatalmas tál ínycsiklandozó ganajas sütemény...” (Kerekes Edit: *Angyali ördögmese a patárasett Búbocskával*. In: *Szabadság*, 2018. május 26.)

Gyermekelőadás után operett, és nem is akármilyen.

Az ősbemutató eredeti szöveggönyve alapján állítja újra színpadra Ábrahám Pál *Viktória* című operettjét a Kolozsvári Magyar Opera társulata, Bori Tamás rendezésében. Az előadás új formáját (a régi rendezésben politikai okok miatt hiányzott a bevezető) Szép Gyula és Bori Tamás együtt dolgozta ki. Mint azt a rendező és Kulcsár Szabolcs karmester elmondták, egyáltalán nem volt könnyű ebben a formában színpadra állítani az előadást.

„– A *Viktória* című operett nagyon népszerű, főleg az ismert dalok miatt. Ám a produkciót annyiszor át-

írták, átalakították, hogy az utóbbi évtizedekben játszott változataikra Ábrahám Pál talán nem is ismert volna rá. A dalok többnyire megmaradtak, de a közöttük levő történet nagyon sokat alakult. Mi ezért megkerestük az 1930-as ősbemutató szöveggönyvét, és abból kezdtünk el dolgozni – mondta a rendező.

Az adaptálás során megtartották a vidám hangulatát az előadásnak, viszont az eredeti szöveggönyv jóval borúsabb, keserédebb, mint ahogy a *Viktóriát* általában játszották, és mint kiderült, ezt az elemet is megőrizték. »Egyes részek után reméljük, sírva fog nevetni a közönség, de közben érzi a keserédes oldalát is a történetnek«, fogalmazott Bori Tamás. A rendező azt is elmondta, hogy a sok változtatás azért történt, mert a darabot annak idején Németországba is elvitték, az ottani közönségnek azonban nem tetszettek a posztháborús kiszólások. Ábrahám Pál zseniális zeneszerző volt, de nem jó hangszerelő. Ezért az évek során több változatban is hangszerelték a *Viktória* zenéjét, amit a mostani előadásra a rendező és a karmester újragondolt. Kulcsár Szabolcs a zene kapcsán kiemelte: Ábrahám Pálra nagy hatással volt a 20-as évek zenéje, a szalonládák, ez érződik az operettben is. A hangszerelés kialakítása során arra törekedett, hogy aktuális legyen, de mégis korhű – tette hozzá.

Az előadás időpontja június 16-án lesz.

A *Viktória* sajtótájékoztatóján Szép Gyula igazgató kitért az évad rövid értékelésére is. A következőket nyilatkozta: „– Én 30 éve ve-

szek részt az opera műsorrendjének, programjának összeállításában, viszont ilyen kaotikus, tervezhetetlen évadot még nem éltem meg. Ez elsősorban az opera költségvetésének alakulása miatt történt. Ennyire előreláthatatlan, kiszámíthatatlan költségvetésünk még nem volt – közölte az opera igazgatója.” (Sarány Orsolya: Keserédes operettel zárja az évadot a magyar opera. Az eredeti szöveggönyv alapján játsszák a *Viktóriát*. In: *Szabadság*, 2018. június 13.)

„A Kolozsvári Magyar Opera három évtizeddel ezelőtt mutatta be a *Viktória* című operettet, azonban az akkori előadásnál, politikai okok miatt, a szibériai fogság jelenetét elhagyták. Bori Tamás az eredeti, ősbemutató szöveggönyve alapján rendezte a *Viktória* című előadást, a mai korba helyezve. »Viktória szírevitelében két alapvető dolgot kell megkülönböztetnünk. A darabot és a játszási konvenciót. Ami időnként homlokegyenest szemben áll egymással. Mi itt most arra teszünk kísérletet, hogy eljuttassuk az eredeti darabot, azzal a kitételrel, hogy akik a »megszokott« *Viktória* előadások hangulatát szeretnék átélni, ők se csalatkozzanak. Az eredeti szöveggönyvben olvasható a Pétervár-képnél: a palota előtti téren gyülekező katonák már nem a cári haderő tagjai, hanem a Vörös Hadseregé. A darab a világháború utáni Oroszországban indul, a húszas évek elején, a sztálini terror kiépülésének idején, akkor, mikor a szibériai hadifoglyok minden szempontból kellemetlenek voltak a kommunista hatalomnak, így egyre embertelenebb körülmé-

nyek között tartották vagy kivégezték őket. A magyar operában néhány évtizeddel ezelőtti *Viktória* előadásban ezt az egész felvonást – politikai okokból – kihagyták. Felment a függöny, és elkezdődött a gazdag, harmonikus Peking-kép. És nem aratott előtte a halál. Mi ragaszkodunk az eredetihez. Azzal, hogy visszatettük az első felvonást, más fénytörésbe kerül sok szereplő és sok viszony» – írta Bori Tamás rendező a sajtóanyagban. A jelenlegi *Viktória* előadásban az 1930-as szövegkönyvet vették alapul. A dalok megmaradtak, de a köztük levő szöveg átalakulást szenvedett. A darab vidám hangulatát megtartották. Keserűes hangulata erőteljesebb. (...)

A két évvel ezelőtti együttműködés során jó munkakapcsolat alakult ki a társulat és Bori Tamás rendező között. 2016-ban Bori Tamás rendezésében a Kolozsvári Magyar Opera bemutatta a *Cigányszerelem* című operettet. A rendező szerint a mostani munkafolyamat nehezebb, mint a *Cigányszerelem* előadásnál, amely a Budapesti Operettszínházzal közös produkció volt, a díszletet, jelmezeket átvették, itt csak bizonyos átalakításokat végeztek. A *Viktória* előadás díszlete, a jelmezei itt készültek. Nehézséget jelentett a darab hangszerelése is. (...)

Örvendek, hogy a Kolozsvári magyar opera új rendezésben nagy sikerrel mutatta be a *Viktória* című produkciót, amelyben arra törekedtek, hogy az érdekesítő történet hiteles történelmi miliőbe helyezték. A Magyar Opera társulata korhűen mutatta be a hajdani világban bekövetkezett változásokat. A rende-

zés, a színészi játék, a korhű díszlet, a jelmezek az előadás sikerességét biztosították. Az előadóművészek játéka a ma nézőjének az érdeklődését váltotta ki. A bonviván szerepét alakító Barkóczi Sándor magyarországi operaénekes, aki először lépett fel a kolozsvári opera színpadán, meghódította a nézőket. Az előadás során gyakran felcsendült a közönség tapsa, ami szemmel láthatóan visszahatott az előadóművészek játékkedvére is. Az előadás érdeme, hogy sikerült megszólítani a fiatalokat is, gazdagította élményvilágukat. (Csomafáy Ferenc: *Viktória* bemutató-előadás a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Erdon*, 2018. június 19.)

Sok szempontból rendhagyó előadással zárja az évadot június 30-án a Kolozsvári Magyar Opera. Az intézmény közleményét Gombár Annamária, a produkció rendezője jegyzi, az alábbiakban ebből idézünk.

„Plesa Róbert énekművész ötlete alapján, az 1930-as, 1940-es évek örökzöld magyar slágereinek segítségével elvezetjük önöket egy képzeletbeli – vagy tán nagyon is valóságos – világba. Egy operaház társulata szabadságának utolsó napját tölti egy sétatéri kiskocsmas teraszán. Élményeket cserélnek, épp csak egy kicsit túloznak, flörtölnek és mérsékeltlen háborognak a másnap induló évad, a holnap kezdődő munka miatt. Primadonnák, bonvivánok, táncmesterek, és sok mindenki más a színházi világ színes forgatagából, veszekszenek, epekednek, sírnak és mulatnak a »mindenható« igazgató

megértő felügyelete alatt. Ő az »ismeretlen hős«, aki nem kap soha tapsot, de aki nélkül nem jöhetnének létre a szebbnél szebb, olykor édes mesevilágot, máskor a kegyetlen, s éppen ezért katartikus valóságot mindannyiunk elé táró előadások.

Kondrát Csaba és Incze G. Katalin hangszerelésében a régi slágerek új ruhát öltenek, amelyen gyémántként csillognak az előadás karmesterének, a remek Incze Katinak szíjporkázó ötletei. Jakab Melinda koreográfái mindig túlmutatnak a szigorúan vett tánc korlátain, s nem lesz ez másképpen most sem: emberi történetek, érzelmek, kópéságok jelennek meg a táncos lábak tolmácsolásában, amelyeket kiegészítenek Demény Péter humoros, olykor torokszorító szövegei. A Sétateret és az Operát Venczel Attila díszletei varázsolják majd a színpadra, s a díszletek között Starmüller Katalin által megálmodott kosztümökben mesélnek, dalolnak és táncolnak majd önöknek Szeibert István, Ádám János, Székely Zsejke, Mányoki Mária, Antal Lívía, Balázs Borbála, Fülöp

Tímea, Jordán Éva, Kerekes Mária, Kis-Lukács Bernadett, Nagy Szilvia Klára, Gergely Arnold, Peti Tamás Ottó, Plesa Róbert, Rétyi Zsombor, Rigmányi István, Tatár Gizella sügönő, mindannyiunk őrangyala, és Vincze Beáta ügyelő mellett Gombár Annamária rendező teszük teljessé a csapatot, amely izgatottan várja a közönség döntését: tetszik-e majd a mi bolond világunk, a mi muzsikus lelkünk?”

Az előadás után az opera örökös tagja címek mellett átadják az intézmény legendás szopránjának emlékére alapított Albert Annamária Emlékgyűrűt, valamint az opera művészeti tanácsa javaslatára 1917-ben létrehozott Rónai Antal-díjat, amelyet fiatal férfi-operaénekeseknek ítélnek oda. (Rendhagyó évadzáró a magyar operában. In: *Szabadság*, 2018. június 27.)

2018-ban az Albert Annamária Emlékgyűrűt Barabás Zsuzsának, a Rónai Antal-díjat Fülöp Mártonnak ítelték. Az örökös tagságot Szeibert István nyerte el.

A kritikusok elkerülik a magyar operát!

■ A figyelmes olvasó észrevehette, hogy az utóbbi időben a bemutatandó előadásoknak számos ismertetése lát napvilágot, kritikát csak elvétve, azt is legtöbbször az interneten – esetleg név nélkül – olvashatunk. A következő előadások már kritika nélkül jelentek meg, bár a címek nem ezt indokolnák. Érdektelenség? Kényelem? A megfelelő tudásanyag hiánya? Mindenképpen erősen negatív jelenség. Hol vannak azok az évek (az intézmény első évtizedei!), amikor a kritikusok egymást túllícitálva elemeztek, tudósítottak az ország különböző művészeti-művelődési lapjaiban, de akár a napi sajtóban is!

2018/2019

■ „Két országos premierrel, az opera önálló állami fennállásának 70. évfordulója ünneplésével és 100 éves számvetéssel készül a Kolozsvári Magyar Opera a 2018/2019-es évadra – derült ki tegnap az intézmény sajtótájékoztatóján, ahol az opera igazgatója, Szép Gyula ismertette a következő évre vonatkozó terveket. Az évadot szeptember 23-án, vasárnap Ábrahám Pál *Viktória* című operettjének felújított változatával nyitják meg – Viktória szerepében Egyed Apollónia debütál –, az évad első premierjét pedig november közepén tartják: a tavalyi évadból kimaradt előadást, Giuseppe Verdi *Otello* című operáját mutatják be. Szép Gyula elmondta: az *Otello* régen szerepelt a Kolozsvári Magyar Opera repertoárján, legutóbb az

1960-as években játszották. Ezen kívül további három bemutatóval készül az intézmény. (...)

»Számunkra rendkívül izgalmas az évad második és harmadik premierje, hiszen mindkettő országos bemutató, nagyon híres, nagy zeneszerzőknek ritkán, nálunk pedig egyáltalán nem játszott műveiről van szó« – mondta az intézmény vezetője.

December 27-én a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója, Tompa Gábor rendezésében viszik színre Maurice Ravel francia zeneszerző két egyfelvonásos operáját, a *Pásztoróra* és *A gyermek és a varázslat* című produkciókat.

A Magyar Állami Operaházzal öt éve kötött egyezmény utolsó »átlomását« is a 2018/2019-es évadban mutatják be. A két intézmény között kötött egyezmény értelmében minden évben közösen kiválasztanak egy operát, amelyet a Kolozsvári Magyar Opera valósít meg, majd elvisz Budapestre, míg az operaház ennek támogatásában vesz részt. Idén Puccini *Fecské* című operájára esett a választás, amelyet szintén nagyon kevesen játszanak – fejtette ki Szép Gyula. Az előadást Anger Ferenc, a budapesti Magyar Állami Operaház jelenlegi igazgatója rendezi.

Az évad utolsó bemutatója Kacsóh Pongrác *János vitéz* című daljátéka lesz. Az előadás szinte folyamatosan műsoron van, ám néhány éve kivettük, most pedig új díszletben, kosztümökben ismét bemutatjuk – mesélte Szép Gyula.

A 2018/2019-es évadban számos magyarországi sztárt is meghívott az intézmény: Kálmándi Mihály az *Otello*-ban alakítja majd Jágót, a *Rigolettó*-ban látható Miklósa Erika és Horváth István, míg a *Traviata*-ban Kolonits Klára lép fel. »A *Traviata* azért is izgalmas, mert az előadást Kolonits Klára férje, Dinyés Dániel vezényli, akik eddig még soha nem szerepeltek operában közösen« – jegyezte meg az intézményvezető. (...)

Az évfordulót a *Háry Jánossal* ünnepeljük, mivel 70 évvel ezelőtt is ez az előadás volt az első, amelyet az önálló opera bemutatott.

Ám a centenáriumba is készül az intézmény: a *100 éves számvetés* című programba koncertek, kiállítás és könyvek kiadása is került. Leltároztuk, hogy a kolozsvári és erdélyi zenetudomány mit tett le Románia, illetve a magyar kultúra asztalára az elmúlt 100 év alatt. Kezdetben egy koncert keretében szeretnénk volna ezt összefoglalni, de olyan gazdag anyag és hihetetlen információk kerültek elő, hogy most már két koncertnél járunk, és a programhoz tartozó kiállításmegnyitó alkalmával is lesznek zenei alkalmazások – mesélte Szép Gyula.

A *100 éves számvetés* programját az október 28-án, vasárnap, a kolozsvári Bánffy-palotában szervezett kamarazene-hangverseny és az október 29-én, hétfőn zajló szimfonikus gálakoncert alkotja.

A »számvetéshez« tartozó kiállítást Laskay Adrienne állítja össze, fényképekkel és rövid életrajzi adatokkal, szakmai tevékenységet bemutató szöveggel csoportosítva lesznek láthatóak a különböző zenei

műfajok és az ezekhez tartozó zeneszerzők, előadóművészek, tanárok, kutatók. »Természetesen kicsit túlsúlyban lesz az opera«, fejtette ki az intézményvezető. A kiállítás anyagából pedig kiadvány készül. A másik kiadvány a 100 éves kolozsvári és erdélyi magyar muzsika bibliográfiája, könyvszete lesz, amely nagyon komoly tudományos munka, és amelyen két éve dolgozik két muzikológus – tette hozzá.» (Sarány Orsolya: Puccini és egyfelvonásosok a magyar opera évadában. In: *Szabadság*, 2018. szeptember 21.)

„Vasárnap kezdődik a Kolozsvári Magyar Opera többnapos rendezvénye, amelynek címe: *Számvetés – 100 év magyar zene Kolozsváron*».

A fesztivál négy eseményt vonultat föl: kiállításon mutatja be a legnevesebb szerzőket és előadókat, műhelybeszélgetésen idézi föl az eltelt 100 év fontos magyar zenei eseményeit, az opera művészei pedig két hangversenyen 21 alkotást szólaltatnak meg az elmúlt 100 év szimfonikus és kamarazenei repertoárjából. »A Kolozsvári Magyar Opera, amely a magyar zenés színpad 225 éves hagyományának letéteményese, a világ egyetlen nemzetiségi operaháza, az egyetlen magyar nyelven működő zenei intézmény Romániában. Szakmai és erkölcsi kötelességének tekinti tudatosítani a közgondolkodásban azt a rendkívüli hatást, amelyet Kolozsvár a magyar zenetörténet egészére gyakorolt, azt a páratlan gazdagságot, amelyet a kolozsvári elkötelezettségű alkotó- és előadóművészek az utókorra hagyományoztak« – olvasható a közleményben.

A számvetés célja felmutatni azt az erős összetartozást, amelyet a kolozsvári

ri zenei hagyomány teremtett a 20. század művészei között, itthon és a nagyvilágban egyaránt, írják a szervezők.

Október 28., vasárnap 16 órától: 100 éves magyar zenei arcképcsarnok – kiállításmegnyitó és könyvbemutató. (*A kolozsvári magyar muzsikusok 100 éve.* Összeállította Laskay Adrienne). Helyszín: Kolozsvári Magyar Opera.

18.00 órától: Kamaraest. Részletek Junger Ervin, Kurtág György, Lászlóffy Zsolt, Oláh Tibor, Orbán György, Selmeczi György, Szalay Miklós, Szöllősy András, Terényi Ede, Vermesy Péter műveiből. Helyszín: Bánffy-palota (Főtér 30. szám.)

Október 29., hétfő

15.00 órától: Műhelybeszélgetés. Helyszín: Erdélyi Múzeum-Egyesület tanácsterme (Napoca/Jókai utca 2–4. szám.)

18.00 órától: A Kolozsvári Magyar Opera ének- és zenekarának hangversenye. Részletek Bartók Béla, Demény Attila, Farkas Ferenc, Gyöngyösi Levente, Hary Béla, Könczei Árpád, Ligeti György, Márkos Albert, Veress Sándor, Viski János műveiből. Vezényel: Selmeczi György, Kálló Krisztián. Helyszín: Magyar Opera.

November 19.

18.00 órától: Könyvbemutató. Sófalvi Emese-Pávai István: *A romániai magyar vonatkozású zenetudomány első évszázada.* Helyszín: Magyar Opera.” (Számvetés – 100 év magyar zene Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2018. október 26.)⁴⁷

Nem tartjuk szükségesnek minden méltatást felsorolni, azt azonban feltétlenül meg kell említenünk, hogy az október 28-i könyvbemutatót és kiállításmegnyitót követő zenés momen-

tumban Laczkó Vass Róbert színművész Eisikovits Mihály-dalokat énekelt, zongorán kísért Nagy Gergő zongoraművész, majd Török Márton, Gábor-Szövérdi Enikő, Tatár Enikő, Ţirc Traian és Kis-Kalló András hangszeres előadóművészek Jodál Gábor Fűvösötösét adták elő. Kimerítő leírást-elemzést olvashatunk a könyvbemutatóról és magáról a szóban forgó könyvről Nánó Csaba tollából az *Erdélyi Napló* 2018. október 31-i számában is.

Az október 29-i műhelybeszélgetés fontosságáról senkit nem kell meggyőzni. Közzöljük az ott elhangzottakat.

„Habár nincsenek fizikai vagy intézményes akadályai az erdélyi magyar zenei élet feltárásának, az erdélyi magyar zenetudományi kutatásnak, ennek ellenére az erdélyi magyar zenekultúra feltárásával és népszerűsítésével elég rosszul állunk – kezdte a beszélgetést Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója az erdélyi magyar zenei élet százéves múltját taglaló rendezvénysorozat keretében az Erdélyi Múzeum-Egyesület székhelyén hétfő délután. Selmeczi György szerint a polgári művészet és a magyar műzene térvesztése miatt nagy adósságunk van a magyar nyelvű műzene népszerűsítésében. Kulcsár Gabriella arról számolt be: évtizedekkel ezelőtt hogyan vált a kolozsvári zenei élet hűséges krónikásává. Magyarországi vélemények szerint az erdélyi magyar zenetudományi életnek és kutatásnak szervezett keretre van szüksége. Keszeg Vilmos EME-el-

⁴⁷ A sajtóhírellel ellentétben azonban a könyvbemutató technikai okok miatt elmaradt, illetve halasztódik.

nők támogatásáról biztosította a zenei szakírókat. (...)

– Nincsenek fizikai, anyagi akadályai az erdélyi zenetudományi kutatásnak. Igaz, hogy László Ferenc évekkel ezelőtt megalakította az Erdélyi Múzeum-Egyesület keretében a zenetudományi szakosztályt, de az inkább csak papíron létezett. Most abban reménykedem, hogy Sófalvi Emese visszaköltözik Kolozsvárra, és megbízzuk ennek a szakosztálynak a vezetésével – kezdte a beszélgetést Szép Gyula, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója, azt sem hallgatva el, hogy a zenetudományi tevékenység nem az opera specifikuma, mégis kiadványaikkal ezt a hiányt próbálják pótolni.

– Rettenetes adósságaink vannak, mivel az 1989-es rendszerváltás előtt fel sem merült, utána pedig nem tudott artikulálódni az az igény, hogy önismeretünk kiterjedjen a zenére is. Az erre vonatkozó dokumentumok szerteszéjjel, a történeti emlékek különböző raktárakban vannak. Tulajdonképpen a népzene-kutatáson és a népi kultúra kutatásán kívül a helyzet katasztrofális. A polgári művészet és a műzene térvesztése által felszámolódott az urbánus, azaz polgári kultúrának a jelenléte a nemzetközi kulturális promócióban – tette hozzá Selmeczi György zeneszerző.

– Kolozsvár kikerülhetetlen hely a Bartók és Kodály utáni zeneszerző-nemzedékek szempontjából, hiszen számtalan zeneszerző kötődik ehhez a városhoz. Büszkék lehetnének azokra a zenészekre, akik itt tanultak. Zenepedagógiai és zenetörténeti megvalósításában Ko-

lozsvár még Budapesttel is felveheti a versenyt – mondta felszólalásában Könczey Árpád zeneszerző.

Laskay Adrienne, a vasárnap bemutatott *A kolozsvári magyar muzsikások száz éve* című kötet szerkesztője zenével foglalkozó kutatók bevonását, a kutatási munka megosztását szorgalmazta.

A beszélgetésen jelen volt Kulcsár Gabriella zenei szakíró, lapunk munkatársa is. (...)

– A *Szabadság* napilap felkérésére kezdtem írni zenekritikát. Elsősorban a kamarazenét illetően figyeltem a zenei életet, majd amikor Morvay István zenekritikus visszavonult, rámbízta azt a feladatot, hogy a filharmónia koncertjeiről írjak. Arra törekszem írásaimban, hogy azok legyenek zenetörténetileg megalapozottak és megfelelő nyelvezetűek is” – mondta Kulcsár Gabriella, aki 1990-től rendszeresen publikál lapunkban kritikákat. Több mint másfélezer zenekritikájából a közelmúltban adott ki egy válogatást; doktori disszertációjában Kolozsvár 1970–2010 közötti zenei életét mutatta be.

Németh G. István erdélyi származású, Budapesten tevékenykedő zenetudós elmondta: ahhoz, hogy az erdélyi zenetudományi kutatás összehasonlítható, illetve kompatibilis legyen a magyarországi kutatással, az egyéni kezdeményezések összefogására, csapatmunkára, a zeneszerzők hagyatékainak összegyűjtésére van szükség. Fancsali G. János, a szintén erdélyi származású, jelenleg Magyarországon tevékenykedő zenetörténész a zenetudományos kutatáshoz szükséges szervezett keret létrehozását szorgalmazta, hiszen »vannak

elődeink, akiktől tanulni lehet, akiknek az útját folytatni kell«. Horváth Bálint magyarországi zeneszerző kifejtette: az erdélyi magyar zeneszerzők esetében beszélhetünk ugyan egyfajta erdélyi írásmódról, ám ezt nehéz pontosan körülírni. Horváth a hagyományoknak megfelelő, szakértelemmel és tisztességesen elvégzett munkához hasonlította az erdélyi magyar zeneszerzők munkásságát. Ugyanakkor fontosnak találta az erdélyi magyar zeneszerzőknek a magyar zeneszerzésbe való integrálódását.” (Nagy-Hintós Diana: Nincsenek akadályai az erdélyi zenetudományi kutatásnak Műhelybeszélgetés a 100 éves számvetés keretében. In: *Szabadság*, 2018. okt. 30.)

Vissza az operához!

Verdi: *Otello*

■ Az évad első premierjére készül a Kolozsvári Magyar Opera: Giuseppe Verdi *Otello* című operáját állítja színpadra a társulat, a mű bemutatása az elmúlt évad tervei között szerepelt, ám anyagi problémák miatt csak most kerül sor a bemutatóra. A premiert beharangozó sajtótájékoztatón kiderült: a magyar opera legutóbb 50 évvel ezelőtt játszotta az *Otello*-t. Az intézmény emeleti előcsarnokában tartott eseményen részt vevő Albu István rendező, Jankó Zsolt karmester, Kosztin Áron, az opera igazgatóhelyettese, valamint a szólisták egyhangúan kiemelték: hatalmas munkát igényelt a társulat minden tagjától az előadás megvalósítása, a szólistáktól kezdve

a zenekarig, díszlettervezőig, háttér-munkásokig mindenki számára nagy kihívást, feladatot jelentett.

Kosztin Áron, a Kolozsvári Magyar Opera igazgatóhelyettese elmondta, színvonalas szereposztással játssza az opera az *Otello*-t, Desdemona szerepében Egyed Apollónia, Jágóként Kálmándi Mihály látható, míg Marius Vlad Budoiu *Otello*-t alakítja. (...)

»Amit Verdi tragédiában ki tudott fejezni, ebben az előadásban mind benne van« – fogalmazott Jankó Zsolt. Albu István rendező az előadás létrejöttéről beszélt. Kifejtette: Jankó Zsolttal már korábban elkezdtek tervezni az *Otello*-t, mindketten ugyanazokat a kérdéseket/problémákat emelték ki a műből, amelyek, a rendező szerint, mindig aktuálisak lesznek, századtól függetlenül. Albu István elmondta: számára az *Otello* a hit operája, ezért a rendezés során az emberre, emberi hitre alapozott.” (Sarány Orsolya: Verdi-remekművet mutat be a magyar opera. In: *Szabadság*. 2018. november 13.)

Jankó Zsolt, az opera karmestere a műsorfüzetben felhívja a néző figyelmét az *Otello* azon momentumaira, amelyek eltérnek Verdi más korszakbeli operáitól.

Az *Otello* Verdi eddigi leginkább szöveggözpontú operája, vagyis a zene szinte betűről betűre követi a szöveg tartalmát és szerkezetét (talán ezért is kevésbé dallamos, amit egyesek fel is róttak neki). Látszólag szakít a zárt-számos operakoncepcióval, amelyben nagy segítségére volt a Boito által megalkotott szöveggönyv is, emiatt egyesek Wagner-utánzónak titulálták (az *Otello*

megkomponálásakor Wagner már halott volt).

Ez nem jelenti azt, hogy nincsenek jól elkülöníthető részek, így Jago Bordala, Credo, Bosszú-kettős, Fűzfadal, Ave Maria, vagy az ének- és gyermekkar betétjellegű madrigálkórusa, viszont ezek a részek mesterien vannak összeillesztve, minden megszakítás nélkül.

Emellett az opera egységét a visszatérő vezérmotívum-szerű elemek is biztosítják, például a »csók-téma«, amely jelen van az opera I. felvonásának a végén (Otello és Desdemona kettősében), és két alkalommal újra feltűnik a IV. felvonásban is.

Verdi nagy romantikus zenekari apparátust ír elő, kibővítve ezt egy kis színpadi trióval (gítár, mandolin, oboa), és a zenekari árokban található négy trombita mellé még pluszba hat (!!!) trombitát kér. A zenekarnak már nemcsak egyszerű kísérő szerep jut, hanem egyenrangúvá válik a szólistákkal. Eltűnnek a sztereotip, ismétlődő »nagy gitárszerű« egyszerű kísérek, helyettük sokkal beszédesebb, változatosabb hangszerelést hallunk. A vihar-jelenet vagy Jago Credójának durva hangzásától egészen az Ave Maria éterien finom hangzásáig, minden a dramaturgia szolgálatába van állítva. Otello monológja a III. felvonásban attól válik elképesztően szuggesztívvé – és egyben az opera egyik csúcspontjává –, hogy a zenekar játssza (sötét ász-mollban) a szívszagató dallamot, Otello egy-egy hangot ismételve inkább csak beszél, mintsem éneklő mély csalódottságát.

Az opera nyitány nélkül indul, a vihar kellős közepében találjuk magunkat, a zeneszerző dörgéseffektust és egy mély orgonapedált ír elő a vihar teljes időtartamára, amellyel a tenger

morajlását jeleníti meg. Verdi mindhárom főszereplő zenedrámái jellemzését bonyolult, de nyomon követhető esz-köztárral alkotta meg. Az operát szinte behálózza a »kigyómotívum« (egy hang tekervényes körülírása), melynek Verdinél mindig negatív konnotációja van, jelen esetben a féltékenység, illetve Jago fondorlatai.”

Albu István rendező is kifejti nézeteit: „Számomra az *Otello* a hit operája” – vallja, majd felteszi a kérdést: „Tudunk-e hinni egymásban, tudunk-e hinni önmagunkban?” Majd így folytatja: „Ez korunk egyik nagy problémája. A hitünket megtámadó féltékenység pedig, amellett, hogy végzetes tényező, jelképes erő is, amely átjárja ezt az egész világot, olyan, mint egy borzalmas üzemanyag, amely életre kelti a szunnyadó szerkezetet, a démont. (...) Tenkei Tibor díszlettervezővel, Bocskai Gyopár jelmeztervezővel és Jakab Melinda koreográfussal arra törekedtünk, hogy kissé elrajzolt, néha-néha talán a groteszkbe hajló világot teremtsünk, ahol időtlenül tudnak élni ezek a problémák.”

Az operával kapcsolatban az internetes *masol.ro* portálon a következőket olvassuk:

„Giuseppe Verdi *Otello* című operájára utcai flashmobbal invitálták a közönséget múlt vasárnap a Mátyás király szülőháza előtti téren. A flashmobból a Sapientia EMTE másodéves hallgatói készítettek videót. (...) Otello ugyanis nemcsak szerelemféltő férj, hanem brutális gyilkos is, az elmezavar határán és jóval túl minden moralitáson. A nézőtérrel látszhat akár szerencsétlen nyomorultnak is, az opera színpadán

azonban bőszen daloló ura egy világnak, amelyet ugyan nem ő teremtett, de amelyet saját, nagyon is emberi hiszékenysége miatt, már-már isteni gesztussal tudhat lerombolni.”

Giuseppe Verdi operáját november 15-én mutatták be.

Sajnos mind ez idáig magáról az előadásról kritika, egyetlen sor sem láttott napvilágot magyarul sem az írott, sem az elektronikus sajtóban, csupán a kolozsvári TV-ben jelent meg egy összefoglaló és szemelvények a bemutatóból. A román sajtó azonban foglalkozott az eseménnyel, amelyből sajtó fordításomban idézünk.

„A Kolozsvári Magyar Opera múlt héten mutatta be Verdi *Otello* című operáját, egyikét a műfaj leghíresebb és legsikerültebb művének. Az előadáshoz hozzájárult a szatmári Kálló Krisztián mint a kolozsvári intézmény gyermekkarának vezetője. (...)

Az *Otello* nehezen született, pár évi munka alatt 1881 és 1885 között. A kezdetektől nagy sikernek örvendett az 1887-es, a Milánói Scalát követő bemutató után. Nagy érdeme volt ebben Arrigo Boitónak, akinek sikerült a shakespeare-i dráma szövegét a lényegig tömörítenie, hozzáadva az első felvonás finálójának szerelmi duettjét, valamint Jago nihilista hitét megvalló áriáját (*Credo in un Dio crudel*) a második felvonás elején.

A szöveg inspirálólag hatott Verdire, aki zenéjében koncentrált az olasz opera tradíciójának minden elemét, de ezen túl autentikus zenedrámát alkotott, melyben tökéletesen illeszkednek az együttesbe

a virtuóz pillanatok, a zenekar pedig lényeges feladatot kap, a cselekmény finom kommentátora lesz. Mind-ebből egy remekmű, a műfaj történetének szintézise született, amely paradox módon a közönség számára is hozzáférhető. Verdi ezt az újítását tovább fokozta utolsó operájában, a *Falstaff*-ban, amely a fúgával zárul: »Tutto nel mondo è burla!« Jó, rossz? Ahogy tetszik!

Mindenek előtt a zene!

Albu István, a Kolozsvári Állami Magyar Színház művésze, első alkalommal rendez operát, és ez akkor érződik igazán, amikor az énekkarral dolgozik. A vihar-jelenet az opera elején banális lett, az exaltált »örömtűz« a színpad mögé szorult. Érdekes ötlet a »halál angyala«, amely megjelenik az előadás kulcsjelene- teiben, a díszlet pedig a köztes jele- netekben egy stilizált temető, amely teret ad a mélybe hulló hősöknek, de jelzi Jago látszólagos diadalát is. A rendezés erénye, hogy egy pillanatra sem áll a zene útjába, és hagyja kibontakozni az előadókat.

Marius Vlad Budoiu több éve éneklí a szerepet, értelmesen bánt erejével, elkerülte, hogy túlerőltesse magát az első felvonásban, ragyogott a drámai részekben, mindemel- lett kifejezőbbnek szerettük volna látni a »Dio, mi potevi scogliari« ári-ában. Kálmándi méltó partnere volt, elhivatott és karizmatikus bariton, szép karrierrel rendelkezvén az olasz színpadokon, úgy tűnt, hogy spórol, a »Credo« keserű malíciája nem volt a csúcson, de színpadi játéka tökéle- tes volt. Pataki Adorján mint Cassio megfelelő előadó volt, némi burleszk vonásokkal.

Az est sztárja azonban szerintünk a szoprán volt. Egyed Apollónia elérkezett hangja és művészi érettségéhez, sikerült visszaadnia Desdemona puritánságát (anélkül, hogy a szerepet a mesterként érzélgősség felé tolta volna), de makacsságát is, amely végzetessé válik számára. Nagy érdeklődéssel várjuk Tosca alakítójaként is. Úgy gondoljuk, felkészült rá.

Jó előadás volt, anélkül, hogy szenzációs lett volna, örvendtünk a sok fiatalnak és gyermeknek a terebben. Hogy mit értettek meg ebből a komor történetből, az más kérdés.” (Vasile Andreica: Az Otello című opera visszatért Kolozsvárra, szatmári hozzájárulással. In: *Index*, 2018. november 24.)

Úgy tűnik, a kolozsvári színházlátogatókat megérintette a százévi számadás kérdésköre: a *Szabadság* napilapban megjelent ugyanis egy eléggé kimerítő beszámoló a színház és opera előadásainak statisztériájáról. A kimerítő beszámoló Sebestyén Kálmán tollából született, ahol ezt olvashatjuk:

„Egy valamiről a néző nem olvashatott sehol, a színház statisztériájáról, pedig a csapat nélkül nem mehetett fel a függöny, neves színészeink nem léphettek színpadra, a világot jelentő deszkákra. (...)”

Az egyetemista statisztéria 1954-ben jutott a színházban nagyobb szerephez, ekkor ugyanis a kolozsvári Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetet áthelyezték Marosvásárhelyre, és a színi akadémisták statisztia feladatait átvették más főiskolák hallgatói. Az 1950-es

évek végén a magyar opera és színház statisztáinak zömét a Ion Andreescu Intézet képzőművész hallgatói alkották, őket követték számban a Bolyai Tudományegyetem magyar szakos hallgatói, de jöttek diákok a politechnikáról, a teológiáról is, és az évek során alig volt olyan főiskola, ahonnan ne lett volna meg egy-egy statisztia diák.

Az 1960-as években statisztált a későbbi kiváló festő, Sövér Elek, a gyergyói táj arculatának és embereinek művészi megjelenítője; Plugor Sándor, Háromszék öregedő paraszti világának megörökítője; Márton Árpád, a fehér izzású gyergyói táj és a szülőföldhöz való ragaszkodás ábrázolója. Édesapja, Kemény János író és színigazgató művészetszeretét örökölte Kemény Árpád, a székely színházak, majd a budapesti Nemzeti Színház díszlettervezője, aki korán megjelent a statiszták sorában. Ezekben az években statisztált Egri László, aki később a főiskola üvegművészeti tanszékének oktatója lett, az erdélyi múlt és művelődési élet jeles személyiségeit plaketteken ábrázoló Gergely István, Szabó Barnabás, a nagyváradi Körösvideki Múzeum neves grafikusa. Sövér Elek a statiszták »főnöke« is volt, ezt a tisztséget a legrégebb statiszták örökölték, akiknek feladata volt az előadáshoz szükséges létszám biztosítása, a »beugrók« betanítása, a jelenléti lap kitöltése és továbbítása a színházi adminisztráció felé stb.

A Bolyai Egyetem magyar szakos hallgatói közül ebben az időben statisztált Bölöni Sándor műfordító, a Nagyváradi Színház irodalmi titkára, Csifó János, a Marosvásárhe-

lyi Rádió szerkesztője, Jecza Tibor, a szentgyörgyi *Megyei Tükör* főszerkesztője, Komzsik István marosvásárhelyi író stb. A történelem karról hosszú ideig statisztált Sebestyén Kálmán és Vincze Zoltán, a kémiai Erdősy István, aki később a III. számú Belgyógyászati Klinika biokémikusa lett, a természetrajzról Mózes Sándor, aki a mi időkben már az opera ügyelője volt, nyugdíjazásáig ennél az intézménynél dolgozott. A Politechnikáról Bede Ede statisztált, később a Kolozsvári Néptanács építészeti osztályának mérnökeként dolgozott, és Harausz János, aki évekig statisztafőnök is volt. A teológiáról Kisfalussy Bálint jelentkezett, aki rövid idő múlva a teológiát felcserélte a színművészetivel, majd a Szatmári Állami Magyar Színház vezető művésze, énekes lett. Hanglemezei országosan ismertek voltak, több színdarabhoz kísérezőzenét szerzett.” (Sebestyén Kálmán: A kolozsvári magyar opera és színház főiskolás statisztériája a 20. század közepén. In: *Szabadság*, 2018. november 20.)

Az írás hosszan sorolja azokat az előadásokat, amelyek nagy statisztériát követeltek, kitér a korabeli énekesekre, színészekre, rendezőkre, és megemlíti egy pár humoros esetet is, amely természetes velejárója lehet egy előadásnak. Mi ezekre nem térünk ki, de fontosnak tartottuk azoknak a nevét ideírni, akik aktívan részt vettek a két intézmény munkájában, ugyanakkor köszönetünket is kifejezzük Sebestyén Kálmánnak az értékes adatok közléséért.

Ravel egyfelvonásosai

■ Zenésszínpadi csemegével folytatja bemutatóit a magyar opera.

„Két fergeteges sikernek örvendő Ravel-operát – a *Pásztoróra* (L’heure espagnole), *A gyermek és a varázslat* (L’enfant et les sortilèges) – mutatott be a Kolozsvári Magyar Opera 2018. december 27-én, a két egyfelvonásos művet a 2019-es év első előadásaként is műsorra tűzte az intézmény. (...)

Ravelnek mindössze két befejezett operája van (a *Pásztoróra*, *A gyermek és a varázslat*), viszont e két remekmű tökéletesen tükrözi a zeneszerző sokszínű és sokrétű zenei ízlését és tudását. A művek különálló, egyszámú előadásaként is szoktak műsoron szerepelni, de gyakran követi egymást a két opera ugyanazon előadás keretében. Ez utóbbi esetben előfordulhat, hogy a néző, akarat ellenére, összefüggéseket keres a két darab közt, elmossa a határokat és »két felvonásként« tekinti az egymástól teljesen független operákat. Számos zenetudós szerint egy több darabból álló előadást műveit nem lehet, sőt, nem szabad összehasonlítani. Vagy talán a tiltott gyümölcs nem is olyan mérgező, és szándékosan is össze lehet mosni a határokat? Ezt tette Tompa Gábor, a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója és rendezője, akinek újszerű koncepciója tette igazán egyedivé és különlegessé az előadást.

A függöny felmegy, megszólalnak a *Pásztoróra* első akkordjai, de a színpadon egy gyerekszobának tűnő díszlet és egy unatkozó gyer-

mek van, a néző pedig jogosan lapozgathatja a programfüzetet – amit most sem nézett át elég gondosan –, keresve az operák sorrendjét. Még meg se találja, mire az unalmában elaludt gyermeket életre kelt képzeletvilága ágyastól kigurítja a színpadról, majd betoppan Torquemada, az órásmester, arról zengedezve, hogy milyen csodálatos egy-egy óra kéleletes szerkezete. »Tulajdonképpen úgy próbáltam összefogni a két operát, hogy mindkettő valahogy a gyermeknek a látomása és álma legyen« – mondja a rendező. Ugyanaz az énekművész (Kele Brigitta) alakítja a *Pásztorórán* szereplő nő –, aki férje távollétében szeretőit fogadja –, mint *A gyermek és a varázslat*ban az anyát –, aki lusta és csintalan gyermekét bünteti. A szoprán énekesnő rendkívüli alakítása teljes mértékben megnyerte a közönség tetszését: női báj és ravaszság, vonzó szépség és szélsőséges érzelmek, remek színészi játék, egyedí hangszín, kiváló énektechnika, tudás és profizmus, mindez Kele Brigitta személyében.

A Maurice Legrand, művésznevén Franc Nohain komédiáján alapuló operának (*a Pásztoróra*) rafinált, csipkelődő és komikus hangulatát a zeneszerző igen kifinomult érzékkel ábrázolja. Az órásmester minden héten egy órát tölt a városi toronyóra beszabályozásával, ezt az időt pedig felesége a szeretői fogadására használja. A műben domináns elem a mechanizmus, amelyet a zeneszerző nem csupán zenei eszközökkel fejez ki, hanem a szereplők »percre pontos« működésével is. Ugyanakkor egyes szereplők jellemábrázó-

lása vezérmotívumként tér vissza, mint Gonzalve, a szerelmes költő lírai jelleme – Pataki Adorján személyében –, vagy Don Inigo Gomez, aki előkelő úriember kimért, de fondorlatos személyisége – Laczkó Vass Róbert alakításában. Miután a nő rájön, hogy a két szerető közül egyikből hiányzik a szenvedély, a másikkól a férfiaság, e két elemet hirtelen felfedezi a hordárban, aki mindvégig körülötte sürgött-forgott, és az ő parancsára hordozgatta hálószobájába az órák belsejébe rejtőzött férfiakat. Az említett hordár, Ramiro jellemábrázolása tehát zeneileg is lírai szépséget, szenvedélyt és bátor férfiaságot egyaránt képez, mindez pusztá egyszerűséggel kifejezve, ugyanis Ramiro tudatában van annak, hogy ő soha nem lesz más, mint egy egyszerű hordár, aki órákat cipel. E tisztánlátás ellenére nevetthetett is a néző, amikor Peti Tamás Ottó, a *Pásztorórán* a hordárt játszó fiatal énekes, a következő operában, a gyermek víziójában egy életre kelt óráként jelent meg.

A határok összemosásában fontos szerepet játszott a Carmencita Brojboiu által tervezett közös díszlet is. Igényes részletességével olyan lenyűgöző látványvilágot varázsolt, amelynek rég nem örvendett a kolozsvári közönség. A *Pásztoróra* spanyolos szövésszerű zenei világa után egy gyerekszobába toppanunk, ahol az amerikai zenés komédia szellemében írt opera várja hallgatóit. A büntetésben lévő gyermekben – akit Veress Orsolya mezzoszoprán alakít – felébred a bűntudat, és mintegy vízióként látja tetteinek súlyos következményeit, amelyekkel életre

kelt játékaik, mesefigurák és beszélni, járni, panaszkodni tudó természeti elemek szembesítik. A tárgyak és lények kifinomult jellemábrázolását az opera magán-, illetve énekkari tagjai jelenítették meg, a kulminációs pontokat pedig a teljes énekkar képviselte – Kulcsár Szabolcs vezetésével –, illetve Kolozsvár Magyar Gyermekkórusa –, Kálló Krisztián felkészítésével. Ravel mesterien kifejező, többrétű zenei stílusának és technikájának gazdag hangzásbeli világához hozzájárult a Carmencita Brojboiu által tervezett jelmezek elbűvölő látványa is.

A Maurice Ravel zenéjében alkalmazott egyedi stílusú hangszerezés különös hatást szokott kiváltani, amelyet a Kolozsvári Magyar Opera zenekarának előadása igényes precizitással ért el, lehetőséget nyújtva ezáltal a befogadó közönség számára érteni és érezni Ravel zenéjét. Selmeczi György, a Kolozsvári Magyar Opera megbízott művészeti vezetője és az előadás karmestere nyilatkozata: »Ne feledjük, nem Ravel szorul a mi érdeklődésünkre, hanem csonkult művészettörténeti tudatunk szorul arra, hogy Ravel megérkezzen az életünkbe, és bámulatos művészetének részesei legyünk.«²⁷ (Kálló Zsuzsanna: Maurice Ravel megérkezett az életünkbe. Országos bemutató a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Szabadság*, 2019. január 11. XXXI. évf. 8. sz.)

„Tompá Gábor több opera-előadást rendezett külföldön, és egyet a Kolozsvári Román Operában. Bár néhány évtizede egy épületben működnek, először rendez a Kolozsvári

Magyar Operában. Ravel két művére a fia hívta fel a figyelmét – mondta a rendező. A két egyfelvonásos opera műfajilag különbözik egymástól, gondolati síkon megpróbálta egybefoglalni. Tompa Gábor a bemutatóval kapcsolatban kiemelte: »A két egyfelvonásos, a *Pásztoróra* és *A gyermek és a varázslat*, műfajilag is közel állnak hozzám, mert sajátos megjelenési formái egy feydeau-i dramaturgiának. A *Pásztoróra* gyakorlatilag groteszk vaudeville, miközben sok az önéletrajzi elem is benne, míg *A gyermek és a varázslat* egyfajta szurrealista látomás. Úgy próbáltam összefogni a két operát, hogy mindkettő valahogy a gyerekek a látomása és álma legyen.« Ezért ugyanabban a díszletben játszották az előadást. A *Pásztorórán* Conceptiont alakító énekesnő *A gyermek és a varázslat*ban az anya szerepét játssza. A pontosság és a játékoság jellemzi a két egyfelvonásos operát – mondta a rendező. »Számomra ez az előadás lényegében a szeretetről és a megbocsátásról szól.«

Selmeczi György, az előadás karmestere örömét fejezte ki, hogy ezeket a remekműveket ilyen ideális munkakörülmények közt viszik színpadra. A szereposztás telitalálat. A pályakezdő művészek együtt játszanak a társulat idősebb tagjaival. A társulat egészét mobilizálta, bámulatos testvéri szellemben folyt a munka. »Ravel a francia zenekultúrának egy alapvetése. Nem véletlenül tartjuk a hangszerezés legnagyobb mesterének, ő valóban szinte ingyenc módra merül el a hangszín-változatosság halmozásában. Ravel valóságos geo-

méter, a szerkezeti szimmetria megszállottja».

Ravel (...) a szerkezeti szimmetria megszállottja, aki már otthonról magával hozta a mechanikus struktúrák iránti elkötelezettségét. Ezért aztán erős üzenetet hordoz az is, hogy a két opera cselekménye gyakorlatilag ugyanabban a térben, egy órásműhelyben zajlik, és ez különleges rezonanciát is kölcsönöz az előadásnak. A *Pásztoróra* órásműhelye egyszerre tényszerű és szimbolikus, közvetlen szembesülés az elmúlással, a relativitással.

– Mert az idő nem bocsát meg nekünk, ugyanakkor a megbocsátáshoz is idő kell – kapunk újabb kapaszkodót Tompa Gábortól.

– A nevelés felelősségére szeretném felhívni a figyelmet – mondja Tompa.

– Arra, hogy egy mégannyira megalapozott értékrend átadása folyamán is vigyáznunk kell a módszerekre, nehogy sérüljön közben a gyermek egyénisége. Mindig számolnunk kell azzal, hogy a gyermek furcsán áll hozzá a felnővekedéshez. A legnagyobb bűn pedig, ha a felnőtté válás közben megöljük magunkban a gyermeket. Az előadás során a gyerek az anyjával való feszült kapcsolatából fakadóan álmodja, mondhatni bosszúból, a pásztoróra álmát. És miután az operában többnyire csak a bűnbánat jelenik meg, nekem fontos volt, hogy az anyának az utolsó jelenetben való színre lépésével a megbocsátás is megjelenjen. (...)

A két operából összegyűrt produkció ugyanis a rendező olvasatában a szeretetről és a megbocsátásról szól.

Az igazi kihívás a rendezői ötletek és zene közötti egyensúly megtalálása. A téma egy szerelmi sokszög: a két darab cselekménye ugyanabban a térben, egy órásműhelyben zajlik.

A megvalósítás egy színészi és énekesi értelemben egyaránt kivételes előadás. A kolozsvári opera léptékével mérve kiemelkedően magas, közel 100 ezer eurós költségvetésű produkció létrejöttét a magyar állam finanszírozása tette lehetővé. A Selmeczi György által európai súlyúnak nevezett vállalkozás révén új minőség jelentkezik az intézmény repertoárjában, »olyan újfajta attitűd, amelyben valódi, szerteágazó és elmélyült műértelmezés munkál«. Ezért aztán az opera vezetőinek tervei között szerepel az is, hogy a francia nyelvű produkciót minél több európai színhelyre is eljuttassák.” (Varázslat Maurice Ravellel: szeretetről, megbocsátásról. *magyaridok.hu*, 2019. január 3.)

Kimerítő kritika jelent meg a román online felületen (magyarul sajnos SEMMI!), amelyet valamelyest rövidítve, szabadon közlünk.

Az első előadás Feydeau-típusú, díszlete a belle époque, ezzel ellentétben a jelmezek a lehető legaktuálisabbak, a díszletelemekkel szemben azonban nem hatnak kirívónak, ellenkezőleg, a vizuális szint folytonossága (nagy érdeme Carmencita Brojboiu díszleteinek) a lehető leg-sikeresebb módon egészítik ki Ravel zenéjét és a librettót.

Egy groteszk vodeville-t követünk, amely nem tartalmaz egyetlen természetellenes vonást sem, a ren-

dező a természetességre és hitelességre támaszkodik. Végül is amit látunk, azzal minden nap találkozhatunk. A rendező így provokálja a nézőket, hogy fogalmazzanak meg kérdéseket, állítsanak fel olyan értékrendeket, amelyek után még tájékozódunk az életben, valamint azt is, hogy ezek jellemzőknek tekinthetők-e még. Ezért a *Pásztorórában* a színen csak olyan felnőttek találhatók, akik kizárólag a saját érdekeikre koncentrálnak, a gyermekeket kizárják a társadalmi térből (habár az előkép tele van velük). Az »anya« játék a partnerekkel a színlelések idejének játékával azonosul, de az idő három helyzetével is: a múlt a szerető, aki verseket szaval, a jelen a szekrénybe zárt szerető, a jövő a hordár – akinek nem kell gondolkodnia, csupán kielégíti a szükségleteket. De hol a férj, melyik az ő ideje és legfőképpen a helye?

Az átmenet az est második felébe a legtermészetesebb módon történik, a díszletelemek segítségével, amelyek összekötik *A gyermek és a varázslat* témájával: a falóra, a gyermek ágya, a kandalló és egyéb apró díszletelemek, amik a szobában találhatóak, mely az órásműhelyből gyermekszobává alakul át. Ezentúl Concepcion/Maman ugyanazt a háziruhát hordja (amely tulajdonképpen egy köpeny, alatta hálógvan), a gyermek pedig ugyanazt a jelmezt viseli, mint az előadás elején. A díszletelemek költöztetését az első részből a hordár végzi, a második részben ezek az egyes szereplők-höz/elvarázsolt tárgyakhoz tartoznak, ami azt jelenti, hogy szerepet is vállalnak, de jelenti a cselekmény

központjának változását is a színen. (...)

Tompa Gábor a színpadot mint *keretet a keretben* képzelte el, nagyon jól behatárolva az első részben, de az oldalfalak és a plafon »feltörésével«, amely kapcsolatot teremt más világokkal/terekkel. Ennek következtében összefonódnak a reális és a mesés elemek, a fantasztkum, a jelenetek szinte a dél-amerikaiakra jellemző mágiikus realizmusának egymásutánjával, felsorakozásával. A színészek jól belakják a színpadot, jól is mozognak: nincs semmi kaotikus a gesztusrendszerükben, semmi sem véletlenszerű, jól megértik egymást és a zenekart is: kommunikációjuk a karmesterrel nem nyilvánvaló, amit én kimondottan értékelek. Figyelemre méltó, ahogy Tompa Gábor a színpadot mélységben gondolta el, ezáltal elkerülte a torlódást, tülekedést a színpadon, mert legalább két jelenetet említhetünk, ahol a két énekkar (a gyermek és a felnőttkar) a nézőkkel szembeállnak, sőt, ehhez hozzájárulnak a szereplők is. A be- és kivonulások úgy vannak elképzelve, mint az idő forgása, így a rendező elégséges teret nyer a következő momentum megszervezéséhez (szinte nem is lehet észrevenni, mikor jönnek be vagy mennek ki a szereplők). Maga a cselekmény dinamikája az operarendezés kevésbé szokványos vonása, sok rendező csak a zenét hagyja érvényesülni elsődlegesen, a szereplők közti kapcsolat másodlagossá válik. És itt nem tudok elmenni az est egyik érdekessége mellett, amikor is a *Le feu* ténylegesen játszik a tűzzel a nézők szeme láttára, mialatt énekel is. A pil-

lanat nagyszerű! Több jelenetben találunk legalább két cselekményközpontot, de nagyon jól elrendezve, ami a mozgások egymásutánját illeti. A jelmezek (L'horloge, La théière, La tasse chinoise, La libellulle, La feu, La princesse, Une pastourelle stb.) fantasztikus/természetfölötti elemeket tartalmaznak *haute couture*⁴⁸ elemekkel ötvözve. A színek élénkek és felerősítik a szereplők mozgását, áthelyezve a hangsúlyt a bonyodalomra, a zene közvetítésére és a megvalósuló cselekményre, a szereplők tulajdonképpeni játékára. (...)

Ha opera-előadásról beszélünk, nem tekinthetünk el a zenétől, mert ez a kulcsa az egész színpadi építkezésnek. Ravel egy nagyon szép zenét bocsát a hallgató rendelkezésére, amelyben a húros hangszerek hieratikusan (a szokásoknak megfelelően) kapcsolódnak össze a fúvósokkal. (...)

Kele Brigitta Concepcionja egyike a legjobb alakításoknak, szopránján érződik a világ nagy színpadain elsajátított tapasztalat, az első hangoktól kezdve meghódítja a közönséget. Kecessége, könnyedsége jól párosul hangjával, meghódítja mind az idősebb zenekedvelőket, mind a fiatalabbakat. Veress Orsolya *A gyermek és a varázslat*ban jól szerepel, főleg mert *contre emploi*⁴⁹ és egy traveszti is ugyanakkor. Jól érvényesíti a hangját, szerepét a mi színpadainkon kevésbé előforduló természetességgel játssza, jól kommunikál a többi szereplővel. Peti Tamás Ottó – itt Ramiro – a *Pásztoróra*ban is jó, hódít impozáns megjelenésével, de

úgy is, ahogyan sikerül ráirányítani a néző figyelmét arra, ahogyan énekel. Felfigyeltünk Székely Zsejkére is a *La tasse chinoise* és *La Libellulle* szerepekben. (...)

Maurice Ravel zenéje vonzza a kifinomult nézőket, de a fiatalokat/gyerekeket is, akik egy alapos zenei nevelés elején vannak. Tompa Gábor pedig maximálisan felhasználta ezt a zenét, amely ürügyként szolgál a legtermékenyebb kérdések feltevésének: ki foglalkozik ma a gyerekek nevelésével, és főképpen milyen helyet foglalnak el ebben a mesék és történetek? Ez csak egy a sok kérdés közül, amikor elhagyod a termet a *Pásztoróra* és *A gyermek és a varázslat* előadása után. A nem kolozsváriaknak, úgy gondolom, megérné egy kulturális kirándulást tenni ebbe a városba, és számításba venni a két opera vizionálását a Kolozsvári Magyar Operában.” (Nona Rapotan: Ravel egy más (új) alakban a Kolozsvári magyar Operában.⁵⁰ *www.bookhub.ro*, 2019. január 6.)

Lehet, ugye, úgy is rendezni operát, amely modern, de nem csavarja ki a művet eredeti burkából és nem aktualizál. Igaz, erre a két egyfelvonásos nem is ad lehetőséget.

Ha már „opera-csemegéről” beszélünk, tessék, itt van a következő!

„A Kolozsvári Magyar Opera legújabb bemutatója (április 11-én) Giacomo Puccini egyik kevésbé ismert operája, *A fecske* (La Rondine). A hétfői sajtótájékoztatón az alko-

48 *A haute couture* kifejezést a magas színvonalú, nemes kivitelű ruhakészítésre használják.

49 *Contre-emploi*: egy olyan szereplő, aki teljes mértékben különbözik saját megjelenésétől és személyiségétől.

50 Nona Rapotan: *Ravel într-o altă (nouă) formă pe scena Operei Maghiare din Cluj*.

tók azokról a művészi kihívásokról beszéltek, amelyeket a ritkán játszott darab zenéje jelentett, illetve azt is elmondták, hogy miért lesz igazán különleges Kolozsváron *A fecske*. Szép Gyula, az opera igazgatója elmondta: a Kolozsvári Magyar Opera és a Magyar Állami Operaház öt éves együttműködésének egyben utolsó premierjét jelenti a Puccini-darab bemutatója. Az intézményközi megállapodás művészi motivációként tűzte ki a kevésbé népszerű operák játszását, így az utóbbi években a kolozsvári közönség olyan Verdi-, Wagner- és Puccini-darabokat láthatott, amelyek repertoári csemegének számítanak. Anger Ferenc, aki másodszor rendez az opera társulatánál, elmondta: fantasztikus csapattal volt dolga, és bízik benne, hogy közös munkájuknak folytatása is lesz. Horváth József karmester az opera zenei kihívásairól beszélt: Puccini ebben a darabjában többféle ritmú éneket és zenét írt, így a valcer, a foxtrot és a tangóritmus is feltűnik *A fecskében*. A meglepő fordulatok és a modern harmóniára jellemző megoldások szakmai kihívást jelentettek mind a zenekar, mind az énekes számára, azonban, tette hozzá, sikerült úgy megtanulniuk a partitúrát, hogy értő módon tudnak játszani. Horváth szerint különösen a lírai énekhang és a vaskos zenei kíséret összeegyeztetése igényelt különös figyelmet, és bízik benne, hogy a közönség is szeretni fogja a zenei végredményt (a *Transindex* nyomán).

Mivel az előadást Kolozsváron eddig még nem vitték színre, érdemes bővebben foglalkozni vele, ezért elsősorban

a műsorfüzethez fordulunk, hiszen kritika nem jelent meg erről az előadásról sem a kolozsvári magyar sajtóban.

Németh István Csaba zenetörténész tollából olvashatjuk a műsorfüzetben – természetesen rövidített formában – az alábbiakat: Németh az operát lírai komédiának nevezi, ellentétben egyes kommentátorokkal, akik operettszerűnek érzik a művet. A zenetörténész ecseteli a mű keletkezésének a körülményeit, és hozzáköti Puccini bécsi látogatásához, ahol a zeneszerző egy Lehár Ferenc-operettet néz meg a Theater an der Wienben. Nemsokára felkérlik, hogy írjon ő is egy operettet, amit Puccini természetesen nem vállal, de nyíltan nem utasít vissza. Ugyanakkor kapcsolatba kerül Alfred Maria Willner és Heinz Reichert német librettistákkal, akiknek szövegekönyvből kihagyja a prózai részeket, lefordíttatja a német szöveget és nekifog egy opera megírásának, ez lesz *A fecske*.

A továbbiakban idézzük a zenetörténészt.

„Osztrák szövegekönyv, olasz fordítás, francia cselekmény – az apolitikus Puccini 1914 nyarán szembesült e kombináció meglehetősen kockázatos voltával. A világháború kitöréséig csak az első két felvonás megzenésítéséig jutott (a harmadik 1916 áprilisára készült el), az új történelmi helyzetben pedig drasztikusan lecsökkentek a bemutató esélyei. (...)

Nehéz nem észrevenni, hogy történetét egyértelmű analógiák kapcsolják legalább három nagyon is népszerű zenés színpadi remekműhöz. Olyan szorosan, hogy az már *A fecske* integritását veszélyezteti. Példának okáért Magda és Violetta

(*Traviata*) sorsa lényegében meg-
egyezik – a tragikus végkifejlettől el-
tekintve (N. B.: az 1921-es harmadik
verzióban Magda is meghal, igaz, ke-
vésbé látványos módon). Lisette, az
úrnője ruháját »kölcsonvenő«, illetve
énekesnői babérokra törő szobalány
erősen emlékeztet Adele (*Denevér*)
alakjára. Végül a decens polgári mi-
lő mellőzése, a hangsúlyosan meg-
nevezett párizsi lokál, valamint a két
eltérő temperamentumú pár jelenlé-
te a *Bobémélet* alaphelyzetével rokon.
A cselekmény eredetiségdeficitje le-
het az oka annak, hogy folyamatos
előadás-története ellenére *A fecske*
a legkevésbé ismert Puccini-alkotás-
nak számít.

Nem bécsi operett, és a Pucci-
ni-operák között is eléggé atipikus.
Zenéje azonban kifejezetten izgal-
mas és egyedi módon eklektikus.
Szélesen szárnyaló pentaton Puc-
cini-dallamokat és a szereplőjel-
lemzést szolgáló (pontosabban Li-
sette bohóságát megjelenítő) rövid
bitonális szakaszokat egyaránt hall-
hatunk benne. De a legfontosabb
kelléket a partitúrában minduntalan
felbukkanó keringők (*Tempo di Val-
zer*) jelentik, önfeledt forgásuk a Más-
odik Császárság frivol és dekadens
atmoszféráját hivatott felidézni. Te-
gyük mindjárt hozzá, hogy a műfaj
francia alfajáról van szó, mely va-
lamivel lassúbb a *Wiener Walzernél*.
De a korszak vadonatúj amerikai
táncdivatai is megjelennek egy-egy
utalás erejéig: tangó, one-step és
lassú foxtrott (ezeket Puccini 1907-
es New York-i látogatásán ismerte
meg). Megannyi ok, hogy mind Puc-

cini megrögzött hívei, mind a zené-
jéért kevésbé rajongók érdeklődve
hallgassák *A fecske* kolozsvári bemu-
tatóját.”

Anger Ferenc, az opera rendezője
egy kérdésre válaszolva a műről a kö-
vetkezőket mondta: „Azzal a meghatá-
rozással, hogy műfajilag félúton lenne
az opera és az operett között, nem tu-
dok egyetérteni. Semmi jel nem mutat
arra, hogy operett lenne, nincsenek
benne prózai részek, teljesen végigkom-
ponált háromfelvonásos műről van szó.
A zeneszerző hosszú évtizedes alkotói
szünet után írta *A fecskét*, az első világ-
háborúnak a közepén, 1916-ban. Pucci-
ni nem annyira tudatosan, mint inkább
szenvedélyesen, érzelmetli módon élte
át kora olasz társadalmának ellentmon-
dásait. Ő érezte, mi az olasz fájdalom,
mi a szenvedés, mi az útkeresés. Őt is
mélységesen megrázta a háború. A ve-
rizmus kifulladását is úgy élte meg, mint
annak az irányzatnak a csődjét, amely
nem tudta beváltani a hozzá fűzött
esztétikai reményeket. A verizmusnak
eljutottunk abba a végső szakaszába
(és ebben Puccini élen járt!), amelyből
egyébként kialakult és táplálkozott az
egész 20. századi modern színházi
színházi irodalom is, hogy hétköznapi
embereknek hétköznapi története van
a színpadon. Megérkezünk egy hálószo-
bába, konyhába, nappaliba, társalgóba,
s elindulnak azok a drámák, amelyekkel
a lehető legmélyebben lehet azonosulni.
Ami velem, a nézővel megtörténik. Egy
szakítás! Jelen esetben *A fecskében* is egy
szerelmi történet kezdetének, majd an-
nak megrázó végének lehetünk a szem-

tanúi. S a darab nem azzal a mindent elsősorú tragédiával zárul, mint a *Bohéméletben*, a *Pillangókisasszonyban* vagy akár *A köpenyben*, hanem hétköznapi dráma a vége. Mindez iszonyatosan erősen tud hatni a színpadon.”

Magáról a rendezés milyenségéről pedig a következőket nyilatkozta: „Az operát bárhogyan színre lehet vinni, az a lényeg, hogy jó legyen. A színháznak van esztétikája, s ennek az esztétikának minden esetben meg kell felelni. A színpadon minden annak van alárendelve, hogy abban a három vagy négy órában, míg tart az előadás, azt, amit látunk, maradéktalanul és tökéletesen értelmezni tudjuk. Létezik egy összetett jelrendszer, amihez hozzátartozik a színészvezetés, hozzátartozik a díszlet, a jelmez, a világítás, a koncepció, de nem önmagáért-valósága miatt, hanem azért, hogy mindez együtt nyújtson nekünk egy komplex világot. Az egészeztől kapjunk képet, benyomást, ami a mi saját világunkkal összehasonlítva, párhuzamba vagy szembeállítva egy olyan katarikus élményt tudjon nyújtani, hogy a világjobbítás ezáltal megtörténjen. S ha ez megtörténik, akkor ez az előadás jó.”

Idézzük a tervező néhány gondolatát is, elsősorban azokat, amelyek Puccinihez és *A fecskéhez* kötődnek.

„Puccini eleven és szenvedélyes zenéje nagyon inspiratív számomra, bár sokszor érzem úgy, hogy a zenében sűrűsödő indulatokat képtelenség megmutatni, és legjobb lenne csukott szemmel átélni a történetet. (...) Én leginkább a szövegek könyv, a librettó szerint elemzek. Minden műnél hiszek abban, hogy vannak a szövegbe, a történetbe – na és pláne a zenébe – rejtett erővonalak, motívumok vagy indirekt rétegek. Ezeket a szálakat kell kihúzni a mű szövetéből

vagy éppen hozzátenni. A történetek többnyire egyszerűek, a nézők többnyire nyitottak, de a karakterek tūpontos definiálása és a köztük levő viszonyok kirajzolása így is nagyon összetett feladat. A történelmi kor és stílus kiválasztása ehhez képest másodlagos szempont. (...)

Azt gondolom, hogy bármilyen könnyűben bemutatható egy történet, ha pontos és sallangmentes a megformálás. Én ruhák terén jobban szeretem a huszadik századi viseleteket. A régebbi korok ruháiban persze jó gyönyörködni, de sok szempontból komplikáltak, amellet, hogy költségesek és mozogni is nehezebb bennük. A színpad a nézőtérrel nézve legyen csodás és gazdag, de lényegében működjön praktikusán, akadálymentesen és életszerűen. Pont annyi vizuális információt kell közölni, amennyi a történet megértéséhez indokolt. Egy bojtjal és egy ficakkal sem többet.”

Arra a kérdésre, hogy miként tükröződik *A fecske* világa az előadás jelmezeiben, a művész a következőket fogalmazta meg: „Viselettörténetileg közelebb húztuk napjainkhoz, mert a történet nem igazán ágyazódik egy adott történelmi korszakba. A szereplők társadalmi státuszait és lelkiállapotát igyekeztem jól érzékelhetően megformálni sziluetben és színekben. A csinos, fess és divatos társaságból markánsan kiválnak Magda kissé ódivatú, hervadó díszekbe borult ruhái és Ruggero ízléstelen és esetlen alakja is. Ez a státuszválság az opera egyik mozgatórugója.”

Természetesen a műsorfüzetből most sem maradt ki a román sajtó képviselőjének, Demostene Şofronnak az értékelése sem. Szerinte is Puccini ezen

operáját érdemtelenül mellőzték az idők folyamán, az általános érdeklődés csupán az 1990-es évek után érzékelhető. A torinói Teatro Reggion színrevitele után (1994) egymást érik a bemutatók a világ nagy operaházaiban. Romániában 2009-ben mutatták be a galaci Nae Leonard zenés színházban.

A Giuseppe Adami librettójára írt operát 1917. március 27-én mutatták be Monte Carlóban a nézők meleg fogadtatása közepette, annál is inkább, mivel a szereposztásban olyan nevek szerepeltek, mint Tito Schippa, a karmester pedig Gino Marinuzzi volt. A meleg fogadtatás ellenére Puccini nem volt megelégedve. Ezért a következő években három változatot is készített, két teljesen eltérő fináléval, de igazán soha nem volt megelégedve ezzel a művel. Ehhez valószínűleg hozzájárult az is, hogy az eredetileg Bécsben tervezett bemutatót meghiúsította a történelem. A román szövegből azt is megtudjuk, hogy Puccinit gyengéd szálak fűzték Josephine von Stengelhez, ami egy törékeny kapcsolat volt, akárcsak a *Fecské*-ben a Magda és Ruggero közti kapcsolat. Ez lehet a titka az opera gyönyörű zenéjének is.

A művet a magyar opera társulata természetesen bemutatja Budapesten is. Erről olvashatunk tudósítást a *Magyar Nemzet*-ben.

„Az itáliai zeneszerző minden operáját felvonultató PucciniFeszt részeként a Kolozsvári Magyar Opera május 26-án és 27-én *A fecske* című darabbal vendégeskedik ez Erkel Színházban.

A produkció a Magyar Állami Operaház és a Kolozsvári Magyar Opera öt éves együttműködésének

utolsó produkciója, amelyben az erdélyi társulat kevésbé ismert operákat állított színpadra és mutatott be Budapesten is. Az előadás az eredeti, 1917-es változat alapján készült, mindössze egy tenoráriát emelt át az első átdolgozásból, erősítve ezzel a Magda és Ruggero közti románcot.

A Puccinitól szokatlanul könnyed hangvételű alkotást Anger Ferenc rendezte, a minimalista látványvilágot Zöldy Z. Gergely tervezte. *A fecske* a szerző egyetlen, a bécsi operettek mintájára készült, könnyedebb hangvételű alkotása, Puccini kizárólag ebbe a művébe komponált tangót, polkát és foxtrotot. Alkotása eredetileg a bécsi Cartheater felkérésére készült, azonban az első világháború kitörése miatt végül 1917-ben a Monte-Carlói Operaház mutatta be azt a szerző távollétében.” (Puccini-operaritkaság szólal meg az Erkelben kolozsvári vendéjátékban. In: *Magyar Nemzet*, 2019. május 22.)

Május 18-án új bemutatóval jelentkezik a magyar opera társulata: új rendezésben kerül színre Kacsóh Pongrác *János vitéze*. Az eseményről a *Szabadság* napilap részletesen tájékoztat, amit mi is átveszünk.

„Anyja »túsarkú cipőjébe« lép Madarász Lóránt a gonosz mostoha szerepével, apja után most Szabó Levente játssza a címszerepet a Kolozsvári Magyar Opera újdonság *János vitéz*-ében. Hálás, ugyanakkor veszélyes feladatként értékelte a szerdai sajtóértekezleten Kosztin Áron igazgatóhelyettes a fiatal rendező, Szabó Emese alkotómunkáját, hiszen a *János vitéz* hosszú évti-

zedeken keresztül rangos rendezők alkotásaként sikerdarabja volt az operának. A Dehel Gábor-féle rendezésből bizonyos szereplőket is megőriztek: mint Kosztin Áron mondta, nem is találhattak volna jobb francia királyt Ádám Jánosnál, de például Iluskát is Barabás Zsuzsa viszi tovább, bár a szerelmeseket alakító másik szereposztásban egy házaspár, Gergely Arnold és Fülöp Tímea debütál majd. (...)

Szabó Emese a Dehel-féle *János vitéz*en nőtt fel, a bemutatót gyerekeként nagy darázscsípéssel ülte végig, és később ez volt az első előadás, amelyen ügyelőként vett részt – külön öröm számára, hogy a daljátékot most hároméves kisfiának is rendezheti.

– A *János vitéz* nemcsak a magyar kultúra és a magyar zenés színház hagyománya szempontjából fontos, de a gyerekeknek is tudniuk kell róla, és ezzel együtt tanulni a színházról. A gyerekeknek az előadásokat nem kell leegyszerűsíteni, megmagyarázni, a szerkezetét lebontani, a dramaturgiát kiskorúaknak érthetővé tenni, hanem olyan szintre kell tenni a mércét, hogy a gyerekek onnan kezdjék el esztétikai érzéküket fejleszteni, és akkor elvárhatjuk azt, hogy majd 16 évesen maximális érdeklődést tanúsítsanak egy bármilyen kortárs magyar mű vagy nehezebb, klasszikus opera iránt is – mondta a rendező.”

Kulcsár Szabolcs véleménye szerint „globális világunkban a magyarságunk minden szinten veszendőben van, ezért minden gyermeknek meg kell élnie azt, és tudatában kell lennie nemzetünk genetikai és

kulturális hagyományainak, a *János vitéz* édes-keserű nyelvezetével, helyenként archaikus szóhasználatával tökéletes példája ennek. Még ha egy nagy általános mesevilágot is képzelünk el a *János vitéz*ben, arra törekedtünk, hogy a magyarság mellett a becsület, a gerincesség, a létünk is benne legyen – mondta a karmester.

Apjától, Szabó Pétertől »öröklök« Szabó Levente a János vitéz szerepét, amelyre, mint mondja, már régóta vár, elemista volt, amikor édesapja először játszotta. Szabó Pétertől különösebb tanácsokat nem kapott, igaz, nem is kért, nem szeretné, hogy a korábbi szerepalkotások befolyásolják.

A francia királykisasszonyon a korábbi királylány, Pataki Enikő »osztozik« majd Gebe-Fügi Renátával, aki az opera zenekarából kerül most a színpadra első olyan szerepében, ahol a próza és a színházi játék hangsúlyosabb. Azt ígéri, az új francia királylány viccesebb lesz és hisztisebb.

A bemutató legnagyobb meglepetése: Madarász Lóránt játssza a gonosz mostoha szerepét. Igazi kihívásként tekint a szerepre, hiszen édesanyja, M. Kovács Lenke nyomdokaiba lép. Amúgy azonnal elfogadta a felkérést, Szabó Emese szerint érdekes hangot hallatva, amit a rendező mosolyogva reprodukált a sajtótájékoztatón. Abban a hangban pedig egyszerre ott van a nevetés, hűledezés, csodálkozás, és benne van a »hűha« és az »ez aztán«, na meg a »vágjunk bele azonnal«.

– Emlékszem, apám hogyan fogadta a hírt, hogy anyámra osztották a gonosz mostoha szerepét.

»Végre egy olyan szerep, ahol csak magadat kell hozzád!« – mondta Madarász Lóránt, aki úgy érzi, gonoszabb, keményebb tud lenni férfimostohaként.

Kíváncsian várom, fog-e seprűnyélen repkedni, mint gyermekkorom *János vitéz*-ének boszorkája...” (Kerekes Edit: Új János vitéz: mostoha Madarász Lóránt. In: *Szabadság*, 2019. május 16.)

Az előadás megvalósítói:

Rendező: Szabó Emese, munkatársa Vincze Beáta

Karmester: Kulcsár Szabolcs, Jankó Zsolt

Díszlet: Ralph Zeger

Jelmez: Szabó Emese

Mozgás: Bóbis László, munkatársa Rusu P. Gabriela

Karigazgató: Kulcsár Szabolcs

Szabados Béla zeneszerző a következőképpen foglalja össze a daljáték zenéjének fontosabb ismérveit: „A naivitásban elbájoló népies elem megkapóan szövi át a *János vitéz* dalait. A dallamok feldolgozása, formába öntése természetes és mesterkélttség nélkül való. Minden hangja szívből fakad és szívhez szól. És ami a legcsodálatosabb: a fiatal szerző sehol sem esik a kezdők szokásos túlzásainak hibájába. A második felvonás francia miliője sem zökkenti ki a helyes irányból: itt is megőrzi az egyszerű, népies hangulatot: csodálatos ösztöne nem engedi lesiklani a mese poézisének virágos ösvényéről. Mindent összevéve a *János vitéz* tündöklő sikerének titka, hogy zenéjének megírását éppen Kacsóh Pongrácra bízták, viszont az is, hogy Kacsóh tünemé-

nyes felbukkanását főleg az magyarázza, hogy éppen a *János vitéz* megzenésítésére kapott megbízást.”⁵¹

„Kacsóh Pongrác *János Vitéz* című daljátéka mindig is nagy sikernek örvendett Kolozsváron. Librettója Petőfi Sándor elbeszélő költeménye alapján íródott, és habár változtattak az eredeti történeten, a varázslatos, mesebeli mivolta megmaradt.

Ha már említettem a mesebeliséget, rögtön meg is jegyzem, Szabó Emese nagyszerűen végiggondolt rendezése ezt a szálát erősítette, és ehhez nagymértékben hozzájárultak a jelmezek (jelmeztervező: Szabó Emese).

A Kolozsvári Magyar Operában bemutatott előadás második és harmadik felvonásában színpadra került Hófehérke, Aranyhaj, Csipkerózsika, Belle – a szépség, Hamupipőke, de még Piroska is, értelmezésem szerint tehát Iluska és Jancsi története is egyenrangú lehet egy Disney-mesével. Jancsi hét évig kitartóan keresi szerelmesét, majd a mesebeli Tündérországba talál rá, ahol sellők, tündérek, a békakirályfi és egyéb mesebeli lények laknak.

A vasárnapi, május 19-i szereposztásban (a bemutató május 18-án volt – szerk. megj.) fiatal énekesek kerültek reflektorfénybe: Kukorica Jancsi/*János vitéz* szerepében Szabó Leventét láthattuk, Iluskát Barabás Zsuzsa személyesítette meg, Bagó szerepében a tehetséges Sándor Csaba szép csengésű baritonját hallhattuk. Ádám János mindig jó kedélyű és energikus

51 Kacsóh *Csipkerózsika* című zenés játéka olyan sikert ért el, hogy felkérték a fiatal zeneszerzőt a *János vitéz* megzenésítésére, melynek verseit Heltai Jenő írta. Kacsóh a *János vitéz*-be beemelt dalokat és motívumokat a *Csipkerózsika*-ból is.

szerepmegoldásokkal örvendezteti meg a kolozsvári közönséget, ezért nála jobb francia királyt jelenleg nem tudnánk elképzelni, Madarász Lóránt pedig a tőle megszokott nagyszerű alakítást nyújtott a mostoha szerepében. Rigmányi István a Strázsamester, Gergely Elek a Császár, Kovács Ferenc a Tábornok, Varga Attila pedig Bartoló szerepében lépett színpadra.

A francia királylány szerepében a magyar opera egyik hegedűsét, Gebe-Fügi Renátát láthattuk, aki egyben nagy tehetségű ének szakos hallgató a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémián, ahol jelenleg Carmen Gurban tanárnő irányítása alatt folytatja tanulmányait. A fiatal művésznő első megjelenésével lenyűgözte a közönséget fiatalos lendületével, kellemes hangja betöltötte a termet. Szívből gratulálunk és további nagyon sok sikert kívánunk hegedűs- és énekespályáján.

A zenekar csodás játékát Kulcsár Szabolcs dirigálta, a furulya (valójában fuvola) téma még mindig meghatározó a hallgatóság számára népies egyszerűsége által.

Dicséretet érdemel Szabó Emese rendezői elgondolása, valamint Ralph Zeger díszletterve, művészi elképzeléseik mesebeli térbe varázsolták a közönséget.”(Gergely Mária Edith: Mesebeli János vitéz a magyar operában: In: *www.szabadsag.ro*, 2019. május 24.)

Elérkeztünk az évad utolsó bemutatójához: a magyar opera Venczel Péter *A notre-dame-i toronyőr* című balettjét viszi színre. Az előadás rendező-koreográfusa Vlad Sebastian, akinek a felkérésére született a mű, Victor Hugo regénye nyomán. Venczel Péter elmondta: az előadás zenéje

műfajilag sok tekintetben hasonlít a filmzenéhez. „A hangszerelés nagyzenekari, amelyhez több modern, elektroakusztikus hangszer, valamint sound design elem is társul. Koreográfiájában a klasszikus és a kortárs balett elemei keverednek. Vlad Sebastian rendező-koreográfussal az előadás tervezésének első pillanataitól egészen a próbafolyamat utolsó szakaszáig nagyon hatékonyan sikerült közösen gondolkodni, alkotni” – olvasható továbbá a művészeti titkárság közleményében. Az előadás művészeti vezetője Livia Tulbure Gună, a jelmezeket Ledenják Andrea tervezte, a díszlettervező Venczel Attila, látványtervezők: Szitai Eszter, Daniela Maier és Ștefan Perse, sminkmester Tankó Bernadett. Az ősbemutató időpontja május 30., egyben licencvizsga.

Ezzel azonban még nincs vége az évadnak, zárás előtt a társulat egyhetes turnéra indult a Székelyföldre, Csíkszeredába, ahova elvitték G. Puccini *A fecské* című előadását, valamint a *Bánk bánt*, a *Traviatát* és az *Ali babát* óriási sikert aratva, hiszen a magyar operát mindig tárt karokkal fogadta az ottani közönség.

Évadzáró előadásként egy érdekességnek, *Elektroszimfonikus hangverseny*nek tapsolhatott a közönség. Közreműködtek: Andrei Roșulescu – elektromos gitár, Antal Attila – basszusgitár, Csergő Domokos – dobok, Szép András – zongora, Nagy Gergő – billentyűk, Gergely Arnold – ének, Bogoi Viorica, Indrei Antonia, Rîpă Alin, Sebastian Vlad táncosok, valamint a Kolozsvári Magyar Opera zenekara. Karmester: Kulcsár Szabolcs. Hangversenymester: Barabás Sándor, Ferenczi Endre. Hangszerelés: Kondrát Csaba; hangtechnika: Péter Attila, Szabó István Zsolt; FX hang: Buksa Péter. Fénytervezés: Ehrenwerth Péter, Kovács Csaba; videó: Kerekes Zsolt.

Koreográfus: Bogoi Viorica; jelmez, smink: Tankó Bernadett; ügyelő: Szabó V. Beáta; zenei munkatárs: Csergő Domokos; zenei rendező: Kondrát Csaba.

Műsoron a nemzetközi elektronikus zene átdolgozott gyöngyszemei a 70-es évektől napjainkig. Meghívott DJ Modee.

„A Kolozsvári Magyar Opera elektro-szimfonikus sorozatának előzménye, hogy már kétszer is együttműködött a bonchidai Electric Castle fesztivállal, ahol pozitív fogadtatásban részesültek a fiatal közönség részéről. „Megdöbbenő volt látni, hogy egy szimfonikus zenekar előadásának is ugyanúgy tudnak örülni. Innen indult a WOP (Weekend Operahouse Project) program ötlete. Az opera vezetősége kiállt a kezdeményezés mellett, melynek legfőbb célja bevonzani azt a fiatal generációt, amely egyelőre talán kevésbé látható az opera-előadások nézőterén, de vélhetően egy ilyen jellegű koncert meghallgatása-megtekintése után további zenei műfajokra is kíváncsi lesz, és újra ellátogat az operába” – idézi a társulat közleménye Kondrát Csabát, aki a hangszerelésért és a koncert zenei rendezéséért felel.” (*www.maszol.ro*, 2019. június 24.)

Kondrát Csaba közleménye optimizmusra sarkall, hiszen a jövő operalátogató közönsége a fiatal, kulturális szempontból is most formálódó nemzedék. A jövő előrevetítése mindenképpen örvendetes, hiszen ha nagyon őszinték akarunk lenni, mindenképpen számolnunk kell a megváltozott életkörülményekkel, és ha a magyar opera jövőjéről gondol-

kodunk, a „hogyan tovább” után egyre több kérdőjelet sorakoztathatunk fel.

2019 nyarán ismét megtartották Miskolcon a Bartók Plusz Operafesztivált. A gálakoncertek mindig szép számú közönséget vonzanak, ez történt június 14-én este is, a fesztivált nyitó hangversenyen, melyen rendkívül érdekes műsorral gazdagodhatott a közönség. Elhangzott Aldo Finzi (1897–1945) zsidó származású olasz zeneszerző *La serenata al vento* című operájából több részlet, Erich Wolfgang Korngold (1897–1957) osztrák zeneszerző *Das Wunder der Heliane* – *Heliane csodája* című zenedrámájának több részlete. Ebben a műben tapsolhatott a közönség a Kolozsvári Magyar Opera művésznőjének, Kele Brigittának. A hangversenyen részt vevő kolozsvári zenekritikus, Kulcsár Gabriella a következőket nyilatkozta a művésznő teljesítményével kapcsolatban:

„Kolozsváriként kellemes bizsergés futott végig rajtam, amikor Kele Brigitta (szoprán) színpadra lépett. Tudtam, hogy szerepeit mindig körültekintően, alaposan készíti elő, hibátlan, érzéstartó előadásainak ez a titka. A hívő lélek bensőségével megszólaltatott, Istenhez imádkozó Heliane áriában szárnyaló, telt hangja betöltötte a termet. Az áriából sugárzó drámai erő és poézis szépségétől lúdbőrös le(hete)tt az ember karja. A csodálat és elismerés hőfoka a közönség hosszan tartó vastapsában volt lemérhető. (...)

A *Heliane csodája* magasztos fináléjában a zene- és énekar mellett Kele Brigitta, Erik Fenton (tenor) és Fátrai János (bariton) tercettje a siron túli, égi magasságba emelt szerelemről szól. Végkicsengése: „és feltámadnak,

kik a szerelemnek estek áldozatául... Csupán a szív hatalma él, a szerelem az egyetlen örökkévalóság” (Operágála – kevésbé ismert és ritkán játszott művek. In: *Szabadság*, 2019. június 21.)

Bemutatók 2019 őszén

■ A közhely, miszerint a történelem ismétli önmagát, örök érvényű: a kötet kiadásával járó huzavona – akárcsak a monográfia első 50 éve esetében – lehetővé teszi jelen esetben a magyar opera történetének feldolgozását 2020 őszéig, amely után a Kolozsvári Magyar Opera – ki tudja, meddig – kénytelen szüneteltetni aktivitását a megszokott formában.

2020 telén berobbant egy világjárvány, amelyet a Covid-19 elnevezésű koronavírus szabadított rá az emberiségre, és amelynek egyelőre nincs elenszere. Ennek következtében szerte a világon leállt az élet a szó valódi értelmében: a gazdaságban, oktatásban, a kultúra területén. Bezártak a színházak, mozik, operák és más szórakozóhelyek. Ez az esemény természetesen érintette operánkat is. A nyár némi enyhülést hozott ugyan, úgy tűnt, hogy a gazdaság mellett, amelyet nem lehetett tovább leállítani, bizonyos keretek között működhetnek a kulturális intézmények is, de sajnos nem így történt. A Kolozsvári Magyar Opera alig kezdte meg az új évadot, két előadás után újra kénytelen volt felfüggeszteni mindennemű aktivitását. De addig is lássuk, mivel tudjuk kiegészíteni ennek a kötetnek az anyagát.

A 2019–2020-as évadot Verdi-bemutatóval indítja az opera. Az ezt megelőző sajtóeseményen az opera igazgatója, Szép Gyula kiemelte: noha a kulturális

intézmények még mindig anyagi nehézségekkel küzdenek, sikerült egy gazdag és merész műsortervet összeállítaniuk a 2019/2020-as évadra, amellyel szeptember 26-án egy újabb Verdi-opera premierjével indítanak. Az igazgató szerint a kolozsvári intézményben eddig 14 Verdi-mű országos bemutatóját tartották. *A lombardok* lesz a sorban a tizenötödik.

Az opera a 200 éves intézményes kolozsvári zeneoktatásról is megemlékezik, a kolozsvári intézményt 1819-ben indították Európa hatodik zeneiskolájaként, derült ki a sajtótájékoztatón. Az iskola két évszázados fennállására Selmeczi György *Krónikás* címmel operát is írt, ennek ősbemutatója is szerepel az évadtervben. Ismét *A denevérrel* ünnepelheti az újévet az opera közönsége, amely a *Carmen* című Bizet-mű felújítását is megtekintheti ebben az évadban, sorolta a terveket Szép Gyula. Az intézmény vezetője szerint utóbbi egy olyan slágermű, amely „egyetlen opera műsorrendjéről sem hiányozhat”.

Idén levette műsoráról a budapesti Operettszínház az *Én és a kisöcsém* című előadását, amelyet egy együttműködés keretében „elkérne” a kolozsvári opera, a rendezői koncepciókat, díszletet és jelmezeket is átvéve, mondta Szép Gyula.

A továbbiakban az igazgató felvázolta egy csíkszeredai kiszállás lehetőségét, sőt a tervek szerint 4-5 címet is elvinnének a Székelyföldre. A tervek között szerepel a Bartók Béla névvel fémjelzett Operakarmester-verseny egy újabb kiadása, az ifjúsági operanapok megszervezése, valamint a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *Alice* című előadásának kolozsvári bemutatása is.

A sajtótájékoztatót azt is megtudtuk, hogy *A lombardok* bemutatójának melyek voltak a kulisszatitkai. A címet

Némedi Csaba rendező választotta kifejezetten az énekkar kedvéért, ugyanis a budapesti Művészetek Palotájának egyik előadásán (*A puritánok* című operáról van szó – szerk. megj.) együtt dolgozott az énekkarral és Kulcsár Szabolcs karmesterrel, „a rendezőt akkor lenyűgözte a Kolozsvári Magyar Opera énekkara, annak energiája, frissessége”, ennek következtében fogalmazódott meg benne egy közös munka terve.

A sajtóközleményből többet is megtudunk a bemutatóval kapcsolatban.

„A választott mű az énekkart és a rendezőt is kihívások elé állította: az előbbi számára nehéz volt elsajátítani a rendkívül bonyolult szövegű és zeneileg összetett négyfelvonásos művet, míg Némedi Csabának próbatételt jelentett egy teljes kórossal együtt dolgozni, közölték az alkotók.

Ám nemcsak az énekkarnak, de a szólistáknak is nehéz elsajátítani ezt az operát, jegyezte meg Kulcsár Szabolcs és Némedi Csaba. Az alkotóknak azonban sikerült több neves énekest is meggyőzniük: az előadásban Elena Moşuc Giseldaként látható, az elismert szoprán a magyar operában debütál ebben a szerepben, Kovács István alakítja Paganót, míg Sorin Lupu, a román opera énekes Arvinoként lép színpadra. Az előadás díszlet- és jelmeztervezője Gilles Gubelmann.

*A lombardok*nak összesen három változata van, az eredeti olasz – ez látható Kolozsváron –, egy francia átdolgozás, és a franciából olaszra visszafordított harmadik változat, közölte Némedi Csaba. Mint elmondta, szerinte az ősváltozat a leg-

hűbb a librettóhoz. (...) „A szilaj, títán, fiatal Verdi magával szippantja a nézőt”, jegyezte meg a műről Némedi Csaba. (Sarány Orsolya: Verdi-bemutatóval indítja az évadot az opera In: *Szabadság*, 2019. szeptember 5.)

A bemutatóra invitáló írásban Gergely Mária Edith megjegyzi:

„Ez az opera Verdi életművének első szakaszából származik, amikor még az elődök hatása alatt állt a fiatal komponista, de már egyéni vonásokat mutat: drámai ereje intenzív, kontrasztjai erőteljesek, és perzselően tör elő e műből a szerző hazafias pátosza.” (Gergely Mária Edith: Tartson velem az operában! – Verdi-bemutató Kolozsváron. In: *Szabadság*, 2019. szeptember 25.)

Hasonló hangulatú a következő írás is, amely a 2020. február 22-i előadást reklámozza:

„*A lombardok* újból megmutatta, milyen hatást gyakoroltak azok a lángoló szenvedélyű dallamok, amelyeket Verdi olyan helyzetekhez vagy akár egyes sorokhoz komponált, amelyek Itália szerencsétlen sorsát idézték fel” (Folchetto). Az első, óriási sikerű milánói előadások után az „O, Signore, dal tetto natio“ (Ó, nagy Úr, érted vágtunk az útnak) kezdetű kórus ugyanolyan hazafias nemzeti dallá vált, mint Nabucco-beli párja, a „Va, pensiero” (online, 2020. február 18), majd február 22-én: Némedi Csaba rendező az előadás dramaturgiája kapcsán kiemelte: „nem csak egy, a külső tényezők hatására drámaibb Rómeó és Júlia-történet-

ről van szó, hanem mint a (korábbi) belcanto-operák esetében nagyon fontos és szinte nélkülözhetetlen stílusjegy(ek): az *emlékezés* (egyéni és kollektív értelemben!), továbbá a korábbi tettek által kiváltott (sors) fordulatok és azok következményei/kihatásai (pl. büntudat, bűn és bűnhődés, esetleg megbocsátás, feloldozás!) is milyen lényeges szerepet játszanak itt.” (2019. február 22.)

Itt egy kis kitérőt tartunk és felhívjuk a figyelmet egy zenekari tagunk, Horváth Erika érdekes kezdeményezésére, aki online sorozatot indított a magyar opera előadásainak népszerűsítése céljából, alaposan körüljárva az illető művet – mint írja – női szemmel. A sorozat (*Opera női szemmel* címen) bevezetőjében kifejti elképzelését:

„Egy olyan sorozatot indítok, amelyben megosztom veletek, amit beleérezek/belelátok operákban ábrázolt női sorsokba. Női szemszögből és női érzelmmel. Az a célom, hogy a zenei élmény rejtelmei hangsúlyosabbá válhassanak – érzelmek kibontása, magyarázata által. Szeretném, hogy megérezzétek újra és újra azt a többletet, amivel a zene rendelkezik; hogy megismerjétek az opera eszközeit, részesei legyetek azoknak a hatásoknak, érzeteknek, amelyekkel a mű hozzátok közelít. Azt a csodát, ami egy emberi sorsot három óra alatt élénk tár. Az élmény mindig megajándékoz majd valami többlettel: egy érzelmről, egy sorsról, önmagatokról, elzenélve az elmondhatatlant.” (2019. november 27.)

A lombardok egy későbbi előadása kapcsán azt írja:

„A történet az első keresztes hadjárat idején zajlik. A cselekmény szálai igencsak bonyolultak, a romantikus drámára jellemző valószerűtlen fordulatokkal. Verdi kiváló ráérzéssel szemlélteti, illetve hallatja a történet minden mozzanatát. A nyitány sokat sejtető, érzelmeket mozgató gazdag hangzásvilága mintegy keretbe foglalja a történetet. Kiemelném a hegedűk lírai dallamívét, amit a fuvolák virtuóz futammal kísérek, majd a harcra buzdító kórusrész, a keresztesek elszánt indulatát. Ezzel párhuzamosan egy családi dráma is körvonalazódik. (...) Verdi hegedűversenynek is beillő előjátékot írt az utolsó felvonás elé. Virtuóz, dallamos, lírai és heves részekkel váltokozva. Komoly kihívás a szólistának, technikailag és zeneileg egyaránt. Kár, hogy Verdi nem alkotott hasonlóakat versenyművek műfajában!

Megrázó tercett zárja az operát. Oronte már halott, Pagano haldoklik, kibékül Arvinoval és Giseldával. Bár már Jeruzsálem is a kereszteseké, keserű és súlyos ez a győzelem. Ezrek pusztultak el egy olyan akarat miatt, amit Istenre fogtak, nevében követtek el. Elgondolkodtató helyzet, több évszázad távlatából is, talán napjainkban különösen. Azt, hogy a Teremtő hogyan látja mindezt, mindannyian csak majd »színről színre« tudjuk meg.” (2020. február 18.)

Az előadásról kritika a kolozsvári *Helikonban* jelent meg.

„*Anni di galerának* (a gályarabság éveinek) nevezte Giuseppe Verdi ifjúkora legtermékenyebb, nagyjából 1843 és 1850 közé betájolható időszakát. Egymás után találták meg őt az új és még újabb operákra vágyó házak direktorai, s még javában dolgozott az egyikén, amikor már a következőnek a terveiről kellett referálnia megbízóinak. Hatalmas nyomás nehezedett rá. Ezért is izgalmas fejlemény, hogy csupán egy évvel a *Nabucco* (1842) elsőpró sikere után egy következő, nagy ívű történelmi opera is elhagyta műhelyét, amely azonban ismertségben-kedveltségben messze elmarad a *Nabucco* mögött, jóllehet zenei anyaga bátran állhat bármely kritikus elé. Igazán kuriózumnak tarthatjuk hát, hogy a Kolozsvári Magyar Opera ímhol előrukkolt *A lombardok*kal (teljes címe: *A lombardok az első kereszties hadjáratban*, amelyet aztán Verdi maga 1847-ben *Jerusalem* címen átírt a párizsi opera számára).

A négyfelvonásos opera szövegvérvét – a Manzoni zászlaja alá besoroló Tommaso Grossi tizenöt énekes, vadromantikus eposza alapján – a *Nabucco* librettóját is jegyző Temistocle Solera írta. A mű kétszeresen is milánói. Egyfelől a cselekmény jelentős része a Basilica di Sant’Ambrogio környékén játszódik, másfelől a zenedráma bemutatójára 1843. február 11-én ugyancsak Milánóban, a Teatro alla Scalában került sor. Magyarországon *A lombardok* csak 1974-ben jutott színpadra, Kolozsváron pedig az idén, a Bécsben élő Némedi Csaba rendezésében, Kulcsár Szabolcs vezényletével szólalt meg (...)

Mi tagadás, a belcanto-operák világában honos összes klisével megterhelt, bonyolult cselekmény, az eposzias hömpöly is oka lehet *A lombardok* visszafogott recepciójának. Ezen a nehézségen – a kolozsvári produkció alkotóinak egybehangzó véleménye szerint – egyfelől a zenei szempontból grandiózus Giselda-, Oronte- és Pagano-szerep tudja átrendíteni a néző-hallgatót, másfelől meg a kórus folyamatos és multifunkcionális jelenléte. *A lombardok* kórusai ugyanis jószerével egyenrangú társai a nagy szólószerpeknek. A rendező Némedi Csaba legalábbis úgy véli, az énekkar pillére nélkül amolyan „félkarú óriás” lenne *A lombardok*. És valóban, az énekkari részvétel egyáltalán nem pusztán aláfestő jellegű: a cselekmény továbbgördítésében, a cselekményszálak drámacégszé szövéésében, a kollektív emlékezés és megjelenítés kifejezésében és súlyozásában rendkívüli munka hárul a karra. Ennek felismerése nem kifejezetten nehéz, de hogy rendezőként (dramaturgként) mennyi és milyen teljesítmény húzódik meg az énekkar személyiségé érelése és az egyedi koncepciónak megfelelő finomhangolás mögött, az az operafogyasztó szeme és füle előtt rejtve marad – csak a szakmai bennfentesek tudják, érzik, értékelik e munka volumenét. (...)

A Paganót megjelenítő Kovács István (budapesti Magyar Állami Operaház) a bariton és a basszus árnyalatait, drámaiságát és líraiságát egyaránt könnyed eleganciával produkálja, a Giseldát éneklő, iași-i születésű világsztár, Elena Moșuc pedig – aki szoprán kategóriában

áprilisban elnyerte az Oscar della Lirica díjat – a drámai és a koloratúr profilkok összeegyeztetésében a legjobbkat nyújtotta. A Zsil-völgyi bányamozdony-vezetőből operanékesse bontakozott kolozsvári Sorin Lupu (Arvino) és a helyi Magyar Opera közönsége számára jól ismert és szeretett Pataki Adorján (Oronte) méltó partnereivé váltak a nagy nevű vendégeknek.” (Jakabffy Tamás: A gályarabság éveinek termése In: *Helikon*, 2019. december 12.)

Amint a fenti kritikából megtudhatjuk, *A lombardokat* Magyarországon először 1974. április 7-én mutatták be az Erkel Színházban. Jelenleg világszerte egyedül Kolozsváron játsszák, mondta el a szeptember 26-i bemutatót követően Némedi Csaba rendező.

Az opera teljes szereposztása nagyon jó teljesítményt nyújtott: Lupu Sorin, Kovács István, Barabás Zsuzsa, Gergely Arnold, Rétyi Zsombor, Mátyóki László, Pataki Adorján, Hary Judit, főszereplő volt a kórus, amely mind hangilag, mind játékban kiemelkedő teljesítményt nyújtott – értékelte a produkciót a római katolikus hírportál is. Megjegyezzük, hogy Giselda szerepét a vendégművésznő távozta után átvette Balázs Borbála.

Október 19-én Demény Attila zeneszerző, Nádasy-díjas operarendező, karmester, zongoraművész szerzői estjére került sor a magyar operában. A *Szabadságban* megjelent sajtóközlemény (2019. október 18.) kiemeli: Demény a hazai zenei élet jeles képviselője, aki külföldön is hírnevet szerzett. Zeneszerzői munkásságának jellemzői a kiváló szakmai felkészültség és egy sajátos, egyéni stílus, amely egyesíti a 20. század

zenei nyelveit. A szerzői est széles skáláját szólaltatja meg a zeneszerző műfajilag különböző kompozíciós tereinek. Műsorán találunk zongoradarabokat: *Tíz zongoradarab*, dalokat, dalciklusokat: *Öt dal* (szoprán hangra és klarinétára Weöres Sándor verseire), *Csontváry és Kafka találkozása* (szoprán hangra, hegedűre, vibrafonra és zongorára Szócs Géza verse nyomán), *Négy bagatell* (szoprán hangra és cimbalomra Szócs Géza versei nyomán), kórusműveket: *Ábitatók* (férfikarra Visky András versei nyomán), *Szerelmes énekek* (szoprán hangra, klarinétára, cimbalomra és férfikarra Nagy László, Balla Zsófia, Szócs Géza versei nyomán), *Kettős szonett* (szoprán és bariton hangra, valamint kamarazeneikarra), és egy kamaraoperát: *Az utolsó meggyemag* (Örkény István egyperces novellája nyomán).

A hangverseny kritikusa úgy értékelte, hogy amit a közönség hallott, az Demény munkásságának egyfajta keresztmetszete. Idézzünk a kritikából.

„Horváth Zoltán zongoraművész, aki a *Tíz zongoradarabot* szólaltatta meg, magabiztos technikai tudással adta elő ezeket a rövid, de annál hangulatosabb kis alkotásokat. A barátoknak írt és később a zeneszerző által ciklusba szervezett karakterdarabok által sikerült megragadni az illető személy egy-egy jellegzetes tulajdonságát. (...)

Kortárs zeneszerző kortárs poéta verseit zenésíti meg – merész vállalkozás, mondhatnám. Ám nyugodt szívvel kijelenthetjük: Demény Attila úgy komponál kisebb lélegzetű darabokat Weöres Sándor, Szócs Géza, Visky András, Nagy László és Balla Zsófia verseire, hogy a mű monda-

nivalója nem sérül, a zeneszerzői habitus is teljes pompájában állt előttünk, az eredmény pedig vers és zene szimbiózisa volt. Persze ehhez kellett olyan előadók, mint Kővári Eszter Sára és Antal Lívía (szoprán), Szakály Ágnes (cimbalom), Rozmán Lajos (klarinét), a Bubnó Tamás által vezetett Szent Efrém Férfikar és nem utolsósorban Laczkó Vass Róbert színművész, Csergő Domokos (vibrafon), Ferenczi Endre (hegedű).

A többszöri Artisjus-díjas Kővári Eszter Sára magyar szoprán mögött sikeres és értékes karrier áll. Hangjának gyönyörű tónusa, kiegyenlített hangzása mellett ki kell emelnünk azt a természetességet és átélést, ahogy a Demény-darabokat tolmácsolta. Rozmán Lajos klarinétművész percek alatt meggyőzte a közönséget tökéletes hangszerteknikájáról, muzikalitásáról. Ritkaságszámba megy, ha kortárs zeneszerző műveiben helyet kap a cimbalom. Szakály Ágnes Liszt-díjas magyar cimbalomművész hiába »bújt el« az énekeseket kísérő hangszerek között, muzikalitása miatt a szólisták egyenrangú partnerévé vált.

A kolozsváriaknak már többször volt alkalmuk megcsodálni Laczkó Vass Róbert színművészt operaénekesként. Ez alkalommal Antal Lívía szopránnal Szőcs Géza *Kettős szonett* című versének Demény Attila által megzenésített változatát adták elő. Mindketten átéléssel és ízlésesen tolmácsolták a férfi-nő kapcsolatról szóló alkotást.

Romániában fehér holló, de minden bizonnyal Magyarországon is ritkaságszámba megy az olyan kamarakórus, mint a (magyarorszá-

gi) Szent Efrém Férfikar. Először is emeljük ki a kristálytisza intonációt, amely »végighasította« a színpadot. A tökéletes összhangzás ellenére könnyen megállapítható, hogy az énekesek külön-külön is gyönyörű hangszínnel rendelkeznek. A Bubnó Tamás érdemes művész által vezetett együttestől először Visky András versei nyomán írt *Ábútatok férfikarra* című Demény-művet hallgathattuk meg, majd Kővári Sára Eszterrel, Rozmán Lajossal és Szakály Ágnessel a *Szerelmes énekek* című dalciklust adták elő. Az elhangzott művek alapján elmondhatjuk: a zeneszerző nem kímélte az énekes szólistákat. A finom kromatikával gazdagon átszótt dallamvonal, a kvart- és kvintugrások »megdolgoztatták« ugyan az énekeseket, de az eredménnyel előadó, szerző és közönség is elégedett lehetett. (...)

Örkény egypercesei groteszk, abszurd, legtöbbször humoros novellák, váratlan csattanóval. A mostani előadás (*Az utolsó meggy mag* című kamaraopera – szerk. megj.) szereplői – Tony Bardón, Sándor Árpád operaezenekesek, illetve Laczkó Vass Róbert és Viola Gábor színművészek, és a narrátor szerepét játszó Bogdán Zsolt színművész – azonban sokkal nagyobb hangsúlyt fektettek a humor és az artisztikum megjelenítésére.

Demény Attila szerzői estjén minden jelenlevőnek része volt abban a katarzisban, amelyet csakis a kivételes művészi alkotások és azok tökéletes tolmácsolása vált ki.” (Nagy-Hintós Diana: Gondolatok Demény Attila szerzői estjéről In: *Szabadság*, 2019. október 25.)

Az 1956-os magyar forradalom évfordulóját szerte a Kárpát-medencében megünnepli a magyarság. Ez alkalommal rangos vendégekkel, hangverseny keretében ünnepelt a magyar opera is. Az eseményről Kulcsár Gabriella zenekritikus emlékezett meg.

„Október 23. szíveket melengető ünnep, amikor az 1956-os eseményekre, hőseinkre emlékezünk. Szebb és meghatóbb, méltósággal teli ünnepelést el sem tudtam volna képzelni, mint a Magyar Nemzeti Énekkar és a Kolozsvári Magyar Opera zenekarának első közös hangversenyét október 23-án este, amikor a magyar kórusirodalom gyöngyszemeivel és Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus*-ával dobbant egyszerre a közönség szíve. (...)

Az est első felének a cappella-műsorát a szabadság, a lelki vívódás, a küzdelem, a harc, a felelősség és áldozatvállalás, valamint az Istenbe vetett hit gondolata fonta szerves egységbe. A tökéletes művészi megoldásokból kiemelném: Kocsár Miklós – Nagy László *Csodafü-szarnasának* sejtelmesen zsongó, csodálatos hangzásvilágát, egyre fokozódó drámai mélységeit-szépségeit; a Vass Lajos – Paul Verlaine *Nocturne* árnyalt dinamikájú érzelemhullámzásait, lelki nyugodtságában szunynyadó feszültségeit és feloldásait; a diszsonanciáiban is gyönyörű Orbán György – Bornemissza Péter *Szabad-e?* című kórusműben a szaggatott ismétléseket, amelyek a felelősség-vívódás drámáját hangsúlyozzák; Bartók Béla egy nemű karra írt *Bohóngás és Isten veled* című kórusműveiben a női kar meghittséggel

»elsuttogott« panaszát, a színekben szíporokázó hangulati változásokat; Kodály Zoltán *Jézus és a kufárok* mélyen drámai, bonyolult szólamainak, érzelmeinek és hangszíneinek polifóniáját; végül Kodály *Esti dal*ának meghitt hangú, csendes fohászának megható szépségét, amelynek égbe emelkedő harmóniái könnyet csaltak a hallgatók szemébe. (...)

Az ünnepi hangverseny második felében a Magyar Nemzeti Énekkar, a Kolozsvári Magyar Opera zenekarának, a tenorszólót éneklő Patkai Adorjának és Horváth József karmesternek köszönhetően, Kodály Zoltán *Magyar Zsoltár*ának kifejezésbeli gazdagsága és drámai mélysége teljes szépségében csendült fel. A zenekar drámai bevezetőjében a bánatos oboaszóló mint a pusztába kiáltott szó, megelőlegezi az énekkaron uniszónóban és meghitt pianissimo-ban felhangzó koráldallamot: »Mikoron Dávid nagy búsultában / Baráti miatt volna bánatban / Panaszolkodván nagy haragjában / Ilyen könyörgést kezdte ő magában.« Az énekkar előadásában a koráltéma a halk kezdéstől a magasztos könyörgésig, egyre fokozódó drámai erővel többször tér vissza. A zsoltáros könyörgése – »Istenem, uram, kérlek tégedet / Fordítsad reám szent szemeidet / Nagy szükségemben ne hagyj engemet / Mert megemésztí nagy bánat szívemet« – »sírással-rívással« elpanaszolt bánatait, sérelmeit ma is a magunkénak érezzük. (...)

A mű drámai csúcspontjaként, a könyörgő imaszakaszt nagy nyomatékkal ismétli meg a kórus. A zenekari átvezetés a szomorú cselló-, kla-

rinét-, fuvolaszólókkal megszeliődül és a hárfaszóval éteri magasságokba emelkedik, miközben a hegedűszóló (Barabás Sándor) bensőséges-panaszos »imája« a tenor (Pataki Adorján) áhítattal és bensőséges melegséggel énekel, Istenbe vetett hitéről szóló vallomását készíti elő.

A lélek mélyéről csendben felszakadó kartétel egyre fokozódó erővel az »igazak megtartásáráé« és »a szegények felmagasztalásáráé« énekel, magasztal és felemel. A művet lezáró »keserűségében vigasztalásért« szerzett, uniszónóban énekelte korál meghitt szépsége könnyeket csal szemedbe, gyógyítja a lelkedet.

Isten, áldd meg a magyart! – csendült fel az együvé tartozás erejével a közös éneklés a magyar forradalom és szabadságharc emlékét őrző méltóságteljes ünnepi fényben, a hangverseny záróakkorjaként. A mély meghatottság néma pillanatait követően percekig tartó vastaps rengette meg operaházunk nézőterét.” (Kulcsár Gabriella: Psalmus Hungaricus – keserűségben vigasztalásért. In: *Szabadság*, 2019. október 26.)

Írtunk már arról, milyen szoros összefüggés létezik a zeneművészet szeretete és az erre irányuló oktatás között. Kolozsvár abban a különleges helyzetben van, hogy zeneoktatása immár 200 évet ölel fel. A *Szabadság* sajtóközleményéből idézünk az alábbiakban.

„Igazi európai nagyvárosok – Párizs, Prága, Bécs, Graz és Innsbruck – után 1819-ben Kolozsváron is beindul az intézményes zeneoktatás. Ennek a fontos eseménynek a 200. évfordulóját ünneplik idén,

amelynek egyik különleges, kiemelkedő pontja lesz a Kolozsvári Magyar Opera és a Sigismund Toduță Zenei Főgimnázium diákjainak közös előadása.

A Kolozsvárnak írt, a városról és a helyi zeneoktatásról szóló, helyi legendákat, mitikus szereplőket, valós helyszíneket felvonultató vígoperát helyi alkotók hozták létre, Selmeczi György a zenét, Szócs Margit, Egyed Emese és Laczkó Vass Róbert pedig a szövegét írta meg. A produkcióban az opera 150 művésze – ének-, zene- és balettkar –, valamint közel 80 iskolás vesz részt szólistaként, énekesként, vagy kisebb zenekarba rendeződve. *A krónikás* című opera ősbemutatója november 17-én lesz.”

Az opera zeneszerzője tehát Selmeczi György, aki Szép Gyula operai igazgató és Kállay Tünde zeneiskolai igazgató kérésére vállalta el ezt a – mint kifejtette – számára megtisztelő munkát.

„Az egész munka rendkívüli megtiszteltetés volt, hiszen két olyan intézmény kért fel, ahol a fél életemet töltöttem. Bizonyos értelemben egy picit az otthonomnak írtam ezt a kompozíciót” – közölte a sajtótájékoztatón a zeneszerző, majd folytatta: „Alapvetően magát az eseményt kell a műnek ünnepelnie, ezáltal üdvös volt a kolozsvári legendáriumból a város történetének kis alaptopozsait figyelembe venni. De fontos volt, hogy vidám legyen, és az is, hogy a gyerekek teret kapjanak benne.”

A sajtótájékoztatón elhangzott az is, hogy

„az ízig-vérig kolozsvári mű egyetlen külső szereplője a rendező, Szokol Judit budapesti alkotó, viszont ő sem teljesen idegen, hiszen Selmeczi György tanítványa volt. A rendező a sajtótájékoztatón kiemelte, számára mindig inspiráló kortárs operán dolgozni, mert érdekli, a ma emberek hogyan reflektál önmagára és a kora, amelyben él. Kiemelte, fontosak voltak számára a gyerekek, akik részt vesznek az előadásban, hiszen ha jól érzik magukat ebben a folyamatban, opera- és színházkedvelőkké válhatnak.

Az előadás karmestere Horváth József, aki a sajtótájékoztatón kiemelte, ez az első alkalom, hogy ősbemutatót vezényel.” (Sarány Orsolya: Kolozsvári operával ünneplik a 200 éves zeneoktatást In: *Szabadság*, 2019. november 14.)

Selmeczi a *Figyelő*-nek adott interjújában a következőket nyilatkozta:

„A kétszázadik évforduló kihagyhatatlan alkalom az ünneplésre, és én boldog vagyok, hogy a részese lehetek. A *krónikás* című vígopera reményeim szerint a gyerekek számára is érdekes lesz, amelyen esetenként nagyokat lehet kacagni. Ugyanakkor nagyon költői világ, amelyet saját kitűnő meseciklusa alapján Szócs Margit teremtett. Ezt formáltuk librettóvá Egyed Emese irodalomtörténész és Laczkó Róbert színművész segítségével. A László Noémi költő és Tompa Gábor, a kolozsvári színház igazgatója tollából származó vendégszövegek pedig tovább emelték a színvonalát. A történet kiindulópontja az a képtelen helyzet, hogy

Kolozsvár népe nem ismeri a zenét, ének és zene nélkül éli az életét. Ezen hivatott segíteni menekültek egy kis csoportja, akik egy bizonyos Huba testvér vezetésével szöknek meg Déváról a várépítő nagyúr zsarnoksága elől, s a kolozsvári bírót kérik, fogadná be őket a város. A menedéért cserébe énekre, zenére tanítják őket. Az előadást Horváth József vezényli, rendezője pedig Szokol Judit, korábbi tanítványom a Színház- és Filmművészeti Egyetemen.” (*Figyelő*, 2019. november 2.)

Az Auris Művészeti Ügynökség közleménye szerint az opera a

„történelmi időben, Kolozsvárt és környékén játszódik. A meghatározatlan történelmi korban (korokban) játszódó, Kolozsvár és Erdély történetére, legendáriumára támaszkodó cselekmény a fantasy műfajok körébe sorolja a művet. (...)

Az opera zenéje tág stílárú kört ír le. A szerző a játékoság szellemében rendre új motívumokat kínál, melyben a reménybeli közönség ráismerhet korábbi vígoperai élményeinek toposzaira. A mű stílárú végpontjai messze esnek egymástól: az opera, a daljáték, olykor a musical műfaji jellemzői is megjelennek, a bonyolult vokális és hangszeres struktúráktól el egészen a dalműfaj egyszerűbb, közvetlen intonációjáig, sőt, feltűnik az énekbeszéd műfaja is, pusztán ritmuskombinációk kíséretével. Selmeczi György korábbi operáihoz hasonlóan a mű hangzó anyagát ezúttal is a dallamos-harmonikus-tonális-modális hangvétel és egy tágas magyar népzenei háttér

jellemzi. A szerző vendégszövegeket is beépített a librettóba, többek között László Noémi és Tompa Gábor verseit. A kompozíción túl, a mű szokatlanul tág teret nyit gyerekek és felnőtt művészek zenei és színpadi együttműködésének, a jókedvű közös munkának.”

Az opera szereposztása a következő: Dónát pásztor, a krónikás: *Laczkó Vass Róbert*, Fellegvári Kolos, városbíró: *Szilágyi János*, Ilona, jövevény: *Fülöp Tímea*, Huba testvér, szerzetes: *Rétyi Zsombor*, Kőzúzó Kúnó, a dévai nagyúr: *Peti Tamás Ottó*, Kisbíró, Rocker: *Nagy Gellért*, Főmortalóc: *Gergely Elek*, valamint polgárok, vásárosok, katonák, gyerekek, gazdák, mesteremberek.

Karigazgató: *Kulcsár Szabolcs*, a gyermekkar vezetői: *Kállay-Miklós Tünde*, *Balázs Ágnes*, a gyermekzenekar vezetője: *Francisc Muresan*, jelmeztervező: *Ledenják Andrea*, díszlettervező: *Lőrincz Gyula*, koreográfus: *Jakab Melinda*, a díszlet- és jelmeztervező munkatársa: *Tankó Bernadett*, a rendező munkatársa: *Jancsó Hajnal*. Vezényel: Horváth *József*. Rendező: *Szokol Judit*.

A rendkívüli eseménnyel több portál is foglalkozik. Ez azért jelentős, mivel az utóbbi időben mintha lanyhult volna az érdeklődés az előadások iránt.

A *Maszol.ro* portálon olvashatjuk:

„Az alkotás rendkívüli mennyiségű szereplőt mozgat meg, különleges abban is, hogy a címszereplő szövegét maga az énekes-színész, Laczkó Vass Róbert írta. Ő alakítja

Donáth pásztor, aki krónikásként elmeséli a színpadon kibontakozó történetet: valamikor a »történelmi időben« Kolozsvárra – amelynek népe egyáltalán nem ismeri a zenét – menekültek érkeznek Déváról, a vár-építő nagyúr zsarnoksága elől szökve, a kolozsvári bíró pedig azal a feltétellel fogadja be őket, hogy énekre, zenére tanítják a város népét.” (Zsizsmann Erika. In: *Maszol.ro* 2019. november 13.)

És végül az előadás kritikája: (Ennél „aktuálisabb” ez a lapvégi rovatárca már nem is lehetne...)

„Alig csendültek le Selmeczi újabb, már hatodik operájának záróakkordjai a második előadásán, elült a vastaps, mégis lelki-szellemi-esztétikai *en garde*-ban egy egész színházterem. Az aktualitást ez is adja, meg az a bravúr, amellyel Selmeczi György, a Sigismund Toduță Zenelíceum, a Kolozsvári Magyar Opera, Szokol Judit budapesti vendégrendező, a produkcióban részt vevő mintegy százötven-kétszáz hivatásos munkatárs és kb. 80 gyerek/fiatal képes volt egy illúziót megteremteni. Ennek nyomán azt bírta érezni a zenésszínházi kultúra iránt nem teljesen immunis kolozsvári közösség, hogy *összeállt* a város. Valamiféle különleges kohéziót teremtett (nem mellékesen a kétszáz év okán)⁵² a lokális mondákban hívó, zenei fantáziában tobzódó, a szabadságról

52 Az opera megírásának közvetlen oka az, hogy Bécs, Grác, Innsbruck, Párizs és Prága után Kolozsvár a hatodik európai város, amelyben a középfokú zeneoktatásnak intézményesített kerete jött létre 1819-ben.

és a játékról lemondani végzetesen képtelen kollektív alkotóerő. Aktuálissá teszi *A krónikást* az is, hogy a két intézmény, a zeneiskola és az opera egyaránt otthona a szerzőnek: édesapja, dr. Selmeczi János rövid ideig operai karmester volt – sokkal hosszabb ideig viszont a zenei felsőoktatás egyik nagy teljesítője –, édesanyja, Selmeczi Marcella pedig szintén zenetanárnő; fiuk, *A krónikás* szerzője tizenkét éven át maga is diák volt a zeneiskolában, és immár 29. évadát jegyzi az opera művészeti vezetőjeként.

Vígopera a javából a kolozsvári zenére találás képzeletbeli mondája. *Opera buffa* zenéjében és ludikus parádé szöveganyagának összeszerkesztésében. Szőcs Margit meséket írt Selmeczi rendelkezésére. Egyed Emese librettóvá szabta-varrta, László Noémi- és Tompa Gábor-versszövegek csöppentek bele... s amikor nagyjából felsejlett már valami végleges szövegekönyvforma, Selmeczi megrendelte magát a *Krónikást* is mint központi szereplőt: részint lejegyző-rögzítő outsider, részint a történetet a közönségre rábeszélő barátunkat, ő pedig (jelesül Laczkó Vass Róbert) sajátlag írta az operabeli szövegét, mert erre kapott derűs és nagyvonalú kérést a komponistától.

„Nem tudok gyerekoperát írni” – mondja Selmeczi, és ugyan mi okunk volna kételkedni benne, ha egyszer mondja?!, a vígopera válfajában viszont átütő erővel

remekelt. A zenétlenség átkát nyögő egykori Kolozsvár színeit, polgárainak és népség-katonaságának zsidongását fokozatosan kevergeti harmóniává. A humor soha nem hagyja el. Donát pásztor (aki voltaképpen a *Krónikás* maga) önfeledten pikulázik, míg rá nem felel *egy terével magasabb* (!) visszhang. A városban menedéket kérő, a ferences Huba testvér és a tanítónőszerű Ilona vezette tucatnyi dévai árva az éneket és a hangokat ígéri a biztonságért cserébe. A város bírója (a hatalom egyszemélyes megtestesítője), bár marconának akar tűnni, voltaképpen maga a szemenszedett jószágos, és mindvégig diszkrétan groteszk árnyalatokba öltözik. Vidám és szellemes az a tobzó-dó repertoár, amely – az „Én azt mondom: dó, / én azt mondom: ré, / én azt mondom: mi, / de a fá is kell belé” refrénű tömegjelenetből bomlik ki, hangonként más-más ismert éneket idézve. S mit mondjunk a dadogós kisbíró dadogós áriájára? Vagy mit a városi maszkabálon egymás után sorjázó menüettre, legényesre, szász–német népdalra, csárdásra, félütemnyi utalásra a Hány János toborzójából, a boogie-woogie-s, swinges pillanatokra. És körömszakadtáig tréfás könnyedséggel esik szó a pénzről is, a dolgok e mindenkori legkomolyabbjáról. Aki emlékszik Selmeczi *Bizáncá*-ból a kalmárra, Murzafoszra, aki szinte kuplét „csinál” a közönséges és demoralizáló pénzből (»Egy kicsi pénz, két kicsi pénz ide-odacsúszik...«), az szinte

ennek közvetlen folytatásaként nézi-hallgatja *A krónikás*ban a »Hopp ide fillér, hopp ide pengő, hopp ide tallér, dollár« jelenetet. De zeneileg épp ilyen precíz, megmódolt, de könnyed a martalócok félhomályos tüneménye (bár dramaturgiailag ez az a hely, ahol kissé leül a történet), majd újramejelenésük a második rész végén – *csellók: pizzicatto, fagott*: kapatosan groteszk, macskajajos vezérszólam.

A vígopera sommázata: az egyetlen „negatív hős”, a monstruózus Kőzúzó Kúnó időtlenül tovább építheti Déva várát, ha már annyira akarja, de a dévai gyerekek jóvoltából zenéhez jutott kolozsváriak számára – a lányrablás fejében kirótt büntetésként – vagyonából iskolát kell építenie a kincses városban. Nem ember- (pontosabban asszony) élet kell a Nagy Műhöz, hanem léleknevelés.” (Jakabffy Tamás: Az aktuális krónikás In: *Helikon*, 2020. február 6.)

December 11-én *Szép város Kolozsvár* címen zenés gálára kerül sor a Kolozsvári Magyar Opera és a Szolnoki Szigligeti Színház közreműködésével. Az előadás egyben a Duna Televízió szilveszteri műsorának felvétele is. A kolozsváriak részéről közreműködik a magánénekeseken kívül az opera ének-, zene- és tánckara. Vezényel: Kulcsár Szabolcs.

Rendező: Gombár Annamária. A szolnokiak részéről közreműködik a Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus és a Szolnoki Szigligeti Színház kórusa. Karmester: Rácz Márton. Produkciós tanácsadó: dr. Magyar Tivadar. Szer-

kesztő: Balázs Péter, Deme Gábor. Rendező: Balázs Péter – adta hírül a Művészeti Titikárság.

Az év végére operettbemutató lát napvilágot. A régi (de soha meg nem unt) *Denevér* újra látható lesz a Kolozsvári Magyar Opera színpadán.

A magyar opera december 29-én új rendezésben mutatja be ifj. Johann Strauss *A denevér* című nagyoperettjét. A régóta műsoron levő alkotásra ráfért az újítás, a modernebb köntös. Az előadást dupla szereposztásban viszi színre az opera, esetenként vendégművésszel: Eisenstein szerepét Kovácsházi István játssza felváltva Szabó Leventével; Rosalinda, a felesége Egyed Apollónia és Barabás Zsuzsa; Adél, a szobalány Antal Livia és Fülöp-Gergely Tímea; Ida, Adele nővére Pataki Enikő, Kolcsár Katalin és Székely Zsejke; Alfréd, énekes Bardón Tony; Frank, börtönigazgató Balla Sándor és Peti Tamás Ottó; Dr. Falke, a báró barátja Sándor Csaba és Gergely Arnold; Blind, a báró ügyvédje Rétyi Zsombor; Frosch, börtönőr Madarász Lóránt és Ádám János; Orlovsky herceg Heiter Melinda és Duffner Melinda; díszlettervező Ondrashek Péter; jelmeztervező Ledenják Andrea; koreográfus Bodor Johanna. A rendező munkatársa Venczel Péter. Vezényel Jankó Zsolt. Rendező Szabó Máté.

„*A denevér* kvázi magyaros ízekkel fűszerezett partitúrája azt a pezsgést nyújtja, amit a *Kék Duna keringő* alkotójától el is várhatunk, ráadásul Strauss ragyogóan ért a cselekmény bonyolításához és az időzítéshez, és határozott érzelme van a jellemábrázoláshoz is: minden szereplő okkal viselkedik úgy, ahogyan viselkedik

– ami azért a legtöbb operettben ritkán fordul elő. Míg Offenbach operettjei gyakran valóságos személyeket vettek célba, Strauss szatírája általánosabb, de ez nem jelenti azt, hogy kevésbé volna éles. Orlovsky a degenerált arisztokrata felejthetetlen típusa, ráadásul ravasz módon nadrágba bújít mezzoszopránra komponálta Strauss, ami a figurának némi szexuálisan kétértelmű felhangot kölcsönöz. Továbbá Strauss »kulturáltabb« zenei nyelven fogalmazza meg szatíráját, mint francia pályatársa. *A denevér* csakugyan a leginkább operaszerű operett. A zenekar sokkal fontosabb szerepet kap, mint a legtöbb operettben: nem pusztán kísér, hanem jelentős témákat mutat be és jellemeket rajzol meg.” (Művészeti Titkárság)

Online felületén jelentkezik Horváth Erika is:

„Adhatnánk talán más címet is az operettnek: esetleg *Così fan tutti?* – azaz: mindenki így tesz? (igen, nem tévedés, eltértek a Mozart-opera címétől: tutti, és nem tutte, tehát férfira-nőre egyaránt értendő). Személyes válaszom erre a retorikus kérdésre: REMÉLEM, hogy nem.

A nyitány bravúrossága előrevetíti, hogy fergeteges események színterén vagyunk: a történet, amely a következmények megúszásának humoros példája, jól összegabalyított szálakkal nevettetni a közönséget. Kibogozni lehetetlenségnek tűnik. A darab végére mégis minden kismul. Kisimul? Ezt sugallja Johann Strauss muzsikája, a finom hangulatot keltő szalonzene, amely árnyal-

tan, lépésről lépésre végigköveti a könnyed, felszínes érzések, illetve érdekek mentén kibontakozó történetet. Olyan a mű, mint egy csúszós jégpálya, amelyen valamilyen véletlen folytán – a siklások, bukások után – mindenki vidáman talpon marad. Az operett mind stílusában, mind cselekményében: jóízű paródia. Az átlagos polgári erkölcs bemutatása.” (Horváth Erika: *Opera női szemmel – A denevér*, online, 2019. december 22.)

A hagyományos *Újévi Strauss-koncerttel* jelentkezik a Kolozsvári Magyar Opera 2020. január 9-én. Az opera zenekarát Horváth József vezényeli. Koreográfus: Jakab Melinda és Livia Tubbure Gună.

Előadások a Covid-19 árnyékában

■ Említésre méltó a március 28-án tartott *Zenés mesék nemcsak gyermekeknek* összeállítás hanverseny formájában.

A sárga gólya

Zene: Tallér Zsófia

Szöveg: Kínai népmese

Tánc: Bogoi Viorica

Koreográfus: Jakab Melinda

Concertino

Zene: Csengery Dániel

Zongoraszóló: Gombos Gergely

Fatima legendája

Zene: Csengery Dániel

Szöveg: Németh Gábor Dávid

Animáció: Kassay Réka, Buzási

Gyopár

Narrátor: Farkas Lóránd

Rendező: Gombár Annamária

Közreműködik a Kolozsvári Magyar Opera zenekara

Vezényel: Jankó Zsolt

Ezután az opera műsorrendjén a hagyományos repertoár szerepel. Időközben azonban egy koronavírusos pandémia üti fel a fejét, és lassan ellehetetleníti a normális életvitelt. A kijárási tilalom és egyéb megszorítások bevezetése arra kényszeríti az intézményt, hogy márciustól előadásait a virtuális térbe helyezze. Erre nagy az igény, a különböző kulturális programok valamennyire enyhítik a bezártságot. Az opera Facebook-felületén és a YouTube-csatornáján közvetíti rögzített előadásait.

Néhány hónap múlva, a nyár derekán az enyhítések következtében lehetőség nyílik elsősorban koncertek tartására kisebb formációkkal, kevesebb közönséggel, de kizárólag szabad téren. Ezek a terek iskolaudvarok, a kolozsvári Szent Mihály-templom plébániájának udvara, a történelmi múzeum udvara.

A következőkben a Kolozsvári Magyar Opera nyári szabadtéri koncert- és előadás-sorozatát ismertetjük.

Július 23-án: *Bécsi nyár* – Kamarast az Erdélyi Történelmi Múzeum együttműködésével

Előadják: Covacinschi Yolanda, Gebefügi Renáta, Bardon Tony, Laczkó-Vass Róbert, valamint a Brassai Vonósnégyes: Barabás Sándor, Balogh András Zsolt, Botár András, Kostyák Előd. A zongoránál: Horváth Edit és Horváth Zoltán.

Helyszín: Erdélyi Történelmi Múzeum.

Első zenés utazásunk július 23-án, csütörtökön 19 órától (történelmi múzeum) Bécs városába repít minket: *Bécsi nyár* című koncertünk Mozart és Bee-

thoven életművének napos oldaláról szól.

A műsor első felében három Mozart-dal (*An Chloe, Als Luise die Briefe, Das Veilchen*) derűs előjátékként szolgál Beethoven op. 18/3, D-dúr vonósnégyese számára. Ez utóbbi, a neves elődök és kortársak hatásán túl, a nyugodt felszín ellenére, fel-felillantja a későbbi, erőteljes, sorskérdéseket feszegető beethoveni gesztusokat.

Ezt követi két, koloratúrákkal díszített ária – a drámaibb hangvételű *O zittre nicht, mein lieber Sohn* a *Varázsfuvolából* és az *Il mio tesoro in tanto* a *Don Giovanni*-ből. Az estet négy, párba szerkesztett, ilyen formában talán ritkán felhangzó mű zárja. Mozart két (valószínűleg már akkor népszerű, *Varázsfuvolából* származó) témája Beethoven számára is ellenálhatatlannak bizonyult, így született meg utóbbinak két, zongorára és csellóra írt műve, az *Ein Mädchen oder Weibchen* témájára megalkotott 12, illetve a *Bei Männern, welche Liebe fühlen* duettre készült 7 variáció. Mindkét esetben előbb elhangzik az eredeti ária, majd az általa megihletett változatok (Horváth Zoltán, Kostyák Előd).

Július 30-án: *Dalok és levelek* – Schumman dalest az Erdélyi Történelmi Múzeum együttműködésével

Előadják: Barabás Zsuzsa, Pataki Adorján

Klarinét: Lupşa Marius

Zongoránál: Horváth Edit, Horváth Zoltán

Narrátor: Popovici Zsófia, Mányoki László

Rendezte: Szabó Emese

Helyszín: Erdélyi Történelmi Múzeum

Műsoron: *Dichterliebe* op. 48 (1): Pataki Adorján – tenor, Horváth Zoltán – zongora

Frauenliebe und Leben op. 42: Barabás Zsuzsa – szoprán, Horváth Zoltán – zongora

Drei Fantasiestücke: Lupşa Marius – klarinét, Horváth Edit – zongora

Dichterliebe op. 48 (2): Pataki Adorján – tenor, Horváth Zoltán – zongora

Elhangzanak részletek Robert és Clara Schumann levelezéseiből a narrátorok előadásában.

Estünk talán puritánnak tűnő címe ellenére egy érzelemdús és lelki tölteivel néha túlsorduló zene (dalok) és szöveg (levelek) együttes jelenlétébe hívatog.

Robert Schumann életében az 1840-es évet a dalkomponálás terén a zeneszerző pályafutásának legtermékenyebb periódusaként tartjuk számon, melyben a nagyközönség által ismert legnépszerűbb ciklusok láttak napvilágot. Nem véletlen, hogy e periódus a Clarával kötendő és sok viszontagság után végre lehetségesé váló házasságuk és szerelmük kiteljesedése is. Ebből a korszakból választottunk hát két ismert művet: az Adalbert von Chamisso verseire írt *Frauenliebe und Leben*, valamint a Heinrich Heine szövegére megkomponált *Dichterliebe* dalciklusokat. Melléjük viszont, rendhagyó módon olyan szövegeket válogattunk, melyek által az est narrátorai Robert Schumann és Clara Wieck a mai kor emberét talán megszégyenítő apró részleteket és mélységeket átszövő levelezését és gondolatváltásait is élénk tárják.

Így a zene és a szöveg a legintenzívebben megélt emberi kapcsolat, a(z akkor) valamiért folyton halál és természetközelinek megélt szerelem bonyo-

lult útvesztőinek és finom lenyomatainak világába vezet.

Az est műsorába ékelt, 1849-ben klarinéttra és zongorára írt *Három fantáziadarab (Drei Phantasiestücke)* az evi-lágból való elrugaszkodás és a tipikus schumanni mesevilág megjelenítése. (A dalok német szövegeinek fordításai a helyszínen elérhetőek lesznek a közönség számára.) – közli Horváth Zoltán.

Augusztus 2-án: *Opera romantica* – Részletek és áriák nagy olasz romantikus és verista operákból

Előadják: Egyed Apollónia, Barabás Zsuzsa, Fülöp-Gergely Tímea, Balázs Borbála, Köpeczi Sándor, Veress Orsolya, Bardon Tony, Balla Sándor, Szilágyi János, Fodre Attila
Rendezte: Gombár Annamária

Zenei vezető: Nagy Gergő

Helyszín: A Kolozsvári Magyar Opera udvara

Augusztus 6-án: *Tánc a „dobozon” kívül (Dance out of the box)* – Kortárs táncelőadás

Koreográfus: Jakab Melinda

Színpadkép és jelmez: Ledenják Andrea

Fellépnek: Viorica Bogoi, Popa Andreea, Simina Oprean, Andrei Antonia, Alin Rîpă, Kálmán Róbert, Hosu Sergiu

Helyszín: A Kolozsvári Magyar Opera udvara

Friss, lendületes, izgalmas és különleges kortárs táncelőadással várja közönségét a Kolozsvári Magyar Opera balettkara, derül ki a szerkesztőségünk-höz eljuttatott közleményből.

„Mit jelent a mai világban megőrizni az identitásunkat? Mit jelent dobozban élni? Ezekre a kérdésekre keresi

a választ a darab rendező-koreográfusa, akinek elmondása szerint a táncművészt legfőképp a test és lélek összekapcsolódása izgatja a táncban”, olvasható a közleményben. „Az előadás, a tánc, a zene iránti szeretetről, a betartott algoritmusokról, önmagunk kibontakozásáról, az egymásra figyelésről szól. Arról, hogy miként hozhatunk ki a legtöbbet, a legjobbat az adott helyzetből, kreatívan, játékosan, dobozon kívüli állapotban”, vallja Jakab Melinda rendező-koreográfus.

Augusztus 8-9-én: *Operettgála*

Művészeti vezető: Kulcsár Szabolcs
Koncertmester: Ferenczi Endre

Fellépők: Balázs Borbála, Kele Brigitta, Pataki Enikő, Ádám János, Rétyi Zsombor, Szabó Levente

Helyszín: A Kolozsvári Magyar Opera udvara

Augusztus 18-án: *Nyári hangverseny*

A Kolozsvári Magyar Opera vonószekarának hangversenye

Műsoron: Bartók Béla, Szergej Rachmaninov, Ottorino Respighi, Heitor Villa-Lobos, Weiner Leo

Karmester: Horváth József. Hege-dűszóló: Barabás Sándor

Helyszín: A Kolozsvári Református Kollégium udvara

Augusztus 19-én *Operagála*

Előadják: Kele Brigitta, Köpeczi Sándor, Peti Tamás Ottó, Ștefan Pop, Veress Orsolya, Vigh Ibolya, valamint a Kolozsvári Magyar Opera kijelölt zenekara. Vezényel: Jankó Zsolt Műsoron: áriák Bizet, Rossini, Verdi, Puccini, Erkel, Kodály, Kacsóh Pongrác operáiból

Helyszín: Főtér

Augusztus 22-én: *Cell'o'shock – Öt évszázad egy órában*

A Cell'o'shock gordonkakvintett bemutatkozó előadása.

Előadják: Kostyák Előd (szólamvezető), Engi-Csoma Andrea, Pataki Julianna, Jakabffy Kristóf, Dula Rebeka

Helyszín: Erdélyi Történeti Múzeum

Augusztus 25-én: *Operabrass* – A Kolozsvári Magyar Opera rézfúvós együttesének hangversenye

A műsort összeállította és hangszerelte: Horváth József

Műsoron: reneszánsz és barokk táncok, valamint népszerű operarészletek.

Trombitaszóló: Ilie Telpiz, Grigore Ciobanu

Harsonaszóló: Benke Róbert

Vadászkürtök: Deák Miklós, Tompa Sergiu, Kiss-Kalló András, Török Csaba

Tubaszóló: Turák Botond

Vezényel: Horváth József

Helyszín: A Kolozsvári Református Kollégium udvara

Augusztus 29-én: *Amiamo, cantiamo* – Gebe-Fügi Renáta és Bardon Tony dalestje

Zenei vezető: Nagy Gergő

Műsoron: Vincenzo Bellini, Gaetano Donizetti, Gioachino Rossini

Helyszín: A Kolozsvári Református Kollégium udvara

A Kolozsvári Magyar Opera szabadtéri koncert- és előadás-sorozatát indított szeptember 2–10. között, amellyel folytatta nyári előadás-kínálatát.

A Béres László rendezte *Karády zárkája* című zenés monodramájával folytatja szabadtéri koncert- és előadás-sorozatát a Kolozsvári Magyar Opera társulata. A Gyulai Várszínház produkciójára szeptember 2-án este nyolc órá-

tól kerül sor. Előadja: Bartha Boróka; a zongoránál: Horváth Zoltán; díszlet, jelmez: Márton Erika.

Helyszín: A Kolozsvári Magyar Opera udvara.

Az előadást megismételték szeptember 4-én is, a zongoránál ekkor Szép András működött közre.

A monodrámá szerzője Darvasi László, aki kifejtette:

„Nem az életét írtam meg, hanem a Gestapo börtönében eltöltött hónapokból néhány sötét, fájdalmas napot. Azt, amikor kilátástalan minden. Amikor semmi remény nem látszik, hogy majd állhat újra a szabad ég alatt. Na, ez érdekelt engem: ilyen helyzetben, hogy működik a lélek, a jellem. És milyen gyönyörűen játszik Bartha Boróka Béres László rendezésében!”

Szeptember 3-án *A forrás közelében* címmel az opera magánénekeseinek egy csoportja lépett fel Bartók Béla, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő műveinek megszólaltatásával. Előadják: Balázs Borbála, Egyed Apollónia, Kele Brigitta, Sándor Csaba, Veress Orsolya. A zongoránál Horváth Edit és Horváth Zoltán, csellón Kostyák Előd működött közre.

Helyszín: A Kolozsvári Református Kollégium udvara.

Szeptember 5-én a *The Symphonic rock show* hangversenyére került sor az Iskola Alapítvány szervezésében. A hangverseny karmestere Kulcsár Szabolcs, zenei rendező Kondrát Csaba volt.

Helyszín: Főtér

Szeptember 6-án *Café de Paris* címmel francia estnek tapsolhatott a közönség. Előadták: Antal Livia, Egyed Apollónia, Gebe-Fügi Renáta énekművészek, Barabás Sándor hegedűművész, Kostyák Előd csellóművész, a zongoránál Nagy Gergő működött közre. Helyszín: A Kolozsvári Református Kollégium udvara.

Szeptember 10-én Szabadtéri koncert- és előadás-sorozatának utolsó állomásához érkezett a Kolozsvári Magyar Opera. Őszi kamarazene estre került sor, melynek műsorán W. A. Mozart, L. van Beethoven, F. J. Haydn művei szerepeltek. Előadók: Gábos-Szövérdi Enikő, Kozma Andor, Szabó Adorján, Szövérdi Csilla, Török Réka. A koncerten közreműködik az *Intono* vonósnégyes is, amelynek tagjai Csibi Dávid, Jakabffy Edina, Jakabffy Kristóf és Trombitás István. Az est zenei vezetője Gábos-Szövérdi Enikő. Helyszín: Szent Mihály-plébánia udvara.

A nyár vége felé úgy tűnt, a járvány visszavonulóban van. Az opera tehát megkezdte előkészületeit az új évad megnyitására érdekében. Az évadnyitó előadás W. A. Mozart *A varázsfuvola* című opera újbóli színreállítása új rendezésben, új szereplőkkel. A bemutató október 3-án volt, amit még egy előadás követett. Örömünk sajnos korainak bizonyult: a járvány újult erővel járja be a világot, a magyar opera számos művésze kapta el a kórt. Ennek következtében az előadások ismét a virtuális térbe szorulnak. Meddig tart ez a kényszer-szünet, nem tudni, de egy dolog biztos: lezárult egy korszak nemcsak az opera, hanem az emberiség életében is.

Mi azonban befejezzük krónikánkat a bemutatóról írt méltatások tükrében.

A Kolozsvári Magyar Opera újra bemutatja *A varázsfuvolát*, ezúttal rendhagyó módon, ami azt jelenti, hogy „a mesevilágból a mai korba helyezik át a művet. Feltűnik benne egy amerikai elnökjelölt, egy amerikai bunker, valamint a koronavírus-járvány témája is.” A mű újszerűségét adja az is, hogy a Kolozsvárhoz kötődő költő, Szócs Géza és Selmeczi György készített új, szövegű fordítást. Természetes, hogy ilyenkor megszólaljon a rendező is, aki nem más, mint a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgató-rendezője, Tompa Gábor. „Számítlan *Varázsfuvola* előadást láttam már az évek folyamán itthon, illetve külföldön is, és állítom, a legnagyobb kihívással akkor szembesül a rendező, amikor jelenkorba próbálja átültetni a művet. Ugyanis nagyon fontos, hogy megtalálja azokat az analógiákat, amelyek egészen más kontextusban születtek meg. Fel kell fedeznie a fő eszmevonalaknak, szereplőcsoportoknak és antagonistáknak a mai jelentését” – mondta Tompa Gábor.

Elsőként Horváth Erika gondolatait osztjuk meg az olvasóval.

„Operaházunk újra színre viszi ezt a csodát! Mozart otthonos zenei világa, nemes, mesés hangzásai, humora és érzelmekkel dúsított harmóniai életművének piramiscsúcsává emelik a *Varázsfuvolát*. Nem véletlen, hogy utolsó műve ez, ahogy az sem, hogy profetikusan tudta, hogy az operával párhuzamosan íródo *Requiem*t (amelynek befejezését Őfelsége a Halál megakadályozta) önmagának írja. A *Varázsfuvolában*, égből hozott tehetséggel ránk hagyatékozott egy olyan értékes tudást, amelyet

halálával nyomatékosított. Elvégeztetett... Ehhez már nem lehet – és szentségtörés lett volna hozzátennie bármit is. (Hitem szerint ebből kivenni ugyanolyan szentségtörés lenne). (...)

Operaházunkat körbelengi Mozart élő szellemisége: derűsen, tisztán és ítéletmentesen mosolyog, követ, figyel minket, akik részesei lehetünk a *Varázsfuvola* misztériumának! Példátlanul időszerűnek érzem napjainkban, ugyanis a mindannyiunkban élő isteni lényeg szólítja meg bennünk. Átvilágítja a szellemiséget, megmosdatja a lelket. Mindennél aktuálisabb ma az a fajta küzdelemfelmutatás, ami az örök emberi dualitást: a jót és a gonoszt láttatja. Mozart mélységeiben rengeti meg a gonosz birodalmát, győzedelmes hangzásvilágával felhasítva ennek súlyos feketeségét, leleplezve álnokságát. Így juttatja diadalra a tűzpróbákon átégett jót. (...)

Kitartó éberségre való felszólítást is érezni vélek az opera hangjaiban. Tudatosít: olykor a fekete a legfehérebb, és, talán a legjóindulatúbbnak tűnő fehér a legfeketebb. Sarastro és az Éj királynőjének ellentéte titkos figyelmeztetést rejt: a Gonoszt nem lehet és nem szabad ignorálni, sőt, nem is tanácsos. Viszont a megillető tisztelettel a helyén kell kezelni. Ugyanakkor a Jóság hatalmas erejét szükségtelen bizonygatni, hiszen annak szívbeli megnyilatkozása a legmagasabbrendű emberi minőség! Átütő ereje hitteles és megkérdőjelezhetetlen. Emberi sors-küzdelmünk része, hogy időben és térben érzékeljük ennek megnyilvánulásait, éppen ezért hitre,

türelemre, alázatosságra van szükségünk az akadályok/megpróbáltatások méltósággal való leküzdéséhez.

Mozart a bemutató előestéjén komponálta meg a nyitányt. Belefoglalta a teljes remekmű kvintesszenciáját. Pusztá hallgatása által „megtisztul a lélek” (idézet az operából), emelkedik a szellemiség, erővel telítődik a test, hogy végigküzdje magát – a függöny felemelkedése után – egy teljes emberi életúton.” (Horváth Erika: Opera női szemmel 10. – A varázsfuvola, online, 2020. szeptember 27.)

A következő két írás rátekintést nyújt az előadás hátterére.

„Mozart legismertebb operáját, a *Varázsfuvolát* mutatja be szombat este a Kolozsvári Magyar Opera. A rendező Tompa Gábor, aki Sarastro és az Éj királynője harcában a keresztény értékeket, a kulturális hagyományokat manapság fenyegető veszélyek megnyilvánulását látja. Az előadásban megjelenik a koronavírus is, ugyanakkor, ahogy Selmeczi György karmester fogalmazott az opera szerdai sajtótájékoztatóján, Mozart koncepcióját keresték »minden erővel«. Erdős Róbert Tamino szerepében, az előadás egyik különlegessége, hogy a két szereposztás közül az egyik rendkívül fiatal: Taminót a mindössze 24 éves, marosvásárhelyi születésű, Budapesten tanuló Erdős Róbert alakítja, a Paminát játszó Gebe-Fügi Renátának pedig ez a második előadása, amiben énekesként színpadra lép. A fiatal művészgenerációhoz tartozik a Papagenót alakító Sándor Csaba is, bár ő már

öt éve éneklé ezt a szerepet a budapesti operaházban. Selmeczi György felidézte a Kolozsvári Magyar Opera legutóbbi, húsz évvel ezelőtti *Varázsfuvola* előadását, amely rendezői koncepciójában »öreg« volt ugyan, mégis fontos, hiszen akkor kaptak először fontos szerepet a mára már befutott énekesek, mint Kele Brigitta vagy Pataki Adorján. A karmester hozzátette, reméli, hogy az új előadás újabb generációnak szolgálhat impulzusként. Selmeczi György célja az volt, hogy a művön létrejött »lerakódásokat«, egyik-másik »sztár« koncepcióját elvetve visszatérjen a partitúra »szándékaihoz«, ahhoz, amit Mozart leírt. Hasonlót akart Tompa Gábor is, amikor Emanuel Schikaneder librettójának korábbi magyar fordításait elvetve ragaszkodott az eredetihez közelebb álló, új változathoz, amelyet Szöcs Géza költő és Selmeczi György készített el. Az eredeti műben szereplő, közelebről meg nem határozott egyiptomi varázsvilágot viszont a rendező már fontosnak tartotta ma is értelmezhető analógiákkal megtölteni. Gyakran idézik a művel kapcsolatban Liebner János zenetudóst, aki még az 1960-as években fogalmazta meg, hogy »A varázsfuvola tükör: önmagát látja, aki belenézi; és amit csak keres, mindent megtalál benne. Teljes, zárt világkép, az univerzum tükre.« A *Varázsfuvola* meséjét a különböző korokban sokféleképpen értelmezték a konkrét politikai pamflettől a szabadkőművesség eszméjének bemutatásáig. A legnagyobb rendezői kihívás ma is érvényes kérdésekkel, értékekkel árnyalni a szereplők bonyolult viszonyrend-

szerét, ráadásul úgy, hogy a műből számtalan érvényes előadás született már, mondta a keddi sajtótájékoztatón Tompa Gábor.

A rendező elmondása szerint az foglalkoztatta a mű kapcsán, hogy mi történik a kultúrával, a hagyománnyal, a hittel, az emberi kapcsolatokkal, az igazsággal. »Érdekel-e még valakit az igazság ebben a manipulált, agyonmediatizált, digitalizált világban, amikor már jobban hiszünk az okostelefonunknak, mint a szemünknek, és ahol egy ilyen járvány viszonylatában semmit nem látunk már, csak rémisztő, félelemkeltő, manipuláló számadatokat? Mi az értelmiség jövője? Van egy egyáltalán olyan csoport, vagy már csak egyének, akiket még érdekel, akik nem félnek, akik kimondják és megpróbálnak politikailag semlegesek lenni, nem kötelezik el magukat a megosztottságnak, ami a világban van» – vetette fel Tompa. A rendező meglehetősen sötét képet vázol fel a kortárs társadalomról az előadás műsorfüzetében szereplő szövegben is. Eszerint a világ a gazdasági világelítnek kedvez (az ő atombiztos bunkereikből inspirálódtak Carmen-cita Brojboiu díszlettervei), »a párbeszédet ideologikus diskurzus és radikális reakciók váltották fel«, a média manipulál, a kulturális emlékezetet az eltörlés, az emberi identitást a teljes összezavarás és érvénytelenítés fenyegeti, és hónapok óta »vírus-kísérlet« zajlik. A rendező a sajtótájékoztatón leszögezte, nem tagadja a vírus létezését, inkább a járvány kezelésének módját, a megfélemlítést kifogásolja, mint fogalmazott, hogy az emberiség történetében nem volt

még egy ilyen katasztrófa – háború vagy járvány –, ami akkor »sztár« lett volna, mint most a SARS-CoV-2. Hasonló kortárs képek helyettesítik majd a Taminót üldöző kígyót az opera nyitányában. Tompa szerint A *Varázsfuvola* a fiatalok – Tamino, Pamina és Papageno – útkereséséről szól, akik a manipulatív, gyűlöltre ösztönző közegben fel kell fedezték a szerelem, a házasság, a fajfenntartás fontosságát, az olyan keresztény értékeket, mint a megbocsátás, de ugyanakkor a nemiséget is (ennek egyértelmű szimbóluma a fallikus varázsfuvola). Sarastro pedig az a mester, értelmiségi, aki hisz a kultúrára, a hagyományok továbbadásában, és aki beavatásra alkalmas tanítványra talál Taminóban. »Politikailag nem korrekt a Mozart *Varázsfuvolája*, mert van benne férfi és nő, és házasság a végén« – fogalmazott a rendező. Tompa ugyanakkor árnyalt karaktereknek látja az opera szereplőit. Maga Sarastro is ellentmondásos, hiszen a jó cél érdekében fogva tartja az Éj királynőjének lányát, Paminát. »Diktatórikus gesztusai is vannak, amelyek viszont néha szükségszerűnek bizonyulnak« – írja róla a rendező. Fontos még Monostatos megközelítése: a Paminát őrző alantas karakter az eredeti műben mór, a jelenlegi előadásból viszont hiányzik majd ez a faji megkülönböztetés, »nem a bőre, hanem a lelke sötét«. A *Varázsfuvola* lesz a november 13. és 20. között megszervezett 30. Mozart Fesztivál egyetlen offline programpontja, tudtuk meg. A Kolozsvári Magyar Opera egyébként ugyanezzel a művel volt jelen a fesztivál első, 1991-es kiadásán is. Az új

előadás azért is kap kiemelt szerepet a rendezvényen, mert a Paminát alakító Gebefügi Renáta a Román Mozart Társaság énekversenyén első díjat nyert.” (Zsizsmann Erika: A varázsfuvola újra Kolozsváron: a koronavírus is szerepet kap Mozart operájában – a *Maszkol.ro* portálról, 2020. szeptember 29.)

„Korunk nagy kérdéseinek útvesztői, túlmediatizált, profit uralta világunk elé tart tükröt a Kolozsvári Magyar Opera szombaton bemutatandó előadása, amelyet Mozart utolsó szerzeménye, a *Varázsfuvola* alapján visz színre Tompa Gábor. Az előadás, amelynek karmestere Selmeczi György, arra is felhívja a figyelmet: a bizonytalan időkben, a valós értékek válsága közepette mégiscsak van remény az őszinte emberi kapcsolatok megőrzésére

Mi történik manapság a kultúrával, a hittel, a hagyományokkal, az úgynevezett igazságkereséssel – ezeket a kérdéseket teszi fel a Kolozsvári Magyar Opera új előadása, amelyet Mozart utolsó szerzeménye, a *Varázsfuvola* alapján visz színre Tompa Gábor. A szombaton bemutatandó produkció karmestere Selmeczi György, az előadást kettős szereposztással játsszák. A Kolozsvári Állami Magyar Színház vezérigazgató-rendezője a *Varázsfuvolát* beharangozó keddi sajtótájékoztatón azt mondta, korunk nagy kérdéseinek útvesztői, az azokban való útkeresés elé szándékszik tükröt tartani az előadás. Az előadásokat immár beltéren tartják, a kötelező óvintézkedések betartásával. »A kolozsvári zenés színjátszás 230 éve alatt világháborúk, forradalmak, bombá-

zások ellenére mindig megtartották az előadásokat. Az 1944–45-ös évadban az amerikaiak bombázták a várost, német tankok vonultak, de több mint 200 előadást tartottak. »Idén március 8-án mi bezártuk a kapukat, a járvány megakadályozta az opera működését« – mondta Szép Gyula. Hozzátette, a *Varázsfuvola* – amely a Román Mozart Társaság és a Kolozsvári Magyar Opera közös produkciója – arra irányítja rá a figyelmet, hogy a bizonytalan időkben, a valós értékek válsága közepette mégiscsak van remény az őszinte emberi kapcsolatok megőrzésére. A kor, amikor az ember a telefonjának hisz, Mozart utolsó művét, amely Shakespeare *Viharjához*, Dante *Isteni színjátékához*, Goethe *Fausztjához* mérhető, nagy kihívás manapság színpadra állítani. »Egyrészt mert millió változatban vitték már színre, másrészt mert csak úgy valósulhat meg, hogy ha a rendező és a karmester ugyanazt gondolják az alapvető emberi értékekről« – mutatott rá Tompa Gábor. Kifejtette, a *Varázsfuvola* színrevitelével több kérdést is meg kell válaszolni, ami a mai világban fölmerül, és az örök érvényű művet a mai emberhez kell közelíteni. »A Mozart élete óta eltelt 260 évben sok minden megváltozott. A műben a felvilágosodás előfutára, a szabadkőművesség jelenik meg, ennek mai analógiáját kerestük. Akkor a szabadkőművességet a haladó értelmiség képviselte, ma persze már nem jelenti a szabadkőművesség a haladás eszméjét. De a kérdés: mi a felelőssége az értelmiségnek ma, egy olyan korban, amikor a profit lépett a hit helyébe, amikor a

világ agyonmediatizáltta, az ember befolyásolhatóvá vált – hiszen jobban hisz az okostelefonjának, mint annak, amit maga körül tapasztal –. Amikor keveseket érdekel az úgynevezett igazság keresése« – fogalmazott a rendező. Tompa Gábor arra is kitért, a jelenlegi vírushelyzet elé is tükröt tart az előadás: sokan mondták, hogy túl nagy a népesség a Földön, valamit tenni kéne ennek visszaszorítására – ez is megjelenik a színpadképben. »A járványban, amikor félelemkeltő, manipuláló számadatok sorjáznak, felmerül, vannak-e olyanok, akik nem félnek, akik megpróbálnak politikailag semlegesek maradni? A Mozart-mű fiatal hősei eljutnak a szerelem, a zene, a művészet csodájának felismeréséig, ők azok, akik folytatják az igazságkeresés, a hit útját, amely a lélek tisztaságához vezet« – hangoztatta Tompa. Mint fogalmazott, a darab az erotikáról is szól. »Manapság sok diskurzus összezavarja a nemi identitást, ez pedig az önazonosság elvesztéséhez vezet. A *Varázsfuvola* politikailag nem korrekt (nem PC), hiszen férfi és nő szerelméről, házasságáról szól, és azt a kérdést is felteszi: milyen lesz a kultúra, az önazonosságunk jövője« – mondta Tompa Gábor, megjegyezve, amíg Amerikában rendezett, az is megtörtént, hogy olyan táblázatot tettek eléje, amiben 78-féle különböző nemi identitásfajta szerepelt.

»Visszatérnek a remekművek az életemben. Húsz éve úgy rendeztem meg ezt a művet a Kolozsvári Magyar Operában, hogy egy nagy művészgeneráció tagjai – Kele Brigitta, Sándor Árpád, Pataki Adorján – akkor léptek

színre. Most is tehetséges fiatalokkal dolgozunk, számomra ajándék, hogy részévé válhattam a társulat történetének» – jelentette ki Selmeczi. Az előadásban szereplő fiatal művészek közül hárman – Gebe-Fügi Renáta, Erdős Róbert és Sándor Csaba – elmondták, nagy öröm és megtiszteltetés számukra, hogy ilyen nagy szerepeket játszhatnak el a Kolozsvári Magyar Opera színpadán. Az opera szövegét Selmeczi György és Szócs Géza kolozsvári származású költő fordította újra.» (Kiss Judit: Nem „PC” A varázsfuvola Tompa Gábor rendezésében a kolozsvári operában, <https://kronikaonline.ro/kultura/>, 2020. szeptember 29.)

Az előadást megelőző sajtótájékoztatón hallottuk:

„Bizonytalanságból idén bőven kijutott a Kolozsvári Magyar Operának is, most viszont újra játszhatnak közönségüknek beltéren is. Az évadnyitó előadás sajtótájékoztatóját tegnap tartották, amelyen részt vett Szép Gyula, az intézmény igazgatója, Tompa Gábor rendező, Selmeczi György karmester és Silvia Sbârciu, a Román Mozart Társaság elnöke. Szép Gyula kiemelte: nem véletlen az, hogy Mozart *Varázsfuvola* című művével kezdődik az új évad, hiszen a Tompa Gábor által színpadra vitt változat beletalál mai helyzetünkbe és napjaink problémáit feszegeti. Az igazgató azt is hangsúlyozta: az intézmény közel 230 éves történetében még háborúk idején sem történt a jelenlegi, járványhelyzethez fogható leállás, amelynek remélhetőleg vé-

gét jelentheti a *Varázsfuvola* október 3-i bemutatója.

Szép Gyula a sajtótájékoztatón bemutatta az előadás fiatal szereplőgárdájának néhány jelen lévő tagját: Gebe-Fügi Renátát Pamina szerepében, Erdős Róbertet, aki Tamínóként lép színpadra, és Sándor Csabát, aki Papageno bőrébe bújik. Az igazgató elmondta: Mozart *Varázsfuvolájának* Tompa Gábor által rendezett változata a társadalmi értékek és a szabad gondolkodás elnyomásának korában reményt adhat az őszinte emberi kapcsolatok és az igazság megtalálására.

Tompa Gábor elmondása szerint azért jelentett számára kihívást a *Varázsfuvola*, mert számos változatát láthatta már a közönség, valamint az új előadás alkotási folyamatának során elengedhetetlen a rendező és a karmester hasonló értékrendje, ami ebben az esetben adott volt. Kiemelte, hogy kettős célt kellett figyelembe venni: az elkészült produkció egyszerre kell megőrizze az alapmű örök érvényű, időtálló jellegét, és közben foglalkoznia a mai világ kérdéseivel, igazodnia napjaink problémáihoz. Tompa Gábor hangsúlyozta továbbá: Mozart művének elemeit és szereplőit a megfelelő analógiák megkeresésével kell hozzáigazítani a 21. század manipulatív, túlmediatizált és túldigitalizált valóságához.

A rendező elmondta: a színház és az opera nem képes ugyan globális problémák megoldására, de felmutathatja azokat, tükröt tartva az emberek elé. Az előadás így foglalkozik az igazságkereséssel, a kultúra, az identitás és a szabad akarat jövőjével. Mozart utolsó műve rá-

világít arra is, hogy a szerelem maga a csoda, amelyért megéri gyakran labirintusokban bolyongani, a zene és a művészet megtisztító hatása pedig segít mindennapi küzdelmeinkben őrizni értékeinket, az igazságot és a hitet egyaránt. »Zene nélkül kétségbeesetten sötét lenne az életünk« – tette hozzá a rendező.

Az opera igazgatója elmondta, ragaszkodtak a magyar nyelvű előadáshoz, de komoly feladat volt a megfelelő fordítás megtalálása. Miután két, már meglévő fordítás sem nyerte el a rendező tetszését, Selmeczi György felkérte Szócs Géza költőt Mozart művének újrafordítására, így a közönség korszerű, mai szöveget hallhat majd a színpadon. A karmester a próbafolyamatok során szem előtt tartott személyes célját úgy fogalmazta meg: »Mozart koncepcióját keresni minden erőmmel.« Kiemelte ugyanis, hogy egy-egy műre folyamatosan rárakódnak az új rendezési szándékok, ezért volt fontos számára, hogy ezeket lehámozva, tisztán és függetlenül nyúljon az alapműhöz. (Csiki Zsuzsanna: *Varázsfuvolával* indítja új évadát a kolozsvári opera. In: *Szabadság*, 2020. szeptember 30.)

És íme az első kritika.

„Hosszasan ünnepelte a közönség a Kolozsvári Magyar Operában az évad első premierjét, amely a járvány kitörése óta az első beltéri előadás volt a színházteremben. Mozart *Varázsfuvola* című műve Tompa Gábor rendezésében, Selmeczi György vezényletével arra világít rá, bizonytalan időkben, a valós értékek válsága

közepette mégiscsak van remény az őszinte emberi kapcsolatok megőrzésére. Fergeteges, hosszan tartó tapssal jutalmazta a közönség az évad első beltéri előadását és premierjét a Kolozsvári Magyar Operában szombat este. Mozart utolsó nagy szerzeményét, *Varázsfuvolát* Tompa Gábor, a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgató-rendezője állította színpadra, a karmester Selmeczi György. A járványügyi előírásoknak megfelelően félházzal tartották az előadást, de a lehetőségekhez képest a maximális megengedett nézőszámmal: határozottan érződött, hogy a több hónapos kényszerszünet után a közönség nagy lelkesedéssel fogadja, hogy visszatérhetett a színházterembe és végre felgördülhet a függöny. A korunk nagy kérdéseinek útvesztői, túlmediatizált, profit uralta világunk elé tükröt tartó előadás nem szokványos módon kezdődött: a nyitány alatt a világjárvány különféle, sokkoló következményei, valamint az Amerikában zajló Black Lives Matter (a fekete életek számításán) elnevezésű mozgalom, a szobordöntögetés, a kulturális emlékezet kitörlését célzó törekvések villantak fel mozzintásos képsorokon. Mozart operája, amely a veszélybe sodródó szerelmespár mesészerű, lebilincselő története, arra is felhívja a figyelmet – és ez hangsúlyosan megjelenik a kolozsvári előadásban –, hogy a bizonytalan időkben, a valós értékek válsága közepette mégiscsak van remény az őszinte emberi kapcsolatok megőrzésére, hogy a zene felszabadító, gyógyító erejű. Fiatalokat, akik a mai manipulált világ majdnem örületbe kergető,

félelemkeltő médiakötelékeiből eljutnak egy olyan keresztény értékig, mint a házasság, vagy éppenséggel felelősen gondolkodnak az emberiség jövőjéről» – fogalmazott Tompa Gábor. Az előadás karmestere, Selmeczi György nem először vezényli a Kolozsvári Magyar Operában a *Varázsfuvolát*: húsz évvel ezelőtt is ő állt a karmesteri pulpituson. »Próbálom láttatni a szépség, a jóság zenei képét. 2020-ban, járvány idején« – fogalmaz Selmeczi. (Kiss Judit: Vastaps a *Varázsfuvola* premierjén a Kolozsvári Magyar Operában. In: *Krónika*, 2020. október 4.)

Egy másik írás szerint:

„Hosszú szünet után Wolfgang Amadeus Mozart *Varázsfuvolájával* indította évadát a Kolozsvári Magyar Opera. Az október 3-án bemutatott, újszerű színrevitelű produkció a november 13. és 20. között sorra kerülő 30. Mozart Fesztivál egyetlen offline eseménye lesz.

A *Varázsfuvola* Mozart utolsó, kétfelvonásos operája, ugyanakkor talán a legismertebb alkotása. A 229 éves mű meglepő aktualitásról tett bizonyosságot az alkotók, Selmeczi György zeneszerző-karmester és Tompa Gábor rendező megvilágítása által. Ez a nézőpont időszerű kontextusba helyezte és kiemelte Mozart csodálatos zenéjének és Emanuel Schikaneder szövegkönyvének összetettségét és szimbolikáját, új jelentésárnyalatokkal gazdagítva az örök érvényű üzenetet: egymástól elvonatkoztatva igen nehéz a jót és a rosszat helyesen megítélni, de minden helyzetben megtartóerő a sze-

retet, a művészet, a zene és – nem utolsósorban – a humor.

Operái nagy részét olasz nyelvű szövegre írta, ám két művét, a *Szürke-letetés a szerájából* és *A varázsfuvolát* német daljáték ihlette. Az utóbbit ezúttal magyar nyelven, Selmeczi György és Szócs Géza kitűnő fordításában élvezhettük. Határozottan érzékelhető volt a hozzáértő, zenei fül, ugyanis a fordítás szépen illeszkedett Mozart zenéjére, tiszteletben tartva azt, anélkül, hogy zavaró hangszílyok kerültek volna a némettől igen különböző hangzású magyar szövegbe. A beszélt részek helyenként szabadabb, az eredetitől kissé eltérő, ám az aktualitáshoz közelebbi fordításúak – vírus- és genderélcélődés is helyet kap bennük.

Az előadás kényelmetlen kérdéseket is megpendít. Milyen megítélés alá kerülnek ma a szabadgondolkodók? Mekkora a kecsesgetetőnek mutatkozó, de sokszor ártalmas digitális tér és média hatalma? Mi a rossz, mi a jó? Meddig terjed valójában a szabadságunk?

A színpadkép egyáltalán nem tündérmeséhez illő, a jelenkori világ ihlette, szürke, elszigetelt, bunker-szerű, ám e szürke falakra kivetített képsorok – és a bennünk megszülető kérdések, válaszok – színezik az előadást hol tetszetősen, hol pedig kényelmetlenséget teremtve. A nyitány alatt a közelmúlt képkockái peregetek le szemünk előtt, az opera kezdetét jellemző »éjszakávak, bizonytalansággal, félelemmel és káosszal összhangban. A nyitány közepén hirtelen elhallgat a zenekar, majd háromszor három akkord hangzik el lassú tempóban, a három

kopogó ritmus képileg három szabadkőműves-jelképhez kapcsolódva a mű során később többször is megjelenik. A hármas szám fontos szerepet tölt be az operában, hiszen Taminót három hölgy és három gyermek kalauzolja, a szerelmeseknek három próbát kell kiállni, az opera alaphangneme Esz-dúr (előjegyzése három bé).

Számos kreatív rendezői megoldás is megragadhatta a szemfüles néző figyelmét. Az első jelenet kigyója a vírushelyzetben új hatalommal lett felruházva, a főhóst pedig legyőzi félelme. A három udvarhölgy egészségügyi védőruhával és hordággal felfegyverkezve menti meg az ifjút. Tamino egyetlen »fegyvere« a varázsfuvola, a zene tiszta ereje, amelynek segítségével – Orfeuszhoz hasonlóan – szerelme szabadítására igyekszik. Papagenóra a herceg egy kalitkában talál rá – a mű elején a madarász tökéletes láncszerme egy anyagias világnak, olyan világ szolgálatában áll, mint amilyen őt is kiszolgálja. A némaságot, Papageno ideiglenes büntetését egészségügyi maszk jelképezi. Az előítéletre ösztönző, demagóg, csillogó látszatban tetszelgő Éj királynőjét politikai pulpitus mögött láthatjuk. A gyermekek olyan járművel érkeznek a főhősök segítségére, amelyik az elmúlt időszakban reflektorfénybe került Kolozsvár utcáin: rollerrel.

A zenekar hangzása egységes, stílushű, kiforrott volt Selmeczi György finom, pontos vezénylete alatt. A karmester a szöveg társfordítójaként, a mű kitűnő értőjeként és csodálójaként odaadó figyelemmel

követte és kézben tartotta a színpadi eseményeket.

Erdős Róbert üdítő hangszínét, gyönyörű melizmáit öröm volt hallgatni, a közönség az első felvonás Kép-áriáját már tapssal jutalmazta. Tiszta, egymáshoz találó hangszínnel énekelt a barátságról, szabadság- és szerelemvágyról Pamina és Papageno a *Ha férfi szívet szikera éri...* kezdetű kettősben az első felvonásban.

Az első, színpalak mögött felcsendülő kórusrész sajnos alig hallatszott, ám később, amikor a kórus a színpadon énekelt, már minden tisztán hallható volt. A gyermekkar meglepő, átható tisztasága Kálló Krisztián munkáját dicsérte. Gyönyörűen énekelték a legnehezebb gyermekkórusrészt is a második felvonásban, minden hangsúly a helyére került, a szöveg könnyen érthető volt, így az elkeseredett Paminának valódi angyalhangok adhattak új reményt. Pamina mély bánatában énekelt áriája alatt a teremben Gebe-Fügi Renáta őszinte fájdalomtüköröző, szépséges hangja töltötte be a szívet. A fiatal művész zenei és színészi tehetségéről egyaránt tanúságot tett.

Papageno és Papagena jelmeze a szokásostól eltérően nem tarka volt,

hanem inkább a szürke dominálta, ám az elrejtett élénkpiros szín és kettejük játékos alakítása enyhítette a sokszor komolyra forduló történetet. Tamino Paminával és Papagenóval karöltve végül bizonyította kitartását, tisztaszívűségét, erőre és tudásra tett szert az önuralom és a zene tisztító ereje által.

Nehéz ismert művet új szempontból bemutatni, ám az alkotóknak ezúttal sikerült: nem a mesét vitték színpadra, hanem a valóságot mesélték el. Mozart művének üzenete igazán érvényt nyert, emlékeztette a ma emberét, hogy a látszat néha csal, az előítéletektől óvakodni kell, a bosszúvágy súlyát jobb letenni, a barátság, a szerelem, az őszinte hit és a zene megtart bármilyen bizonytalan és félelemteljes helyzetben. (Orbán Csala. In: *Szabadság*. 2020. október 12.)

Végül utolsó hírként: a balett világnapja alkalmából idén a Kolozsvári Magyar Opera *A test ébredése* című kortárs táncelőadás online közvetítésével tiszteleg a társulat balettkara előtt (2020. október 28.)

Itt megáll az élet a Kolozsvári Magyar Operában, az újrakezdés dátuma, sajnos, bizonytalan.

STATISZTIKAI ADATOK

■ Az alábbi táblázatok több szempontból vizsgálják a Kolozsvári Magyar Opera előadásait a feldolgozott időintervallumban, 2003 januárjától a 2020-as évad kezdetéig. Az 1. táblázat az előadások számát jelzi, a műfaji megoszlást véve alapul. Ebben a statisztikában nincsenek benne a vendéglőadások, a kiszállások. A táblázatból azonnal észrevehető a nagyszámú opera-előadás, amely megannyi címet rejt magában. Azt azért megjegyezzük, hogy sok cím egyszer, esetleg kétszer került a plakátra, de mindenképpen növeli az előadott művek számát. Ezt követi az operett viszonylag kevés címmel, azok is zömében a hagyományos operettrepertoár előadásai, java részük felújításban vagy új rendezésben. Egyenlő számban találhatóak a balettelőadások és a hangversenyek. Itt szembeűnő a nagyszámú hangverseny, melynek nagyobb részét töltik ki a gálák. Figyelemre méltóak még a stúdió-előadások, bár nem nagy számban, és mindenképpen jelentős szám a szilveszteri előadásoké, melyek új műfajt jelentenek a magyar opera életében.

1.

Műfaj	Mű	Előadás
1. opera	70	402
2. balett, táncjáték	22	115
3. operett	14	274
4. daljáték	3	52
5. gyermekopera	5	78
6. stúdió	16	34
7. hangverseny	49	115
8. szilveszteri előadás	13	59
9. vegyes műfaj	9	11
Összesen	200	1140

Az előbbi táblázatból kiemeljük a magyar szerzők műveit, melyek az előadások mintegy negyedét teszik ki.

2. Magyar szerzők művei

Műfaj	A. Mű	B. Előadás
1. opera	22	240
2. gyermekopera	5	78
3. daljáték	3	52
4. stúdió	3	5
5. balett	7	28
Összesen	40	403

A 3-as táblázat a magyar szerzők műveit tartalmazza műfaji elosztásban, címek szerint, de tartalmazza az egyes címek számbeli elosztását is. Megjegyezzük azonban, hogy a rockopera és a musical műfaja nincs külön feltüntetve.

3.

Opera, balett	Daljáték	Gyermekopera	Stúdió
1. Bartók Béla: <i>A kékszakállú herceg vára</i> – 10	1. Kacsóh Pongrác: <i>János vitéz</i> – 42	1. Csemiczky Miklós: <i>A brémai muzikusok</i> – 24	1. Demény Attila: <i>Parafarm</i> – 1
2. Bartók Béla: <i>A csodálatos mandarin</i> – 6	2. Kodály Zoltán: <i>Háry János</i> – 6	2. Venczel Péter: <i>Ali baba és a gyertyafaló</i> – 21	2. Demény Attila: <i>Az utolsó meggyemag</i> – 3
3. Bartók Béla: <i>A fából faragott királyfi</i> – 3	3. Farkas Ferenc: <i>Csinom Palkó</i> – 4	3. Venczel Péter: <i>Bübocska</i> – 4	3. Erkel Ferenc: <i>A két pisztoly</i> – 1
4. Erkel Ferenc: <i>Bánk bán</i> – 17		4. Dész László: <i>Valahol Európában</i> – 18	
5. Erkel Ferenc: <i>Bátori Mária</i> – 1		5. Tóth Péter: <i>Árgyélus királyfi</i> – 11	
6. Erkel Ferenc: <i>Brankovics György</i> – 3			
7. Erkel Ferenc: <i>Hunyadi László</i> – 6			
8. Erkel Ferenc: <i>Sarolta</i> – 4			
9. Erkel Ferenc: <i>Dózsa György</i> – 4			
10. Fekete György: <i>Római lán</i> – 2			
11. Gyöngyösi Levente: <i>Gólyakalifa</i> – 3			
12. Hary Béla: <i>Hófehérke</i> – 7			
13. Illés Lajos: <i>Betlehem csillaga</i> – 5			
14. Kodály Zoltán: <i>Székegy fonó</i> – 7			
15. Kőmíves János: <i>A néma kertész</i> – 2			
16. Lajtha László: <i>Lysistrata</i> – 1			
17. Liszt Ferenc: <i>A szerelem kastélya</i> – 2			
18. Orbán György: <i>Bűvölet</i> – 1			
19. Orbán György: <i>Pikkó herceg</i> ¹ – 8			
20. Ruzitska József: <i>Béla futása</i> – 2			

Opera, balett	Daljáték	Gyermekopera	Stúdió
21. Selmeczi György: <i>Bizánc</i> – 5			
22. Selmeczi György: <i>Boldogasszony lovagja</i> – 2			
23. Selmeczi György: <i>Szürén</i> – 3			
24. Szomor György – Pejt- sik Péter – Miklós Tibor: <i>Báthory Erzsébet</i> – 11			
25. Vajda János: <i>Leonce és</i> <i>Léna</i> – 6			
26. Vajda János: <i>Mário és</i> <i>a varázsló</i> – 2			
27. Venczel Péter: <i>Mátyás</i> <i>a vérpadon</i> – 6			
28. Venczel Péter: <i>Kék</i> <i>balett</i> – 3			
29. Venczel Péter: <i>Fantaszti-</i> <i>kus szimfónia</i> – 3			
30. Venczel Péter: <i>Ali baba</i> – 21			
31. Venczel Péter: <i>Báboc-</i> <i>ka</i> – 4			
32. Venczel Péter: <i>A púpos</i> – 2			
33. Veress Sándor: <i>Térszili</i> <i>Katica</i> – 1			
34. Vermesy Péter: <i>Ördögvál-</i> <i>tozás Csíksban</i> – 2			

4. A legtöbbet (10-nél többször) játszott előadások

1. <i>A kékszakállú herceg vára</i>	opera	10
2. <i>Bajazsók</i>	opera	18
3. <i>Bánk bán</i>	opera	17
4. <i>Báthory Erzsébet</i>	musical	11
5. <i>Bobémélet</i>	opera	22
6. <i>Carmen</i>	opera	12
7. <i>Pillangókisasszony</i>	opera	14
8. <i>Rigoletto</i>	opera	26
9. <i>Tosca</i>	opera	14
10. <i>Traviata</i>	opera	21
11. <i>Varázsfuvola</i>	opera	11
12. <i>Asszonybáború</i>	opera, stúdió	13
13. <i>Diótörő</i>	balett	22
14. <i>Giselle</i>	balett	13
15. <i>Hamupipőke</i>	balett	14
16. <i>János vitéz</i>	daljáték	42
17. <i>A brémai muzsikások</i>	gyermekopera	24
18. <i>Ali baba</i>	rockopera	21
19. <i>Árgyelus királyfi</i>	gyermekopera	11
20. <i>Valahol Európában</i>	musical	18

A klasszikus opera-előadások legtöbbet játszott szerzői még mindig Erkel Ferenc, Giuseppe Verdi és Giacomo Puccini. A legnagyobb előadásszámot Kacsoh Pongrác *János vitéze* érte el (42 előadás), a táblázatokból kiolvasható a további sorrend. Ugyenez vonatkozik az operett-, illetve a balettelőadásokra is.

5.

Balett, táncjáték – 115 előadás	Operett – 274 előadás
1. <i>A csodálatos mandarin</i> – 6	1. <i>Bajadér</i> – 19
2. <i>A fából faragott királyfi</i> – 3	2. <i>Bál a Savoyban</i> – 22
3. <i>A püpos</i> – 2	3. <i>Bob herceg</i> – 14
4. <i>A test ébredése</i> – 5	4. <i>Cigányszerelem</i> – 14
5. <i>Connected</i> – 1	5. <i>Cirkuszhercegnő</i> – 11
6. <i>Coppélia</i> – 6	6. <i>Csárdáskirálynő</i> – 50
7. <i>Credo</i> – 3	7. <i>Denevér</i> – 4
8. <i>Diótörő</i> – 22	8. <i>Gül baba</i> – 7
9. <i>Fantaszitikus szimfónia</i> – 3	9. <i>Lili bárónő</i> – 11
10. <i>Giselle</i> – 13	10. <i>Mágnás Miska</i> – 36
11. <i>Hamupipóke</i> – 14	11. <i>Mária főbadnagy</i> – 16
12. <i>Hóféherke</i> – 7	12. <i>Marica grófnő</i> – 37
13. <i>Kék balett</i> – 3	13. <i>Sybill</i> – 6
14. <i>La dolce vita</i> – 3	14. <i>Viktória</i> – 27
15. <i>Légszomj</i> – 6	
16. <i>Lysistrata</i> – 1	
17. <i>Micimackó</i> – 1	
18. <i>Rezgések (Vibration)</i> – 6	
19. <i>Szentivánéji álom</i> – 3	
20. <i>Tavaszi áldozat</i> – 3	
21. <i>Térszíli Katica</i> – 1	
22. <i>Umbrella</i> – 3	

Opera – 387 előadás	
1. <i>A fecske</i> – 3	18. <i>Béla futása</i> – 2
2. <i>A gyermek és a varázsló</i> – 5	19. <i>Betlehem csillaga</i> – 5
3. <i>A haramiák</i> – 3	20. <i>Bizánc</i> – 5
4. <i>A Kékszakállú herceg vára</i> – 10	21. <i>Bobémélet</i> – 22
5. <i>A néma kertész</i> – 2	22. <i>Boldogszöny lovagja</i> – 2
6. <i>A sevillai borbély</i> – 7	23. <i>Brankovics György</i> – 3
7. <i>A szerelem kastélya</i> – 2	24. <i>Bűvölet</i> – koprodukció a Miskolci Bartók Plusz Fesztivállal – 1
8. <i>Szerelmi bájital</i> – 7	25. <i>Carmen</i> – 12
9. <i>A trubadúr</i> – 7	26. <i>Cosi fan tutte</i> – 1
10. <i>Álarcosbál</i> – 7	27. <i>Don Giovanni</i> – 7
11. <i>Asszonyháború</i> – 13	28. <i>Don Pasquale</i> – 4
12. <i>Attila</i> – 3	29. <i>Dózsa György</i> – 4
13. <i>Az álruhás kertészfény</i> – 2	30. <i>Falstaff</i> – 5
14. <i>Bajazszók</i> – 18	31. <i>Figaro házassága</i> – 7
15. <i>Bánk bán</i> – 17	32. <i>Gianni Schicchi</i> – 2
16. <i>Báthory Erzsébet</i> – 11	33. <i>Gólyakalifa</i> – 3
17. <i>Bátori Mária</i> – 1	

34. <i>Hunyadi László</i> – 6 35. <i>István király</i> – 1 36. <i>Lammermoori Lucia</i> – 6 37. <i>Leonce és Léna</i> – 6 38. <i>Luisa Miller</i> – 4 39. <i>Mario és a varázsló</i> – 2 40. <i>Mattia Corvino</i> – 5 41. <i>Mátyás a vérpadon</i> – 6 42. <i>Nabucco</i> – 1 43. <i>Oberon</i> – 3 44. <i>Ory grófia</i> – 2 45. <i>Otello</i> – 2 46. <i>Ördögváltás Csikban</i> – 2 47. <i>Parasztbecsület</i> – 8 48. <i>Pikkó hercegg</i> – 8	49. <i>Pillangókisasszony</i> – 14 50. <i>Pimpinone</i> – 1 51. <i>Rigoletto</i> – 26 52. <i>Római láz</i> – 2 53. <i>Sámson és Delila</i> – 4 54. <i>Sarolta</i> – 4 55. <i>Spanyol óra</i> – 5 56. <i>Székegy fonó</i> – 7 57. <i>Szent Johanna</i> – 3 58. <i>Szírén</i> – 3 59. <i>Tiltott szerelem</i> – 2 60. <i>Tosca</i> – 14 61. <i>Traviata</i> – 21 62. <i>Varázsfuvola</i> 11

Stúdió – 30	Gyermekopera – 78	Daljáték – 52	Vegyes műfaj – 11
1. <i>Ária-est</i> – 1 2. <i>Asszonyháború</i> – 13 3. <i>Az emberi hang</i> – kamaraopera – 1 4. <i>Az utolsó meggyog</i> – 3 5. <i>Dido és Aeneas</i> – 3 6. <i>Pigmalion</i> – 3 7. <i>Bartók-dalest</i> – 1 8. <i>A két pisztoly</i> – 1 9. <i>Ma vie</i> – Előadóest Edith Piaf dalaiból – 1 10. <i>Operaműhely</i> – 1 11. <i>Örkény-est</i> – 1 12. <i>Parafarm</i> – 1 13. <i>Rayok</i> – 1 14. <i>RITTM részívós együttes hangversenye</i> – 1 15. <i>Schumann-est</i> – 1 16. <i>Színigazgató</i> – 1	1. <i>A brémai muzsikusok</i> – 24 2. <i>Ali baba</i> – 21 3. <i>Árgyelus királyfi</i> – 11 4. <i>Bübocska</i> – 4 5. <i>Valahol Európában</i> – 18	1. <i>Csínom Palkó</i> – 4 2. <i>Háry János</i> – 6 3. <i>János vitéz</i> – 42	1. <i>Bánffy Miklós napok</i> 2. <i>Csárdáskirálynők...</i> Előadás Szabó József tiszteletére 3. <i>Janovics Jenő Napok</i> 4. <i>Kálmán-napok</i> 5. <i>Kodály-émléknapok</i> 6. <i>Operamesék</i> – 2 7. <i>Szentek és démonok</i> – 1 8. <i>Szívem szeret</i> – 2 9. <i>Újra együtt...</i> M. Kovács Lenke és meghívottai

Felbontásban közöljük a hangversenyek tematikáját, és ha van, előadásszámát.

6. Hangversenyek – 115

1. *Fidelio* – operahangverseny – 2
2. *Újévi operagála* 2005
3. *In memoriam Kriza* – gálahangverseny – 5
4. *Bartók-hangverseny* (2006)
5. *Operettgála* (2007)
6. *Farsangi kamarazene-est* (2008)
7. *Hangversenysorozat magyar szerzők műveiből* (2008)
8. *Felhívás a keringőre* (2009) – 3
9. *Újévi Strauss-koncert* – 19
10. *Gálahangverseny Simon Gábor búcsúztatására* (2009)
11. *Ünnepi hangverseny a 150 éves EME tiszteletére* (2009)
12. *Händel–Haydn-hangverseny* (2009)
13. *Vermesy-émlékhangverseny* (2009)
14. *In memoriam 1989* (2009)
15. *Daróczi Tamás 30 éves jubileuma* (2010)
16. *Szeibert Istvánt köszöntik* (2010)
17. *Erkel-émlékév* – hangverseny
18. *Liszt-év*: hangverseny
19. *Via Crucis* – hangverseny
20. *Húsvéti gálahangverseny*
21. *Vissi d'arte* – gála Kirkósa Júlia tiszteletére
22. *Va pensiero* – gálaest Petre Sbârcea tiszteletére
23. *Híres operakórusok* – 2
24. *Emlékhangverseny az elhunyt tagok tiszteletére*
25. *Antonin Ciolan-émlék műsor*
26. *Lajtha László-émlékhangverseny*
27. *Péter és a farkas*
28. *Puccini-gála*
29. *Zarzuella-gálaest*
30. *Gála Bánffy Miklós emlékére*
31. *Johann Strauss és barátai*
32. *Opera–operett-gála* (2015)
33. *A koncert és a ráadás* – gála Selmeczi György tiszteletére
34. *Évadzáró operagála* (2016)
35. *Operagála fiatalokkal*
36. *Népek karácsonya* – Karácsonyi koncert – 2
37. *Mesél a bécsi erdő* – Strauss-koncert
38. *Keddi farsangbúcsúztató*
39. *A kék kalap* – operahangverseny
40. *Évadzáró gála* (2017)

41. *Operagála* (225 éves a kolozsvári magyar színhátszás)
42. *Hangverseny Lajtha László emlékére*
43. *Operett-est 2 részben* – az Operettissimo Együtessel közösen
44. *Emlékszel még* – Gála Marton Melinda tiszteletére – 4
45. *In memoriam 1956* – 2
46. *Évadzáró gála* (2018)
47. *Kamaraest kolozsvári zeneszerzők műveiből*
48. *Hangverseny kolozsvári zeneszerzők műveiből*
49. *Elektroszimfonikus hangverseny*

Nagy számban jelentkeznek a szilveszteri előadások, melyek – mint már írtuk – új műfajként jelennek meg.

7. Szilveszteri előadások – 59

1. *Szereti Ön Lehári?* – 4
2. *Cigányprimás és a többiek...* – 3
3. *Hallod-e, Rozsika, te?* – 3
4. *Szilveszter... avagy amit akartok* – 4
5. *Szilveszteri kabaré* (2010) – 3
6. *B.U.É.K. 2012* – 4
7. *New York – Párizs – Kolozsvár* – 7
8. *Kolozsvári Broadway* – 5
9. *Letshow* – 4
10. *Letshow újramegítve* – 5
11. *A Villa Negra titka* – 5
12. *Illúzió a szerelem* – 3
13. *Mi, muzsikás lelkek* – szilveszteri kabaré – 2

Leckeelőadások

- 2006 – *Tosca* – Katona Zs. József
 2009 – *Bánk bán* – Krasznai Gáspár
Hamupipőke – Krasznai Gáspár
Álarcosbál – Krasznai Gáspár
 2010 – *Rigoletto* – Krasznai Gáspár
 2010 – *Sarolta* – Krasznai Gáspár
 2011 – *A varázsfuvola* – Nagy Ibolya
 2012 – *A varázsfuvola* – Krasznai Gáspár
Operacsali – zenepedagógia fiataloknak (magánénekesek, a zongoránál Incze G. Katalin)
 2013 – *Székelly fonó* – Demény Attila
János vitéz – Gombár Annamária

2014 – *Báthory Erzsébet* – Bardócz Sándor
 2015 – *Bizánc* – Selmeczi György
Szerelmi tilalom – Selmeczi György
 2019 – *Jancsi és Juliska* – Gombár Annamária
 2020 – *A kékszakállú herceg vára* – Jankó Zsolt

A bemutatott időintervallumban – mint azt már esetenként jeleztük is – számos kiadvány jelent meg az opera életével kapcsolatban, valamint beszélgetőkönyvek, élet- és pályaképek füzetei, melyek célja megörökíteni valamit az intézmény és kiemelkedő tagjai életéből, munkásságából.

A Korunk – KomPress kiadásában, a *Prospero* sorozatban a következő beszélgetőkönyvek jelentek meg:

Dehel Gábor: *Marton Melinda* – 2008
 Nagy-Hintós Diana: *Hary Béla* – 2008
 Benkő Judit: *Albert Annamária* – 2011
 Laskay Adrienne: *Kovács Attila* – 2012
 Más kiadóknál megjelent beszélgetőkönyvek:
 György Róbert: *Szilágyi Ferenc* – Gloria kiadó, 2010
 Laskay Adrienne: *Szállassy Nagy Erzsébet* – Scientia Kiadó, 2016
 Demény Attila: *Emlékek és szertefoszlott illúziók* – Partium Kiadó, 2016
 Rareș Arcadie Cîmpean: *Vademécum de duett clasic* – Media Musica, 2017
 Nagy Ibolya: *Szeibert István* – Ábel Kiadó, 2018
 Nánó Csaba: *Sors-szimfónia. Életútinterjú Simon Gáborral*. Ábel Kiadó, 2020

Itt szeretnénk megjegyezni, hogy az életinterjú-kötetek kiadása folytatódik, csupán a kiadó változik: a Korunk – KomPress kiadó munkáját ez irányban átveszi az Ábel Kiadó. A következő megjelenő kötet minden valószínűség szerint *László Éváról* szól, Benkő Judit szerkesztésében.

Laskay Adrienne szerkesztésében eddig megjelentek a következő visszaemlékező füzetek *Tisztelet elődeinknek* cím alatt, a Kolozsvári Operabarátok Körének kiadásában: Timkó Edit, Elek Károly, M. Kovács Lenke, Szabó József, Puni Júlia, Trăilă-Imre Mária, Sass László, Kiss Domokos, Lukács Mária, Vargha Piroska. Előkészületben: Szabó György.

Zenetörténeti-operatörténeti ihletettséggű kötetek a Kolozsvári Operabarátok Körének kiadásában:

Simon Gábor – Szép Gyula – Fekete Adél: *A Kolozsvári Magyar Opera 220 év után* – 2012

Benkő Judit – Laskay Adrienne – Fekete Adél: *Előttünk az elődeink (225 éves a kolozsvári hívatásos magyar zenés színháztársaság)* – 2017

Laskay Adrienne: *Számvetés (A kolozsvári magyar muzsikusok 100 éve)* – 2018. Előkészületben a második kötet.

Laskay Adrienne: *Elfelejtett színházi évad (1944–1945)* – 2019

A BEMUTATÓK ADATAI ÉVADONKÉNT IDŐRENDI SORRENDENBEN

2002/2003

SAROLTA. Vígo. 2 felv. Z.: *Erkel Ferenc*. Sz.: Czanyuga József. Zenei dramaturg: Hary Béla. D. és J.: Witlinger Margit. R.: Dehel Gábor. K.: Hary Béla. Ki.: Horváth József. 2002. okt. 29. (Bem.)

VIVÁT! 2003! SZERETI ÖN LEHÁRT? Összeállítás Lehár műveiből. D.: Starmüller Katalin. R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla. B.: Rusu P. Gabriella és Míndruțiu Mihail. 2002. dec. 31.

ELŐADÓEST. Fodor Edina és Laczkó Vass Róbert. Z. és zongora: Incze G. Katalin. 2003. febr. 6. Stúdió

AZ EMBERI HANG. kamarao. 1. felv. Z.: *Francis Poulenc*. Sz.: Jean Cocteau. R.: Gombár Annamária. Zongorán kísér: Bihari Adela. 2003. febr. 11. (Bem.) Stúdió

SCHUMANN-EST. 2003. febr. 15. Stúdió

ÁRIA-EST. 2003. febr. 16. Stúdió

DAL-EST. Z.: *Bartók Béla, Eisikovits Mihály*. Zongorán kísér Orth Enikő. 2003. febr. 18. Stúdió

RITTM rézfúvós együttes hangversenye. 2003. febr. 20.

KRIZA-GÁLA. Operahangverseny. 2003. márc. 6.

JÁNOS VITÉZ. Dlj. 3 felv. Z.: *Kacsóh Pongrác*. Sz.: Petőfi Sándor nyomán Bakonyi Károly. V.: Heltai Jenő. D. –J.: Witlinger Margit. R.: Dehel Gábor. K.: Kulcsár Szabolcs. B.: Valkay Ferenc. 2003. márc. 23. (Új bet.)

PIKKÓ HERCEG. Kamarao. 2. Felv. Z.: *Orbán György*. Sz.: 18. sz.-i libretto. D.: Lőrincz Gyula m. v. R.: Selmeczi György. Sr.: Gombár Annamária. K.: Selmeczi György. Assziszt.: Incze G. Katalin. 2003. ápr. 3. (Orsz. Bem.)

FIDELIO. O. 2 felv. Z.: *Ludwig van Beethoven*. Sz.: J. N. Bouilly nyomán Joseph Sonnleithner és Fridrich Treitschke. F.: Lányi Viktor. K.: Hary Béla. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2003. máj. 6. (hangverseny)

GISELLE. B. 2 felv. Z.: *Adolphe Adam*. Sz.: Théophile Gautier. D-J.: Starmüller Katalin. R.-Kor.: Míndruțiu Mihail. Assziszt.: Uțiu Amalia. K.: Jankó Zsolt. 2003. jún. 5. (Bem.)

2003/2004

LEONCE ÉS LÉNA. O. 3 felv. Z.: *Vajda János*. Sz.: Georg Büchner nyomán Várady Szabolcs. R.: Selmeczi György. D.: Lőrincz Gyula m. v. R.: Selmeczi György. 2003. nov. 6. (Orsz. bem.)

BOB HERCEG. Op. 3. Felv. Z.: *Huszka Jenő*. Sz.: Martos Ferenc és Bakonyi Károly. R.: Gy. Tatár Éva. Sr.: Szabó Emese. D-J.: Witlinger Margit. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Míndruțiu Mihail. 2003. dec. 4. (Bem.)

BETLEHEM CSILLAGA. Rocko. 2 felv. Z.: *Illés Lajos*. Sz.: Utassy József. R.: Vadas László m. v. Sr. és zenei vezető: Venczel Péter. D-J.: Venczel Attila m. v. B.: Falvay Károly m. v. Assziszt.: Jakab Melinda. 2003. dec. 20. (Orsz. bem.)

KRIZA-GÁLA. Operahangverseny. 2004. febr. 19.

PARASZTBECSÜLET. Melodráma 1. felv. Z.: *Pietro Mascagni*. Sz.: G. Verga nyomán Targioni-Tozzetti és G. Menasci. F.: Deák Tamás. D-J.: Kreszánkó Viktória m. v. R.: Katona Zs. József. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2004. ápr. 8. (Új bet.)

BAJAZZÓK. O. 2 felv. Z.-Sz.: *Ruggiero Leoncavallo*. F.: Deák Tamás. R.: Katona Zs. József. D-J.: Kreszánkó Viktória m. v. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2004. ápr. 8. (Új bet.)

DON SANCHE AVAGY A SZERELEM KASTÉLYA. Etűdo. 2 felv. Z.: Liszt Ferenc. Sz.: Théaulon és Rancé. R.-D.: Silló Sándor m. v. J.: Witlinger Margit. K.: Selmezi György. Kor.: Jakab Melinda. 2004. ápr. 22. (orsz. bem.)

REZGÉSEK (VIBRATION). Mozgásszínházi előadás. D.: Irsai László. 2004. Máj. 18. (Jakab Melinda államvizsga-előadása)

LUCIA DE LAMMERMOOR. O. 3 felv. 6 kép. Z.: Gaetano Donizetti. Sz.: Walter Scott nyomán Salvatore Cammarano. F.: Fischer Sándor. D.: Witlinger Margit. J.: Aranyosi György. R.: Gombár Annamária. K.-Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2004. máj. 24. (Gombár Annamária rendező államvizsga-előadása)

DÓZSA GYÖRGY. O. 5 felv. Z.: Erkel Ferenc. Sz.: Szigligeti Ede. R.: Dehel Gábor. D-J.: Venczel Attila. K.: Hary Béla. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Valkay Ferenc. 2004. júl. 20. (Gyula, Tószínpad)

2004/2005

DÓZSA GYÖRGY. O. 5 felv. Z.: Erkel Ferenc. Sz.: Szigligeti Ede. R.: Dehel Gábor. D-J.: Venczel Attila. K.: Hary Béla. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Valkay Ferenc. 2004. szept. 26. (Orsz. bem.)

PILLANGÓKISASSZONY. O. 3 felv. Z.: G. Puccini, Sz.: R.: Vincent Liotta USA., SR. Katona Zs. József és Szabó Emese. D-J: Witlinger Margit. K. Hary Béla. Ki. Kulcsár Szabolcs. 2004. okt. 14. (Bem.)

HARY BÉLA SZERZŐI ESTJE – 2004. okt. 28.

RIGOLETTO. O. 3. felv. Z.: G. Verdi. Sz.: F. M. Piave. R. Selmezi György. D-J. Dobré-Kótyay Judit. K. Selmezi György. Ki. Kulcsár Szabolcs. 2004. nov. 11. (Bem.)

B. KONRÁD ERZSÉBET ELŐADÓESTJE. 2005. jan. 22.

KRIZA-GÁLA. Operahangverseny 2005. febr. 2.

A BRÉMAI MUZSIKUSOK. Meseopera felv. Z: Csemiczky Miklós. Sz.: Varró Dániel. R: Szabó Emese. D: Lőrincz Gyula. J: Bianca Ieremiaș. K. és Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2005. febr. 26. (Bem.)

TOSCA. O. 3 felv. Z.: G. Puccini. Sz.: L. Illica és G. Giacosa R.: Katona Zs. József. Restaurált D-J: Nagy Endre és Starmüller Katalin. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2005. márc. 10. (Felúj.)

LÉGSZOMJ. B. 1 felv. Z.: R. Strauss. R-Kor.: Jakab Melinda, SR.: Sinkó Ferenc. K.: Jankó Zsolt. J.: Pataki Enikő 2005. ápr. 14. (Stúdió-bem.)

GÜL BABA. O. 3 felv. Z.: Huszka Jenő. Sz.: Martos Ferenc. R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla. 2005. máj. 12. (Új bet.)

COPPELIA. B. 3. felv. Z.: Léo Delibes. Sz.: E.T.A. Hoffmann nyomán Charles Nutter és Saint-Leon. R-Kor.: Mihail Míndruțiu. D-J: Starmüller Katalin. K.: Kulcsár Szabolcs. 2005. máj. 21. (Bem.)

MICIMACKÓ. meseb. Z.: Luis de los Cobos Almaréz. R.: Timofte Daniela. D-J: Liliana Moraru, maszk: Laura Dumitrescu és Tudor Mocanu. 2005. máj. 29. (Bem.)

PIMPINONE. Kam.o. Z.: G. Ph. Telemann. Sz.: J. Ph. Praetorius. R.: Széplaki Réka államvizsga-előadása. K.: Incze G. Katalin. 2005. jún. 30. (Kam. Bem.)

2005/2006

AZ ÁLRUHÁS KERTÉSZLÁNY O. 2 felv. Z.: W. A. Mozart. R.: Katona Zs. József. D-J: Szakács Ágnes. K.: Gábor Ferenc. Kor.: Jakab Melinda. 2005. dec. 8. (Orsz. bem.)

ÚJÉVI OPERAGÁLA R.: Selmeczi György. D-J: Witlinger Margit, Starmüller Katalin, Bodó Mária, Bianca Ieremiaș. Szenikus: Tóth Márton. K.: Selmeczi György, Hary Béla, Kesselyák Gergely. 2005. dec. 29.

CIGÁNYPRÍMÁS ÉS A TÖBBIEK... Szilveszteri operakabaré. R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla, Kulcsár Szabolcs. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2005. dec. 31.

KRIZA-GÁLA. Operahangverseny. 2006. febr. 6.

BARTÓK-HANGVERSENY. K.: Selmeczi György 2006. márc. 25.

CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ. Op. 3 felv. Z.: Kálmán Imre. Sz.: Békeffy István – Kellér Dezső. R.: Selmeczi György. D: Venczel Attila. J.: Szakács Ágnes. K.: Incze G. Katalin. 2006. ápr. 13. (Új bem.)

ASSZONYHÁBORÚ. O. egy felv., stúdió. Z.: F. Schubert. Sz.: Castelli nyomán Orbán János Dénes. R.: Szabó Emese. D-J: Dobre Kóthay Judit. K.: Kulcsár Szabolcs 2006. ápr. 27. (Orsz. bem.)

2006/2007

FALSTAFF O. 3 felv. Z.: G. Verdi. Sz. A. Boito. R.: Kincses Elemér. D-J: Labancz Klára. K: Hary Béla. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2006. okt. 12. (Bem.)

BARTÓK BÉLA EMLÉKNAPOK. 2006. nov. 17–19.

A FÁBÓL FARAGOTT KIRÁLYFI. B. 1 felv. R-Kor.: Jakab Melinda. D: Venczel Attila. J.: Szakács Ágnes K.: Selmeczi György. Asszisz.: Jankó Zsolt (Bem.) 2006. nov. 18.

A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA. O. 1 felv. R.-K.: Selmeczi György, assziszt.: Jankó Zsolt. D.: Lőrincz Gyula. J.: Szakács Ágnes (Bem.) 2006. nov. 18.

20 MAGYAR NÉPDAL. 2006. nov. 19.

A CSODÁLATOS MANDARIN. B. 1 felv. M. Tóth Géza számítógépes animációja 2006. nov. 19.

GÁLA AZ 1956-OS FORRADALOM EMLÉKÉRE. K.: Hary Béla. 2006. okt. 20.

DIÓTÖRŐ. B. 2 képben. Z.: P. I. Csajkovszkij. Sz.: E.T.A. Hoffmann nyomán. R-Kor.: Mihail Mîndruţiu. Assziszt. Amalia Mîndruţiu. D-J.: Witlinger Margit. K.: Jankó Zsolt. 2006. dec. 24. (Új bem.)

HALLOD-E, ROZIKA, TE? Szilveszteri műsor R.: Gy. Tatár Éva. K.: Kulcsár Szabolcs. 2006. dec. 31.

KRIZA-GÁLA. Operahangverseny. K: Varga Attila, Frederico Crisanaz, Pop Matei, Kulcsár Szabolcs, Vladimir Lungu, Cristian Sandu. 2007. febr. 8.

RÓMAI LÁZ. O. 1 felv. Z.: Fekete György. Sz.: Edith Wharton nyomán. R.-J.: Szabó Emese. D.: Lőrincz Gyula. K.: Kulcsár Szabolcs. 2007. ápr. 5. (Bem.)

SZIRÉN. O. 1 felv. Z.: Selmeczi György. Sz.: Szócs Géza. R.-J.: Szabó Emese. D.: Lőrincz Gyula. K.: Kulcsár Szabolcs 2007. ápr. 5. (Bem.)

TRAVIATA. O. 3 felv. Z.: G. Verdi. Sz.: R.: Gy. Tatár Éva. D.: Nagy Endre. J.: Witlinger Margit. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs 2007. máj. 17. (Új bem.)

OPERETT-GÁLA. R.: Szabó Emese. K.: Horváth József, Kulcsár Szabolcs. 2007. jún. 28.

2007/2008

AZ UTOLSÓ MEGGYMAG. Kam-o. z.: Demény Attila. Sz.: Örkény István nyomán Lászlóffy Aladár. R.: Demény Attila, Bogdán Zsolt. D.: Venczel Attila. J.: Starmüller Katalin. K.: Incze G. Katalin, Serei Zsolt. 2007. szept. 18. (Ősbem.)

KÁLMÁN-NAPOK. 2007. okt. 18–21.

A CSODÁLATOS MANDARIN. Pantomim. Z.: Bartók Béla. Sz.: Lengyel Menyhért. R-Kor.: Jakab Melinda. Assziszt.: Rusu P. Gabriela. D.: Szántó Szilárd. J.: Bianca Ieremiaş. K.: Jankó Zsolt. 2007. okt. 6. (Új bem.)

KODÁLY EMLÉKNAPOK 2007. nov. 16–18.

BÁL A SAVOYBAN. 3 felv. op. Z.: Ábrahám Pál. Sz.: A. Grünwald, dalsz.: F. Löhner-Beda. R.: Szabó Emese. D.: Venczel Attila. J.: Labancz Klára. K.: Incze G. Katalin, Jankó Zsolt. Kor.: Bobis László. Assziszt. Rusu P. Gabriela. 2007. dec. 15. (Bem.)

FARSANGI KAMARAZENE-EST. 2008. febr. 12.

A GÓLYAKALIFA. O. 2 felv. Z.: Gyöngyösi Levente. Sz.: Babits Mihály nyomán Balla Zsófia. R.: Selmeczi György. R-assziszt: Szabó Emese. K.: Selmeczi György, Horváth József. D.: Lőrincz Gyula. J.: Szakács Ágnes. Báb-maszk: Venczel Attila. Mozgásművész: Kozma Attila. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2008. márc. 6. (Bem.)

HANGVERSENYSOROZAT MAGYAR SZERZŐK MŰVEIBŐL. 2008. márc. 20.

A SEVILLAI BORBÉLY. O. 2 felv. Z.: G. Rossini. Sz.: Baumarchais nyomán C. Sterbini. R.: Demény Attila. Assziszt.: Gombár Annamária. D-J.: Witlinger Margit. K.: Horváth József. 2008. ápr. 3. (Felúj.)

MÁTYÁS A VÉRPADON. Rocko. Z.: Venczel Péter. Sz.: Csép Sándor. R.: Vadas László. Assziszt.: Venczel Péter. D-J.: Venczel Attila, assziszt.: Vancea Elena Veronica. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda, assziszt.: Rusu P. Gabriela. 2008. jún. 5. (Új bem.)

2008/2009

DIDO ÉS AENEAS. kamo. 3 felv. Z.: Purcell. Sz.: Vergilius nyomán Nahum Tate. R.: Szabó Emese. D-J.: Szántó Szilárd és Szabó Emese. K-Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2008. okt. 7. (Bem.)

PYGMALION. balett-o. Z.: G. Ph. Rameau. Sz.: Antoine Houdar de la Motte nyomán Savout. R.: Szabó Emese. D-J.: Szántó Szilárd és Szabó Emese. K-Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2008. okt. (Bem.)

MATTIA CORVINO. O. 3 felv. Z.: Ciro Pinsuti. R.-Dramaturg: Demény Attila. Assziszt.: Gombár Annamária. D.: Demény Attila és Szántó Szilárd. J.: Szakács Ágnes. K.: Rózsa Ferenc. Assziszt.: Varga Attila. Mozgásművész: Bíró Gyöngyi. 2008. okt. 28. (Ősbem.)

FELHÍVÁS A KERINGÓRE – SZILVESZTERI MŰSOR R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Solomon Vasile 2009. jan. 3.

OPERETTHANGVERSENY (Zarzuela-est). K.: Gál József. 2009. jan. 27.

CREDO. B. Z.: Goran Bregović, Godan Project. R-Kor.: Németi Sándor, assziszt.: Jakab Melinda. 2009. febr. 28. (Orsz. bem.)

LA DOLCE VITA. B. Z.: Goran Bregović, Godan Project. R-Kor.: Németi Sándor, assziszt.: Jakab Melinda. 2009. febr. 28. (Orsz. nem.)

HÁRMAN ERDÉLYBEN (Lajtha László, Veress Sándor, Farkas Ferenc). Fesztivál 2009. márc. 22–24.

LYSISTRATA. B. Z.: Lajtha László. K.: Selmeczi György. D-J.: Lőrincz Gyula. Kor.: Kozma Attila. (Orsz. bem.) 2009. jún. 4.

TÉRSZILI KATICA. Táncj. Z.: Veress Sándor. K.: Selmeczi György. D-J.: Lőrincz Gyula. Kor.: Kozma Attila. (Orsz. bem.) 2009. jún. 4.

HAMUPIPÓKE. B. 3 felv. Z.: Sz. Prokofjev. D-J.: Starmüller Katalin. K.: Horváth József (a turnén szalagról ment az előadás). Kor. Áment István nyomán Solomon Vasile. 2009. márc. 29. (Felúj.)

CSÍNOM PALKÓ. Dalj. 3 felv. Z.: Farkas Ferenc. Sz.: Dékány András és Bálint Lajos nyomán Orbán János Dénes. R.: Szabó Emese. K.: Incze G. Katalin és Kulcsár Szabolcs. D-J.: Witlinger Margit, assziszt.: Szántó Szilárd. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Könczei Árpád, assziszt.: Könczei Csongor. 2009. ápr. 23. (Bem.)

GÁLAHANGVERSENY Simon Gábor búcsúztatására. R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla, Petre Sbârcea, Selmeczi György, Incze G. Katalin, Kulcsár Szabolcs. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Solomon Vasile. 2009. jún. 20.

2009/2010

ÁLARCOSBÁL. O. 3 felv. Z.: G. Verdi. Sz.: E. Scribe nyomán Francesco Maria Piave és Antonio Somma. R.: Ascher Tamás. K.: Selmeczi György. D.: Khell Zsolt. J.: Bozóki Mara. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2009. okt. 1. (Bem.)

ÜNNEPI HANGVERSENY a 150 éves EME tiszteletére K.: Kulcsár Szabolcs 2009. nov. 20.

HÄNDEL–HAYDN-HANGVERSENY. K.: Horváth József. 2009. nov. 24.

VERMESY-EMLÉKHANGVERSENY. 2009. dec. 17.

IN MEMORIAM 1989 (Beethoven). K.: Igor Dohovič. Ki.: Kulcsár Szabolcs SZILVESZTER... AVAGY AMIT AKARTOK. Musical-műsor. R.: Gy. Tatár Éva. K.: Hary Béla, Kulcsár Szabolcs. 2009. dec. 30.

DARÓCZI TAMÁS 30 ÉVES JUBILEUMA (Bánk bán előadással). K.: Kulcsár Szabolcs. 2010. febr.18.

BRANKOVICS GYÖRGY. O. 2 részben. Z.: Erkel Ferenc. Sz.: Obernyik Károly nyomán Ormay Ferenc és Odry Lehel. R-K.: Selmeczi György, assziszt.: Gombár Annamária. D.: Venczel Attila. J.: Starmüller Katalin. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Németi Sándor. 2010. márc. 11 (Felúj.)

SZEIBERT ISTVÁNT köszöntik. 2010. jún. 13.

2010/2011

SAROLTA. Vígó. 3 felv. Z.: Erkel Ferenc. Sz.: Czanyuga József. Dramaturg: Demény Attila. R.: Demény Attila. D.: Szántó Szilárd. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2010. szept. 16. (Új bem.)

ALI BABA ÉS VAGY NEGYSZÁZ RABLÓ. Családi musical 2 részben. Z.: Venczel Péter. Sz. És R.: Moravetz Levente assziszt. Venczel Péter, Szabó Emese. K.: Kulcsár Szabolcs. D.: Venczel Attila. J.: Vancea Veronica. Kor.: Dévényi Ildikó, assziszt.: P. Rusu Gabriela 2010. szept. 25. (Bem.)

ERKEL-EMLÉKÉV – HANGVERSENY. K.: Selmeczi György 2010. okt. 7.

ATTILA. O. 3 felv. Z.: G. Verdi. Sz.: Temistocle Solera és Francesco Piave. R.: Silló Sándor. D.: Silló Sándor és Venczel Attila. K.: Selmeczi György. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2010. okt. 28..

A KÉT PISZTOLY. Népszínmű. Z.: Erkel Ferenc. Sz.: Szigligeti Ede. Dramaturg: Solt József. K.: Selmeczi György. 2010. nov. 30. (Bem.)

SZILVESZTERI KABARÉ. Sz.: Szálinger Balázs. R.: Szabó Emese és Salat Lehel. Kor.: Kozma Attila. 2010. dec. 31.

AZ UTOLSÓ MEGGYMAG. Kamo. Z.: Demény Attila. Sz.: Örkény István nyomán Lászlóffy Aladár. R.: Bogdán Zsolt. D.: Venczel Attila. J.: Salat Csaga. 2011. jan.

- RAYOK AVAGY AZ ANTIFORMALISTA MUTATVÁNYOSBÓDÉ.
Kamo. Z.: Sosztakovics. R.: Demény Attila. 2011. jan.
LISZT-ÉV: HANGVERSENY. 2011. ápr. 15.
ÚJRA EGYÜTT... M. KOVÁCS LENKE ÉS MEGHÍVOTTAI. 2011. febr.
22.
VIA CRUCIS. Hangverseny. Zene: Liszt Ferenc. 2011. ápr. 16.
HÚSVÉTI GÁLAHANGVERSENY. K.: Selmeczi György és Kulcsár Szabolcs. 2011. ápr. 25.
LAMMERMOORI LUCIA. O. 3 felv. Z.: G. Donizetti. Sz.: Walter Scott nyomán Salvatore Cammarano. R.: Gombár Annamária. D: Witlinger Margit. J.: Aranyosi György. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2011. máj. 4. (Bem.)
BAJAZZÓK. O. 2 felv. Z.-Sz.: Ruggero Leoncavallo. R.: Szabó Emese. D.: Venczel Attila. J.: Szabó Emese. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2011. máj. 12. (Bem.)
GIANNI SCHICCHI. Vígo. 1 felv. Z.: G. Puccini. Sz.: Gioacchino Forzano. Ford.: Nádasdy Kálmán. R.: Hero Lupescu rendezésének rekonstrukciója Gombár Annamária által. K.: Selmeczi György. D: Witlinger Margit. J.: Kiss Zsuzsa. 2011. jún. 9. (Felúj.)
MARIO ÉS A VARÁZSLÓ. O. 1 felv. Z.: Vajda János. Sz.: Thomas Mann nyomán Bókkon Gábor. R.: Békés András rendezésének rekonstrukciója Gombár Annamária által. K.: Selmeczi György. D: Witlinger Margit és Venczel Attila, J.: Kiss Zsuzsa. 2011. jún. 9. (Felúj.)
VISSI D'ARTE. GÁLA Kírkósa Júlia tiszteletére. R.: Kürthy András. K.: Petre Sbárcea, Horváth József, Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs. 2011. jún. 23.
B.U.É.K. 2012. Szilveszteri előadás. R.: Gombár Annamária. K.: Incze G. Katalin. D: Venczel Attila. Kor.: Jakab Melinda és Adrian Mureşan. 2011. dec. 31.

2011/2012

- GÁLAEST Petre Sbárcea tiszteletére. K.: Horváth József, Jankó Zsolt, Kulcsár Szabolcs, Lubnan Baalbaki, Gabriel Bebeşelea, Adelin Căţinean. 2012. jan. 19.
OPERAMŰHELY Mozart és Verdi műveiből. R.: Kürthy András. 2012. febr.
KÉK BALETT. Z.: Verczel Péter. Kor.: Adrian Mureşan. 2012. febr. 23.
FANTASZTIKUS SZIMFÓNIA. B. Z.: Hector Berlioz. Libr.-Kor.: Adrian Mureşan, assziszt. Cîmpean Rareş. 2012. febr. 23.
UMBRELLA. B. Z.: Claude Bolling, D: Venczel Attila. J.: Zsigmond Adél. Kor.: Jakab Melinda. 2012. ápr. 19.
TAVASZI ÁLDOZAT. B. Z.: Igor Sztravinszkij. K.: Jankó Zsolt. D: Venczel Attila. J.: Zsigmond Adél. R-Kor.: Jakab Melinda. 2012. ápr. 19.
SZERELMI BÁJITAL. O. 2 felv. R.: Kürthy András, Assziszt. Gombár Annamária. K.: Horváth József. D: Székely László. J.: Pilinyi Márta. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Adrian Mureşan. 2012. máj. 10.

2012/2013

BÁTHORY ERZSÉBET. Musical-opera 2 felv. Z.-Sz.: Szomor György – Pejt-sik Péter – Miklós Tibor. R.: Bagó Bertalan, assziszt.: Gombár Annamária, Venczel Péter. D.: Vereckei Rita, assziszt.: Venczel Attila. J.: Kiss Borbála, assziszt.: Kis Zsuzsanna. K.-Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor. Novák Péter, assziszt.: Molnár Éva, Rusu P. Gabriela. 2012. szept. 15. (Orsz. bem.)

HÍRES OPERAKÓRUSOK. K.: Kulcsár Szabolcs 2012. nov. 22.

NEW YORK – PÁRIZS –KOLOZSVÁR. Revükabaré 2 részben. Zenei vezető: Barabás Sándor. R.: Gombár Annamária. D-J.: Venczel Attila. Kor. Jakab Melinda, Rusu P. Gabriela. 2012. dec. 30.

ÚJÉVI STRAUSS-KONCERT. K.: Horváth József. Kor.: Rusu P. Gabriela. 2013. jan. 9.

ANTONIN CIOLAN-EMLÉKMŰSOR. K.: Petre Sbârcea. 2013. jan. 14.

EMLÉKHANGVERSENY AZ ELHUNYT TAGOK TISZTELETÉRE. K.: Kulcsár Szabolcs és Giuseppe Carrannante. 2013. ápr. 11.

VALAHOL EURÓPÁBAN. Z.: Dés László. Sz.: Böhm György – Korcsmáros György – Horváth Péter. Versek: Nemes István. R.: Béres László. K.: Kulcsár Szabolcs. 2013. máj. 16.

BŰVÖLET. O. 2 felv. (Koprodukció a Bartók Plusz Miskolci Operafesztivállal). Z.: Orbán György. R.: Novák Eszter és Selmeczi György. K.: Selmeczi György. D-J.: Zeke Edit. 2013. jún. 15. (Ősbem.)

CSÁRDÁSKIRÁLYNŐK... Előadás Szabó József tiszteletére. 2013. jún. 30.

2013/2014

ORY GRÓFJA. Vigo. 2 felvonásban. Z.: Gioacchino Rossini. Sz.: Eugène Scribe és Charles-Gaspard Delestre-Poirson. R.: Szabó Emese. D.: Lőrincz Gyula. J.: Szabó Emese. K.: Jankó Zsolt. 2013. szept. 22.

SZENT JOHANNA. O. 3 felv. Z.: Giuseppe Verdi. Sz.: Schiller nyomán Temistocle Solera. R.: Zakariás Zalán. Assziszt. Gombár Annamária. D.: Csiki Csaba. J.: Kiss Zsuzsa. K.: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs. Mozgásműv. Jakab Melinda. Játékmester: Kováts Andrea. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2013. dec. 6. (Bem.)

A HARAMIÁK. O. 4 felv. Z.: Giuseppe Verdi. Sz.: Schiller Nyomán Andrea Maffei. R.: Göttinger Pál, assziszt. Magyar Orsolya. D.: Csiki Csaba. J.: Kiss Zsuzsa. K.: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs. Mozgásműv.: Jakab Melinda. Játékmester: Kováts Andrea. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2013. dec. 7. (Bem.)

LUISA MILLER. O. 3 felv. Z.: Giuseppe Verdi. Sz.: Schiller nyomán Salvatore Cammarano. R.: Szőcs Artur. Assziszt. Kováts Andrea. D.: Csiki Csaba. J.: Kiss Zsuzsa. Mozgásműv.: Jakab Melinda. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2013. dec. 8. (Bem.)

LAJTHA LÁSZLÓ-EMLÉKHANGVERSENY. 2013. dec. 17.

KOLOZSVÁRI BROADWAY. (Szilveszteri műsor). R.: Gombár Annamária. Színpadkép: Tóth Márton. J.: Ledenják Andrea. K.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Rusu P. Gabriela és Bordás Attila. 2013. dec. 30.

ÚJÉVI STRAUSS-KONCERT: K.: Horváth József. Kor.: Rusu P. Gabriela. 2014. jan. 9.

A TRUBADÚR. O. 4 felv. 2 részben. Z.: Giuseppe Verdi. Sz.: Salvatore Cammarano. R.: Szabó Jenő. D.: Venczel Attila. J.: Ledenják nAndrea. K.: Horváth József, Kulcsár Szabolcs. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2014. márc. 27. (Bem.)

PÉTER ÉS A FARKAS. Hangverseny. Z.: Szergej Prokofjev. K.: Horváth József. 2014. ápr. 2.

HAMUPIÓKE. B. Z.: Szergej Prokofjev. K.: Horváth József. R-Kor.: Áment István nyomán Cîmpean Rareş Arcadie. D-J.: Starmüller Katalin. 2014. ápr. 9. (Új bet.)

BIZÁNC. (Miskolci Operafesztivál). O. 2 felv. Z.: Selmeczi György. Sz.: Herczeg Ferenc nyomán Kapecz Zsuzsa és Selmeczi György. R.: Zakariás Zalán. D-J.: Zeke Edit. K.: Kesselyák Gergely. (Kolozsváron Jankó Zsolt). Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2014. jún. 14. (Ősbem.). (Kolozsváron 2014. szept. 21.)

2014/2015

FIGARO HÁZASSÁGA. O. 4 felv. 2 részben. Z.: W. A. Mozart. Sz.: Beaumarchais nyomán Lorenzo Da Ponte. R.: Novák Péter. D.: Venczel Attila. J.: Ledenják Andrea. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Bordás Attila. 2014. okt. 8.

PUCCINI GÁLA. K.: Horváth József. 2014. okt. 16.

A MOSOLY ORSZÁGA. Op. 3 felv. (közösen a Budapesti Operettszínházzal). Z.: Lehár Ferenc. Sz.: Ludwig Herzer és Fritz Löhner. R.: Kerényi Miklós Gábor. K.: Maklár László. 2014. okt. 26.

BÁNFFY MIKLÓS NAPOK. 2014. okt. 18–20.

A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA. O. 1 felv. Z.: Bartók Béla. Sz.: Balázs Béla. R.: Szinetár Miklós. D-J.: Bánffy Miklós művének rekonstrukciója Lőrincz Gyula és Szebeni Zsuzsa által. 2014. nov. 18. (Új Bem.)

GÁLA BÁNFFY MIKLÓS EMLÉKÉRE. 2014. nov. 20.

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM. B. Z.: Felix Mendelssohn-Bartholdy. Libr.: Shakespeare nyomán. R-Kor.: Jakab Melinda. D.: Venczel Attila. J.: Ledenják Andrea. K.: Jankó Zsolt. 2014. dec. 16.

LETSHOW – Szilveszteri műsor, zenés-táncos kabaré. R.: Béres László. K.: Kulcsár Szabolcs. 2014. dec. 31.

JOHANN STRAUSS ÉS BARÁTAI – Újévi hangverseny. K.: Horváth József. 2015. jan. 15.

SZERELMI BÁJITAL – (Új szereposztás) 2015. jan. 22.

A BAJADÉR. Op. 3 felv. 2 részben. Z.: Kálmán Imre. Sz.: Moravetz Levente átírt szövege. R.: Gombár Annamária. D.: Polgár Péter. J.: Ledenják Andrea. K.: Incze G. Katalin. Ki. Kulcsár Szabolcs. Kor.: Antal József. 2015. márc. 29.

OPERA-OPERETT GÁLA. K.: Kulcsár Szabolcs és Selmeczi György. 2015. ápr. 16.

HÁRY JÁNOS. Dlj. 3 felv. Z.: Kodály Zoltán. Sz.: Paulini Béla és Harsányi Zsolt. R.: Szabó Emese. D.: Ralph Zeger. J.: Szabó Emese. K.-Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2015. máj. 14.

2015/2016

SZERELMI TILALOM. Vígó. 2 felv. Z.: Richard Wagner. Sz.: Shakespeare nyomán. Libr. ford.: Csákovics Lajos. R.: Szabó Máté. D.: Cziegler Balázs. J.: Tihanyi Ildikó. K.: Selmeczi György. 2015. szept. 24. (Orsz. Bem.)

JANOVICS JENŐ NAPOK 2015. nov. 5–10.

SZÍVEM SZERET. Operettparádé Janovics Jenő emlékére 2 felv. Sz.: Selmeczi György és Demény Péter. R.: Selmeczi György, assziszt.: Hary Judit. D.: Szabó Attila. J.: Ledenják Andrea. K.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2015. nov. 8.

A KONCERT ÉS A RÁADÁS. Gála Selmeczi György tiszteletére. 2015. nov. 26.

ÁRGYÉLUS KIRÁLYFI. Meseopera. Z.: Tóth Péter. Sz.-versek: Várady Szabolcs, Schlanger András, Bognár Róbert. R.: Albu István. D.: Tenkei Tibor. J.: Bocskai Gyopár. Kor.: Jakab Melinda. 2015. dec. 13.

LETSHOW ÚJRAMELEGÍTVE. Kabaré. R.: Béres László. K.: Kulcsár Szabolcs. 2015. dec. 30.

SÁMSON ÉS DELILA. O. 3 felv. Z.: Camille Saint-Saëns. Sz.: Ferdinand Lemaire. F.: Fischer Sándor. R.: Korcsmáros György. D.: Lőrincz Gyula. J.: Amalia Judea. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2016. márc. 17.

CIGÁNYSZERELEM. Op. 2 részben. Z.: Lehár Ferenc. Sz.: A. M. Willner, Robert Bodanzky, átdolgozta: Zoltán Pál. Dalszöveg: Gábor Andor, átdolgozta: G. Dénes György. R.: Bori Tamás. D.: Daróczi Sándor. J.: Velich Rita. K.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Németh Zsuzsanna és Lendvai Zsolt. 2016. jún. 23.

ÉVADZÁRÓ OPERAGÁLA K.: Horváth József, Jankó Zsolt. A gyermekkórus karnagya: Kovács Dalma. 2016. jún. 30.

2016/2017

OPERAGÁLA FIATALOKKAL. 2016. szept. 30.

MÁGNÁS MISKA. Op. 3 felv. Z.: Szirmai Albert. Sz.: Bakonyi Gábor. V.: Gábor Andor. Átdolgozta Békeffy István és Kaszó Elek. R.: Béres László. K.: Kulcsár Szabolcs. 2016. okt. 13.

DON GIOVANNI Op. 2 felv. Z.: W. A. Mozart. Sz.: Lorenzo Da Ponte. R.-K.: Selmeczi György r. assziszt. Venczel Péter. D.: Lőrincz Gyula. J.: Ledenják Andrea. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2016. nov. 17.

NÉPEK KARÁCSONYA. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs, Kovács Dalma. 2016. dec. 24.

A VILLA NEGRA TITKA. Versek: Kolumbán Zoltán. Dramaturg: Gombár Annamária, Csergő Domokos. R.: Gombár Annamária. D.: Venczel Attila. J.: Bocskai Gyopár. Zenei vezető: Csergő Domokos. Kor.: Sinkó Ferenc. 2016. dec. 31.

MESÉL A BÉCSI ERDŐ – Strauss-koncert. K.: Horváth József. Kor.: Jakab Melinda és Rusu P. Gabriela. 2017. jan. 22.

KEDDI FARSANGBÚCSÚZTATÓ – a Tokos zenekar részvételével; elhangzik Kodály Székely fonója is. 2017. febr. 28.

A KÉK KALAP. OPERAHANGVERSENY. Z.: Lajtha László. K.: Selmeczi György. 2017. ápr. 20.

A TEST ÉBREDÉSE. B. 1 felv. Z.: Szergej Rahmaninov és Szergej Prokofjev. R-Kor.: Jakab Melinda, assziszt.: Rareș Arcadie Cîmpean. D.: Tenkei Tibor. J.: Ledenják Andrea, assziszt.: Tankó Bernadett. K.: Jankó Zsolt. 2017. ápr. 27. (Ősbem.)

A CSODÁLATOS MANDARIN. B. 1 felv. Z.: Bartók Béla. Libr.: Lengyel Menyhért. R-Kor.: Jakab Melinda, assziszt. Rusu P. Gabriela. D.: Szántó Szilárd. J.: Bianca Imelda Jeremiaș. K.: Jankó Zsolt. 2017. ápr. 27.

BÉLA FUTÁSA. O. 2 felv. Z.: Ruzitska József. R.: Anger Ferenc. D.-J.: Zöldy Z. Gergely. K.: Selmeczi György. 2017. máj. 11. (Bem.)

PIKKÓ HERCZEG. O. 1 felv. Z.: Orbán György. Sz.: Csudý József. R.: Anger Ferenc. D.-J.: Zöldy Z. Gergely. K.: Selmeczi György. 2017. máj. 11. (Új bem.)

ÉVADZÁRÓ GÁLA. R.: Gombár Annamária. K.: Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs. 2017. jún. 25.

2017/2018

OBERON, A TÜNDÉRKIRÁLY. 2 részben. Z.: Carl Maria von Weber. Sz.: James Robinson Planché, Christoph Martin Wieland Oberon c. verses drámája és Abel Seyler libr. nyomán. Magyar szöveg: Csákovics Lajos, Demény Péter. R.: Selmeczi György, assziszt.: Szabó Jenő. D.: Lőrincz Gyula. J.: Ledenják Andrea, assziszt.: Tankó Bernadett. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2017. szept. 28.

BOLDOGASSZONY LOVAGJA. Vígó. 2 részben. Z.: Selmeczi György. Sz.: Béres Attila. R.: Novák Eszter, assziszt. Kováts Andrea. D.: Ianis Vasilatos. J.: Florina Bellinda Vasilatos. K.: Szabó Sípós Máté. 2017. okt. 12. (Ősbem.)

OPERAGÁLA (225 éves a kolozsvári magyar színjátszás). R.: Gombár Annamária. K.: Jankó Zsolt. 2017. nov. 9.

HANGVERSENY LAJTHA LÁSZLÓ EMLÉKÉRE. 2017. dec. 17.

NÉPEK KARÁCSONYA. K.: Horváth József, K-Ki.: Kulcsár Szabolcs és Káló Krisztián (Gyermekkórus). 2017. dec. 24.

ILLÚZIÓ A SZERELEM – szilveszteri operettgála. R. Gombár Annamária. K.: Kulcsár Szabolcs. 2017. dec. 30.

A RAJNÁTÓL A DUNÁIG – Strauss-koncert. K.: Horváth József. Kor.: Jakab Melinda és Rusu P. Gabriela. 2018. febr. 17.

COPPELIA. B. 2 részben. Z.: Leo Delibes. Sz.: E. T. A. Hoffmann után Charles Nuitter R-Kor.: Rareș Arcadie Cîmpean. K.: Kulcsár Szabolcs. 2018. ápr. 6.

EMLÉKSZEL MÉG... Gála Marton Melinda tiszteletére. R.: Kürthy András. K.: Horváth József, Varga Attila. 2018. ápr. 22.

BÚBOCSKA. Musical 3 felv. Z.: Venczel Péter. Sz.: Orbán János Dénes. R.: Béres László. D: Bíró Nóra. J.: Ledenják Andrea. K.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Jakab Melinda. 2018. máj. 24. (Ősbem.)

OPERETT-EST 2 részben az Operettissimo Egyesülettel közösen. Zenei vezető: Gyenge Zoltán Balázs. Kor.: Jakab Melinda. 2018. jún. 9.

VIKTÓRIA. Op. 2 részben. Z.: Ábrahám Pál. Sz.: Földes Imre. Versek: Harmat Imre. R.: Bori Tamás, assziszt.: Kántor Melinda. D: Venczel Attila. J.: Ledenják Andrea, assziszt.: Tankó Bernadett. K-Ki.: Kulcsár Szabolcs. Kor.: Gulyás Anna, assziszt.: Rusu P. Gabriela, Cîmpean Rareș és Popa Andreea. Fénytervező: Oláh Attila. 2018. jún. 16. (Bem.)

ÉVADZÁRÓ GÁLA. R.: Gombár Annamária. Hangszerelés: Kondrát Csaba és Incze G. Katalin. Kor.: Jakab Melinda. 2018. jún. 30.

2018/2019

OTELLO. O. 4 felv. Z.: Giuseppe Verdi. Sz.: Arrigo Boito. R.: Albu István, assziszt. Szabó Jenő. D: Tenkei Tibor. J.: Bocskai Gyopár. Szobrok: Starmüller Katalin. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Gyermekkar: Kálló Krisztián. Kor.: Jakab Melinda. 2018. nov. 15.

KAMARAEST kolozsvári zeneszerzők műveiből. 2018. okt. 28.

HANGVERSENY kolozsvári zeneszerzők műveiből. 2018. okt. 29.

SPANYOL ÓRA (PÁSZTORÓRA). O. 1 felv. Z.: Maurice Ravel. R.: Tompa Gábor, assziszt.: Venczel Péter. D-J: Carmencita Brojboiu. K.: Selmeczi György. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Mozgásművész: Jakab Melinda. Fényterv: Maier Sándor. Pirotechnika: Lednizky Béla. 2018. dec. 27. (Bem.)

A GYERMEK ÉS A VARÁZSLAT. O. 1 felv. Z.: Maurice Ravel. R.: Tompa Gábor, assziszt. Venczel Péter. D-J: Carmencita Brojboiu. K.: Selmeczi György. Ki.: Kulcsár Szabolcs. Mozgásművész: Jakab Melinda. Fényterv: Maier Sándor. Pirotechnika: Lednizky Béla. 2018. dec. 27. (Orsz. bem.)

A FECSKE (La rondine). O. 3. felv. Z.: Giacomo Puccini. Sz.: Giuseppe Adami írta Alfred Maria Willner és Heinz Reichert műve alapján R.: Anger Ferenc, assziszt.: Jancsó Hajnal. Látványtervező: Zöld Z. Gergely, assziszt.: Venczel Attila. K.: Horváth József, Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2019. ápr. 11. (Orsz. bem.)

A PÚPOS – B. 2 részben Z.: Venczel Péter. Készült Victor Hugo *A párizsi Notre Dame* című regénye alapján. Kor.: Sebastian Vlad – licenzvizsga-előadás. Művészeti koordonátor: Livia Tulbure Gună. D: Venczel Attila. J: Ledenják Andrea. Látvány: Szitai Eszter, Daniela Maier. 2019. máj. 30. (Ősbem.)

ELEKTROSZIMFONIKUS HANGVERSENY két felvonásban. A nemzetközi elektronikus zene átdolgozott gyöngyszemei a 70-es évektől napjainkig. K.: Kulcsár Szabolcs. Koncertmester: Barabás Sándor, Ferenczi Endre Hangszerelés: Kondrát Csaba. DAW integráció: Modi Levente m. v. Hangtechnika: Kovács

László, Szabó István Zsolt m. v. Fénytervezés: Ehrenwerth Péter m. v., Kovács Csaba Videó: Kerekes Zsolt. Zenei rendező: Kondrát Csaba. 2019. jún. 30.

2019/2020

A LOMBARDOK O. 4 felvonásban. Z.: G. Verdi. Sz.: Temistocle Solera Tommaso Grossi eposza nyomán. R.: Némédi Csaba. K.-Ki.: Kulcsár Szabolcs. D.-J.: Gilles Gubelmann 2019. szept. 26. (Orsz. bem.)

DEMÉNY ATTILA SZERZŐI EST 2019. okt. 19.

HANGVERSENY 1956 ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE 2019. okt. 23.

A KRÓNIKÁS Vígo. 2 felv. a Kolozsvári Magyar Opera és a Sigismund Toduță Zenei Főgimnázium diákjainak közös előadása Z.: Selmeczi György. Sz. Szőcs Margit – Egyed Emese – Laczkó V. Róbert. R.: Szokol Judit, munkatárs: Jancsó Hajnal. K.: Horváth József. Ki.: Kulcsár Szabolcs, a gyermekkar vezetői: Kállay-Miklós Tünde, Balázs Ágnes, a gyermekzenekar vezetője: Francisc Mureșan, J.: Ledenják Andrea, D.: Lőrincz Gyula, munkatárs: Tankó Bernadett, Kor.: Jakab Melinda. 2019. nov. 17. (Ősbem.)

SZÉP VÁROS KOLOZSVÁR zenés gála, a Szolnoki Szigligeti Színház és a KMO közös produkciója. R.: Balázs Péter és Gombár Annamária. K.: Rác Márton és Kulcsár Szabolcs. Produkciós tanácsadó: Dr. Magyar Tivadar. Szerk.: Balázs Péter, Deme Gábor. 2019. dec. 11.

A DENEVÉR op. 3 felv. Z.: ifj. J. Strauss. R.: Szabó Máté, munkatársa: Venczel Péter. D.: Ondrashek Péter, J. Ledenják Andrea, Kor.: Bodor Johanna. K.: Jankó Zsolt. Ki.: Kulcsár Szabolcs. 2019. dec. 30. (Új rendezés)

ÚJÉVI HANGVERSENY. K.: Horváth József. Kor.: Jakab Melinda és Livia Tulbure Gună. 2020. jan. 9.

THE SYMPHONIC ROCK SHOW. 2020. márc. 8.

NYÁRI KONCERTEK (2020.) A COVID ÁRNYÉKÁBAN

BÉCSI NYÁR kamaraest. 2020. júl. 23

DALOK ÉS LEVELEK. Schumann-dalest. 2020. júl. 30.

OPERA ROMANTICA ária est. R.: Gombár Annamária, zenei vezető: Nagy Gergő 2020. aug. 2.

TÁNC A „DOBOZON” KÍVÜL. Kortárs táncelőadás. Kor.: Jakab Melinda. Színpadkép és jelmez: Ledenják Andrea. 2020. aug. 6.

OPERETTGÁLA. Művészeti vezető: Kulcsár Szabolcs. 2020. aug. 8–9.

NYÁRI HANGVERSENY. K.: Horváth József, szóló: Barabás Sándor hegedű. 2020. aug. 18.

OPERAGÁLA. K.: Jankó Zsolt. 2020. aug. 19.

CELL’O’SOCK. Gordonkakvintett bemutatókozó előadása: öt évszázad egy órában. 2020. aug. 22.

OPERABRASS. Rézfúvós hangverseny. K.: Horváth József. 2020. aug. 25.

AMIAMO, CANTIAMO. Zenei vezető: Nagy Gergő. Dalest. 2020. aug. 29.

KARÁDY ZÁRKÁJA. Sz.: Darvasi László. R.: Béres László. D.-J.: Márton Erika
A FORRÁS KÖZELÉBEN. Bartók, Kodály, Dohnányi vokális művek. Szept. 3.

THE SYMPHONIC ROCK SHOW. Hangverseny. K.: Kulcsár Szabolcs, zenei rendező: Kondrát Csaba. 2020. szept. 5.

CAFÉ DE PARIS. Francia est. 2020. szept. 6.

ŐSZI KAMARAZENE EST hangverseny. Zenei vezető: Gábos-Szövérdi Enikő. 2020. szept. 10.

A VARÁZSFUVOLA. Op. 2 felv. Z.: W. A. Mozart. Sz.: Emanuel Schikaneder. Ford.: Selmeczi Görgy és Szócs Géza. R.: Tompa Gábor, munkatárs: Venczel Péter. K.: Selmeczi György. Ki.: Kulcsár Szabolcs, gyermekkar: Kálló Krisztián, D.: Carmencita Brojboiu, munkatárs: Bocskai Gyopár. J.: Lucian Broscăţean. Kor.: Jakab Melinda. 2020. okt. 3. (Új rendezés)

VENDÉGEK

A KOLOZSVÁRI MAGYAR OPERÁBAN

Énekművészek

Ábrahám Gellért, Ádám Zsuzsanna, Ambrus Ákos, Balczó Péter, Balogh Örs, Barabás Annamária, Barkóczi Sándor, Bátki Fazekas Zoltán, Bazsinka Zsuzsanna, Bátor Tamás, Benedekffy G. Katalin, Berger Peter, Blaj Florin, Boronkai Rodriguez Dalma, Böröcz László, Burcă Petre, Busa Tamás, Cetali Roxana, Chiorean Marius, Cormoș Viktória, Csereklyei Andrea, Czikora István László, Daróczi Tamás, Derecskai Zsolt, Dolhai Attila, Estefan Florin, Fekete Attila, Fodor Beatrix, Fodre Attila, Galambos Lilla, Gáspár István, Gurban Carmen, Gyenge Zoltán Balázs, György Róbert, György Levente, Haramza László, Haraszti Zsombor, Herczenik Anna, Hodrea Cristian, Horváth István, Ifrim Cosmin, Ionese Oleg, Jekl László, Kálmándi Mihály, Károlyi Katalin, Kátai István, Kendi Lajos, Kiss B. Atilla, Kolonits Klára, Korch Stefan, Kovács István, Kovácsházi István, László Boldizsár, Lemoine Sébastien, Lory Andrea, Massányi Viktor, Mateianu Daniel, Mendosa Hector Lopez, Mahó Andrea, Mester Viktória, Miklósa Erika, Miller Zoltán, Mitilíneou Cléo, Mogoșan Cristian, Montoya Juan, Nagy Zoltán, Nica Constantin, Nyári Zoltán, Orth Éva, Palerdi András, Pasztircsák Polina, Peller Anna, Pop Florin, Pop Marian, Popescu Emanuel, Puja Andrea, Rat Bianca, Amélie, Sagrario Salamanca, Schöck Atala, Seymour Patricia, Simionescu Cristina, Smišć Robert, Starmüller Hilda, Szabó József, Szemenyei János, Szemerédi Károly, Szép Noémi Kriszta, Szerekován János, Szvétek László, Tokody Ilona, Újvári Gergely, Várvári Gabriella, Vátány Zsolt, Wagner Lajos, Wiedemann Bernadett, Wittinger Gertrud

Színészek

Albert Csilla, Balla Szabolcs, Benedek Botond, Bíró József, Bogdán Zsolt, Búzasi András, Dimény Áron, Farkas Loránd, Fodor Réka, Galló Ernő, György László, Herman Ferenc, Kali Andrea, Kántor Melinda, Keresztes Sándor, Laczkó Vass Róbert, Marosán Csaba, Molnár Levente, Salat Lehel, Sebők Klára, Szűcs Ervin, Váta Lóránd, Vindis Andrea, Viola Gábor, Urmánczi Jenő, Zsók Levente

Karmesterek

Bria Giovanni, Carannante Giuseppe, Crisanaz Frederico, Csergő Domokos, Dinyés Dániel, Lucchesi Didier, Dohovič Igor, Fumio Akizaki, Gábor Ferenc, Gál József (Iosep Gal), Kálló Krisztián, Kesselyák Gergely, Kocsár Balázs, Kovács János, Kyosuke Mastushita, Lungu Vladimir, Moldoveanu Nicolae, Montoya Juan, Mossóczy Vilmos, Rózsa Ferenc, Sandu Cristian, Petre Sbârcea, Schulz Christian, Serei Zsolt, Szabó Sipos Máté, Török Géza

Rendezők

Albu István, Anger Ferenc, Ascher Tamás, Bagó Bertalan, Béres László, Bor József, Bori Tamás, Göttinger Pál, Katona Zs. József, Kincses Elemér, Korcsmáros György, Liotta Vincent, Novák Eszter, Ionel Pantea, Silló Sándor, Szabó Jenő, Szabó Máté, Szinetár Miklós, Szócs Artúr, Vadas László, Zakarián Zsolt

Tervezők

Bartha József, Bianca Imelda Ieremiaș, Bíró Nóra, Bocskai Gyopár, Bodor Mária, Bozóki Mara, Brojboiu Carmencita, Csíki Csaba, Cziegler Balázs, Dobre-Kóthay Judit, Gătina Cristian, Irsai László, Judea Amalia, Khell Zsolt, Kiss Zsuzsa, Kreszánko Viktória, Labancz Klára, Ledenják Andrea, Lőrincz Gyula, Pilinyi Márta, Polgár Péter, Salat Csaga, Szabó Attila, Szakács Ágnes, Szántó Szilárd, Székely László, Tankó Bernadett, Tenkei Tibor, Tihanyi Ildikó, Vancea Elena Veronica, Vasílatos Ianis, Vasílatos Florina Bellinda, Witlinger Margit, Zeger Ralph, Zeke Edit, Zöldy Z. Gergely, Zsigmond Adél

Koreográfusok, balettművészek

Antal József, Bóbis László, Bordás Attila, Cristea Laura, Cserta József, Dávid István, Falvai Károly, Haja Dan, Jura Andreea, Kováts Andrea, Kozma Attila, Kozmér Alexandra, Könczei Árpád, Lendvai Zsolt, Munteanu Mircea, Németh Zsuzsanna, Németi Sándor, Novák Péter, Popa Octavian, Șerbănescu Felicia, Sinkó Ferenc, Szegő András

Hangszeres művészek

Balogh Ferenc, Béres Melinda, Câmpean Mircea, Cheju Lucian, Crișu Oana, ifj. Csiky Boldizsár, Diaconescu Mihai, Dumbrăveanu Bogdan, Fassang László, Gavriș Mira, Goiți Daniel, Horia Mihail, Herczku Ágnes, Hergane Ionuț Alexandru, Horváth Edit, Horváth Zoltán, Jakabffy Tamás, Kempf Freddie, Kincses Margit, Kis Radu, Kolcsár Péter, Lászlóffy Réka, Márkos Albert, Mateaș Daniel, Munkácsi Dóra, Păcurar Sorin, Popovici Alexandru, Pöllnitz Boróka, Rohmann Imre, Rónai Ádám, Szép András, Szép Bálint, Türk Erich, Varga István Kiscsipás

Egyéb kategória

Bíró Gyöngyi (mozgásművész), Demény Péter (költő, író), Dubóczky Gergely (dramaturg), Egyed Emese (költő), Felseghi Alexandra (dramaturg), Kákonyi Árpád (zeneszerző), Kovács Dalma (a Kolozsvári Magyar Gyermekkorús vezetője), Lukács Bea (műsorvezető, Duna TV), M. Tóth Géza (homokanimáció), Zsók Lvente (humorista), DJ Modee

Társulatok

Flauto dolce (Majó Zoltán), Tarisznys együttes, Magyar Rádió Énekkara (2012), Jánosi Együttes (2012), Liszt Ferenc Kamarazenekar, Open Stage – Székelylend (2014)

VENDÉGJÁTÉKOK A MAGYAR OPERÁBAN

- Győri Balett, 2007
Transilvania Filharmónia Zenekara és Női kara, 2011
Magyar Rádió Énekkara, 2011
Bukaresti Rádió Énekkara, karvezető: Goia Dan Mihai, 2011
A kolozsvári VIP Gyermekkórus, karvezető: Mariaş Mona Anca, 2011
Thé Trupp Egyetemi Irodalmi Színpad, 2011
Szinetár Dóra és Bereczki Zoltán (Duett-koncert, Budapest), 2012
Miller Zoltán, Mahó Andrea (A zene, az kell, Budapest), 2012
Attitude Táncstúdió, 2012
Győri Balett, 2012
Csíkszeredai Léda Kulturális Egyesület előadása (Magnificat a Kárpátokban),
2012
Jazzybirds együttes, 2013
Budapesti Operettszínház (A mosoly országa), 2014
Katrinetz Táncstúdió (Szentivánéji álom), 2014
Octavian Stroia Balettiskola növendékei, 2014
Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar rendkívüli hangversenye, 2016
Magyar Állami Operaház, Kárpát-Haza operatúra (Hunyadi László, 2017)
A víg özvegy (balettváltozat)

A MAGYAR OPERA VENDÉGFELLÉPÉSEI

- 2003:
– Hangverseny Budapesten a Hősök terén (aug. 20. alkalmából)
– Brassó: *A bajadér*
– Svédországi turné (a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének meghívása)
– Finnországi turné (a svédországi turné folytatása)
- 2004:
– Budapesten, az AURIS társulat meghívására: *Leonce és Léna, Ördögváltozás Csíkban, A néma kertész, Pikkó herceg*
– Centro Culturale Italiano: *Parasztbecsület, Bajaazzók*
- 2005:
– Olaszországban a zenekar
– Németországban az énekkar
– Nagyváradon – Demény Attila kamaraoperáinak előadása
– Svájcban – Nabucco

2006:

– Gyergyószentmiklós, Székelyudvarhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy – turné

– Miskolci Nemzetközi Operafesztivál – Bartók+Verismo – *Székely fonó*

– 40. Nyírbátori Zenei Napok – *A brémai muzsikusok, Rigoletto*

– Budapesten: *A varázsfuvola, Falstaff, A brémai muzsikusok*

2007:

– Kolozsvári Román Operában: *A fából faragott királyfi, A kékszakállú herceg vára*

– Budapesten: *A trubadúr, Lammermoori Lucia* (Ferencvárosi Fesztivál), *Carmen*

– XVI. Nyári Opera és Balettfesztivál, Demény Attila kamaraoperái

– Görögországban: *Hamupipőke* balett

2008:

– Sepsiszentgyörgy: *Asszonyháború*

– Marosvásárhely, Nagyvárad: *Mattia Corvino*

– Székelyudvarhely: *Parasztbecsület* koncert formában – a Kolozsvári Magyar Opera, a Kolozsvári Nemzeti Román Opera és a Székelyudvarhelyi Filharmónia közös produkciója

– Johann Strauss Nemzetközi Fesztivál – az opera balett- és zenekara vett részt

2009:

– Izraeli turné

– Nagyvárad: *Mátyás a vérpadon*

– Marosvásárhely: *Marica grófnő*

2010:

– Budapest: *Álarcosbál*

– Miskolci Fesztivál: *Sarolta*

– Budapesti Tavaszi Fesztivál: *Brankovics György*

– Szatmár: Incze G. Katalin vezényelte a *Csárdáskirálynő* előadását

– Sepsiszentgyörgy: *A nagy utazás* – szilveszteri előadás

– Budapest: *Két pisztoly*

2011:

– Szarajevó: a Szarajevói Tél Fesztiválon fellép a magyar opera néhány énekes.

– Szegedi Szabadtéri Játékok: *Gianni Schicchi, Mario és a varázsló*

– Kolozsvár: Klausen kávézó, Spritz café – operetttrészetek – új kezdeményezés

2012:

– Krajovai Operafesztivál: *A kékszakállú herceg vára*

– Marosvásárhely: *Álarcosbál*

– Nemzeti Operák Fesztiválja: *Szerelmi bájital*

– Budapesti Nyári Fesztivál, Margitszigeti Szabadtéri Színpad: *Báthory Erzsébet*

2013:

- Bartók Plusz Operafesztivál, Miskolc: Orbán György: *Bűvölet*
- A Gyulai Várszínház megalakulásának 50. évfordulóján: *Hunyadi László*
- Bogdan Ota és a Nordic Sonata Zenekar *United* előadásában vett részt a zenekar és a balettkar, vezényelt Kulcsár Szabolcs
- Budapest: Verdi-trilógia
- Budapest: *A cirkuszhercegnő*

2014:

- Budapest, Armel Opera fesztivál: *Figaro házassága*

2015:

Budapest, *Luisa Miller*

- Miskolci operafesztivál: *A kékszakállú herceg vára*
- Miskolci operafesztivál: *Bizánc*
- Primavera'15 Fesztivál: *Bizánc*
- Il Triennale, Milánó

2016:

- Budapest, Primavera 16: *Sámson és Delila*

2017:

- Budapest: *Szerelmi tilalom*
- Budapest, MagyarFeszt: *A kék kalap*
- Budapest, Művészetek Palotája – *Puritánok* –, meghívott az énekkar
- Budapest: *Otello*

2018:

- Budapest: *Oberon*
- Budapest: *Rigoletto*
- Nagyvárad: *Boldogasszony lovagja*
- Gyulai Várszínház: *Bübockska*

2019:

- Budapest: *A fecske*
- Csíkszereda: *Traviata*
- *Bánk bán*
- Ali baba

DÍJAK, KITÜNTETÉSEK A MAGYAR OPERA 70 ÉVES FENNÁLLÁSA ALATT

Érdemes művészek

ANDRÁSI MÁRTON rendező, *állami díjas*

LUKÁCS MÁRIA balett-táncosnő, kult. érdem. III. oszt. is

OTTROK FERENC magánénekes

RÓNAI ANTAL karmester

SALLAY MARGIT magánénekes

SASS LÁSZLÓ magánénekes

SZINBERGER SÁNDOR rendező, *Trevi-díjas is*

TRENKA ÉVA magánénekes

WILKOVITS KATÓ magánénekes

A Kolozsvári Magyar Opera örökös tagjai

Tiszteletbeli cím, melyet diplomával honorál az intézmény

ALBERT ANNAMÁRIA magánénekes, 1992

LÁSZLÓ ÉVA magánénekes, 1992

RÓNAI ANTAL karmester, 1992

HARY BÉLA karmester, 1998

MÁTYÁS JENŐ magánénekes, 1998

SZILÁGYI FERENC magánénekes, 1998

SELMECZI GYÖRGY zeneszerző, karmester, rendező, 2015

SIMON GÁBOR igazgató, 2016

SZABÓ JÓZSEF balett-táncos, operettművész, 2016

SZEIBERT ISTVÁN magánénekes, 2017

Ruzitska József-díj

A díj egy diplomával és honoráriummal jár kiváló művészi eredményekért.

DEMÉNY ATTILA rendező, 1992

HARY BÉLA karmester, 1994

WITLINGER MARGIT díszlet- és jelmeztervező, 1995

MOLNÁR JÁNOS magánénekes, 1996

BANCISOV KÁROLY magánénekes, 1998

LASKAY ADRIENNE karigazgató, 2000

KÜRTHY ANDRÁS rendező, 2001

Kriza Ágnes-emlékdíj

Évente egy kiemelkedő teljesítményt nyújtó magánénekes kapja, aki még nem töltötte be 36. életévét

KISS B. ATILLA, 1998

CARMEN GURBAN, 1999
HARY JUDIT, 2000
MOLNÁR MÁRIA, 2001
A KÖZÖNSÉG, 2003
MAGYAR OPERA ZENEKARA, 2004
PATAKI ADORJÁN, 2005
SÁNDOR ÁRPÁD, 2005
SZILÁGYI JÁNOS, 2006
KELE BRIGITTA, 2007
Ezután a díj már nem került kiosztásra.

Lya Hubic-trófea

LASKAY ADRIENNE karmester, karigazgató, 2005
INCZE G. KATALIN korrepetitor, karmester, 2009
GABRIELA P. RUSU balerina, 2009
DARÓCZI TAMÁS magánénekes, 2009
NAGY IBOLYA korrepetitor, 2011
KULCSÁR SZABOLCS karmester, karigazgató, 2011
SÁNDOR ÁRPÁD magánénekes, 2011
KOSTYÁK ELŐD csellóművész, zenekari tag, 2011
JAKAB MELINDA balerina, koreográfus, 2012
PATAKI ADORJÁN tenor, 2013
COVACINSCHI YOLANDA magánénekes, 2014
ALBERT ANNAMÁRIA nyugalmazott magánénekes, 2015

Énekversenyek díjazottjai

KISS B. ATILLA – Traian Grozăvescu verseny I. díj, Liszt Ferenc díj, Kosuth-díj
COVACINSCHI YOLANDA – a legfiatalabb szopránnak – Hariclea Darclée Nemzetközi énekverseny, 2005
Martha Joja-díj – Ionel Perlea énekverseny, 2008
elismerés – Kolozsvári Operabál – a Verdi bicentenáriumon való szereplésért, 2014
EGYED APOLLÓNIA – Communitas Alapítvány Alkotói Ösztöndíja fiatal tehetségek számára, 2013
a zsűri különdíja – Hariclea Darclée Nemzetközi énekverseny, 2015
Simándy József Nemzetközi Énekverseny: II. díj, 2016
FÜLÖP GERGELY TIMEA – 2. díj, X. Nemzetközi Lehár Ferenc operett-énekverseny, 2016
SZABÓ LEVENTE – közönségdíj és a zsűri különdíja, X. Nemzetközi Lehár Ferenc operett-énekverseny, 2016
CHIUARIU ANTAL LÍVIA – zsűri különdíja és Mgr. Art. Dagmar Livorová különdíja, X.
Lehár Ferenc operett-énekverseny, 2016

Romániai Nemzeti Operák Fesztiválja, 2013

Magyar Opera

MARTON MELINDA – életműdíj

BARABÁS SÁNDOR – kiválósági díj

VALAHOL EURÓPÁBAN – legjobb gyermekelőadás

Romániai Nemzeti Operák Fesztiválja, 2014

HORVÁTH JÓZSEF – legjobb karmester, jelölés

KULCSÁR SZABOLCS – kiválósági díj

FÜLÖP MÁRTON – kiválósági díj

KIRKÓSA JÚLIA – életműdíj

ALIN RÂPĂ – kiemelkedő teljesítmény a balett kategóriában díj

MAGYAR OPERA TÁRSULATA – az év legjobb opera-előadása a Verdi-trilógia

Romániai Nemzeti Operák Fesztiválja, 2015

FIGARO HÁZASSÁGA – legjobb előadás

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM – legjobb kortárs táncelőadás

LETSHOW – legjobb musical

BOGOI VIORICA – kortárs tánc-díj

FLORIN IOAN IANC – kortárs tánc-díj

PATAKI ADORJÁN – kiválósági díj

SZEIBERT ISTVÁN – életműdíj

Romániai Nemzeti Operák Fesztiválja, 2016

FÜLÖP MÁRTON – életműdíj

LASKAY ADRIENNE – életműdíj

KELE BRIGITTA – kiválósági díj

VASILE SOLOMON – kiválósági díj (a magyar operának is volt balettmestere)

Rónai Antal-díj

PATAKI ADORJÁN 2017

FÜLÖP MÁRTON 2018

Albert Annamária-emlékgyűű

EGYED APOLLÓNIA 2016

VERESS ORSOLYA 2017

BARABÁS ZSUZSA 2018

Egyéb díjak

GERSON BÉLA hegedűművész, zenekari tag – Hubay-díj, 1936

ALBU AUREL balett-táncos – Kulturális Érdemrend I. oszt. 1960

LUKÁCS MÁRIA balerina – Kulturális Érdemrend III. fokozata, 1960
– Bartók Béla Emlékplakett és díszoklevél, 1982

- SZARVADY GYULA karmester – Kulturális Érdemrend I. oszt. 1967
 VALKAY FERENC koreográfus – EMKE-díj, 1993
 GEORGESCU MÁRIA magánénekes – Szent Márton –díj, 1995
 DEHEL GÁBOR rendező – Havasi István-díj (Gyula), 1996
 WITTLINGER MARGIT díszlet- és jelmeztervező – EMKE-díj, 1997
 MARTON MELINDA magánénekes – MTV operafilm (Kodály Zoltán: Székely fonó – női főszerep, a filmet Párizsban különdíjjal jutalmazták), 1992
 – Havasi István-díj (Gyula), 1998
 VALKAY FERENC – Gyula Város díszoklevele, 1998
 LASKAY ADRIENNE karigazgató – EMKE életműdíj, 2008
 MAGYAR OPERA TÁRSULATA – a Nemzeti Kulturális Minisztérium elismerésben részesíti a magyar zene, elsősorban Erkel Ferenc operáinak évről évre repertoáron tartó magas művészi szintjéért, 2004
 MAGYAR OPERA TÁRSULATA – Artisjus-díj a kortárs művek bemutatásáért, 2006
 HARY BÉLA – Pro Cultura Hungarica díj az Erkel-operák bemutatásáért, 2006
 – A Magyar Játékszíni Társaság életmű-díja a Falstaff bemutatásáért, 2007
 SZABÓ GYÖRGY – Paganini-émlékplakett, 1970
 SZILÁGYI FERENC – a román állam kulturális érdemrend I. fokozata, 1980
 – Díszoklevél a Kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éves fennállásának alkalmából, 1998
 – EMKE Bánffy Miklós-díja, 2002
 – Az RMDSZ Emlékklapja, 2005
 – A Magyar Köztársaság Érdemrend Tisztikeresztje, 2006
 – Hűség-díj, 2007
 KULCSÁR SZABOLCS – III. díj a budapesti Operettszínház karmesterversenyén, 2007
 SIMON GÁBOR – Izraeli diploma – a 20 éves tevékenységért, 2009
 – Kisebbségért díj a Magyar Miniszterelnöki Hivataltól, 2009
 Izraeli diploma a társulatnak, 2009
 DEMÉNY ATTILA – Nádasdy-díj, 2001
 – Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje, 2010
 SELMECZI GYÖRGY
 – A Budapesti Filmszemle díja a legjobb filmzenéért, 1983, 1986
 – Artisjus-díj a legjobb kortárs zenei előadásért, 1987, 1990, 2007
 – A kecskeméti Animációs Filmszemle zeneszerzői díja, 1995
 – Erkel Ferenc-díj, 1999
 – Liszt Ferenc Hanglemez Nagydíj a *Liszt – Késői művek* című CD-ért, hangszerelte és vezényelte, 2002
 – Duna-díj, 2008
 – A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, 2010
 – a Lajtha László kuratóriumának elismerése, 2012
 – Érdemes művész, 2012
 – Bartók–Pásztory-díj, 2015

- Kossuth-díj, 2019
- a Lajtha László kuratóriumának elismerése, 2012
- Bartók–Pásztory-díj, 2015
- Kossuth-díj, 2019
- SZÉP GYULA – Bánffy Miklós-díj, 2018
- EGYED APOLLÓNIA
- Bartók Plusz Operafesztivál Különdíja, 2017
- EMKE Poór Lili-trófeája, 2018
- Magyar Állami Operaház különdíja
- KISS B. ATILLA – Artis Jus-díj, 2000
- Simándy József emlépkedett, 2001
- Liszt Ferenc-díj, 2002
- Havasi István-díj, 2008
- A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, 2011
- A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja 2013-tól
- Kossuth-díj, 2014
- A Magyar Állami Operaház örökös tagja, 2018
- KELE BRIGITTA – Magyar Kultúra Napja – Az Erdélyi Kortárs Kultúráért
díjosztó gálán előadóművészi díj, 2018

Képmelléklet

Orbán György: Pikkó herceg: Székely Zsejke és Böröcz László

Székely Zsejke és Laczkó V. Róbert

Pikkó herceg: Echós-szekér: Székely Zsejke és Laczkó V. Róbert

Huszka Jenő: Bob herceg: Sz. Veress Ildikó, Marton Melinda és Szakács Levente

Liszt Ferenc: Don Sanche: Mányoki Mária, Pataki Enikő és Molnár Mária

Tabló

Erkel Ferenc: Dózsa György: Bancsov Károly, Szeibert István és az énekkar

Marton Melinda, Molnár János és az énekkar

G. Puccini: Pillangóéjsasszony: Lory Andrea és a női kar

Sándor Árpád, Pataki Adorján, Hary Judit és Laczkó V. Róbert

G. Verdi: Rigoletto: Csereklyei Andrea, Georgescu Mária és Szilágyi János

*Vajda János: Leonce és Léna: Szacsvai Zsigmond, Berciu Samu, Sándor Árpád,
Venczel Péter és Molnár János*

Székely Zsejke

*Csemiczky Miklós: A brémai muzsikások: Pataki Enikő, Molnár Mária,
Szakács Levente, Szilágyi János*

G. Puccini: Tosca: B. Konrád Erzsébet és Daróczi Tamás

Légszomj: Tabló

L. Delibes: Coppelia: Ușin Amalia és Cîmpean Rareș Arcadie

Bartók Béla operakarmester-verseny

F. Telemann: Pimpinone: Jordán Éva és Laczkó V. Róbert

W. A. Mozart: Az álruhás kertészlány: Székely Zsajka és Kele Brigitta

Kálmán Imre: Csárdáskirálynő: Kele Brigitta és Fülöp Márton

Marton Melinda és Szeibert István

Pataki Enikő és Salat Lebel

Tabló, III. felvonás

*F. Schubert: Asszonyháború:
Székely Zsejke, Pataki Enikő, Molnár Mária és Mátyóki Mária*

Sándor Árpád, Laczkó V. Róbert, Naphegyi Béla, Veress László és Szilágyi János

G. Verdi: Falstaff: Szeibert István, Hercz Péter és Szilágyi János

Hercz Péter és Bancsov Károly

Georgescu Mária, Molnár Mária, Jordán Éva és Pataki Enikő

Bartók Béla: A fából faragott királyfi: Jakab Melinda és a bábosok

Laura Ursu

Bartók Béla: A kékszakállú herceg vára: Molnár Mária és Szilágyi János

P. I. Csajkowszkej: Diótörő: Amalia Uțiu és Cîmpean Rareș Arcadie

Fekete Gyula: Római láz: Székely Zsejke és Molnár Mária

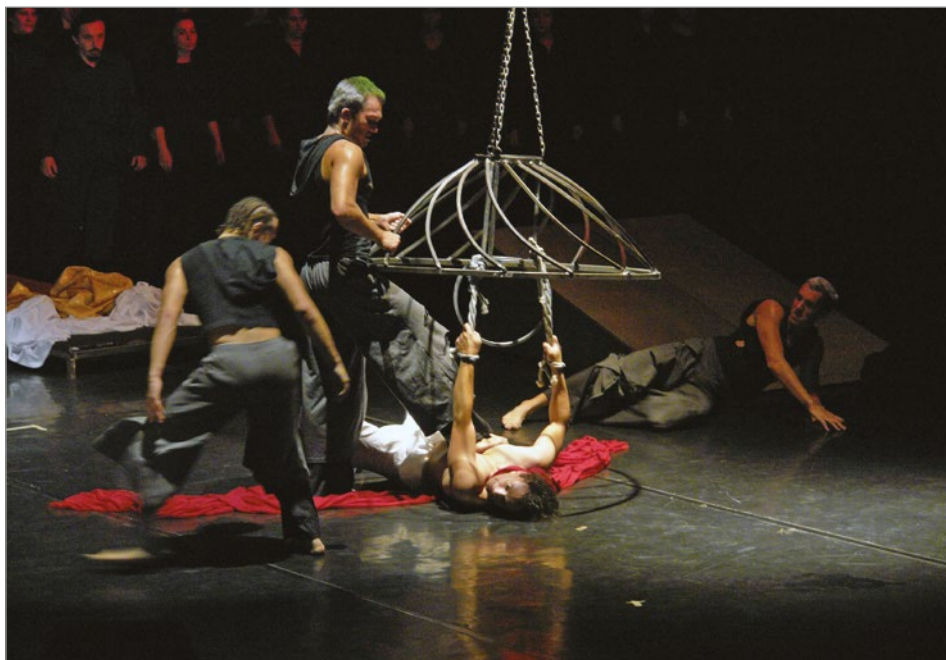
Selmeczí György: Szírén: Kele Brigitta és Szilágyi János

G. Verdi: Traviata: előtérben Hary Judit, Pataki Adorján és az énekkar

*Demény Attila: Az utolsó meggymag:
Bancsov Károly, Laczkó V. Róbert, Pataki Adorján és Sándor Árpád*

*Bartók Béla: A csodálatos mandarin:
Sinkó Ferenc, Nagy Tamás, Kálmán Robert, Vlad Moldovan*

*Ábrahám Pál: Bál a Savoyban:
Kele Brigitta és Fülöp Márton*

Pataki Enikő és Ádám János

Veress Orsolya, Fülöp Márton és Szabó József

Mányoki Mária, Szakács Ágnes, Veress Alexandrina, Salamon Ildikó és Ádám János

*Gyöngösi Levente: A gólyakalifa: Bancsov Károly, Székely Zsejke, Sándor Árpád,
Naphegyí Béla és Mányoki Mária*

Jelenet (a Flauto dolce és a bábosok)

Hary Judit, Pataki Adorján és Sándor Árpád

Hary Judit, Sándor Árpád és Venczel Péter

*Csizmáskandúr: Királylány
(H. Roşescu Lya)*

*Erkel Ferenc: Bánk bán: Címszerep
(Szopós Klára)*

Gertrudis (Szepős Klára)

*Manon Lescaut: Manon
(Aranyosi György)*

Álarcosbál: Amélia (H. Roşescu Lya)

Nárcisz és Echo: Echo (Simon Gabriella)

*Tannhäuser: Erzsébet
(Schranz-Kunovits Edith)*

*A mosoly országa: balettkosztüm
(Wittlinger Margit)*

Viktória: Riquette (H. Roşescu Lya)

*Venczel Péter: Mátyás a vérpadon:
Kele Brigitta és Fülöp Márton*

Jelenet

Henry Purcell: Dido és Aeneas: Jelenet

*Jean-Philippe Rameau: Pygmalion:
Székely Zsejke, Pataki Enikő, Bardon Tony és az énekkar*

*Ciro Pinsuti: Mathia Corvino:
Ványolós András, Fülöp Márton, Daróczi Tamás, Bancsov Károly*

Daróczi Tamás, Kele Brigitta és Fülöp Márton

Farkas Ferenc: Csák Máté: Jelenet

G. Verdi: Álarcosbál: Molnár Mária és az énekkar

Sándor Árpád, Fülöp Márton és Szilágyi János

Fülöp Márton, Kele Brigita, Vigh Ibolya és Pataki Adorján

*Erkel Ferenc: Brankovics György: Jelenet
(Szilágyi János, Sándor Árpád, Bancsov Károly)*

Sándor Árpád, Naphegyi Béla és Bancsov Károly

Szilágyi János

Erkel Ferenc: Sarolta: Szilágyi János és Pataki Adorján

Vigh Ibohya és Laczkó V. Róbert

*Venczel Péter: Ali baba és a negyven rabló:
Ádám János, Veress Orsolya, Hary Judit és Madarász Lóránt*

G. Verdi: Attila: Sándor Árpád, Bardon Tony és Sziklavári Szilárd

Kele Brigitta és Sándor Árpád

R. Leoncavallo: Bajazzók: Jelenet (Kele Brigitta és az énekkar)

Jelenet (Sándor Árpád és az énekkar)

Egyed Apollónia és Sándor Árpád

G. Puccini: Gianni Schicchi: Jelenet

*Vajda János: Mario és a varázsló:
Hary Judit és Kovács István*

Selmeczi György: Szentek és démonok: Jelenet (Kele Brigitta, a zongoránál a szerző)

Kele Brigitta, Bogdán Zsolt és Szűcs Ervin

Kele Brigitta és Bogdán Zsolt

Kálmán Imre: Cirkuszhercegnő: Kele Brigitta közepén

Ádám János és a balettkar

Váta Lóránd és Szabó József

Igor Ssztraminszkij: Tavaszí áldozat (Jelenet)

Igor Ssztraminszkij: Tavaszí áldozat (Jelenet)

Igor Szttraminszkij: Tavaszí áldozat (Jelenet)

Gaetano Donizetti: Szerelmi bájtal: Covacinschi Yolanda és Balló Sándor

Szomor György – Pejtsik Péter – Miklós Tibor: Báthory Erzsébet: Veress Orsolya

Laczkó V. Róbert és Szilágyi János

Barabás Zsuzsa és Laczkó V. Róbert

G. Bizet: Carmen: Veress Orsolya és Pataki Adorján

Veress Orsolya, Balázs Borbála, Covacinschi Yolanda, Szilágyi János

Dés László: Valahol Európában: Jelenet

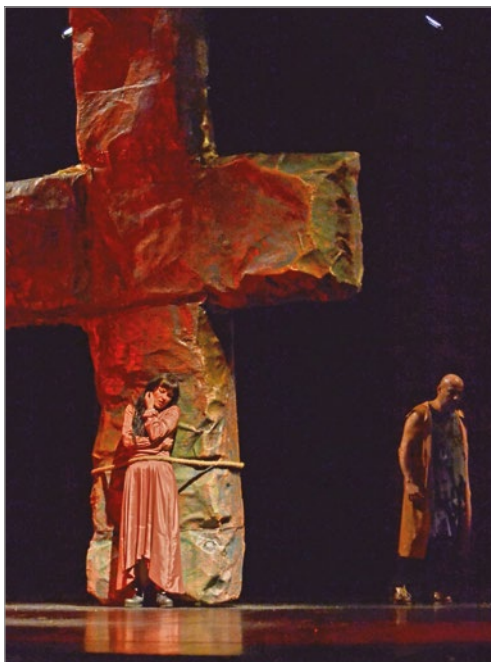

Orbán György: Bűvölet: Balla Sándor, Molnár Mária és Lackó V. Róbert

G. Rossini: Ory grófja: Bardon Tony és a férfikar

*G. Verdi: Szent Johanna:
Covacinschi Yolanda és Balla Sándor*

Cristian Mogosan, Covacinschi Yolanda és Balla Sándor

Egyed Apollonia és Hector Lopez Mendoza

G. Verdi: Haramiák: Jelenet

Egyed Apollónia, Hector Lopez Mendoza és Sándor Árpád

*G. Verdi: Luisa Miller:
Kolonits Klára és Szilágyi János*

Kolonits Klára és Pataki Adorján

Szilágyi János, Károlyi Katalin, Kolonits Klára és Kovács István

G. Verdi: A trubadúr: Molnár Mária és Hector Lopez Mendoza

Molnár Mária, Barabás Zsuzsa, Hector Lopez Mendoza és Balla Sándor

Selmeczí György: Bizánc: Egyed Apollónia, Pataki Adorján és Pataki Enikő

Egyed Apollónia

W, A. Mozart: Figaro házassága: Jelenet

Covacinschi Yolanda, Sándor Árpád, Barabás Zsuzsa és Gergey Arnold

F. Mendelssohn-Bartholdy: Szentivánéji álom: Bogoi Viorica és Cîmpean Rareş Arcadie

Kálmán Róbert, Raul Ciocan és Cătălin Filip

Kálmán Imre: A bajadér: Balázs Borbála és Szabó Levente

Jelenet, előtérben Balázs Borbála

Kodály Zoltán: Hány János: Sándor Árpád, Rétyi Zsombor, Gergely Elek, Ádám János, háttérben Szilágyi János

R. Wagner: Szerelmi tilalom: Egyed Apollónia, Pataki Adorján és Hary Judit

Jelenet

Tóth Péter: Árgyélus királyfi: jelenet

*Marosán Csaba, Antal Chiuariu Livia,
Gergely Arnold*

*Saint-Saëns: Sámson és Delila:
Veress Orsoly, Marius Vlad Budoiu*

Jelenet

Lehár Ferenc: Cigányszerelem: Balázs Borbála és Szabó Levente (középen)

Szirmai Albert: Mágnes Miska: Ádám János és Madarász Lóránt

W. A. Mozart: Don Juan: Sándor Árpád és Szilágyi János

Sándor Csaba és Köpeczi Sándor

Plakát

Színlap

Orbán György: Pikkó herceg: Székely Zsuzsanna és Pataki Adorján

Ružička József: Béla futása: Jelenet (fent Fülöp Timea)

C. M. von Weber: Oberon: Jelenet

C. M. von Weber: Oberon: Jelenet

Venczel Péter: Búbocska: Florin Ianc, Laczkó V. Róbert és Székely Zsejke

Ábrahám Pál: Viktória: Jelenet

Barabás Zsuzsa és Fülöp Márton

Hary Judit és Madarász Lóránt

G. Verdi: Otello: Kálmándi Mihály

Egyed Apollónia és Marius Vlad Budoin

Egyed Apollónia, Marius Vlad Budoiu és Oprean Simina

M. Ravel: A gyermek és a varázslat: Kele Brigitta és Veress Orsolya

M. Ravel: Pásztoróra: Kele Brigitta és Peti Tamás Ottó

*G. Puccini: A fecske:
Székely Zsejke, Hary Judit, Pataki Enikő, Ádám Zsuzsanna és Köpeczi Sándor*

Jelenet

Kacsob Pongrác: János vitéz; Szabó Levente és Sándor Csaba

G. Verdi: A lombardok: Jelenet

Elena Moşuc, Pataki Adorján és Kovács István

J. Strauss: A denevér: Kovácsbázi István és Ádám János

W. A. Mozart: A varázsfuvola: Erdős Róbert, Sándor Csaba, Veress Orsolya, Barabás Zsuzsa és Fülöp Tímea

Sándor Csaba és a gyermekkar

Kamarazenekar

Prezentul volum este un documentar al cărui subiect se referă la munca artistică susținută de către Opera Maghiară din Cluj-Napoca – spectacole și anumite circumstanțe ale pregătirii punerii lor pe scenă – într-o perioadă determinată, respectiv între anii 2003 și începutul stagiunii 2020. Materialul este prezentat fragmentat conform stagiunilor în curs de evoluare. Volumul are menirea de a continua cronica istoriei Operei Maghiare clujene de la înfăptuirea ei din 1948 până în anul 2003, apărută la editura Erdélyi Híradó Kiadó, Cluj, 2003 sub titlul *A Kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éve* (50 de ani ai Operei Maghiare de Stat din Cluj). Această cronică se bazează în primul rând pe cronicile și criticile apărute în presa locală și în străinătate, precum și în alte materiale tipografice adiacente. Pune accent pe scoaterea în evidență a tinerelor talente, pe prezentarea titlurilor mai puțin sau de loc cunoscute de public, pune accent pe creațiile moderne și autohtone.

Pe lângă materialul documentar susnumit pe alocuri conține și păreri sau aprecieri subiective ale subsemnatei.

Volumul se îmbogățește cu un vast material vizual: fotografii și reproduceri de afiș în culori, încercând astfel redarea cât mai fidelă a atmosferei spectacolului analizat.

Laskay Adrienne,
redactorul volumului

A Kolozsvári Magyar Opera a legnagyobb hivatásos magyar előadó-művészeti intézmény, amely Magyarország határain kívül folytatja tevékenységét. Ez a számtalan öröm mellett terhet is jelentett és jelent mindazokra, akik felelősséget vállalnak arra, hogy miként ragyogjon ez az ékszere a kisebbségben élő magyarságnak. Ennek érdekében jött létre egy évtizeddel ezelőtt a Kolozsvári Operabarátok Köre Egyesület, amely kiegészíteni hivatott mindazt, amit a mindenkori Magyar Opera megvalósítani tervezett. Ennek szellemében, az anyagi források kiegészítése mellett olyan hiánypótló tevékenységeket kezdeményezett, mint a kolozsvári zenei élet és ennek keretében kiemelten a Magyar Opera krónikájának a közel 230 éves feldolgozása. Laskay Adrienne muzikológus *A Kolozsvári Magyar Opera krónikája (2003–2020)* című könyve láncszemet képez abban a füzérben, amely rámutat arra, hogy milyen hatalmas úrt pótol az erdélyi magyar művelődési életben a világ egyetlen kisebbségi magyar színháza. Emlékezetünket ébren tartja és utódainknak példát mutat arról, hogy elődeink gátat nem ismerő erőfeszítéssel, nagy művészi megvalósításokkal építették fel tégláról téglára azt a csodát, amit Kolozsvári Magyar Operának hívnak.

Szép Gyula,
a Kolozsvári Magyar Opera igazgatója